

שבוע פרשת נח

(18 – 24 October 09)

ל' תשרי – ו' מרחשון ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה – אך חשוב להניחן מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דִּגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאַכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאַבְדֶּתֶם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כִּפִּי שֶׁמִּתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׂכָם וְעֵמֶק סִפּוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָה: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצֹּר וְיִשׁוּא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וַאֲבִיוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאֲבִיוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כָשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׁרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמַּעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מֵאֵד בְּפִי וּבִתְוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטַי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים ק"ח ק"ט ג
- (ג) מאמר ד"ה זאת אות הברית (עם ביאור בדרך אפשר) שבת פרשת נח, וא"ו מרחשון ה'תשמ"ג ה
- (ד) שיחת יום א' פרשת נח, א' דראש חודש מרחשון ה'תשמ"ג יא
- (ה) שיחת לנשי ובנות חב"ד יום ב' פרשת נח, ב' דראש חודש מרחשון ה'תשמ"ג כו
- (ו) שיחת לילדים וילדות צ"ה יום ג' פרשת נח, ב' מרחשון ה'תשמ"ג לב
- (ז) לקוטי שיחות לשבוע פרשת נח כרך י מ
- (ח) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת נח מד
- (ט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נח נד
- (י) הלכה יומית לעיון ברמב"ם נו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- (יא) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נח נח
- (יב) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נח עט
- (יג) – ספר המצוות לשבוע פרשת נח פט
- (יד) נביאים וכתובים שמואל א פרק א, דברי הימים ב פרק כ צח
- (טו) מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף נח עד דף סד ק

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- (טז) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן קכח
- (יז) שולחן ערוך הלכות תפילה - אדמו"ר הזקן קכט
- (יח) לקוטי תורה – ד"ה שיר המעלות - אדמו"ר הזקן קל
- (יט) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי קלא
- (כ) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" קלא
- (כא) תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש קלב
- (כב) קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב קלג
- (כג) ספר המאמרים התרפ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ קלג
- (כד) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קלד
- (כה) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ קלה
- (כו) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ קלו
- (כז) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת נח ע"פ חומש "תורה תמימה" קלח
- (כח) לוח זמנים לשבוע פרשת נח קנח
- (כט) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קנט

1 זאת אות הברית גו' את קשתי נתתי בענן גו' והיתה הקשת
2 בענן גו' הקשת תהיה לזכרון. שכאשר תבא מדת הדין לקטרג עליכם,
3 ארצה את הקשת, ואזכור את הבטחתי "ולא יהיה עוד המבול לשחת כל
4 בשר". הנה ישנו מאמר על פסוקים אלה, שנדפס זה-עתה

5 בספר מאמרי אדמו"ר הזקן²,

6 וכןראה הוא לרבינו

7 הזקן. [בשבת פרשת תשא

8 תשד"מ הסביר הרבי הטעם

9 שצריך לבדוק מיהו בעל

10 המאמר, כיון ש"כל האומר דבר

11 בשם אומרו מביא גאולה

12 לעולם". ואכן כאן - במאמר

13 מוסגר - מביא הרבי הוכחה לכך

14 שהמאמר הוא של אדמו"ר הזקן,

15 אף שישנן סיבות לומר שהוא של

16 הצמח צדק. דקטע מאמצע

17 מאמר זה הובא בדרוש

18 כ"ק אדמו"ר ה'צמח-

19 צדק' (ביאור התורה³)

20 בשם אדמו"ר ז"ל

21 (=אדמו"ר הזקן). ואפשר

22 שמה זה הקטע שבאמצע

23 המאמר הוא בשם אדמו"ר הזקן

24 משמע שגם התחלת

25 המאמר היא לאדמו"ר

26 הזקן. אך מכל מקום לא

27 מושלל גם שהמאמר הוא של

28 הצמח צדק, ולהעיר, שגם

29 אם נאמר שהמאמר הוא

30 מה'צמח-צדק' לא יקשה

31 מה שאינו כותב בדרוש

32 זה שנדפס במאמרי אדמו"ר

33 הזקן על קטע שבאמצע

34 שהוא מאדמו"ר ז"ל

35 (על-דרך הנ"ל ביאור

36 התורה) שאין הכרח שיציין

37 על הקטע שהוא מאדמו"ר הזקן.

38 וכדמצינו כמה פעמים

39 שאדמו"ר ה'צמח-צדק'

40 מעתיק במאמריו את

41 לשון אדמו"ר הזקן או

42 אדמו"ר האמצעי ואינו

43 מציין שהוא העתקת

44 הלשון אף שלפעמים

45 מציין שהוא בשם

46 'מצאתי כתוב' וכיוצא-

בס"ד. שבת פרשת נח, וא"ו מרחשון, ה'תשמ"ג

(הנחה בלתי מוגה)

זאת אות הברית גו' את קשתי נתתי בענן גו'
והיתה הקשת בענן גו'¹. הנה ישנו מאמר
על פסוקים אלה, שנדפס זה-עתה², וכןראה הוא
לרבינו הזקן. [דקטע מאמצע מאמר זה הובא
בדרוש כ"ק אדמו"ר ה'צמח-צדק' (ביאור
התורה³) בשם אדמו"ר ז"ל. ואפשר שמה
משמע שגם התחלת המאמר היא לאדמו"ר
הזקן. ולהעיר, שגם אם נאמר שהמאמר הוא
מה'צמח-צדק' לא יקשה מה שאינו כותב בדרוש
זה על קטע שבאמצע שהוא מאדמו"ר ז"ל
(על-דרך הנ"ל ביאור התורה) וכדמצינו כמה
פעמים שאדמו"ר ה'צמח-צדק' מעתיק במאמריו
את לשון אדמו"ר הזקן או אדמו"ר האמצעי
ואינו מציין שהוא העתקת הלשון אף שלפעמים
מציין שהוא בשם 'מצאתי כתוב' וכיוצא-בזה,
אבל לפעמים אינו מציין זאת, מטעם הידוע לו.

אבל כנ"ל אפשר שהוא פלו מרבינו הזקן, ומה שאין אדמו"ר
ה'צמח-צדק' מעתיק גם את הקטע הראשון – יש לומר בב' אופנים:
או שמאמר זה נכתב על-ידי רבינו ה'צמח-צדק' לפני אמירת הקטע
הזה על-ידי אדמו"ר הזקן, או ש'ביכל' זה שבו נמצאת התחלת
המאמר הגיע לידי ה'צמח-צדק' אחר שכתב את המאמר הנ"ל. ובכל
אופן תבוא עליהם ברכה על שהוציאו לאור מאמר זה. כי על-כל-פנים
בטח שהוא מרבותינו נשיאנו, וקרוב לודאי שהוא לרבינו הזקן עצמו.
ומביא במאמר זה את קשית המפרשים⁴ (ובמאמר כ"ק אדמו"ר
ה'צמח-צדק' בתחלתו⁵ העתיק את כל המפרשים בשמם ותוכן דבריהם

(1) פרשתנו ט, יב"טז. (2) ס' מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה והמועדים, ע' נז ואילך. (3) פרשתנו
כרך ג' תרנב, א. וראה גם אוה"ת איכה (נ"ך ח"ב) ע' א"עא. (4) הובא גם בסה"מ תקס"ד ע' קכו
(נעתק גם באוה"ת פרשתנו שם - תרמח, ב). (5) סוד"ה את קשתי - תרנ"ד. פלח הרימון פרשתנו לא,
ד. (5) תרמח, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 כו' מהו ענין הקשת שנתחדש אחר המבול שעל הקשת נאמר
 2 (והוא אות ברית כו') הרי ידוע שהקשת הוא דבר טבעי
 3 כשהשמש זורחת בצד אחד מהרקיע ובצד שפנגדו יש
 4 עננים הנה על-ידי-זה נראים גוני הקשת בעננים כי הקשת הוא
 5 דבר טבעי מתחילת הבריאה,
 6 שהרי תופעה זו מתהווה בכל
 7 פעם שאור השמש עובר בענן,
 8 ודבר זה היה לכאורה קיים עוד
 9 לפני המבול?
 10 ויובן זה בהקדים באור
 11 ענין הענן (שעליו נאמר
 12 את קשתי נחתי)
 13 ברוחניות. דהנה⁶ בענן
 14 הענן ברוחניות יש ב'
 15 בחינות, ענין הענן
 16 למעלותא [=למעלות]
 17 המורה על בחינה נעלית
 18 ביותר, וכאשר מאיר
 19 גלוי נעלה ביותר שאי-
 20 אפשר לקבלו הנה
 21 בשביל זה צריכים לענן
 22 שעל-ידו דוקא יכולים
 23 לקבל הגלוי שהענן הינו
 24 ממוצע המסייע לקבל את
 25 הגלוי. ועל-דרך מה
 26 שכתוב⁷ פי שמש ומגן
 27 ה' אלקים ההקבלה בפסוק
 28 היא - השמש כמשל לשם הוי"ה,
 29 והמגן - משל לשם אלקים,
 30 דכשם שאי אפשר
 31 להסתכל בשמש אלא
 32 על-ידי מגן המשמש ממוצע
 33 שמצמצם את עוצמת אור השמש
 34 כדי שיוכל העולם לסבול שאם
 35 לא כן תשרוף ותכלה הכל, כך
 36 אי-אפשר לקבל את
 37 הגלוי דשמש הוי"ה שמהווה
 38 את הבריא כפי-אם על-ידי
 39 המגן ונרתק דשם אלקים
 40 המסתיר את מקור החיות שבגוף
 41 הנברא, עד שנראה כאילו הנברא
 42 הוא מציאות עצמאית⁸. (ולכן
 43 לעתיד-לבוא פאשר
 44 הקב"ה יוציא חמה
 45 מנרתקה הנה אז כו'
 46 צדיקים מתרפאין בה, ורשעים

ביאור בדרך אפשר

נידונין בה. [לעתיד לבוא יתגלה האור האלוקי (הנמשל לחמה) המהווה את
 העולם, והצדיקים יהיו ראויים לקבל אור זה, בזכות התורה ומצוות שקיימו
 בזמן הזה]⁹, פי צריך לנרתק דשם אלקים). וזהו¹⁰ ענין הענן
 דמתן-תורה דכתיב¹¹ ויבא משה בתוך הענן ועל אל ה'.
 משה הוצרך לבוא בתוך הענן,
 דלהיות שהגלוי דמתן-
 תורה היה גלוי נעלה
 ביותר, לכן, כדי לקבל
 את הגלוי הזה, הצרך
 ללבוש דענן כי הגלוי
 הנעלה מאוד אינו יכול להתקבל,
 אלא על ידי לבוש שיתאים את
 האור למקבל (על ידי שמסתיר
 ומצמצם את עוצמת האור).
 רואים אנו כי הענן הוא שאפשר
 שגילוי אור התורה יתקבל
 במשה. עד¹² שבחינת ענן
 שרשו למעלה גם
 מהגלוי מדרגה נוראה ועליונה
 שהוא בחינת ישת חשך
 סתרו¹³ [=ישים חשך]
 סביבותיו, מדרגה עליונה זו אין
 בכח העולמות לקבלה כלל, ולכן
 נקראת אצלם בשם חשך, וזהו
 גם-כן ענין ענן הקטרת
 דיום הכפרים, הבא על-
 ידי עבודת התשובה,
 שהוא הענן למעלותא
 בדרגא הכי נעלית שבו,
 בחינת ישת חשך סתרו.
 ויש בחינת ענן לגריעותא
 [בדרגתו הפחותה], המורה

ללבוש דענן. עד¹² שבחינת ענן שרשו למעלה גם מהגלוי דבחינת
 ישת חשך סתרו¹³, וזהו גם-כן ענין ענן הקטרת דיום הכפרים, הבא
 על-ידי עבודת התשובה, שהוא הענן למעלותא בדרגא הכי נעלית
 שבו, בחינת ישת חשך סתרו. ויש בחינת ענן לגריעותא, המורה על

(6) ראה ס' מאמרי אדה"ז שם (ע' נט"ס). אוה"ת שם (תרנב, א). וראה גם אוה"ת סוכות ע' א'תשכז
 ואילך. אוה"ת איכה (נ"ך ח"ב) ע' א'עא. פלח הרמון שם לג, א. 7) תהלים פד, יב. הובא (בנוגע
 לעניינינו) בס' מאמרי אדה"ז שם, אוה"ת שם (תרנא, א). סה"מ תקס"ד ע' קלא. סה"מ תקס"ח ע'
 תסה. 8) ראה גם יהל אור עה"פ (ס"ע ש ואילך). וש"נ. שעהיחווה"א רפ"ד ואילך. 9) נדרים ה, ב.
 ראה שעהיחווה"א שם. 10) מקומות שנשמנו בהע' 6. וראה גם אגה"ק סכ"ט (קמט, א). תו"א חיי"ש
 טז, א (הובא באוה"ת שם תרנב א). 11) משפטים כד, יח. 12) ראה אוה"ת פרשתנו שם. לקו"ת ויקרא
 א, א ואילך. האזינו עג, א. אוה"ת האזינו ע' א'תרעא. אוה"ת סוכות שם (הנ"ל בהע' 6). 13) תהלים

ביאור בדרך אפשר

1 על עֲנֵן הִירִידָה בִּיּוֹתֵר. כִּי מִחֲמַת רַבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
2 וְהַמִּסְכִּים וְהַפְּרָסָאוֹת מִיְּנֵי צִמְצוּמִים רַבִּים וְעִצּוּמִים, צִמְצוּם אַחֵר צִמְצוּם,
3 שֶׁנֶּעֱשׂוּ עַל מִנַּת שֶׁהִנְבֵּרָא יִקְבַּל אֶת הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי וְעַד לְעֲנֵן הַשְּׂבִירָה,
4 הִנֵּה מִהֶעָנָן דִּקְדָּשָׁה נִשְׁתַּלְשַׁל (מק"כ) הַצְּרוּפִים דָּשָׁם

5 אֱלֹקִים¹⁴) בְּחִינַת עָנָן

6 לגרעיותא שֶׁהוּא הָעֶלֶם

7 וְהִסְתֵּר לְגַמְרִי. וּמִשְׁעֵם

8 זֶה דְּמוּ עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים

9 לְעֲנָנִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁵

10 מִחִיתִי כְּעֵב פֶּשַׁעִיד

11 וְעָנָן חֲטָאֲתִיד [=מחקתי]

12 אֶת הָעִבְרוֹת כְּעָנָן הַמִּתְפּוֹגֵג

13 וּמִתְפּוֹר בְּרוּחַ, כִּי עָנָן זֶה שֶׁל

14 הַחֲטָאִים הוּא מִסֹּף מְבַדִּיל

15 בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאִבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים,

16 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁶ עֲוֹנוֹתֵיכֶם

17 הֵיוּ מְבַדִּילִים בֵּינֵינוּ וּבֵין ה'

18 אֱלֹקֵינוּ, וְכַמְבּוֹאֵר

19 בְּאֲרוּכָה בְּתַנְיָא (אגרת

20 הַתְּשׁוּבָה¹⁷) הָעָנָן בְּזֶה.

21 וְהִנֵּה כְּשֶׁם שְׂיֵשׁ ב'

22 בְּחִינַת אֱלֹו בְּעָנָן הַרוּחָנִי

23 (בְּחִינַת הָעָנָן שְׁעָנִינוּ

24 הַגְּלוּי, וּבְחִינַת הָעָנָן

25 שְׁעָנִינוּ בְּשִׁבִּיל לְהִסְתִּיר

26 וּלְהַעֲלִים לְגַמְרִי, וּמִפְּנֵי

27 שֶׁלֹּכַל דְּבַר גִּשְׁמִי יֵשֵׁנו שׁוֹרֵשׁ

28 בְּרוּחָנוּת, לָכֵן הוּא גַם

29 בְּעָנָן הַגִּשְׁמִי שְׂיֵשׁ בּו' ב'

30 אוֹפָנִים. דִּישָׁנָם עָנָנִים

31 קָלִים שְׁעַל-יָדָם וּדְרָכָם

32 אֶפְשָׁר לְהִסְתַּפֵּל וְלִיהֲנוֹת

33 מִהַשְׁמֶשׁ (עַל-כָּל-פָּנִים

34 לְרַגַע), וְיֵשׁ עָנָנִים

35 הַמִּתְשַׁכִּים לְגַמְרִי, דְּעַל-

36 זֶה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁸

37 (בְּמִוֶּכָּא בְּמֶאמְרָא¹⁹) קָשָׁה

38 יוֹמָא דְּעִיבָא כְּיוֹמָא

39 דְּדִינָא [=קשה יום המעונן,

40 כִּיּוֹם הָרִין], שֶׁהֵם בְּבִחִינַת

41 דִּין גְּבוּרוֹת רַחֲמָנָא-לִיְצֵלָן.

42 וּבְזֶה יוֹכֵן עָנָן הַקָּשָׁת

43 שְׁנִתְחַדֵּשׁ אַחֵר הַמַּבּוּל

44 דִּיקָא שְׁקוּדָם הַמַּבּוּל אֲכָן כָּלִל

45 לֹא הִיתָה הַקָּשָׁת²⁰. דְּלִפְנֵי

46 הַמַּבּוּל הָיָה הָעוֹלָם בְּלִיתִי

ביאור בדרך אפשר

47 מְזַכֵּךְ, וְלָכֵן הָיוּ הָעָנָנִים עֲבִים בְּאוֹפֶן שְׂאִין אֹרֶךְ הַשְּׁמֶשׁ יָכוֹל
48 לְחַדּוֹר אוֹתָם כְּדִי שְׂיִרְאוּ אוֹתוֹ עַל-יָדָם, וְלָכֵן לֹא הָיָה אֶפְשָׁר
49 שְׂיִהְיוּ גּוֹנֵי קָשָׁת הַנוֹצְרִים כְּאִשֶּׁר אֹרֶךְ הַשְּׁמֶשׁ עוֹבֵר דֶּרֶךְ הָעָנָנִים, הֵינּוּ
50 שֶׁלִּפְנֵי הַמַּבּוּל הָיוּ הָעָנָנִים מִחֲשִׁכִּים לְגַמְרִי בְּשֶׁל עֲבִיוֹת וּגְסוֹת הַתַּחֲתוֹנִים

51 (כִּידוּעַ שֶׁהִיוּצְרוֹת הָעָנָנִים הִיא

52 עַל יְדֵי אֶד הָעוֹלָה מִן הָאֲרֶץ),

53 מִה-שְׂאִין-כֵּן אַחֵר

54 הַמַּבּוּל, שְׁעַל-יָדוֹ נִזְדַּכֵּךְ

55 הָעוֹלָם²¹ כְּדוּגְמַת מְקוּוֹה

56 הַמִּטְהַר, נַעֲשׂוּ הָעָנָנִים

57 קָלִים יוֹתֵר, בְּאוֹפֶן שְׂאִין

58 הַשְּׁמֶשׁ יָכוֹל לְחַדּוֹר דְּרָכָם

59 לְהִיּוֹת נִרְאָה עַל-יָדָם

60 בְּגוֹנֵי הַקָּשָׁת.

61 וְהִנֵּה הָעָנָן הַזֶּה (שֶׁהוּא

62 בְּשִׁבִּיל הַגְּלוּי שֶׁדְּרָכָה נִרְאִית

63 הַקָּשָׁת) לְאַחֲרֵי הַמַּבּוּל מוֹרָה

64 גַּם-כֵּן עַל עָנָן

65 הַתְּשׁוּבָה²², עַל-דֶּרֶךְ עָנָן

66 הַקָּטָרֶת דְּיוֹם הַכְּפָרִים

67 הַבָּא עַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה

עָנָן הִירִידָה בִּיּוֹתֵר. כִּי מִחֲמַת רַבּוּי הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
וְהַמִּסְכִּים וְהַפְּרָסָאוֹת וְעַד לְעֲנֵן הַשְּׂבִירָה, הִנֵּה
מִהֶעָנָן דִּקְדָּשָׁה נִשְׁתַּלְשַׁל (מק"כ) הַצְּרוּפִים דָּשָׁם
אֱלֹקִים¹⁴) בְּחִינַת עָנָן שֶׁהוּא הָעֶלֶם וְהִסְתֵּר לְגַמְרִי.
וּמִשְׁעֵם זֶה דְּמוּ עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים לְעֲנָנִים, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב¹⁵ מִחִיתִי כְּעֵב פֶּשַׁעִיד וְעָנָן חֲטָאֲתִיד, כִּי
עָנָן זֶה הוּא מִסֹּף מְבַדִּיל כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁶ עֲוֹנוֹתֵיכֶם
הֵיוּ מְבַדִּילִים, וְכַמְבּוֹאֵר בְּאֲרוּכָה בְּתַנְיָא (אגרת
הַתְּשׁוּבָה¹⁷) הָעָנָן בְּזֶה.

וְהִנֵּה כְּשֶׁם שְׂיֵשׁ ב' בְּחִינַת אֱלֹו בְּעָנָן הַרוּחָנִי
(בְּחִינַת הָעָנָן שְׁעָנִינוּ הַגְּלוּי, וּבְחִינַת הָעָנָן
שְׁעָנִינוּ בְּשִׁבִּיל לְהִסְתִּיר וּלְהַעֲלִים לְגַמְרִי), לָכֵן
הוּא גַם בְּעָנָן הַגִּשְׁמִי שְׂיֵשׁ בּו' ב' אוֹפָנִים. דִּישָׁנָם

עָנָנִים קָלִים שְׁעַל-יָדָם אֶפְשָׁר לְהִסְתַּפֵּל וְלִיהֲנוֹת מִהַשְׁמֶשׁ (עַל-כָּל-פָּנִים
לְרַגַע), וְיֵשׁ עָנָנִים הַמִּתְשַׁכִּים לְגַמְרִי, דְּעַל-זֶה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁸
(בְּמִוֶּכָּא בְּמֶאמְרָא¹⁹) קָשָׁה יוֹמָא דְּעִיבָא כְּיוֹמָא דְּדִינָא, שֶׁהֵם בְּבִחִינַת דִּין
רַחֲמָנָא-לִיְצֵלָן.

וּבְזֶה יוֹכֵן עָנָן הַקָּשָׁת שְׁנִתְחַדֵּשׁ אַחֵר הַמַּבּוּל דִּיקָא²⁰. דְּלִפְנֵי הַמַּבּוּל
הָיָה הָעוֹלָם בְּלִיתִי מְזַכֵּךְ, וְלָכֵן הָיוּ הָעָנָנִים בְּאוֹפֶן שְׂאִין אֹרֶךְ
הַשְּׁמֶשׁ יָכוֹל לְחַדּוֹר אוֹתָם כְּדִי שְׂיִרְאוּ אוֹתוֹ עַל-יָדָם, וְלָכֵן לֹא הָיָה
אֶפְשָׁר שְׂיִהְיוּ גּוֹנֵי קָשָׁת, מִה-שְׂאִין-כֵּן אַחֵר הַמַּבּוּל, שְׁעַל-יָדוֹ נִזְדַּכֵּךְ
הָעוֹלָם²¹, נַעֲשׂוּ הָעָנָנִים קָלִים יוֹתֵר, בְּאוֹפֶן שְׂאִין אֹרֶךְ הַשְּׁמֶשׁ יָכוֹל לְהִיּוֹת
נִרְאָה עַל-יָדָם בְּגוֹנֵי הַקָּשָׁת.

וְהִנֵּה הָעָנָן הַזֶּה (שֶׁהוּא בְּשִׁבִּיל הַגְּלוּי) מוֹרָה גַּם-כֵּן עַל עָנָן
הַתְּשׁוּבָה²², עַל-דֶּרֶךְ עָנָן הַקָּטָרֶת דְּיוֹם הַכְּפָרִים הַבָּא עַל-יְדֵי

יח. יב. 14) ראה פ"ח שער חגהמ"צ פ"ו. סידור האריז"ל - תקון חצות (עה"פ אלקים באו גוים וגו'). תו"א יתרו (הוספות) קט, ד. 15) ישעי' מדר, כב. 16) שם נט, ב. 17) פ"ז (צז, ב) 18) ראה תענית ח, ב. ב"מ פה, א. אוה"ת איכה (נ"ך ח"ב) ע' א"ע. 19) מקומות שנשמנו בהע' 6. 20) מקומות שנשמנו בהע' 6. 21) וראה גם אוה"ת ומפרשים שנשמנו לעיל בהע' 5. ד"ה את קשתי - תרנ"ד (הנסמן לעיל בהע' 4). 22) ראה גם תו"א נח ח, ג ואילך. ובכ"מ. 22) ס' מאמרי אדה"ז פרשתנו (הנ"ל בריש המאמר) ע' נח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהֶעֱנִין הוּא, דְּכָשֶׁם שֶׁהֶעֱנִין בְּפִשְׁטוֹת כְּתִיב
2 בֵּיהּ²³ וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה גו', שֶׁהֶעֱנִין (אֵד) בָּא מִן
3 הָאָרֶץ הֵעֵן מִתְהוּוּה מֵאֲדִים הַעוֹלָם מִן הָאָרֶץ כְּתוּצָה מִתְחַמְמָתָהּ עַל יַד
4 הַשֶּׁמֶשׁ, כֵּן הוּא גַם-כֵּן עֵנִין הֶעֱנִין בְּרוּחָנִיּוֹת הַמְרָאָה עַל
5 הָעֲבוּדָה מִלְמָטָה, עֲבוּדָת

6 הַתְּשׁוּבָה שֶׁהַתְּעוּרָרוֹת
7 הַתְּשׁוּבָה הִיא מֵהָאֵד עֲצֻמוֹ -
8 מִצַּד הַתַּחְתּוֹן. וְכִידוּע'²⁴
9 שִׁישׁ ג' אֲוִירִים בֵּין
10 הַשָּׁמֶשׁ לָאָרֶץ, דְּהָאִוִּיר
11 הַקְּרוֹב לַשָּׁמֶשׁ הוּא
12 בְּתֵקָף הַחֲמִימוֹת, וְהָאִוִּיר
13 שְׂבָאֻמָּצֵע הוּא בְּתֵקָף
14 הַקְּרִירוֹת, וְכָאִוִּיר
15 הַתַּחְתּוֹן הַקְּרוֹב לָאָרֶץ
16 מִתְּפַשֵּׁט אֹר הַשָּׁמֶשׁ גַּם-
17 כֵּן בְּתֵקָף יוֹתֵר, מִחֲמַת
18 שְׂאִינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּשֵּׁט
19 יוֹתֵר שְׁחוּמוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ מִתְּרַכּוּ
20 בָאָרֶץ וְהוּא חוּזֵר מִן
21 הָאָרֶץ, הֵינֵנו שֶׁהַחֹם הַחוּזֵר
22 הוּא בְּחִינַת אֹר חוּזֵר
23 שֶׁמִּמֶּנּוּ נִעֲשֶׂה עֵנִין²⁵, שְׁזָהוּ
24 עֵנִין עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
25 שְׂכָאֵשׁר הָאֵד נִמְצָא בְּתַחֲתִית
26 הַמְּדִירִיגָה (מִצַּד חֲטָאִי), וּמִשֶּׁם
27 שֶׁב בְּתִשְׁבָּה, אִזּוּ דְּוֹקָא בְּשֶׁל כֵּךְ
28 יִקְיִים אַחֲרֵיכֶם מִצּוֹת בְּתוֹקָף
29 יוֹתֵר. עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכְּתוּב "מִן
30 הַמִּיצַר" שְׂדוּקָא כְּשֶׁהָאֵד הוּא
31 בְּמִצַּב שֶׁל דּוּחַק, אִזּוּ "עֵנִי
32 בְּמִרְחֵב יִי" שֶׁמִּתְעַלֶּה יוֹתֵר
33 מִעֲרֻכּוֹ הַעֲצִימִי.

34 וְהִנֵּה²⁶ עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
35 הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּכַחֲחִינַת אֹר
36 חוּזֵר, נִעֲשִׂית אַחֲרֵי-כֵן
37 הַקֶּשֶׁת שִׁישׁ בֵּה ג' גּוֹנִים
38 לְכַן אֲדוּם וִירוֹק, הַנוּצָרִים בְּקֶשֶׁת
39 כְּאִשֶּׁר אֹר הַשֶּׁמֶשׁ חוּזֵר דֶּרֶךְ
40 הָעֵנִין²⁷. וְהֶעֱנִין הוּא,
41 דְּהִנֵּה עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
42 צְרִיכָה לְהִיּוֹת כָּל ג'
43 הַקּוֹיִן חֶסֶד-דִּין-רַחֲמִים
44 לְתַקֵּן מַה שֶּׁחִסַּר בְּתוֹרָה (תְּפִלָּה)
45 - רַחֲמִים), תְּפִלָּה (גְּבוּרָה)
46 וְגִמְלוֹת חֲסִידִים (חֶסֶד), וְיִכְפִּי

47 שְׁמוּסִיף בְּמֵאֲמָר שֵׁם: בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים], וְעַל-יְדֵי
48 הַתְּשׁוּבָה לְמָטָה בְּג' בְּחִינּוֹת אֱלֹו מְמַשִּׁיכִים מִלְּמַעְלָה אֶת
49 הַקֶּשֶׁת עִם ג' הַגּוֹנִים שְׂבָה, חֶסֶד-דִּין-רַחֲמִים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
50 מְבַטְלִים אֶת ג' הַקּוֹיִן דְּלַעֲוִמַת-זֶה [חֶסֶד דִּין וְרַחֲמִים כְּאִשֶּׁר
51 מִשְׁתַּמְשִׁים בְּהֵם לַעֲנִי טוֹמָאָה

52 ח"ו], וְכָאִוִּין דְּמַחֲיָתִי
53 כְּעַב גו', מַחֲיָה גְּמוּרָה,
54 וְכָאִוִּין שֶׁל זְכוּף כו'.
55 וְזֶהוּ מַה שֶּׁכְּתוּב זֹאת
56 אוֹת הַבְּרִית גו' אֶת קֶשֶׁתִי
57 נִתְּמִי בְּעֵינֵי שֶׁהֵם שְׁנֵי שְׁלִבִּים:
58 תַּחֲלִילָה בְּרִית וְאַחֲרֵי-כֵן הַקֶּשֶׁת
59 בְּעֵינֵי, דְּעַל-יְדֵי עֲבוּדַת
60 הַתְּשׁוּבָה נִעֲשֶׂה א. בְּחִינַת
61 הָעֵנִין לְמַעְלִיּוֹתָא,
62 שֶׁהָעֵנִים מְבִיאִים אֶת כָּל
63 הַבְּרָכוֹת, וְנִתְּמִי גְשָׁמִיכֶם
64 בְּעֵתָם גו'²⁸, וְכָאִוִּין שֶׁל
65 בְּרִית "זֹאת אוֹת הַבְּרִית", שִׁישׁ
66 לִזֶּה תוֹקֵף נִצְחִי כְּמִבּוֹאֵר לְהֵלֵךְ,
67 דְּזוּהִי מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב בְּפִסּוּק
68 עוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע
69 וְקָצִיר וְקָר וְחוֹם קִיץ וְחוּרֵף
70 גו' (ו' תְּקוּפּוֹת הַשָּׁנָה)
71 לֹא יִשְׁבּוּתוּ [לֹא יִפְסְקוּ כֹל
72 אֱלֹה מִלְּהַתְּנַהֵג כְּסִדְרָן]²⁹.
73 וְיִתִּירָה מִזֹּו אֶת קֶשֶׁתִי
74 נִתְּמִי בְּעֵינֵי. דִּישׁ לֹוֹמֵר

וְהִנֵּה²⁶ עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּכַחֲחִינַת אֹר
חוּזֵר, נִעֲשִׂית אַחֲרֵי-כֵן הַקֶּשֶׁת שִׁישׁ בֵּה
ג' גּוֹנִים²⁷. וְהֶעֱנִין הוּא, דְּהִנֵּה עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
צְרִיכָה לְהִיּוֹת כָּל ג' הַקּוֹיִן חֶסֶד-דִּין-רַחֲמִים
וְיִכְפִּי שְׁמוּסִיף בְּמֵאֲמָר שֵׁם: בְּחִינַת רַחֲמִים
רַבִּים], וְעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה לְמָטָה בְּג' בְּחִינּוֹת אֱלֹו
מְמַשִּׁיכִים מִלְּמַעְלָה אֶת הַקֶּשֶׁת עִם ג' הַגּוֹנִים שְׂבָה, חֶסֶד-דִּין-רַחֲמִים
רַבִּים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה מְבַטְלִים אֶת ג' הַקּוֹיִן דְּלַעֲוִמַת-זֶה, וְכָאִוִּין דְּמַחֲיָתִי
כְּעַב גו', מַחֲיָה גְּמוּרָה, וְכָאִוִּין שֶׁל זְכוּף כו'.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכְּתוּב זֹאת אוֹת הַבְּרִית גו' אֶת קֶשֶׁתִי נִתְּמִי בְּעֵינֵי, דְּעַל-יְדֵי
עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה נִעֲשֶׂה בְּחִינַת הָעֵנִין לְמַעְלִיּוֹתָא, שֶׁהָעֵנִים
מְבִיאִים אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת, וְנִתְּמִי גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתָם גו'²⁸, וְכָאִוִּין שֶׁל
בְּרִית, דְּעוֹד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחוֹם גו' (ו' תְּקוּפּוֹת הַשָּׁנָה)
לֹא יִשְׁבּוּתוּ²⁹. וְיִתִּירָה מִזֹּו אֶת קֶשֶׁתִי נִתְּמִי בְּעֵינֵי. דִּישׁ לֹוֹמֵר בְּדֶרֶךְ-

(23) בראשית ב, ו. ראה ס' מאמרי אדה"ז שם. אוה"ת פרשתנו (הנ"ל) תרנא ב. לקו"ת האזינו עג, א.

(24) ראה אוה"ת פרשתנו שם (תרנא, א). סה"מ תקס"ד ע' קלא. (25) ראה בארוכה אוה"ת וסה"מ תקס"ד שם. (26) ראה ס' מאמרי אדה"ז שם (ס"ע נג ואילך). (27) ראה זח"א צח, ב. ובכ"מ. אוה"ת בראשית כא, ב ואילך. ובכ"מ. (28) בחוקתי כו, ג. (29) פרשתנו ח, כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּדֶרֶךְ-אֶפְשָׁר, שֶׁבַע עֶנְיָן הִקְשֵׁת שְׁעַל-יָדֶי הָעֶנְיָן יִשְׁנוּ עֲנִין נַעֲלָה
2 יוֹתֵר מִכָּל הַבְּרִכּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עַל-יָדֵי הָעֶנְיָן, וְכַמְּבֹאֵר בְּכִמְה
3 מְקוֹמוֹת בְּמָה שֶׁפְּתוּב אֶת קִשְׁתִּי נִתְּתִי גו', קִשְׁתִּי דָּבָר
4 הַמוֹקֵשׁ לִי [=דָּבָר הַשּׁוֹהוֹ אֵלַי]³⁰, שֶׁזָּהוּ לְמַעַלָּה מִכָּל הַגְּלוּיִים
5 אֲלֵא הוּא מוֹקֵשׁ לִי,
6 לְעֲצָמוֹתָיו וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
7 וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב³¹ כְּמֵרָא
8 הִקְשֵׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעֶנְיָן
9 וְגו' הוּא מְרָאָה דְּמוּת
10 כְּבוֹד ה'. וְכָל זֶה הוּא
11 בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּרִית, אֲשֶׁר
12 עֲנִין הַבְּרִית הוּא³²
13 שֶׁמֶאֱחָד אֶת הָעוֹבְרִים
14 בֵּין הַבְּתָרִים לַהֲיוֹת
15 עוֹבְרִים בְּתוֹךְ גּוֹף אֶחָד
16 מִמֶּשׁ, לַהֲיוֹת לְאַחֲדִים
17 כְּאֶחָד מִמֶּשׁ כִּשְׁנֵי אוֹהֲבִים
18 הַחֲפִצִּים לְכוֹרוֹת בְּרִית שֶׁלֹּא
19 תִּפְסַק אַהֲבַתָּם לְעוֹלָם. לִשְׁם כֵּךְ
20 הָיוּ לְקוֹחִים עֵגֶל, חוֹצִים אוֹתוֹ
21 לְשָׁנִים, וְשִׁנְיָהם עוֹבְרִים בֵּין
22 חֲלָקִין, וְבוֹה כִּמוֹ אוֹמְרִים הֵם:
23 כִּשֶׁם שֶׁשִּׁנְיָנוּ עוֹבְרִים בְּגוֹף אֶחָד,
24 כֵּךְ לְעוֹלָם נִהְיָ שְׁנֵינוּ כְּגוֹף אֶחָד.
25 דּוֹגְמַת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין עִם יִשְׂרָאֵל
26 לְקַב"ה אֲשֶׁר הוּא קֶשֶׁר נִצְחִי
27 שֶׁלֹּא יִינָתֵק לְעוֹלָם.
28 וּבִזְזָה יוֹכֵן מַה שֶׁפְּתוּב
29 בְּזֵהר³³ (הוֹבָא גַם
30 בְּדִרּוּשֵׁי כ"ק אֲדָמוּר
31 מֵהַר"ש³⁴) לֹא תִצְפֶּי
32 לְרִגְלֵי מְשִׁיחַ עַד דִּיתִּחַזֵּי
33 הָאִי קִשְׁתָּ בְּעֲלָמָא
34 מִתְקַשְׁטָא בְּגוֹנֵי נְהִירִין
35 [=] לֹא תִצְפֶּה (מִלְשׁוֹן רֵאִיה)
36 לְבִיאַת מְשִׁיחַ עַד שֶׁתִּהְיֶה הַקִּשְׁתָּ
37 נִרְאִית בְּעוֹלָם מְקוּשָׁטָה בְּגוֹיִם
38 מֵאִירִים, כִּי עֲנִין הִקְשֵׁת
39 מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת
40 הַתְּשׁוּבָה כִּפְּ"ל, וּבְכָל ג'
41 הַקְּוִיִּים הַנִּרְמָזִים בְּגוֹנִים
42 כִּפְּ"ל, וְלִכְּנָן אֲזַ תִּצְפֶּה
43 לְרִגְלֵי מְשִׁיחַ, כִּי עֲנִינוּ
44 שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא עֲנִין
45 הַתְּשׁוּבָה, מְשִׁיחַ אֶתָּא
46 לְאַתְבָּא צִדִּיקָא

אֶפְשָׁר, שֶׁבַע עֶנְיָן הִקְשֵׁת שְׁעַל-יָדֵי הָעֶנְיָן יִשְׁנוּ עֲנִין
נַעֲלָה יוֹתֵר מִכָּל הַבְּרִכּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עַל-יָדֵי הָעֶנְיָן,
וְכַמְּבֹאֵר בְּכִמְה מְקוֹמוֹת בְּמָה שֶׁפְּתוּב אֶת קִשְׁתִּי
נִתְּתִי גו', קִשְׁתִּי דָּבָר הַמוֹקֵשׁ לִי³⁰, שֶׁזָּהוּ לְמַעַלָּה
מִכָּל הַגְּלוּיִים אֲלֵא הוּא מוֹקֵשׁ לִי, לְעֲצָמוֹתָיו
וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב³¹ כְּמֵרָא הִקְשֵׁת
אֲשֶׁר יִהְיֶה בָּעֶנְיָן וְגו' הוּא מְרָאָה דְּמוּת כְּבוֹד ה'.
וְכָל זֶה הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּרִית, אֲשֶׁר עֲנִין הַבְּרִית
הוּא³² שֶׁמֶאֱחָד אֶת הָעוֹבְרִים בֵּין הַבְּתָרִים לַהֲיוֹת
עוֹבְרִים בְּתוֹךְ גּוֹף אֶחָד מִמֶּשׁ, לַהֲיוֹת לְאַחֲדִים
כְּאֶחָד מִמֶּשׁ.

וּבִזְזָה יוֹכֵן מַה שֶׁפְּתוּב בְּזֵהר³³ (הוֹבָא גַם בְּדִרּוּשֵׁי
כ"ק אֲדָמוּר מֵהַר"ש³⁴) לֹא תִצְפֶּי לְרִגְלֵי
מְשִׁיחַ עַד דִּיתִּחַזֵּי הָאִי קִשְׁתָּ בְּעֲלָמָא מִתְקַשְׁטָא
בְּגוֹנֵי נְהִירִין, כִּי עֲנִין הִקְשֵׁת מוֹרָה עַל עֲבוֹדַת
הַתְּשׁוּבָה כִּפְּ"ל, וּבְכָל ג' הַקְּוִיִּים הַנִּרְמָזִים בְּגוֹנִים
כִּפְּ"ל, וְלִכְּנָן אֲזַ תִּצְפֶּה לְרִגְלֵי מְשִׁיחַ, כִּי עֲנִינוּ שֶׁל
מְשִׁיחַ הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, מְשִׁיחַ אֶתָּא לְאַתְבָּא
צִדִּיקָא בְּתִיּוּבְתָא³⁵, דְּעַל-יָדֵי שְׁמַגְלִים אֶת 'נִיצוּץ
מְשִׁיחַ' שֶׁבְּכָל צִדִּיק, עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, עַל-יָדֵי-זֶה
מִתְגַּלָּה מְשִׁיחַ הַכִּפְּלִי.

וַיְהִי-רָצוֹן שְׁעַל-יָדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוֹדָתָנוּ בְּזִמָּן
הַגְּלוּת בְּכָל־ל³⁶, וּבְכַפְּרֵט עַל-יָדֵי לְמוֹד עֲנִינִים אֱלוֹ בְּתוֹרָה,
יִהְיֶה בְּחִינַת זְכָרוֹן לְמַעַלָּה מִכָּל־לוֹת הַבְּרִית דִּנְחָ, וּבְכַפְּרֵט עֲנִין הִקְשֵׁת
שְׁבִיזָה, דְּהַזְכָּרוֹן דִּנְחָ מוֹבָא גַם בְּפִסְקֵי זְכוּנוֹת דְּרָא-שֶׁ-הַשְּׁנָה, כִּי הוּא
בְּחִינַת זְכָרוֹן נִצְחִי, שֶׁהוּא קֶשֶׁר עִם עֲצָם נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (כְּמֵבֹאֵר
בְּמֵאמְרֵי כ"ק אֲדָמוּר נְשָׁמוֹת-עֲדָן³⁷), דְּעֲנִין זֶה שֶׁהוּא בְּפִסָּא וּבְכִסְיוֹ

בְּתִיּוּבְתָא³⁵ [=מְשִׁיחַ בֹּא לְהַחְזִיר אֶת הַצִּדִּיקִים בְּתוֹכָהּ. אִף שֶׁלֹּא חֲטָאוּ
ח"ו, יְרוּמָם אוֹתָם וַיִּגְלָה בָּהֶם גַּם אֶת מַעַלְת הַתּוֹקֵף שֶׁל עֲבוֹרַת תְּשׁוּבָה],
דְּעַל-יָדֵי שְׁמַגְלִים אֶת 'נִיצוּץ מְשִׁיחַ' שֶׁבְּכָל צִדִּיק, עֲנִין
הַתְּשׁוּבָה, עַל-יָדֵי-זֶה מִתְגַּלָּה מְשִׁיחַ הַכִּפְּלִי.
וַיְהִי-רָצוֹן שְׁעַל-יָדֵי
מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוֹדָתָנוּ בְּזִמָּן
הַגְּלוּת בְּכָל־ל³⁶ שְׁכָל
הַגְּלוּיִים הַנִּעֲלִים שִׁיחֵי לְעִתִּיד
לְבוֹא, תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוֹרָתָנוּ
בְּזִמָּן הַגְּלוּת, וּבְכַפְּרֵט עַל-יָדֵי
לְמוֹד עֲנִינִים אֱלוֹ בְּתוֹרָה,
יִהְיֶה בְּחִינַת זְכָרוֹן
לְמַעַלָּה מִכָּל־לוֹת הַבְּרִית
דִּנְחָ אַחֵר הַמְּבֹרָךְ, "זֹאת אוֹת
הַבְּרִית", וּבְכַפְּרֵט עֲנִין
הִקְשֵׁת שְׁבִיזָה "אֶת קִשְׁתִּי
נִתְּתִי בְּעֵנִי", דְּהַזְכָּרוֹן דִּנְחָ
מוֹבָא גַם בְּפִסְקֵי
זְכוּנוֹת דְּרָא-שֶׁ-הַשְּׁנָה
שְׁאוּמְרִים בְּתַפִּילַת מוֹסָף, כִּי
הוּא בְּחִינַת זְכָרוֹן נִצְחִי,
שֶׁהוּא קֶשֶׁר עִם עֲצָם
נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל (כְּמֵבֹאֵר
בְּמֵאמְרֵי כ"ק אֲדָמוּר
נְשָׁמוֹת-עֲדָן (הַרְבֵּי הַרְשָׁב)
שְׁגָם אִם תִּתְּרַחֲקוּ עַל-יָדֵי
הָעוֹנוֹת, הַזְכָּרוֹן דִּנְחָ מְזַכֵּר שִׁישׁ
קֶשֶׁר עֲצָמֵי לְנִשְׁמָה עִם הַקַּב"ה,
שֶׁהָעוֹנוֹת אֵינֶם פּוֹגְמִים בְּעֵצָם
הַנִּשְׁמָה שֶׁתִּמִּיד קְשׁוּרָה וְרַבּוּקָה
בּו³⁷), דְּעֲנִין זֶה הַקֶּשֶׁר
הָעֲצָמֵי שֶׁל יְהוּדֵי עִם הַקַּב"ה
שֶׁהוּא בְּפִסָּא וּבְכִסְיוֹ

(30 ב"ר פל"ה, ג. 31) יחזקאל א, כח. (32 לקו"ת נציבים מד, ב. 33) ח"א עב, ב. וראה גם שערי אורה
מד, רע"ב. אוה"ת בראשית הנסמן לעיל בהע' 27. ד"ה את קשתי - תרנ"ד (הנסמן לעיל בהע' 4
ובהע' 20). (34) והחרים תרל"א ע' סט (רד"ה ולהבין ביאור הדברים). (35) הובא בלקו"ת שמע"צ צב,
ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ. וראה זח"ג קנג, ב. 36) ראה תניא רפ"ז. (37) ד"ה דרשו ה' בהמצאו -

ביאור בדרך אפשר

1 בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה³⁸ וְנִמְשָׁךְ אַחֲרֶיךָ בַּעֲנַן הַקָּטָר דְּיוֹם הַכַּפָּרִים,
 2 שְׁנֵקְרָא³⁹ בְּשֵׁם אַחַת בַּשָּׁנָה, וְעַד שְׁמִמָּאָה קוֹלוֹת⁴⁰ שֶׁל
 3 הַתְּקִיעוֹת דְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי כֵן בְּגִילּוֹי בְּסֶכֶךְ דְּסֶכֶךָ, סֶכֶךְ
 4 בְּגִמְטְרִיא מֵאָה⁴¹, אֲשֶׁר הַסֶּכֶךְ נִקְרָאת בֶּן עַל־שֵׁם סֶכֶכָה⁴²
 5 שֶׁהַסֶּכֶךְ בּוֹ נִמְשַׁכֵּת עֲבוּדַת רֹאשׁ
 6 הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים, הִיא עֵיקַר
 7 עֲנִינָה שֶׁל הַסֹּכָה, וְעַל־יְדֵי־
 8 זֶה זֻכִּים בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ
 9 לַיִּשָּׁב בְּסֶכֶת עוֹרוֹ שֶׁל
 10 לְוִיִּתָּן⁴³ סֶכֶת שְׁלוֹם⁴⁴,
 11 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.
 12 וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעִיל, שְׁפָאֲשֶׁר גּוֹנֵי הַקָּשָׁת הֵם
 13 שְׁפָאֲשֶׁר גּוֹנֵי הַקָּשָׁת הֵם
 14 בְּהִירִים צָרִיף לְצִפּוֹת
 15 לְרִגְלֵי שֶׁל מְשִׁיחַ,
 16 וּבִפְרָט בְּעֶקֶב־תֵּא דְּמְשִׁיחָא פֶּאֲשֶׁר מָטוּ רִגְלֵי
 17 דְּמְשִׁיחָא [עַקְבָּתָא - גַּם
 18 מַלְשׁוֹן עֶקֶב] פֶּאֲשֶׁר מָטוּ
 19 רִגְלֵי רִגְלֵי רִגְלֵי⁴⁵ [=הַדְּרוֹגוֹת
 20 הַנִּמְנוּכוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 21 (רִגְלִים) יוֹרְדוֹת עַד לְדְרוֹגוֹת
 22 הַנִּמְנוּכוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה
 23 שֶׁבְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה, יִצִּירָה
 24 וְעִשְׂיָה]. וְזֶה בְּעַקְבָּתָא דְּמְשִׁיחָא
 25 כֹּאשֶׁר עֵיקַר הָעֲבוּדָה הִיא לֹא
 26 בְּמוֹחַ וּלְבַב, אֲלָא בִּבְחַ הַמַּעֲשֶׂה
 27 (רִגַל) - עֲבוּדַת הַצִּדְקָה. [וְדַעֲנִין
 28 ה'רִגְלִין' קָשׁוֹר גַּם עִם
 29 עֲנִין ג' רִגְלִים, שְׁאֵז הִיא
 30 עֲלִית יִשְׂרָאֵל לְרִגְלָא לְבֵית
 31 הַמִּקְדָּשׁ. וְלַעֲתִיד לְבֹא יִהְיֶה עֲנִין זֶה בְּכָל שָׁבַת
 32 יִהְיֶה עֲנִין זֶה בְּכָל שָׁבַת
 33 וְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ, וּבְכָדֵיתָא
 34 בְּלִקּוּט⁴⁶ (בְּמִבּוֹאֵר
 35 יִלְקוּט זֶה בְּמִאֲמָר כ"ק
 36 אֲדָמוֹר נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן)⁴⁷
 37 שְׁאֵז יְבֹאוּ בְּכָל שָׁבַת
 38 וּבְכָל חוֹדֶשׁ, וְזֶה יִהְיֶה
 39 עַל־יְדֵי הָעֲנָנִים דְּקִדְשָׁה

ביאור בדרך אפשר

40 כו', וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב⁴⁸ מִי אֵלֶּה כָּעֵב תַּעֲוִפִּינָה וְכִיּוֹנִים אֵל
 41 אֲרֻבוֹתֵיהֶם [=מִי הֵם בְּנֵי הַגּוֹלָה אֲשֶׁר מִמֶּהֱרִים לְשׁוֹב, כְּעֲנָנִים יַעֲוּפוּ וְכִיּוֹנִים
 42 הַחֲזוּרִים אֶל הַשׁוֹכֵן], וְעַד שְׁיִהְיֶה וְאָרוּ [=וְהִנֵּה] עִם עֲנָנֵי שְׁמִיָּא⁴⁹
 43 הַנֶּאֱמָר עַל בֵּית מְשִׁיחַ שְׁמִיָּע עִם גִּמְר עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה הַנִּמְשַׁלֵּת לְעֲנָנֵי
 44 הַשָּׁמַיִם], הִנֵּה אֵז צְרִיכִין
 45 לְצִפּוֹת לְרִגְלֵי מְשִׁיחַ,
 46 אֲשֶׁר בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ יִהְיֶה
 47 וְאַתָּם תִּלְקֻטוּ מִן הַגְּלוּיוֹת
 48 לְאַחַד אֶחָד בֵּית
 49 יִשְׂרָאֵל⁵⁰, דְּכָל אֶחָד
 50 וְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפָנָי
 51 עֲצָמוּ יְבֹאוּ עִם עֲנָנֵי
 52 שְׁמִיָּא, לְעִלּוֹת לְבֵית
 53 הַמִּקְדָּשׁ וּכְשֶׁם שְׁבָא
 54 לְרֹאשׁוֹת כָּךְ בָּא לְרֹאשׁוֹת⁵¹
 55 בְּגִלּוֹי, בְּגִלּוֹת הָאֲמִתִּית
 56 וְהַשְּׁלָמָה. וְטוֹעֲמִיָּה חַיִּים
 57 זְכוּ שְׁעוֹד בְּעֶרֶב שָׁבַת
 58 צָרִיף לְטַעַם מִכָּל תְּבִשְׁלִיל
 59 שְׁיִהְיֶה לְעִתִּיד⁵², וְלָכֵן
 60 גַּם לְפָנֵי־זֶה צָרִיף לְהִיּוֹת
 61 וְהִי מְלָכִים אוֹמְנִיף
 62 גו'⁵³ [=מְלָכֵי הָאוֹמוֹת יַעֲסֻקוּ
 63 בְּגִדּוּלֵי בְּנִיין], עַד שְׁנִזְנָפָה
 64 בְּקִרְוֹב לְגִלּוֹת הָאֲמִתִּית
 65 וְהַשְּׁלָמָה, וְאָרוּ עִם עֲנָנֵי
 66 שְׁמִיָּא, עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ
 67 צְדָקָנוּ.

לְצִפּוֹת לְרִגְלֵי מְשִׁיחַ, אֲשֶׁר בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ יִהְיֶה וְאַתָּם תִּלְקֻטוּ לְאַחַד אֶחָד
 בֵּית יִשְׂרָאֵל⁵⁰, דְּכָל אֶחָד וְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל בְּפָנָי עֲצָמוּ יְבֹאוּ עִם עֲנָנֵי
 שְׁמִיָּא, לְעִלּוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּכְשֶׁם שְׁבָא לְרֹאשׁוֹת כָּךְ בָּא לְרֹאשׁוֹת⁵¹
 בְּגִלּוֹי, בְּגִלּוֹת הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה. וְטוֹעֲמִיָּה חַיִּים זְכוּ שְׁעוֹד בְּעֶרֶב שָׁבַת
 צָרִיף לְטַעַם מִכָּל תְּבִשְׁלִיל שְׁיִהְיֶה לְעִתִּיד⁵², וְלָכֵן גַּם לְפָנֵי־זֶה צָרִיף
 לְהִיּוֹת וְהִי מְלָכִים אוֹמְנִיף גו'⁵³, עַד שְׁנִזְנָפָה בְּקִרְוֹב לְגִלּוֹת הָאֲמִתִּית
 וְהַשְּׁלָמָה, וְאָרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמִיָּא, עַל־יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.

עדר"ת (המשך בששה"ק תער"ב ח"א ע' תז ואילך). (38) ראה סדור רלה, ב. ובכ"מ. (39) אחרי טו, לד, ועוד. (40) ראה מג"א ושו"ע אדה"ז ר"ס תקצ"ו. (41) מ"ח ופע"ח שער הסוכות. וככה תרל"ז ספצ"ג. וראה תולדות ע' שג. (42) ראה רש"י סוכה ב, א ד"ה ושחמתה. יב, א ד"ה כשרין. (43) ב"ב עה, א. (44) ראה אוה"ת פרשתנו תרלה, ב. ובכ"מ. (45) זח"ב רנח, א. וראה מק"מ שם. (46) ישעי' רמז תקיד. (47) ד"ה שלש פעמים בשנה - סה"מ תרע"ח ע' קעג. (48) ישעי' ס, ח. (49) דניאל ז, יג. (50) ישעי' כז, יב. (51) חגיגה ב, א. רש"י ותוס' שם. (52) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282. וש"נ. (53) ישעי' מט, כג.

בס"ד. שיחת יום א' פרשת נח, א' רראש חודש מרחשון ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

א. דובר כמה פעמים שמנהג ישראל לפתוח בברכה, ובלשון הידוע (המובא בספרים, וגם בספרי רבותינו נשיאינו): "פותחין בברכה".

ענין זה מודגש במיוחד בשיעור חומש היומי (כידוע פתגם אדמו"ר הזקן שצריכים "לחיות" עם התוכן דשיעור חומש היומי) - יום א' דפרשת נח:

בהתחלת פרשת נח (התחלת השיעור חומש היומי) נאמר: "אלה תולדות נח נח" ב' פעמים נח. ומבואר במדרשי רז"ל ובזהר ש"נח" הוא מלשון "נייחא" [נוסף לזה שנקרא כן על שם "זה ינחמנו", מלשון נחמה, וכן מה שכתוב "ונח מצא חן בעיני ה'", כמובא בספרים ש"נח" אותיות "חן"], ומה שכתוב "נח" ב' פעמים, פירושו - נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים.

זאת אומרת, שהתחלת השיעור חומש היומי הוא בענין של ברכה ("פותחין בברכה") - "אלה תולדות נח", ענין של נייחא (מנוחה), נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים (ב' פעמים נח).

ובפרט על פי המבואר בדרושי הצמח צדק (אור התורה נח סח, א) מה שכתוב במדרש "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות . . כימי עולם כימי נח, שנאמר כי מי נח זאת לי" (שמצריך תיבות "כי מי" ועושה מהם תיבה אחת "כימי") - "שאז (בימי נח) היה גילוי ימי עולם שהם מדות עליונות להיות קיים לעולם, שלא יהיה עוד מבול חס וחלילה, ולא יהיה מדת הדין, כמו שכתוב ברבות . . אם עולם אתה מבקש אין כאן משפט כו', וזהו ענין כימי עולם, והיינו כי מי נח, ר"ל כימי נח, פירוש ימי נייחא, להיות מנוחה וקיום לעולם".

ומזה מובן גודל העילוי ד"ימי נח" - שאז נפעל ענין השבועה ("לא אוסיף גו' ולא אוסיף", "כפל הדבר לשבועה") על קיום העולם באופן ד"לא ישובתו", ועד שמקשרים זאת עם מה שכתוב "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם גו'" שנאמר בנוגע למעמד ומצב דזמן הגאולה בתכלית השלימות.

ב. והנה, האמור לעיל - דורש ביאור והסבר: בשלמא כאשר מבארים ש"נח" ענינו "נייחא" - הרי מדובר אודות נח בעצמו - "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו"; אבל כאשר מדובר אודות "מי נח", כלומר, מי המבול - כיצד אפשר לקשר זאת עם הענין ד"נייחא", "ימי נייחא", מי המבול היו אמנם בזמנו של נח (בימי נח), אבל תוכנם וענינם הוא היפך הענין ד"נייחא"? ! [וכמובן בפשטות שענין המבול הוא דבר בלתי רצוי - עד שהיה צורך בהשתדלות מיוחדת לפעול ש"לא יהיה עוד מבול גו'", שזה נפעל על ידי הקרבן דנח, כאשר "וירח ה' את ריח הניחוח", שאז נפעלה השבועה ד"לא אוסיף גו' ולא אוסיף"].

והביאור בזה:

מבואר בכמה מקומות שעל ידי מי המבול נפעל ענין הטהרה בעולם - בדוגמת הטהרה דמי מקוה [וכמו שכתוב "ארץ לא מטהרה היא ולא גושמה גו'" מכיון ששם לא היה המבול, שבזה מודגש שהמבול ענינו טהרה]. וזהו מה שהמבול היה במשך ארבעים יום דוקא - בדוגמת ארבעים סאה דמקוה. ולכן נקראים מי המבול "מי נח" - "שנעשה מזה נייחא דרוחא", מכיון שעל ידי זה נפעל ענין של טהרה בעולם (תורה אור ריש פרשת נח).

ג. ענין זה (העילוי ד"מי נח" גופא) מודגש גם בפירוש רש"י על התורה - פשוטו של מקרא: על הפסוק "ויהי הגשם על הארץ" (נח ז, יב), מפרש רש"י: "ולהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשהורידן הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה", כלומר, שהתחלת ירידת מי המבול היתה באופן ד"גשמי ברכה" (אלא שלזה היה צריך להיות הענין ד"יחזור").

ומזה מובן גודל העילוי ד"מי נח" - "שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה":

מבואר במדרשי רז"ל שבנין התיבה היה במשך ק"כ שנים, כדי שבמשך הזמן יוכלו אנשי דורו לשוב בתשובה, כי כאשר ישאלו את נח מהו פשר בנין התיבה, אזי יסביר להם שהקב"ה רוצה להביא מבול בעולם כו', ועל ידי זה יעוררם ויעודדם לחזור בתשובה.

1 והנה, אף על פי שכבר עברו ק"כ שנה שניתנו להם לחזור בתשובה ועדיין לא חזרו, ועברו כבר שבעה ימים
2 נוספים מהזמן שנועד להתחלת המבול (כמו שכתוב "כי לימים עוד שבעה", "נוסף על ק"כ שנה") ועדיין לא
3 חזרו, ויתירה מזו: אפילו לאחר שאנשי הדור ראו נסים גלויים [למרות שניסו לעכב בעד נח להכנס לתיבה,
4 נכנס הוא וכל באי התיבה - "שנים שנים מכל הבשר וגו'"] - "בעצם היום הזה", כמסופר בפשטות הכתובים
5 ובפירוש רש"י (שם, יג"ט) לא פעל הדבר עליהם שיחזרו בהם - הנה לאחר כל זה, אם היו חוזרים בהם
6 אפילו ברגע האחרון (לאחרי שכל הנ"ל לא הועיל), היו המים "גשמי ברכה"!

7 ומוכן גודל העילוי ד"גשמי ברכה" אילו היו חוזרים בהם ברגע האחרון - באופן ד"יתרון האור מן החושך"
8 (לאחרי שבמשך כל הק"כ שנה לא הצליח נח לפעול עליהם שיחזרו בתשובה).

9 ומזה מוכן גודל העילוי ד"מי נח" - שאפילו לאחר כל ההמשך הבלתי רצוי, היתה אפשרות (מצדו של נח)
10 ש"מים" אלו יהיו "מי נח", נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, "גשמי ברכה" (כמפורש בפירוש רש"י בפשטות
11 הכתובים).

12 [ומוכן בפשטות שהעובדה שבפועל ממש היו "מים" אלו באופן של "מבול" (היפך הענין ד"גשמי ברכה")
13 - אין זה קשור עם ענינו של "נח", אלא עם אופן הנהגת אנשי דורו שלא חזרו כו', כי מצדו של נח היו המים
14 יכולים להיות (והיו בפועל בהתחלת ירידתן) "גשמי ברכה"].

15 ד. ומכיון שעצם הענין ד"מי נח" (לולי ההנהגה הבלתי-רצויה של דורו, שלא חזרו כו') הוא דבר רצוי -
16 "מי נייחא", "גשמי ברכה" - מוכן, ששבועתו של הקב"ה "לא אוסיף גו'" קאי רק על הענין דהיפך הטוב, מה
17 שאין כן בנוגע לענין ד"גשמי ברכה", שענין זה נמשך בכל הדורות.
18 דהנה, שבועת הקב"ה "לא אוסיף גו'" נפעלה על ידי הקרבן (והתפלה) של נח, כמו שכתוב "וירח ה' את
19 ריח הניחוח ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף גו'".

20 ומוכן שתוכן תפלתו ובקשתו של נח הוא - שיתבטל ולא יהיה יותר היפך הענין ד"גשמי ברכה", ויהיה
21 קיום העולם באופן דטוב הנראה והנגלה, "גשמי ברכה" בתכלית העילוי.

22 ולכן, כשם שעל ידי התפלה והקרבן דנח נפעל ענין השבועה בנוגע לביטול דהיפך הברכה, הרי מוכן שעל
23 ידי הענין ד"וירח ה' את ריח הניחוח", נייחא בעליונים, נתקבלה תפלתו של נח בנוגע להמשכת הברכה בעולם
24 - "גשמי ברכה".

25 ה. האמור לעיל שייך בגלוי ובהדגשה לתקופתנו זו:
26 מכיון שכבר "כלו כל הקיצין", וכבר עברו כל "חבלי משיח" - כל הגזירות ושמדות רחמנא ליצלן שאירעו
27 בדור הקודם (לפני כמה עשרות שנים בלבד), וישנם כמה וכמה שראו זאת בעיני בשר שלהם - גזירות ושמדות
28 שלא היו מעולם במשך כל הדורות, ועד שזה היה בדוגמת ענין המבול - אמנם לא מבול של מים, אבל "וימח
29 את כל היקום", רחמנא ליצלן, היה לא תהיה, ביחס למובחר שבמובחר דבני ובנות ישראל,

30 [וכפי שענה פעם כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע לענין זה - על פי משל שכאשר נותנים סטירה למישהו, סוטרים
31 לו בפנים (בלחי) דוקא. דלכאורה, מכיון שהסטירה היא בתור עונש על הנהגה בלתי רצויה שנעשתה על ידי
32 שאר אברי הגוף, היו צריכים לסטור בכל מקום אחר, מלבד בפנים?! - ואחד הביאורים בזה: אם הפנים היו
33 בתכלית השלימות, היו פועלים על הנהגת הגוף כולו שתהיה באופן המתאים, ולכן, לכל לראש צריכים לבטל
34 את הסיבה, ובדרך ממילא יתבטל גם המסובב],

35 הרי בודאי שבימינו אלו זקוקים לברכה מיוחדת מלמעלה, ועד לברכה שהיא בתוקף הכי גדול - כיתרון
36 האור מן החושך.

37 וענין זה קשור גם עם יתרון החכמה מן הסכלות - כלומר, הנהגה על פי חכמתו של הקב"ה, שהיא התורה,
38 "תורה" מלשון הוראה (לא רק ענין של חכמה בלבד, אלא הוראה בחיי היום-יום), שעל ידי זה נפעל הענין דנייחא
39 בתחתונים. ובפרט כאשר רואים את "יתרון החכמה מן הסכלות" - כאשר מתבוננים ב"סכלות" אשר בהנהגה על
40 פי שכל העולם (כדלקמן), שאז רואים את יתרון ותוקף האור שבחכמה האמיתית, חכמתו של הקב"ה - תורה.

41 וכמדובר כמה פעמים שכל הגזירות ושמדות רחמנא ליצלן שהיו בדור שלפנינו, נעשו על ידי עם שהתפאר
42 בחכמתו ובתרבותו, עם שהתפאר שממנו יצאו בעלי חכמה וגאונים בחכמות חיצוניות בכמה וכמה שטחים, וכן

בעניני מוסר וחקירה, פילוסופיה, חכמת החיים, וכיוצא בזה - דוקא הם עשו את המעשים הבלתי אנושיים בתכלית ובהחלט, מעשים כאלו שאף אחד לא שיער מעולם ש"בני אדם" מסוגלים לעשות כן, וכל זה היה מיוסד ובנוי על אדני תורת המוסר וחכמת החיים שלהם.

זאת אומרת: מצד אחד רואים שעם זה סימל את ענין החכמה והשכל שבעניני העולם, ועד כדי כך שכמה וכמה ענינים הקשורים עם חכמתם נתקבלו אצל מליוני בני אדם, שהם משתמשים בשכלם וחכמתם בחכמות חיצוניות עבור כמה וכמה ענינים טובים ומאירים,

[חכמות חיצוניות" הם - כשמם - ענין חיצוני, שיכול להיות מנוצל לתכלית ותועלת הרצויה רק כאשר הפנימיות היא באופן המתאים. וכלל הענינים שיש בהם חיצוניות ופנימיות - שכאשר הפנימיות היא כדבעי, אזי גם החיצוניות פועלת בהתאם לפנימיות.

ובדוגמת הגוף ונפש שבכל נברא צומח - שיש בו בחינת הדומם, וישנו כח הצומח שפועל בו צמיחה מקטנות לגדלות, וכמו כן בעל-חי, ועל אחת כמה וכמה בנוגע למין ה"מדבר" - שהנהגת הגוף (בחיצוניות) היא בהתאם להנהגת והדרת הנפש שבו (בפנימיות), אם זוהי נפש דטוב, או נפש דהיפך הטוב, או נפש המעורבת מוטב ורע. ולכן, כאשר רואים שישנה הנהגה בלתי רצויה, הרי זו הוכחה שהפנימיות (הנפש) היא באופן בלתי רצוי - מעורב טוב ורע, או היפך הטוב לגמרי, ואין כאן מקומו],

וביחד עם זה רואים מה הם התוצאות שבאו מ"חכמת העולם" - לאן יכול להוביל ההעלם וההסתדר ד"עולם" - לעשות מעשים שהם היפך האנושיות לגמרי, ולהכריז שמעשים אלו מיוסדים ומבוססים על אדני השכל והמוסר !! ובוזה רואים את "יתרון החכמה" האמיתית - חכמתו של הקב"ה, "תורה אור", הוראה ברורה ומאירה כיצד להתנהג בכל מאורע ובכל פרט.

ולכן, צריכים לנצל את ה"חושך" ו"סכלות" שבעולם כדי שיתוסף "יתרון האור" ו"יתרון החכמה". ובפשטות: כאשר ה"קלוגניקער" בא ליהודי ואומר לו: לשם מה "מתעקש" הנך להאחז בתורה וביהדות עד כדי מסירת נפש - ישנם עוד כמה וכמה אומות בעולם בעלי כמה וכמה שיטות והנהגות שונות בתורת המוסר וחכמת החיים? ! - אזי מראים לו באופן גלוי: ראה את כל המאורעות שאירעו לנגד עיניך על ידי העם שהתפאר בחכמת המוסר וחכמת החיים שלו, ולפועל ממש עשה מעשים כאלו שמעולם לא שיערו ש"בני אדם", אפילו "אדם" הדומה ל"בהמה" כפשוטה (לא בלשון התורה, אלא "בהמה" כפשוטה), מסוגל לעשותם. וגודל החושך הוא עד כדי כך - שלא זו בלבד שתורת המוסר שלו אינה מהווה סתירה להנהגתו בפועל, אלא אדרבה: הנהגתו בפועל היא תוצאה מחכמתו ותורת המוסר שלו !

ו. ונחזור לעניננו:

בהתחלת פרשת נח מדובר אודות "אלה תולדות נח נח" - נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, ועד כדי כך, שכאשר מדברים אודות המצב שיהיה בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו - "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות" - מקשרים את הענין ד"ימי עולם" עם "ימי נח", שנאמר "כי מי נח זאת לי", כנ"ל בארוכה.

וענין זה מהווה הוראה לכל אחד ואחד מישראל - מכיון ש"התורה היא נצחית": כאשר יהודי מתבונן סביבו ורואה ש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", והוא בעצמו צריך לצאת ולהלחם עם העולם כולו, ובידעו שכאשר יוצאים למלחמה אי אפשר לדעת מי יהיה המנצח וכו', הרי יכול לבוא לידי נפילת הרוח, וכיוצא בזה - הנה עוד לפני שמסבירים לו שאינו בודד ויחיד במערכה, כי ישנם ביחד עמו כמה וכמה מבני ישראל, ולכל לראש "הקב"ה עוזרו" - מסבירים לו את ההוראה הנלמדת מהתחלת פרשת נח:

"נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", כלומר, אף על פי שהנהגת כל הדור כולו היתה בתכלית הירידה [כי לב' הפירושים במה שכתוב "בדורותיו" (לשבח או לגנאי) היתה הנהגת כל הדור בתכלית הירידה], למטה מטה ביותר, היפך ההנהגה דישובו של עולם באופן ד"לשבת יצרה" - התנהג נח לבדו באופן ד"איש צדיק תמים", וכמו שכתוב "אותך ראיתי צדיק לפני" - נח לבדו.

ויתירה מזו: לא זו בלבד שהנהגת בני האדם (מין ה"מדבר") שבדורו היתה בתכלית הירידה, אלא כן היתה גם הנהגת כל בעלי-החיים שבעולם, כמו שכתוב "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ".

1 ולאחרי כל זה - הנה אף על פי שנח היה לפני מתן תורה, ועמד אחד ויחיד נגד העולם כולו שהיה במעמד
2 ומצב דתכלית הירידה - הנה על ידי עבודתו ופעולתו והנהגתו באופן ד"צדיק תמים" נחל נצחון מוחלט בתכלית
3 השלימות, עד כדי כך שפעל "עולם חדש" לגמרי, ופעל את הענין ד"וירח ה' את ריח הניחוח", ובאופן ד"נח
4 נח" - ב' פעמים, נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, כלומר, שנח לבדו פעל שכל העולם כולו יהיה במעמד
5 ומצב דתכלית השלימות,

6 ועד כדי כך - בדוגמת שלימות העולם בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו [באופן נעלה יותר
7 מהשלימות שבהתחלת הבריאה, כאשר "עולם על מילואו נברא", כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ
8 בהבראם", "תולדות מלא כתוב" - כי לעתיד לבוא יהיה העילוי ד"אלה תולדות פרץ", כמבואר בכמה מקומות],
9 שלכן מקשרים את הענין ד"וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" (כאשר יהיה הענין ד"אלה תולדות פרץ") עם
10 מעמד ומצב העולם בימי נח - "כימי עולם, כימי נח".

11 ז. וזוהי ההוראה לכל אחד ואחד מישראל:

12 כאשר יהודי חושב לעצמו שאינו "חזק" די צרכו כדי להתמודד עם העולם כולו, או שבסביבתו הרי הוא
13 יחידי בלבד - הנה מבלי להכנס לשקלא וטריא אם אמנם כך הוא מצב הדברים או לא, אומרים לו - לכל לראש
14 - שכל זה אינו נוגע כלל לתפקידו בהפצת הטוב והיושר והצדק, "הטוב והיושר בעיני ה' אלקיך", לימוד התורה
15 וקיום מצוותיה - כי כבר היה לעולמים בזמנו של נח, שאדם אחד בלבד נעמד נגד העולם כולו, ונצח בכל
16 עניניו, כנ"ל.

17 זאת אומרת: אין הכוונה שהוא צריך למלא את רצון ושליחות הבורא ללא כל 'נפקא-מינה' מה יהיו התוצאות
18 דפעולתו ועבודתו (הוא צריך לעשות את שלו) - אלא מובטח לו שיצליח בעבודתו לפעול בעולם כולו, כפי
19 שהיה בזמנו של נח - "מעשה רב" - שעל ידי עבודתו ופעולתו (בתור אדם יחיד בלבד) נפעל קיום העולם
20 ("לשבת יצרה") בשלימות, נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים.

21 ובידעו זאת - אזי נעשית כללות עבודתו מתוך שמחה, וכפתגם הידוע דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שאחד
22 מתכסיסי המלחמה הוא שהיציאה למלחמה היא כבר מתוך "מארש" של נצחון.

23 וגם ענין זה מודגש בהתחלת פרשת נח - שעוד לפני שמספרים אודות פרטי הענינים דהמבול וכו', מתחילים
24 תיכף ומיד עם נצחונו של נח: "אלה תולדות נח נח", ב' פעמים "נח", נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים.

25 ח. וזהו כללות הענין ד"פותחין בברכה" המודגש בשיעור חומש היומי - שההתחלה היא בענין ד"נח נח",
26 נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים.

27 וענין זה נברך ונמשך - "ברכה" מלשון המשכה - לכל אחד ואחד מישראל במשך כל השנה כולה, ובמיוחד
28 - בשבוע שבו לומדים וקוראים בתורה פרשת "נח", החל משבת בראשית בזמן המנחה ("רעוא דרעוין"), שאז
29 מתחילים לקרוא בתורה "אלה תולדות נח נח", וכן בכל ימי השבוע דפרשת נח.

30 וזהו העילוי המיוחד בשבוע דפרשת נח - שכל יום וכל רגע שבו הוא יום ורגע השייך לפרשת נח - נייחא.
31 ובפשטות: כאשר שואלים יהודי אודות יום או רגע דשבוע זה, הרי הוא משיב שזהו יום ורגע דפרשת נח.

32 וכללות הענין ד"נח" (נייחא) הוא השם דכל הפרשה כולה - "שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש", שבו
33 מתבטא התוכן דכל הסדרה כולה (כל עניני הסדרה) - נייחא. זאת אומרת, גם כאשר מדובר אודות פסוקי הפרשה
34 שבהם מדובר אודות היפך הענין דנייחא - הנה כאשר שואלים אותו לאיזו פרשה שייך פסוק זה, משיב הוא -
35 על פי "תורת אמת" - שפסוק זה שייך לפרשת "נח", כלומר, אין הכוונה שהוא מזכיר כאן את הענין ד"נח" כדי
36 לסיים בדבר טוב, וכיוצא בזה, אלא האמת היא (על פי "תורת אמת") שפסוק זה הוא חלק מפרשת "נח" - נייחא.

37 וזוהי ההוראה והנתינת כח לכל אחד ואחד מישראל - שעל ידי עבודתו ופעולתו למלא את שליחות הבורא לפעול
38 את קיום העולם באופן ד"לשבת יצרה", הרי הוא פועל את הענין ד"נח נח", נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים.

39 ט. על פי זה מובנת השייכות דפרשת נח להתחלת חודש חשון - שהרי פרשת נח קורין לעולם בהתחלת
40 חודש חשון (כשם שפרשת בראשית קורין לעולם בשבת מברכים (שלפני) ראש חודש חשון):

41 החילוק שבין חודש תשרי לחודש חשון הוא - שחודש תשרי הוא "מרובה במועדות" (שלכן אין אומרים
42 תחנון מערב יום הכיפורים עד סוף חודש תשרי), מה שאין כן חודש חשון הוא החודש שבו מתחילה כללות
43 העבודה דכל השנה כולה בעניני רשות, ועניני חולין.

- [ומובן, שהכוונה לענינים שהם "חולין" ביחס ובהשוואה לעניני חודש תשרי (ולא שבעצם הם ענינים של "חולין") - כי "יהודי" ו"חולין" הם ב' הפכים:
- בשעת מתן תורה אמר הקב"ה "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", ומלבד הציווי שבדבר, ישנו בזה גם ענין של הבטחה, ומכיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה, מובן, שמאז מתן תורה מציאותם של בני ישראל היא - "גוי קדוש", וכפי שאומרים בתפלות המועדים (ובפרט בחודש תשרי שהוא "מרובה במועדות") - "אתה בחרתנו מכל העמים . . ורוממתנו מכל הלשונות וקדשתנו כו'". וכמו כן מודגשת קדושתם של ישראל - "גוי קדוש" - בתפלת "שומר ישראל" שאומרים בכל שני וחמישי (כשאומרים תחנון).
- ומכיון שמציאותו של יהודי היא - "ממלכת כהנים וגוי קדוש", ואין ביכלתו לשנות את עצם מציאותו (במכל שכן וקל וחומר מזה שאין ביכלתו לשנות כמה וכמה ענינים הקשורים עם הגוף הגשמי), הרי מובן, שליהודי אין שייכות כלל עם עניני חולין.
- אבל אף על פי כן, מכיון שבקדושה גופא ישנם חילוקי דרגות, מובן, שבקדושה גופא ישנם דרגות הנחשבים לעניני "חולין" ביחס ובהשוואה לדרגות נעלות יותר. ועל דרך זה בנוגע לעניננו - שעניני חודש חשון נחשבים לעניני "חולין" ביחס ובהשוואה לעניני חודש תשרי ("מרובה במועדות"), עם היות שמפני היותם ענינים של יהודי ("גוי קדוש") הרי הם בודאי עניני קדושה, אלא שבערך ל"קדוש" שלו הרי זה ענין של "חולין".
- ועל-דרך ענין ההבדלה שבין קודש לקודש - "המבדיל בין קודש לקודש" במוצאי שבת שחל ביום טוב נכפי שהיה זה עתה (כמה פעמים) - ביום טוב של ראש השנה שחל בשבת, וכן יום א' דסוכות ושמני עצרת שחלו בשבת, שאז חל יום טוב שני במוצאי שבת], שהבדלה זו היא בדוגמת ההבדלה "בין קודש לחול", מכיון ששניהם נקראים בשם אחד - "הבדלה".
- ולכן, כאשר מסתיים חודש תשרי ("מרובה במועדות") וצריכים להתחיל את עבודת חודש חשון (ושאר חדשי השנה) בעניני "חולין" (בערך לחודש תשרי) - דרושה תוספת ברכה והמשכה יותר מאשר בחודש תשרי. ותוספת ברכה זו מתבטאת בקריאת פרשת נח בהתחלת חודש חשון [ועד שמתחילים לקרותה בשבת בראשית, כלומר, באותה שבת שמברכים את חודש חשון, מתחילים כבר לקרוא (במנחה) פרשת נח], שנקודתה ותוכנה - "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", שלמרות אופן ההנהגה ד"דורותיו", היתה הנהגתו באופן ד"צדיק תמים", ועד שפעל את הענין דנייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, כנ"ל בארוכה. ומתוך ידיעה זו הרי הוא הולך לבטח דרכו - גם כאשר מדובר אודות עבודה בעניני "חולין".
- וכאמור לעיל - פרשת נח קורין לעולם בהתחלת חודש חשון (מטעם הנ"ל), אלא שישנם חילוקים בדבר: לפעמים קורין פרשת נח בהתחלת החודש ממש, ולפעמים - מספר ימים לאחריו זה, מכיון שבהתחלת החודש ממש מאיר עדיין הכח דחודש תשרי, ובפרט על פי המבואר בשולחן ערוך (אורח חיים ריש סימן קי"ז) בנוגע להלכה בפועל - שהמשך והסיום דעליה לרגל (כולל - ההליכה מירושלים בחזרה לביתו, שהרי הגדר ד"שולח מצה", הוא הן בהליכתו והן בחזרתו) הוא בז' חשון. וז' בחשון - שבו מתחילה העבודה הרגילה בעניני חולין (לאחרי החזרה מעליה לרגל) - הוא לעולם לאחר הקריאה דפרשת נח.
- י. על פי האמור לעיל מובן הקשר והשייכות דפרשת נח עם כללות העבודה ד"יעקב הלך לדרכו", שעיקרה בחודש חשון. ובהקדים:
- מבואר במאמרי אדמו"ר מהר"ש [שהשנה היא שנת המאה להסתלקות הילולא שלו] שהעבודה ד"יעקב הלך לדרכו" מתחילה במוצאי יום הכיפורים. וטעם הדבר - לפי שביום הכיפורים בני ישראל הם מובדלים לגמרי מעניני העולם, ובפרט בעת תפלת נעילה, שאז ננעלים כל השערים, ובני ישראל לבדם מתייחדים עם הקב"ה בתכלית היחוד; ולאחרי זה מתחילה העבודה בעניני העולם, כלומר, קיום מצוות מעשיות הקשורות עם עניני העולם, כגון: סוכה, וד' מינים, ולפי ערך המעמד ומצב דתפלת נעילה - הרי זה נחשב לענין ד"יעקב הלך לדרכו".
- והביאור בזה (בקיצור על כל פנים) - על פי המסופר אודות ה"בית יוסף" שמתחילה היה אמור לזכות למסור את נפשו על קידוש השם, ולבסוף נענש ולא זכה לכך, ובשנים שלאחרי זה חיבר את ה"שולחן ערוך". ולכאורה אינו מובן: האם ענין זה לעונש יחשב? ! אמנם לא זכה למסור נפשו על קידוש השם, אבל זכה להיות מורה-דרך - "מרוך" - של כל בני ישראל עד סוף כל הדורות, על ידי חיבור ה"שולחן ערוך" אשר לאורו נלך עד היום הזה! - אלא הביאור בזה: לאחר גודל העילוי דלימוד התורה והוראת פסקי התורה וכו', אין זה מגיע לתכלית העילוי הנפעל על ידי הענין דמסירת נפש.

- ועל דרך זה בעניננו: בתפלת נעילה נמצא יהודי במעמד ומצב של מסירת נפש, וזהו מה שאומרים "שמע ישראל גו'" בסיום תפלת נעילה. וכפי שמובא במחזורים שבעת אמירת "שמע ישראל" בתפלת נעילה צריכים לכוין ולחשוב אודות הענין דמסירות נפש בפועל ממש. ולכן, לפי ערך גודל העילוי דמסירות נפש נחשבת העבודה דקיום המצוות (סוכה וד' מינים) לענין ד"יעקב הלך לדרכו".
- והנה, ענין זה (ש"יעקב הלך לדרכו" מתחיל במוצאי יום הכיפורים) מבואר במאמרי אדמו"ר מהר"ש; אבל ביחד עם זה אמרו רבותינו נשיאינו שלאחריו ש"יעקב הלך לדרכו" מתחיל במוצאי שמחת תורה, וכך היה המנהג להכריז במוצאי שמחת תורה "ויעקב הלך לדרכו".
- ויש לומר שאין סתירה בדבר:
- ענינו של אדמו"ר מהר"ש הוא - "לכתחילה אריבער". ומאמריו של אדמו"ר מהר"ש הם באופן ד"לכתחילה אריבער" בתורה עצמה. ומובן, שמצד ההנהגה ד"לכתחילה אריבער" בתורה - אזי מתחיל הענין ד"יעקב הלך לדרכו" במוצאי יום הכיפורים;
- אבל מכיון שהתורה על הרוב תדבר, ובפרט שמדובר אודות הדור שלאחריו, דור ירוד יותר (בהתאם למאמר רז"ל "אם הראשונים כמלאכים אנו כו"), "אכשור דרא בתמיה" - אזי ניתנה ההוראה על ידי הנשיא דדור ההוא ש"יעקב הלך לדרכו" מתחיל במוצאי שמחת תורה, כי בהתאם לכחם של אנשי הדור ההוא - העבודה דקיום המצוות סוכה וד' מינים (דמוצאי יום הכיפורים) היא בבחינת "דרך הוי'" בגלוי, ולא באופן ד"יעקב הלך לדרכו", ואילו העבודה ד"יעקב הלך לדרכו" קאי על העבודה דמוצאי שמחת תורה, שאז מתחילה העבודה בעניני העולם כפשוטו.
- יא. והנה, בענין ד"יעקב הלך לדרכו" מודגשים ב' פרטים: (א) "יעקב" (ולא "ישראל"), (ב) ההליכה של יעקב היא "לדרכו" - דרך שלו, כלומר, עניני הרשות ועניני חולין.
- וגם ענינו של "יעקב" (ביחס ל"ישראל") קשור עם עניני חולין - כפי שמבאר אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה בלק עב, ב) שהחילוק שבין יום השבת לימי החול ביחס לדרגתם של בני ישראל הוא - ש"בשבת אנו בבחינת ישראל . . . ואחר כך במוצאי שבת . . . צריך לחזור ולירד להיות בבחינת יעקב עבדי בכל ששת ימי המעשה . . . לכך אומר (במוצאי שבת) אל תירא עבדי יעקב כו' מלירד שם, ובזה נותנים כח ועוז כו'". וענין זה מודגש בשם "יעקב" - כי "יעקב" הוא על שם "וידו אוחזת בעקב עשו", ולכן, בשם זה מודגש ענין הירידה למטה לעסוק בעניני העולם, עניני חולין.
- והנה, גם כאשר "יעקב" הולך לדרכו, לעסוק בעניני הרשות ועניני חולין - הרי זה רק מפני שהקב"ה אומר לו לעשות כן, וכמסופר בפשטות הכתובים (בענין ד"יעקב הלך לדרכו") שהקב"ה התגלה ליעקב בחלומו וצוה עליו ללכת לדרכו (אל ארץ מגורי אביו).
- ועל דרך זה בנוגע לכללות שמו של "יעקב" (המורה על העבודה עם עניני העולם), שנקרא כן מפני שהקב"ה קראו בשם זה, כמ"ש (תולדות כה, כו) "ויקרא שמו יעקב" (ולא "ויקראו", כמו שנאמר בעשו), ומפרש רש"י: "ויקרא שמו יעקב - הקב"ה".
- [ואדרבה: ישנו עילוי בקריאת השם "יעקב" לגבי קריאת השם "ישראל": השם "ישראל", עם היותו מורה על ענין נעלה ביותר, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל" - ניתן שם זה (לכתחילה) על ידי המלאך. מה שאין כן השם "יעקב", עם היותו מורה על הענין ד"ידו אוחזת בעקב עשו" - ניתן שם זה מלכתחילה על ידי הקב"ה בעצמו].
- אבל אף על פי כן, מכיון שבכל זאת מדובר כאן אודות העבודה ד"יעקב הלך לדרכו" - החל במוצאי שמחת תורה, ובמיוחד בהתחלת חודש חשוון (כאשר יוצאים מחודש תשרי, "מרובה במועדות", ונכנסים לחודש חשוון) - זקוקים לנתינת כח מיוחדת בנוגע לכללות עבודה זו.
- ולכן, בהתחלת חודש חשוון "פותחין בברכה" ונתינת כח מיוחדת - "אלה תולדות נח נח", כלומר, לא זו בלבד ש"אל תירא עבדי יעקב", אלא אדרבה: יציאתו לכללות העבודה דחודש חשוון (ושאר חדשי השנה) היא בכל ה"שטורעם", ובאופן ד"לכתחילה אריבער", בידעו שעל ידי עבודתו נפעל הענין ד"נח נח", נייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, שזוהי ברכה נעלית ביותר - למעלה מכל מדידה והגבלה, ועד שברכה זו קשורה וכוללת את הברכה דגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, כאמור לעיל (סעיף א) בענין "וערבה לה" מנחת יהודה וירושלים כימי עולם", "כימי עולם, כימי נח".

יב. והנה, בעמדנו בהתחלת השבוע דפרשת נח - נותן הקב"ה כח ושליחות לכל אחד ואחד מישראל לברך את כלל ישראל בהצלחה במילוי התפקיד לפעול את כללות הענין דנייחא בעליונים ונייחא בתחתונים, כולל - שכללות העבודה היא באופן דנייחא, כלומר, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף. ובפרט בשנה זו ש"ראש השנה" (הנמשך בכל ימי השנה כולה) חל ביום השבת, שענינו - מנוחה. ועל ידי זה פועלים הוספה בברכתו של הקב"ה, ולכל לראש - בברכת כתיבה וחתומה וגמר חתימה טובה, בטוב הנראה והנגלה, בכל ימי השנה כולה.

דהנה, מכיון שמקור הברכות - הקב"ה - הוא באופן ד"אין סוף", הרי מובן, שתמיד שייכת הוספה בברכותיו של הקב"ה. ולכן, על ידי כל פעולה טובה בעניני התורה ומצוותיה נפעלת הוספה בהמשכת ברכותיו של הקב"ה. ובפרט כאשר מדובר אודות הפעולה שיהודי מברך את חבריו ואת כל בני ישראל בהצלחה בעבודתו בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ומברך אותו בכל הברכות בטוב הנראה והנגלה, בבני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי בפשטות - שזוהי פעולה הקשורה עם אהבת ישראל ואחדות ישראל - הרי בודאי שפעולה זו מוסיפה בהמשכת ברכותיו של הקב"ה, כמו שכתוב "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך", כלומר, שהענין ד"כולנו כאחד" נעשה "כלי" להמשכת הברכה ד"ברכנו אבינו . . באור פניך".

ועל דרך זה מובן בנוגע לכללות העבודה בתורה ומצוותיה - שעל ידי זה שיהודי הולך "מחיל אל חיל" ומוסיף בכל עניני תורה ומצוות ובכל ענינים טובים, מוסיף הקב"ה בהמשכת כל הברכות, בכל המצטרך, כי מדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה", ויתירה מזו: כמה פעמים ככה, ועל ידי זה זוכים לשנה מבורכת בכל הענינים. ומפרשת נח באים מיד לפרשת לך לך - שבה מודגש כללות ענין הגאולה, כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש [שהשנה היא שנת המאה להסתלקות הילולא של] באחד ממאמריו, שבאותיות הכפולות (ובענינו - כ"ף סופית, "לך") מרומז ענין הגאולה, וגם כללות ענין הכפל - "לך לך" (ב' פעמים) - מרמז על ענין הגאולה (ומכיון שמאמר זה נדפס כבר - יכולים לראות את ביאור הענינים בזה).

זאת אומרת, שנוסף לזה שכללות השנה כולה היא שנה מבורכת בכל הענינים, יהיה בשנה זו גם ענין הגאולה - תהיה שנת גאולת משיח, ובשנה זו גופא - במהרה בימינו ממש.

* * *

יג. דובר כמה פעמים שבכל שנה ושנה נוספת שליחות מיוחדת בעבודת בני ישראל (בהתאם לשנה זו), וביחד עם זה - ישנה הוספה מיוחדת בכחות שנותנים מלמעלה כדי שיוכלו למלא שליחות זו. וזהו הביאור במה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש (סעיף י"ד) שבכל שנה "יורד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה" - ומכיון ש"לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", בהכרח לומר שיש צורך בהמשכת "אור חדש עליון יותר כו" - כדי לחדור ולהאיר במקום וענין הדורש ריבוי אור כו', בהתאם לשליחות המיוחדת שנוספה בשנה זו.

והנה, ענין זה שייך אמנם גם בכל יום ויום: ידוע מאמר רז"ל (סוטה בסופה) שבעקבתא דמשיחא "בכל יום ויום מרובה כו' (היפך הברכה) משל חבריו". ולכאורה: לשם מה צריכים לומר זאת ולגרום בזה הרגשת מועקה בלבם של יהודי? ! ואין לומר שמודיעים זאת מלכתחילה רק כדי שיהודי לא יבהל בראותו מעמד ומצב זה, כי (נוסף לזה) בכל ענין בתורה צריך להיות הוראה בעבודת האדם לקונו, ועל דרך זה מובן בנוגע למאמר רז"ל הנ"ל. וההוראה בזה - בפשטות: מכיון שביום זה נוסף בענין דהיפך הברכה, צריכים להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני קדושה, הוספה בשיעורי לימוד התורה והוספה בהידור דקיום המצוות - יותר מאתמול. וכל זה - נוסף על כללות הענין ד"מעלין בקודש" (גם לולי הירידה דיום זה), כלומר, שבכל יום ויום צריכים להוסיף ולהעלות בקודש.

אבל - מובן בפשטות שהשינוי והעילוי הנוסף בכל יום חדש אינו בדוגמת השינוי והעילוי הנוסף כאשר מתחילה שנה חדשה. וכידוע שנוסף על הפירוש ד"שנה" שזהו ענין החזור ונשנה (אותם ו' תקופות ו"ב חדשים), ישנו גם הפירוש ד"שנה" מלשון שינוי. ולכן, כאשר מתחילה שנה חדשה נפעל שינוי ועילוי מיוחד בכללות עבודתו לקונו (תכלית בריאתו) - באופן נעלה יותר.

ובפרט על פי הידוע אודות הנהגתו של אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - שבכל ראש השנה היה מקבל על עצמו הידור נוסף בעניני התורה ומצוותיה,

- 1 [ואין לומר שזהו ענין השייך ל"יחידי סגולה" או ל"מורם מעם" בלבד - כי זהו רק כאשר מדובר אודות הידור
2 והוספה בכל ג' הקוין, וכו', אבל כאשר מדובר אודות כללות הציורי ד"מעלין בקודש" (בכל יום ויום, ועל
3 אחת כמה וכמה בהתחלת שנה חדשה) - הרי בודאי שזהו ציווי (ביחד עם נתינת כח) לכל אחד ואחד מישראל].
- 4 יד. והנה, בד בבד עם הצורך להוסיף ולהעלות בקודש בכללות העבודה ד"לשמש את קוני" - רצונו של
5 הקב"ה הוא שעבודתו של יהודי תהיה אמנם "עבודה גדולה" אבל עבודה שתיעשה מתוך תענוג, ולכן, כאשר
6 ישנו ענין מסויים שיש אפשרות להגיע אליו ללא טרחא מיותרת, אזי מוטב שהדבר ייעשה באופן כזה (ללא
7 טרחא מיותרת), כך שהדבר יוכל לבוא באופן של תענוג.
- 8 וענין זה (עבודה מתוך תענוג) מודגש ביותר בשנה זו - ש"ראש השנה" חל להיות בשבת, שהרי בשבת "כל
9 מלאכתך עשויה", ועד כדי כך שאין צורך בפעולה ועבודה דתקיעת שופר, מכיון שענין זה נפעל מצד עצם ענין
10 השבת, ולכן, כל עניני השבת (וכן יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת) הם באופן של תענוג - "וקראת
11 לשבת עונג" - ללא צורך בטירחא ויגיעה, ומתוך שמחה, כמו שכתוב "וביום שמחתכם - אלו השבתות".
12 ולכאורה, נשאלת שאלה: מכיון שעבודת ה' צריכה להיות בשלימות, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך",
13 צריך האדם לנצל את כל כחותיו בשלימות, כולל - כח הטרחא והיגיעה בשלימות, ואם כן, מדוע אומרים לו
14 שיהיה אצלו פחות טירחא ויגיעה - אדרבה: שאיפתו היא לנצל את כל כחותיו לעבודת ה'!?
- 15 והביאור בזה - בפשטות: מכיון שכל עניני קדושה הם בבחינת "אין סוף", הרי גם כאשר כמה וכמה עניני
16 קדושה יהיו אצלו ללא טירחא ויגיעה (באופן של תענוג) - ישארו ריבוי ענינים (עד אין סוף) שיוכל להתייגע
17 בהם, תוך כדי ניצול כל כחותיו בשלימות.
- 18 וכידוע הסיפור אודות אדמו"ר הצמח צדק - שבנערותו קרא אותו אדמו"ר הזקן ואמר לו שברצונו לתת לו
19 (במתנה) ענינים מסויימים בעבודת ה' (הבנה והשגה בתורה, אהבת ה' או יראת ה', וכיוצא בזה). וענה אדמו"ר
20 הצמח צדק שרצונו להגיע לענינים אלו על ידי עבודה ויגיעה בכח עצמו. לאחר משך זמן התחרט הצמח צדק
21 על זה שלא הסכים לקבל ענינים אלו במתנה, באמרו שאם היה מקבל במתנה את הענינים שרצה אדמו"ר הזקן
22 לתת לו - אזי היה מנצל את עבודתו ויגיעתו בכח עצמו ללכת "מחיל אל חיל" בענינים נעלים יותר, מכיון
23 שעניני התורה ומצוותיה הם באופן ד"אין סוף".
- 24 ומזה מובן שכאשר ישנה אפשרות לעסוק בענין שבקדושה ללא טרחא ויגיעה - בודאי שצריכים לנצל זאת;
25 ובנוגע לעבודת ה' מתוך יגיעה - ינצל את כח היגיעה לענינים נעלים יותר בעבודת ה'.
- 26 ופשיטא שחס וחלילה שיהודי יחפש קשיים ונסיונות כו' כדי שיצטרך להתייגע על כל דבר פשוט וקל
27 בעבודת ה' - אדרבה: בהתחלה ולפני כל התפלות מבקש יהודי בכל יום ויום "ואל תביאנו . . לידי נסיון",
28 ולכן מבקש יהודי "סייעתא דשמיא" בנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות, היינו, שההבנה וההשגה בחב"ד
29 שבתורה, קיום המצוות וההידור בקיום המצוות - יהיו אצלו בנקל (עד כמה שאפשר).
- 30 ומה ש"לא יגעתי ומצאתי אל תאמין" - הרי מובן בפשטות שככל שירבו הענינים שיהיו אצלו ללא טירחא
31 ויגיעה, ישארו ריבוי ענינים שיוכל ויצטרך להתייגע עליהם, מכיון שהם ענינים נעלים יותר שיכולים לבוא
32 אליהם רק על ידי עבודה ויגיעה - "יגעתי ומצאתי".
- 33 טו. ולכן החשיבו חז"ל ביותר את מעלתם של "תמכין דאורייתא" (שנותנים מכספם עבור החזקת ישיבות
34 וכו'), ועד שמכבדים אותם וכו', וכל זה - כדי שהתלמידים יוכלו לעסוק בלימוד התורה מתוך הרחבה ותענוג.
35 ולכאורה: מכיון ש"לפום צערא אגרא", הרי כאשר ילמדו מתוך צער חס וחלילה (כאשר לא יאכלו כדי צרכם
36 חס וחלילה, וכיוצא בזה), יקבלו שכר יותר גדול, ואם כן, מהי הטובה לתלמידים כאשר מונעים מהם יגיעה
37 וצער מיותרים? ! - הנה על זה באה הוראת התורה ("תורת חיים") אודות גודל העילוי ד"תמכין דאורייתא",
38 כלומר, שצריכים לספק לתלמידים את כל צרכיהם באופן של הרחבה, ואז יוכלו ללמוד ולהתייגע בתורה באופן
39 נעלה יותר.
- 40 ומה שאמרו חז"ל (אבות פרק ו משנה ד) "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה
41 כו' וחיי צער תחיה" - הרי זו הוראה ללומד התורה (ולא לזה שצריך לספק לו את כל צרכיו) שלא יחשוב
42 שלפני שמתיישב ללמוד תורה מוכרח הוא לאכול "ארוחה חמה", בשר שמן ויין ישן, ורק בתנאי זה יסכים
43 אחר כך להקדיש שעה ללימוד התורה [בנסותו להלביש זאת ב"אצטלא דקדושה" (ב"שירטוק של משי" עם

1 "גרטל" על גבי ה"שירטוק" - שלמד בתניא (פרק ז) שעל ידי בשר שמן ויין ישן נפעל הרחבת הדעת בלימוד
2 התורה] - הנה על זה באה הוראת המשנה ש"דרכה של תורה" היא באופן הפוך: "פת במלח תאכל וכו'",
3 כלומר, שגם כאשר (מאיזה סיבה שתהיה) אין לו עדיין את כל צרכיו באופן של הרחבה, חייב הוא לעסוק
4 בלימוד התורה גם באופן כזה.

5 וכאשר מתנהג באופן האמור - מבטיחים לו: "כל המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר" (אבות
6 פרק ד משנה ט).

7 [ומה שכתוב "סופו לקיימה מעושר" - אין הכוונה שענין זה יהיה לאחר ריבוי זמן, אלא על דרך פירוש רבותינו
8 נשיאנו במאמר רז"ל "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה" - שענין זה נפעל מיד לאחר תקיעת שופר].

9 זאת אומרת: ההוראה במאמר רז"ל "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל וכו'" היא - שלא יעשה
10 "תנאי" שילמד תורה רק כאשר יהיה במעמד ומצב של הרחבה (עשירות), אבל פשיטא שצריכים להשתדל שכל
11 אחד ואחד מישראל יוכל לקיים תורה ומצוות באופן של הרחבה, ולמנוע ממנו טרחא ויגיעה מיותרת, ועל ידי
12 זה יוכל לנצל את ענין היגיעה ללימוד התורה באופן נעלה יותר.

13 טז. ולכן, כדי להקל על קבלת החלטות טובות וקיומן בפועל ממש בנוגע לכל ההחלטות הטובות שנתקבלו
14 במשך חודש תשרי על כל השנה כולה,

15 [כאשר יוצאים מחודש תשרי, שהוא "מרובה במועדות", ונכנסים לחודש חשון, שהוא מרובה בעניני חול
16 ועניני הרשות, ואז מתחילה העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו", ובאופן שלכל לראש הולך לבית הכנסת, ומבית
17 הכנסת לבית המדרש, ורק לאחר זה "הנהג בהם מנהג דרך ארץ" - "ויעקב הלך לדרכו" כפשוטו (בעניני
18 העולם), ששם עובד עבודתו בשלימות, ובאופן ד"יתרון האור מן החושך"].

19 אזי העצה לזה - על פי ביאור רבותינו נשיאנו, ובארוכה - בקונטרס "החלצו", שכאשר ההחלטות הטובות
20 מתקבלות על ידי רבים (ובפרט בציבור), אזי יש בהם תוקף מיוחד בנוגע לקיום ההחלטות בפועל ממש ובתכלית
21 השלימות, ועד שקיום ההחלטות בפועל ממש הוא יותר ממה שהוחלט בתחילה, כי מכיון שאפילו בענינים גשמיים
22 הטביע הקב"ה ש"מי שיש לו מנה רוצה מאתיים", הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא בנוגע לענינים רוחניים.

23 ונוסף לזה - ולכל לראש - צריכה להיות ההחלטה (המתקבלת ברבים ובציבור) בנוגע לכללות הענין ד"אהבת
24 ישראל", כמבואר בקונטרס הנ"ל בפירוש "החלצו מאתכם", "דהחלצו משמע כולכם, היינו, שיהיה בחינת
25 התאחדות והתכללות כולם, היפך בחינת הפירוד וההתחלקות", ועל ידי זה נפעל הענין ד"נקמת הוי' במדין",
26 "מדין לשון מדון ומריבה, שהוא ענין הפירוד וההתחלקות כענין שנאת חנם. . שהוא ההיפך והמנגד לכללות
27 שם הוי' שהוא בחינת היחוד וההתכללות דוקא".

28 וזהו גם הענין ד"נקמת בני ישראל מאת המדיינים", כלומר, ש"נקמת בני ישראל גו'" ו"נקמת הוי' במדין"
29 הוא ענין אחד - כידוע שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" ענין אחד הוא עם הציווי "ואהבת את הוי' אלקיך", ולכן,
30 היפך הענין דאהבת ישראל הוא בסתירה לאהבת ה'. וזהו מה שהמלחמה במדין (ביטול הענין דמדון ומריבה
31 כו') נקראת בפסוק אחד בשם "נקמת הוי' במדין", ובפסוק אחר נקראת בשם "נקמת בני ישראל".

32 [וכידוע שהמאמר "החלצו" נאמר לראשונה בשמחת תורה, ופעם נוספת - בשבת פרשת נח, שאז היה הזמן
33 הקבוע לביקור ונתינת כבוד לאנשי המשפחה (אהבת ישראל ואהבת המשפחה על ידי ביקור כפשוטו). כי - מפני
34 הטרדות דחודש תשרי לא היה פנאי לערוך ביקור אצל אנשי המשפחה ביום טוב עצמו, ולכן, בשבת פרשת נח,
35 לאחר שהאורחים דחודש תשרי חזרו למקומותיהם, היו משלימים את ביקור המשפחה על ידי ביקור כפשוטו].

36 וכאשר מקבלים - לכל לראש - החלטות טובות בנוגע לכללות הענין ד"אהבת ישראל", הרי זה פועל גם
37 בנוגע לשאר עניני התורה ומצוותיה, מכיון שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" הוא "כלל גדול בתורה", ועד ש"זו
38 היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא" (שבת לא, א), כמבואר בארוכה בתניא פרק לב.

39 ולכן, בכל התועדות שיהודים מתאספים יחדיו - צריכים להחליט (לכל לראש) בהחלטה תקיפה שיוצאים
40 "לתת נקמת הוי' במדין", לבטל כל ענין של מדון ומריבה, רחמנא ליצלן, בין איש לרעהו, ולפעול שהנהגת
41 כולם תהיה מתוך אהבת ישראל, ובתכלית השלימות - "ואהבת לרעך כמוך", ועד שעל ידי זה באים - בדרך
42 ממילא - לידי אחדות ישראל, כמדובר לעיל בארוכה (שיחת ליל שמחת תורה סעיף י. שיחת שבת פרשת
43 בראשית סעיף ט).

- 1 יז. וכדי להוסיף בכל זה עוד יותר - מקשרים זאת עם ג' הקוין שעליהם העולם עומד, תורה עבודה (תפלה)
- 2 וגמילות חסדים, ולכן נערכת ההתוועדות בבית הכנסת ובית המדרש - ענין התפלה והתורה (נוסף על דברי
- 3 התורה הנאמרים בעת ההתוועדות), ובאופן ד"בית גדול", "שמגדלין בו תפלה", ו"מגדלין בו תורה" (מגילה
- 4 כז, א), ובסיום ההתוועדות - גם ענין של צדקה (בלי נדר), וכל זה מוסיף עוד יותר בקבלת ההחלטות הטובות
- 5 וקיומן במעשה בפועל.
- 6 ועל ידי זה שעוסקים בכל ג' הקוין הנ"ל - נפעל הענין ד"העולם עומד", ו"העולם קיים" - קיום ועמידת העולם.
- 7 והכוונה בזה - הן ל"עולם" כפשוטו, והן ל"עולם קטן זה האדם", שעם היותו "עולם קטן", הרי הוא "עולם
- 8 מלא", כפסק דין המשנה (סנהדרין לז, א) "לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך כו' כל המקיים נפש אחת מישראל
- 9 כאילו קיים עולם מלא", שהרי "מאדם אחד נברא מילואו של עולם" [וענין זה היה בראש השנה - יום ברוא
- 10 אדם הראשון], זאת אומרת: אף על פי שנקרא "עולם קטן" בכמות (ביחס לכללות הבריאה), הרי הוא "עולם
- 11 מלא" - ממולא בכל הכחות הדרושים למילוי שליחותו של הקב"ה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.
- 12 ועל ידי ההתעסקות בג' הקוין נפעל הענין ד"העולם עומד" בנוגע ל"עולם קטן זה האדם" - "עולם מלא",
- 13 כלומר, שכל ההחלטות הטובות הם באופן של עמידה ותקיפות הכי גדולה, מבלי הבט על השינויים דזמני
- 14 השנה, ועד שכל יום אינו דומה לחבירו - "כל יומא ויומא עביד עבדתיה".
- 15 יח. וכמדובר בהתוועדות דשבת מברכים חודש חשון (בסופה) - מן הראוי ונכון לארגן כנסים והתוועדויות
- 16 בכל מקום ומקום בקשר להתחלת חודש חשון (התחלת העבודה ד"ויעקב הלך לדרכו"), כדי להחליט החלטות
- 17 טובות - ברבים ובציבור - בנוגע לכללות העבודה בתורה ומצוות במשך כל השנה כולה.
- 18 וכאמור לעיל - להדגיש לכל לראש את גודל הענין דאהבת ישראל, היינו, שמתאספים יחדיו כדי "לתת
- 19 נקמת הוי' במדין" (כפירוש רבותינו נשיאנו דלעיל).
- 20 ובפשטות - איש את רעהו יעזורו להחליט החלטות טובות בכל עניני התורה ומצוותיה, ולהבטיח את קיומן
- 21 בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, ומתוך שמחה וטוב לבב. וכל הזרזי - לארגן התוועדויות הנ"ל - הרי זה משובח.
- 22 ומה שדואג שאם יעשה זאת מיד ביום א' דראש חודש, מה יעשה כבר ביום ב' דראש חודש - הרי מכיון
- 23 שכל עניני קדושה קשורים עם הקב"ה שהוא "אין סוף", הרי תמיד יש מה להוסיף בעניני קדושה, לאריכות
- 24 ימים ושנים טובות, ברוחניות ובגשמיות.
- 25 יט. ויהי רצון שכל המשתתפים בהתוועדות זו, וכן אלו השומעים את הדברים באיזה אופן שיהיו, וכן אלו
- 26 שישמעו את הדברים לאחר זה - יהיה כל אחד ואחד מהם בבחינת "טופח על מנת להטפוח", ובלשון הידוע
- 27 ותורה הידועה: "נר להאיר", בכל הסביבה כולה, על ידי זה שמראה "דוגמא חיה" בקיום ההחלטות במעשה
- 28 בפועל ("המעשה הוא העיקר"), וממנו יראו וכן יעשו.
- 29 ובכל ענינים אלו - כל המרבה הרי זה משובח, וכמובן בפשטות שההחלטות שיהודי מקבל על עצמו אינן
- 30 מגבילות אותו חס וחלילה שלא להוסיף בזה [ואין זה נכלל בסוג הענינים שעליהם נאמר "לא תוסף עליו"
- 31 (כשם ש"לא תגרע ממנו")], אלא אדרבה: כל המרבה הרי זה משובח, כי כללות הענין דלימוד התורה צריך
- 32 להיות באופן ד"לאפשא לה", וכללות הענין דקיום המצוות הוא באופן ד"מצוה גוררת מצוה".
- 33 והמעשה הוא העיקר - להוסיף בכל עניני התורה ומצוותיה, החל מהענינים הכלליים: אהבת ישראל (כנ"ל
- 34 בארוכה), חינוך - הן חינוך עצמו והן חינוך הזולת, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה
- 35 וחכמיה, נרות שבת קודש ויום טוב, כשרות האכילה ושתייה, וטהרת המשפחה. וכן הענין שהזמן גרמא - שכל
- 36 אחד ואחד מבני ישראל ירכוש אות באחד מספרי התורה הכלליים.
- 37 ועל ידי כללות מעשינו ועבודתנו זוכים לקיום היעוד "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים
- 38 קדמוניות", ככל הפירושים שבזה, החל מפשטות הענין - ביאת משיח צדקנו, שהוא גואל את כל אחד ואחד
- 39 מבני ישראל, "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", שלימות העם, ביחד עם קיום התורה ומצוותיה בשלימות
- 40 ובהידור, ובאופן כזה באים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית
- 41 שנה", שלימות ארץ ישראל לגבולותיה, ועד לקיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך".
- 42 וכל ענינים אלו - בשעתא חדא וברגעא חדא, ולמטה מעשרה טפחים, ובפשטות ממש.

כ. כאן המקום להשלים ולבאר ענין מסויים - בקשר למה ששאלו על ענין שנתבאר בהתוועדות דאתמול (בשבת בראשית).

ובהקדים - המדובר כמה פעמים שכאשר מזכירים ענין מסויים בעת ההתוועדות, הרי הכוונה בזה שיעיינו באותם מקומות שבהם מבואר ענין זה, וכאשר ישנו פרט מסויים שאינו מובן - אזי רצוני שיתעכבו על זה וישאלו מהו הביאור וכו'. ובהוספה - לא להסתפק בזה שמוצאים "קושיא" (ואז יכולים כבר ללכת לישון), אלא צריכים לעיין בדבר פעם נוספת וכו', כי אף על פי שבהשקפה ראשונה ובמבט ראשון נראה הדבר מוקשה, הרי יש להניח שכאשר יעיינו בדבר יווכחו שהקושיא אינה גדולה כל כך, ואדרבה: הענין מובן לאשורו.

ובנוגע לענין דלקמן - קיימו אמנם את המחצית הראשונה, לעיין במקומות שבהם מבואר הענין, ומצאו קושיא על המדובר בהתוועדות. אבל בנוגע להמשך הדבר - לעיין שוב בענין, אולי הדבר מובן מעיקרו - השאירו זאת למישהו אחר!

כא. בהתוועדות דשבת בראשית (שיחת שבת פרשת בראשית סעיף מ) הוזכר הביאור שמבארים (ב"ספרים הקטנים") - על דרך הצחות - מדוע אין מברכים על מצות הצדקה (כמו שמברכים על כל שאר המצוות) - כי באם יהיה חיוב לברך לפני קיום מצות צדקה, הנה אף על פי שהברכה עצמה יכולה להאמר ברגע כמימרא, הרי כאשר יהודי צריך להכין את עצמו לומר ברכה (ובפרט בשם ומלכות) - לובש הוא "גארטל", ולפני כן - הולך לטבול במקוה וכו', הרי זה ענין הדורש משך זמן (ובפרט כאשר יתיישב ללמוד את כוונת המקוה על פי ביאורי החסידות), ובינתיים - מי יודע מה יקרה עם העני הממתין לקבל צדקה (ועל דרך הסיפור הידוע (תענית כא, א) אודות "נחום איש גם זו")!

ולכן, לכל לראש צריכים לקיים את מצות הצדקה בפועל ממש, ועל דרך זה בנוגע לכל ענין שהזמן גרמא, וכל מי שירצה לעסוק בלימוד כוונת המקוה כו' - ותבוא עליו ברכה - אזי יוכל לעסוק בזה לאחר שמקיים את המצוה בפועל ממש.

כאשר דובר אודות אריכות הזמן הדרוש לטבילה במקוה כו' - הוזכר גם אודות הזהירות לנגב את אצבעות הרגלים (אחרי הטבילה), מכיון שזהו דבר שיכול להזיק לבריאות כו' (ולכן דרוש זמן רב יותר כדי לנגב את אצבעות הרגלים). ובהתוועדות הנ"ל נאמר שזהירות זו הובאה באחד הספרים השייכים לחסידות פולין.

ושאלו על זה: הרי ענין זה מפורש בגמרא פסחים (קיא, ב) - "אמר רב יוסף הני תלת מילי יהיב ארבונא (עירורן) לנהורא . . ומן דסיים מסני (נועל מנעליו) אדמייתניה כרעא", "בעוד שרגליו לחים ממי הרחיצה" (פירוש רש"י ורשב"ם שם), ואם כן, מדוע הובא ענין זה מאחד מספרי חסידות פולין?!

ויתירה מזו: ענין זה מובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן בנוגע להלכה בפועל: בהלכות שמירת גוף ונפש מביא אדמו"ר הזקן כמה וכמה עניני זהירות, וכותב שם (הלכה ט): "וכן הנועל מנעלים בעוד שרגליו לחות ממי הרחיצה" (שזהו ענין שיכול לגרום "עוררן לאור עיניו").

[דהנה, בנוגע לעניני סגולות ורפואות שבש"ס - איתא בראשונים (והובא במהרי"ל וכו') שמכיון שנשתנו הטבעיים נשתנו גם הסגולות והרפואות כו', ולכן, אין כל הכרח שהסגולות והרפואות שנזכרו בש"ס שייכים הם לימינו אלו.

ומה שמדגישים ענין זה בהדגשה יתירה - הרי זה כדי שאף אחד לא יבוא להטיל ספק חס וחלילה באמיתתה של תורה שבעל פה (על כל פנים בנוגע לחלק שבו מדובר אודות עניני סגולות ורפואות), בראותו שהסגולה שהובאה בש"ס אינה מועילה כו', ולכן, יש צורך להדגיש שנשתנו הטבעיים כו'.

ועל פי זה - בנוגע לסוגיא בפסחים היה מקום לומר שענין זה (הזהירות שלא ללבוש מנעלים כאשר רגליו לחות ממי הרחיצה) לא שייך בימינו אלו (ועל דרך זה שאר עניני סגולות ורפואות שבסוגיא הנ"ל). אבל - מכיון שענין זה הובא בשולחן ערוך בנוגע להלכה בפועל, מובן, שזהו ענין השייך גם לימינו אלו.

כב. והביאור בזה - ובהקדים: כללות הענין דרחיצת הרגלים (וכל הגוף) - בגדר של מצוה - הובא לדינא בהלכות שבת (שולחן ערוך אורח חיים ריש סימן ר"ס): "מצוה לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת". מצות הרחיצה לכתחילה היא בנוגע לכל הגוף, אבל אם אי אפשר לו, ירחץ על-כל-פנים, פניו ידיו ורגליו (רמ"א ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם).

- 1 [ואף על פי ש"אין רחיצה זו חובה גמורה", ולכן מי "שאינו מקיימה אינו נענש עליה" - הרי "המקיימה
- 2 מקבל עליה שכר" (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם)].
- 3 וכתב במחצית השקל: "ובענין הרחיצה כתב בספר ת"ש וזה לשונו: איתא בערבי פסחים דף קי"א עמוד ב
- 4 שלא ינעול מנעליו בעוד שרגליו לחות ממי הרחיצה, שהיא סכנה לעורת דעינא. והעולם אין מקפידים בכך,
- 5 ושומר פתאים ה', עד כאן לשונו".
- 6 והנה, בנוגע לדבריו של מחצית השקל יש מי שכתב (לקוטי מהרי"ח סדר התנהגות ע"ש): "ואפשר משום
- 7 דהאידינא אין נועלין המנעלים בלא בתי שוקיים או בחתיכות בגד הכרוך סביב הרגל, לית לן בה".
- 8 אבל - בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן אי אפשר לומר כן. כי: כאשר אדמו"ר הזקן כותב אודות הזהירות דנעילת
- 9 מנעלים "בעוד שרגליו לחות ממי הרחיצה", הרי מוסיף ומדגיש [בחצאי עיגול, המורה שענין זה אינו בהחלט
- 10 גמור כו', כפי שכותב אחיו של אדמו"ר הזקן]: "בימיהם, שהיו נועלים על רגלים יחפים, וכן באנפלאות שלנו".
- 11 כג. אמנם אף על פי שבשולחן ערוך אדמו"ר הזקן מפורש שזהירות זו שייכת גם "באנפלאות שלנו" - הרי
- 12 רואים במוחש ש"העולם אין מקפידים בכך" (כנ"ל מדברי מחה"ש בשם הת"ש).
- 13 כל מי שילך למקוה מחר בבוקר - יוכל להתבונן ולראות אם מקפידים לנגב היטב את הרגלים [לא רק את שטח
- 14 כף הרגל שאפשר לנגבו בנקל, אלא גם את אצבעות הרגלים, ובין האצבעות כו', שכל זה דורש טירחא יתירה], או
- 15 שלא מקפידים בכך. והמדובר - אודות יהודים שטובלים במקוה בכל שבת, או בכל יום, כלומר, יהודים שמשדלים
- 16 להקפיד על כל עניני התורה ומצוותיה, כולל - הליכה בדרכיו של אדמו"ר הזקן, "ונלכה באורחותיו נצח סלה ועד" !
- 17 ובדידי הוה עובדא: הייתי פעם במקוה ביחד עם רבנים וכיוצא בזה, ולא ראיתי שיזהרו בזה!
- 18 [ובזה לא שייך לומר "לא ראינו אינה ראייה" - מכיון שמדובר כאן אודות דבר הרגיל, ובדבר הרגיל - לא
- 19 ראינו היא ראייה והוכחה].
- 20 וכאמור - כל אחד יודע כיצד הוא מתנהג בענין זה. וכוונתי בזה לרמז שגם אני בעצמי איני נזהר בענין זה !
- 21 ומכיון שמדובר אודות "תמימים", משפיעים ורבנים וכיוצא בזה - הרי לא יתכן שאף אחד מהם אינו זוכר
- 22 גמרא מפורשת במסכת פסחים, ופסק דין מפורש בשולחן ערוך של אדמו"ר הזקן ! ואף על פי כן, בפועל ממש
- 23 אין מקפידים בזה !
- 24 ועל פי זה - כשם שמביא במחצה"ש בשם הת"ש בנוגע לסוגיית הגמרא בפסחים ש"העולם אין מקפידים
- 25 בכך, ושומר פתאים ה'", כן הוא גם בנוגע לפסק דין אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך, שרואים במוחש שחסידים
- 26 ואנשי מעשה וגדולי חסידי חב"ד אין מקפידים בכך, ושומר פתאים ה'.
- 27 ואף על פי שהמדובר הוא אודות פסק דין בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן (ולא רק ענין המובא בגמרא בלבד,
- 28 שלא הובא אחר כך בשולחן ערוך), כלומר, שזהו פסק דין בנוגע לימינו אלו - הרי מצינו כמה ענינים בגמרא
- 29 שהובאו ברמב"ם ובשולחן ערוך (מכיון שהדבר היה שייך גם בזמן הרמב"ם והשולחן ערוך), ואף על פי כן,
- 30 איתא במפרשים שמצד כמה ענינים שנתחדשו אחר כך, אזי הפסק־דין עתה הוא באופן אחר.
- 31 [ועל דרך שמצינו כמה פסקי דינים בשו"ת אדמו"ר הזקן שבסידורו כתב אדמו"ר הזקן בעצמו באופן אחר
- 32 ממה שכתוב בשולחן ערוך (כפי שכבר נלקטו כל ענינים אלו עם ההשלמות כו' ונדפסו בספר אחד (פסקי
- 33 הסידור להרא"ח נאה)). ויתירה מזו: ישנם פסקי דינים בשולחן ערוך ובסידור אדמו"ר הזקן שרבותינו נשיאינו
- 34 שלאחריו הורו לשנות בזה, ושינו בזה בפועל, ולדוגמא: ב"הגדה" (ראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים
- 35 ומנהגים ד"ה יכסה את הפת)].
- 36 ועל דרך זה בנוגע לענינו - שרואים בפועל ובמוחש "מעשה רב" שחסידים ואנשי מעשה, גדולי חסידי
- 37 חב"ד, אינם מקפידים בזה, ושומר פתאים ה'. ומכיון שכן - הרי יכולים להתנהג כן גם מלכתחילה - כמבואר
- 38 בשו"ת הצמח צדק בנוגע לענינים של סכנה שעליהם אומרת הגמרא "שומר פתאים ה'", שיכולים להתנהג כן
- 39 לכתחילה (ולא רק שכאשר הוא מתנהג כ"פתי" (בדיעבד) אזי "שומר פתאים ה'").
- 40 כד. ויש להוסיף בזה עוד ענין:
- 41 איתא בפרי עץ חיים בשם האריז"ל שכשהיה עולה מן הטבילה בערב שבת לא היה מנגב עצמו במטפחת,
- 42 ואמר כי מימי שבת ראוי שישאוב אותם הגוף.

- והנה, מכיון שאינו מחלק שם בין הרגלים לשאר הגוף, משמע (לכאורה) שענין זה (שהגוף ישאב את מי הטבילה דערב שבת) אמור גם ביחס לרגלים. ואם כן, כיצד יתאים הדבר עם המבואר בגמרא אודות הזהירות שלא ללבוש מנעלים על גבי רגלים לחות?
- ואפשר לבאר זאת (בדוחק על כל פנים) בב' אופנים: (א) העילוי דשאיבת מי שבת (קדושת שבת) גובר ומכריע את הזהירות הנ"ל [ובזה גופא – יש לומר בב' אופנים: (א) כדאי להסתכן בשביל עילוי זה, (ב) "שומר מצוה לא ידע דבר רע"], (ב) בפרי עץ חיים אין צורך להבהיר שצריכים להזהר בניגוב הרגלים, מכיון שענין זה מעצמו מובן (על פי סוגיית הגמרא), ולכן, מה שכתוב שהאריז"ל לא היה מנגב עצמו במטפחת - קאי על כל הגוף, מלבד הרגלים.
- ועל כל פנים - בנוגע לעניננו: נוסף על האמור לעיל שאין העולם מקפידים בכך ושומר פתאים ה', ולכן אין כל חשש בדבר ויכולים להתנהג כן מלכתחילה - ישנו בזה העילוי דשאיבת מי שבת!
- ומזה מובן גם בנוגע לטבילה במקוה בשאר ימי החול (לא רק בערב שבת) - שישנו בזה העילוי דשאיבת מי מקוה (סתם), אף שאינם מי שבת.
- כה. על פי כל האמור לעיל מובן מה שנזכר בהתוועדות הקודמת (על דרך הצחות) אודות הזהירות לנגב את הרגלים, בהתאם למה שכתוב באחד מספרי פולין, ולא הובא ענין זה ממה שכתוב בגמרא ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן:
- אם היה נזכר בהתוועדות מה שכתוב בגמרא ובשולחן ערוך אדמו"ר הזקן אודות הזהירות בניגוב הרגלים - היתה מתעוררת תיכף ומיד השאלה: היתכן שפלוגי בן פלוני אינו מתנהג כן, תמימים, עובדים ומשכילים, ראשי ישיבות ומשפיעים ורבנים - אינם מתנהגים כן?! - ועל קושיא זו אין תשובה, מלבד - האמור לעיל (מדברי מחצה"ש) שאין העולם מקפידים בכך ושומר פתאים ה'.
- ולכן הובא ענין זה בשם אחד מספרי פולין - מכיון שאינני מחוייב לתרץ מדוע לא נוהגים בפועל על פי מה שכתוב בספר הנ"ל!
- ואף על פי כן, מכיון שישנם כאלו שמתנהגים על פי מה שכתוב בספרים הנ"ל - לכן הובא ענין זה כאשר דובר (על דרך הצחות) אודות אריכות הזמן הקשורה עם טבילה במקוה.
- כו. מענין לענין - בנוגע להמוזכר לעיל מה שכתוב בפרי עץ חיים שהאריז"ל לא היה מנגב את עצמו במטפחת לאחר הטבילה בערב שבת (כדי שהגוף ישאב ממי שבת) - לא ראיתי נזהרים בזה כאשר הולכים לטבול בערב שבת, וכן בערב ראש השנה ובערב יום הכיפורים.
- לכאורה, ישנו לימוד זכות על ענין זה - מהנהגת הכהן-גדול בעבודת יום הכיפורים: "יורד טבל עלה ונסתפג" (יומא פרק ג משנה ו) - כפי שאומר כל אחד ב"סדר עבודה" דתפלת יום הכיפורים. אבל באמת אי אפשר לומר כן, כי: אצל הכהן-גדול ישנו דין מיוחד שלא יהיה שום דבר חוצץ בין בשרו לבגדיו (רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק י הלכה ו), ולכן היה צריך לנגב את גופו לאחר הטבילה, כדי שהמים לא יהיו חוצצין בין בשרו לבגדיו (מל"מ הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ב הלכה ב), מה שאין כן כאשר מדובר אודות טבילת כל אחד ואחד מישראל בערב שבת, שלא שייך בזה טעם הנ"ל. וכפי שכבר עמדו על זה באחרונים (לקוטי מהרי"ח שם).
- אבל אף על פי כן, לא ראיתי נזהרים בזה. ואדרבה: מכמה וכמה טעמים מדייקים לנגב את הגוף לאחר הטבילה, ולכל לראש - מצד ענין של "דרך ארץ", מכיון שלבישת הבגדים על גבי גוף לח פוגעת ב"נפש היפה" שבסביבתו כו'.
- וכדמוכח גם ממה שמצינו בכמה מקומות ש"חלוק" (בגד הסמוך לגופו) קולט את הזיעה, ולא מצינו בשום מקום ש"חלוק" קולט את המים (כאשר יוצא מן הטבילה)! וטעם הדבר - בפשטות: מכיון שלבישת החלוק היא לאחר שמנגב את גופו ממי הטבילה. והעיקר - "מעשה רב" שמנגבים את הגוף לאחר הטבילה.
- ואלו שרוצים לדייק ולהתנהג על פי מה שכתוב בכתבי האריז"ל - משאירים חלק מסויים בגוף שאין מנגבים אותו כדי שישאב מי שבת, ועל ידי חלק זה מתפשטת קדושת מי שבת בכל הגוף.
- כז. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ט"ז) אודות עריכת "כנסים" כדי להוסיף חיזוק בהחלטות הטובות שנתקבלו בחודש תשרי - הרי כאן המקום לעורר עוד הפעם אודות עריכת "כנסים" מיוחדים גם עבור נשים

- 1 וטף (כפי שדובר בהתוועדות דיום השבת), כמדובר כמה פעמים אודות ההדגשה בנוגע ל"הקהל": "האנשים
2 והנשים והטף", וכמובן שאינו דומה אופן הדיבור והזירו לאנשים - "ותגיד לבני ישראל" - לאופן הדיבור
3 והזירו לנשים - "כה תאמר לבית יעקב", בלשון רכה, ועל דרך זה בנוגע לטף (ילדי ישראל שלפני בר-מצוה
4 ובת-מצוה) - באופן המתאים אליהם.
5 ובהתאם לכך - יתקיימו גם כאן "כנסים" מיוחדים עבור נשים וטף: הכנס לנשים - מחר (ביום ב') בשעה
6 חמש (לערך), והכנס ל"טף", ילדי ישראל, "צבאות השם" - ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב.
7 ויהי רצון ש"כנסים" אלו - "כינוסן של צדיקים" ("עמך כולם צדיקים") הנאה להם והנאה לעולם", ובפרט כאשר
8 עורכים את ה"כנסים" במקום שמגדלין בו תפלה ומגדלין בו תורה, ומקשרים את ה"כנסים" עם תורה תפלה וצדקה
9 - יפעלו חיזוק והוספה בברכת ה' והצלחתו בקיום כל ההחלטות הטובות באופן נעלה יותר ממה שמשערים.
10 ובקרב ממש נזכה - מתוך שמחה וטוב לבב - ל"מבצע" העיקרי והפנימי שיעשה על ידי הקב"ה: "ואתם
11 תלוטו לאחד אחד בני ישראל", כלומר, שהקב"ה "אוחז בידיו ממש איש איש ממקומו", ומביאו לארצנו
12 הקדושה - במהרה בימינו ממש.
13 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לחזן ר' משה שי' טלישווסקי לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".
14 אחר כך צוה לנגן "לכתחילה אריבער".

* * *

- 15 כח. היות שנמצאים אנו כבר בזמן שבו מזכירים "משיב הרוח ומוריד הגשם", ובארץ ישראל מתקבלים לזמן
16 שבו מתחילים לשאול גשמים ("ותן טל ומטר"), ולאחרי משך זמן - גם בחוץ לארץ, הרי זה הזמן המתאים
17 להבהיר ענין מסויים בקשר לכך:
18 דובר לאחרונה (בשיחות: ט"ו באב תשמ"ב סעיף י"ג. א' דר"ח אלול תשמ"ב סעיף כ"ה ואילך) אודות
19 השקלא וטריא בקשר לשאלת גשמים בחצי כדור התחתון - מצפון לדרום, ששם תהיה תקופת החורף כאשר
20 בחצי כדור העליון תהיה תקופת הקיץ - האם הם שואלים גשמים בתקופת החורף שלהם (כאשר הם זקוקים
21 לגשמים), או באותו זמן שבו שואלים בחצי כדור העליון (אף שאצלם הרי זה תקופת הקיץ).
22 וכידוע השקלא וטריא בזה בראשונים, החל מדברי הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל ד' סעיף י') וכו', עד לאחרונים
23 ואחרוני האחרונים.
24 ומכיון שנתפרסמו שמועות בשמי אודות אופן ההנהגה בענין זה - מן הצורך לחזור ולהדגיש פעם נוספת,
25 שכל מה שדובר בענין זה [ובכללות - הסברא שבכל מקום צריכים לשאול גשמים בהתאם לצרכי המקום] היה
26 רק לשם פלפולא דאורייתא, ובלשון הירושלמי: "פטטיא דאורייתא", אבל בנוגע להלכה בפועל - יש לנהוג
27 כפי שנקבע מנהג המקום על ידי גדולי ישראל לפני כמה וכמה דורות, וכך נמשך מנהג המקום מדור לדור, עד
28 לדורנו זה - לשאול גשמים באותו זמן ששואלים בחצי כדור העליון.
29 [כל זמן שעדיין התנהלה שקלא וטריא בענין זה על ידי גדולי ישראל, היה מקום לומר פסק דין באופן כך
30 או באופן כך; אבל לאחר שכבר נקבע המנהג על ידי פסק דין של גדולי ישראל - אין לשנות ממנהג המקום].
31 וכמדובר לעיל אודות הסברא והטעם דמנהג הנ"ל (לשאול גשמים באותו זמן שבו שואלים בחצי כדור
32 העליון) - מכיון שמתפללים לצרכי רוב העולם. כלומר: אף על פי שבמקום זה לא צריכים גשמים בתקופה זו
33 (מכיון שזוהי תקופת הקיץ), אף על פי כן, מכיון שכרוב העולם הרי זו תקופת החורף, אזי שואלים ומבקשים
34 גשמים בהתאם לצרכי רוב העולם.
35 כט. ואף שישנם כמה אחרונים שפוסקים שיש לשאול גשמים בהתאם לצרכי מקום זה דוקא - הנה פסק דין
36 האמור הוא מכיון שלא ראו את ספריהם של גדולי ישראל הפוסקים באופן אחר, וראיה לדבר - שלא הביאו
37 את דבריהם.
38 כלומר: כאשר רואים בספר מסויים שקלא וטריא בענין זה, ואף על פי כן אינו מביא את דבריהם של גדולי
39 ישראל (ברי-סמכא) שפסקו שיש לשאול בהתאם לצרכי רוב העולם - הרי זו הוכחה (קרוב לודאי) שלא הגיעו
40 לידו הספרים הנ"ל, ולכן פסק שלא כמותם, כי אם היה רואה את דבריהם, הרי בודאי שהיה מביאם בספרו
41 (מכיון שמדובר אודות גדולי ישראל ברי-סמכא), והיה מבאר מדוע בכל זאת דעתו נוטה לפסוק באופן אחר.

ומזה שלא הביא את דבריהם, מוכח, שספרים אלו לא הגיעו לידו, ואם כן, אין לסמוך על פסק דין שלו, מכיון
שאם היה רואה את דבריהם של הנ"ל, היה פוסק כמותם.

[וכפי שרואים בשו"ת של אשכנזים וספרדים - שחכמי הספרדים שהיו בסוריא, ירדן, ארם-צובה וכיוצא בזה
(לא ספרד של היום, שעיר הבירה שלה היא מדריד), לא הביאו את סברותיהם של חכמי אשכנז, ועל דרך זה
(רוב) חכמי האשכנזים לא הביאו את דבריהם של חכמי ספרד, מכיון שספרים אלו לא הגיעו אליהם].

וכידוע פסק דין אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך - שלאחרי שנתגלו ספריהם של הראשונים שלא היו בדורות
שלפנינו, יש לפסוק כמותם, כי מה שבדורות שלפנינו פסקו באופן אחר, הרי זה מפני שלא ראו את ספרי
הראשונים בענין זה. וענין זה אמור - הן לקולא והן לחומרא (ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אורח חיים סימן
תמ"ח סוף סעיף יב. יורה דעה סימן קפ"ט סעיף קמ"ג).

ל. וכאמור לעיל - מכיון שכבר נקבע המנהג בזה על ידי גדולי ישראל, אין לשנות ממנהג המקום.
והמקור לזה (שאין לשנות ממנהג המקום) - מצינו בדברי הרא"ש עצמו בענין זה: אף על פי שדעת הרא"ש
שיש לשאול גשמים בהתאם לצרכי המקום, וכפי שמביא כמה וכמה ראיות והוכחות לדבריו - הרי הוא בעצמו
מסיים שמכיון ששאר החכמים לא הסכימו לדעתו, לכן גם הוא חוזר בו, כדי שלא לעשות אגודות אגודות.
ולכן - בודאי שאין לשנות ממנהג המקום, מכיון שהדבר עלול לגרום לענין של מחלוקת כו'.

ראיתי תשובה של אחד האחרונים שהשיב על מה ששאלו אותו באיזה נוסח להתפלל לפני העמוד כאשר
מתפלל בבית הכנסת שמתפללים בנוסח אחר מהנוסח שרגיל להתפלל בו. - הנ"ל אמנם לא היה חסיד, אבל
הוא היה יהודי שלמד תורה "אויף א גלאטן אופן", "חד וחלק", וזכה לכוין לאמיתתה של תורה. - ולאחרי
אריכות השקלא וטריא, כותב הוא בפשטות: השקלא וטריא הקשורה עם ההנהגה על פי "מנהג אבותיהם" -
היא בענין של מנהג בלבד; ואילו שלילת ענין המחלוקת בישראל, הרי זה ענין מן התורה!
ועל דרך זה מובן בעניננו - עד כמה צריכים להזהר מענין של מחלוקת, ולכן אין לשנות ממנהג המקום.

לא. מן הראוי - שכאשר ידפיסו את הדברים דלעיל, יציינו גם את המראי מקומות לכל הספרים הדנים בענין
זה (הן ספריהם של חכמי אשכנז, והן ספריהם של חכמי ספרד) הנמצאים תחת ידי, כדי שכל הרוצה - יוכל
לעייין בעצמו בספרים אלו.

ומי שימצא ספרים נוספים הדנים בענין זה - תבוא עליו ברכה בשלחו זאת כדי שיוכלו להדפיס זאת (באותה
רשימה, או בא' מקובצי תורה, הערות וביאורים, וכיוצא בזה), כך שכל הרוצה יוכל לעסוק בשקלא וטריא
שבדבר על כל פרטיה - בשלימות, אף שאין זה נוגע להלכה בפועל, כי אם באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר",
דרוש וקבל שכר".

והרי השכר הכי גדול הוא - עצם הענין דלימוד התורה, שעל ידי זה הרי הוא מתקשר עם הקב"ה, כמאמר
"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו" [דקאי על כל ענין בתורה, אפילו סוגיא שבסיימה אומרת הגמרא
"תיבתא", או אפילו "בדווא היא" - מכיון שגם זה ניתן למשה מסיני (ראה לקוטי לוי יצחק אגרות עמוד רסו)]
- על דרך פירוש הבעש"ט (כש"ט אות קכט) ופירוש אדמו"ר הזקן בתניא (פרק ל"ט) בענין "שכר מצוה מצוה".

לב. ויהי רצון שבקרב ממש נזכה ללמוד תורתו של משיח מפיו של משיח, כי מה שכתוב "ולא ילמדו עוד איש
את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי" - קאי על ידיעת העצמות, "ידעו אותי", מה שאין כן בנוגע לשקלא וטריא בלימוד
התורה, הרי מכיון שמשה ואהרן עמהם, ושבעים זקנים - סנהדרין, ומשיח צדקנו בראשם, הרי בודאי שתהיה אז
שקלא וטריא בתורה, "יגדיל תורה ויאדיר", באופן שבאין ערוך, ויהי רצון שכל זה יהיה במהרה בימינו ממש.
כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון "הקפות" לאביו ר' לוי יצחק ז"ל.

* * *

לג. אחר כך הכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איצטער וועט זיין דער סדר אזוי": לכל לראש - ינגנו "האפ
קאזאק", ואחר כך - אלו שירצו לנגן ניגון נוסף, מה טוב ומה נעים, ואחר כך - יברכו ברכה אחרונה.
וכדי לסיים בענין של צדקה (כנ"ל סעיף י"ז) - אתן על ידי ה"טנקיסטים" שטר של דולר עבור כל אחד
ואחד, כדי לתת לצדקה - בהוספה מדיליה - בזמן המתאים [שהרי לילה לאו זמן צדקה הוא, כמבואר בירושלמי
(שקלים פרק ה הלכה ד. וראה בארוכה - לקוטי שיחות חלק ט עמוד רצב ואילך)].

- 1 וגדולה צדקה שמקרכת את הגאולה - קירוב לפנים מקירוב, במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.
2 ניגנו "האפ קאזאק".

* * *

- 3 לד. (אחר כך אמר:) מכיון שישנם עדיין "נמושות" שלא ניגשו לקבל בקבוק משקה (עבור המוסד שלו, עירו
4 ומדינתו כו') לא במוצאי שמחת תורה ולא בשבת בראשית - יגשו עתה (ובזריזות) כדי לקבל בקבוק משקה.
5 אחרי חלוקת המשקה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות אמירת ברכה אחרונה.
6 לאחר ברכה אחרונה נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א שטרות של דולר ל"טנקיסטים" שיחיו, על מנת לחלקם בין
7 המסובים שיחיו - שטר של דולר לכל אחד ואחד - לתת לצדקה.
8 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

בס"ד. שיחה לנשי ובנות חב"ד -

יום ב' פרשת נח, ב' דראש חודש מרחשון ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

- 9 א. דובר כמה פעמים אודות התכלית והמטרה ד"כנסים" אלו - שלאחרי שמחליטים החלטות טובות, ובפרט
10 ריבוי החלטות טובות (כבנדון דידן - ריבוי החלטות טובות שנתקבלו במשך חודש תשרי), הנה כאשר צריכים
11 לגשת לקיום ההחלטות בפועל ממש, אזי מתאספים כולם יחד כדי לערוך סיכום - "סך הכל" - מהנקודות
12 העיקריות (ראשי-פרקים) של ההחלטות הטובות, וזה מוסיף הצלחה רבה בקיום ההחלטות במעשה בפועל,
13 ולהתגבר בנקל על הקשיים שבדבר (אם אכן ישנם), ולעשות זאת מתוך שמחה וטוב לבב.
14 כלומר: אף על פי שקבלת ההחלטות היתה באופן של חוזק ותוקף לקיים מה שמבטיחים להקב"ה, והקב"ה
15 - שהוא "יודע מחשבות" - רואה שהחלטות אלו מתקבלות בכל הלב (לבו הטהור של כל אחד ואחד מישראל),
16 כלומר, גם כאשר אין זה באופן של אריכות-הדיבור, כי אם בתיבות ספורות בלבד, הרי זה נעשה באופן שהיהודי
17 "מונח" בזה בכל לבו, ובפנימיות הלב, נקודת היהדות שבו - אף על פי כן, כדי להבטיח ולוודא שהחלטות
18 אלו יקיימו בפועל וללא כל עיכוב, ומתוך שמחה וטוב לבב (עד שכל העומדים סביבו יראו שהוא "חי" ומתענג
19 בזה) - נוספת הצלחה רבה בכל זה כאשר מתאספים שוב כולם יחדיו כדי לחזור ולסכם פעם נוספת את
20 ההחלטות הטובות, מתוך כוונה לקיימם בפועל, ולפעול זאת על כל אלו שיכולים (ובמילא - צריכים) ליצור
21 קשר עמהם.
- 22 ובודאי - שלא להתפעל מאלו שאומרים שקיום ההחלטות הוא דבר קשה ביותר - כי תוכן ההחלטות קשור
23 עם מילוי שליחותו של הקב"ה, ובודאי יודע הוא כיצד צריכים למלא שליחות זו, ובודאי נותן את הכחות
24 הדרושים למילוי שליחותו בתכלית השלימות, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- 25 וקיום החלטות אלו הוא באופן ד"מצוה גוררת מצוה", כלומר, שקיום החלטות אלו (שכולם - מצוות ה')
26 "גורר" קיום מצוות נוספות, ובכללות - לעורר את הרגש והרצון הפנימי שבכל אחד ואחד מישראל לשמש את
27 קונו (כפסק דין הרמב"ם - הלכות גירושין סוף פרק ב), ולמלא את שליחותו של הקב"ה בעולם - לעשות לו
28 יתברך דירה בתחתונים.
- 29 ב. נוסף על כללות עבודתם של בני ישראל בעניני התורה ומצוות, ובכללות - עשיית דירה לו יתברך
30 בתחתונים [שבענינים אלו נתקבלו כל ההחלטות הטובות במשך חודש תשרי] - מוטל על בני ישראל התפקיד
31 להאיר את העולם כולו, כלומר, ומבלי הבט על זה ש"החושך יכסה ארץ וערפל לאומים", ניתן לבני ישראל הכח
32 ד"תורה אור" להאיר את העולם כולו, על ידי זה שהם פועלים על אומות העולם לקיים שבע מצוות דבני-נח.
33 כלומר: נוסף על עבודתם של בני ישראל עצמם בקיום כל התורה ומצוותיה, מוטל עליהם תפקיד נוסף -
34 לפעול על כל בני האדם שבעולם כולו (שאודות בריאתם מסופר בפרשת בראשית שקראו בשבת שעברה)

- 1 שהנהגתם תהיה באופן אנושי - "אנושיות" אמיתית, שהתמונה הברורה בזה משתקפת בתורה - כללות הענין
- 2 ד"לשבת יצרה" הנפעל על ידי קיום ז' מצוות דבני נח (עם כל הפרטים המסתעפים מהם).
- 3 וכאשר בני ישראל ממלאים גם שליחות זו - הרי הם פועלים שהעולם כולו יהיה ראוי ומוכן למעמד ומצב
- 4 ד"לתקן עולם במלכות שדי" - תיקון העולם בתכלית השלימות, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.
- 5 וכמובן בפשטות שעדיין יש לעשות "משהו", ויתירה מזו: לעשות "הרבה" - כדי לפעול שהעולם יהיה
- 6 "כלי" ראוי לקבל את התיקון בשלימותו - בביאת משיח צדקנו.
- 7 וזוהי השליחות הנוספת המוטלת על בני ישראל [נוסף על עבודתם בקיום התורה ומצוותיה, ובכללות -
- 8 לעשות לו יתברך דירה בתחתונים] - לפעול גם על אינם-יהודים שיתנהגו באופן המתאים, והפעולה בזה היא
- 9 - לכל לראש - על ידי ההנהגה האישית שבה מראים "דוגמא חיה" להנהגה על פי צדק ויושר, ובכוא הזמן
- 10 המתאים - לדבר עם אומות העולם ולהסביר להם - באותיות המתאימות - אודות תפקידם ושליחותם לקיים
- 11 את שבע המצוות דבני נח.
- 12 ג. ענין זה מודגש החל מ"ראש השנה" (שממנו נמשכים כל הענינים על כל השנה כולה):
- 13 בראש השנה נקבע מה יהיה גורלו של כל אחד ואחד מבאי העולם - כפי שאומרים בתפלת "ונתנה תוקף",
- 14 כולל - הנהגת כל המדינות שבעולם כולו: "ועל המדינות בו יאמר כו".
- 15 וכל זה תלוי באופן עבודתם של בני ישראל (שלכן אומרים זאת בתפלות דראש השנה) - כלומר, באופן החיות
- 16 וההתלהבות כו' שבה יאמרו את תפלת "ונתנה תוקף", ולאחרי זה - "כתר יתנו לך", "הוא אלקינו . . הוא יושענו
- 17 ויגאלנו . . אחרית כבראשית" - בזה תלויה אופן הנהגת כל המדינות שבעולם כולו, במשך כל השנה.
- 18 ולכן, אין לו ליהודי לחשוב לעצמו: כיצד אוכל לפעול - בתור יהודי אחד - על העולם כולו, עולם שיש
- 19 בו שבעים אומות וכו' - כי בהיותו בבית הכנסת בראש השנה התפלל עבור העולם כולו, כלומר, שבו תלויה
- 20 הנהגת העולם כולו, וכפי שאמר בהמשך התפלה "הוא אלקינו כו' אני ה' אלקיכם", כלומר, שכחו של כל יהודי
- 21 הוא - הקב"ה [על ידי זה שהיהודי מקבל על עצמו את מלכותו ("כתר") של הקב"ה לקיים מצוותיו וכו'], ועל
- 22 ידי זה הרי הוא פועל ומשפיע בעולם כולו.
- 23 ד. עם כל זה מובן שלא זו בלבד שאין ליהודי להתבייש חס וחלילה בזה שהוא יהודי ולנסות להסתיר את
- 24 יהדותו, רחמנא ליצלן - אלא אדרבה: עליו להתגאות בזה ש"אתה בחרתנו מכל העמים", ובזה מתבטאת
- 25 שליחותו בעולם - להראות לעולם כולו ש"ישנו עם אחד", עם אחד ומיוחד שמציאותו היא מציאות אמיתית
- 26 - "ישנו", ועד כדי כך - שגם בהיותו בגלות, במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים" - הנהגתו היא באופן
- 27 ד"דתייהם שונות מכל עם".
- 28 וענין זה ("דתייהם שונות מכל עם") מתבטא בכל פרט ופרט בחיי היום יום, ובפשטות: כאשר מדובר אודות
- 29 אכילה ושתייה - יודע יהודי שעליו להקפיד על כשרות האכילה ושתייה; כאשר מדובר אודות חינוך הילדים -
- 30 עליו להשתדל שכאשר הילד מתעורר משנתו יאמר תיכף ומיד "מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי
- 31 נשמתי בחמלה רבה אמונתך" - זהו הדבר הראשון שילד יהודי צריך לדעת, ובאופן שידיעה זו מתבטאת גם
- 32 בדיבורו. ועל דרך זה בנוגע לכל פרט ופרט בחיי היום-יום, שמודגש בזה ש"דתייהם שונות מכל עם".
- 33 ובאופן כזה צריכים לחנך את בני ובנות ישראל - שכללות הנהגתם תהיה על פי התורה, באופן ד"דתייהם
- 34 שונות מכל עם".
- 35 [וכדי שתהיה הצלחה בחינוך הילדים - הרי זה תלוי - במדה רבה - בשמירה ודיוק בטהרת המשפחה -
- 36 שזהו היסוד עליו בנוי כל בית יהודי, שיהיה "בנין עד עד", כאשר זוכים להעמיד בנים ובני בנים, "בני שילשים"
- 37 ו"בני ריבעים", שהם ממשיכים ללכת בדרכי הוריהם וזקניהם - למלא את שליחותו של הקב"ה, וזוכים לראות
- 38 מהם נחת יהודי אמיתי, לאורך ימים ושנים טובות.
- 39 ועל ידי זה פועלים שהדור הצעיר הולך בעקבות ההורים, כלומר, שכולם הולכים ביחד באותה דרך - "דרך
- 40 ה' לעשות צדקה ומשפט", ללא כל מחלוקת חס וחלילה בהשקפת החיים, כי כולם מתנהגים על פי ההוראות
- 41 ד"תורה אחת" - תורה אחת ויחידה לכל אחד ואחת מישראל ולכל בני ישראל עד סוף כל הדורות - "כאיש
- 42 אחד בלב אחד", מכיון שלבו של כל יהודי קשור עם לב האומה כולה - "צור לבבי וחלקי אלקים", שהוא
- 43 הנותן כח ובריאות לכל יהודי, בדוגמת הלב המחיה את כל אברי הגוף].

- 1 ועל דרך הנהגתו של מרדכי היהודי - "לא יכרע ולא ישתחוה", למרות היותו בגלות!
- 2 ועל ידי הנהגה זו נעשה יהודי "משנה למלך" - גם בזמן הגלות, כלומר, שהמלך (הגוי) שמושל על כל
- 3 המדינות (מושל בכיפה - כפי שהיה בזמן שבו אירע סיפור התורה הנ"ל) נותן את טבעתו למרדכי היהודי,
- 4 וממנה אותו להנהיג את כל המדינות כולם - "ועל המדינות בו יאמר".
- 5 וככל סיפורי התורה - מהוה גם סיפור זה הוראה לכל אחד ואחד מישראל בנוגע למעשה בפועל (באופן
- 6 האמור), וביחד עם ההוראה - ישנה גם נתינת כח שיהודי יוכל למלא הוראה זו מתוך שמחה וטוב לבב.
- 7 ה. והנה, כאשר יהודי מתנהג באופן ד"עם לבדד ישכון", "דתיים שונות מכל עם" (למרות העובדה שעם
- 8 ישראל נמצא במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים") - דוקא אז הרי הוא זוכה להערכה אמיתית בעיני
- 9 אומות העולם, ולא זו בלבד שמכבדים אותו, אלא יתירה מזו: מתנהגים עמו באופן ד"מלכים אומניך ושרותיהם
- 10 מניקותיך", כלומר, שהאנשים החשובים ביותר - "מלכים", והנשים החשובות ביותר - "שרותיהם" של
- 11 ה"מלכים", מרגישים את עצמם "מאושרים" מפני ה"זכות" שנפלה בחלקם לסייע לבני ישראל בכל המצטרך
- 12 להם, ועל אחת כמה וכמה - בכל המצטרך לניהול חיי יהדות, על פי התורה ומצוותיה.
- 13 כלומר: אף על פי שבזמן הגלות רצונו של הקב"ה הוא שכל הענינים יתנהלו על פי דרך הטבע, ולכן זקוקים
- 14 לעזר וסיוע של "מלכים" ו"שרותיהם" (שאינם יהודים) - ביחד עם זה, רצונו של הקב"ה הוא שיהודי לא יעמוד
- 15 במצב של "רגש נחיתות" חס וחלילה כלפיהם מכיון שזקוק לטובתם, אלא עליו לדעת שזוהי טובתו של הקב"ה,
- 16 "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", והקב"ה מזכה את ה"מלכים" ו"שרותיהם" שהם יסייעו לבני ישראל
- 17 בכל הדרוש להם, בנוגע לצרכיהם הגשמיים - עניני פרנסה, שמירה והגנה, וכיוצא בזה בשאר הענינים שזקוקים
- 18 לסיוע של מלכות המדינה - "מלכים" ו"שרותיהם".
- 19 ולכן, ביחד עם זה שמכירים להם טובה על העזר והסיוע - עומדים בני ישראל בכל התוקף ד"גאון יעקב",
- 20 "ואולך אתכם קוממיות, בקומה זקופה" (מכיון שהקב"ה "רוממנו מכל עם ולשון"), בידעם שהעזר והסיוע
- 21 שמקבלים מאומות העולם הוא בשליחותו של הקב"ה, כלומר, שהם נותנים לבני ישראל מה שהקב"ה הפקיד
- 22 בידם למטרה זו, וזוהי זכות הכי גדולה עבורם.
- 23 ופשיטא שאין ליהודי ליפול ברוחו חס וחלילה מפני שזקוק לעזר של "מלכים" ו"שרותיהם", ועל אחת כמה
- 24 וכמה שלא לוותר חס וחלילה על עניני יהדות, בחשבו שעל ידי זה ישא חן בעיניהם ויוסיפו בעזר וסיוע - כי
- 25 אדרבה: כאשר ה"מלכים" ו"שרותיהם" מבחינים שהוא מוותר על עניני יהדות, יודעים הם שלא ליהודי זה
- 26 מתכוין הקב"ה שהם יושיטו עזר וסיוע, מכיון שיהודי שמוותר על עניני יהדות נפרד מהקב"ה, רחמנא ליצלן!
- 27 הסיבה לכך שה"מלכים" ו"שרותיהם" מסייעים לבני ישראל היא - מפני שה"מלאך" שלהם למעלה דוחף
- 28 אותם ומכריחם עד שמסכימים מרצונם הטוב לסייע לבני ישראל, וטעם הדבר (שה"מלאך" עושה זאת) - מכיון
- 29 שבני ישראל מאוחדים עם הקב"ה על ידי התורה, ובלשון הזהר: "ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד".
- 30 ולכן, ההנהגה על פי התורה היא הדרך היחידה לקבל את העזר הדרוש מאומות העולם, וזוהי הדרך היחידה
- 31 לקיום היעוד "ונתתי שלום בארץ", הן בארץ הקודש כפשוטה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית
- 32 השנה ועד אחרית שנה", והן בארץ ישראל במובן הרחב - בכל מקום שבו נמצא יהודי, ששם עושה מביתו וד'
- 33 אמות שלו והסביבה כולה - "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה", כלומר, מקום שבו שורה אלקות תמיד,
- 34 על ידי ההנהגה בהתאם לרצונו של הקב"ה.
- 35 ו. האמור לעיל אודות תפקידם ושליחותם של בני ישראל לפעול ולהשפיע ולהאיר בעולם כולו, אפילו על
- 36 אומות העולם - הרי זה מתבטא גם בפעולתן של נשי ובנות ישראל במצות הדלקת נרות שבת ויו"ט:
- 37 כאשר אשה ובת בישראל (אפילו ילדה קטנה) מדליקה נרות שבת ויום טוב - הנה לא זו בלבד שביתה (בית
- 38 יהודי) נעשה מואר באור גשמי הנראה לעיני בשר, אלא יתירה מזו: אור זה נמשך וחודר גם לרחוב, עד שגם
- 39 אינו-יהודי שעובר ברחוב מבחין ורואה את האור שבוקע מביתו של היהודי.
- 40 וכאשר הגוי שואל לפשר הדבר - מסבירים לו: ישנה בת ישראל קטנה שהיא דומה לאמהות שרה רבקה
- 41 רחל ולאה, והקב"ה נתן לה את השליחות להדליק נרות שבת ויום טוב בכל ערב שבת ויום טוב, ועל ידי זה
- 42 - להאיר את העולם כולו.

- כלומר: נוסף על האור הרוחני, אור של יהדות, הנפעל על ידי הדלקת נרות שבת ויום טוב (אור הקשור עם מילוי שליחותו של הקב"ה, שעל ידי זה מאירים את הבית כולו באור של יהדות), וכמבואר בארוכה בזהר דפרשת בראשית (מח, ב) - שזוהי הפרשה דשבת שעברה - גודל העילוי (הרוחני) הנפעל אצל כל בני הבית על ידי קיום המצוה הדלקת נרות שבת, הנה נוסף לזה - נעשה הבית מואר גם במובן הפשוט, עד שעל ידי זה נשלל הענין דכשלון בעץ או באבן ("שלא יכשל בעץ או באבן") (שולחן ערוך אורח חיים סימן רס"ג סעיף א), ואין צורך למשש באפילה, אלא רואים כל דבר בגלוי.
- ובפשטות: כאשר צריכים לגשת אל השולחן, אל החלון או אל הדלת אזי על ידי זה שילדה קטנה מדליקה נר שבת, נעשה אור (כפשוטו) בבית, כך שיכולים לראות היכן נמצא ה"שולחן ערוך" - שולחן יהודי כשר, היכן נמצא החלון - דרכו מאיר אור יהודי בכל הסביבה, והיכן נמצאת הדלת - דרכה יוצאים החוצה - מתוך שמחה וטוב לבב - כדי להפיץ את אור היהדות גם ברחוב.
- וזוהי כללות הנהגתו של יהודי - שבד בבד עם זה שמסתגר בביתו, וסוגר את החלון כדי שהקור והחושך שברחוב - "החושך יכסה ארץ וערפל לאומים" - לא יחדור לתוך ביתו (שלא יושפע חס וחלילה מהאווירה השוררת ברחוב) - אינו שוכח על תפקידו ושליחותו להאיר (לא רק בתוך ביתו, אלא) גם מחוץ לביתו, על ידי זה שחלון ביתו עשוי מחומר כזה שדרכו חודר האור שמאיר בבית - גם לרחוב, הנמצא לפי עתה במעמד ומצב שלפני קיום היעוד "לתקן עולם במלכות שדי".
- ועל אחת כמה וכמה שבזה נכללת פעולת ההשפעה על אותם יהודים שמפני סיבות שונות ומשונות לא זכו עדיין להמצא בבית יהודי, אלא הם נמצאים ברחוב, ב"רשות הרבים" - הנה על ידי זה שילדה קטנה מוסיפה באור היהדות (ועל אחת כמה וכמה אחותה הגדולה, ועל אחת כמה וכמה "עקרת הבית"), נוסף אור גם ביחס ליהודים הנמצאים ברחוב, ואור זה פועל עליהם שמכאן ולהבא יתחילו להתעניין בעניני יהדות, ובכך נפתחת ונסללת הדרך להשפיע ולפעול עליהם להתנהג באופן המתאים ליהודי, בן אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל ולאה.
- ז. וזוהי הנקודה הכללית דכל ההחלטות הטובות שנתקבלו במשך חודש תשרי - להוסיף בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה, כולל - מילוי התפקיד והשליחות לפעול בעולם כולו.
- וכאמור לעיל - כדי להבטיח ולוודא שהחלטות אלו יבואו לידי קיום בפועל ממש, בתכלית השלימות, ובאופן של זריזות, וכל הזריז הרי זה משובח - לכן מתכנסים כולם יחדיו כדי לעודד אשה את רעותה בכל הקשור לקיום ההחלטות הטובות שנתקבלו בחודש תשרי.
- וכל זה נעשה מתוך אהבת ישראל ואחדות ישראל - שהרי כולם מתכנסים יחדיו לעזור ולעודד אשה את רעותה, ויתירה מזו: גם לאחר ה"כנס" תשתדל כל אחת מכן להעביר את תוכן הדברים וההחלטות הטובות לכל אחת ואחת מנשי ובנות ישראל, כך שכולן מתאחדות באופן של אחדות ישראל - "כאיש אחד בלב אחד".
- ובפרט בבואנו זה עתה מ"שמחת תורה", שאז מתאחדים כל ישראל בענין השמחה - ללא כל חילוקים באופן השמחה (דלא כ"שמחת בית השואבה" שבה היו כמה וכמה חילוקים באופן השמחה). ומה גם שכללות הענין ד"מתן תורה" היה קשור עם ההכנה שבני ישראל יהיו במעמד ומצב של אחדות - "כאיש אחד בלב אחד".
- ומכיון שענין האחדות מודגש בקשר ל"מתן תורה" - ישנה בזה הדגשה מיוחדת בקשר לנשי ישראל, כפי שמצינו במתן תורה שלכל לראש צוה הקב"ה למשה רבינו לדבר עם נשי ישראל - "כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים", ורק לאחר כן - "ותגיד לבני ישראל". ולכן, גם הענין ד"כאיש אחד בלב אחד" (אהבת ישראל ואחדות ישראל) צריך להיות בהדגשה יתירה אצל נשי ישראל.
- ועל ידי כללות הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל נמשכת הוספה בברכותיו של הקב"ה - "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך", כלומר, שכל אחד ואחד מישראל זוכה להמשכה וגילוי ד"אור פניך", המאיר בכל בית יהודי, ועל ידי זה - בעולם כולו, מכיון שחלון ביתו של היהודי עשוי מחומר כזה שדרכו חודר ונמשך האור גם מחוץ לבית (ביחד עם היותו מגין מהקור והרוחות שברחוב, שלא יחדרו לתוך ביתו של היהודי), כנ"ל.
- ובצירוף פעולתם ועבודתם של כל בני ישראל, שכל אחד ואחת מהם פועל ומשפיע גם בחלקו בעולם - הנה מכיון ש"יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", כלומר, שכל העולם כולו תלוי בבני ישראל (על ידי זה שלכל אחד ואחד יש חלקו בעולם), נמצא שבצירוף פעולתו של כל אחד ואחד בחלקו בעולם, נעשה העולם כולו ראוי ומוכן למעמד ומצב שיהיה בגאולה העתידה - "לתקן עולם במלכות שדי".

- ח. נוסף על האמור לעיל - ישנה הוראה מיוחדת הנלמדת מהזמן שבו נערך "כנס" זה ראש חודש חשון: 1
 כאשר מסתכלים ב"לוח" על חודש חשון, הנה בהשקפה ראשונה לא רואים שישנם בו ימים מיוחדים, "יומין 2
 זכאין", ימים טובים כו'. ובפרט כאשר משווים את חודש חשון לשאר החדשים - ההל מחודש תשרי שהוא 3
 "מרובה במועדות", חודש כסלו - ימי חנוכה, שחלקם גם בחודש טבת, וכמו כן חודש שבט - "ראש השנה 4
 לאילן", חודש אדר - פורים, חודש ניסן - חג הפסח, וכיוצא בזה בשאר החדשים, מלבד חודש חשון, שלכאורה 5
 אין בו ימים טובים מיוחדים. 6
- והנה, כל זה - כאשר מסתכלים בעיני בשר ובהשקפה ראשונה בלבד, אבל כאשר מסתכלים בתורה - רואים 7
 שבחודש חשון ישנו ענין נעלה ביותר: 8
- איתא בילקוט שמעוני (מלכים רמז קפד): "משנעשה הבית בירח בול (סיום בנין בית המקדש הראשון בחודש 9
 חשון) נעשה נעול. . והקב"ה חשב לערב שמחת בית המקדש בחודש. . תשרי. . וכן אתה מוצא במלאכת 10
 המשכן. . בכ"ה כסלו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן. . ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו 11
 המלאכה, אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שלם לו - חנוכת חשמונאי. וכן מרחשון עתיד הקב"ה לשלם לו". 12
- כלומר: מכיון שבנין בית המקדש הראשון נסתיים בחודש חשון, ואף על פי כן התעכבה חנוכת בית המקדש 13
 הראשון עד חודש תשרי - אזי מבטיח הקב"ה שהוא עתיד לשלם לחודש חשון (שבו היתה צריכה להיות חנוכת 14
 בית המקדש הראשון), על ידי זה שחנוכת בית המקדש השלישי תהיה בחודש חשון. 15
- [מובן וגם פשוט שכללות ענין הגאולה ובנין בית המקדש השלישי יכול להיות בכל יום ויום במשך השנה 16
 כולה (ולאו דוקא בחודש חשון), וכפי שמתפלל כל יהודי (מתוך תקוה שהקב"ה ימלא את תפלתו) "את צמח 17
 דוד עבדך מהרה תצמיח. . כי לישועתך קוינו כל היום", וכמאמר רז"ל (סנהדרין צח, א) שביאת משיח צדקנו 18
 תהיה "היום - אם בקולו תשמעו", אבל אף על פי כן - חנוכת בית המקדש השלישי תהיה בחודש חשון, כלומר, 19
 באיזה זמן במשך השנה שבו יבנה בית המקדש השלישי - ימתינו עם חנוכת הבית עד חודש חשון (כשם 20
 שהמתינו עם חנוכת המשכן וחנוכת בית המקדש הראשון)]. 21
- וזוהי ההוראה הנפלאה הנלמדת מדברי המדרש הנ"ל: 22
- אף על פי שכאשר מסתכלים בעיני בשר לא רואים בחודש חשון ענין מיוחד שימריץ את היהודי להשתדל 23
 ביותר לעשות את כל התלוי בו בקשר לבנין בית המקדש השלישי - מגלה התורה שדוקא חודש חשון הוא 24
 הזמן המסוגל ביותר וישנה בו נתינת כח ואפשרות מיוחדת לחנוכת בית המקדש השלישי, תכלית השלימות 25
 בכללות הענין דבית המקדש (למעלה מהמשכן, בית ראשון ובית שני) - "מקדש אדניי כוננו ידיך", וביחס לענין 26
 זה - גדולה מעלתו של חודש חשון משאר חדשי השנה, אפילו יותר מאשר חודש תשרי (שבו היתה חנוכת 27
 בית המקדש הראשון) וחודש כסלו (שבו היתה חנוכת חשמונאי). 28
- ט. דרך אגב - ישנה בענין זה הוראה נוספת בנוגע לאופן הנהגתו של יהודי, שעליו ללמוד מהנהגתו של 29
 הקב"ה, כמו שכתוב "ולדבקה בו", מה הוא רחום אף אתה רחום כו': 30
- המדרש מספר לנו שכאשר "הפסיד כסלו. . אמר הקב"ה עלי לשלם. . וכן מרחשון עתיד הקב"ה לשלם 31
 לו". כלומר: הקב"ה נזהר בכבודו של חודש מסויים, וכדי שלא ייפגע חס וחלילה מהעובדה שלא היתה בו 32
 חנוכת בית המקדש - הבטיח הקב"ה לשלם לו. 33
- ומזה למדים עד כמה צריכים להזהר בכבודו של הזולת - אפילו כאשר הזולת אינו תובע זאת בפה (בדוגמת 34
 ה"חודש"), או כאשר יש מקום לחשוב שהזולת אינו נפגע מכך, שאין הדבר אכפת לו, וכיוצא בזה - שהרי 35
 הקב"ה התחשב ונזהר בכבודו של מושג כמו "חודש". 36
- ומכיון שהתורה מספרת לנו זאת - מובן, שכוונת הדבר כדי שיהודי ילמד מסיפור זה כיצד צריכה להיות 37
 הנהגתו ביחס אל הזולת, באופן של אהבת ישראל דוקא (ועל אחת כמה וכמה שלא לפגוע בו חס וחלילה אפילו 38
 בפרט הכי קטן), וכאשר ישנו יהודי שמצפה לקבל ממנו עזר או כבוד וכיוצא בזה - עליו להשתדל למלא זאת 39
 בהקדם האפשרי, וכל המקדים הרי זה משובח. 40
- י. נוסף לזה - ידוע פתגם אדמו"ר הזקן שצריכים "לחיות עם הזמן", כלומר, עם פרשת השבוע שלומדים 41
 בזמן זה. ולכן, יש ללמוד הוראה מיוחדת מפרשת השבוע - פרשת נח, ובמיוחד מחלק הפרשה השייך ליום זה 42
 - משני עד שלישי: 43

- בפרשת נח מסופר אודות ציווי הקב"ה לנח על בנין התיבה, ובשיעור חומש היומי (משני עד שלישי) מסופר אודות הציווי "בא אתה וכל ביתך אל התיבה גו'".
- והנה, ידועה תורת הבעש"ט (כש"ט הוספות אות ז"י) ש"תיבה" קאי על אותיות ותיבות התורה והתפלה, וזהו הפירוש ד"בא גו' אל התיבה" - שיהודי צריך להכניס את עצמו (להיות מונח) בתוך אותיות ותיבות התורה והתפלה, ועל ידי זה נפעל ענין של הגנה עבורו ועבור כל משפחתו - "אתה ובניך ואשתך ונשי בניך".
- ויתירה מזו: לא זו בלבד שה"תיבה" מגינה עליו ועל משפחתו, אלא כפי שהיה בתיבת נח שהוכנסו לשם "מכל החי מכל בשר" . מכל מאכל אשר יאכל", כלומר, מכללות העולם כולו, כל בעלי-החיים וכל סוגי הצמחים, כך שעל ידי זה נתאפשר קיום והקמת העולם כולו באופן חדש - "עולם חדש ראה".
- ובזה ישנה הוראה עבור כל אחד ואחת מישראל - ובהקדים:
- אף על פי שכאשר לומדים פסוקים אלו לא מוצאים שידובר בהם אודות "מתן תורה", אודות שמירת שבת, וכיוצא בזה, כי אם סיפור שאירע לפני אלפי שנים, ואם כן, יכולים לחשוב שאין מה ללמוד חס וחלילה מפסוקים אלו - הנה כל זה הוא רק כאשר מסתכלים בעיני בשר, אבל כאשר מסתכלים בתורה כפי שהיא "תורה אור", כלומר, הוראה המאירה את חיי האדם בחייו היום-יומיים, הרי בודאי שבכל ענין בתורה (גם כאשר התורה מספרת אודות מאורע שאירע לפני אלפי שנה) - ישנה הוראה בנוגע לחיי היום-יום של כל אחד ואחד מישראל.
- יא. וההוראה היא - שליהודי אין מה להתפעל מהמעמד ומצב השורר בעולם כולו, כי גם כאשר בעולם ישנו "מבול" רחמנא ליצול - אין זה שייך כלל ליהודי; "מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגויים מהמה", ואילו בנוגע לבני ישראל - "לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ה' שומרך ה' צלך על יד ימינך", הן "יומם" והן "בלילה". ולא זו בלבד שמצב העולם אינו פועל אצלו שינוי כלל, אלא אדרבה: על ידי עבודתו באופן ד"בא גו' אל התיבה" (כנ"ל), הרי הוא פועל להשפיע על העולם כולו - קיום העולם, ועד שהעולם נעשה במעמד ומצב נעלה ביותר - "עולם חדש ראה".
- ועד כדי כך - שזוהי ההכנה ל"עולם חדש" שיהיה בביאת משיח צדקנו, "לתקן עולם במלכות שדי", וכמו שכתוב בהפטרה דפרשת נח: "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך", כלומר, שהקב"ה נשבע שלא יהיה עוד ענין של אי-שביעות-רצון מבני ישראל, ובדרך ממילא - לא יהיה עוד ענין של גלות כו', וזוכים לכללות ענין הגאולה - "ברחמים גדולים אקבצך", ומתוך שמחה - "פצחי רנה וצהלי", ובאופן "הרחיבי מקום אהלך", כלומר, שאהליהם של בני ישראל נעשים באופן של הרחבה אמיתית - "לכתחילה אריבער", ועד ש"ימין ושמאל תפרוצי" - באופן ד"ופרצת".
- ובפשטות - שבקרוב ממש זוכים כל בני ישראל לצאת מהגלות, והקב"ה בראשנו, והוא יוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.
- יב. ישנו ענין נוסף הקשור עם פרשת נח - השייך במיוחד לנשי ישראל:
- במדרש תנחומא ריש פרשת נח מדובר אודות ג' המצוות שנתחייבו נשי ישראל: נדה - טהרת המשפחה, חלה - כשרות האכילה ושתייה, והדלקת הנר - נרות שבת קודש ויום טוב.
- ומבאר שם שעל ידי זה שכל אשה בישראל מקיימת ג' מצוות אלו - פועלת היא תיקון בעולם כולו, כלומר, שהיא מתקנת את הקלקול שנעשה בהתחלת הבריאה כו', ועל ידה נפעל הענין ד"עולם חדש ראה".
- [ועל דרך המדובר בהתוועדות דשבת בראשית שעל ידי זה שיהודי לומד בתורה "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" - הרי הוא בונה מחדש את ה"שמים" ו"ארץ" שבו, שיהיה ניכר בהם ש"בראשית ברא אלקים" - גילוי אלקות, ועד שפועל ב"שמים" ו"ארץ" כפשוטם].
- וכל זה נפעל על ידי זה שכל אשה בישראל מקיימת את ג' המצוות הנ"ל, וכמובן - את שאר כל המצוות שמחוייבת בהן, וכל זה נעשה מתוך חיות כו', באופן נעלה יותר מאשר קיום המצוות על ידי אנשים - על דרך מאמר רז"ל "בינה יתירה ניתנה באשה" (שלכן בת ישראל נעשית "בת-מצוה" בהיותה בגיל י"ב שנה, מה שאין כן בן ישראל - רק בהיותו בגיל י"ג שנה).
- והנה, כללות העבודה בכל ענינים אלו צריכה להעשות מתוך הרחבה - "הרחיבי מקום אהלך", ועד לאופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה,

- 1 [וכמו כן בנוגע לענין דטהרת המשפחה - שאין מתחשבים עם מדידות והגבלות וחשבונות בנוגע לקיום
2 מצות "פרו ורבו", מתוך בטחון גמור בהקב"ה שבד בבד עם המשכת הברכה בעצם לידתו של ילד יהודי נוסף,
3 ימשיך גם ברכת פרנסה עבורו, ביחד עם תוספת ברכה עבור כל בני הבית, ההורים והזקנים, האחים והאחיות],
4 ועל ידי זה נעשים "כלים" ראויים ומתאימים לקבל את ברכותיו של הקב"ה באופן של הרחבה - "מידו
5 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה".
- 6 יג. ויהי רצון שכל אחת מכן תקיים את כל ההחלטות טובות בקשר לכל האמור לעיל, ותשפיע ברוח זו על
7 כל חברותיה (וכן אנשים - על חבריהם), ובאופן דמוסיף והולך ואור.
8 וכל מה שמוסיפים בזה יותר - כך ממהרים ומקריבים יותר את קיום היעוד "קץ שם לחושך", סיום חשכת הגלות,
9 ותיכף ומיד זוכים לאתחלתא דגאולה - גאולה האמיתית על ידי משיח צדקנו, וביחד עם זה - שלימות הגאולה.
- 10 ואז יהיה גם הענין ד"שלימות הארץ" בתכלית השלימות - "הרחיבי מקום אהלך", "כי ירחיב ה' אלקיך את
11 גבולך" (ובודאי שלא מוותרים חס וחלילה על שטחים השייכים לארץ ישראל, גם כאשר נמצאים בזמן הגלות).
12 וכל זה תלוי במיוחד בעבודתן ופעולתן של נשי ישראל - כמבואר בכתבי האריז"ל שהדור של הגאולה
13 העתידה הוא אותו דור שיצא ממצרים, ולכן, כשם שהגאולה דיציאת מצרים היתה בזכות נשים צדקניות שהיו
14 באותו הדור, שהם העמידו את "צבאות השם" (ילדי ישראל) שהלכו יחד עם משה רבינו, כמו כן תהיה הגאולה
15 העתידה בזכותן של נשים צדקניות שבדורנו, דרא דעקבתא דמשיחא, שהם מעמידות את "צבאות השם" (ילדי
16 ישראל) שילכו ביחד עם משיח צדקנו - אשר יבוא בקרוב ממש, ויפנה לכל אחד ואחת מההורים, ויאמר: הראוני
17 נא את ה"גידולים שגדלתם"!
- 18 ואז יוצאים כל בני ישראל מהגלות, "בנערינו ובזקנינו ובבנינו ובבנותינו", והולכים ביחד עם משיח צדקנו
19 לארצנו הקדושה, ובאופן ד"שמחת עולם על ראשם".
- 20 יד. כדי שב"כנס" זה יהיו ג' הקוין והעמודים שעליהם העולם עומד (כרגיל ב"כנסים" כיוצא בזה), הנה
21 נוסף על התפלה שהוזכרה לעיל - "הוא אלקינו . . הוא יושיענו ויגאלנו . . אחרית כבראשית", ונוסף על דברי
22 התורה (פסוקים ומאמרי חז"ל) שנאמרו לעיל, ב' הקוין דתפלה ותורה,
23 נסיים את ה"כנס" בענין הצדקה - על ידי נתינת שטר של דולר עבור כל אחת מכן, כדי לתתו לצדקה,
24 בהוספה משלה.
- 25 ויהי רצון שעל ידי ג' הקוין דתורה תפלה וצדקה, ג' העמודים שעליהם העולם עומד - נזכה בקרוב ממש
26 לקיום ועמידת העולם בתכלית השלימות, "לתקן עולם במלכות שדי".
- 27 חורף בריא, והצלחה רבה בקיום כל הפעולות.
- 28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולר להבא-כח של נשי ובנות חב"ד, כדי לחלק שטר של דולר עבור
29 כל אחת מהנאספות, לתתו לצדקה].

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת נח, ב' מרחשון ה'תשמ"ג.

לילדים ולילדות - "צבאות השם" - שיחיו

- בבית הכנסת, לאחר תפלת מנחה -

בלתי מוגה

- 30 א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל. ואחר כך ניגנו "ווי וואנט משיח נאור".
- 31 ב. דובר כמה פעמים אודות המטרה הכללית המשותפת לכל ה"כנסים" ד"צבאות השם" - לתת עידוד וחיזוק
32 לכל אחד ואחת מהילדים השייכים ל"צבאות השם" שיצליחו במלחמתם נגד ה"יצר", על ידי ההוספה בלימוד
33 התורה והידור בקיום המצוות.

- ועל פי הציור "ואהבת לרעך כמוך" . זה כלל גדול בתורה" (כפי שאמרתם זה עתה) - מובן, שנוסף על ההשתדלות שלכם להוסיף בלימוד התורה ובהידור דקיום המצוות, צריכים אתם לעורר ולהשפיע בכיוון זה גם אצל חבריכם וחברותיכן (הילדים - על חבריהם, והילדות - על חברותיהן).
- הן אלו שכבר הצטרפו לשורות של "צבאות השם" - שיהיו "חיילים" טובים ומעולים יותר ב"צבאות השם", והן אלו שמאיזה סיבה שהיא לא הצטרפו עדיין לשורות של "צבאות השם" - הרי מכיון שמדובר אודות בני ובנות ישראל, שכל אחד מהם הוא בן אברהם יצחק ויעקב, וכל אחת מהן היא בת שרה רבקה רחל ולאה (כמו כל אחד ואחת מכם) - צריכים לפעול ולהשפיע עליהם שיצטרפו לשורות של "צבאות השם", וכאשר יהיו שם - ילכו "מחיל אל חיל", עד שיגיעו לדרגה הגבוהה ביותר שאליה יכול להגיע "חייל" ב"צבאות השם".
- ג. נוסף לזה - ישנו בכל "כנס" ענין מיוחד ("פקודת-יום"), בהתאם לעבודה והשליחות המיוחדת הקשורה עם הזמן המיוחד שבו מתקיים "כנס" זה.
- ולדוגמא: ה"כנס" שנערך בימי הסליחות (כ"ו אלול תשמ"ב) היה קשור עם ההכנה לעבודה המיוחדת ד"ראש השנה" - "תמליכוני עליכם". ועל דרך זה בכל "כנס" - בהתאם לזמן שבו נערך ה"כנס".
- ובנוגע ל"כנס" זה שנערך בהתחלת חודש חשוון (מיד לאחר חודש תשרי) - ישנה "פקודת-יום" ושליחות מיוחדת בהתאם לזמן זה, שבו יוצאים מחודש תשרי ונכנסים לחודש חשוון, כדלקמן.
- ד. העבודה והשליחות המיוחדת בבואנו מחודש תשרי (ובפרט הסיום וחזרתם דחודש תשרי - שמיני עצרת ושמיחת תורה) לחודש חשוון - מובנת על פי המבואר במדרש (שיר השירים ז, ב) אודות החילוק שבין התקופה שלאחרי חג הפסח (המעבר מחורף לקיץ) לתקופה שלאחרי חג הסוכות (המעבר מקיץ לחורף):
- "ראויה היתה העצרת של חג שתהא רחוקה חמישים יום (מחג הסוכות) כנגד העצרת של פסח (כי חג השבועות הוא חמישים יום לאחר חג הפסח), אלא עצרת של חג על ידי שהן יוצאים מן הקיץ לחורף, לית ביומיהו דיזילון וייתון. משל למה הדבר דומה למלך שהיו לו בנות הרבה, מהן נשואות במקום קרוב ומהן נשואות למקום רחוק, יום אחד באו כולן לשאול שלום המלך אביהם. אמר המלך, אלו שנשואות במקום קרוב אית בעונתה ליזיל ולמיתי, ואלין שנשואות במקום רחוק לית בעונתה ליזיל ולמיתי, אלא עד דאינון כולהון אצלי הכא, נעבד כולן חד יום טב ונחדי עמן. כך עצרת של פסח עד דאינון נפקין מהחורף לקיץ, אמר הקב"ה אית ביומא למיזל ולמיתי, אבל עצרת של חג, על ידי שהן יוצאין מהקיץ לחורף לפיכך אינה רחוקה חמשים יום, אמר הקב"ה לית ביומא למיזל ולמיתי, אלא עד דאינון הכא נעבד כולן חד יום טב ונחדי".
- כלומר: היציאה מחג הפסח לתקופה שלאחרי זה, מהחורף לקיץ, היא יציאה למקום קרוב ("בנות נשואות במקום קרוב"); ואילו היציאה מחג הסוכות לתקופה שלאחרי זה, מהקיץ לחורף, היא יציאה למקום רחוק ("בנות" . . . נשואות למקום רחוק).
- והנה, ענין זה מבואר בכמה וכמה מאמרי רבותינו נשיאינו (בקשר לשמיני עצרת ושמיחת תורה - סיום וחזרת חודש תשרי) - על פי המושגים והביאורים דתורת החסידות.
- וביחד עם זה מובן, שמכיון שמדרש הנ"ל הוא חלק מהתורה שניתנה לכל אחד ואחת מישראל, החל מילדי ישראל הקטנים, שכל אחד ואחד מהם מקבל את התורה כולה באופן של ירושה ("תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב") - הרי בודאי שישנה אפשרות לבאר ענין זה (על פי המבואר בתורת החסידות) גם באותיות פשוטות ביותר, באופן המובן אפילו לילדים קטנים, והעיקר - שלימוד זה יבוא לידי ביטוי בהנהגה היום-יומית במעשה בפועל, כי "המעשה הוא העיקר".
- ובאופן ד"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (גם כאשר מדובר אודות היציאה ל"מקום רחוק"), כלומר, לא זו בלבד שביכולתו לנצל לימוד זה בנוגע להנהגה בפועל, אלא יתירה מזו: ענין זה הוא "קרוב גו' מאד", הן במחשבה - "בלבבך", הן בדיבור - "בפיך", והן במעשה בפועל - "לעשותו", ש"המעשה הוא העיקר".
- ה. ובהקדים:
- רואים במוחש בכל "צבא" (כפשוטו) שישנם זמנים שבהם נמצאים אנשי הצבא בתוך המחנות והבתים של הצבא [ובענינו - "בית יהודי", עליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"], שאז נמצאים אנשי הצבא במצב של מנוחה, או על כל פנים הכנה למלחמה (אבל עדיין אינם יוצאים למלחמה בפועל); ולעומת זאת - ישנם זמנים שבהם יוצאים אנשי הצבא ממקומם והולכים ל"מקום רחוק" כדי לנהל את המלחמה בפועל.

1 מהי המשמעות של "מקום רחוק" ביחס ל"צבאות השם" - הרי בכל זמן ובכל מקום נמצא הרמטכ"ל
 2 (הקב"ה) ביחד עם כל "חייל" ד"צבאות השם", וכפי שאמרתם זה עתה: "והנה ה' נצב עליו ומלא כל הארץ
 3 כבודו" - אלא "מקום רחוק" פירושו, שמבחינתו של האדם קשה יותר (רחוק ממנו יותר) לנהל את המלחמה
 4 (מלחמת היצר) בשלימותה.

5 ובנוגע לתקופות השנה - הרי זה החילוק שבין תקופת החורף לתקופת הקיץ:

6 בתקופת החורף שורר קור בעולם, ולכן, יש צורך בזהירות מיוחדת שלא להפגע מפני הקור - כפי שרואים
 7 במוחש שכאשר אנשי הצבא יוצאים למלחמה בזמן החורף, זקוקים הם לבגדים מיוחדים, נעליים מיוחדות,
 8 וכיוצא בזה, כדי שלא ייפגעו מפני הקור השורר בעולם. ונוסף לזה - בתקופת החורף הימים קצרים והלילות
 9 ארוכים, כלומר, שחשכת הלילה גדולה יותר, ולכן, זקוקים להוספה מיוחדת באור, כדי להאיר את החושך.

10 וכמו כן מובן בנוגע לעניינו - תפקידם ושליחותם של "צבאות השם" - שישנם זמנים במשך השנה (ובכללות
 11 - בתקופת החורף) שבהם העולם הוא קר וחשוך יותר ביחס לעניני קדושה, כדלקמן, ואז העבודה היא בבחינת
 12 "מקום רחוק", כלומר, עבודה קשה יותר, כדלקמן.

13 ו. והביאור בזה:

14 ישנו חילוק כללי בין אופן העבודה בזמן ד"ימים טובים" לאופן העבודה בזמן דימי החול - שב"ימים
 15 טובים" כללות העבודה היא בנקל יותר, מכיון שבזמן זה ישנה נתינת כח מיוחדת מלמעלה, כפי שזה מתבטא
 16 בתפלות ד"ימים טובים" שבהם אומרים (כמה וכמה פעמים) "אתה בחרתנו מכל העמים . . ורוממתנו מכל
 17 הלשונות כו'", וישנה הוספה מיוחדת בענין השמחה - "מועדים לשמחה", מה שאין כן כאשר מדובר אודות
 18 העבודה בשאר ימי השנה (ימי החול), שבהם אין נתינת כח מיוחדת כב"ימים טובים".

19 אמנם במשך כל השנה כולה "ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוחר כליות ולב אם עובדו
 20 כראוי", ובמשך כל השנה כולה נמצא יהודי בתנועה של שמחה, כמו שכתוב "עבדו את ה' בשמחה", "ישמח
 21 ישראל בעושריו" [שמחה על עצם העובדה שהקב"ה הכניסו ל"צבאות השם", ונמצא תמיד ביחד אתו] - אבל
 22 אף על פי כן רואים במוחש (ובמיוחד אצל "צבאות השם") שישנו חילוק באופן העבודה בין ימי החול ל"ימים
 23 טובים", ימי מנוחה ושמחה, "מועדים לשמחה" במלוא מובן המילה, באופן נעלה יותר מאשר ענין השמחה
 24 שבכל השנה כולה, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר אודות "זמן שמחתנו" (בין ה"מועדים לשמחה" עצמם)
 25 - "שמחת בית השואבה", ולמעלה יותר - השמחה דשמיני עצרת ושמחת תורה.

26 ועל פי זה מובן החילוק שבין התקופה שבה יוצאים מחג הפסח ונכנסים לימי הקיץ (מחורף לקיץ), לתקופה
 27 שבה יוצאים מחג הסוכות ונכנסים לימי החורף, החל מחודש חשון (מקיץ לחורף) - בדוגמת החילוק שבין
 28 "מקום קרוב" ל"מקום רחוק":

29 כאשר יוצאים מחג הפסח, "זמן חרותנו" [שאו נקראו בני ישראל בתואר ד"צבאות ה'"], לתקופת הקיץ
 30 (מחורף לקיץ) - יודע כל אחד ואחד המשתייך ל"צבאות השם" שבעוד חמישים יום בלבד יהיה שוב "יום טוב"
 31 (חג השבועות, "זמן מתן תורתנו"), "מועדים לשמחה", שאז יאמרו שוב "אתה בחרתנו מכל העמים כו'".

32 ונוסף לזה: גם החמישים יום שבין חג הפסח לחג השבועות - אינם סתם ימי חול, אלא ימים שבכל אחד
 33 מהם מקיימים את המצוה ד"ספירת העומר", ומובן שבימים אלו ישנה נתינת כח מיוחדת למלא את השליחות
 34 והתפקיד ד"צבאות השם" בנקל יותר.

35 ועל פי זה - כאשר יוצאים "צבאות השם" למלחמת היצר בתקופה שלאחרי חג הפסח, הרי זה בדוגמת
 36 היציאה ל"מקום קרוב" בלבד, כלומר, שאז נקל יותר למלא את השליחות והתפקיד ד"צבאות השם" (לנצח
 37 במלחמת היצר), מכיון שידועים שתוך תקופה קצרה ביותר מגיע שוב "יום טוב", וכעבור כמה חדשים - כל
 38 ה"ימים טובים" דחודש תשרי.

39 אבל כאשר יוצאים מחג הסוכות (חודש תשרי) לתקופת החורף, החל מחודש חשון (מקיץ לחורף) - הנה עד
 40 שיגיע "יום טוב" הבא (חג הפסח) תעבור תקופה ארוכה, ששה חדשים, ורק אז תהיה נתינת כח ותזכורת מיוחדת
 41 ש"אתה בחרתנו מכל העמים וכו'", ולכן, היציאה מחודש תשרי לחודש חשון (מקיץ לחורף) היא בדוגמת
 42 היציאה ל"מקום רחוק", כלומר, שאז קשה יותר (לכאורה) למלא את השליחות והתפקיד ד"צבאות השם".

- ז. והנה, מכיון שצריכים לצאת ל"מקום רחוק" (מהקיץ לחורף, מחודש תשרי לחודש חשוון) - זקוקים לנתינת כח מיוחדת כדי שיוכלו למלא את השליחות והתפקיד ד"צבאות השם" גם ב"מקום רחוק" (כאשר העבודה היא קשה יותר).
- וזוהו כללות הענין דשמיני עצרת ושמחת תורה ("עצרת של חג") הבאה תיכף ומיד לאחר חג הסוכות (ולא כ"עצרת של פסח" - חג השבועות - שרחוקה חמישים יום) - כדברי המדרש: "אמר המלך, אלו שנשואות . . . במקום רחוק . . . עד דאינון הכא נעבד כולן חד יום טב ונחדי":
- מכיון שצריכים לצאת ל"מקום רחוק" - ישנה נתינת כח מיוחדת, שמחה גדולה ונעלית ביותר שנערכת על ידי "המלך אביהם" (הקב"ה), שמחה הקשורה עם התורה - "שמחת תורה" - שבה ניתנו ההוראות כיצד לנהל את השליחות והתפקיד גם ב"מקום רחוק".
- ו"יום טוב" זה - שמחת תורה - שהשמחה שבו היא באופן נעלה יותר מהשמחה שבשאר הימים טובים (כולל "שמחת בית השואבה"), ניתן לבני ישראל באותה מדה שהיו מקבלים זאת לאחר הכנה והקדמה דחמישים יום (בדוגמת "עצרת של פסח" שבאה לאחר עבודת ההכנה במשך חמישים יום), שמזה מובן גודל העילוי שבדבר.
- וכל זה - בתור נתינת כח לקראת העבודה המתחילה בחודש חשוון, שאז יוצאים ל"מקום רחוק", שזוהי העבודה דתקופת החורף, ששה חדשים שלימים ללא יום טוב ("מועדים לשמחה") באמצע, כנ"ל.
- ה. וזוהי "פקודת-היום" המיוחדת ל"כנס" זה - שנערך בהתחלת חודש חשוון:
- כאשר "צבאות השם" מתכנסים יחדיו בתקופה שבה עוברים מחודש תשרי לחודש חשוון, מריבוי ה"ימים טובים" דחודש תשרי לתקופת החורף (המתחילה בחודש חשוון) שאין בה "ימים טובים" ("מועדים לשמחה") - יציאה ל"מקום רחוק" - זקוקים לעידוד מיוחד שלא להתפעל מטענותיו של ה"יצר" בתקופה זו:
- וכך אומר ה"יצר" לילד יהודי: מכיון שצריך אתה לצאת ל"מקום רחוק", שזוהי עבודה קשה יותר כו' - אזי תנצל את הזמן למנוחה ולמשחקים, אל תתאמץ יתר על המדה בלימוד התורה, ואדרבה: תוריד מזמני הלימוד עבור "משחקים"!
- וכמו כן בקשר לעניני אכילה ושתיה: מכיון שיוצא אתה ל"מקום רחוק", זקוק הנך לגוף בריא, ולכן, אין צורך חס וחלילה להחמיר ולדייק כל כך בכשרות האכילה ושתיה, העיקר שהגוף יהיה בריא, ועל דרך זה - טוען היצר - יכול אתה לאכול דבר מסויים ללא אמירת ברכה חס וחלילה, או על כל פנים לחטוף את הברכה במהירות (אפילו אם תדלג תיבה א' או ב' תיבות), העיקר - לאכול ולשתות מה שיותר מהר, כדי שהגוף יהיה בריא, ואז יוכל למלא את תפקידו ושליחותו כדבעי גם ב"מקום רחוק".
- הנה על זה עונה כל ילד השייך ל"צבאות השם": בודאי רוצה הקב"ה שהגוף יהיה בריא בשלימות, אבל בריאותו של יהודי אינה יכולה להיות על ידי אכילת דבר בלתי-כשר חס וחלילה, או אכילה בלא ברכה חס וחלילה, וכיוצא בזה - כי מכיון שדברים אלו מזיקים חס וחלילה לנשמתו של היהודי שהיא המחיה את גופו, הרי (לא זו בלבד שאין זה מוסיף בבריאות הגוף, אלא אדרבה) על ידי זה נגרם נזק גם לגוף חס וחלילה!
- וכאשר ה"יצר" טוען שזוהי עבודה קשה ביותר, מכיון שמדובר אודות "מקום רחוק" (ששה חדשים בלא "מועדים לשמחה") - עונה לו כל ילד השייך ל"צבאות השם": הנך "כסיל"! אינך מבין כלל מה שמתרחש כאן! מכיון שצריכים לצאת ל"מקום רחוק", נותן הקב"ה כחות מיוחדים שכל אחד ואחד יוכל למלא את תפקידו ושליחותו ב"צבאות השם", מבלי הבט על זה שבתקופת החורף שורר בעולם קור וחושך (כנ"ל סעיף ה), שהרי באים זה עתה מ"שמחת תורה"!
- ובכח זה יוצא כל אחד ואחד מישראל לעבודה ושליחות ב"מקום-רחוק", ולא זו בלבד שממלא את תפקידו ושליחותו, אלא הוא עושה זאת באופן של הידור - בדוגמת הענין ד"פרי עץ הדר" שבחג הסוכות, "נוי סוכה" וכו', שענין זה (ההידור) נמשך על כל השנה כולה, בכל עניני קדושה, תורה ומצוותיה.
- ט. וזוהי ההוראה הנלמדת מדברי המדרש דלעיל (סעיף ד) ש"עצרת של חג" ענינה נתינת כח מיוחדת בקשר לכללות העבודה ב"מקום רחוק", וענין זה הוא חלק מהתורה שהיא "חיינו ואורך ימינו" - בכל יום ויום, כולל - ששת החדשים דתקופת החורף, "מקום רחוק".
- ועל ידי נתינת כח מיוחדת זו - מצליחים בנצחון היצר בשלימות, עד שמבטלים אותו לגמרי - "עוצו עצה ותופר גו'", וטעם הדבר - "כי עמנו א-ל", "ה' נצב עליו כו'".

- 1 ועבודה זו נעשית מתוך שמחה גדולה ביותר, עוד יותר מאשר השמחה שבעבודה ב"מקום קרוב" - מכיון
- 2 שהנתינת כח לעבודה זו נלקחת מ"שמחת תורה".
- 3 וכאשר עבודת בני ישראל נעשית מתוך שמחה גדולה, הרי זה פועל שמחה גדולה יותר אצל הקב"ה -
- 4 "ישמח ה' במעשיו", ועל ידי זה נמשכת תוספת ברכה והצלחה בהמשכת ברכותיו של הקב"ה בכל המצטרך,
- 5 החל מברכת הצלחה במילוי שליחותו של הקב"ה - כפי שאמרתם זה עתה: "וזה כל האדם ותכלית בריאתו .
- 6 . להיות לו דירה זו בתחתונים", ועל ידי זה נמשכת ברכה והצלחה בכל המצטרך - לבית כולו, להורים לאחים
- 7 ולאחיות, ולכל החברים בבית-הספר שבו לומדים תורת ה'.
- 8 ועל ידי כל הנ"ל מקרבים וממהרים את השמחה האמיתית והנצחית - "שמחת עולם" בגאולה האמיתית
- 9 והשלימה על ידי משיח צדקנו.

* * *

- 10 י. רואה הנני (ב"דף" שהונח על ה"סטענדער" שלי) שמתכוננים אתם ל"תחרות" בנושא של "אחדות ישראל",
- 11 בהתאם למה שאמרתם זה עתה: "ואהבת לרעך כמוך . זה כלל גדול בתורה", שעל ידי זה באים ל"אחדות ישראל".
- 12 המושג האמיתי של "תחרות" ענינו - "קנאת סופרים תרבה חכמה":
- 13 "סופרים" - קאי על אלו שסופרים את האותיות שבתורה ("לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים
- 14 כל האותיות שבתורה" (קידושין ל, א)). ולכל לראש - ילדי ישראל שמתחילים ללמוד תורה (שניתנה לכל אחד
- 15 ואחד השייך ל"קהלת יעקב"), כי עוד לפני שהם יכולים ללמוד גמרא וכו' (ענינים עמוקים יותר בתורה), לומדים
- 16 הם תורה שבכתב, וסופרים את האותיות שבתורה, מפני גודל היוקר והחביבות שבתורה.
- 17 וכאשר נערכת "תחרות" - "קנאת סופרים" - בין הילדים השייכים ל"עם הספר" (העם שהקב"ה נתן לו את
- 18 "ספר התורה" באופן של ירושה, "מורשה קהלת יעקב"), הרי תוצאת הדברים היא - "תרבה חכמה", כלומר,
- 19 שכל אחד מהם משתדל ומתייגע ["יגעתי ומצאתי - תאמין", מה שאין כן "לא יגעתי ומצאתי - אל תאמין"]
- 20 להוסיף ולהרבות בחכמה האמיתית - תורה, שהיא חכמתו של הקב"ה.
- 21 ומובן, שההשתדלות והיגיעה בזה היא בהתאם לאפשרויות והכישורים של כל אחד ואחת מכם, כלומר, כל
- 22 אחד ואחת מכם לפי ענינו - בדוגמת החילוק הכללי ב"צבאות השם" בין ילדים לילדות, שילדים לובשים "טלית
- 23 קטן", וילדות מדליקות נרות שבת ויום טוב, וכמו כן ישנם חילוקים נוספים ותפקידים מיוחדים בין אלו השייכים
- 24 ל"צבאות השם".
- 25 והנקודה הכללית שבזה היא - "יגעתי ומצאתי תאמין", כלומר, שכל אחד ואחד צריך להשתדל ולהתייגע
- 26 כמיטב יכולתו, ועל ידי זה - "קנאת סופרים תרבה חכמה".
- 27 ובהתאם למדת ההצלחה והשלימות ביגיעה שבה עוסקים בנושא שבו נערכת ה"תחרות" (ובענינו - הנושא
- 28 ד"אחדות ישראל") - ינתן "פרס" מיוחד, כדי לעורר יותר את ה"קנאת סופרים" דשאר הילדים, מתוך מטרה
- 29 שעל ידי זה "תרבה חכמה".
- 30 יא. ועל פי הציווי וההוראה של דוד המלך לכל אחד ואחד מישראל - "חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי
- 31 פקודיך" (תהלים קיט, סג), כלומר, שכאשר פוגשים יהודים - ילדי ישראל - שיש בהם יראת ה' ("יראוך")
- 32 ומקיימים מצוות ("שומרי פקודיך"), צריכים להתחבר עמהם ("חבר אני לכל אשר יראוך גוי") - ברצוני
- 33 להשתתף ולקחת חלק בנושא שבו נערכת ה"תחרות" ביניכם - כללות הענין ד"אחדות ישראל".
- 34 ואף שאינני יכול להשתתף ב"תחרות" שביניכם, מכיון שזוהי "תחרות" בין ילדים שלפני בר-מצוה - הרי
- 35 אינני מבקש לקבל את ה"פרס" שיתנו ב"תחרות" זו, כי אם להשתתף עמכם - בתור "חבר אני לכל אשר יראוך
- 36 גוי" - בפעולותיכם בנושא של "אחדות ישראל". וכאמור לעיל - כל אחד ואחד מאתנו יעסוק בהתאם
- 37 לאפשרויות שלו.
- 38 יב. האמור לעיל אודות ההוספה בלימוד התורה וקיום מצוותיה כתוצאה מה"תחרות" ד"קנאת סופרים תרבה
- 39 חכמה" - הרי זה בהתאם לברכה המיוחדת שישנה בחודש חשון (שהרי בכל חודש ישנה שליחות מיוחדת,
- 40 ובהתאם לכך - ברכה מיוחדת), כפי שהתורה - "תורה אור", המאירה את חיינו של היהודי - מספרת אודות
- 41 הברכה המיוחדת בחודש זה:

- מסופר במלכים (א' ו, לח) שבנין בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך היה במשך זמן ארוך - "ויבנהו שבע שנים", וסימומו היה בחודש חשון: "ובשנה האחת עשרה בירח בול הוא החודש השמיני כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטיו".
- [חנוכת בית המקדש והקרבת הקרבנות וכו' היתה אמנם משך זמן לאחרי זה, אבל מצד עבודתם של בני ישראל בראשותו של שלמה המלך - נסתיימה העבודה דבנין בית המקדש (שנמשכה "שבע שנים") בחודש חשון].
- וזוהי ההוראה הנלמדת מסיפור התורה שבנין בית המקדש נסתיים בחודש חשון - עד כמה צריכים לייקר ולהעריך את הזמן דחודש חשון, בפני היותו חודש שישנה בו ברכה מיוחדת ונעלית ביותר - חודש שבו זכו בני ישראל לסיים את בנין בית המקדש!
- ומובן שזהו ענין השייך לכל אחד ואחד מישראל - כי בנין בית המקדש על ידי שלמה המלך (לאחרי ההכנה שהיתה על ידי דוד המלך) היה בעזרתם ובהשתתפותם של כל ישראל, בדוגמת המשכן שנבנה על ידי משה רבינו (לפני הכניסה לארץ) שהשתתפו בו כל בני ישראל על ידי נדבותיהם עבור בנין המשכן.
- ומכיון שבחודש חשון נסתיימה פעולתם של בני ישראל בבנין בית המקדש הראשון - מובן, שחודש חשון הוא מסוגל ביותר לבנין בית המקדש השלישי (ראה גם ילקוט שמעוני מלכים רמז קפד).
- ובזה יכול (וצריך) להשתתף כל אחד ואחת מישראל - על ידי זה שהוא מוסיף בכל עניני קדושה, הוספה בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לסביבה כולה, כלומר, שהוא מפיץ את אור הקדושה בכל הסביבה כולה [שזהו כללות ענינו של "בית המקדש" - בית קדוש, שממנו מתפשטת ונמשכת קדושה בעולם כולו], וזוהי ההכנה המתאימה לבנין בית המקדש השלישי.
- ועל פי זה מובן שכללות ההוספה [על ידי "קנאת סופרים תרבה חכמה"] בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ובמיוחד - בענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, "כלל גדול בתורה" - מהוה הכנה מתאימה לבנין בית המקדש השלישי. ובפרט כאשר הוספה זו נעשית בחודש חשון, חודש שיש בו ברכה וסגולה מיוחדת בקשר לבנין בית המקדש, מכיון שבו נסתיים בנין בית המקדש הראשון.
- ומובן שאין צורך להמתין חס וחלילה "שבע שנים" - כי מכיון שענין זה נפעל על ידי לימוד התורה והנהגה על פי הוראות התורה, והתורה ניתנה כבר לכל אחד ואחת מכם באופן ד"מורשה קהלת יעקב", הרי התורה עצמה אומרת שכאשר ישנו ענין היגיעה, הרי בודאי ש"יגעתי ומצאתי".
- יג. ויהי רצון שכל אחד ואחד מכם יוסיף בלימוד התורה וקיום מצוותיה בהידור, ובפרט כאשר ישנו גם הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה",
- ועל ידי זה יהיה הענין ד"שלימות התורה" (שלימות התורה ומצוותיה) אצל כל אחד ואחד מכם, ומזה באים גם ל"שלימות העם", הן שלימותו של כל אחד ואחת מישראל - בריאות בגוף ובנשמה, והן שלימותם של כלל ישראל.
- וכאשר ישנו הענין ד"שלימות העם" ביחד עם "שלימות התורה", כלומר, שנוסף על היות עם בני ישראל "גוי קדוש" ישנה אצלם גם הקדושה דלימוד התורה וקיום מצוותיה - זוכים גם ל"שלימות הארץ", ובפשטות - שכל בני ישראל הולכים ביחד עם משיח צדקנו ובהנהגתו, לארצנו הקדושה, ושם גופא - לירושלים עיר הקודש, ושם גופא - לבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו ממש.
- יד. נוסף על האמור לעיל אודות כללות חודש חשון - ישנם בחודש חשון ימים מיוחדים שהם מסוגלים ביותר לכל הנ"ל:
- שבעה בחשון: ז' חשון הוא היום שבו היה מגיע ה"אחרון שבישראל לנהר פרת", בלכתו מירושלים (לאחרי שעלה לרגל) לשוב לביתו.
- כלומר: כאשר בני ישראל היו עולים לרגל לירושלים ולבית המקדש כדי לחגוג שם את חג הסוכות (כולל שמיני עצרת ושמיחת תורה), הנה לאחרי זה היו שבים לבתיהם - "ביום השמיני שלח את העם . . וילכו לאהליהם גו'", בקחתם עמהם את הקדושה דבית המקדש, והשמחה שהיתה בבית המקדש - "ושמחתם לפני ה' אלקיכם" - על כל השנה כולה.
- וענין זה (ההליכה דכל אחד ואחד מישראל מבית המקדש לביתו) היה נמשך עד ז' חשון, שאז היה מגיע ה"אחרון שבישראל לנהר פרת". כלומר, בז' חשון היה כבר כל אחד ואחד מישראל במעמד ומצב של ישיבה "לבטח" בביתו. ובזמן הגלות - ישיבה "לבטח" במובן הרוחני, ביחס לעניני יהדות.

- 1 ולכן, כאשר מגיע התאריך דז' חשון, הרי זה מזכיר ומעורר לכל אחד ואחד מישראל שזה הזמן שבו צריכים
2 להתחיל לפרק את המטען הרוחני שנאסף במשך חודש תשרי, החל מהענין ד"תמליכוני עליכם" (בראש השנה),
3 ועד לכללות ענין השמחה ("זמן שמחתנו") - על כל השנה כולה.
- 4 חמשה עשר בחשון: בט"ו חשון "קיימא סיהרא באשלמותא", כלומר, שלאחרי מולד וחדוש הלבנה בראש
5 חודש, הרי היא הולכת וגדלה עד שהיא מאירה בשלימותה ובמילואה בט"ו בחודש.
- 6 והנה, כאשר מקדשים את הלבנה החל מיום השביעי בחודש (ז' חשון) - אומרים: "שהם - בני ישראל - עתידים
7 להתחדש כמותה", כלומר, אף על פי שעדיין הלבנה אינה במילואה ובשלימותה (שהרי משתדלים לקדש את הלבנה
8 בזריזות - החל מיום ז' בחודש, לפני מילוי הלבנה), יודעים שמיום ליום נוסף באור הלבנה, עד למילוי הלבנה
9 בשלימותה בט"ו בחודש. ועל דרך זה בנוגע לבני ישראל - "שהם עתידים להתחדש כמותה", בגאולה העתידה.
- 10 ומזה מובן שכללות הענין דחידוש הלבנה ומילואה בשלימותה בט"ו בחודש נותן עידוד לבני ישראל שגם
11 כאשר נמצאים בגלות, במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים", יתנהגו הם באופן ד"דתיים שונות מכל
12 עם, בהתאם לרצונו של הקב"ה (הרמטכ"ל) הנמצא עמם ושומר עליהם בכל עת, ועל ידי ההנהגה האמורה
13 זוכים "להתחדש כמותה" - כלומר, שבני ישראל נעשים "לאור עולם", והם מנהיגים את כל העמים שבכל
14 העולם כולו - בגאולה העתידה, שאז יבואו כל בני ישראל - באופן של חידוש - לארצנו הקדושה, לירושלים
15 עיר הקודש ולבית המקדש, מתוך רצון חדש וכחות חדשים לקיים את רצונו של הקב"ה בשמחה וטוב לבב.
- 16 טו. ומכל זה מובן, שאף על פי שחודש חשון בכללותו הוא חודש מסוגל לפעולת ועבודת ההכנה לקראת
17 בנין בית המקדש השלישי - ישנה בזה הדגשה יתירה בימים המיוחדים שבחודש חשון, ז' חשון וט"ו חשון.
18 ולכן, בכל ימי חודש חשון, ועוד יותר - בז' חשון וט"ו חשון, צריכים להוסיף בכל עניני התורה ומצוותיה,
19 ובמיוחד - באהבת ישראל ואחדות ישראל ("כלל גדול בתורה"), "שלימות העם", שעל ידי זה נפעל הענין
20 ד"שלימות הארץ" - ארץ הקודש וירושלים עיר הקודש ובית המקדש - בתכלית השלימות.
- 21 ומכיון שבנושא זה (אחדות ישראל) נערכת ה"תחרות" בינכם - בודאי יהיה בזה הענין ד"קנאת סופרים תרבה
22 חכמה", ובודאי יודיע כל אחד ואחד מכם אודות פעולותיו בשטח זה (בהתאם למה שמבקשים מכם ב"דף" זה).
23 ויהי רצון שעל ידי כל הפעולות הנ"ל נזכה בקרוב ממש לקיום התפלה: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו"
24 - ממש.
- 25 טז. ישנה הוראה הנלמדת מהיום הפרטי שבו מתקיים ה"כנס" (הקשור עם סיום חודש תשרי והתחלת חודש
26 חשון) - יום שלישי בשבוע שקורין בו פרשת "נח":
27 פרשת "נח" היא פרשה ארוכה שיש בה ריבוי פסוקים וריבוי ענינים. ולכן, נתעכב עתה על ענין כללי הקשור
28 עם שמה של הפרשה כולה - "נח".
- 29 אודות סדר החיים של נח מספרת לנו התורה: "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", כלומר, ש"נח" היה
30 היחיד בדורו שעסק ב"מעשים טובים" על פי רצונו של הקב"ה [שזהו כללות הענין דעשיית דירה לו יתברך
31 בתחתונים], מבלי להתפעל כלל מזה שכל אנשי דורו התנהגו באופן הפכי.
32 ובזה ישנה הוראה עבור כל ילד יהודי:
- 33 כאשר ה"יצר" בא לילד יהודי ואומר לו: כיצד לזקק אתה על עצמך ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולהכריז
34 "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וכיוצא בזה - כאשר אתה יודע שהנך ילד קטן יחיד, ומסביבך
35 ישנו עולם גדול שבו עמים רבים ואנשים רבים המתנהגים באופן אחר? ! ובפרט כאשר בעולם שורר קור וחושך
36 ביחס לעניני טוב וקדושה (כנ"ל (סעיף ה) בנוגע לתקופת החורף) !
- 37 הנה על זה עונה לו הילד הקטן: בפרשת "נח" מסופר שכאשר יהודי מחליט להתנהג כ"צדיק" (על פי רצונו
38 של הקב"ה), הנה אף על פי שכל העולם שמסביבו מתנהג באופן אחר - אין זה מפריע לו כלל להתנהג על פי
39 רצונו של הקב"ה, ויתירה מזו: על ידי הנהגתו מציל הוא את העולם כולו, ובונה "עולם חדש" - מבלי הבט
40 על ה"מבול" שהיה לפני כן, כמסופר בפרשת "נח".
- 41 וממשיך הילד הקטן בתשובתו ל"יצר": אם הדברים אמורים בנוגע למעמד ומצב שבו היה נח הצדיק היחיד
42 בכל הדור כולו - הרי על אחת כמה וכמה שכל ילד יהודי יכול כיום לפעול שינוי בעולם כולו, מכיון שביחד עמו

ישנם עוד עשרות אלפי ילדי ישראל השייכים ל"צבאות השם" בכל מדינה ומדינה, שהם (ילדי ישראל) חלק מכללות עם ישראל בדורנו זה, ודורנו זה הוא חלק מכללות בני ישראל שבכל הדורות, מ"מתן תורה" עד לדורנו זה.

ולכן, אם נח היה יכול לנצח בעמידתו נגד אנשי דורו, עד שפעל "עולם חדש", הרי על אחת כמה וכמה שכן הוא כאשר מדובר אודות כל אחד ואחת מילדי ישראל השייכים ל"צבאות השם", שהוא מאוחד עם כל שאר הילדים השייכים ל"צבאות השם" בכל העולם כולו, מכיון שיש להם רמטכ"ל משותף - הקב"ה, ופקודות משותפות - לנצח את ה"יצר", ולעסוק בלימוד התורה וקיום מצוותיה - "חיינו ואורך ימינו" בחיי היום-יום.

יז. ונוסף לזה - ישנה הוראה מיוחדת מיום השלישי בשבוע: ענינו המיוחד של יום השלישי הוא - שהוכפל בו כי טוב, כלומר, שכללות הענין ד"כי טוב" הוא באופן כפול.

וההוראה מזה:

אין להסתפק בזה שהוא בעצמו מתנהג באופן ד"כי טוב", אלא עליו להשתדל ולפעול על ילד נוסף (וילדה - על ילדה נוספת) שגם הנהגתו תהיה באופן ד"כי טוב", ועל ידי זה נפעל הענין ד"כי טוב" באופן כפול - "הוכפל בו כי טוב".

יח. והנה, מכיון ש"כנס" זה מתקיים ביום השלישי דפרשת נח - ישנה נתינת כח מיוחדת (מצד ב' הוראות הנ"ל) בנוגע לכללות הענין דלימוד התורה וקיום מצוותיה מתוך חיות ושמחה ("ישמח ישראל בעושיו"), ומתוך אחדות ישראל - על ידי זה שפועלים על ילדים נוספים להתנהג ברוח זו.

ועל ידי זה זוכים בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה - כאשר מתבטל לגמרי כל ענין של רוגז כו', וכמו שכתוב (בהפטרה דשבת פרשת נח) "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצוף עליו ומגער כך", כלומר, שהקב"ה נשבע לכל אחד ואחד מישראל ששוב לא יהיה אצלו ענין של רוגז חס וחלילה, אלא אדרבה: "ישמח ה' במעשיו" - בתכלית השלימות,

ואז תהיה הגאולה בשלימותה - גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "נאו".

יט. כנהוג בכל "כנס" - הנה לאחר ענין התפלה (תפלת מנחה) וענין התורה (אמירת י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - מסיימים עם ענין הצדקה.

ולכן - אתן עבור כל אחד ואחת מכם ג' מטבעות: מטבע הא' - לצדקה, מטבע הב' - עבור ענין הקשור עם אהבת ישראל ואחדות ישראל, ומטבע הג' - לעשות בה כטוב בעיניכם.

כ. וכדי שכל הענינים האמורים לעיל יהיו מתוך שמחה - "ישמח ישראל בעושיו" - נסיים את ה"כנס" (כנהוג) בניגוני שמחה:

לכל לראש - ניגון הקשור עם נצחון ה"יצר": "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו א-ל".

ולאחרי זה - הניגון "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך", כלומר, שכל בני ישראל באים וזוכים לשבת בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, ושם גופא - בבית המקדש, ולכן, ינגנו גם "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

וכדי שכל ענינים אלו יהיו באופן ד"לכתחילה אריבער" - ינגנו גם את הניגון "לכתחילה אריבער".

והנקודה העיקרית - שכל אחד ואחת מכם יוסיף בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ובאופן ד"קנאת סופרים תרבה חכמה" (על ידי ה"תחרות" שביניכם).

ועל ידי זה ממהרים עוד יותר את ביאת משיח צדקנו - "משיח נאו", ולכן תסיימו בניגון "ווי וואנט משיח נאו" - במהרה בימינו ממש.

* * *

ניגנו: "עוצו עצה ותופר גו". "אך צדיקים גו". "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". "לכתחילה אריבער". "ווי וואנט משיח נאו".

כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן למדריכים ולמדריכות שיחיו מטבעות של עשר סענט, כדי לחלק לכל אחד ואחד מהילדים והילדות שיחיו - ג' מטבעות, כנ"ל.

לקוטי שיחות פרשת נח כרך י

1 א. על הפסוק¹ "צהר תעשה לתבה", מפרש רש"י:
2 "צהר – יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה
3 המאירה להם".
4 בפשטות כוונת רש"י היא – שמפרש² "צהר" כמו
5 "צהריים"³, אור. ופי' הכתוב הוא, שהקב"ה ציוה לנח
6 לעשות דבר שעל-ידו יהיה אור בהתיבה, ומביא רש"י
7 ב' פירושים מה היה: "יש אומרים חלון" – שעל ידו
8 יכנס אור בהתיבה, ולכן נקרא החלון כאן בשם
9 "צהר": ויש אומרים אבן טובה (ולמה נקראת כאן
10 "צהר"? מוסיף רש"י) המאירה להם".

11 וצריך להבין:

12 א) בקרא כתיב "צהר", בלשון יחיד (ועל דרך זה
13 פירש רש"י⁴ בלשון יחיד: "חלון", "אבן טובה") –
14 ואיך הספיק האור שנכנס על ידי חלון אחד או אבן
15 טובה אחת – לכל התיבה, שהיה שלש מאות אמה ארכה,
16 חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה?⁵!

17 ב) וביותר יקשה: כתוב "קנים תעשה את התבה"⁶
18 ופירש רש"י: "מדורים מדורים לכל בהמה וחייה"
19 ו"תחתיים שניים ושלישים". ואם כן, אפילו אם נדחוק
20 אשר החלון שעשה נח היה גדול ביותר, מכל מקום,
21 איך יתכן שחלון אחד⁷ יאיר "מדורים מדורים וכו'?"

(1) פרשתנו ו, טז.

(2) וכ"פ בראב"ע, רד"ק ועוד.

(3) ראה פרש"י: פנחס כו, יג. מקץ מג, טז. וע"ד "זוהר". וראה

ת"א.

(4) ובפרט שרש"י משנה* מלשון הגמ' (סנהדרין קח, ב. ירושלמי
פסחים פ"א ה"א "לפי' הפ"מ שם שזה הי' ה"צהר"): אבנים טובות
ומרגליות. ובב"ר פרשתנו (לא, יא): מרגליות.

בראב"ע כאן: וי"א כי רבים היו והכתוב אחז דרך קצרה. וראה
גם בתו"ת כאן: דבאמת היו חלונות הרבה, והפי' חלון – מין חלון
כמו ויהי לי שור וחמור (ר"פ וישלח).

אבל [נוסף לזה, שא"כ הו"ל לרש"י לכתוב חלונות (בל' רבים), ולא
לסמוך על מה שמפרש לקמן בפ' וישלח שם, הרין מזה שרש"י משנה
מלשון הש"ס וכו' וכי' "אבן טובה" בל' יחיד, מוכח שמפרש תיבת
"צהר" בל' יחיד.

(*) ומה שרש"י כותב "אבן טובה" ולא "מרגלית" (ראה יל"ש
כאן א' של מרגלית וכו') – כי ע"ד הרגיל מרגלית (שפירושה
גם) פנינים – אלא שלפעמים פירושה אבן טובה (ראה ערוך השלם
מערכת מרגל) אינה דבר המאיר, משא"כ אבנים טובות יש מהן מינים
שמאירים.

(5) שם, טז.

(6) שם יד. שם טז.

(7) בנוגע ל"אבן טובה" י"ל (ע"ד הפשט*) שהיו מוליכים עמהם
ה"אבן טובה" לכל מדור וכו' (ראה לקמן ס"א). אבל דוחק גדול לומר
שזה הי' כל האור שהי' בכל התיבה. ועוד: הרי גם בניו עזרו אותו
ליתן מזונות להבהמות וכו' ואיך הי' אור לכולם בב"א?

(*) משא"כ בסנהדרין (שם): קבע בה וכו'.

22 ג) ידוע, שרש"י מפרש ב' פירושים בענין אחד
23 באם כל אחד מהפירושים לבדו אין בו כדי ליישב
24 הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים; ומה שקשה לפירוש
25 האחד, אין להקשות לפירוש השני; והפירוש הראשון
26 הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא. ועל פי זה בנידון
27 דידן: מה הם הקושיות על שני פירושים אלו
28 שבשבילם הוזקק רש"י להביא שניהם⁸? ובמה קרוב
29 יותר הפירוש הראשון לפשוטו של מקרא מהפירוש
30 השני?

31 ד) על פי הכלל האמור (דבכל אחד מפירושו
32 מיישב רש"י מה שקשה לפירוש השני) מובן, דכאשר
33 יש קושיא לשני הפירושים, ויש פירוש שלישי המיישב
34 קושיא זו, יביא רש"י גם את הפירוש השלישי [אף אם
35 גם בפירוש זה ישנו דבר הקשה – ועוד קשה יותר
36 מהקושיות שעל ב' הפירושים הראשונים, שלכן יבוא
37 פירוש זה ברש"י כפירוש שלישי]⁹.

38 ועל פי זה בנידון דידן: כיון שלב' הפירושים קשה
39 כנ"ל, דאיך האירו חלון אחד ואבן טובה אחת את כל
40 התיבה – מדוע לא פירש רש"י (כפירוש החזקוני
41 ד) "צהר" מלשון "צהר" – שמן; וכוונת הכתוב היא,
42 שנח יביא שמן לתיבה, בכדי שיוכל להדליק בה נרות
43 להאירה¹⁰?

44 ואף אם תרצה לומר שדוחק לפרש "צהר" מלשון
45 "יצהר"; וגם קשה לשון הכתוב "צהר תעשה לתבה" –
46 אבל לאידך, הרי דוקא לפירוש זה תתיישב התמיהה
47 האמורה. ועל כל פנים, הוה ליה לרש"י להביאו
48 כפירוש שלישי?

49 ב. לקמן על הפסוק¹¹ "יום ולילה לא ישבותו"
50 פירש רש"י: "מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא
51 שמשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה". ועל פי

(8) ברא"ם וגו"א ולבוש האורה כאן שלמ"ד "חלון" קשה למה
הוא לא כתב חלון וכמ"ש (פרשתנו ח, ו) "ויפתח נח את חלון התבה".
- אבל ע"ד הפשט אי"ז קושיא, דהציווי הי' רק בנוגע לאור, (ולא
להכנסת אור, חפצים וכו') ולכן נאמר "צהר" המורה על אור (וראה
גו"א ודברי דוד כאן). אלא שלאחרי שכבר נעשה לצהר (ראה פרש"י
שם) נשתמש בו גם לענין אחר – שילוח העורב – שהרי הי' בדרך
ממילא – "חלון".

(9) לדוגמא: פרש"י מקץ מא, מג ד"ה אברך (נתבאר בארוכה
לקו"ש ח"ה ע' 204 ואילך. וראה גם בלקו"ש שם ע' 41, 259).

(10) ולכאור' דוחק לומר (כבלבוש האורה כאן) דכיון "שתרד התיבה
ותעלה בעת שטיפת המים" יטה השמן ויכבה האור (ועד"ז – שעוה
או שמן קרוש "לפעמים יכבה פתאום"). וראה פי' הרד"ק שבהערה
22.

(11) פרשתנו ח, כב.

1 זה תמוה ביותר – כמו שהקשה הרא"ם¹², "מה תועלת
2 חלון התיבה אם לא היה אור בכל יום מימי
3 המבול?!"

4 והנה, מפרשי רש"י¹³ תירצו, דכוונת "לא שמשו
5 המזלות" היא לתנועת הגלגלים, היינו שכל ימות
6 המבול נתבטל היקפם וסיבובם, אבל היה קצת אור
7 בעולם.

8 אולם כבר נתבאר כמה פעמים שרש"י כתב פירושו
9 בסגנון ברור, באופן שגם בן חמש (למקרא) לא יטעה
10 בכוונתו. ובנדון דידן: פירוש הפשוט של דבריו
11 "מכלל ששבתו . . . שלא שמשו המזלות" הוא, שלא
12 עשו שימושם ותפקידם – "להאיר על הארץ"¹⁴, ולא רק
13 שנתבטלה תנועת הגלגלים.

14 לכאורה יש מקום לתרץ קושיית הרא"ם, ולפרש
15 שכוונת רש"י (על דרך הפשט¹⁵) במה שכתוב (ששבתו)
16 כל ימות המבול, היא רק להמ' יום שהיה המבול
17 וכמו שנאמר¹⁶ "ויהי המבול ארבעים יום על הארץ"¹⁷;

18 ולאחרי מ' יום אלו, כבר שמשו המזלות והיתה
19 תועלת בהחלון שנעשה "צהר" – להאיר את
20 התיבה¹⁸.

21 אבל עדיין נשארה התמיהה: לפי היש אומרים
22 ד"צהר" הוא "חלון" – מה האיר את התיבה במשך
23 כל המ' ימים שלא שמשו המזלות¹⁹?

(12) שם. וראה גם בחזקוני וטור הארוך כאן.
בטור הארוך תירץ דלמ"ד חלון "הוצרך לחלון לכמה דברים וכן
מצינו לבסוף שהוצרך לו בשליחות העורב כו" – אבל לכא' מזה
שהציור ה' "צחר תעשה" מוכח שבניקור ה' בשביל אור (ראה לקמן
ס"ג).

(13) שפ"ח ומשכיל לדוד שם.

(14) בראשית א, טו.

(15) משא"כ ע"ד הדרש – ראה ירושלמי פסחים (שם): "לא שמשו
המזלות בשנת המבול". וכן בב"ר (פרשתנו לד, יא. וש"נ): "לא שמשו
כו' י"ב חודש". ולהעיר מפ"י הרד"ק פרשתנו ח, כב.

(16) פרשתנו ז, יז.

(17) או עד לאחר ק"ג יום שאז (ח, ב): ויסכרו . . . ארובות השמים
ויכלא הגשם מן השמים – היינו שכל התלוי בהשמים (שהמזלות
בכללם) – חזרו לטודם.

(18) ראה מדרש אגדה (באבער) כאן.

וע"פ המבואר בפנים יתורצו שאר קושיות הרא"ם – שכולם
מהפסוקים שלאחרי מ' ימי המבול, עיי"ש.

(19) בפני משה לירושלמי פסחים (שם) כ' דהמ"ד שהי' אבן טובה
ס"ל כהמ"ד שלא שמשו המזלות. ומשמע, דהמ"ד דס"ל "חלון" ס"ל
כהמ"ד שלא שבתו המזלות בימי המבול.

אבל אא"ל שמה שפרש"י "לא שמשו המזלות" הוא רק לפי
פירושו "אבן טובה" (כמו שמצינו כמ"פ שרש"י מפרש פסוק רק לפי
א' מפירושו במקום אחר, אבל להמ"ד "חלון" שמשו המזלות גם
בימי המבול

- כי [נוסף לזה, שבמ' יום שירדו הגשמים לא פתח נח החלון

ג. והביאור בכל זה:

24 בציווי הקב"ה לנח על עשיית התיבה, לא נאמרו
25 כל פרטי הענינים שהיו בעשייתה. לדוגמא: מפורש
26 בקרא²⁰ "ויסר נח את מכסה התבה", ולא מצינו
27 שהקב"ה יצווה את נח לעשות המכסה. כן להפירוש
28 צוהר אבן טובה – לא מצינו שנצטווה לעשות החלון
29 שנזכר אחר כך. וכן לא מצינו שהקב"ה יצווה את נח
30 לעשות פתח לתיבה (רק ציווהו על מקום הפתח –
31 "ופתח התבה בצדה תשים").
32

33 והטעם: בפשוטו של מקרא מובן, שכאשר ציוה
34 הקב"ה לנח לעשות תיבה, לא היה צורך לצוות על כל
35 הפרטים המוכרחים להיות בבניה, כי מובנים הם
36 מעצמם; ורק פרטים אלו שנח לא היה יודע מעצמו,
37 ציווהו הקב"ה עליהם.

38 ולכן לא היה צורך לצוותו על מכסה התיבה ופתח
39 התיבה²¹ וכו', שהרי פשוט שמהענינים העיקריים
40 בבנין התיבה הם המכסה והפתח וכו'.

41 ועל פי זה מובן גם בנוגע להאיר את התיבה,
42 שבעצם לא הוזקק נח לציווי מפורש מהקב"ה על זה,
43 כי פשוט שצריך לעשות דבר שיאיר את התיבה.
44 ובפרט שבתיבה היה "כל החיה למינה וכל הבהמה
45 וגו'", שמזונותיהם היו מוטלים על נח, ועוד שכל אחד
46 ואחד היה במדור בפני עצמו, כנ"ל – ובודאי הכין נח
47 מעצמו נרות ושמן וכדומה להאיר את התיבה, וגם בלי
48 ציווי הקב"ה על זה²².

49 אלא שעל פי זה מתעוררת השאלה: מדוע ציווה
50 הקב"ה את נח "צחר תעשה לתבה" – הרי בלאו הכי
51 בודאי היה נח מכין במה להאיר את התיבה?

52 ובהכרח לומר, שיש בזה ציווי מיוחד – היינו,
53 שהקב"ה ציווה אותו לעשות "צחר" (-ענין של "אור")
54 נוסף להאור שהכין מדעתו – בכדי להוסיף אור בתיבה.
55 וב"צחר" נוסף זה מפרש רש"י ב' פירושים: "יש

מפני הגשמים, כמובן (ראה מדרש אגדה (באבער) כאן*), הרי' כלל
הנ"ל מתאים רק במקום שרק לפי א' מפירושו י' צורך לפרש הכתוב,
ולפירוש ה' מלכתחילה אין צורך לפרש הכתוב, ולכן מפרש רש"י
הכתוב רק להפירוש שהכתוב צריך פירוש; משא"כ בנדר"ד שפשטות
משמעות הכתוב ("עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא ישבותו")
מוכיחה שהמזלות שבתו בימי המבול.

(*) אלא ששם איתא שמשום זה היו שניהם (חלון ואבן טובה)
בהתיבה (וכ"ה בחזקוני כאן), משא"כ בפרש"י שמפורש שהן ב'
דיעות.

(20) פרשתנו ח, יג.

(21) משא"כ בנוגע מקום הפתח – ראה רא"ם וגו"א כאן.

(22) ראה בפ' הרד"ק כאן. ולקמן ז, כד.

1 אומרים חלון" – שעל ידי החלון²³ היה אור נוסף
2 בהתיבה (אחרי המ' יום שלא שמשו המזלות); ואף
3 שעל ידי חלון אחד לא נתוסף הרבה אור בהתיבה –
4 הרי שימש החלון גם שמושים אחרים²⁴ (כגון להכניס
5 ולהוציא, לאוויר וכיוצא בזה).

6 אלא שפירוש זה אינו מרווח כל כך, כי מזה ששינה
7 הכתוב מלשון הרגיל (- "חלון") וכתב "צהר", בהכרח
8 לומר שתפקידו העיקרי בתיבה היה בשביל (תוספת)
9 אור²⁵. והרי: א) חלון אחד אינו יכול להאיר רק חלק
10 קטן של התיבה (כנ"ל סעיף א), ב) לא נכנס אור
11 בהתיבה על ידי החלון עד לאחר מ' ימי המבול (כנ"ל
12 סעיף ב)²⁶.

13 ולכן מביא רש"י עוד פירוש: "ויש אומרים אבן
14 טובה המאירה להם" – שלפירוש זה, הרי יכולים
15 להוליך את ה"צהר" (האבן טובה) לכל חלקי התיבה,
16 להאירם בעת הצורך; וגם היה משמש כ"צהר" כל
17 הזמן שהיו בהתיבה.

18 אלא שפירוש זה (אבן טובה) אינו מתיישב בלשון
19 הכתוב "צהר תעשה לתיבה", והיה ליה למימר "צהר
20 תכניס לתיבה" וכיוצא בזה²⁷. וגם: מדוע יצווה הקב"ה
21 לעשות דבר בלתי רגיל לגמרי – להכין אבן טובה –
22 בשביל תוספות אור בהתיבה?

(23) כי למד "חלון"*, הרי – לולי ציווי הקב"ה – אולי לא הי'
נח עושה חלון(ות) להאיר את התיבה, כיון שבלא"ה הוצרך להכין
נרות וכיו"ב להאיר את התיבה בלילה וכשהי' החלון סגור. ועשיית
חלון מחלישה הגנת התיבה מהמים (ראה פרש"י ד"ה בצדה תשים).
(*) משא"כ להמ"ד "אבן טובה", הרי ממש"נ (פרשתנו ח, ו)
ו"יפתח נח את חלון התיבה" מוכח שעשה נח חלון מדעת עצמו.
ועפ"ז יש לתרץ קושיית הרא"ם על מה שפרש"י (שם) "את חלון
התבה אשר עשה – לצהר כו'" – דמזה שנקט הלשון "צהר", מוכח
שכוונתו למ"ש בקרא "צהר תעשה לתבה", וכהמ"ד "חלון" – והרי
לעיל "פירש אותו כמסופק י"א חלון וי"א אבן טובה" (וראה גם
בגו"א שם),

– כי להמ"ד "אבן טובה" הרי מוכן מעצמו מה שהפסוק מוסיף
תיבות "חלון התבה אשר עשה" – כיון שעשאו נח על דעת עצמו,
ולכן לפירוש "אבן טובה" אין הכתוב צריך פירוש (ראה לעיל הערה
19);

משא"כ להמ"ד "חלון" הרי תיבות "אשר עשה" מיותרות, ולכן הוצרך
רש"י לפרש שנכתבו בכדי שלא לטעות שהכוונה על הפתח (ראה
בגו"א שם).

(24) ראה טור הארוך שבהערה 12, שפ"ח ודברי דוד כאן. גו"א
פרשתנו ח, ו.

(25) וכמו שפרש"י עה"פ (פרשתנו שם) ו"יפתח נח את חלון
התיבה אשר עשה": "לצהר".

(26) ולפי המדרש אגדה שבהערה 19 לא שימש החלון כלום המ'
יום שירד הגשם.

(27) כבלבוש האורה כאן.

23 ומכיון שפירוש זה אינו מתיישב בלשון הכתוב, לכן
24 מביאו רש"י רק כפירוש שני, והראשון הוא הפירוש
25 העיקרי.

26 ועוד יש לומר בזה (ועיקר) ובהקדם: מדובר כמה
27 פעמים שרש"י בפירושו מיישב כל דבר הקשה על פי
28 פשוטו של מקרא – ולכאורה בנדון דידן קושיא גדולה
29 בלי תירוץ בפירוש רש"י: כל הפרטים בציווי התיבה
30 פירש רש"י טעם כל אחד ואחד, ומקדים "ולמה"
31 (היינו – שצריך להיות טעם) – ומה הטעם ד"צהר"?
32 ואי משום שילוח העורב כו' – הרי הוא יכול לשלחו
33 דרך הפתח.

34 ולכן פירש רש"י "חלון" – כיון שמעצמו לא היה
35 נח עושה חלון, שהרי נאמר לו "והנני משחיתם גו'"
36 דמסתבר דנאמרו לו פרטי העונש כולל שלא שמשו
37 המזלות,

38 אבל בנוגע לפועל "הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו
39 גשמי ברכה"²⁸ לכן גם נצטוו לעשות חלון,

40 מה שאין כן להפירוש "אבן טובה" – שצריך עיון
41 טעם הציווי.

42 ד. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י זה:
43 ההפרש בין האור שנכנס על ידי חלון להאור שעל
44 ידי אבן טובה הוא: "אור החלון הוא אור הבא
45 מבחוץ, ואור אבן טובה מאיר מבפנים היינו מעצמותו
46 ומהותו"²⁹.

47 וב' ענינים אלו, הם שני אופנים בעבודת ה':
48 תכלית העבודה דתורה ומצוות היא לעשות "צהר"
49 לתיבה – להכניס ולגלות אור אלקי בעולם; וזה יכול
50 להיות בב' אופנים:

51 הדרך הראשונה היא לעשות "חלון". והיינו, כי
52 באמת ישנו אור האלקות בעולם, וכידוע³⁰ שהבעלי
53 עסקים יכולים לראות השגחה פרטית בעניני העולם
54 שלהם, ועוד יותר מאלו הנמצאים כל ימיהם בד' אמות
55 של תורה ותפלה. אלא שבכדי להגיע לזה, צריכים
56 להסיר ההעלם והסתור שישנו על האור האלקי –
57 להסיר את לבוש "הטבע", שהוא הסתר על אלקותו
58 יתברך שלמעלה מהטבע. וזוהי מדרגה הראשונה
59 בעבודת האדם, לעשות "חלון" בהמחיצה וההסתור
60 ד"טבע", ש"איר בעולם אור האלקי שלמעלה מהטבע.

(28) פרש"י ז, יב.

(29) ד"ה צהר תעשה לתבה תש"ב.

(30) היום יום ד' תשרי (ע' צג).

- 1 ואחר שכבר נעשה ה"חלון" במחיצה של "הטבע",
 2 שמאיר בעולם האור שלמעלה מהטבע. הרי זה נתינת
 3 כח להאדם, להתעלות ולהגיע למדרגה ואופן נעלה
 4 יותר בעבודת ה': "ויש אומרים – אלו שכבר עשו
 5 החלון – אבן טובה המאירה להם" – היינו לא רק
- 6 שמשירים ההעלם והסתור דלבושי הטבע, אלא
 7 שמהפכים הטבע עד שנעשה הוא עצמו ענין של אור
 8 וגילוי³¹ – "אבן (עצמה – נעשית אבן) טובה³² המאירה
 9 להם".

(משיחת שבת פרשת נח, תשל"א)

(32) שזהו היוקר (לקו"ת נשא כג, ג. ראה כז, ב. ועוד). ולהעיר
 מהפי' ב"מעשים טובים" (תו"א מג"א בתחלתו).

(31) וע"ד ב' האופנים בבירור ה"חשך": הסרת החשך שלא יסתיר
 על האור, או שהחשך עצמו נהפך לאור (ראה בארוכה ד"ה צהר
 תעשה לתבה תרצ"ה).

בס"ד. ר"ד*, אור ליום ב' פרשת נח, ב' דראש חודש מרחשון, ה'תשט"ז.

- לתלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש מאנטרעאָל, בחדרו הק' -

- 1 סעו לשלום ("פאַרט געזונטערהייט").
 2 עומדים אנו עתה בהזמן ד'ויעקב הלך לדרכו¹, שענינו - מילוי כוונת ורצון הקב"ה, "נתאוהה הקב"ה להיות
 3 לו יתברך דירה בתחתונים"². וענין זה "לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא"³, שהרי הדבר ניתן לנשמות
 4 בגופים דוקא ועל ידי ענינים גשמיים.
 5 בוודאי תקחו עמכם את נקודות הענינים שדוברו בשבועות האחרונים, ותפרסמו אותם ברכים ככל האפשר.
 6 עליכם לפעול על עצמכם, וגם לפעול על הזולת - על הצעירים יותר, על הבינונים ואפילו על המבוגרים
 7 יותר - לקרבם לד' אמות של תורה וד' אמות של חסידות.
 8 ועל ידי הפעולה על הזולת יתוסף גם בעניניכם הפרטיים כמה פעמים ככה.
 9 סעו לשלום, ותהיו חסידים, יראי-שמים ולומדים.
 10 שנת בריאות, ושנת הצלחה בתורה, עבודה וקיום המצוות בהידור.
 11 סעו בשמחה, השליכו ("וואַרפט אַוועק") את ה"מרה שחורה" מהענינים הלא-טובים, ואל תגזימו בהערכת
 12 הרע, שישנו גם בבינונים, ואפילו בצדיקים שאינם גמורים יש לו אחיזה⁴.
 13 אין להגזים בהערכת הרע, כיון שענין זה מבלבל לעבודה עם עצמו ועם הזולת.
 14 יש להגביר את הטוב, ועל ידי זה יתמעט הרע לאט לאט, עד שתיפטרו ממנו לגמרי.
 15 סעו לשלום, חורף בריא, ותצליחו בתורה, בתפלה ובפעולה עם הזולת.

תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (3) נצבים ל, יא.
 (4) ראה תניא פ"י ואילך.

* על רשימת ההנחה שבארכיון ספריית אגודת חסידי חב"ד -
 תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה תיקונים בכת"ק (המו"ל).
 (1) ויצא לב, ב. וראה תורת מנחם - התועדויות חי"ג ע' 77. וש"נ.
 (2) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו.

יום ראשון ל' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה נפש האדם... עד עמ' 280, בלא דבור.

1 והנה, נפש האדם, - היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מ' ספירות:
2 חכמה בינה דעת וכו'. - כמובאר ב"תניא" חלק א' פרק ג', ואף
3 שכלל - כל עשר הכוחות שבנגד עשר הספירות, באים מ"רוח פיו"
4 יתברך, ברכתיב: - כמו
5 שכתוב: "ויפת באפיו כו'",
6 - נשמת חיים, הלשון "ויפת"
7 מורה שהנשמה באה מהרוח
8 והחיות הפנימיים שנופחים
9 מבפנים, כמוסבר בפרוטרוט
10 ב"תניא" חלק א' פרק ב' וחלק
11 ג' פרק ה', מכל מקום - יש
12 קשר בין כל אחד מעשרה
13 הכוחות לבין כל אחת מעשר
14 הספירות שלמעלה, דרך
15 פרט - חכמה-בינה-דעת
16 שבנפשו הן דוגמא לחכמה-בינה-דעת שבי' ספירות, -
17 שלמעלה, המכנות בשם "אבא" ו"אמא"; - כמו שכתוב בזהר

אגרת הקדש

והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מ"ס
חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כרכתיב
ויפת באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
דוגמא לחב"ד שבי"ס המכונות בשם או"א ומדות
אהבה ויראה וכו' שבנפשו הן דוגמא למדות שבי"ס
הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שבנפשו דוגמא לדבור
העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר
ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי
קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור:

18 שחכמה דאצילות נקראת "אבא", ו"בינה" נקראת "אמא", וספירת
19 ה"דעת" נכללת בשתייהן, כפי המוסבר בחסידות, ומדות אהבה
20 ויראה וכו' שבנפשו - של יהודי - הן דוגמא למדות שבי'
21 ספירות, - דאצילות,
22 הנקראות בשם "ועיר
23 אנפין"; וכח הדבור
24 שבנפשו דוגמא לדבור
25 העליון, הנקרא בשם
26 "מלכות" ו"שכינה", - כפי
27 שהוסבר לעיל. ולכן - כיוון
28 שדיבורו של יהודי הוא
29 דוגמא לדיבור שלמעלה,
30 לשכינה, כשמדבר דברי
31 תורה - מעורר דבור
32 העליון ליחד השכינה,
33 ומשום הכי קמא לז" - ולכן מקובל, בקריאת שמע וברכת
34 המזון ודברי תורה - לא יצא בהרהור בלא דבור:

יום שני א' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה זלעז"ז יש... עד עמ' 280, המעלות.

35 והנה, - כשם שבקדושה ישנם עשר הספירות ועשרה כוחות הנפש
36 האלקית, כך גם "זה לעמדת זה", - עשה האלקים, שבנגד כל ענין
37 בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא אחרא", יש עשרה בתי
38 דמסאבותא³⁵, - עשרה
39 כתרים מן הטומאה, כשם
40 שישנן עשר ספירות
41 בקדושה, ומהן נמשכות
42 נפשות האמות, גם בן
43 כלולות מעשר בתינות
44 אלו ממש. ומודעת זאת
45 בארין, - וידוע הדבר על פני
46 תבל, מה שכתוב בספר
47 הגלגלים³⁶ על פסוק³⁷:
48 "אשר שלט האדם באדם
49 לרע לו", שהוא סוד גלות
50 השכינה בתוך הקליפות,
51 להחיותם ולהשליטם בזמן
52 הגלות, - זה משמעות
53 "אשר שלט האדם באדם",
54 שאדם בליעל שמהקליפה
55 שולט באדם שמהקדושה,
56 אבל הוא "לרע לו" וכו'. -
57 כפי המוסבר ב"ספר הגלגלים" שם, שזה כדי לברר ניצוצי הקדושה

אגרת הקדש

והנה זלעז"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן
נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר
בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארין מ"ש בספר
הגלגלים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו
שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם
ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן
העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג
מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחי' גלות
בתוכם והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה
מ"מ האמת כן הוא אלא שאעפ"כ אין הקליפות
והעו"ג יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת
להם מבחי' אחוריים דקדושה כמאן דשדי בתר
כתפי' ואף גם זאת ע"י צמצומים ומסכים רבים
ועצומים עד שנתלבשה הארה זו בחומריות עולם
הזה ומשפעת לעו"ג עושר וכבוד וכל תענוגים

58 מהקליפה. ולכן האמות היו שולטין על ישראל, להיות נפשות
59 האמות - באות מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחינת
60 גלות בתוכם. - כדי שהן תהיינה השולטות. ורבנו הזקן מסבב:
61 והנה, אף שזה - אופן
62 התלבשות השכינה בגלות
63 בתוך הקליפות, צריך ביאור
64 רחב איך ומה, מכל מקום
65 האמת כן הוא. אלא
66 שאף-על-פירכן, אין
67 הקליפות והאמות יונקים
68 ומקבלים חיות אלא
69 מהארה הנמשכת להם
70 מבחינת אחוריים דקדושה,
71 כמאן דשדי בתר כתפייה,
72 - כמי שמשליך אל מאחורי
73 כתפו (כפי המוסבר ב"תניא")
74 חלק א' פרק כ"ב, ואף גם
75 זאת - דבר זה עצמו בא על
76 ידי צמצומים ומסכים
77 רבים ועצומים, עד
78 שנתלבשה הארה זו
79 בתמירות עולם הזה,
80 ומשפעת לאמות עשר וכבוד וכל תענוגים נשמים. מה שאין

אגרת הקדש

שְׁכֵתוֹב³⁸: "יָאֵר ה' פָּנָיו
אֵלַי", כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי
שָׁרַשׁ נִשְׁמָתוֹ עַד רוֹם
הַמַּעֲלֹת:

גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים
כמ"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש
נשמתו עד רום המעלות:

1 בן ישראל, יונקים -
2 חיותם, מבחינת פנים
3 העליונים, - מהפנימיות של
4 הקדוש ברוך הוא, כמו³

יום שלישי ב' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, ואחר הדברים והאמת... עד עמ' קמא, וכה"ג טובא.

47 שאין הוא שומע כלל את הנעשה סביבו. אך שלמדרגה זו צריך
48 התעוררות רבה ועצומה. ועצה היעוצה להתעוררות זו, היא
49 מ - ההתבוננות בענין זה עצמו, כשישים אל לבו ויתבונן
50 ענין ירדת השכינה בכיכול, "ותרד פלאים"⁴², להתלבש
51 ניצוץ מהארתה - בתוך
52 הקליפות, אשר היא
53 בבחינת גלות בתוך
54 הקליפות דרך כלל
55 להחיותם, - באופן כללי
56 הארה זו היא בגלות בתוך
57 הקליפות, כדי להחיותן,
58 ועתה הפעם ניצוץ
59 הארתה מתלבש בבחינת
60 גלות דרך פרט בדבור
61 נבדרי זה, המדבר בדברים
62 המבלבלים עבודת ה',
63 היא פונת התפלה, -
64 שברצון הגוי להפריע
65 לתפלה זו, וכמו שנתבאר
66 לעיל, כי "זה לעומת זה
67 וכו'", - עשה אלקים,
68 ודבור העליון מתלבש
69 בדבור התחתון וכו', -
70 כלומר בחינת הדיבור
71 שלמעלה מתלבשת בדרגה
72 תחתונה בדיבור, ועל ידי
73 השתלשלות היא יורדת עד
74 להחיות את הקליפות, וזהו
75 ממש "אשר שלט האדם
76 באדם לרע לו" - כלומר,

9 ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים וידועים לכל, נחזור
10 לענין ראשון, - אודותו מדובר באגרת זו, בענין הכעס שהוא
11 בעובד עבודה זרה, והינו במלי דעלמא, - בעניני העולם,
12 כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"³⁹, - ומכיוון
13 שהכל בידי הקדוש ברוך
14 הוא, הרי שאין מה לכעוס,
15 מה שאין בן בעניני יראת
16 שמים יש מקום לענין
17 הכעס, ולכן במלי
18 דשמיא לאפרושי
19 מאסורא⁴⁰ - כשמדובר
20 בענינים של יהדות ויראת
21 שמים, להפריש יהודי
22 מלעשות איסור, לא שיהיה
23 האי טעמא דאמור, -
24 לא שייך הטעם שנאמר
25 לעיל, בעניני העולם, שהם
26 בידי של הקדוש ברוך
27 הוא, אשר לכן אין מה
28 לכעוס על מי שגרם לו את
29 הנזק וכדומה, וכמו
30 שכתוב⁴¹: "ויקצף משה",
31 והינו משום - מפני, כי
32 ה' הקרה לפניו מצוה
33 זו, לאפרושי מאסורא, -
34 לפרוש מאיסור, כדי
35 ליבות: - ההיפך ממש
36 מכפי שהדבר לגבי נזק
37 בעניני העולם, כפי
38 המוסבר לעיל.

אגרת הקדש

ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים וידועים לכל
נחזור לענין ראשון בענין הכעס שהוא כעובד
ע"ז והיינו במלי דעלמא כי הכל בידי שמים חוץ
מ"ש ולכן במלי דשמיא לאפרושי מאיסורא לא
שייך האי טעמא דאמור וכמ"ש ויקצף משה והיינו
משום כי ה' הקרה לפניו מצוה זו לאפרושי מאיסורא
כדי לזכותו:

אך זהו כשיש בידו למחות בקצפו וכעסו על חברו
אבל כשאין בידו למחות כגון עו"ג המדבר
ומבלבלו בתפלתו א"כ מה זאת עשה ה' לו אין זאת
כ"א כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב
ובכוונה גדולה כ"כ עד שלא ישמע דבורי העו"ג אך
שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה. ועצה
היעוצה להתעוררות זו היא מענין זה עצמו כשישים
אל לבו ויתבונן ענין ירדת השכינה בכיכול ותרד
פלאים להתלבש ניצוץ מהארתה אשר היא בבחי'
גלות בתוך הקליפות דרך כלל להחיותם ועתה הפעם
ניצוץ הארתה מתלבש בבחי' גלות דרך פרט בדבור
עו"ג זה המדבר בדברים המבלבלים עבודת ה' היא
כוונת התפלה וכמ"ל כי זה לעומת זה וכו' ודבור
העליון מתלבש בדבור התחתון וכו' וזהו ממש אשר
שלט האדם באדם לרע לו דהיינו שעי"ז מתעורר

39 אך זהו - כל זה מדובר, כשיש בידו למחות - ולהניא את חברו
40 בקצפו וכעסו על חברו, - אז מותר לו לכעוס בענינים של
41 יהדות ויראת שמים, כפי שהיה הדבר במשה רבנו, אבל כשאין
42 בידו למחות, כגון - כמו למשל, נבדרי - גוי, המדבר ומבלבלו
43 בתפלתו, אם בן - מתעוררת השאלה, מה זאת עשה ה' לו,
44 - שגוי יפריע לו בתפלתו, אין זאת כי אם כדי שיתגבר ויתאמץ
45 יותר בתפלתו, בעמק הלב ובכוונה גדולה כל כך, עד שלא
46 ישמע דבורי הנבדרי. - שכן, הוא יהיה כל כך שקוע בתפלתו,

גילוי שכינה, כי אם "נתלבשה", וְהִינוּ בְּחִינַת גְּלוּת. – ולא גילוי.
וְזֶהוּ – מה שכתוב שם: "וּבְפֶרֶט אִם הוּא נִכְרִי כו'", – שלפי
הפירוש שהכוונה היא להשראת השכינה, מדוע שתהיה השראת
השכינה בגוי המדבר ומפריע ליהודי בתפלתו, יותר מאשר ביהודי?

– אלא שָׁא – בגוי, הִיא –

השכינה, בְּחִינַת גְּלוּת

בְּיוֹתֵר. וְאֵין לְתַמָּה אִם

נִיצוּץ מִן הָאֶרֶץ שְׂכִינָה

נִכְרָא – ב"צוואת הריב"ש",

בְּשֵׁם "שְׂכִינָה", דְּהֵא

אֲשֶׁכְּחֵן – שהרי מוצאים

אנו, שְׁאֵפְלוּ מִלֵּאךְ נִכְרָא

– לא ניצוץ של השכינה,

נִכְרָא בְּשֵׁם ה' פְּפֶרֶשֶׁת

וְיָא – בפסוק⁴³: "ויאמר

אד' אל נא תעבור מעל

עבדך", לְפָרוֹשׁ הֶרֶמֶב", – שאברהם אמר כך לאחד המלאכים

שבאו אליו, וְכִמּוֹ שְׂכִתּוּב⁴⁴: "וְתִקְרָא – שֵׁם ה' הַיְדִיבֵר אֵלֶיךָ

וְכוּ", – שם כתוב במפורש, בפסוקים שלפני זה, שמדובר אודות

מלאך. וְיָהִי נִזְנָא טוֹבָא. – ובדומה לכך בהרבה מקומות.

יִוְתֵר בְּכוֹנֶה מַעֲמָקָא דְּלִבָּא, – מעומק הלב, עַד שְׁלֹא יִשְׁמַע
דְּבִנְיָו. – של הגוי. מכל האמור מוסברים דברי הבעל שם טוב
ב"צוואת הריב"ש", שהגוי המדבר בשעת תפלתו של יהודי ומפריע
לו בכך, הרי השכינה היא בהתלבשות בזה – שכן, לכל דבר בעולם

יש ניצוץ של קדושה, והוא

במצב של גלות בתוך הגוי,

ותירה מזו – יש בכך מכון

חיובי, להביא את היהודי

להתבוננות בגלות השכינה

ולתפלה ביתר כוונה. ומה

שְׂכִתּוּב הַמֶּלֶכֶת – של

"צוואת הריב"ש", "שְׂרִתָּה"

– שהשכינה "שרתה" בגוי,

לֹא יָדַע לְבֹן הַלְשׁוֹן

בְּדִקְדוּקָא, כִּי הַפֶּעַל-שֵׁם

טוֹב וְלֹא הָיָה אוֹמֵר דְּבָרֵי

תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן אִידִישׁ וְלֹא בְּלִשׁוֹן תִּקְדָּשׁ, – במילא מביא התורות

בלשון הקודש כתב רק את התוכן ולא את לשונו של הבעל שם טוב,

وهוא טעה בביתו הנכון של תיאור האופן איך השכינה בגלות בתוך

הגוי, וְרָצָה לִזְמֵר "נִתְלַבְּשָׁה", – לא "שרתה" שמשמעותה ענין של

אגרת הקדש

האדם להתפלל יותר בכוונה מעומקא דלבא עד שלא
ישמע דיבוריו. ומ"ש המלקט שרתה לא ידע לכוין
הלשון בדקדוק כי הבעש"ט ז"ל היה אומר ד"ת כל"א
ולא בלה"ק ור"ל נתלבשה והיינו בבחי' גלות וזהו
וכפרט אם הוא עו"ג כו'. שאז היא בחי' גלות ביותר
ואין לתמוה אם ניצוץ מן הארת שכינה נקרא בשם
שכינה דהא אשכחן שאפילו מלאך נברא נקרא בשם
ה' בפי' וירא לפי' הרמב"ן וכמ"ש ותקרא שם ה'
הדובר אליה וכו' וכה"ג טובא

עבדך", לְפָרוֹשׁ הֶרֶמֶב", – שאברהם אמר כך לאחד המלאכים
שבאו אליו, וְכִמּוֹ שְׂכִתּוּב⁴⁴: "וְתִקְרָא – שֵׁם ה' הַיְדִיבֵר אֵלֶיךָ
וְכוּ", – שם כתוב במפורש, בפסוקים שלפני זה, שמדובר אודות
מלאך. וְיָהִי נִזְנָא טוֹבָא. – ובדומה לכך בהרבה מקומות.

אגרת הקדש

וכמדומה לי שתפסתם... עד עמ' קמב, אמרי פי.
ו"מלכות דאצילות", וְנִזְנָא טוֹבָא. – קשה להם לומר
שהשכינה מתלבשת בגוי, מִשּׁוּם טְמֵאָת נִפְשׁוֹת הַנִּכְרִים, הֲרִי
נִפְשׁוֹתֵיהֶם מְזוּזָג זו"ן – ז"א ומלכות, דְּקִלְפוֹת הַרוּחָנִיִּים, כִּמּוֹ
שְׂכִתּוּב בְּכִתְבֵי הָאֶרֶץ ז"ל, נִמְצָא – הרי, שְׁהַרוּחָנִיִּים –
הקליפות הרוחניות, הן
מְקוֹר טְמֵאָתָם. – ובאשר
לקליפות הרוחניות הרי
סוברים הם שיכולה להיות
בהן התלבשות השכינה –
מדוע, איפוא, אי אפשר
שיהיה כך בנפשות אומות
העולם? אֵךְ בְּאֵמֶת צָרִיךְ
פֶּאֱוִיר רַחֲב, אֵיךְ הוּא
הַתְלַבְּשׁוֹת זו, – שהשכינה
מתלבשת בקליפות, גם
בקליפות הרוחניות וגם
באומות העולם למטה,
אֲבָל לֹא עֲלִיָּה – על מגלי
תורת החסידות, הבעל שם
טוב, המגיד ורבנו הזקן, תְּלוּתָם – ושענותיהם, כִּי אִם עַל בְּתִבִּי
הָאֶרֶץ ז"ל. – שם כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. וְאֵל

וְכִמְדֻמָּה לִי, – כותב רבנו הזקן, שְׁתַּפִּסְתֶּם – וקושייתם על
"צוואת הריב"ש", אֵינָה מַצֵּד דְּקִדּוּק תְּלִשׁוֹן, – "שרתה", אֵלֹא
מַעֲקָר עֲנִין הַתְלַבְּשׁוֹת הַשְּׂכִינָה בְּקִלְפוֹת, שְׂאִין לָהֶם אֲמוּנָה
בְּמָה שְׂכִתּוּב הָאֶרֶץ ז"ל בְּכִסְפֵּי הַגִּלְגּוּלִים⁴⁵, – אודות התלבשות

השכינה גם בקליפות. אי

אפשר לומר שמה שאין הם

סוברים מהתלבשות

השכינה בגוי תואם למה

שהאריז"ל כותב אודות

התלבשות השכינה

בקליפות, מפני שהאריז"ל

דן בקליפות "רוחניות",

ואילו כאן מדובר אודות גוי

גשמי בעולם הזה – שָׂאם

יִרְצוּ לְחַלֵּק בֵּין קִלְפוֹת

הַרוּחָנִיִּים לְעוֹבְדֵי גִלְגּוּלִים

הַגִּשְׁמִיִּים – חלוקה זו אין

לה בסיס, שהרי אֵין לָךְ

גִּשְׁמִי כַּעֲפֵר הָאֶרֶץ, וְאֵה

עַל פִּי בֶן – כתוב ב"קבלה", מִתְלַבְּשֵׁת בּוֹ מַלְכוּת דְּמַלְכוּת דְּ

עולם עֲשִׂיהָ וּבְתוֹכָהּ מַלְכוּת דִּיצִירָה כו', – "מלכות דבריאדה"

קורא⁴⁸, כדכתיב: — כמו שכתוב⁴⁹: "ומבקשי הוי' יבינו כל",
ומכלל הן אתה שומע בו⁵⁰. — לאו, שאלה שאינם דורשים את
ה' אינם יכולים להבין, שכן להבין ענינים אלה יכולים רק אלה
שדורשים את ה', להבין אלקות שנתגלתה בפנימיות התורה בכלל
ובאה בהשגה באופן של
"יתפרנסון"⁵¹ בתורת

החסידות.
הנה, אתם ראיתם — כותב
רבנו הזקן למגדי תורת
החסידות, פרוש מאמר
אחד מספרים הידועים, —
של תורת החסידות,
לדונמא ולאות, כי גם כל
המאמרים התמוהים —
ושמקשים עליהם קושיות,
יש להם פרוש ובאור
היטב לידען. — חכמה
נסתרה (תורת הקבלה). אך
לא יקוו מעלתם — פונה
רבנו הזקן אליהם בכבוד,
אלי לבאר להם הכל
במכתב, כי היא מלאכה
כבדה ומרובה, ואי אפשר
בשום אופן, רק אם תרצו
שלחו מכם אחד ומיחד
שבעדה, ופה אל פה
אדבר בו אם ירצה ה', וה'
יהיה עם פי בהטיפי,
ויהיו לרצון אמרי פי:
הרבי מציין, שלמרות שאגרות
הקודש (מ"אגרת הקודש") כתב
רבנו הזקן בזמנים שונים, ואחרי
הסתלקותו, קיבצו וסידרו אותן
בניו ב"אגרת הקודש" (כפי
המובא בהקדמה), והם סידרו את האגרות שלא לפי סדר כתיבתן (שכן, אגרת
הקודש סימן כ' נכתבה לפני ההסתלקות, בשנת תקע"ג, וסימן ז"ך נכתב אחרי
הסתלקות רבי מענדעלע מהורודוק, בשנת תקמ"ט בערך) — בכל זאת,
כשיכולים למצוא שייכות בין אגרת אחת לקדמתה, יכול הדבר לשמש טעם
מדוע סידרו בני הגאון המחבר את האגרות בסדר כפי שנדפסו. יכולים הרי
לומר בדרך אפשר, שגם באגרת הקודש סימן כ"ו נראית שייכות לסימן כ"ה:

יחדשני שומע, שאני בעיני שהבנתי דברי האר"י ז"ל
להפשיטן מגשמיותן; כי לא באתי רק לפרש דברי
הבעל-שם-טוב ז"ל ותלמידיו על פי קבלת האר"י ז"ל. בשגם
— וגם יתירה מזו, שהאמת היא שענין זה — שהקדוש ברוך הוא

נמצא בכל מקום ובכל
מדרגה, גם בדרגות
הנמוכות ביותר, אינו
מחבמת הקבלה
ומ"הנסתרת לה'
אלקינו⁴⁸, כי אם
מ"הנגלת לנו ולבנינו",
להאמין אמונה שלמה
במקרא מלא שדבר
הכתוב⁴⁷: "הלא את
השמים ואת הארץ אני
מלא, נאם ה'", שאין
מקרא יוצא מידי פשוטו.
— שהקדוש ברוך הוא מלא
ונמצא גם בשמים וגם
בארץ, גם בענינים
הרוחניים וגם בענינים
הגשמיים, וגם היא אמונה
פשוטה — מקובלת בפתם
כללות ישראל, ומסורה
בידם מאבותיהם
הקדושים שהלכו
בתמימות — באמונה
תמימה, עם ה', פלי לחקר
בשכל אנושי — להבין ענין
האלקות אשר הוא
למעלה מהשכל עד אין
קץ, לידע — בשכל, איך
הוא "מלא כל הארץ".
רק שחדשים מקרוב באו
לחקר — בשכל, בחקירה זו, — איך אלקות מלא את כל העולם,
ואי אפשר לקרב להם אל השכל אלא דוקא על פי הקדמות
לקוחות מכתבי האר"י ז"ל, מפשטות מגשמיותן, וכפי
ששמעתי מרבותי גשמתם עדן. — מהבעל שם טוב, מהרב
המגיד ותלמידיהם, אך אי אפשר לבאר זה היטב במכתב, כי
אם מפה לאון שומעת, ליחידי סגולה ולשרידים אשר ה'

אגרת הקדש

יחדשני שומע שאני בעיני שהבנתי דברי האר"י ז"ל
להפשיטן מגשמיותן כי לא באתי רק לפרש דברי
הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האר"י ז"ל בשגם
שענין זה אינו מחבמת הקבלה ומהנסתרות לה'
אלקינו כי אם מהנגלות לנו ולבנינו להאמין אמונה
שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב הלא את השמים
ואת הארץ אני מלא נאם ה' שאין מקרא יוצא מידי
פשוטו וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל
ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות
עם ה' בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר
הוא למעלה מהשכל עד אין קץ לידע איך הוא מלא
כל הארץ רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה
זו וא"א לקרב להם אל השכל אלא דוקא עפ"י
הקדמות לקוחות מכאריי"ל מופשטות מגשמיותן וכפי
ששמעתי מרבותי ג"ע אך א"א לבאר זה היטב
במכתב כי אם מפה לאון שומעת ליחידי סגולה
ולשרידים אשר ה' קורא כדכתיב ומבקשי הוי' יבינו
כל ומכלל הן אתה שומע בו.

הנה אתם ראיתם פי' מאמר אחד מספרים הידועים
לדונמא ולאות כי גם כל המאמרים התמוהים
יש להם פי' וביאור היטב לי"ח. אך לא יקוו מעלתם
אלי לבאר להם הכל במכתב כי היא מלאכה כבדה
ומרובה וא"א בשום אופן. רק אם תרצו שלחו מכם
אחד ומיוחד שבעדה. ופא"פ אדבר בו אי"ה. וה' יהי
עם פי בהטיפי. ויהיו לרצון אמרי פי:

יום חמישי ד' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמב, כו בר"מ פ' נשא... עד עמ' קמג, הלכה בלבד.

אגרת הקדש

כו בר"מ פ' נשא והמשכילים יזהירו כוהר

הרקיע בהאי חבורא דילך דאיהו

ספר הזהר מן זהרא דאימא עילאה תשובה באילין

לא צריך נסיון ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא

דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקון ביה מן גלותא

ברחמים ויתקיים בהון ה' ברד ינחנו ואין עמו אל

נכר ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר טומאה

וטהרה לא ישלטו על ישראל יתיר דהא פרנסה

דלהון לא להוי אלא מסטרא דאילנא דחיי דלית תמן

לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת מרוח הטומאה

דכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ דלא

יתפרנסון ת"ח מע"ה אלא מסטרא דטוב דאכלין

טהרה כשר היתר ולא מערב רב דאכלין טומאה

פסול אסור כו' ובזמנא דאילנא דטוב ורע שלטא

כו' אינון חכמים דרמיון לשבתות ויו"ט לית להון אלא

מה דיהבין להון אינון חולין כגוונא דיום השבת דלית

ליה אלא מה דמתקנין ליה ביומא דחול ובזמנא

דשלטא אילנא דחיי אתכפיא אילנא דטוב ורע ולא

1 כו. לאחר שבאגרת הקודמת – סימן כ"ה – הוסבר ענין התלבשות השכינה

2 בגלות בתוך הקליפות, באה האגרת בסימן כ"ו להסביר, איך שמצד

3 התלבשות השכינה בגלות יש גם בתורה העלם והסתה, מה שה"קליפה"

4 מסתירה על אור התורה, ועבודתו של יהודי היא, שעל ידי יגיעתו בתורה

5 יסיר את ההעלם וההסתה.

6 יש בכך משום הוספה למה

7 שבתורה ישנה העבודה של

8 יהודי לברר את הטוב מזהרע

9 ולהפריד את הטוב מן הרע,

10 ההיתר מן האיסור, הכשר

11 מהפסול וכו', כלומר, שגם

12 בתורה ישנה ההתלבשות מה

13 שתורה מלוכשת בטוב ורע, ועל

14 היהודי הלומד תורה להפריד

15 ולברר את הטוב מזהרע

16 ולהעלות את הטוב.

17 בכך יתחיל (בתחילת האגרת)

18 להסביר ענין המובא ב"רעיא

19 מהדימנא" מהוזהר פרשת נשא,

20 ממנו עלולה להתקבל טעות,

21 שחלק הנגלה שבתורה הוא "עץ

22 הדעת טוב ורע", וחלק פנימיות

23 התורה שתתגלה בעיקר לעתיד

24 לבוא (כשהמשיח יבוא) – היא

25 "עץ החיים"; רבנו הזקן יסביר

26 שקביעה זו איננה נכונה, שכן, כל

27 התורה נקראת "עץ חיים", אלא כוונת ה"רעיא מהדימנא" היא – שנגלה דתורה

28 באה בהתלבשות בטוב ורע, מדובר בה אודות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

29 ויהודי בלימודו תורה מפריד את הטוב מזהרע ומברר את הטוב מן הרע.

30 ברעיא מהדימנא פרשת נשא: – אומר על הפסוק:

31 "והמשכילים יזהירו כוהר הרקיע" – "בהאי חבורא דילך

32 דאיהו ספר הזהר, – בחיבורך זה – של הרשב"י שהוא ספר

33 הזהר, מן זהרא דאימא עילאה תשובה, – מן הזהר (והאור)

34 של אימא עילאה" (בינה ד"אצילות", שבה היא מדריגת ה)תשובה

35 – תשובה עליונה, שבדרגת "בינה", כמובא ב"אגרת התשובה" סוף

36 פרק ט' מהזהר והתיקונים, פאלין – באלה, הלומדים חיבור זה,

37 לא צריך נסיון, – לפני זה כתוב שם ב"רעיא מהדימנא": "כגוונא

38 דא יתעביד לנסאה לון לישראל בפורקנא בתרייתא" – שינסו את

39 בני ישראל בגאולה האחרונה, כמו שכתוב: "יתבררו ויתלבנו

40 ויצרפו רבים", שאלה שהם "מסטרא דטוב" (מצד הטוב) יעמדו

41 בנסיכון זה, והאחרים שהם "מסטרא דרע" (מצד הרע) יהיה בהם

42 "הרשיעו רשעים", ועל כך הוא אומר כאן, שה"משכילים",

43 שעליהם אמר לפני זה על הפסוק "והמשכילים יבינו", שאלה הם

44 בְּרִבִּים, בְּדֹאֲתָא – כְּמוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹרָאִים בְּנִמְרָא, וְכֵן שֶׁכֶּתֶב
45 הָאֶרֶץ וְלֵךְ, דְּדוֹקָא בְּדוֹרוֹת אֱלֹהֵי הָאֲחֵרוֹנִים מִתָּר וּמִצְוָה לְגָלוּת
46 זֹאת הַחֲכָמָה, – חֲכֵמַת הַקְּבִלָה וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְלֹא בְּדוֹרוֹת
47 הָרִאשׁוֹנִים, – בְּכָל הָאֲמֹר לְעֵיל, כְּדֹא לֵעֵין בְּהַקְדַּמַּת רַבִּי חַיִּים
48 וִיטָל לִשְׁעַר הַהַקְדָּמוֹת,

49 שֶׁנִּדְפְּסָה גַם בְּתוֹר הוֹסֵפָה
50 (הוֹסֵפָה א') בְּקוֹנְטֵרֵס "עֵץ
51 הַחַיִּים" לִכ"ק אֲדֹמֹרִי
52 מְהוֹרֵשׁ ב' נ"ע, בְּהוֹצָאָה
53 "אוֹצֵר הַחֲסִידִים" (ק"ה),
54 וְכֵן – בְּהַקְדַּמַּת כ"ק אֲדֹמֹרִי
55 מְהוֹרֵי צ' נ"ע לְקוֹנְטֵרֵס "עֵץ
56 הַחַיִּים" הָאֲמֹר. וְגַם רַבִּי
57 שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר
58 בְּיָתֵר הַקְּדוּשָׁה שֶׁלֹּא נִתַּן
59 רְשׁוּת לְגָלוּת – חֲכֵמַת
60 הַקְּבִלָה, רַק לוֹ וְלַחֲבֵרָיו
61 לְבָדֵם; וְאַף גַּם זֹאת
62 פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה, דְּלִפִּי זֶה –
63 בְּהִתָּאֵם לְמִסְתַּבֵּר בְּהַשְׁקָפָה
64 רִאשׁוֹנָה מִד' רַעִיָא מְהִימְנָא
65 הָאֲמֹר, שֶׁרַק סֵפֶר הַזֹּהָר
66 נִקְרָא "עֵץ חַיִּים" וְאֵילֹו חֶלֶק
67 הַנִּגְלָה שְׁבִתוּרָה הוּא "עֵץ
68 הַדַּעַת טוֹב וְרַע", לֹא הָיָה
69 לְמוֹד – דִּינִי אִסּוּר וְהִתָּר,
70 וְכָל שֶׁבֶן – לִימוּד דִּינִי
71 מְמוֹנֹוֹתִי, – עַל כִּסְכּוּכִים
72 כִּסְפִּים בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, לֹא
73 הָיוּ דוֹחִין מִצְּוֹת הַתְּפִלָּה,
74 שְׁנֵתִקְנָה עַל פִּי סוּדוֹת
75 הַזֹּהָר וְיַחְדוּדִים עֲלִיּוֹנִים –
76 הַיַּחְדוּדִים בְּשִׁמּוֹת הַקְּדוּשִׁים
77 וּסְפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת,

78 לְיִזְדְּעִים, – הַסּוּדוֹת וְהַיַּחְדוּדִים, בְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְחֲבֵרָיו, –
79 שֶׁלֹּהֶם נִתְּגַלּוּ כָּל הַסּוּדוֹת וְהַיַּחְדוּדִים שְׁעֵלֵיהֶם מְבוֹסֵס עֲנִין הַתְּפִלָּה;
80 וְזֶה אֵינֶנּוּ, – אֲלֵא, עֲנִין לִימוּד דִּינִי אִסּוּר וְהִתָּר, אוֹ אִפִּילוֹ הַדִּינִים
81 שֶׁל דִּינֵי מְמוֹנּוֹת, הָרִי דוּחָה עֲנִין הַתְּפִלָּה, בְּדֹאֲתָא – כְּמוֹכָא
82 בְּנִמְרָא, דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְחֲבֵרָיו וְכָל מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ
83 אֲמָנּוֹתוֹ – הַמִּתְעַסֵּק רַק בְּלִימוּד הַתּוֹרָה, אֵין מַפְסִיקִין – מְלִימוּד
84 תּוֹרָה, לְתַפְּלָה, וְאַפְּלוֹ בְּשִׁעוּסָקִין ב' – לִימוּד דִּינֵי מְמוֹנּוֹת, בְּרַב
85 יְהוּדָה, דְּכָלְהוּ תְּנִינֵי בְּנוֹיָקִין תְּנִינֵי, – כָּל לִימוּדוֹ הִיָּה בְּסֵדֶר נִזְקִיק,
86 וְאַפְּלוֹ חֲכִי לֹא הָיוּ מְצָלִי – לֹא הִיָּה מִתְּפַלֵּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק

1 הָאֶרֶץ אֱלֵא מִה דִּיהִבִּין לְהוֹן תְּלִמְדֵי חֲכָמִים, – וְלֹא יִהְיֶה
2 לְעַמִּי הָאֶרֶץ רַק מִה שִׁתְּנוּ לָהֶם תְּלִמְדֵי חֲכָמִים. וְאַתְּכַפִּינִי
3 תַּחֲתִייהוּ כְּאֵלֹו לֹא הָיוּ בְּעֵלְמָא, – וְעַמִּי הָאֶרֶץ יִהְיוּ נִכְנָעִים
4 לְתִלְמִדֵי חֲכָמִים, כְּאֵילוֹ לֹא הָיוּ קִימִים בְּעוֹלָם, וְחֲכִי – וְכֵן,
5 אִסּוּר הִתָּר טְמֵאָה
6 וְהִתָּרָה לֹא אֲתַעֲבֵר – לֹא
7 יִלְקַח מִעַמִּי הָאֶרֶץ, 1
8 דְּמִסְתַּרְיָהוּ לִית בֵּין 2
9 גְּלוּתָא – שְׁמִצְדָּם אֵין כָּל 3
10 הַבְּדֵל בֵּין גְּלוּת לִימּוֹת 4
11 הַמְּשִׁיחַ אֱלֵא שְׁעֵבֹד 5
12 מְלִכּוּת בְּלָבָד, דְּאֵינּוֹן 6
13 לֹא מִעַמִּי מְאִילָנָא דְּתִי, 7
14 – שֶׁכֵּן, הֵם לֹא יִטְעֲמוּ 8
15 מִ"עֵץ הַחַיִּים", וְצִירָה לֹן 9
16 מִתְּנִיתִין – וְהִיוּ זְקוּקִים 10
17 לְמִשְׁנִית וְלִדְיָנִים בְּאִסּוּר 11
18 וְהִתָּר טְמֵאָה וְהִתָּרָה. 12
19 עַד כָּאֵן בְּרַעִיָא מְהִימְנָא: 13
20 וְהִנֵּה, הַמּוֹכֵן מִהַשְׁקָפָה 14
21 רִאשׁוֹנָה לְכַאֲוָה מִלְּשׁוֹן 15
22 זֶה הַמְּאִמֵּר לְחִסְרֵי מִדָּע, 16
23 – לֹאֲלֵה שְׁחִסְרִים יֵדַע 17
24 וְהִנֵּה, שְׁלִימוּד – בְּתוֹרָה 18
25 בְּעִינֵי אִסּוּר וְהִתָּר וְסֵדֶר 19
26 מְהָרוֹת – בּוֹ נִידוּנִים דִּינֵי 20
27 טוֹמָאָה וְהִתָּרָה, הוּא 21
28 מְאִילָנָא – מִעַץ הַדַּעַת 22
29 דְּטוֹב וְרַע – מְלָבָד שֶׁהוּא 23
30 פֶּלֶא גְּדוֹל מִחֲמַת עֲצָמוֹ, – 24
31 הַעֲנִין מִצֵּד עֲצָמוֹ הוּא פֶּלֶא 25
32 גְּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁחֵלֶק בְּתוֹרָה 26
33 נִקְרָא "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע", 27
34 שֶׁהִרִי "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע"

אגרת הקדש

1 יֵהֵא לְעַמִּי הָאֶרֶץ אֲלֵא מִה דִּיהִבִּין לְהוֹן ת"ח וְאַתְּכַפִּינִי
2 תַּחֲתִייהוּ כְּאֵלֹו לֹא הָיוּ בְּעֵלְמָא וְהִי אִסּוּר וְהִתָּר
3 טוֹמָאָה וְהִתָּרָה לֹא אֲתַעֲבֵר מִע"ה דְּמִסְתַּרְיָהוּ לִית
4 בֵּין גְּלוּתָא לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעֵבֹד מְלִכּוּת בְּלָבָד
5 דְּאֵינּוֹן לֹא טַעְמִי מְאִילָנָא דְּחִי וְצִירָה לֹן מִתְּנִיתִין
6 בְּאִסּוּר וְהִתָּר טוֹמָאָה וְהִתָּרָה ע"כ ב"מ:

וְהִנֵּה הַמּוֹכֵן מִהַשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה לְכַאֲוָה מִלְּשׁוֹן זֶה
הַמְּאִמֵּר לְחִסְרֵי מִדָּע שְׁלִימוּד אִסּוּר וְהִתָּר
וּסְדֵר מְהָרוֹת הוּא מְאִילָנָא דְּטוֹב וְרַע מְלָבָד שֶׁהוּא
רְבוּתִינוּ ז"ל שְׁכָל הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית לָנוּ וְלִבְנֵינוּ נִקְרָא
עֵץ חַיִּים לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְלֹא סֵפֶר הַזֹּהָר לְבָד וּבְכַפְרֵי
שֶׁהִיָּה גִּזּוּז בִּימֵיהֶם וְגַם כָּל חֲכֵמַת הַקְּבִלָה הִיָּתָה
נִסְתָּרָה בִּימֵיהֶם וְנִעְלָמָה מִכָּל תְּלִמְדֵי חֲכָמִים כ"א
לִיחִידֵי סְגוּלָה וְאַף גַּם זֹאת בְּהַצָּנָה לִכְתּוּב וְלֹא בְּרִבִּים
כְּדֹאֲתָא בְּנִמְרָא וְכַמ"ש הָאֶרֶץ ל' דְּדוֹקָא בְּדוֹרוֹת אֱלֹו
הָאֲחֵרוֹנִים מוֹתֵר וּמִצְוָה לְגָלוּת זֹאת הַחֲכָמָה וְלֹא
בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים וְגַם רִשְׁבִּי אֲמַר בְּזוֹה"ק שֶׁלֹּא נִתַּן
רְשׁוּת לְגָלוּת רַק לוֹ וְלַחֲבֵרָיו לְבָדֵם וְאַף גַּם זֹאת
פְּלִיאָה נִשְׁגָּבָה דְּלִפִּי זֶה לֹא הִיָּה לִימוּד אִסּוּר וְהִתָּר
וְכ"ש דִּינֵי מְמוֹנּוֹת דּוֹחִין מִצְוֹת תְּפִלָּה שְׁנֵתִקְנָה ע"פ
סוּדוֹת הַזֹּהָר וְיַחְדוּדִים עֲלִיּוֹנִים לִיּוֹדְעִים כְּרִשְׁבִּי וְחֲבֵרָיו
וְזֶה אֵינּוֹ כְּדֹאֲתָא בְּגַמ' דר"ש בֶּן יוֹחָאִי וְחֲבֵרָיו וְכָל
מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמוּנָתוֹ אֵין מַפְסִיקִין לְתַפְּלָה וְאַפִּילוֹ
כְּשִׁעוּסָק בְּדִינֵי מְמוֹנּוֹת כְּרַב יְהוּדָה דְּכּוֹלְהוּ תְּנִינֵי
בְּנוֹיָקִין הוּי וְאַפ"ה לֹא הוּי מְצָלִי אֲלֵא מִתְּלִיתִין יוֹמִין
שְׁהִירִי "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע"

35 מוֹסֵב עַל קְלִיפַת "נוֹגֵה" שְׁבָה מְעוֹרֵב טוֹב וְרַע, וְסוּתֵר פְּשָׁמִי
36 הַכְּתוּבִים וּמְדַרְשֵׁי רְבוּתֵינוּ ז"ל, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית לָנוּ
37 וְלִבְנֵינוּ – חֶלֶק הַנִּגְלָה שְׁבִתוּרָה, נִקְרָא "עֵץ חַיִּים לְמַחְזִיקִים בָּהּ",
38 וְלֹא סֵפֶר הַזֹּהָר לְבָד, – נִקְרָא "עֵץ חַיִּים", כִּי אִם הַתּוֹרָה כּוֹלֵה, גַּם
39 חֶלֶק הַנִּגְלָה שְׁבִתוּרָה, נִקְרָא "עֵץ חַיִּים", וּבְכַפְרֵי ש' – סֵפֶר הַזֹּהָר
40 הָיָה גִּזּוּז בִּימֵיהֶם, – הוּא עֵדִין לֹא נִתְּגַלָּה אַז, וְגַם כָּל חֲכָמַת
41 הַקְּבִלָה הִיָּתָה נִסְתָּרָה בִּימֵיהֶם וְנִעְלָמָה מִכָּל תְּלִמְדֵי חֲכָמִים
42 כִּי אִם – הִיָּתָה גְּלוּיָה לִיחִידֵי סְגוּלָה, – בְּלָבָד, וְאַף גַּם זֹאת – גַּם
43 בִּיחִידֵי סְגוּלָה אֲלֵה, הִיָּה לִימוּדֵם חֲכֵמַת הַקְּבִלָה בְּהַצָּנָה לְכֵת וְלֹא

6. כֵּן הוּא בְּדִפּוּסֵי תַנִּיָּא יִשְׁנִים, "חִסְרֵי מִדָּע", בְּרִי"ש, וְכֵן צ"ל, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מִהַדְּפּוּסִים הָאֲחֵרִים שֶׁנִּכְתַּב "חִסְרֵי מִדָּע", בְּדִלָּת – שֶׁלֹּא
פִּיהֶם תּוֹרָגֵם בְּטַעוֹת בְּתַנִּיָּא אִידִישׁ וְכֵן בְּאִנְגְּלִית. 7. מִשְׁלֵי ג, יח. 8. חִיגָה יא, ב. יג, א. 9. רֹאה שֶׁרַק הַגְּלוּלִים הַקְּדָמָה ט"ו בְּסוּפָה. וְכַכֵּם.
10. הִעֲרַת כ"ק אֲדֹמֹרִי שְׁלִיט"א: "רֹאה אֲדֹר" בְּתַחֲלָתָה (זח"ג קכז, ב וְאֵילָךְ) וְעוֹד בְּכ"מ בְּזֹהָר עַד"ז דְּבִרֵי רִשְׁבִּי". 11. הִעֲרַת כ"ק אֲדֹמֹרִי
שְׁלִיט"א: "אוֹלִי י"ל דְּמִבְדִּיל ד"מ – דְּבַהֵם הַפִּסְדִּי דְּעוֹשִׁין כְּמִנְהַג הַתַּגְּרִין, דִּינָא דְּמִלְכּוּתָא וְכו'. וְהִנֵּה מִחִילָה וְכו'". 12. שְׁבַת יא, א. הִעֲרַת
כ"ק אֲדֹמֹרִי שְׁלִיט"א: "לְשִׁאלָתָא כִּמָּה – אֵיךְ נַעֲשֶׂה הַיַּחְדוּדִים שְׁע"י הַתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם – רֹאה תו"א לח, ד. סט, א. וְכַכֵּם". 13. בְּרִכּוֹת כ, א.

1 מלימודו, אלא מתלתין יומין לתלתין יומין בד מהדר תלמודא,
2 – אלא משלשים יום לשלשים יום¹⁴ – כשהיה חוזר על לימודו,
3 כדאיתא – כמובא בגמרא¹⁵, ובירושלמי פרק קמא – פרק
4 ראשון, דברכות¹⁶ סביבא ליה לרבי שמעון בן יוחאי, – סובר

5 רשב"י, דאפילו לקריאת

6 שמע אין מפסיקין כי אם

7 ממקרא, – מתורה שבכתב

8 מפסיקין לקריאת שמע, ולא

9 ממשנה, – תורה שבעל פה,

10 דעריפי – המשנה עדיפה

11 ממקרא¹⁷ לרבי שמעון בן

12 יוחאי, ולא חלק בין –

13 לימוד סדר ודעים ומועד

14 וקדשים מהרות ל – לימוד

15 סדר נזיקין¹⁸ – שנאמר

16 שבלימוד שאר הסדרים לא

17 יפסיקו ובלימוד סדר נזיקין –

18 יפסיקו, אין רבי שמעון בן

19 יוחאי מחלק כך, אלא

20 לדעתו גם בלימוד סדר

21 נזיקין לא מפסיקין אפילו

22 לקריאת שמע, וכן – אגב,

23 הוא סותר דעת עצמו –

24 כפי שהוא עצמו סובר

25 ברעיא מהימנא בכמה

26 מקומות¹⁹, דמשנה –

27 בהשוואה למקרא, איהי –

28 היא, שפחה כו', והמקרא שהוא תורת משה ודאי עדיף –

29 עדיפה, מקבלת, דאיהי – הקבלה, היא "מטרוניתא" – מלכה,

30 ברעיא מהימנא שם, ותורה שכתב הוא "מלכא" – בחינת

31 מלך, שהוא חשוב יותר מאשר "מטרוניתא" (מלכה) שהיא משנה;

32 הרי, שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמקרא (תורה שבכתב) חשובה

33 אפילו מקבלת ובדאי חשובה ממשנה, ואילו כאן יוצא שרבי שמעון

34 בן יוחאי סובר שמשנה חשובה ממקרא ואשר ממקרא מפסיקין

35 לקריאת שמע וממשנה לא מפסיקין. ועל ענין "מלכא" אומר רבנו

36 הזקן במוסגר (דהינו – בחינת "מלכא" היא "יסוד אבא" המלכא

37 ב"ציר אנפין", כמו שכתב הארי"י ו²⁰)). וגם פלפול

38 הקושיות ותירוצים, – שבהתאם לרעיא מהימנא האמור, הם

אגרת הקדש

לתלתין יומין כד מהדר תלמודא כדאי' בגמ' ובירושלמי
פ"ק דברכות ס"ל לרשב"י דאפי' לק"ש אין מפסיקין
כ"א ממקרא ולא ממשנה דעדיפי ממקרא לרשב"י
ולא חילק בין סדר זרעים ומועד וקדשים טהרות
לנזיקין (וסותר דעת עצמו בר"מ בכמה מקומות
דמשנה איהי שפחה כו' והמקרא שהוא תורת משה
ודאי עדיף מקבלת דאיהי מטרוניתא בר"מ שם
ותורה שבכתב הוא מלכא (דהיינו יסוד אבא המלוכא
כו"א כמו"ש האריז"ל)). וגם פלפול הקושיות ותירוצים
דמסמרא דרע ורוח הטומאה אשכחן ברשב"י דעסק
בי' טובא גם בהיותו במערה ואדרבה בזכות צער
המערה זכה לזה כדאיתא בגמ' דאמר לר' פנחס בן
יאיר אכל קושי' כ"ד פירוקי וא"ל אילו לא ראיתני
בכך כו' (וגם באמת ע"כ עיקר עסקיהם במערה הי'
תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו
הקדוש דאילו ספר הזהר והתיקונים היה יכול לגמור
בב' וג' חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב'
גם אמרו רבותינו ז"ל מיום שחרב בהמ"ק
אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

במערה היה תורת המשניות, ת"ר סדרי – משניות, שהיה
בימיהם²² עד רבנו הקדוש, – שסידר המשניות בששה סדרים אך
לפני זה היה אצלם שש מאות סדרים במשניות, דאלו ספר הזהר
והתיקונים היה יכול לגמור בב' וג' חדשים, כי בודאי לא אמר
דבר אחד ב' פעמים). – הרי שבדאי היו עסוקים כל הזמן בסדרי
המשניות הרבים שהיו לפניו, גם אמרו רבותינו ז"ל²³: "מיום
שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש-פרוץ-הוא אלא ד' אמות
של הלכה בלבד". – שד' האמות של הלכה הן במקום בית
המקדש, כיצד, איפוא, יכולים לומר, בהתאם למסתבר בהשקפה
ראשונה מהרעיא מהימנא האמור, שהלימוד בהלכות איסור
היתר וכו' הוא ענין של "עץ הדעת טוב ורע"²⁴?

14. ראה לעיל הערה 12. 15. ר"ה לה, א. 16. סוף הלכה ב'. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל דהוסיף הטעם - כי גם הטעם חלק מהתמי
כדלקמן. ולהעיר דמשנה - גליא דתורה ומקרא שייך לקבלה (לקי"ת ב"י דולא תשכית. אבל ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב). 18. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "שבק סדר נשים וכו' (ראה לקוטי לוי"צ לתניא)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וחיפוש. וראה זח"א כז, ב) (הקדמת
תקו"י יד, סע"א ואילך) ובביאורו"ז שם (גם דהצ"צ - ח"ב)". 20. שער המצוות פ' ואתחנן. ובכ"מ. 21. שבת לג, ב. 22. תגיגה יד, א. ובפרש"י.
23. ברכות ח, א. על מה שרבנו הזקן אומר כאן ההכרח שמן ההכרח לומר שעיקר עסקם במערה היה בתורת המשניות, בת"ר סדרי שהיו
בימיהם, מפני שאת הזהר והתיקונים היו יכולים לסיים בשנים או שלשה חדשים - מקשה בספר "דברי תורה" לבעל "מנחת אלעזר" מהדורא ח'
סימן ע' (אחרי בקשת מחילה מהדרת גאון קדשו וכו'), שלכאורה אין זה הכרח כלל, שכן, כפי שאומר שם: האם בנגלה לא היו יכולים לסיים כל
המשניות במשך כמה חדשים, בשעה שלא היו מפלפלים ומסלסלים בחידושים שבהן? - אלא בגלל פלפולם וסלסולם בקושיות ובתירוצים וכו' זה
לוקח זמן רב, ואם כך - אומר הוא - הרי אותו דבר בנסתר דתורה, ועוד יותר מאשר בנגלה, שעל ידי ביאור הפרטים והענינים שבספר הזהר
ובתיקונים, זה יכול לארוך זמן רב, שגם י"ג שנה לא יספיקו לכך. ענה הרבי: "להשאלה הנ"ל י"ל דאדה"ז האט באווראנט באגה"ק זו עצמה.

יום שישי ה' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמג, ועוד יש להפליא... עד עמ' 286, בהסתר כו'.

- 1 ועוד יש להפליא הפלא ופלא, - על מה ש"חסירי מדע" לומדים
- 2 פירושו של ה"רעיא מהימנא" האמור, יש להתפלא פליאה שלישית,
- 3 בנוסף לשתי הפליאות האמורות: (א) מצד הענין שחלק מן התורה
- 4 נקרא "עץ הדעת טוב ורע". (ב) מצד זה שבהתאם לכך לא היה
- 5 הלימוד בידי איסור והיתר
- 6 דוחה ענין התפלה שנוסד
- 7 על פי סודות הזוהר ויחודים
- 8 עליונים, והרי העובדה היא,
- 9 שבאלה שתורתם אומנתם,
- 10 דוחה הלימוד באיסור והיתר
- 11 מצות התפלה, הרי בנוסף
- 12 לשתי פליאות אלו, ישנה
- 13 פליאה שלישית, כפי שיפרט
- 14 להלן: איך אפשר שלימות
- 15 המשיח לא יצטרכו לידע
- 16 הלכות אסור והתר
- 17 וממאה וטהרה, כי איך
- 18 ישחטו הקרבנות ונס חלן
- 19 - לצריכה הרגילה, אם לא
- 20 ידעו הלכות דרסה וחלדה²⁵ ושחיה הפוסלין השחיתה, ופגית
- 21 הפסין, - הפוסלת את השחיתה, וכי יולד איש בטבעו שיהא
- 22 שוחט - השוחט בלי שחיה ודרסה? ונס הפסין תהיה - בטבע,
- 23 בריאה - בלי פגם ועומדת בלי פגית לעולם? - וכיוון שמושלל
- 24 הדבר שכן יהיה בטבע - מן ההכרח הרי לדעת ההלכות כדי
- 25 שהשחיתה לא תהיה פסולה, ועוד תרבה הלכות - הקשורות
- 26 בשחיטת הקרבנות וכו', חלב ודם ושאר אסורין, ונס - הלכות
- 27 טמאת חמת יהיו²⁶ צריכין - הכהנים שיקריבו הקרבנות לידע, -
- 28 לדעת, בדרבתי: - כמו שכתוב²⁷: "הנער בן מאה שנה ימות"²⁸,
- 29 - הרי על כל פנים יהיה ענין המיתה - וצריכים הרי לדעת דיני
- 30 טומאת מות, ונס - הלכות טמאת יולדת צריך לידע, בדרבתי:
- 31 - כמו שכתוב²⁹: "הרה ויולדת יחדיו"³⁰, - יהיו בין הנגאלים
- 32 בגאולת משיח, אם תלד אשה בכל יום מביאה אחת, - כלומר,
- 33 שלא יצטרכו לחכות תשעה חדשים להולדת ילד, אלא באותו יום
- 34 שתתעבר, באותו יום גם תלד, ולאחר מכן יולדו לאותה אשה עוד
- 35 ילדים ביום אחר מאותה ביאה שממנה נולד הילד הראשון, אף-על-
- 36 פי' בן דין אסור טמאתה לא ישתנה, - הרי שיצטרכו לדעת דיני
- 37 טומאת יולדת גם בזמן המשיח. מה שפירשנו "אם תלד אשה בכל
- 38 יום", שהכוונה היא שבאותו יום שתתעבר, באותו יום תלד, הוא -

אגרת הקדש

ועוד יש להפליא הפלא ופלא איך אפשר שלימות המשיח לא יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר וטומאה וטהרה כי איך ישחטו הקרבנות וגם חולין אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה ושהי' הפוסלים השחיתה ופגית הסכין וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט בלי שהי' ודרסה וגם הסכין תהי' בריאה ועומדת בלי פגית לעולם ועוד הרבה הלכות חלב ודם ושאר איסורין וגם טומאת חמת יהי' צריכין לידע כדכתיב הנער בן מאה שנה ימות וגם טומאת יולדת צריך לידע כדכתיב הרה ויולדת יחדיו אם תלד אשה בכל יום מביאה אחת אעפ"כ דין איסור טומאתה לא

שבאותו יום שתתעבר בילד חדש - באותו יום תלד ילד מעיבור קודם, וכפי שאומר שם "חדושי אגדות מהרש"א שאי אפשר לומר שההריון והלידה של אותו ילד יהיו ביום אחד, שכן, או אין ראיה ממה שהראה לתלמיד תרגולת המולידה ביצים כל יום, שהרי גם בתרגולת אין ההריון שהיא מתעברת מהזכר ולידת הביצה - באותו יום, אלא בין ההריון ללידת הביצה עוברים עשרים ואחד ימים, כמו שהגמרא אומרת בבכורות "תרגולת לכ"א יום", מפרש רש"י שאחרי שהתרגולת מתעברת מהזכר, משתהה הביצה להשלמתה, עשרים ואחד יום. ואילו האריז"ל אינו לומד כך פירוש הגמרא בשבת, אלא שהכוונה היא שההריון והלידה של אותו ולד הם ביום אחד. אגב, ה"צמח צדק" ב"מילואים" על תהלים (הנוכר לעיל) מביא ממדרש רבה פרשת נח (התחלת פרשה ל"ו), שכן היה לפני המבול, שבאותו יום שאשה התעברה, באותו יום גם ילדה. מה שרבנו הזקן מוסיף כאן, שזה יהיה "מביאה אחת", הכוונה מן (על ידי) ביאה אחת. על מה שישנם הרוצים לפרש, שהכוונה היא "מביאה אחת", שהיא מביאה קרבן אחד - כתב הרבני: "ענה ראיתי שגם המעתיק לאנג' פי' כן ומה זה שייך לנוד"ד? (ובפרט שזה דין גם עתה). ולדעתי הפי' "מן" (ע"י) ביאה אחת" (ובזה גם מתורצת קושית החדא"ג). - הרב כתב אי אפשר ללמוד כך, שכן:

ובהקדם דלימוד הש"ס ע"י ר' אשי ארך ס' שנה כל שנה ב' חדשים (ב"ב קנז, ב ברשב"ם) - ורק ב' "מהדורות" - פעמים היינו עשר שנים רצופות. ואז הי' שש סדרים, והלימוד - שהי' לאחר ר' יוחנן - שלא בערך לדורו דרשב"י - ראשונים (עירובין נג, א). עאכ"כ כשעסקו ב"ש מאות סדרי שהי' בימיהם", ב"פולפול הקושיות ותירוצים" - כ"ד פירוקי וכו' (להעיר להג"ל מקו"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג ע' 1684), משא"כ ב"ס הזהר והתיקונים", כי פלפול... דמסטרטא הרע" ולית תמן ב"ס הזהר והתיקונים" (כדלעיל). אבל מוכרח הי' בלימודו דרשב"י בנגלה ובפרט במערה שעיי"ז זכה לזה כו". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא הזכיר הגרמה ועיקור". 26. כצ"ל, "יהיו", בוי"ו, כפי שציין כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"לוח התיקון" שבסוף ספר התניא. 27. ישע"י סה, כ. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז מיתה". 29. ירמ' לא, ז. 30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראי' שתהי' אז לידה".

20 בַּיָּיֶכֶךְ אֵין שׁוּם לִידֵה בְּכָל הַיָּמִים הָאֵלֶּה שְׁהֵם שְׁבַעַה אוֹ אַרְבַּע
21 עֶשְׂרֵה פַעֲמִים יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַיָּמִים שְׁבָהֶם בִּיָּאָה מוֹתֶרְתָּ, אֶךְ
22 כְּשֹׁאֻמְרִים שׁוּזָה יִהְיֶה מִבִּיָּאָה **אַחַת** הָרִי מִהִבִּיָּאָה שְׁהִיתָה בּוֹמָן
23 הַהִיתֶר הָיוּ לְאַחֵר מִכֵּן כִּמָּה וְכִמָּה לִידוֹת בְּכִמָּה וְכִמָּה יָמִים, וְכִפִּי
24 שֶׁאֵבָן כֶּךָ הִדְבַּר בְּתִרְנֻגּוֹלֶת (מִזֶּה שֶׁהִגְמָרָא מִבִּיָּאָה דּוֹגְמָה מִתִּרְנֻגּוֹלֶת),
25 שְׁלִמְרוֹת שֶׁאֲחֵרִי שְׁנַתְעִבְרָה אֵין הִתִּרְנֻגּוֹלֶת מִקְבֵּלֶת זָכֵר (בְּהִתָּאֵם
26 לְרִשִׁי בְּבִכּוֹרוֹת ה', ב' בְּדִיבּוּר הַמִּתְחִיל "וְהָא") אֶף עַל פִּי כֵן הִיא
27 מוֹלִידָה כִּמָּה וְכִמָּה בִּיצִים בְּכִמָּה וְכִמָּה יָמִים מִן הִבִּיָּאָה הָאֶחָת שֶׁל
28 הַזָּכֵר. **וְאֵין לְהִתְרִיף בְּדִבְרֵי הַפְּשׁוּטִים וּמִפְּרָסָם הִפְכּוֹ בְּכָל הַשָּׁ"ס**
29 **וּמִדְּרָשִׁים**, – שֶׁבְּכָל הַשָּׁס' וְהַמִּדְרָשִׁים מְפּוֹרָסִים, שְׁבוֹמֵן הַמִּשְׁחָה
30 יִצְטָרְכוּ לְדַעַת הַלְכוֹת אִיסוּר וְהִיתֶר, טוֹמָאָה וְטִהֲרָה, לְהִפְיֵךְ

אגרת הקדש

ישתנה ואין להאריך בדבר הפשוט ומפורסם הפכו בכל הש"ס ומדרשים דפריך הלכתא למשיחא ואליהו בא לפשוט כל הספיקות ופרשה זו עתיד אליהו לדורשה כו': ועוד אינו מובן מ"ש דלא יתפרנסון ת"ח מעמי הארץ כו' ולא מערב רב דאכלין פסול טמא ואסור ח"ו שהרי ת"ח שבומן בית שני לא היו מתפרנסין מע"ה דאכלין פסול אסור ח"ו שהיה להם שדות וכרמים כע"ה ואפ"ה היו עוסקין בלימוד איסור והיתר וטומאה וטהרה כל הזוגות שהיו בימי בית שני והעמידו תלמידים לאלפים ורבבות ולימוד הנסתר בהסתר כו':

36 עָתִיד אֲלֵיהֶו לְדָרְשָׁה בּו' ³³
 37 וְעוֹד אֵינוּ מוֹכֵן, - ב"ר עיא
 38 מִדִּמְנָא: האמור: - מֶה
 39 שִׁבְתּוֹב: "דְּלֹא יתְפָּרְסוֹן
 40 - שלא יתפרנסו, תלְמִידִי
 41 חֲכָמִים מַעְמֵי הָאָרֶץ בּו'
 42 - שלכן ע"ץ הדעת טוב
 43 ורע" שהוא איסור והיתר
 44 וכו' לא ישלוט בבני ישראל,
 45 מפני שתלמידי חכמים לא
 46 יתפרנסו מעמי הארץ, וְלֹא
 47 "מַעֲרַב רַב" דְּאֲבָלִין -
 48 שאוכלים פָּסוּל מִמָּא
 49 וְאִסּוּר חֶם וְשִׁלּוּם, ³⁴דְּהָא
 50 י חכמים, מִתְפָּרְסִין מַעְמֵי
 51 אִסּוּר חֶם וְשִׁלּוּם שְׁהָרִי
 52 וּבְרָמִים בְּעַמֵּי הָאָרֶץ, -
 53 לפרנסתם, וְאִפְלוּ חָבִי -
 54 פוֹר וְהִתֵּר וְטִמְאָה וְטִהָרָה
 55 יָמִי בֵּית שְׁנֵי ³⁵, וְהַעֲמִידוּ
 56 שֶׁל גָּלָה דְּתוֹרָה, לְאֵלֶּפֶס
 57 שְׁבִתּוֹרָה, הִיָּה בְּחֶסֶתֶר בּו';
 58 מֵיָם צָרִיכִים לְהוֹדֵק לַעֲמִי
 59 שֶׁבְּגָלָה לֹא צָרִיכִים חֲלִילָה
 60 שֶׁ, טוֹמְאָה וְטִהָרָה.

יום שבת קודש ו' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 286, אך באמת כשתדקדק... עד עמ' קמד, הכל אחד.

61 **אֵךְ בָּאֵמֶת, כְּשֶׁתִּדְרֹק בְּלִשׁוֹן רַעִיָּא מְהִימְנָא דְלַעִיל, – רַבְנָא**
62 **הֶזְקַן מִסְבִּיר לַחֲלָן, שְׂמֻדְקוֹק לִשְׁוֹן הָרַעִיָּא מְהִימְנָא** מוֹבֵן, שְׁלֹא
63 הַדִּינִים וְלִימּוּד הַתּוֹרָה שֶׁל
64 אִיסוּר וְהִיתֵר וְכו' נִקְרָאִים
65 חֲלִילָה "עֵץ הַדַּעַת טוֹב
66 וְרַע", אֲלֵא הַדְּבָרִים שֶׁל
67 אִיסוּר וְהִיתֵר הַמִּקְבָּלִים
68 חִיּוּתָם מִן וַעַל יְדֵי קְלִיפַת
69 נוּגָה, שְׁהִיא, קְלִיפַת נוּגָה,
70 הִיא "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע", מְעוּרָב בַּה טוֹב וְרַע, כְּפִי שִׁיסְבִּיר לַחֲלָן,
71 לִשְׁוֹן הָרַעִיָּא מְהִימְנָא הוּא: "וְאֵילָנָא דְטוֹב וְרַע דִּאיְהוּ אִיסוּר

אגרת הקדש

אך באמת כשתדקדק בלשון ר"מ דלעיל ואילנא דטוב ורע דאיהו איסור והיתר כו' ולא אמר תורת איסור והיתר או הלכות או"ה אלא ר"ל דגוף דבר האסור ודבר המותר הוא מאילנא דטוב ורע

76 של איסור והיתר הם חלילה
77 "עץ הדעת טוב ורע" – אֵלֶּה
78 ה"רעיא מהמנא" אומר
79 "איסור והיתר", רֹצֵחַ לֹמֵד
80 דִּבְרוּת דָּבָר הָאִסּוּר וּדְבָר
81 שְׂדֵרֵי אֱלֹהִים, שְׂדֵרֵי זֶה אִסּוּר
82 ע. – מ"ע הדעת טוב ורע,

31. סנהדרין נא, ב. 32. ראה עדיות פ"ח מ"ז ובמפרשים שם. 33. מנחות מה, א. 34. הבא להלן בחצ"ר ליתא בתניא שלפנינו, וניתוסף כאן ע"פ הגהת הצ"צ, הובאה ב"לוח החקיקון" שבסוף ספר התניא. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חתיגה פ"ב מ"ב". 36. רמב"ם בהקדמת ספר היד.

1 שהוא קליפת נגה, - בה מעורב טוב ורע, כמו שכתוב בעץ
2 חיים³⁷. וזהו לשון "אסור", - מלשון קשור, שהקליפה שורה
3 עליו ואינו יכול לעלות למעלה - בקדושה, בדבר המטה, -
4 מלשון התרה, דהיינו - המלה "מותר" משמעותה שאינו קשור
5 ואסור בקליפה, - שלא
6 יוכל לעלות למעלה, ויוכל
7 לעלות על ידי האדם
8 האוכלו - את הדבר
9 המותר, כפונת לה, -
10 שאוכל דבר זה כדי שיהיה
11 לו כוח לעבוד את ה', ונס
12 בסתם - כשהוא אוכל
13 אותו סתם מבלי שתהיה לו,
14 בשעת מעשה, כוונה כדי
15 לעבוד את ה', כל אדם
16 העובד ה' שכתב האכילה
17 ההיא לומר ומתפלל לה,
18 ונמצא שנעשה אותיות
19 התורה והתפלה העולה
20 לה' מכת הנבדק
21 מהמאכל ההוא, - שאכל,
22 החיות שבמאכל היא
23 מקליפת "נוגה", והיא עולה
24 לה', וזהו כחל, - שאז מן
25 ההכרח להודק לתורה
26 ותפלה כדי שהחיות
27 שבאותו מאכל תעלה לה',
28 אבל בשבת שיש עליה
29 לקליפת נגה בעצמה עם
30 החיצוניות שכתב
31 העולמות, - שהיא אז בעליה, שכן שבת היא עליית העולמות³⁸,
32 לכן מצוה לאכל כל תענוגים בשבת - האכילה עצמה בשבת
33 היא מצוה, לא רק מה שבכוח האכילה ההיא הוא לומר ומתפלל,
34 ולהתרחקות - אכילת קשר - בשתיית יין, אף שכתב - כשהוא
35 מחפש לאכול בשר ולשתות יין, נקרא "זולל וסובא", - ואילו
36 בשבת, כשהוא אוכל לשם עונג שבת, זו מצוה. על כל פנים, כל
37 האמור הוא בדבר של "היתר" שאינו קשור בקליפה ויש בו היכולת
38 לעלות, וכפי שמוסבר בפרק ז' שבחלק הראשון של ספר התניא.
39 מה שאין בן בדבר אסור - שאסור לאכול אותו, שאינו יכול
40 לעלות - לקדושה, לא בשבת ולא כחל גם בשבת³⁹ ולומר
41 בכת ההוא, - כלומר, דבר אסור אינו יכול לעלות לקדושה, כי הוא
42 אסור וקשור לקליפה, אם לא שאכל לפיקוח נפש - להצלת נפשו.

אגרת הקדש

שהוא קליפת נוגה כמ"ש בע"ה. וזהו לשון אסור
שחקליפה שורה עליו ואינו יכול לעלות למעלה כדבר
המותר דהיינו שאינו קשור ואסור בקליפה ויוכל לעלות
ע"י האדם האוכלו ככוונה לה' וגם בסתם כל אדם העובד
ה' שבכת האכילה ההיא לומר ומתפלל לה' ונמצא
שנעשה אותיות התורה והתפלה העולה לה' מכת הנבדק
מהמאכל ההוא וזהו כחול אבל בשבת שיש עליה לקליפת
נוגה בעצמה עם החיצוניות שבכל העולמות לכן מצוה
לאכול כל תענוגים בשבת ולהרבות בבשר ויין אף שבחול
נקרא זולל וסובא. משא"כ בדבר אסור שאינו יכול לעלות
לא בשבת ולא בחול גם כשמתפלל ולומר בכת ההוא אם
לא שאכל לפיקוח נפש שהתירו רז"ל ונעשה היתר [גמור].
אבל הלימוד בתורה אף הלכות אסור והיתר טומאה
וטהרה שהם המשניות וברייתות שבגמרא ופוסקים
המבארים ומבררים דבריהם להלכה למעשה הן הן
גופי תורה שבע"פ שהיא ספי' מלכות דאצילות כדאי'
בוזה"ק במקומות אין מספר ובריש תיקונים מלכות
פה ותורה שבע"פ קרינו לה ובאצי' איהו וגרמוהי חד
בהון דהיינו שאור א"ס ב"ה מתייחד באצילות בתכלית
היחוד שהוא ורצונו וחכמתו המלוכשים בדבורו שנקרא
מלכות הכל אחד:

43 שהתירו רז"ל ונעשה היתר [גמור]³⁹. אבל הלמוד בתורה, אף
44 הלכות אסור והיתר ממה ומהרה, - לא הדברים עצמם שהם אסור
45 וטמא מותר וטהור, אודותם דנות ההלכות, שהם "עץ החיים טוב ורע",
46 כי אם הלכות התורה שלומדים אודות דברים אלה, שהם המשניות
47 וברייתות שבגמרא
48 ופוסקים, - הפוסקים הלכה
49 למעשה, המבארים
50 ומבררים דבריהם - דברי
51 המשנה והברייתות, להלכה
52 למעשה, הן הן גופי - עיקר
53 התורה שבעליפה, שהיא -
54 תורה שבעל פה, היא ספירת
55 מלכות דאצילות, כדאיתא
56 - כמובא בזהר הקדוש
57 במקומות אין מספר,
58 ובריש תיקונים: - בתחילת
59 "תיקוני זוהר"⁴⁰ כתוב:
60 "מלכות - היא בחינת פה,
61 תורה שבעל פה קרינו לה",
62 - אנו קוראים לה, ובאצילות
63 איהו - הוא, אור אין סוף,
64 וגרמוהי - הכלים והמדות
65 שלו (הנקראים "גרמוהי"), חד
66 כחז"ל, - הם דבר אחד בהם,
67 דהיינו שאור אין סוף ברוך
68 הוא מתייחד באצילות
69 בתכלית היחוד, שהוא
70 ורצונו והכמתו המלוכשים
71 בדבורו שנקרא "מלכות" -
72 הכל אחד: - דבר אחד, הרי
73 ששם לא שייך לומר הענין של "עץ הדעת טוב ורע", אלא זה תכלית
74 היחוד של אלקות, כך ההלכות של תורה שבעל פה מהמשניות,
75 הברייתות והפוסקים שהן בחינת "מלכות דאצילות", הן באופן היחוד
76 של "מלכות דאצילות", ולא שייך לומר חס ושלום עליהם הענין של "עץ
77 הדעת טוב ורע". אלא, כפי שיסביר להלן, כך הדבר מצד עצם הענין של
78 "מלכות דאצילות" כפי שהיא ב"אצילות", ומצד עצם הענין של הלכות
79 התורה שהן בבחינת "מלכות דאצילות", אך כפי שזה בא לאחר מכן
80 בהתלבשות, הרי שלא רק ההלכות של תורה באו בהתלבשות
81 בעולמות, בהם יכול להיות עליהן העלם והסתרה, כי אם גם "מלכות
82 דאצילות" כפי שהיא באה בהתלבשות - גם היא נקראת "עץ הדעת טוב
83 ורע", מצד ההתלבשות בקליפת "נוגה" הכלולה מטוב ורע, וזאת - כדי
84 לברר בירורים (לברר את הטוב מן הרע).

37. שער מ"ט פרק ב'. 38. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר לכהנ"ל מלשון אדנ"ע בעצמו (תו"א פ' ח"ש) ובביאור הצ"צ לשם (גרפס בתו"א קה"ת בהוספה)". 39. ראה הוספה (הורפס בספר "שיעורים בספר התניא"). 40. יז, א (בהקדמה - פתח אליהו). 41. ראה לעיל ריש ס"ב.

יום ראשון	יום ששי	ל תשרי, א דר"ח	ה'תש"ד
תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ	שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.		
	הלל: כופלין "הודו לה" אחר כל אחד מהג' פסוקים "יאמר נא", וגם כשמתפללים ביחיד. - "ואברהם זקן גו' זבדיה ישמרני כו" - ג' פ'מים.		

יום שני	שבת	א חשוון, שר"ח	ה'תש"ד
תהלים: מפרק א עד פרק ט	שיעורים. חומש: נח, שביעי עם פירש"י. תהלים: א-ט. תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.		
	במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוץ הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מפסוק וירא ה' אל אברהם גו'. כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר לאחד על יחידות: מאז שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום "לך לך מארצך גו'" וכתב "ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה", התחל סוד הברורים. ועל פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הנציצות הצדיקים להתברר על ידו מחכים לגאלתם. הצדיקים שהם בעלי ראיה, רואים הם באיזה מקום הברורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם. ועמא דבר [=והאנשים חוץ מהם], הנה עילת כל העלות וסבת כל הסבות מסבב כמה עלות וסבות שיבואו למקום ההוא, אשר שם הטלה עליהם העבודה בעבודת הברורים.		

יום שלישי	יום ראשון	ב חשוון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק י עד פרק יז	שיעורים. חומש: לך לך, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: י-יז. תניא: ואחר . . . קמא טובא.		
	משיחת אאמו"ר מוצש"ק לך לך תרנ"א: אין די ערשטע יאָהרען פון זיינע נשיאות האָט דער אלטער רבי געזאָגט ברבים "מען בעדארף לעבן מיט דער צייט". דורך זיין ברודער מהרי"ל האָבען זקני החסידים אויסגעפונען, אז דער רבי מיינט אז מ'דארף לעבען מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך. ניט נאָר לערנען די פרשת השבוע יעדען טאָג, נאָר לעבען מיט איר.		

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מוצאי שבת קדש לך לך תרנ"א: בשנות נשיאותו הראשונות אמר רבנו הזקן ברבים "יש לחיות עם הזמן". באמצעות אחיו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] ברוך זקני החסידים, שפונת הרבי היא שיש 'לחיות' עם פרשת השבוע ופרשת היום מפרשת השבוע. לא רק ללמוד את פרשת השבוע כל יום, אלא 'לחיות' עמה.

יום רביעי	יום שני	ג חשוון	ה'תש"ד
תהלים: מפרק יח עד פרק כב	שיעורים. חומש: לך לך, שני עם פירש"י. תהלים: יח-כב. תניא: וכמדומה . . . קמב אמרי פי.		
	(המשך שיחת הנ"ל): בראשית איז א פרייליכע סדרה, אפילו דער סוף איז ניט גאָר אזוי געשמאק. נח איז דער מבול, אבער א פרייליכער סוף וואָך - געבאָרען געוואָרען		

אברהם אבינו. די אמת פרייליכע וואָך איז פרשת לך לך, אלע טעג פון דער וואָך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם זיין גטליכקייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש האָט אברהם אבינו איבערגעגעבען בירושה צו אלע אידען.

(הַמִּשְׁךָ שִׁיחָה הַג'ל): : בְּרֵאשִׁית הִיא פְּרָשָׁה שְׁמִיחָה, לְמִרוֹת שְׁהִסּוֹף אֵינוֹ כָּל כָּךְ נָעִים; נֵחַ הוּא הַמְּבּוּל, אֶךְ סוֹף שְׁבוּעַ שְׁמִיחָ – אֲבָרָהָם אָבִינוּ נִוְלָד; הַשְׁבוּעַ הַשְּׁמִיחָ בְּאַמֶּת הוּא פְּרִשְׁת "לָךְ לָךְ". כָּל יְמֹת הַשְׁבוּעַ 'חַיִּים' עִם אֲבָרָהָם אָבִינוּ, הָרֵאשׁוֹן שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עַל פְּרִסּוֹם אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם. וְאֵת מִסִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ שָׁלוֹ הוֹרִישׁ אֲבָרָהָם אָבִינוּ בִּירוּשָׁה לְכָל הַיְּהוּדִים.

יום שלישי	ד חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: כו. בר"מ . . . 284 ע"כ בר"מ.		
למוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש. לא לבד בנפש הלומד, כי אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אור הבית הוא אור תורה ויראת שמים.		

יום רביעי	ה חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, רביעי עם פירש"י. תהלים: כט"לד. תניא: והנה המובן . . . קמג בלבד.		
ישראל נמשלו לכווכבים המתנוצצים בשמי רקיע, אשר לאורם לא יתעה גם ההולך במחשכי הלילה.		
כל אחד מישראל, בין איש ובין אשה, יש בו די כח מוסרי ורוחני, להשפיע להעמיד גם את מכיריו ומידעיו בקרן אורה.		

יום חמישי	ו חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: לך לך, חמישי עם פירש"י. תהלים: לה"לח. תניא: ועוד יש . . . 286 בהסתר כו'.		
כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה. וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: אבער ניט מיט פויערשע יאָהרען, וואָס עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא שמעו, מען זעהט ניט קיין גטליכקייט און מען הערט ניט קיין גטליכקייט.		
כְּשֶׁרָצָה רַבֵּנוּ הַזָּקֵן לְבָרֵךְ אֶת ר' יְקוֹתִיאֵל לִיעֲפֶלֶר בְּעִשְׁרוֹת, אָמַר שְׁאֵינוֹ חָפֵץ בְּזֶה, שְׁלֹא תִטְרִידוּ הָעִשְׁרוֹת מִלְּמוּד הַחֲסִידוּת וְהַתְּעַסְקוֹת בַּעֲבוּדָה. וְכִשְׁרָצָה לְבָרְכוּ בְּאֵרִיכוֹת יָמִים אָמַר: אָבֵעֶר נִיט מִיט פּוֹיעֶרשֶׁע יֶאָהָרֵעֵן, וּוְאָס עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ אַזְנַיִם לָהֶם וְלֹא שְׁמֵעוּ, מֵעַן זֶעֱהֵט נִיט קִיִּין גִּטְלִיכְקִיִּיט אֹון מֵעַן הָעֵרֶט נִיט קִיִּין גִּטְלִיכְקִיִּיט.		
כְּשֶׁרָצָה רַבֵּנוּ הַזָּקֵן לְבָרֵךְ אֶת ר' יְקוֹתִיאֵל לִיעֲפֶלֶר בְּעִשְׁרוֹת, אָמַר שְׁאֵינוֹ חָפֵץ בְּזֶה, שְׁלֹא תִטְרִידוּ הָעִשְׁרוֹת מִלְּמוּד הַחֲסִידוּת וְהַתְּעַסְקוֹת בַּעֲבוּדָה. וְכִשְׁרָצָה לְבָרְכוּ בְּאֵרִיכוֹת יָמִים אָמַר: אֶךְ לֹא בְּחַיִּי אֲכַר שְׁ"עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ, אַזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ, לֹא רֹאִים אֱלֻקוֹת וְלֹא שׁוֹמְעִים אֱלֻקוֹת.		

עבודת הכהן הגדול

יום ראשון ל' תשרי ה'תש"ע

לא יצא, ואינו יוצא מירושלים לעולם. ענינו הוא – להיות בדביקות תמידית בה', ללא כל הגבלות.

ואף עבודת ה' מתחלקת לשלושה סוגים (א) קיום מצוות. (ב) לימוד תורה. (ג) דביקות בה' (תפילה), ושלמותה היא העבודה של מסירות נפש.

ענינים העיקרי של המצוות הוא להחדיר את הקדושה האלוהית בתוך גשמיות העולם, ולכן, רוב המצוות הן בדברים גשמיים ובענייני העולם.

התורה היא למעלה מהגבלות העולם, "ארוכה מארץ מידה". יחד עם זאת, עדיין היא בגדר 'מידה', ושייך לומר עליה שהיא 'ארוכה'.

מסירות נפש היא למעלה מכל מידה וגבול, והיא מבטאת דביקות בה' ללא גבול, עד כדי כך שהאדם מוכן להקריב את נפשו עבור ה'.

(לקו"ט, חז"ל, עמ' 7)

הלכות כלי המקדש פרק ה הלכה ז: וְכִתּוּבָהּ לֹא מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהָיָה הַנִּקְרָא לְשֵׁכֶת בְּחֵן גָּדוֹל. וְכִבְדּוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ שֶׁיְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבֵיתוֹ בְּלִבְדּוּ... וְהָיָה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵינוֹ זֶה מִשָּׁם.

בני ישראל מתחלקים לשלושה סוגים כלליים:

א. הנהגת רוב בני ישראל, שהיא בבחינת "הנהג בהם מנהג דרך ארץ", עוסקים בדרכי העולם, ועבודתם היא בעיקרה קיום המצוות ועשיית מעשים טובים ("מארי עובדין טבין").

ב. שבט לוי, שעליו נאמר (רמב"ם, שמיטה ויובל, יג, יב), "הובדל לעבוד את ה'", לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים..." ("מארי תורה"). ולמרות זאת, אין הם מובדלים לגמרי משאר ישראל העוסקים בדרכי העולם, שהרי הם נמצאים במושבות בני ישראל בכדי לקבל מהם תרומות ומעשרות, ושם גם מורים להם תורה ומשפט.

ג. למעלה מהם הוא הכהן הגדול, שנצטווה: "מן המקדש

בין כהן גדול לכהן הדיוט

יום שני א' מרחשון ה'תש"ע

לכהן הדיוט, אבל כהן גדול יכול ללבוש אף שלא בשעת העבודה. כי לכהן גדול נאמר "ומן המקדש לא יצא", וכל זמן שהוא במקדש יכול לעבוד אם ירצה, ולכן נחשב תמיד כשעת העבודה.

ויש שכתב בדרך אחרת:

כהן גדול מרצה על ידי הציץ על טומאת מקדש וקודשיו. אך כל זאת, רק אם הוא לבוש בשמונת בגדים, שהרי "בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהן, אין בגדיהם עליהן אין כהונתם עליהן" (להלן פ"י ה"ד). ולכן צריך הוא להיות לבוש באבנט אף שלא בשעת עבודה, כדי שהציץ ירצה על כל טומאה שתארע במקדש (שו"ת בית הלוי ח"א סי"א).

הלכות כלי המקדש פרק ח הלכה י"א: הָאֲבֵנִיט - מִפְּנֵי שֶׁהוּא שְׁעִמָּנוּ, אִסּוּר לְכַהֵן הַדְּיוּט לְלָבֹשׁ אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה.

לדעת הרמב"ם חייבים כל הכהנים להסיר את האבנט בסיום עבודתם במקדש, כי איסור שעטנו הותר להם רק בשעת העבודה. וגם כהן גדול, בכל ימות השנה (שאו אבנטו עשוי שעטנו), אסור ללבושו שלא בשעת העבודה, ומה שהזכיר כאן הרמב"ם 'כהן הדיוט', בא למעט כהן גדול ביום הכיפורים, שאבנטו ביום זה עשוי פשתן, ומותר ללבשם אף שלא בשעת עבודה (כסף משנה).

והרדב"ז (כלאים פ"י הל"ב) ביאר:

הרמב"ם אסר ללבוש את האבנט שלא בשעת העבודה רק

בגדים או תכשיטים?

יום שלישי, ב' מרחשון ה'תש"ע

דוקא משום שהציץ הינו תכשיט, הוא הראשון והעיקרי מבין בגדי הכהן הגדול, כי לדעת הרמב"ם כל בגדי הכהן הגדול הם תכשיט ולא בגד. וכך הוא מגדיר זאת בספר המצוות (מ"ע לג): "הציצוי שנצטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לכבוד ולתפארת". הרי שעיקר ענין בגדי הכהן הגדול אינו לבוש לכיסוי הגוף, אלא בתור תכשיט, לכבוד ולתפארת.

מטעם זה, הציץ שבו מתבטא בייחוד ענין הפאר וההדר, והוא היחיד העשוי כולו זהב – הוא הראשון מבין בגדי הכהן הגדול.

(לקו"ט שיחות חלק כו, עמ' 193)

הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה א: בִּיצֵד מַעֲשֶׂה הַצִּיץ. בפרק זה עוסק הרמב"ם בארבעת הבגדים המיוחדים לכהן גדול, בנוסף לארבעת הבגדים של כל כהן. הפתיחה בדיני הציץ מעניינת במיוחד לאור דברי חלק ממפרשי התורה הראשונים, כי הציץ אינו מהווה חלק מכלל הבגדים. זאת, מאחר שבפסוק המונה את הבגדים (שמות כח, ד) לא מוזכר כלל הציץ! וטעם הדבר, כי הציץ במהותו הוא תכשיט ולא בגד. ואולם, מדברי הרמב"ם נראה כי הציץ כן נמנה בין בגדי הכהן הגדול, ואדרבה, הוא הראשון מביניהם. ונראה לומר בדעת הרמב"ם, כי היא הנותנת:

עיבור השנה של חזקיה המלך

יום רביעי ג' מרחשון ה'תשס"ט

אָדָר שְׁנִי; וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֲכָמִים.

כדי שחודש ניסן יהיה בעונת האביב יש צורך להאריך את השנה ולדחות את חודש ניסן. הדבר נובע מן ההפרש שיש בין

הלכות ביאת המקדש פרק ד הלכה י"ח: וְעוֹד אַחֲרֵת הָיְתָה שָׁם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁנָה, שְׁעֵבֶר הִזְקִיָּה הַמֶּלֶךְ אֶת הַשָּׁנָה בַּיּוֹם שְׁלִשִׁים שָׁל אָדָר, שֶׁרָאוי לְהִיטֵי רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ נִסָּן, וְעָשָׂה אוֹתוֹ תַּחֲרֹשׁ

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

ושריו וכל הקהל בירושלם" הוחלט "לעשות הפסח בחדש השני". אך לאחר שזה נעשה, נאמר, כי "התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד" (שם ל', יח).

נחלקו תנאים בברייתא על מה התפלל חזקיהו, ועל מה צריך היה לכפר. לדעת רבי שמעון "אין מעברין אלא אדר, והוא עיבר ניסן בניסן" (סנהדרין יב, ב). בהמשך הגמרא מובא הסבר לטענות: חזקיהו עיבר את השנה ביום שלושים לחודש אדר, יום שהוא ראוי להיות ניסן, ואמר שמואל "אין מעברין את השנה ביום שלושים של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן". הסבר זה הביא כאן הרמב"ם.

(המקרא והמסורה עמ' נד)

12 חודשי ירח לבין שנה שלמה. אורכה של שנה הוא משך הזמן שחולפים בו ארבע עונות השנה. אורכם של 12 חודשי ירח הוא משך הזמן העובר עד שהירח מסובב את כדור הארץ 12 פעמים.

אורכה של שנת חמה גדול יותר מאורכה של שנת הירח, וכדי להשלים את שנת הירח יש להוסיף 11 יום, והדבר אינו אפשרי: "רבי נתן אומר: שמור את חודש האביב - חודש הסמוך לאביב אתה מעבר, ואי זה זה? הוי אומר זה אדר... שנה אין תוספת עיבורה אלא בסוף" (מכילתא, מסכתא דפסחא פרשה ב). ולכן, יש להוסיף אחת לכמה שנים חודש לפני חודש ניסן, בחודש אדר. בדברי הימים (ב, פרקים כט-ל) מתואר פסח שנעשה שלא בזמנו, בשנה הראשונה למלכות חזקיהו, כאשר בהתייעצות "המלך

יום חמישי ד' מרחשון ה'תש"ע

מום באזנים

בסביב האוזן כולה". כלומר, הבשר שסביב האוזן הוא כעור, וחסרון אינו פוסל בו, ואילו נקב או סדק בחלק הפנימי, הדומה לעצם – הרי הוא מום.

אך לדעת רש"י (בכורות שם ד"ה אבל), העור הוא "אליה רכה של האוזן", היינו החלק הרך שבתחתית האוזן, וכל מה שמעליו הוא בכלל הסחוס.

להלכה, כתב הט"ז (יור"ד סי' ש"ט ס"ק ד') כשיטת הרמב"ם, וכן כתב אדמו"ר הזקן (בסדר מכירת בהמה המבכרת, בש"ע סוף הל' פסח) שמום הוא רק "כשהחתך הוא בתוך, שהיא הסחוס שיש לה גובה קצת הזקוף בתוך פנימיות האוזן ממש אצל הנקב", אבל אם החתך הוא במקום אחר – "אפילו נחתכה האוזן כולה" – אינו מום.

הלכות ביאת המקדש פרק ז, הלכה ב: הַמֶּשֶׁה בָּאֵין, וְאֵלֶּי הֵן: מִי שֶׁנִּפְגַּם סָחוּם אֲזִינוּ... אֶבֶל הָעוֹר הַמִּקְרָא לְסָחוּם הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם, בֵּין שֶׁנִּקְבַּב בֵּין נִפְגַּם בֵּין נִסְדָּק.

בהמה שיש בה מום פסולה לקרבן ושנינו במשנה (בכורות לו, א) שהמומים הפוסלים באוזן, היינו נקב או פגם, הם רק בסחוס ואילו העור "אין בו מום בין ניקב בין נפגם בין נסדק".

ומבאר ה'קרבן אהרן' (פרשת מצורע): שלושה חלקים באוזן: א. הבשר שסביב האוזן. ב. החלק הפנימי של האוזן. ג. הסחוס הנמצא בין שניהם, שבשרו קשה ודומה לעצם והוא הנקרא גם 'תנוך' (רש"י בכורות שם).

והרמב"ם כתב (פירוש המשניות נגעים פ"ד מ"ט) שהסחוס הוא "גשם יוצא על שטח האוזן, ממה שימשך לפניו, כאשר יגע בו האדם ימצאהו חזק דומה לעצם, ומחוץ הוא בשר רך מקיף

יום שישי ה' מרחשון ה'תש"ע

קרבן תמים ושנה תמימה

מכאן שאף כי 'מובחרים' הוא דין בפני עצמו הנלמד מהכתוב "מבחר נדרין" (להלן פ"ב ה"ח), בכל זאת העניין נכלל גם בלשון "תמים יהיה", ונמצא שהמביא קרבן מובחר מקיים גם את החובה להביא מהמובחר וגם את מצות "תמים יהיה".

וזאת משום ב"תמים" יש שני פרטים, כנ"ל: א. שאינו בעל מום. ב. שיש בו תוספת שלמות ותמימות.

למעשה, זהו ההבדל בין "תמים" לבין "שלם": "שלם" משמעותו העדר החסרון, בעוד תמים משמעותו תמימות יתירה. כיוצא בזה: שנה רגילה היא שנה שבה יש י"ב חודשים, וכאשר חודש מרחשון וחודש כסלו מלאים, היא שנה שליומה (טור או"ח ר"ס תבח) אך רק שנת העיבור נקראת שנה תמימה (ערכין לא, א), אף שגם בלאו הכי היא שליומה שלא חסר בה דבר.

(לקוטי שיחות, חלק ל עמ' 45)

הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקִּרְבָּנוֹת תָּמִימִין וּמִבְחָרִין - שֶׁנֶּאֱמַר: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִצְוֹן, זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה.

המושג 'תמים' כולל: א) שלילת מום. ב) שלמות נוספת, היינו לא רק שלא חסר בו דבר, אלא הוא 'תמים'.

ובקרבנות: מצד אחד – אסור שיהיה בו מום, היינו שלילת החסרון. ומצד שני – יש כאן גם את התמימות במובן של תוספת שלמות, תמימות יתירה. כפי שעולה מדברי הרמב"ם, "מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים ומובחרין שנאמר תמים יהיה לרצון זו מצות עשה". ועל דרך זה כתב גם בהמשך (להלן ריש פ"ו), לגבי נסכים ועצי המערכה: "כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר, כך נסכיו יהיו תמימים ונבחרים, שנאמר תמימים יהיו לכם ונסכיהם... וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים".

שבת קודש, ו' מרחשון ה'תש"ע

תינוק כחוש שהבריא - מתי מלים אותו ?

מישרים א' סי' ס"א), נשאל על מילת תינוק, שביום השמיני ללידתו היה כחוש, והדין הוא, שאין למול אותו בזמנו אלא ממתנינים עד שיבריא (ב"י יור"ד רסב) – האם כאשר יתחזק ויחזור למשקלו

הלכות איסורי מזבח פרק ב, הלכה ו: וְחֻלָּה.. שְׂאִינוּ בָשָׂר לְקַרְבָּן.

אחד מפוסקי דורנו, שיום פטירתו חל בשבוע הבעל"ט (דובב

המשך בעמוד צז

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ל' תשרי' מרחשון ה'תש"ע

יום ראשון ל' תשרי ה'תש"ע

הלכות פלי המקדש והעובדים בו פ"ק ג

א. זרע לוי בלו - מבדל לעבודת המקדש, שנאמר: "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי"; ומצות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש, בין רצו בין לא רצו - שנאמר: "ועבד הלוי הוא". וכן לוי שקבל עליו כל מצוות לוייה חוץ מאחת - אין מקבלין אותו, עד שקבל את כלן. ב. עבודה שלחן היא שיהיו שומרין את המקדש, ויהיה מהן שוערין לפתח שער המקדש ולהגיד [לסגור] דלתותיו; ויהיה מהן מושרין לשורר על הקרבן בכל יום, שנאמר: "ושרת בשם ה' אלהיו" - אינה הוא שרות שהוא בשם ה' הוי אומר: זו שירה. ומתי אומרין השירה? על כל עולות הצבור החובה [נשחובה להקריב] ועל שלמי עצרת [קרבן שבועות] - בעת נסוף היום [על המזבח]; אבל עולות נדבה שמקריבין הצבור - [כשאינן יחידים שנדבו קרבנות] - לקיין המזבח [שלא יהיה המזבח שומם], וכן הנסכים הבאין בפני עצמן [בלי קרבן] - אין אומרין עליהן שירה.

ג. לוי האונן - שמת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר, מתר לעבד ולשורר. ואין פותחין משנים עשר ליום עומדים על הדוכן [בימת השירה] בכל יום, אומרין שירה על הקרבן; ומוסיפין עד לעולם. ואין אומרין שירה אלא בפ"ה, בלא כלי; שעקר השירה שהיא עבודתם - בפ"ה. ואחרים היו עומדים שם, מנגנין בכלי שיר - מהם ליום ומהם ישראלים מיתסין המשאיין [בנותיהן] לכהנה [לכונה], מפני יחוסן; שאין עולה על הדוכן אלא מיתס. ואין אלו המושרים על פי הכלים עולין [נחשבים] למנגן השנים עשר.

ד. ובמה הם מנגנין? בנבלים וכלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל [מצלתיים]. ואין פותחין משני נבלים, ולא מוסיפין על ששה; ואין פותחין משני כלילים, ולא מוסיפין על שנים עשר; ואין פותחין משתי חצוצרות, ולא מוסיפין על מאה ועשרים; ואין פותחין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם; והצלצל - אחד בלבד.

ה. בימי המועדות בלן ובקראשי חדשים, היו הפהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן, והלויים אומרין שירה - שנאמר: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובקראשי חדשכם - ותקעוכם בחצוצרות". החצוצרת היתה נעשית מן העשת [גוש] של כסף. עשה אותה מן הגרופטאות [שברים] של כסף, כשרה; משאר מיני מתכות, פסולה. והכלילים שהיו מנגנין בהן - הנה אבוב [קנה החליל] שלהן של [מ:] קנה, מפני שקולו ערב; ולא הנה מחלק [מסיים] אלא באבוב יחיד, מפני שהוא מחלק יפה [כשהסיום באחד].

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה - נ- מכה באצבעו על החליל להנעים קולו [לפני המזבח] - בשחיטת פסח ראשון,

ובשחיטת פסח שני, וביום טוב הראשון של פסח, וביום טוב הראשון של עצרת, ובשמונת ימי החג. וחליל זה דוחה את השבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה הוא, ודוחה את השבת.

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו, עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר: "זאת אשר ללויים: מכן חמש ועשרים שנה", וכתוב אחד אומר: "מכן שלשים שנה" - הא כיצד? חמש לתלמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש - שנאמר: "איש איש על עבדתו".

ח. זה שנאמר בתורה: "ומכן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינה מצוה הנוהגת לדורות. אבל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול - כשיחלקל קולו מרב הזקנה, נפסל לעבודתו במקדש. ונראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל יהיה מן השוערים.

ט. שמואל הרואה [הנביא] ודוד המלך חלקו הלויים לעשרים וארבעה משמרות; ועובד משמר בכל שבת [שבוע]. וכל אנשי המשמר, מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות; וכל יום ויום מימי השבת, עובדים בו אנשים ידועים [מסומנים לאותו יום]. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהם, איש איש על עבודתו. וכל הלויים מזקרין [אסורין] על עבודת המזבח, שנאמר: "אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרב, ולא ימתו" - לא יקרב לעבודה, אבל לגע מתרין.

י. וכשם שהלויים מזקרין שלא לעבד עבודת הפהנים - כך הפהנים מזקרין שלא לעבד עבודת הלויים, שנאמר: "גם הם גם אתם". וכן הלויים עצמם מזקרין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסיע המשוור לשוער, ולא השוער למשוור - שנאמר: "איש איש על עבדתו ועל משאו".

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים, או שסיע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימתו"; אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה.

הלכות פלי המקדש והעובדים בו פ"ק ד

א. הפהנים הבדלו מקלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר: "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים"; ומצות עשה היא להבדיל הפהנים ולהקדישם ולהכניסם לקרבן - שנאמר: "וקדשתו", כי את לחם אלהיה הוא מקריב.

ב. וצריך כל אדם מישאל לנהוג בו כבוד הרבה, ולהקדים אותו לכל דבר שבקדשה, לפתח [לקרוא בתורה] ראשון, ולכרף [לפני ואחרי המזון] ראשון, ולטל מנה [בסעודה] יפה ראשון.

ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר; וכן היו עד שמואל הנביא.

שם שָׁמַן המִשְׁחָה - מְרַבֵּין [ממנין] אותו בְּבִגְדֵי כְהֵנָה גְדוֹלָה בְּלִבָּד, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֲשֶׁר יִצַּק עַל רֹאשׁוֹ שָׁמֶן המִשְׁחָה, וַיִּמָּלֵא אֶת יָדוֹ לִלְבַּשׁ אֶת הַבְּגָדִים" - כָּשֶׁם שֶׁמֶתְרַבֶּה [מתמנה] בְּשָׁמֶן המִשְׁחָה, כִּף מִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים.

יג. כִּיצַד מְרַבֵּין אוֹתוֹ בְּבִגְדִים? לֹבֵשׁ שְׂמֹנֶה בְּגָדִים וּפּוֹשְׁטֵן, וְחוֹזֵר וְלֹבֵשׁ לְמַחֵר, שִׁבְעַת יָמִים יוֹם אַחֵר יוֹם - שֶׁנֶּאֱמָר: "שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן תַּחֲתִיו"; וְכָשֶׁם שֶׁרַבּוּי בְּגָדִים שִׁבְעָה - כִּף מְשִׁיחָה בְּשָׁמֶן שִׁבְעָה, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאִם עֲבַד קֹדֶם שֶׁיִּתְרַבֶּה בְּבִגְדִים כָּל שִׁבְעָה, אוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְשַׁח כָּל שִׁבְעָה - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוּאִיל וְנִתְרַבֶּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת, נִעֲשֶׂה כֵּהֵן גְּדוֹל לְכָל דֶּבֶר.

יד. אֵין [הבדל] בֵּין כֵּהֵן מְשִׁיחַ בְּשָׁמֶן המִשְׁחָה לְמִרְבֶּה בְּגָדִים, אֲלֹא פֶר [לקרבו] שֶׁמִּבְּאֵי כֵּהֵן הַמְּשִׁיחַ אִם שָׁנֵג בְּאַחַת מִן הַמַּצּוֹת שֶׁחֵבַע עֲלֵיהֶן חֲטָאת, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִם הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֹא וְגו'"; אֲבָל לְשַׁאֵר הַדְּבָרִים - שְׁוִין הֵן. טו. אֵין מַעֲמִידִין [ממנין] כֵּהֵן גְּדוֹל, אֲלֹא בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וָאֶחָד. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֲלֹא בֵּינֵם, שֶׁנֶּאֱמָר: "בֵּינֵם הַמְּשַׁח אוֹתוֹ"; וְכֵן אִם נִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים בְּלִבָּד, אֵין מְרַבֵּין אוֹתוֹ אֲלֹא בֵּינֵם. וְאֵין מִמֵּינִי שְׁנֵי כְהֵנִים גְּדוֹלִים כְּאַחַת.

טז. וּמִמֵּינִי כֵּהֵן אַחֵר, [ש:] יִהְיֶה לְכֵהֵן גְּדוֹל כְּמוֹ הַמְּשִׁנָּה לְמִלָּךְ, וְהוּא הַנִּקְרָא 'סֶגֶן', וְהוּא הַנִּקְרָא 'מִמְנָה'. וְיִהְיֶה עוֹמֵד לִימִין כֵּהֵן גְּדוֹל תַּמִּיד, וְזֶה כְּבוֹד הוּא לוֹ [- לכהן הגדול]. וְכָל הַכְּהֵנִים מִתַּחַת יָד הַסֶּגֶן.

יז. וְעוֹד מִמֵּינִי קַתִּיקוּלִין [מנהל כללי], לְהִיּוֹת לְסֶגֶן כְּמוֹ הַסֶּגֶן לְכֵהֵן גְּדוֹל; וְאֵין פָּחוֹת מֵשְׁנַיִם. וּמִמֵּינִי אֲמִרְכּוּלִין [אחראים], אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה; וּמִפְתָּחוֹת הַעֲזָרָה בֵּינֵם - רָצָה הָאֶחָד לְפָתַח, אֵינּוּ יָכוֹל עַד שֶׁיִּתְכַּסּוּ כָּל הָאֲמִרְכּוּלִין וְיִפְתָּחוּ.

יח. וּמִמֵּינִי גִזְבְּרִין מִתַּחַת יָד הָאֲמִרְכּוּלִין, וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁלֶשֶׁה גִזְבְּרִין; וְהַגִּזְבְּרִין - הֵן שְׁגוּבִין הַהִקְדָּשׁוֹת [תרומות], וּפּוֹדִין [מוכרים] אֶת הַנִּפְדָּה [הראוי למכירה] מֵהֶן, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן [משתמשים בהן] לְדְבָרִים הָרְאוּיִין לְהוֹצֵאָה [לשימוש].

יט. כֵּהֵן גְּדוֹל הַמְּשִׁיחַ [שנמשח בשמן] קוֹדֶם [להציל] לְמִרְבֶּה בְּגָדִים, וּמִרְבֶּה בְּגָדִים הָעוֹמֵד לְשֶׁרֶת קוֹדֶם לְמִשְׁחָה שֶׁעֲבַר [ממשרתו] מִחֲמַת [טומאת] קָרִי, וְהָעוֹבֵר מִחֲמַת קָרִי קוֹדֶם לְעוֹבֵר מִחֲמַת [שנהיה לו] מוֹם, וְעוֹבֵר מִחֲמַת מוֹם קוֹדֶם לְכֵהֵן מְשִׁיחַ [ממונה ל:] מִלְחָמָה, וּמְשִׁיחַ מִלְחָמָה קֹדֶם לְסֶגֶן, וְסֶגֶן קוֹדֶם לְקַתִּיקוּל [מנהל כללי], וְקַתִּיקוּל קוֹדֶם לְאֲמִרְכּוּל [אחראים], וְאֲמִרְכּוּל קוֹדֶם לְגִזְבֵּר, וְגִזְבֵּר קוֹדֶם לְרֹאשׁ הַמְּשִׁמָּר [שבועי], וְרֹאשׁ הַמְּשִׁמָּר קוֹדֶם לְרֹאשׁ בֵּית אָב [משמרת יום], וְרֹאשׁ בֵּית אָב קוֹדֶם לְכֵהֵן הַדְּיוּט מִשְׁאֵר הַכְּהֵנִים. נִמְצָאוּ הַכְּהֵנִים תַּמִּיד שְׂמֹנֶה מַעֲלוֹת, זו לְמַעְלָה מִזֹּו.

כ. כְּשִׁימּוֹת הַמִּלָּךְ, אוֹ כֵּהֵן גְּדוֹל, אוֹ אֶחָד מִשְׁאֵר הַמְּמַנִּים - מַעֲמִידִין תַּחֲתֵיו בְּנוֹ אוֹ הָרְאוּי לְרִשׁוֹ, וְכָל הַקּוֹדֶם בְּנִתְלָה [- ירושה] קוֹדֶם לְשִׁרְרוֹת [- לתפקיד] הַמֵּת, וְהוּא שִׁיחָה מְמַלָּא מְקוֹמוֹ בְּחֻכְמָה, אוֹ בִּירְאָה [- יראת שמים] אֶף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻכְמָה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִלָּךְ: "הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב

וּבִימֵי שְׂמֹנָא, חִלְקָם הוּא וְדוֹד הַמִּלָּךְ לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מְשִׁמָּר; וְעַל כָּל מְשִׁמָּר וּמְשִׁמָּר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם לְעֹבֹדָה, מְשִׁמָּר כָּכָל שַׁבָּת [- שבוע]. וּמִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת הֵן מִתְחַלְפִּין - מְשִׁמָּר יוֹצֵא, וּמְשִׁמָּר שֶׁהוּא אַחֲרָיו נִכְנֵס, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ; וְחוֹזְרִין חֲלִילָה.

ד. וּמַצּוֹת עֲשֶׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמְּשִׁמָּרוֹת שְׁוִים בְּרָגְלִים [בחגים]; וְכָל שִׁיבּוֹא מִן הַכְּהֵנִים בְּרָגֶל וְרָצָה לְעַבֵּד - עוֹבֵד וְחוֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: "לֵךְ עַד שֶׁיִּגִּיעַ מְשִׁמָּרְךָ", שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכִי יָבוֹא הַלֵּוִי מֵאַחַד שַׁעְרֶיךָ, וְשֵׁרָת".

ה. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְבָּנוֹת הָרָגְלִים, וּבְחִלּוּק לְחֵם הַפָּנִים, וּבְחִלּוּק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת [שבועות]. אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבּוֹת וְתַמִּידִין - אֵין מְקַרִּיב אוֹתָן וְאֶפְלוּ בְּרָגֶל אֲלֹא מְשִׁמָּר שֶׁזָּמְנוּ קְבוּעַ [שתורו השבוע], שֶׁנֶּאֱמָר: "חֵלֶק כְּחֵלֶק יֵאָכְלוּ, לִבָּד מִמִּקְרָיו עַל הָאֲבוֹת" - חֵלֶק כְּחֵלֶק יֵאָכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, וְאֵינֶם חֵלֶק כְּחֵלֶק בִּשְׁאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּבֶד חֲלָקוֹ אוֹתָם הָאֲבוֹת, וְקָבְעוּ אוֹתָן כָּל מְשִׁמָּר וּמְשִׁמָּר בְּשִׁבְתּוֹ.

ו. וְכֵן עֲבֹדָת לְחֵם הַפָּנִים - בְּמְשִׁמָּר שֶׁזָּמְנוּ קְבוּעַ; אֲבָל עֲבֹדָת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם [בשבועות] - כָּכָל הַמְּשִׁמָּרוֹת. וּמִמֵּינִי שְׂאִינּוֹ מְדַבֵּר אֲלֹא בְּרָגְלִים? שֶׁנֶּאֱמָר: "מֵאַחַד שַׁעְרֶיךָ, מִכָּל יִשְׂרָאֵל" - בְּשִׁעָה שְׁכָל יִשְׂרָאֵל בְּאֵין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִמֵּינִי שְׂאִינּוֹ מְדַבֵּר אֲלֹא בְּכֵהֵנִים? שֶׁנֶּאֱמָר: "חֵלֶק כְּחֵלֶק יֵאָכְלוּ", וְאֵין שֵׁם מִתַּנּוֹת לְהֶאָכֵל אֲלֹא לְכֵהֵנִים בְּלִבָּד.

ז. וְכֵן כֵּהֵן שֶׁהִיָּה לוֹ קֶרֶבֶן - הָרִי זֶה בָּא לְמַקְדָּשׁ וּמִקְרִיבוֹ כָּכָל יוֹם שִׁירָצָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבָא כָכָל אֹתָהּ נִפְשׁוֹ וְשֵׁרָת"; וְאֶפְלוּ חֲטָאתוֹ וְאֶשְׁמוֹ, הוּא מְקַרִּיב וּמְכַפֵּר עַל יָדֵי עֲצָמוֹ; וְהָעוֹר שֶׁל קֶרֶבֶנוֹ, שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לְתֵן אֶת קֶרְבָּנוֹ לְכָל כֵּהֵן שִׁירָצָה לְהַקְרִיבוֹ, נוֹתֵן; וְעוֹר הַקֶּרֶבֶן וְעֹבֹדָתוֹ, לְאוֹתוֹ הַכֵּהֵן בְּלִבָּד שֶׁנֶּתַן לוֹ.

ח. הִיָּה הַכֵּהֵן בַּעַל הַקֶּרֶבֶן בַּעַל מוֹם - נוֹתֵן קֶרְבָּנוֹ לְאַנְשֵׁי מְשִׁמָּר, וְהָעוֹר שְׁלָהֶן. הִיָּה זָקֵן אוֹ חוֹלָה שֶׁיָּכוֹל לְעַבֵּד עַל יְדֵי הַדַּחַק [במאמץ מיוחד] - נוֹתֵן קֶרְבָּנוֹ לְכָל כֵּהֵן שִׁירָצָה, וְהָעוֹר וְהָעֹבֹדָה לְאַנְשֵׁי מְשִׁמָּר; וְאִם אֵינּוּ יָכוֹל לְעַבֵּד כָּלָל, הָרִי הַקֶּרֶבֶן נֶאָכֵל לְאַנְשֵׁי מְשִׁמָּר.

ט. הִיָּה טָמֵא בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר, וְכָל הַכְּהֵנִים טָמְאִים [- כשרוב הציבור טמאים, מקריבים בטומאה] - נוֹתְנוֹ לְכַעֲלֵי מוֹמִין טְהוֹרִים שֶׁבְּאוֹתוֹ מְשִׁמָּר; וְעוֹר וְעֹבֹדָתוֹ, לְאַנְשֵׁי מְשִׁמָּר הַטָּמְאִים.

י. הִיָּה הַקֶּרֶבֶן שֶׁל כֵּהֵן גְּדוֹל, וְהִיָּה אוֹנֵן [- שמת קרובו שחייב להתאבל עליו, וטרם נקבר] - נוֹתְנוֹ לְכָל כֵּהֵן שִׁירָצָה, וְעוֹר וְעֹבֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מְשִׁמָּר; כִּינֵן שֶׁכֵּהֵן גְּדוֹל הָאוֹנֵן רָאוּי לְעֹבֹדָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקֶרְבָּנוֹ.

יא. כָּל רֹאשׁ מְשִׁמָּר וּמְשִׁמָּר, מְחַלֵּק מִשְׁמְרוֹ לְכֵתֵי אֲבוֹת [משמרות], עַד שִׁיחָה כָּל בֵּית אָב וְאַנְשֵׁיוֹ עוֹבֵד בֵּינֵם אֶחָד מִיּוֹם הַשַּׁבָּת [השבוע], וְהָאֶחָד בֵּינֵם שֶׁל אַחֲרָיו, וְכֵן עַד הָאֶחָרוֹן. וְכָל בֵּית אָב וָאָב, רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנּוּ עֲלִיו.

יב. וּמִמֵּינִי כֵּהֵן גְּדוֹל, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכְּהֵנִים; וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשָׁמֶן המִשְׁחָה, וּמְלַבִּישִׁין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כְהֵנָה גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַכֹּהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יִצַּק וְגו'". וְאִם אֵין

שִׁירָאָה כָּאלוּ הוּא צִמָּח כְּאֶחָד - שְׁנָאֲמַר: "רֹאשׁם לֹא יִגְלַחוּ, וּפָרַע לֹא יִשְׁלַחוּ; בְּסוּם יִכְסְמוּ אֶת רֹאשֵׁיהֶם".

ז. וּבֵית יִהְיֶה לוֹ מוֹכֵן בַּמִּקְדָּשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת 'לְשַׁכַּת כֹּהֵן גָּדוֹל'. וּכְבוֹדוֹ וְתַפְאֲרוֹ שֶׁיִּהְיֶה יוֹשֵׁב בַּמִּקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבֵיתוֹ בְּלִבְדּוֹ בְּלִלְיָהּ, אוֹ שָׁעָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם בַּיּוֹם. וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם, וְאֵינוֹ זֶה מִשָּׁם.

ח. וְכֵהֵן גָּדוֹל דָּן, וְדִנְיָן אוֹתוֹ, וּמַעֲדִין עָלָיו; וְאֵין דִּנְיָן אוֹתוֹ דִּינֵי נִפְשׁוֹת אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּלִבְדּוֹ, שְׁנָאֲמַר: "כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיו".

ט. הִנֵּה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲדִינָהּ, וְאֶפְלוּ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל; שָׁנָה אֵינוֹ כְּבוֹד לוֹ שֶׁיִּלְךָ וְיַעֲדֵד. וְאִם הִיָּתָה עֲדוֹת לְמִלְךָ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל וּמַעֲדֵד לוֹ.

י. וּכְבֹּד בְּאַרְנוֹ בְּסִפְרָה חֲמִישִׁי, שֶׁהוּא אֲסוּר [להתחתן] בְּאַלְמָנָה, וּמִצְוָה עַל הַבְּתוּלָה. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים, וְאִם נָשָׂא שְׁתֵּים - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד בַּיּוֹם הַצּוּם [כִּיפּוּר] עַד שִׁיִּגְרֹשׁ. וְחוֹלֵץ [נְלֹאשֶׁת אַחִיו שְׁמַת בְּלֹא בָנִים], וְחוֹלֵץ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמִיִּבְמִין [- מֵת בְּלֹא בָנִים, אַחִיו נוֹשֵׂא] אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאִם גֵּרֶשׁ אִשָּׁה, מִתְּרַת לְהַנָּשֵׂא לְשָׂאָר הָעָם.

יא. בְּזִמְנָן שֶׁכֵּהֵן גָּדוֹל נִכְנָס לְהִיכָל לְהַשְׁתַּחֲוֹת, שְׁלֹשָׁה אוֹרְחִין בּוֹ: אֶחָד מִיָּמִינוֹ, וְאֶחָד בְּשִׁמְלוֹ, וְאֶחָד בְּאַבְבָּיִם טוֹבוֹת שֶׁל אֶפֶס מֵאֲחוֹרָיו; וְיִכְנָס לְהִיכָל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִינֵן שִׁישְׁמַע הַסֵּגֶן קוֹל רִגְלָיו שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא, מִגְבִּיהָ לוֹ אֶת הַפֶּרֶכֶת [בַּפֶּתַח הַיְּחִידָה]; וְאַחֵר שִׁישְׂא, יִכְנָסוּ אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים וְיִשְׁתַּחֲוִו וְיִצְאוּ.

יב. בְּכָל יוֹם שִׁירָצָה לְהַקְטִיר הַקְטֶרֶת, מִקְטִיר. וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁ בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ כֻּלָּם. בִּיצֵד? כְּשִׁירָצָה, אוֹמֵר: 'זוֹ הַחֲטָאת שְׁלִי, וְזֶה הָעֹשֶׁם שְׁלִי'; וְאֵינוֹ עוֹבֵד בְּפִסִּים [עַל פִּי גוֹרֵל]. אֶלָּא כָּל עַת שִׁירָצָה לְהַקְרִיב, מִקְרִיב כָּל מֵה שִׁירָצָה. וְהָרִי הוּא בְּקִדְשֵׁי הַגָּבוֹל [תְּרוֹמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת] כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים. יג. בְּזִמְנָן שְׂרוּצָה כֹּהֵן גָּדוֹל לְהַקְרִיב, הִנֵּה עוֹלָה בְּכַפֵּשׁ וְהַסֵּגֶן מִיָּמִינוֹ; עֹלָה לְמַחְצִית הַכֶּבֶשׂ, תִּפְסוּ הַסֵּגֶן מִיָּמִינוֹ וְהַעֲלֶהוּ, וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבִירִים שֶׁבִּידוֹ, וְסוּמָךְ [יָדָיו] עָלֶיהָ וְזוֹרֵק לָאֵשׁ.

יד. וְכֵן הָיוּ מוֹשִׁיטִין לוֹ שָׂאָר הָאֲבִירִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן אֲבִירִים שֶׁבִּידוֹ לְרֹאשׁוֹן, וְהָרֹאשׁוֹן נוֹתֵן לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְהוּא סוּמָךְ [יָדָיו] וְזוֹרֵק לָאֵשׁ. וְאִם רָצָה לְסַמֵּךְ בְּלִבְדּוֹ, וְיִהְיֶה אֶחָד זוֹרֵק לָאֵשׁ - עוֹשֶׂה. וְאֵין שָׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבִירִים אֶלָּא לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבְדּוֹ, מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ; אֶלָּא כָּל הַסְּמִיכוֹת - עַל בְּעָלֵי חַיִּים הֵן.

טו. כְּשִׁיגְדִיל הַכֹּהֵן וְנִעְשָׂה אִישׁ [בן י"ג] - הָרִי הוּא כְּשֶׁר לַעֲבוּדָה; אֲבָל אַחֲרֵי הַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ מְנַחֲיִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאֵינוֹ נִכְנָס לַעֲזָרָה לַעֲבוּדָה תַּחֲלָה, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהַלּוּיִם אוֹמְרִים שִׁירָה.

טז. אֵין הַכֹּהֵן עוֹבֵד תַּחֲלָה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל אֵינוֹ עוֹבֵד תַּחֲלָה, עַד שֶׁיָּבִיֵא [מִנְחָה] עֲשִׂירִית הָאִפָּה מִשְׁלֹ וְעוֹבְדָה בִּידוֹ, שְׁנָאֲמַר: "זֶה קֶרֶבֶן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ". וְאִם עָבַד קֶדָם שֶׁיָּבִיֵא עֲשִׂירִית

יִשְׂרָאֵל", מִלְּמַד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה; וְהוּא הָדִין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - שֶׁהַזִּכָּה לָהּ, זִכָּה לַעֲצֻמוֹ וּלְזִרְעוֹ.

כא. מִשּׁוּם מְלַחְמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְּמַנָּה תַּחְתּוֹ לַעֲלוֹם, אֶלָּא הָרִי בְּנוֹ כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים; אִם נִמְשַׁח לְמַלְחָמָה, נִמְשַׁח; וְאִם לֹא נִמְשַׁח, לֹא נִמְשַׁח. וְכִשְׁהִכְהֵן מִשּׁוּם מְלַחְמָה מִשְׁמַשׁ בַּמִּקְדָּשׁ, מִשְׁמַשׁ בְּאַרְבָּעָה כָּלִים [בַּגְדִּים] כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים. מַעֲלִין מִשְׂרָרָה לְשְׂרָרָה שֶׁהִיא גְּדוּלָה מְמַנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין אוֹתוֹ לְשְׂרָרָה שֶׁהִיא לְמִטָּה מְמַנָּה - שֶׁמַּעֲלִין בְּקִדְשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין לַעֲלוֹם מִשְׂרָרָה שֶׁהִיא בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אֶלָּא אִם בֶּן סָרַח [חַטָּא].

כב. וְכֵהֵן גָּדוֹל שֶׁעָבַר עָבְרָה שֶׁחַיֵּב עָלֶיהָ מְלָקוֹת - מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה כְּשֶׁאֵר מִחֲבִיבֵי מְלָקוֹת, וְחֹזֵר לְגָדְלָתוֹ.

הַלְכוֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹבְדִים בּוֹ פָּרָק ה
א. כֹּהֵן גָּדוֹל - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִכָּל אַחֲרֵי הַכֹּהֲנִים בְּנוֹאִי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחִקְמָה, וּבְמִרְאָה [חוֹן וְהוֹד]. אִם אֵין לוֹ מִמּוֹן - כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁלָהֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי עֲשָׂרוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר יוֹתֵר מִעֲשִׂיר שֶׁבְּכֻלָּם.

ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מַעֲבֵב [מוֹנַע מִכְּהוֹנָתוֹ], אֶלָּא כָּל זֶה לְמִצְוָה; אֲבָל אִם גִּתְרָבָה [נִתְמַנָּה בְּלִי הַנִּי"ל] - מִכָּל מְקוֹם, נִתְרַבָּה.

ג. וְחַיֵּב כֹּהֵן גָּדוֹל לְהִנָּח כְּבוֹד בְּעֲצֻמוֹ, וְלֹא יִקַּל עֲצֻמוֹ [בַּקְלוֹת רֹאשׁ] עִם שָׂאָר הָעָם; וְלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ עָרִם, וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶּא, וְלֹא בְּמִרְחֹץ, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מְסַתְפֵּר - שְׁנָאֲמַר: "הַגָּדוֹל מֵאֲחֵרִי", מִלְּמַד שֶׁנוֹהֲגִין בּוֹ גְּדֻלָּה יִתְרָה. רָצָה הוּא שֶׁיִּתְחַצֵּוּ אַחֲרָיו עִמּוֹ, הָרְשׁוֹת בִּידוֹ.

ד. לֹא יִכְנָס לְבֵית הַמִּשְׁתָּה, וְלֹא לְסַעֲדוֹת שֶׁל רַבִּים, אֶפְלוּ הֵם שֶׁל מִצְוָה. אֲבָל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רָצָה, לְבֵית הָאֶבֶל. וְכִשְׁהוּא הוֹלֵךְ, אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּעָרְבוּבָא עִם שָׂאָר הַכֹּהֲנִים, אֶלָּא הַכֹּהֲנִים מְסַבְּבִין [מְקִיפִין] אוֹתוֹ, וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד; וְהַסֵּגֶן מִמַּעַצְוֹ [עוֹמֵד] בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם, וְהַסֵּגֶן וּמִשִּׁיחַ שֶׁעָבַר [- שְׁעָבַד תְּקוּפָה בְּמִקְדָּשׁ הַכֹּהֵן גָּדוֹל] מִיָּמִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב וְהָאֲבִילִים וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבִילִים: 'תִּתְנַחֲמוּ'; וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כֹחַן.

ה. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא אַחֲרָיו, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּתַח בֵּיתוֹ אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ; וְכָל הָעָם בָּאִים לְנַחֲמֵהּ לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוֹנָה [לְהַתְנַחֵם], וְיִסְגֵּן מִיָּמִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְׁמָאלוֹ; וְאוֹמְרִין לוֹ: 'אָנוּ כְּפֶרְתְּךָ', וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: 'תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם'.

ו. כְּשֶׁמְבָרִין [מַאֲכִילִין] אוֹתוֹ [מִשְׁלֵל אַחֲרֵים] - כָּל הָעָם מְסַבִּין עַל הָאֶרֶץ, וְהוּא מְסֵב עַל הַסֶּפֶסֶל. וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים, שְׁנָאֲמַר: "וּבִגְדֵיךָ לֹא יִפְרֹם"; וְאִם קָרַע, לוֹקָה. אֲבָל קוֹרֵעַ הוּא מִלְּמִטָּה כִּנְגֵד רִגְלָיו. וְאֵינוֹ מְרַבֵּה פָרַע [- שְׁעָר מְגוֹדֵל] לַעֲלוֹם, שְׁנָאֲמַר: "אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרֵעַ" - וְאֶפְלוּ בַּעַת שֶׁלֹּא יִכְנָס לְמִקְדָּשׁ; אֶלָּא מְסַפֵּר מַעֲרֵב שֶׁבַת לַעֲרֵב שֶׁבַת. וְאֵינוֹ מְסַפֵּר בְּתַעֲר [סִכּוּן] אֶלָּא בְּזוּג [מִסְפָּרִים], רֹאשׁ שֶׁעָרָה זֶה בְּעֶקֶר [בְּתַחֲלִיל] זֶה, עַד

הם שחזרין וקוראין אותן בתפלה השניה בספר [תורה], וחזרין וקוראין אותן על פה במנחה.

ח. שמונת ימי חגכה - לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית. ובכל יום שיש בו קרבן מוסף - לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים [יבואר בהמשך] - לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

ט. ומה הוא קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות לצאת ליצרים להביא עצים למערכה [למזבח], ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים, מקריבין עולות גדבה; וזה הוא קרבן העצים. והיה להן כמו יום טוב, ואסורין בו בספד ותענית, ואסורין במלאכה.

י. אפלו יחיד שהתנדב עצים או גזרים למערכה - אסור באותו היום בספד ובתענית ובכעשית מלאכה; ודבר זה מנהג.

יא. אנשי מעמד אסורין מלספור ומלכבס כל השבת שלהן; ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת. ומפני מה אסרו עליהן לספור ולכבס? כדי שלא ינסו למצמדן כשהן מגולין, אלא יספורו ויכבסו מקדם.

הלכות כלי המקדש והעובדים בו פרק ז

א. חמשה עשר ממנין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על כל דבר ודבר מחמשה עשר דבר אלו ממנה אחד; ואלו הן: אחד על הזמנים, שני על נעילת שערים, שלישי על השומרים, רביעי על המשוררים, חמישי על הצלצל עם שאר כלי שיר, ששי על הפזמונים, שביעי על הקנים, שמיני על החותמות, תשיעי על הנסכים, עשירי על החולים, אחד עשר על המים, שנים עשר על מעשה לחם הפנים, שלשה עשר על מעשה הקטרת, ארבעה עשר על מעשה הפרוכות, חמשה עשר על מעשה בגדי כהנה גדולה.

ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים הרבה, כדי להכין את המלאכה שהוא ממנה עליה. זה שעל הזמנים - הוא משמר את הזמנים, הוא ואנשיו: בין שיגיע עת הקרבן, מכריז הוא או אחד מאנשיו ואומר: 'עמדו כהנים לעבודה, ולוים לדוכן, וישראל למעמד'! וכיון שישמע קולו, יבוא כל אחד למלאכתו.

ג. זה שעל נעילת השערים - על פיו נועליו, ועל פיו פותחין. ואין התוקעין [בחצוצרות] תוקעין בכל יום לפתיחת השערים, אלא ברשותו; ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת שערים, תקיעה תרועה תקיעה.

ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הכית שמסבב [ומפקח] על הלויים בכל לילה; וכל מי שיזעזע על משמרתו - מלקין אותו במקלות, ושוחרפין את כסותו.

ה. זה שעל המשוררים - הוא בורר בכל יום המשוררים שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה, ועל פיו תוקעין [בחצוצרות] על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל יום - שלש לפתיחת שערים, ותשע

האיפה, וכן כהן גדול שעבד בכהנה גדולה קדם שיביא עשירית האיפה - עבודתו בשרה.

יז. כהן שלא עבד עדן מימיו שמונו אותו כהן גדול - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו תחלה כשאר חנוף כל כהן הדייט [העובד לראשונה], ואחר כך מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול, ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר; ומעשה שלשתן שנה הוא.

יום שני א' מרחשון ה'תש"ע

הלכות כלי המקדש והעובדים בו פרק ו

א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו [לדין]; וקרבנות הצבור, הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו כל ישראל עומדין בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים הראשונים, שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא, יהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות; והן הנקראין 'אנשי מעמד'. וחלקו אותם עשרים וארבעה מעמדות, כמנין משמרות כהנה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד, אחד מהם ממנה על כלם; והוא הנקרא 'ראש המעמד'.

ב. בכל שבת ושבת [י- שבוע], מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת; מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה שבת; והרחוקים של אותו מעמד, בין שהגיע מעמד שלהן, היו מתקבצין לבית הנקנסת שבמקומן.

ג. ומה הן עושין אלו שמתקבצין, בין בירושלים בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת [יום ב'] שלהן, ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד השבת; ובאחד בשבת אינן מתעניין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום.

ד. ובכל יום ויום משבת שהיא מעמדן, מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה [נוספת] להן. ונושאין הפהנים כפיהן במעמד שלשה פעמים בכל יום - בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה. וקוראין בספר תורה שלשה אנשים, פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה שמוסיפין; אבל במנחה לא היו קוראין בספר, אלא על פה, כקוראין את שמע [פרשת שמע ישראל]. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

ה. וקבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו, וצמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה להקרות בתורה - נקרא 'מעמד'. ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין 'בראשית' ו'יהי רקיע'; בשני, 'יהי רקיע' ו'יקוו המים'; בשלישי, 'יקוו המים' ו'יהי מאורות'; ברביעי, 'יהי מאורות' ו'ישקצו'; בחמישי, 'ישקצו' ו'תוצא הארץ'; בששי, 'תוצא הארץ' ו'ויכלו'.

ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים [העולים לתורה], וקטנה קורא אותה אחד; ושתי פרשיות שקוראין שחרית

העֶרֶב; אם מִצָּאוּ בַמַּעוֹת יֵתֵר כְּדֵי חוֹתֶם שְׁטוּעַן, נוֹתְנִין לוֹ; וְאִם לֹא, אֵין נוֹתְנִין לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם [נ-תאריך] כְּתוּב עַל הַחוֹתֶם, מִפְּנֵי הַרְמָאִין - שֶׁלֹּא יִשָּׁהא הַחוֹתֶם אֲצֻלוֹ עַד שִׁיקְרוּ יִיתִיקְרוּ הַנֶּסְכִּים.

יג. מִשְׁלָשִׁים יוֹם לְשָׁלִשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין שָׁעַר [נ-קובעין את מחיר] הַיֵּין וְהַסֵּלֶת עִם הַמִּמְנָה עַל הַנֶּסְכִּים. אִם הוֹקְרוּ נֶסְכִּים, מִסְפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שִׁפְסָקוֹ עִמּוֹ; וְאִם הוֹזְלוּ, מִסְפֵּק לָהֶן כְּשֶׁעֶר הוֹזַל. וְהַשֹּׁכֵר שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר הֶהָקֵדֵשׁ בְּשָׁעֲרִים אֵלוּ - הוּא הַנֶּקְרָא 'מוֹתֵר נֶסְכִּים', וְלוֹקְחִין [קוונים] בּוֹ עוֹלוֹת לַקֵּץ הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵין מִקְנִצִּין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּעוֹלוֹת הָעוֹף, שָׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף.

יד. הַכֹּהֲנִים - מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הַרְצָפָה תָּמִיד, וְאוֹכְלִין בְּשֵׁר הַרְבֵּה, וְאֵין צְלִיָּהֶן בְּגָדִים בְּשִׁעַת הַעֲבוּדָה אֲלֹא חֲלוּק אֶחָד - הֵן חוֹלִין בְּמַעֲיָהֶן; לְפִיכָף מִצְמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד שֶׁיִּהְיֶה מִבְּקָר אוֹתָם, וּמִרְפָּא כָּל תַּחֲלוּאֵיהֶם, וְעוֹסֵק בָּהֶם תָּמִיד, הוּא וְאֲנָשָׁיו שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

טו. וְכֵן מִמִּנֵּין אַחֵר לִהְיוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין [תעלות], וּמִתַּקֵּן הַבּוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים - כְּדֵי שִׁיְהִי הַמַּיִם מְצוּיִין בִּירוּשָׁלַיִם לְכָל אָדָם מִיוֹשְׁבֵיהָ וְלְכָל עוֹלֵי רְגָלִים. וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי לֶחֶם הַפָּנִים, וְהוּא מִתַּקֵּן כָּל מְלֹאכְתּוֹ. וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמִנֵי הַקְּטֵרֶת, וְהוּא מִתַּקֵּן מְלֹאכְתּוֹ. טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרוּכּוֹת - מִמֶּנָּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכּוֹת וְהַרוֹקְמִין בָּהֶן, שִׁיְהִי מוֹקְנּוֹת לַהֲיִכָּל וְלִשְׁעָרִים. וְשִׁמִּי פְּרוּכּוֹת הֵיוּ עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, [בשביל] לְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים. וְחוּטֵי הַפְּרוּכּוֹת כְּפּוֹלִין [שזורים] שֶׁשָּׂה שֶׁשָּׂה [כָּל חוּט מִשְׁשֶׁה חוּטִים]. וְאַרְבָּעָה מִינֵין הֵיוּ בָּהֶם: שֶׁשׁ, וְתַכְלֶת, וְאַרְגָּמָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי; וְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּפּוֹל [שזור מ:] שֶׁשָּׂה, הָרִי עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. וְטַפַּח הָיָה עֲבָיָה, וְעַל שְׂבָעִים וְשָׁנִים גִּירִין [חוטים] הָיְתָה גְּאֻרְגָּת; אֲרָכָה אֲרָבָעִים, וְרַחְבָּה עֲשָׂרִים.

יז. וְשֶׁלֶשׁ עֲשָׂרָה פְּרוּכּוֹת הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ שָׁנִי - שֶׁבַע עַל שְׂבָעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתָחוֹ שֶׁל אוֹלָם, וְאַחַת עַל פֶּתָחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וְשִׁתִּים לְדַבְּרִי [קודש הקודשים] בֵּינוֹ וּבֵין הַקֹּדֶשׁ, וְשִׁתִּים כְּנָגְדָן בְּצִלָּהּ [בעליית הגג].

יח. פֶּרֶכֶת שֶׁנִּטְמָאת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה [נ-טומאה מגזרת חכמים] - מִטְבִּילִין אוֹתָהּ בְּפָנִים [בעזרה] וּמִכְנִסִּין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵינָה צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ [להמתין לערב להטהר]. וְשֶׁנִּטְמָאת בָּאֵב הַטְּמָאָה - מִטְבִּילִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ [לעזרה] וְשׁוֹטְחִין אוֹתָהּ בַּחֲלִי [חוץ לעזרה], מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שֶׁמֶשׁ. וְאִם הָיְתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גִּב הָאֲצִטָּה [קורות אבן בהר הבית], כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא נָאָה.

יט. וְכָל הַכֵּלִים שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, הֵיוּ לָהֶם שְׁנַיִם וְשִׁלְשִׁים - שָׂאֵם יִטְמְאוּ הָרָאשׁוֹנִים, יְבִיאוּ הַשְּׁנַיִם תַּחֲתֵיהֶם.

כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֶׂה בְּגָדֵי קֹהֵנָה - עוֹסֵק בְּהִכָּנַת בְּגָדֵי קֹהֲנִים הַדְּיוּטוֹת וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וּבְאֵרִיגְתָּן; וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל. וְלִשְׂכָּה הָיְתָה לוֹ בְּמִקְדָּשׁ.

לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר [הקרבן הראשון], וְתִשַּׁע לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים [הקרבן האחרון]. וְיוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף, מוֹסִיפִין תִּשַּׁע עַל קָרְבַּן מוֹסֵף; וְאִם חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ יוֹם טוֹב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שַׁחַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֵׁשׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה [קרבנות] מוֹסִפִּין - אֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֹא תּוֹקְעִין תִּשַּׁע בְּלֶבֶד לְכָל הַמוֹסְפִין.

ו. בָּעֶרֶב שַׁבָּת מוֹסִיפִין שֵׁשׁ - שֶׁלֶשׁ לַהֲבָטִיל אֶת הָעָם מִן הַמְּלֹאכָה, וְשֶׁלֶשׁ לַהֲבָדִיל בֵּין קֹדֶשׁ לַחֹל. וּבִרְגֵל [בחג] מוֹסִיפִין שֶׁלֶשׁ לַפְּתִיחַת שַׁחַר הַתַּחֲתוֹן, וְהוּא שַׁחַר עֶזְרַת נְשִׁים, וְשֶׁלֶשׁ לַפְּתִיחַת שַׁחַר הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא שַׁחַר נִיקְנוֹר. וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'שַׁחַר הָעֲלִיּוֹן'? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מַעְזַרְת נְשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין שֶׁלֶשׁ לַמְּלוּי הַמַּיִם שֶׁמִּנְסְכִין [על המזבח] בָּחֶג, וְאֵין תּוֹקְעִין לַמְּלוּי הַמַּיִם בְּשַׁבָּת [של סוכות]; וְתּוֹקְעִין שֶׁלֶשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּשַׁעֲה שֶׁמִּנְסְכִין הַמַּיִם. וְכָל הַתּוֹקְעִין שֶׁתּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת, מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמִּשְׁוֹרִים וּבִרְשׁוֹתוֹ; וְכָל אֵלוּ הַתַּקִּיעוֹת, בְּחֻצּוֹצְרוֹת הֵן.

ז. זֶה שֶׁעַל הָעֲלָצַל [מצלתיים] - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁוֹרִים עַל פִּי כְּלֵי הַשִּׁיר שֶׁסּוֹעֲדִין אֶת [נ-מלווים את שירת] הַלְוִיִּם, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפָּנִסוֹת [גורלות] - הוּא מַפִּיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל יוֹם, עַד שִׁיְהִי כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שֶׁזָּכָה בָּהּ בַּפִּס; וְאַרְבָּעָה פְּעָמִים הֵיוּ מַפִּיסִין בְּכָל יוֹם. וּבְהִלְכּוֹת תָּמִידִין אֲבָאָר פִּיצַד מַפִּיסִין.

ט. הַמִּמְנָה שֶׁעַל הַקָּנִים [קני עופות] - הוּא שִׁפּוֹסְקִין [מסכמים] עִמּוֹ שִׁימְכֵר הַקָּנִים לְקָרְבָּנוֹת, כָּף וְכָף בְּסֻלַּע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה, יְבִיֵא דְמִיָּהֶן לְמִקְדָּשׁ, וְזֶה הַמִּמְנָה נוֹתֵן הַקָּנִים לְבַעֲלֵי הַקָּרְבָּן, וְעוֹשֶׂה חֲשׁבוֹן עִם הַגִּזְבְּרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מִשְׁלָשִׁים יוֹם לְשָׁלִשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשָּׁעַר [נ-מסכמים את המחיר]. וְאִם הוֹזְלוּ הַקָּנִים, מִסְפֵּק [מוכר] כְּשֶׁעֶר הוֹזַל; וְאִם הוֹקְרוּ, מִסְפֵּק כְּמוֹ שִׁפְסָקוֹ עִמּוֹ; שִׁיד הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. וְכָל קֵן שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֹדֶם שִׁיקְרָב - נוֹתֵן אַחֵר תַּחֲתָיו.

י. זֶה שֶׁעַל הַחוֹתְמוֹת [פתקאות] - הוּא שֶׁמִּקְבֵּל דְּמֵי נֶסְכִּים מִמִּחְיָבֵי נֶסְכִּים, וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתְמוֹת; וְזֶה שֶׁעַל הַנֶּסְכִּים - הוּא שֶׁמוֹכֵר הַנֶּסְכִּים.

יא. פִּיצַד? אֲרָבָעָה חוֹתְמוֹת הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ: הָאֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'עֶגְל', וְהַשֵּׁנִי כְּתוּב עָלָיו 'זָכָר', וְהַשְּׁלִישִׁי כְּתוּב עָלָיו 'גִּדִּי', וְהָרְבִיעִי כְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'.

יב. כָּל מִי שֶׁיְבִיֵא קָרְבָּנוֹתָיו לְמִקְדָּשׁ - נוֹתֵן דְּמֵי הַנֶּסְכִּים לְזֶה הַמִּמְנָה עַל הַחוֹתְמוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ חוֹתְמוֹת כְּמִנֵּין הַקְּרָבָנוֹת שָׁלוֹ. וְאִם הָיָה מִצָּרַע עֲשִׂיר, נוֹתֵן לוֹ חוֹתֶם אֶחָד שֶׁכְּתוּב עָלָיו 'חוּטָא'; וְהָלָה הוֹלֵף בַּחוֹתְמוֹת שֶׁבִּידוֹ לְזֶה הַמִּמְנָה עַל הַנֶּסְכִּים, וְנוֹתֵן לוֹ נֶסְכִּים כְּמִנֵּין הַחוֹתְמוֹת וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בָּהֶן. וְלָעֶרֶב בָּאִים זֶה אֲצֹל זֶה; זֶה מוֹצִיא אֶת הַחוֹתְמוֹת, וּמִקְבֵּל כְּנָגְדָן מַעוֹת. אִם הוֹתִירוּ [נותרו] הַמַּעוֹת [יותר מהמכירות], הוֹתִירוּ לְהַקְדֵּשׁ; וְאִם פָּתְחוּ, יִשְׁלַם זֶה שֶׁעַל הַחוֹתְמוֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֲבָד חוֹתְמוֹ, מִמִּתְנִין לוֹ עַד

וקשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן, פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הפלים; וכשיצאו, מחזירין הפגדים לחלונותם וסותמין.

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הפלים מערבבין, אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו 'מכנסים'; כל האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו 'אבנט'; וכן המצנפות בלון בחלון אחד, והפתנות בלון בחלון אחד.

י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה, או בעת שיצא מן המקדש.

יא. בגדי כהנה, מתר להנות בהן; לפיכך לובש אותן ביום עבודתו, אפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט – מפני שהוא שעטנז, {יב.} אסור לכהן הדיוט ללבוש אלא בשעת העבודה.

יב. אין הפהנים לזכשין לעבודה אלא {בגדים מ:} צמר ופשתים בלבד.

יג. וכל מקום שנאמר בתורה "שש" או "בד", הוא הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע כעצם השמים, שהוא פתוף {מעורב} מן הכחל {גווני הכחול}; והארגמן, הוא הצמר הצבוע אדם; ותולעת שני, הוא הצמר הצבוע בתולעת {גרגירים אדומים מאוד}.

יד. כל מקום שנאמר בתורה "שש" או "שש משור", צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר "בד" – אם היה חוט אחד לבדו, כשר; ומצוה מן המבחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו "משור" בלבד – צריך שיהיה חוטן כפול שמונה.

טו. כל מקום שנאמר בתורה "מעשה רקם" – הוא שתהינה הצורות הנעשות באריג נראין מצד אחד בפני האריג בלבד; ו"מעשה חשב" – הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין, פנים ואחור.

טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתנת, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט – משפצת היתה, שהיא בתים בתים באריגתה, כמו בית הכסות {כגומות גדולות}, כמו שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד {שרוול} שלה נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת בתפירה.

יז. ארף הפתנת – עד למעלה מן העקב. וארף בית יד שלה – עד פס {כף} יד; ורחבו – ברחב היד.

יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט – הם ממתינים ועד ירכים, שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך שהיא הארבעה {ברך}. וישנאים {רצועות} יש להן; ואין להן לא בית הנקב {חור קדמי} ולא בית {נרתק} הערוה, אלא מקפין כמין כים.

יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט – ארפה שש עשרה אמה. והאבנט – רחבו כמו שלש אצבעות, וארפו שמים ושלשים אמה; מקיפו ומחזירו, כרך על גבי כרך. ובגדי כהנה בלון – אין עושין אותן מעשה מחט {בתפירה}, אלא מעשה אורג {באריגה}, שנאמר: "מעשה ארג".

הלכות כלי המקדש והעובדים בו פרק ח

א. בגדי כהנה, שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב, ובגדי לבן. בגדי כהן הדיוט – הם ארבעה כלים {בגדים}: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומגבעת; וארבעתם של פשתן, לבנים, וחוטן כפול {ארוג מ:} ששה {חוטים}; והאבנט לבדו רקום בצמר.

ב. בגדי זהב – הן בגדי כהן גדול, והם שמונה כלים: הארבעה של כל כהן, ומעיל, ואפוד, וחשן וציץ. ואבנט של כהן גדול – מעשה רקם {ריקמה} הוא, ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן, היא המגבעת האמורה בבגדיו, אלא שכהן גדול צונף בה כמו שלופף על השכר {ככריכת תחבושת}, ובגדי צונפין בה ככובע; ולפיכך נקראת 'מגבעת'.

ג. בגדי לבן – הן ארבעה כלים שמשמש בהן כהן גדול ביום הכפורים: פתנת, ומכנסים, ואבנט, ומצנפת. וארבעתם לבנים, וחוטן כפול ששה, ומן הפשתן לבדו הם. ושתי כתנות אחרות יהיו לכהן גדול ביום הכפורים – אחת לובשה בשחר, ואחת בין הערבים. ושתיהן {נקנין} בשלשים מנה משל הקדש. ואם רצה להוסיף {הכחה} הגדול – מוסיף משלו; ומקדיש התוספת, ואחר כך עושה בה הפתנת.

ד. בגדי כהנה – מצותם שיהיו חדשים נאים ומשלשלים {ארוכים}, כדרך בגדי הגדולים, שנאמר: "לכבוד ולתפארת". היו מטשטשין {בטיט}, או מקרעין, או ארפין יתר על מדתו, או קצרים פחות ממדתו, או שסלקן {כיווצם} באבנט, ועבד – עבודתו פסולה; היו משחקין {ישינים}, או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו, ועבד – עבודתו כשרה.

ה. כל בגד מבגדי כהנה שנעשה צואי {מלובלר} – אין מלבנין אותו ואין מכבסין אותו, אלא מניחין אותו לפתילות, ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שבלו, גוזזין אותן. ובגדי לבן שעובד בהן ביום הצום, אינו עובד בהן פעם שניה לעולם, אלא נגזזין במקום שיפשט אותם שם, שנאמר: "והניחם שם"; והם אסורין בהנחה.

ו. מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם – היו עושין מהן פתילות, ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה; וכתנות כהנים הדיוטים שבלו – היו עושין מהן פתילות למנוחה תמיד {מנורת המקדש}.

ז. כל בגדי כהנים, אינן באין אלא משל צבור; ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה – מוסרו לצבור, ומתר. וכן כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור, הרי הן כשרין. אף כל קרנות הצבור שהתנדב אותן יחיד משלו, כשרים; ובלבד שימסרם לצבור.

ח. בגדי כהנים הדיוטות, היו עושין מהן מחלצות {ד' בגדי כהונה} רבות {לעת הצורך}. וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כתוב על חלונותיו, וכלן סתומות.

יום שלישי ב' מרחשון ה'תש"ע

הלכות כלי המקדש והעובדים בו פרק ט

א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב וזהב רחב שתי אצבעות, ומקיף [- אורכו] מאזן לאזן. וכותב עליו שני שיטין [שורות]: 'קדש לה'; 'קדש מלמטה, לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת, כשר; ופעמים כתבוהו שיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות לפניו - חופר את האותיות מאחוריו, והוא [הטס] מדבק על השערה, עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו; ופתיל תכלת למטה נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

ג. המעיל כלו תכלת, וחוטיו כפולין [שזורים מ:] שנים עשר [חוטין]; ופיו [מקום הצוואר] ארוג בתחלת אריגתו [שלא יפרס]. ואין לו בית יד [שרוול], אלא נחלק כנפים [- לשני חלקים] מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים. ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל - לוקה, שנאמר: "לא יקרע"; והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורע אותם דרך [בשביל] השחתה לוקה.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשמן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משזר'; נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהם [- סגורים], ותולה אותן במעיל. ומביא שבעים ושנים זוגין, ובהם שבעים ושנים ענבולים - הכל זהב; ותולה בו שלשים וששה בשולי כנף זה, ושלשים וששה בשולי כנף זה; והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד, נקרא 'פעמון'. עד שיהיו שוליו משני צדדי, 'פעמון ורמון פעמון ורמון'.

ה. והזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור, ונותנו עם ששה חוטין של תכלת, וכופל השבעה חוטין כאחד; וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של שני, וחוט אחד עם ששה של פשתן; נמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמונה ועשרים, שנאמר: "וירקעו את פחי הזהב וגו'" לעשות בתוף התכלת ובתוף הארגמן, ובתוף תולעת השני ובתוף השש - מלמד שחוט הזהב כפול בתוך.

ו. כיצד מעשה החשן? אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש, על עשרים ושמונה חוטין כמו שבארנו - ארכו אמה ורחבו זרת, וכופלו לשנים; נמצא זרת על זרת מרבע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפרשים בתורה - כל אבן מהן מרבע, ומשקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו. ז. ומפתח [חורט] על האבנים שמות השבטים בתולדותם [כסדר לידתם], ונמצא פותח על האדם 'ראובן', ועל ישפה 'בנמינ'. וכותב בתחלה למעלה מ'ראובן' - 'אברהם יצחק ויעקב', וכותב למטה מ'בנמינ' - 'שביט יה', כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם.

ח. ועושה על ארבע זויות של חשן, ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה שהחשן נתלה בהן שתי עבותות זהב, והן הנקראים 'שרשרות'; ונותן בשתי הטבעות של מטה שהן כנגד הידים [- כנגד הלב], שני פתילי תכלת.

ט. האפוד - רחבו כרחב גבו של אדם מכתף לכתף, וארכו מכנגד אצילי הידים [- מהמרפק] מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות [רצועות] יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן, שחוגרין אותו בהן; והן הנקראין 'חשב האפוד'. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש, על עשרים ושמונה חוטין - כמעשה החשן. ותופר עליו שתי כתפות, כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שהם מרבע, משקע בבית של זהב; ומפתח [חורט] על שתי האבנים שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן זו בתולדותם, וכותבין שם יוסף 'יהוסף'; ונמצאו חמש ועשרים אות באבן זו, וחמש ועשרים אות באבן זו. וכך היו פותבין: והאבן שכתוב בה 'ראובן' על כתפו הימנית, והאבן שכתוב בה 'שמעון' על כתפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות - אחת מלמעלה בראש הכתף, ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב; ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראין 'שרשרות'. וזו היא צורת האפוד:

י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות שלמעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת שבשולי החשן בשתי הטבעות שלמעלה מחשב האפוד. ומורידין את השרשרות שבטבעות בכתפות האפוד, עד טבעות החשן העליונות - כדי שידבקו זה בזה, "ולא ינח [יתנתק] החשן מעל האפוד". וכל המזיח חשן מעל האפוד, ומפרק חבורן דרך קלקיל - לוקה.

יא. נמצא כשלוש האפוד עם החשן - יהיה החשן על לבו בשנה, והאפוד מאחוריו, וחשב האפוד קשור על לבו פחת החשן, ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו; ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפו מכאן, ושתי עבותות זהב מכאן, מכתפות האפוד עד טבעות החשן; ושני חוטי תכלת מרפסין [קשורים] מפתח אצילי ידיו, משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות בכתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

הלכות כלי המקדש והעובדים בו פרק י

א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה, וחוגר את המכנסים למעלה מטבירו מעל מתניו, ואחר כך לובש הפתנת, ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו [המרפק], ומקיפו כרך על גבי כרך עד שגומר, וקושר. ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: "ולא יחגרו ביצוע" - במקום שמזיעין [שהבשר מתקפל ומתחמם]; וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי הנביאים, ותרגם: 'על להחן יסורין' [- סמור ללב]. ואחר כך צוגף במצנפת כמין כובע.

השואל מאחרי, פניו לאחורי הפה. ואומר השואל: 'אעלה או לא אעלה'? ואינו שואל בקול רם, ולא מהרהר בלבו, אלא בקול נמוך, כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לובשת את הפה, ומביט בחשן, ורואה במראה הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה' באותיות שבולטות מן החשן כנגד פניו, ואומר לו: 'עלה', או 'לא תעלה'. יב. ואין שואלין על שני דברים כאחד; ואם שאל, משיבין על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיא, אלא למלה, או לאב בית דין, או למי שצריך הצבור בו, שגאמר: "ולפני אלעזר הכהן יעמד וגו'", [- יהושע -] זה הוא המלה; "וכל בני ישראל", זה משוח [כחן ממונה ל:]; מלחמה או מי שצריך הצבור בשאלתו; "וכל העדה", אלו בית דין הגדול.

יג. זה שאתה מוצא בדברי נביאים שכהנים רבים היו חוגרין אפוד בד - לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד של כהן בד. אף הלויים היו חוגרין אותו - שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: "נער חגור אפוד בד". אלא אפוד זה - היו חוגרין אותו בני הנביאים [- הרוצים להתנבא] ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע פי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצוות - שתי מצוות עשה, ושלוש עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פירושן: (א) שלא יכנס כהן שפור למקדש; (ב) שלא יכנס לו כהן פרוע ראש; (ג) שלא יכנס לו כהן קרוע בגדים; (ד) שלא יכנס כהן בקל צת אל ההיכל; (ה) שלא יצא כהן מן המקדש; (ו) לשלח טמאים מן המקדש; (ז) שלא יכנס טמא למקדש; (ח) שלא יכנס טמא לחר הבית; (ט) שלא ישמש טמא; (י) שלא ישמש טבול יום; (יא) לקדש העובד ידיו ורגליו; (יב) שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח; (יג) שלא יעבד בעל מום; (יד) שלא יעבד בעל מום עובר; (טו) שלא יעבד זר. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק א
א. כל כהן חפץ לעבודה - אם שתה יין, אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים; ואם נכנס ועבד - עבודתו פסולה, וחיב מיתה בידי שמים, שגאמר: "ולא תמתו"; והוא ששתה רביעית יין חי [בלי תערובת מים] בבת אחת מין שעברו עליו ארבעים יום; אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגתו בתוך ארבעים יום [לסחיטתו], אפלו יתר מרביעית - פטור, ואינו מחלל [פוסל] עבודה. שתה יתר מרביעית מן היין - אף על פי שהיה מזוג [מעורב במים], ואף על פי שהפסיק ושתה מעט מעט - חיב מיתה, ופוסל העבודה.

ג. כהן גדול - אחר שחוגר באבנט, לובש המעיל, ועל המעיל האפוד והחשן; וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החשן, ולפיקוף נקרא "מעיל האפוד" - מעיל שחוגרו האפוד. ואחר כך צונף המצנפת, וקושר הציץ [בעורף] למעלה מן המצנפת; ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו, ולהיות הפה עובד בהן - שגאמר: "ועשית בגדי קדש", ואת בניו תקריב, והלבשתם כתנת". וכהן גדול ששמש בפחות משמונה בגדים אלו, או כהן הדיאט ששמש בפחות מארבעה בגדים אלו - הוא הנקרא 'מחסר בגדים', ועבודתו פסולה; וחיב מיתה בידי שמים כזו ששמש, שגאמר: "וחגרתם אותם אבנט". . והיתה להם כהנה - בזמן שבגדיהם עליהם, כהנתם עליהם; אין בגדיהם עליהם, אין כהנתם עליהם, אלא הרי הן כהנים, ונאמר: "והזר הקרב יומת". ה. כשם שמחסר בגדים חיב מיתה ופוסל העבודה, כך היתר בגדים; כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים, או כהן הדיאט שלבש בגדי כהן גדול ועבד - הרי זה מחלל העבודה, וחיב מיתה בידי שמים.

ו. נאמר בבגדי כהנה: "על בשרו ולבשם", מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים; אפלו נימה [חוט] אחת, או עפר, או כנה מתה - אם היתה בין בשרו לבגד - הרי זו חציצה, ועבודתו פסולה. לפיקוף אין הפה יכול לעבד בתפלין של יד, שהרי חוצצת; אבל של ראש, אינה חוצצת, אם רצה להניחם בשעת העבודה, מניח.

ז. וצריך להזהר בשעה שלובש, שלא יהיה אבק בין בשרו לבגד, ולא כנה - ואף על פי שהיא בחיים - ושלל תכנס הרוח בשעת העבודה בין בגדו לבשרו עד שיתרחק הבגד מעליו; ולא יכניס ידו תחת חלוקו לחוף [לגדר], ולא יצא שערו מן הבגד, ולא יהיה בבגד נימא מדלדלת [חוט תלוש מעט]. ואם היה שם אחד מאלו בשעת העבודה, עבודתו פסולה.

ח. כרח על בשרו בגד שלא במקום בגדים, כגון שפרכו על אצבעו או על עקבו - אם היה בו [כגודל] שלש אצבעות על שלש אצבעות, הרי זה חוצץ ופוסל; פחות מכך, אינו חוצץ. ואם היה צלצל [חגורה] קטן - הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו - הרי זה פוסל, ואף על פי שאין בו שלש על שלש.

ט. כהן שלקה באצבעו - מתר לכהן עליה גמי [רטיה] בשבת, או בגד שאין בו שלש על שלש, ועובד; ואם נתפנן להוציא דם, אסור. והוא שלא יחזיק הגמי או הבגד בין בשרו לבגד בשעת העבודה.

י. עשו בבית שני אורים ותמים [- חושן] כדי להשלים שמונה בגדים, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שואלין בהן? מפני שלא היתה שם רוח הקדש; וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו.

יא. וכיצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני הארון,

הוא במקדש, ולפיכך נאמר בו: "את ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרם".

יא. כמה הוא גדול הפרע? שלשים יום; פנזיר שנאמר בו: "גדל פרע", ואין נזירות פחותה משלשים יום; לפיכך, כהן הדיוט העובד, מגלח משלשים יום לשלשים יום.

יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן (בשבוע משמרתם), כדי שלא יעלו למשמרן פשהן מגולין, אלא מגלחין ורוחצין ומבבסין קדם שיצלו.

יג. מי ששלמה (הסתיימה) משמרתו בתוך הרגל (- חול המועד), מתר לגלח ברגל; אבל אם שלמה בערב הרגל, אינו מגלח אלא בערב הרגל.

יד. דין קרוצי בגדים ודין פרוצי ראש אחד הוא, שנאמר: "ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו, ולא תמתו" - הא אם עבד והוא קרוצי בגדים, חזיב מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.

טו. יראה לי, שכל כהן הפשר לעבודה - אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין, או שכור משאר המשכרין, או פרוצי ראש, או קרוצי בגדים בדרך שקורעין על המתים - אף על פי שלא עבד, הרי זה לוקה; הואיל והוא ראוי לעבודה, ונכנס בשעת העבודה מגול ככה, והרי הוא מזקק שלא יכנס, ואם נכנס לוקה.

טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים, ודין היוצא משם - אחד הוא. כיצד? כגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח, או קרע בגדיו שם, ויצא - לוקה; וכן אם עבד ביציאתו, חזיב מיתה.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להכנס למקדש בלו מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי יין, או שכור, או פרוצי ראש דרך נוול, או קרוצי בגדים - אף על פי שאינו באזנה; שאין זה פבור ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מגול. אבל ישראל שגדל שעריו עד שנעשה מחלפת (ארוך ונאה), ולא היה דרך נוול - הרי זה מתר להכנס לעזרת ישראל.

יום רביעי ג' מרחשון ה'תש"ע

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ב

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא (יום אחד בשנה-) מיום הכפורים ליום הכפורים; וכהן הדיוט נכנס בכל יום לקדש לעבודה.

ב. והזקרו כל הכהנים והוא (הכהן), שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה, שנאמר: "ואל יבוא בכל עת אל הקדש" - זה קדש הקדשים; "מבית לפרכת" - להזהיר על כל הבית.

ג. כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול, או כהן גדול שנכנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה - חזיב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא ימות". וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים? ארבע, כמו שיתבאר במקומו; ואם נכנס חמישית, חזיב מיתה בידי שמים.

ב. היה שכור משאר המשכרין, אסור להכנס למקדש; ואם נכנס ועבד, והוא שכור משאר המשכרין - אפלו מן החלב או מן הדבילה [תאנים] - הרי זה לוקה, ועבודתו כשרה; שאין חזיבין מיתה, אלא על היין בשעת העבודה; ואין מחלל עבודה, אלא שכור מן היין.

ג. וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות [הלכה] כשהוא שתוי; אפלו אכל תמרים או שתה חלב ונשתכשה דעתו מעט - אל יורה, שנאמר: "ולהורות את בני ישראל". ואם הורה בדבר שהוא מפרש בתורה עד שידעוהו [שמודים בו] הצדוקים - מתר; כגון שהורה שהשרץ טמא, והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.

ד. ומתר לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות - והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא ילמד, שלמודו הוראה היא.

ה. שתה כדי רביעית בלבד, והיה בה מים כל שהוא (- מעט), או יטן מעט, או הלף כדי מיל - כבר עבר היין, ומתר לעבד. אבל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו; אלא ישקה לפי השכרות, עד שלא ישאר משכרותו שום דבר בעולם.

ו. אנשי משמר (- המשמרת השבועית) מתרין לשתות יין בלילות, אבל לא בימי שבתן [השבוע], ואפלו שאר בתי אבות (- אנשי המשמרת) של משמר שאין עבודתן היום - שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום, ויצרכו לאחרים מאנשי משמרן לסנעם. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה - שמא ישמה בלילה וישפם לעבודתו, ועדין לא סר זינו מעליו.

ז. כל כהן שיוצא מאיזה משמר הוא ומאיזה בית אב [משמרת יומית] הוא, ויוצא שבתי אבותיו קבועים הם בעבודה היום - אסור לו לשתות כל אותו היום; היה יודע מאיזה משמר הוא ואינו מכיר בית אב שלו - אסור לשתות כל אותה שבת [שבוע] שמשמרתו עובדין בה. לא היה מכיר משמרתו ולא בתי אבותיו - הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם; אבל תפנתו [נובעת מ:] קלקלתו (- שהתבלבו המשמרות), והרי הוא מתר לשתות תמיד - שאינו יכול לעבד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו. ח. כהן שגדל שעריו - אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד - חזיב מיתה בידי שמים כשכור שעבד, שנאמר: "ויין לא ישתו כל כהן, וראשם לא יגלחו, ופרע [שער מגודל] לא ישלחו" - מה שתויי יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.

ט. ואין פרוצי הראש מחללין [פוסלין] עבודה; אף על פי שהוא במיתה, עבודתו כשרה.

י. כשם שאין הכהנים מזקריין על היין אלא בשעת ביאה למקדש - כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש. כמה דברים אמורים? ככהן הדיוט; אבל כהן גדול - אסור לגדל פרע ולקרע בגדיו לעולם, שהרי תמיד

אינו ראוי להקרב. אבל המנחה יש בו ספק אם משלח או אינו משלח; לפיכך אם הקריבו עליו, נרצה [התקבל].
יב. טמא [מ]שרץ וכיוצא בו, והערל - משלחין את קרבנותיהם, ומקריבין עליהם; חוץ מפסח, שאין שוחטין אותו על טמא שרץ, ואין שוחטין על הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת - אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיתקדש.

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ג
א. מצות עשה לשלח כל השמאים מן המקדש, שנאמר: "וישלחו מן המחנה כל צריע וכל זב וכל טמא לנפש".

ב. זה המחנה האמור כאן - הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני - [הייתי למד מהפסוק] שהמצרע והזב וטמא מת, שלשתם במקום אחד? [אלא] תלמוד [גמרא] לומר [שכתוב] במצרע: "בדד ישב, מחוץ למחנה" - זה מחנה ישראל, שהוא מפתח ירושלים ולפנים; מה מצרע שטמא מחוץ, חמור שלוחו משלוח חבירו - [טמאים אחרים] - אף כל שטמא מחוץ, חמור שלוחו משלוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרע חוץ לשלש מחנות, שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה - בכניסה לבית מטמא את כולו, מה שאין הדב מטמא.

ג. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות, שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשפך והמושב [בישיבה ושכיבה עליהן] אפלו [היו המושב והמשכב] מפתח האבן, מה שאין המת מטמא.

ד. טמא מת, אפלו המת עצמו - מתר להפגס להר הבית, שנאמר: "ויקח משה את עצמות יוסף עמו" - עמו במחנה לויה.

ה. החיל [גדר סביב המקדש] - משלחין ממנו גזיים וטמאי מת ובוועלי נדות; אבל טבול יום [שיתקדש בערב] נכנס לשם, שפכר טבול.

ו. עזרת הנשים - משלחין ממנה טבול יום; אבל לא מחסר כפורים - [טהור שטרם הביא קרבנו], שמחסר כפורים העריב שמשו [טהור הוא]. ואסור [כניסתו] טבול יום במחנה לויה [עזרת נשים] מדברי סופרים [חכמים].

ז. מעזרת ישראל ולפנים - אפלו מחסר כפורים לא יכנס לשם, שעדין לא טהר טהרה גמורה, שנאמר: "וכפר עליה הפה, וטהרה", מכלל שעדין לא גמרה טהרה.

ח. הטמא המשלח מהר הבית - אם נכנס, עובר בלא תעשה ולוקה, שנאמר: "ויצא אל מחוץ למחנה", זה מחנה שכינה; "לא יבוא אל תוך המחנה", זה מחנה לויה. וכן מצרע שנכנס לירושלים, לוקה; אבל אם נכנס לשאר הערים המקפות חומה - אף על פי שאינו רשאי, לפי שנאמר: "בדד ישב", אינו לוקה.

ט. נכנס המצרע להר הבית, לוקה שמונים; אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל - אף על פי שאינו לוקה, מפני אותו מפת מרדות.

ד. והנכנס לקדש, [מ]חוץ לקדש הקדשים, שלא לעבודה או להשפחויה, בין הדיוט בין גדול - לוקה, ואינו חייב מיתה, שנאמר: "אל פני הפפרת... ולא ימות" - על קדש הקדשים במיתה, ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

ה. כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד - חייב מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר: "ומפתח אהל מועד לא תצאו, פן תמתו" - כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבחלים, מפני גזרה זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול: "וימן המקדש לא יצא" - אינו אלא בשעת העבודה בלבד, שלא יניח עבודה ויצא.

ו. אם כן, מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול? שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו, ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו - אף על פי שאינו יוצא מן המקדש [באמצע עבודתו], אינו עובר [וכהן אחר מסיים עבודתו], מפני שהוא אוגן; ואם עבד והוא אוגן [מדיון] של תורה - חלל עבודתו, בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. אבל כהן גדול עובר כשהוא אוגן, שנאמר: "וימן המקדש לא יצא, ולא יחלל" - כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה עוסק בה, ואינה מתחללת.

ז. ומניין שעבודת האוגן פסולה? מקל וחמר: אם בעל מום שאוכל בקדשים, אם עבד - חלל, אוגן שהוא אסור לאכל בקדשים, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו", דין הוא שיתחלל.

ח. ואף על פי שכהן גדול עובר אוגן, אסור לאכל בקדשים - שנאמר: "ואכלתי חטאת היום, היטיב בעיני ה'!!" וכן אינו חולק - [נוטל חלק בקודשים] לאכל לערב. אוגן שעבד אינו לוקה. ומתר לגע בקדשים אף על פי שלא טבל; שלא עשו מעלה אלא באכילה, אבל בנגיעה - הרי הוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

ט. איזה הוא אוגן? זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם. ביום המיתה בלבד הוא שנקרא 'אוגן' דין תורה, ולילה - הוא מדברי סופרים [חכמים].

י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אוגן מדבריהם [של חכמים], וכן יום הקבורה. ואינו תופש [כולל] לילו [שאחר הקבורה]. לפיכך מי שמת לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם; וטובל, ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה - [שמע על מותו בתוך חודש מהמיתה] ויום לקוט עצמות [מקבר לקבר] - הרי הוא כיום הקבורה, שאינו תופש לילו ואפלו מדבריהם; לפיכך טובל, ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה - כשם שאסור לאכל בו קדשים מן התורה, כך אסור לאכל בלילו מדבריהם; חוץ מן [קרבן] הפסח בלבד, שהוא אוכל לערב, כמו שיתבאר במקומו.

יא. האבל אינו משלח [להקריב את] קרבנותיו כל שבועה, אפלו זין או עצים או לבונה. וכן המצרע אינו משלח קרבנותיו; כל זמן שאינו ראוי לביאה [להכנס] אל המחנה,

המקדש לא תבא" – דרך ביאה חובה תורה. ואף על פי שהוא פטור, מפני אותו מפת מרדות. אפלו נכנס במקדש הפורח באויר – מפני אותו מפת מרדות; בין שנקנס במקדש דרך גגות, בין שנקנס בו דרך פתחים.

כ. כל מקום [בעזרה] שחיבין [אם נכנס סמא] על זדונו פרת ועל שגגתו קרבן – אם נמצאת שם טמאה בשבת, מוציאין אותה; ושאר המקומות – כופין עליו כלי עד אחר השבת. וכשהן מוציאין, אין מוציאין אותן אלא בפשוטי כלי עץ [חתיכות עץ] שאין מקבלין טמאה, שלא לרבות את הטמאה [אם יוצאה בכלי גם הכלי סמא].

כא. אחד טמא שנקנס למקדש טהור, או טהור שנקנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת פחת אהל במקדש, ונקנס הוא פחת האהל – הרי זה חייב פרת, שהרי ביאתו וטמאתו באין כאחת. נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנקנס, אפלו טמא שם עצמו במזיד – ימחר ויבהל ויצא בדרך קצרה.

כב. ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארצה. ואם שהה, או שיצא בארצה אף על פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה – חייב פרת; ואם היה שוגג, מביא קרבן.

כג. לא החזיר פניו אלא השתחוה [ב:]: דרך יציאתו כלפי חוץ – פטור, אלא אם כן שהה פשעור. וכמה שיעור שהיה? כדי לקרות: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו, והודות לה' כי טוב, כי לעולם חסדו"; וזה הוא שיעור השתחויה.

כד. ואיזו היא דרך ארצה? כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה – אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפלו כל היום בלו – פטור; יצא בארצה – אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו, ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארצה פחות משעור זמן שההלך כל אדם בקצרה – הואיל ויצא בארצה, חייב. יצא בקצרה, והלך מעט, ועמד ושהה מעט, וחזר והלך ושהה מעט, עד שנוצטרף מכל ההשיות כדי השתחויה – במזיד אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרבן; מפני שהדבר ספק. אבל מפני אותו מפת מרדות.

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ד
א. טמא שעבד במקדש – חלל [פסל] עבודתו, וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו, אף על פי שלא שהה, שנאמר: "וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את שם קדשי", הרי זו אזהרה לעובד בטמאה; ולהלן הוא אומר: "ומתו בו כי יחללוהו" – מה חלוט האמור כאן מיתה בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחיבין עליו מיתה בידי שמים, לוקין עליו.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות – אחיו הפקנים לא היו מביאין אותו לבית דין, אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו בידן; ואין ממחין [מוחין] עליהן בכך [אם יחייב מיתה בידי שמים].

י. וכשם ששלוש טמאים מן המקדש בעשה [מזות עשה] – כך אם נכנסו, עוברין בלא תעשה, שנאמר: "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכינה.

יא. ומפני שאינו עובר אלא אם נכנס, אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור? תלמוד לומר ביולת: "ואל המקדש לא תבא".

יב. טמא שנקנס למקדש – במזיד ענוש פרת [מת עד גיל חמישים], שנאמר: "ואם לא יכבס, ובשרו לא ירחץ – ונשא עונו"; בשוגג מביא קרבן עולה ויורד [עשיר – כבש, עני – עוף או מנחה], שנאמר: "או נפש אשר תגע בכל דבר טמא". ואין חיבין פרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים, או על תוספת העזרה שנתקדשה קדוש גמור כמו שבאנו.

יג. ואיזה הוא הטמא שחיב פרת על המקדש? כל שנטמא בטמאות מן המת שהנזיר [שנטמא] מגלח עליהן, שכבר נתפרש בנזירות, או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שנטמא בשאר אבות הטמאות של תורה שיתפרשו במקומן.

יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים [טבילה] מן התורה – חייב פרת על ביאת המקדש [בטומאה], ואפלו אחר שטבל, עד שיעריב שמשו [שתשקע השמש]; אבל המטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן – שאף על פי שהוא טמא טמאת שבועה, הרי זה פטור על ביאת המקדש.

טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת, או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת – אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה וילטמא בשר הקדשים – הרי זה פטור על ביאת המקדש; ודברים אלו הלכה מפי הקבלה [מסורת ממש רבינו]. ואף על פי שהוא פטור, מפני אותו מפת מרדות.

טז. המכניס שרץ וכיוצא בו למקדש, או שהכניס אדם טמא למקדש – הרי זה חייב פרת, שהרי טמא מקדש ה'. אבל הזורק בלי טמאים למקדש, אפלו היו בלי שנגעו במת – פטור מן הפרת, אבל חייב מלקות, שנאמר: "ואם לא יכבס וגו'" – מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו: על רחיצת גופו ענוש פרת, על כבוס בגדיו לוקה ארבעים. יז. נראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טמאה, כגון בגד שנגע בו זה הנטמא למת, שהן [הבגדים] אב טמאה כמו שיתבאר. אבל בגד שהוא ראשון [לטומאה] – אם הכניסו למקדש, אינו לוקה עליו; אבל מפני אותו מפת מרדות.

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש, מפני אותו מפת מרדות; וכן כל הטמא באב מאבות הטמאות של דבריהם [מגזירת חכמים], או שאכל אכלין טמאין, ושהה משקין טמאין, ונקנס למקדש במזיד קדם שיטבל – מפני אותו מפת מרדות.

יט. טמא שנקנס למקדש דרך גגות – פטור, שנאמר: "ואל

בטמאה; ואם עברו [שאר הטמאים] ועשו או נכנסו לעזרה - חביבין ברת על הביאה ומיתה על העבודה; שלא נדחית אלא טמאת המת בלבד.

יג. ופסח שבא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל - פטורין; אף על פי שלא התרו אלא לעזרה - הואיל ואין אני קורא בהם "אל מחוץ למחנה תשלחום", הרי אלו פטורין. יד. היתה מקצת בית אב [משמרת יומית] טמאים ומקצתם טהורים - אף על פי שרבן טמאי מת, לא יקריבו אלא הטהורים. היתה כל בית האב טמאי מת, יביאו בית אחר. היתה כל המשמרה [השבועית] טמאי מת, מחזירין על משמרה אחרת. אם היו רב הכהנים הנמצאים שם בירושלים בזמן הקבוע טמאים, יעשו בטמאה.

טו. ומפני מה מחזירין על הטהורים מבית אב אחר? מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה עומדת, ודחיה היא עתה מפני הדחק; ואין דוחין כל דבר הנדחה, אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה.

טז. ומנין שטמאת מת דחיה בצבור? שנאמר: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" - כך למדו מפי השמועה: שאנשים יחידים הם שינחנו לפסח שני אם היו טמאים, אבל צבור שהיו טמאי מת אינם נדחין, אלא הטמאה תדחה מפניהם, ויעשו פסח בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח, שהוא דוחה את הטמאה.

יז. והרי הדבר מפורש בכתובים, שנאמר שם: "כי רבת בקהל אשר לא התקדשו, והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור פי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו". ומה הוא זה שנאמר: "כי אכלו את הפסח בלא ככתוב"? מפני שעבר את [ה' הוסיף חודש ל:] אותה השנה מפני הטמאה, שנאמר: "וינעץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים, לעשות הפסח בחדש השני, כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הכהנים לא התקדשו למדי". וכבר בארנו בקדוש החדש, שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטמאה.

יח. ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חדש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני; ולא הורו לו חכמים - שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה, נאמר: "כי אכלו את הפסח בלא ככתוב". ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו, שנאמר: "כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר, ה' הטוב יכפר בעד"; ונאמר: "וישמע ה' אל יחזקיהו, וירפא את העם", זה שנרצה קרבנם.

יום חמישי ד' מרחשון ה'תש"ע

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ה
א. מצות עשה, לקדש [לרחוץ] בהן העובד ידיו ורגליו, ואחר כך יעבד - שנאמר: "ורחצו... ממנו את ידיהם ואת רגליהם". ובהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית - חביב

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה עד שיתחייב ברת אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון שנטמא בעזרה, ויצא בקצרה, וביציאתו היה צנור בידו, והפך בו אבר על גבי האש במזבח וקרב שרפתו; שכל קרוב עבודה, הרי הוא כעבודה.

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - עבודתו פסולה, וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו שם אלהיהם" - מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא הוא, שנאמר: "ויבא השמש, וטהר", מכלל שעדין לא טהר. אבל מחסר כפורים שעבד - אף על פי שעבודתו פסולה וחלל, הרי זה פטור.

ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר: [על יולדת שטבלה] "וכפר עליה הכהן, וטהרה" - מכלל שעדין לא נגמרה טהרתה; והוא הדין לכל מחסרי כפורים.

ו. בהן שעבד, ואחר כך נודע ששהה טמא - אם היא טמאה ידועה [אפילו לאיש אחד], כל הקרבנות שהקריב פסולין, שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום [שלא ידעו כלל על קיומה] - הציץ [של כהן גדול] מרצה [מכפר], וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפילו נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם, וזרק - הורצה; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על פי שהוא מזיד. וכבר בארנו טמאת התהום בגזירות.

ז. וכן הציץ מרצה על טמאת דברים הקרבין [קורבנות טמאים], שנאמר: "והיה על מצח אהרן, ונשא אהרן את עון הקדשים". אבל אינו מרצה על טמאת הנאכלין [לאכול בשם קרבן בטומאה], ולא על טמאת האדם שנטמא בטמאה ידועה, אלא אם כן היתה הטמאה הדחיה בצבור [כגון: שרוב הציבור טמא], שהציץ מרצה עליה.

ח. ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו, שנאמר: "והיה על מצחו תמיד, לרצון להם לפני ה'".

ט. כל קרבן שאין קבוע לו זמן - אינו דוחה לא את השבת ולא את הטמאה: שאם לא קרב היום, יקרב למחר ולמחר מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן, בין קרבן יחיד בין קרבן צבור - דוחה את השבת ואת הטמאה; ולא כל הטמאות הוא דוחה, אלא טמאת המת לבדה.

י. כל קרבנות הצבור, קבוע זמנן; לפיכך דוחין כלן את השבת ואת טמאת המת.

יא. וכל קרבן מהן שקרב בטמאה, אינו נאכל; אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה, והשאר הראוי לאכילה נשרף, כשאר קדשים שנטמאו.

יב. כיצד דוחין את הטמאה? הגיע זמנו של אותו קרבן, והיו רב הקהל שמקריבין אותו טמאים למת, או שהיו הקהל טהורין והיו הכהנים המקריבין אותו טמאים למת, או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים במת - הרי זה יעשה בטמאה; ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד, ויכנסו כלן לעזרה. אבל הטמאים בטמאה אחרת, כגון זבין וזבות ונדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן - לא יתעסקו בו ולא יכנסו לעזרה, ואף על פי שנעשה

יא. הטביל ידיו ורגליו במי מקנה, אפלו במעין – אין זה קדוש כלל, עד שירחץ בכלי; ובכל כלי הקדש מקדשין, בין שיש בהן [כמות של] רביעית בין שאין בהן כדי רביעית.

יב. כל המימות כשרים לקדוש, בין מים חיים [מי מעיין] בין מי מקנה; ובלבד שלא ישפנה מראיהם, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק [- דליל] שהפירה שוחה ושוחה ממנו, משלים למי כיוור. זה הכלל: כל המשלים למי מקנה, משלים למי כיוור.

יג. כמה מים צריכים להיות בפיו? אין פחות מכדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, שנאמר: "אהרן ובניו", והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמיהו, הרי ארבעה.

יד. מי כיוור נפסלין בלינה, כמו שבארנו. וכיצד היו עושין? משקעין אותו במי מקנה או במעין, ולמחר מעלין אותו; או ממלאין אותו בכל יום בפקר.

טו. הים [דוד גדול] שעשה שלמה מקנה היה, מפני שאמה [תעלה] של מים היתה עוברת בתוכו ממעין עיטם; לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הפיור, וממנו היו קמלאין הפיור.

טז. כיצד מצות קדוש? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ושוחה ומקדש; וכל החוצץ בטבילה, חוצץ בקדוש ידים ורגלים. ואינו מקדש כשהוא יושב, מפני שהוא כעבודה, ואין עבודה אלא מעמד, שנאמר: "לעמד לשרת".

יז. וכל העובד והוא יושב – חלל, ועבודתו פסולה; ואינו לוקה, מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודות המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה; ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע – כגון שעמד על גבי בלים, או בהמה, או על רגלי חברו – פסל. וכן אם דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו, פסל.

יח. ואין עבודה אלא בזמין; ואם עבד בשמאל – פסל, ואינו לוקה. רגלו אחת על הפלי ורגלו אחת על הרצפה, רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה – רואין: כל שאלו ינטל הפלי או האבן יכול לעמד על רגלו אחת – עבודתו כשרה; ואם לאו – עבודתו פסולה. קבל בזמין, ושמאל מסיעתו – עבודתו כשרה; שהמסיע, אין משגיחין [מקפידין] עליו.

יט. נתנדנדה אבן מאבני העזרה – לא יעמד עליה בשעת העבודה, עד שתחבר בארץ; ואם עבד – עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת.

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ו
א. כל כהן שיש בו מום, בין מום קבוע בין מום עובר – לא יבס למקדש מן המזבח ולפנים, שנאמר: "אל הפרכת לא יבא, ואל המזבח לא יגש"; ואם עבר ונכנס – לוקה, אף על פי שלא עבד. ואם עבד במקדש – פסל וחלל עבודתו, ולוקה אף על העבודה, שנאמר: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" – מפי השמועה [נסורת ממש רבינו] למדו, שאזהרה זו, שלא יקרב לעבודה.

מיתה בידי שמים, שנאמר: "ירחצו מים – ולא ימתו"; ועבודתו פסולה, בין כהן הדיוט בין כהן גדול.

ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: "חקת עולם לו ולצרעו", ובבגדי כהנה הוא אומר: "חקת עולם" – מה מחסר בגדים מחלל עבודה כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

ג. אין הפה צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה; אלא פעם אחת מקדש בפקר, והולך ועובד כל היום בלו וכל הלילה; והוא [בתנאים] – שלא יצא מן המקדש, ולא ישן, ולא יטיל מים [צרכים קטנים], ולא יסיח דעתו; ואם עשה אחד מארבעתן, צריך לחזור ולקדש.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש – אם לא הסיח דעתו, עבודתו כשרה. וזה הכלל היה במקדש: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל.

ה. וכן המספ ארבע רגליו [- צרכים גדולים], טעון טבילה; וכל המטיל מים, טעון קדוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה – אם לשהות בחוץ יצא – כשחזור, טעון טבילה; ואם לחזור מיד יצא – כשחזור, טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש [אחר שיצא ונכנס], ועבד – הואיל ולא הסיח דעתו, ולא הסיח רגליו, ולא הטיל מים – עבודתו כשרה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה, אינו צריך לחזור ולקדש.

ו. נטמאו ידיו – מטבילן, והן טהורין; ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין טמאין, או שתית משקין טמאין, וטבל – אף על פי שאינו צריך הערב שמש [להמתין לשקיעה שיטהר], חוזר ומקדש אחר טבילה; שכל טובל – מקדש ידיו ורגליו, ואחר כך עובד. ואם לא קדש – הואיל ולא הסיח דעתו, לא חלל.

ז. כהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביום הכפורים, ועבד – עבודתו כשרה, הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: "ירחצו אהרן ובניו" – דבר השונה בכל הכהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

ח. קדש ידיו היום – צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה, שהידיים נפסלות בלינה. קדש בלילה, והקטיר החלבים כל הלילה – צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן [- השלכת האפר מעל המזבח] – אף על פי שהוא מקדש קדם שפעלה השמש, אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום, שהרי בתחלת עבודת היום קדש.

י. מצוה לקדש ממי הפיור. ואם קדש מאחד מפלי השרת, הרי זה כשר; אבל כלי החל אינן מקדשין. קדש בכלי שרת בחוץ [- מחוץ לעזרה], או בכלי חל בפנים, ועבד – עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הפיור או בתוך כלי השרת, אלא מהן, שנאמר: "ירחצו אהרן ובניו ממנו", לא בתוכו; ואם קדש בתוכו ועבד – לא חלל.

וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו, ואוכל - שנאמר:
"לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל".

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ז

א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים; וזה הוא פרטן.

ב. חמשה באזן, ואלו הן: (א) מי שנפגם סחוס אָזְנוּ כְּדִי שֶׁתִּתְּגַר [תחדור] הצפרן בפגם; אָכֵל הַעוֹר הַמִּקֵּף לִסְחוּס הָאָזֶן - אין בו מום, בין שנקב בין נפגם בין נסדק.

ג. (ב) מי שנסדק סחוס אָזְנוּ בְּכָל שְׁהוּא [פסול], אף על פי שלא חסר [מהסחוס]. (ג) מי שנקב סחוס אָזְנוּ נִקֵּב בְּכַרְשִׁינָה [כגרגיר של מין קטניות], בין נקב עגל בין נקב אֶרֶץ - אם מצטרף [לגודל של-] לְכַרְשִׁינָה, הרי זה מום. (ד) מי שיבשה אָזְנוּ, [עד] כְּדִי שֶׁתִּתְּגַב וְלֹא תוֹצֵא דָם. (ה) מי שהיתה אָזְנוּ כְּפוּלָה לְשִׁתִּים [אוזן בתוך אוזן], אָפְלוּ הַגְּדִי שֶׁדִּרְף אָזְנוֹ לְהִיּוֹת נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת - וּבִלְבָד שִׁיְהִי לָהּ שְׁנֵי סְחוּסִין [פסול]; אָכֵל אִם לֹא הִיָּה לָהּ אֶלָּא סְחוּס אֶחָד, וְהָרִי הוּא כְּגוּף אֶחָד שֶׁנִּכְפַּל - בָּשָׂר.

ד. שלשה בריס [נפער] שֶׁל עֵין, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מי שנקב רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא [- מעט]. (ב) מי שנסדק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. (ג) מי שנפגם רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא. וְשִׁלְשָׁה מוּמִין אֵלּוּ, בְּכָלֵל "חֲרוּץ" הָאֶמּוֹר בַּתּוֹרָה.

ה. שְׁמוֹנֶה בְּעֵינָן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַעוֹר, בֵּין בִּאֲחַת מְעִינֵי בֵּין בִּשְׁתֵּיהֶן. (ב) מי שאינו רואה בשתי עיניו, או באחת מהן, אף על פי שאין נראה בהן שְׁנֵי כָּלֵל - מַחֲמַת שִׁירָדוּ מִיָּם [קבועין] [- בקביעות] כְּנֶגֶד רְאוּתָיו [=מקור ראייתו - וגורם לעיוורון]. (ג) מי שאינו רואה בְּעֵינָיו או בִּאֲחַת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּחָה, מַחֲמַת שֶׁהִיָּה בֵּה סְנוּרִים קְבוּעִים [- שלא ראה שמונים יום]. (ד) מי שֶׁבְּעֵינָיו כְּמוֹ עֵנָב, אף על פי שְׁהוּא רְוָאָה. (ה) מי שִׁצָּא בָּשָׂר יָתֵר בְּעֵינָיו, עַד שֶׁחָפָה מֶעֶט מִן הַשְּׁחוֹר שֶׁל עֵין. (ו) מי שֶׁנִּמְשָׁף הַלֵּבָן שֶׁל עֵין וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מֶעֶט בַּשְּׁחוֹר, עַד שֶׁנִּמְצָא הַשְּׁחוֹר מְעֻרָּב בַּלֵּבָן - וְזֶה הוּא "תְּבִלּוּל" הָאֶמּוֹר בַּתּוֹרָה; אָכֵל אִם יֵצֵא מִן הַשְּׁחוֹר לְתוֹף הַלֵּבָן - אִינוּ מוּם, שֶׁאִין מוּמִין בַּלֵּבָן. (ז) מי שֶׁהִיָּתָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר, וְזֶה הוּא "דֵּק" הָאֶמּוֹר בַּתּוֹרָה - וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׁחוֹר; אָכֵל אִם לֹא הִיָּתָה צָפָה, או שֶׁהִיָּתָה מְשַׁקֶּצֶת בַּשְּׁחוֹר - אִינוּ מוּם. וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שְׂחוּרָה בְּתוֹף הַלֵּבָן, אָפְלוּ צָפָה - אִינוּ מוּם, שֶׁאִין מוּמִין בַּלֵּבָן. (ח) שֶׁתִּהְיֶה נִקְדָּה שְׂחוּרָה שׁוֹקֶעֶת בְּתוֹף הַשְּׁחוֹר, אף זה נקרא "דֵּק"; אָכֵל אִם הִיָּתָה צָפָה - הוֹאִיל וְהִיא שְׂחוּרָה בַּשְּׁחוֹר, אִינוּ מוּם.

ו. שְׁלֹשָׁה בַּחֲטָם, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מי שנקב חֲטָמוֹ, אָפְלוּ מִצַּד אֶחָד. (ב) מי שנסדק חֲטָמוֹ. (ג) מי שנפגם חֲטָמוֹ. ז. שֶׁשָּׂה בִּפֶּה, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מי שֶׁנִּקְבָּה שְׁפָתוֹ, אָפְלוּ אַחַת מֵהֶן. (ב) מי שֶׁנִּפְגְּמָה שְׁפָתוֹ. (ג) מי שֶׁנִּסְדָּקָה שְׁפָתוֹ - וְהוּא שֶׁתִּסְדֵּק מִזֶּר [מתחילתה; מִהַ'זֶּר שֶׁלָּהּ] שְׁלָהּ עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנֵי רְאִשִּׁים. (ד) מי שֶׁצָּעַם לְחִיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף

ב. וְכֵן בַּעַל מוּם עוֹבֵר - פֶּסֶל וְלוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה לְבַעַל מוּם עוֹבֵר. וְאִין בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁעֲבָדוּ בְּמִיתָה, אֶלָּא בְּמַלְקוּת בַּלְבָּד.

ג. כָּל הַמוּמִין כָּלָן - אֶחָד [בין] שֶׁהִיָּה בּוֹ מַתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ וְאֶחָד שֶׁנּוֹלְדוֹ בּוֹ אַחֵר כֵּן, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׂאִינָן עוֹבְרִין - הֵרִי זֶה פְּסוּל עַד שִׁיעֲבָרוּ.

ד. מוּם קְבוּעַ - כְּגוֹן שֶׁבֶר רִגֵּל או שֶׁבֶר יָד; וּמוּם עוֹבֵר - כְּגוֹן גֶּרֶב [שחין לח], או לִלְפָת, וְהִיא הַתְּזוּיָה [שחין מצוין]. וְלֹא הַמוּמִין הַתּוֹבִינִין בַּתּוֹרָה בַּלְבָּד הֵן שֶׁפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים, אֶלָּא כָּל הַמוּמִין הַנֶּחָרִין בַּגּוֹף - שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל [אִישׁ] אֲשֶׁר בּוֹ מוּם", מִכָּל מְקוֹם. וְאֵלּוּ הַתּוֹבִינִים בַּתּוֹרָה, דִּגְמָא הֵם. ה. שְׁלֹשָׁה מִיָּגֵי מוּמִין הֵן: יֵשׁ מוּמִין שֶׁהֵן פּוֹסְלִין הַכֹּהֵן מִלְּעַבְד וְהַבְּהֵמָה מִלְּקָרֵב, וְיֵשׁ מוּמִין שֶׁפּוֹסְלִין הָאָדָם בַּלְבָּד מִלְּעַבְד, וְיֵשׁ מוּמִין שְׂאִינָן פּוֹסְלִין, אָכֵל מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין אָמְרוּ, שֶׁכָּל כֹּהֵן שִׁישׁ בּוֹ אֶחָד מֵהֶן אִינוּ עוֹבֵר.

ו. כָּל מִי שִׁישׁ בּוֹ מוּם שֶׁפּוֹסֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, וְעֹבֵד בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמִזִּיד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה; וְאִם הָיָה מִזִּיד, לֹקָה. וְכָל מִי שִׁישׁ בּוֹ מוּם מִן הַמוּמִין הַמִּתְּחַדִּין לְאָדָם, וְעֹבֵד - אף על פי שְׁהוּא לֹקָה, לֹא חָלַל עֲבוּדָתוֹ. וְאִם הָיָה בּוֹ דָּבָר מְדַבְּרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין - אִינוּ לֹקָה, וְעֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

ז. אִין פּוֹסֵל בְּאָדָם אֶלָּא מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי, אָכֵל מוּמִין שֶׁבְּחָלָל הַגּוֹף - כְּגוֹן שֶׁנִּטַּל כְּלִיתוֹ שֶׁל אָדָם, או טָחוּל שְׁלֹו, או שֶׁנִּקְבּוּ מְעִיר - אף על פי שֶׁנִּעְשָׂה טְרֶפֶה [- שאין בכוחו לחיות יותר משנה], עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁבֶר רִגֵּל או שֶׁבֶר יָד" - מִה אֵלּוּ בְּגָלוּי, אף כָּל שֶׁבְּגָלוּי.

ח. הָעֶרֶל - הֵרִי הוּא כְּכֵן גֶּרֶב, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל כֵּן גֶּרֶב עָרֵל לֵב וְעָרֵל בָּשָׂר". לְפִיכָף עָרֵל שֶׁעֲבַד - חָלַל עֲבוּדָתוֹ וְלוֹקָה, כְּזֶר שֶׁעֲבַר; אָכֵל אִינוּ חֵיב מִיתָה.

ט. כֹּהֵן שֶׁהִיָּה נוֹשֵׂא נָשִׁים [האסורות להנשא לו -] בַּעֲבֵרָה - אִינוּ עוֹבֵד, עַד שֶׁיִּדְרִיכֶהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רִבִּים [- שאין לנדר זה התרה -], כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ הַפְּרָה, שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְחָטָא; וְעוֹבֵד, וְיוֹרֵד וּמִגְרֵשׁ. וְכֵן אִם הָיָה מְטַמֵּא לְמֵתִים - פְּסוּל, עַד שֶׁיִּקְבֵּל עָלָיו בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא יִטְמָא. וְאִם עֲבַר וְעֹבֵד קִדְּם שִׁידִיר או שֶׁיִּקְבֵּל - אף על פי שְׁהוּא נָשׁוּי בַּעֲבֵרָה, לֹא חָלַל עֲבוּדָה.

י. כֹּהֵן שֶׁעֲבַד, וְנִבְדָּק וְנִמְצָא חָלָל - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה לְשַׁעֲבֵר, אָכֵל אִינוּ עוֹבֵד לְהִבָּא. וְאִם עֲבַד, לֹא חָלַל - שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּרְוַח ה' חִילוֹ, וּפָעַל יָדָיו תִּרְצָה", אף חָלִין שְׁבוּ תִרְצָה.

יא. בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הִיָּו יוֹשְׁבֵין וְדִינִן אֶת הַכֹּהֲנָה, וּבּוֹדֵקִין אֶת הַכֹּהֲנִים בְּיַחוּסִין וּבְמוּמִין. כָּל כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לּוֹבֵשׁ שְׂחוּרִים וּמִתְעַשֵּׂף שְׂחוּרִים, וְיֹצֵא מִן הָעֲזָרָה; וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֵם וְכָשֶׁר - לּוֹבֵשׁ לְבָנִים, וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אַחֵי הַכֹּהֲנִים.

יב. מִי שֶׁנִּמְצָא כָּשֶׁר בְּיַחוּסוֹ, וְנִמְצָא בּוֹ מוּם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁכַּת הָעֲצִים, מְחַלֵּעַ עֲצִים [- בודקם מתולעים] לְמַעַרְכָּה;

שֶׁמִצָּא רָאשׁוֹ עַל צִנְאוֹרָו כְּמוֹ רֹאשׁ הַלֶּפֶת עַל הָעֵלִין שְׁלוֹ.
(ו) הִקְרַח שְׂאִין בְּכָל רָאשׁוֹ שֶׁעַר כָּל עֵקֶר; וְאִם יֵשׁ בּוֹ
שִׂטָּה [שורה] שֶׁל שֶׁעַר מִקְּפַת מֵאֲחֻרָיו מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, כְּשֶׁר.
(ז) מִי שֶׁהָיָה הַשֶּׁעַר מִקֵּיף מֵאֲזֵן לְאֲזֵן מִלְּפָנָיו בְּלִבְדּוֹ, וְשֶׁאֵר
הָרֹאשׁ קָרַח – הָרִי הוּא פְּסוּל. (ח) מִי שֶׁהָיָה הַשֶּׁעַר מִקֵּיף
אֶת כָּל הָרֹאשׁ סָבִיב מִלְּפָנָיו וּמֵאַחֲרָיו, וְאִין שֶׁם שֶׁעַר
בְּאֻמָּצֵעַ – אֵף זֶה קָרַח וּפְסוּל.

ב. שְׁנַיִם בְּצִנְאוֹר, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁצִּנְאוֹרָו שׁוֹקֵעַ הֶרְבֵּה,
עַד שֶׁנִּמְצָא רָאשׁוֹ כְּאֵלּוּ הוּא מְנַח עַל כְּתִפּוֹ. (ב) מִי
שֶׁצִּנְאוֹרָו אֶרֶץ הֶרְבֵּה, עַד שֶׁיִּרְאֶה כְּשִׁמוּט מִבֵּין כְּתִפּוֹ.
ג. אֶרְבָּעָה בְּאֲזֵן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁשְּׂתִי אֲזֵנָיו קִטְנוֹת
הֶרְבֵּה. (ב) מִי שֶׁשְּׂתִי אֲזֵנָיו נְפוּחוֹת, דּוֹמוֹת לְסִפּוֹג. (ג) מִי
שֶׁאֲזֵנָיו מְדַלְּדוֹת לְמִטָּה. (ד) מִי שֶׁאֶחָת מֵאֲזֵנָיו מִשְׁנָה
מִחֲבֶרְתָּהּ בְּמִרְאָה.

ד. חֲמִשָּׁה בְּגִבֵּינִים [בגבנות], וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁאִין לוֹ שֶׁעַר
בְּגִבֵּינָיו, וְזֶה הוּא "גִּבֵּן" הָאֵמּוֹר בְּתוֹרָה. (ב) מִי שֶׁגִּבֵּינָיו
שׁוֹכְבִין [ומגיעין עד עפעפין]. (ג) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גִּבֵּינִין יָתֵר עַל
שְׁנַיִם. (ד) מִי שֶׁאִין לוֹ אֶלָּא גִּבֵּין אֶחָד. (ה) מִי שֶׁאֶחָד
מִגִּבֵּינָיו מִשְׁנָה מִחֲבֶרְתּוֹ, בֵּין שֶׁשְּׂעָרוֹ שֶׁל זֶה אֶרֶץ וְשֶׁעָרוֹ שֶׁל
זֶה קֶצֶר, בֵּין שֶׁשְּׂעָרוֹ שֶׁל אֶחָד שְׁחֹר וְשֶׁעָרוֹ הַשְּׂנִי לְבָן אוֹ
אֶדָם – הוּאֵל וְיֵשׁ בֵּין שְׁנֵיהֶם שְׁנַיִם, הָרִי זֶה פְּסוּל.

ה. אֶרְבָּעָה בְּרִיס הֶעֵין, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁאִין לוֹ שֶׁעַר
כָּלִל בְּרִיסֵי עֵינָיו. (ב) מִי שֶׁשְּׂעָרוֹ רִיסֵי עֵינָיו מְרַבֵּה מִצֶּבֶה
הֶרְבֵּה. (ג) מִי שֶׁשְּׂעָרוֹ אֶחָד מִרִיסֵי עֵינָיו מִשְׁנָה מִשְּׂעָרוֹ רִיס
אֲחֵר, כְּגוֹן שֶׁאֶחָד שְׁחֹר וְאֶחָד לְבָן, אוֹ אֶחָד נוֹשֵׁר וְהַשְּׂנִי
מִצֶּבֶה. (ד) מִי שֶׁשְּׂעָפּוֹ סְגוּרוֹת מְעַט, וְאִין נִפְתָּחוֹת הֶרְבֵּה
כְּשֶׁאֵר כָּל הָאָדָם.

ו. אֶחָד עֶשֶׂר בְּעֵינַיִם, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁהָיָה שְׂתִי עֵינָיו
לְמַעַל מִן הַמָּקוֹם הָרָאִי לָהֶן, קְרוֹבוֹת מִפְּדֻחָתוֹ [מצחו].
(ב) מִי שֶׁהָיָה שְׂתִי עֵינָיו לְמִטָּה מִמָּקוֹם הָרָאִי לָהֶן. (ג) מִי
שֶׁהָיָה שְׂתִי עֵינָיו עֲגֻלוֹת, וְאִין נִמְשְׁכוֹת בְּאֶרֶץ מְעַט כְּשֶׁאֵר
הָעֵינַיִם. (ד) מִי שֶׁעֵינָיו מוֹזְרוֹת, וְהֵן יוֹצְאוֹת כְּמוֹ עֵינֵי
הַנֶּמֶר, וְכִמִּי שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּעַת שְׁכֻעָס כְּעַס הֶרְבֵּה. (ה)
מִי שֶׁעֵינָיו גְּדוֹלוֹת הֶרְבֵּה כְּשֶׁל עֵגֶל. (ו) מִי שֶׁעֵינָיו קִטְנוֹת
כְּשֶׁל אֶזֶז. (ז) מִי שֶׁדִּמְעָיו זֹלְפוֹת תְּמִיד. (ח) מִי
שֶׁלְחֻלּוּחִית נִמְשְׁקֶת מִרָאשׁ עֵינָיו מִכְּנָגֵד הַחֹסֶם, אוֹ מִזֶּנֶב
עֵינָיו מִכְּנָגֵד צִדְעָיו [הרקות]. (ט) מִי שֶׁמִּקְבֵּץ רִיסֵי עֵינָיו
וְעוֹצֵמָן מְעַט בְּשִׁעָה שְׂרוּאָה אֹר, אוֹ בְּשִׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֵה
לְדַקֵּק בְּרֹאשֵׁהוּ. (י) מִי שֶׁרֹאשׁוֹ עֵינָיו מְעֻרְבָּת, עַד שֶׁרֹאשׁוֹ
אֶת הַחֹדֶר וְאֶת הָעֵלְיָה כְּאֶחָת; וְיִנְדַּע דְּבָר זֶה בְּעַת שֶׁיִּדְבַר
עִם חֲבֵירוֹ, וְנִרְאֶה כְּאֵלּוּ הוּא מִסְתַּכֵּל בְּאִישׁ אֲחֵר. (יא) מִי
שֶׁאֶחָת מֵעֵינָיו מִשְׁנָה מִחֲבֶרְתָּהּ, בֵּין בְּמִקְוֵה בֵּין בְּמִרְאָה,
כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֶחָת שְׁחֹרָה וְאֶחָת פְּתוּכָה [צבע מעורב], אוֹ
אֶחָת קִטְנָה וְאֶחָת גְּדוּלָה – הוּאֵל וְיֵשׁ בֵּין שְׁתֵּיהֶן שְׁנַיִם
מִכָּל מָקוֹם, פְּסוּל.

ז. שִׁשָּׁה בַּחֹסֶם, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁעֵקֶר [ראש] חֲטָמוֹ
שׁוֹקֵעַ, אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוֹ כּוֹחֵל שְׂתִי עֵינָיו כְּאֶחָת [למדות
שאינו צובע עיניו במכחול במשיכה אחת מפני החוטם] – וְזֶה

[בולט] עַל הָעֵלִין כָּל שֶׁהוּא. (ה) מִי שֶׁפִּי בָלוּם [נפוח]
מִחֲמַת גּוּפוֹ וּבְרִיתוֹ [מלידה]; אָבֵל אִם נִבְלָם מִחֲמַת
הָרוּחַ, אִינוֹ מוּם. (ו) מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ [חלק
הלשון שמתנוטע].

ח. שְׁנַיִם עֶשֶׂר בְּאֶבְרֵי הַזֶּרַע, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁנִּמְצָא
הַגִּיד [המילה] שְׁלוֹ. (ב) אוֹ נִכְתָּת [נכתש]. (ג) אוֹ נִתַּק. (ד)
אוֹ נִכְרַת. (ה) מִי שֶׁנִּמְצְעוּ הַבֵּיצִים שְׁלוֹ, אוֹ אֶחָת מֵהֶן. (ו)
אוֹ נִכְתָּתוֹ, אוֹ אֶחָת מֵהֶן. (ז) אוֹ נִתַּקוֹ, אוֹ אֶחָת מֵהֶן. (ח)
אוֹ נִכְרַתוֹ, אוֹ אֶחָת מֵהֶן. (ט) מִי שֶׁאִין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אֶחָת,
אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי כִּיסִּין. (י) מִי שֶׁשְּׂתִי בֵּיצָיו בְּכִיס
אֶחָד. (יא) הַטְּמָטוּם [שאינו ניכר בו סימן זכר ונקבה יחד].
הַאֲנֶדְרוּגִינוּס [יש בו סימני זכר ונקבה יחד].

ט. שִׁשָּׁה בְּיָדַיִם וּבְרִגְלָיִם, וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַפֶּסֶס [צולע]. (ב)
מִי שֶׁנִּשְׁטַמָּה יָרְכוֹ [וגדולה מחברתה], וְהוּא "שְׂרוּעַ" הָאֵמּוֹר
בְּתוֹרָה. (ג) מִי שֶׁאֶחָת מִיָּרְכָיו גְּבוּהָה [במקום חיבורה]
מִחֲבֶרְתָּהּ. (ד) מִי שֶׁנִּשְׁטַבֵּר עֶצֶם יָדוֹ – וְהוּא שִׁיְהִיָּה נָפֵר. (ה)
מִי שֶׁנִּשְׁטַבֵּר עֶצֶם רִגְלוֹ – וְהוּא שִׁיְהִיָּה נָפֵר; אֵף עַל פִּי
שֶׁאִינוֹ נָפֵר כְּשִׁינְעָמֵד, אִם נָפֵר כְּשִׁיְהִלָּף – הָרִי זֶה מוּם. (ו)
מִי שֶׁרִגְלָיו מִבְּלָמוֹת [נפוחות] מִחֲמַת עֶצֶם וּבְרִיתָן [מלידה]; אָבֵל אִם הָיוּ מִבְּלָמוֹת מִחֲמַת הָרוּחַ, אִינוֹ מוּם.
י. אֶרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוּף, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁיֵּשׁ
בּוֹ גֶּרֶב [מין שחין] יָבֵשׁ כָּל שֶׁהוּא [מעט] – וְזֶה הוּא הַ"גֶּרֶב"
הָאֵמּוֹר בְּתוֹרָה. (ב) מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִבְלָת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֶצֶם – וְזוֹ
הִיא "יִבְלָת" הָאֵמּוֹרָה בְּתוֹרָה. (ג) מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲזוּזִית
הַמְצָרִית [שחין שהיה במצרים] כָּל שֶׁהָיָה, וְהִיא חֲזוּזִית קִשָּׁה
וּכְעוּרָה – וְזוֹ הִיא "יִלְפָת" הָאֵמּוֹרָה בְּתוֹרָה.

יא. (ד) כָּל עֶצֶם שֶׁבְּגֻלָּי שֶׁנִּחְרַץ בּוֹ חֶרֶץ, הָרִי זֶה מוּם –
וְהוּא בְּכָלִל "חֶרֶץ" הָאֵמּוֹר בְּתוֹרָה. וְאִין הַצִּלְעִים בְּכָלִל
עֲצָמוֹת שֶׁבְּגֻלָּי.

יב. וְעוֹד יֵשׁ שֶׁם שְׁלֹשָׁה מוּמִין, וְאֵלּוּ הֵן: (א) הַזָּקֵן שֶׁהִגִּיעַ
לְהִיּוֹת רוֹתֵת וְרוֹעֵד כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד. (ב) חוֹלָה שֶׁהוּא רוֹעֵד
מִפְּנֵי חֲלִיו וְכִשְׁלוֹן כְּחוֹ. אָבֵל הַטְּרַפָּה [שבגלל מום אין בכוחו
לחיות יותר משנה] – כְּשֶׁר בְּאָדָם וּפְסוּל בְּבִהֶמָה; וְכֵן יוֹצֵא
[מ] דֶּלֶף [הרחם, ניתוח קיסרי] כְּשֶׁר בְּאָדָם וּפְסוּל בְּבִהֶמָה.
יג. (ג) הַמְזוּהָם. וְכֵהֵן שֶׁהוּא מְזוּהָם בְּזַעְתּוֹ – רוֹחֵץ וְשֹׁף כָּל
בְּשָׂרוֹ בְּבִשְׁם, וְעוֹבֵד. הָיָה רִיחַ פִּי רַע – נוֹתֵן בְּפִי פִלְפֹל
אוֹ זִנְגָבִיל וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, וְעוֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בְּזוּהוּם זַעְתּוֹ, אוֹ
בְּזוּהוּם פִּי – הָרִי זֶה חֲלָל עֲבוּדָתוֹ, כְּשֶׁאֵר אֵלּוּ בְּעֵלֵי
הַמוּמִין כָּלָם.

יום שישי ה' מרחשון ה'תש"ע

הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹבְדִים בּוֹ פָּרָק ח
א. כָּל הַמוּמִין הַמְיָחִידִין בְּאָדָם – תַּשְׁעִים; וְזֶה הוּא פָּרָטָן.
שְׁמוּנָה בְּרָאשׁ, וְאֵלּוּ הֵן: (א) מִי שֶׁאֻמָּצֵעַ קָדְקָדוֹ שׁוֹקֵעַ
לְמִטָּה כְּמִי שֶׁדִּחְקוֹ בִּידּוֹ. (ב) מִי שֶׁאֻמָּצֵעַ קָדְקָדוֹ עוֹלָה
לְמַעַלָּה כְּמוֹ בֵּיצָה. (ג) מִי שֶׁפִּאֵת [קצה] רָאשׁוֹ יוֹצֵא כְּנָגֵד
פְּנֵיו כְּמוֹ מִקְבֵּת [פטיש]. (ד) מִי שֶׁרָאשׁוֹ יוֹצֵא מֵאַחֲרָיו
כְּנָגֵד עֶרְפוֹ. (ה) מִי שֶׁרָאשׁוֹ רָחֵב וְיוֹצֵא מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד

האצבעות עם עקבו, כאלו הם שני ראשי הקשת. (יב) מי שרגלו חלולה [שנחסר בשר בפרסתו] - והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא כשעומד עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו. (יג) המקיש בקרסליו [אחת בשניה] בעת שמהלך. (יד) מי שהוא מקיש בארבעותיו [אחת לשניה] בעת שמהלך. (טו) מי שהוא אשר [חלש ו'אטום'] ברגל ימיו.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: (א) מי שגופו גדול מאבריו [באופן יחסי]. (ב) מי שגופו קטן מאבריו. (ג) הארך ביותר. (ד) הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין [שווים] משאר העם.

טו. שמונה בעור הבשר, ואלו הן: (א) הכושי. (ב) הלכן ביותר, כמו גבינה. (ג) האדם פשני [כארגמן]. (ד) בעלי נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו, כגון הבהק [נגע לבן]. (ה) שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המכה [כוויה]; וזה בכלל נגעים טהורים. (ו) מי שהיתה בעור פניו שומה [וגודלה] - כאיטר [מטבע] או יותר. (ז) מי שהיתה בעור פניו שומה שיש בה שער - אף על פי שאינה כאיטר, אלא בכל שהוא. (ח) בעלי הדלדול; והוא שידלדל העור והבשר, או הלחלוחית שיש בעור שידלדל באיזה מקום שיהיה מכל הגוף - הרי זה מום. טז. ועוד יש שם באדם מומין אחרים, ואלו הן: (א) החרש. (ב) השוטה. (ג) הנכפה [נופל מחמת חולי], אפלו [אחת] לזמנים רבים. (ד) מי שרוח רעה מבצעת [מפחידה] אותו תמיד, או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים, מאה וארבעים; וזה הוא כללם: שמונה בראש, ושנים בצוואר, ותשעה באזנים, וחמשה בגבינים, ושבעה בריס העין, ותשעה עשר בעין, ותשעה בחטם, ותשעה בפה, ושלושה בבטן, ושלושה בגב, ושבעה בידים, וששה עשר באברי הזרע, וששירים ברגלים, ושמונה בכל הגוף, ושמונה בעור הבשר, ושבעה בכל הגוף וריחו. וכבר נתפרשו בלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי שנשרו ריסי עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון [בשורש], ומי שנשלו שניו.

הלכות ביאת המקדש והעובדים בו פרק ט
א. זר [אינו כהן] שעבד במקדש - עבודתו פסולה, וחיב מיתה בידי שמים, שנאמר: "והזר הקרב, יומת" - מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו? "וזר לא יקרב אליכם". איזה הוא זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים, שנאמר: "וערכו בני אהרן" - בני אהרן ולא בנות אהרן. ב. אף על פי שהזרים מזהירין שלא תעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אינן חביבין מיתה אלא על עבודה תמה [סופית], לא על עבודה שיש אחריה עבודה; ואין הזר חיב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד - על הזריקה, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בחג, ועל נסוף הזיין תמיד.

הוא "חרום" האמור בתורה. (ב) מי שאמצע חטמו בולט למעלה. (ג) מי שעקץ חטמו נוטף למטה. (ד) מי שחטמו עקם לצד אחד. (ה) מי שחטמו גדול מאבריו. (ו) מי שחטמו קטן מאבריו. וכיצד משערין אותו? באצבע קטנה של ידו: אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה, הרי זה מום.

ח. שלשה בשפתים, ואלו הן: (א) מי ששפתו העליונה עודפת [בולטת] על התחתונה. (ב) מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה. (ג) מי שפיו רפוי וריר וירד מפיו. ט. שלשה בבטן, ואלו הן: (א) מי שפרשו צבה [בולטת]. (ב) מי שטבורו יוצא, ואינו שוקע כשאר בני אדם. (ג) מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי האשה.

י. שלשה בגב, ואלו הן: (א) מי ששדרתו עקומה. (ב) מי שיעצאת חלזה משדרתו, בין שבלטה לחוץ, או כנסה לפנים, או נטתה לצדדין - וזה הוא בעל חטורת. (ג) מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטורת - אף על פי שלא וזה חלזה מקומה, הרי זה מום.

יא. ששה בידים, ואלו הן: (א) מי שיש לו אצבע יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתף את היתרה, כשר; ואם היה בה עצם - אפלו חתכה, פסול. (ב) מי שחסר אצבע מידו. (ג) מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות [מחוברות כאצבע אחת] עד למטה מן הפרק; ואם חתכן והפרישן עד הפרק - כשר. באיזה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. (ד) מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. (ה) מי שפקה [כעין אצבע נוספת] יוצאת מגודלו. (ו) מי שהוא אשר זד ימיו; ואם היה שולט בשתי ידיו, כשר.

יב. ארבעה באברי הזרע, ואלו הן: (א) מי שפס הביצים גדול וארך עד שמגיע לארבעותיו [ברכיו]. (ב) מי שהגיד [איבר המילה] שלו ארך עד שמגיע לארבעותיו. (ג) מי שנמרחו אשכיו, והוא כיס של ביצים. (ד) מי שהרוח באשכיו - והוא "מרוח אשף" האמור בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: (א) מי ששוקיו עקמות - עד שמחבר רגל לרגל, ואין ארבעותיו נוגעות זו בזו. (ב) מי שפקתו יוצאת [עקבו בולט]; והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה [כדור] שטוות בה הנשים. (ג) מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא באמצע רגלו עומד. (ד) מי שפרסתו [כף רגלו] רחבה כשל אנו, אף על פי שאינה קלוטה כשל אנו. (ה) מי שפקה יוצאה מגודלו. (ו) מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש; ואם חתכה, כשר - והוא שלא יהיה בה עצם. (ז) מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. (ח) מי שאצבעותיו מרובות זו על גבי זו. (ט) מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות [מחוברות] עד למטה מן הפרק; ואם היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - כשר. (י) מי שרגלו כלה שנה - שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו, וכאלו היא חתיכה שנה. (יא) מי שרגלו עקמה דומה למגל - שנמצא פס רגלו שיש בו

יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד בין בשוגג - אף על פי שחזר בתשובה גמורה - הרי זה לא ישמש במקדש לעולם, שנאמר: "לא יגשו אלי לכהן לי". אחד העובד אותה בשרות, כגון שנעשה כמור לעבודה זרה, או המשתתף לה, או המודה לה וקבלה עליה באלה - הרי זה פסול לעולם. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף על פי שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתתף או שהודה. אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג - אם עבר והקריב, קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת, ולא נעשה כמור, אלא שחט בלבד, והוא שוגג. ואף על פי כן, לכתחלה לא יעבד.

יד. מי שעבד ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לה' - אינו כבית עבודה זרה; ואף על פי כן, כל כהן ששמש בבית כזה - לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים שנסתמשו בהם שם - לא ישתמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגזזו. ויראה לי, שאם עבד כהן ששמש שם, במקדש - לא פסל.

טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה, שמונה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה; (ב) הנזיר; (ג) בעל מום; (ד) הערל; (ה) הטמא; (ו) טבול יום; (ז) מחסר כפורים; (ח) האונן; (ט) השכור; (י) מחסר בגדים; (יא) יתר בגדים; (יב) פרום בגדים; (יג) פרוע ראש; (יד) שלא רחוצ ידים ורגלים; (טו) היושב [בשעת העבודה]; (טז) מי שישב בין ידו ובין הפלי דבר חוצץ; (יז) מי שישב בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ; (יח) מי שעבד בשמאלו. כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו חללו; חוץ מפרוע ראש, וקרוע בגדים, והשוחט לעבודה זרה בשוגג - שאם עבדו, עבדתו כשרה.

ברוך רחמנא דסיעין

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים; (ב) שלא להקדיש בעל מום למזבח; (ג) שלא ישחט; (ד) שלא יזרק דמו; (ה) שלא יקטיר חלבו; (ו) שלא יקריב בעל מום עובר; (ז) שלא יקריב בעל מום, אפילו בקרבנות הגויים; (ח) שלא יטיל מום בקדשים; (ט) לפדות פסולי המקדשין; (י) להקריב מיום שמיני והלאה; (יא) שלא להקריב אתגן ומחיר; (יב) שלא להקטיר שאור ודבש; (יג) למלח כל הקרבנות; (יד) שלא להשביח המלח מעל הקרבנות. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות אסורי מזבח פרק א

א. מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים [שלמים] ומבחרין - שנאמר: "תמים יהיה לרצון", זו מצות עשה. ב. וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח -

ג. כיצד על היריקה? בין שזרק בפנים, בין שזרק בחוץ, בין שהזה הזיה אחת מפל הזיות הדם, בין שהזה הזיה אחת מפל הזיות שבקרבנות מצרע - הרי זה חייב מיתה. ד. כיצד על ההקטרה? הקטיר אברים או קמץ [ממנחה] או לבונה על המזבח, אפילו הפך באברים שלא נתאכלו וקרב שרפתן - חייב מיתה; והוא שיקטיר פזית. וכן אם הקטיר על מזבח הזהב - משיקטיר פזית, חייב; אבל המקטיר קטרת של יום הכפורים בקדש הקדשים - אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו, השעור המפרש בתורה. ה. והמסדר שני גזרי עצים על המערכה - הרי זה כמקטיר אברים, וחייב מיתה; שהעצים קרפן הן. אבל היוצק [שמן על המנחה], והבולל [מערבבה], והפזת [חותכה לחתיכות], והמולח, והמניף, והמגיש [אותה למזבח], והמסדר את לחם הפנים או את הבזיכין [צלוחיות הלבונה] על השלחן, והמטיב [מנקה] את הגרות, והמציט אש במזבח, והקומץ [מפריש מן המנחה חלק להקריבה], והמקבל דמים - אף על פי שפסל, והרי הוא מזהר על כל אלו, ולוקה - אינו חייב מיתה; מפני שכל אחת מהן עבודה שיש אחריה עבודה, ואינה גמר עבודה.

ו. שחיטת הקדשים - כשרה בזרים, אפילו קדשי קדשים, בין קדשי יחיד, בין קדשי צבור, שנאמר: "ושחט את בן הקר לפני ה'", והקריבו בני אהרן - מקבלה [של הדם] ואילוף מצות כהנה. וכן ההפשט, והנתחת [של הבמהמה], והולכת עצים למזבח - כשרה בזרים, שנאמר באברים: "והקריב כהן את הפל והקטיר המזבחה" - זו הולכת אברים לכבש; הולכת אברים היא שצריכה כהנה, אבל הולכת עצים אינה צריכה כהנה.

ז. וכן הדלקת הגרות כשרה בזרים; לפיכך אם הטיב כהן הגרות והוציאן לחוץ - מותר לזר להדליקן.

ח. תרמת הדשן [האפר, מעל המזבח] צריכה כהן, שנאמר: "ולבש הפה מדו בד". ואם הרים ישראל - לוקה, ואינו חייב מיתה אף על פי שאין אחריה עבודה, שנאמר: "עבדת מתנה [מלשון נתינה] וכו'" - עבודת מתנה הוא שתהיה כהן לבדו, ואם קרב לה הזר חייב מיתה; אבל עבודת סלוק [נטילה], אין חייבין עליה מיתה. וכן אם דשן מזבח הזהב והמנוחה, אינו חייב מיתה.

ט. [זר ש:] סדר את המערכה - פורקה [הזר], וחוזר כהן וסודרה, מפני שסודרה פסול.

י. הטמא ובעל מום ושלל רחוצ ידים ורגלים, ששמשו במקדש - אינן חייבין אלא על עבודות שהזר חייב עליהן מיתה; ועל שאר העבודות - באזהרה [בלא].

יא. כהן טבול יום ומחסר כפורים שנטמא, והרי הוא מחסר בגדים ושלל רחוצ ידים ורגלים, ועבד - חייב על כל אחת ואחת; ואם היה זר - אינו לוקה אלא אחת, משום זרות.

יב. זר ששמש בשבת - חייב משום זרות ומשום שבת; וכן בעל מום ששמש בטמאה - חייב משום טמאה ומשום בעל מום.

ויצאו לחלין ויבאכלו, שנגאמר: "רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר" - מפי השמועה למדו, שהפסוק מדרב פסולי המקדשין שיפדו. וכבר בארנו בערכין, שזה שנגאמר: "ואם כל בהמה טמאה, אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה", שהוא מדרב בבבלי מומין שיפדו.

יא. מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר? שהמקדיש בעלת מום קבוע - אם ילדה והיא קדש - לפי שנפדתה, יפדה הולד ויצא לחלין אף על פי שהוא תמים, כדי שלא יהיה טפל [הוולד] חמור מן העקר [האם] שאינה קרבה. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חלין. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות, שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום עובר או תמימה, ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע - אם מתה קדם שתפדה, תקבר כשאר הקדשים התמימים; מפני שהיא צריכה העמדה והערכה - [שומה, והרי כבר מתה], כמו שבארנו בערכין. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפרקסת, ואחר כך תאכל. ואם ילדה - קרב ילדה. נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר שנפדית - הולד אסור [לשימוש], ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו, מתפס [מקדיש] זה הולד לשם אותו הזבח [שהוקדשה אמו] - לפי שאינו יכול להקריבו מכל אמו, מפני שבא מכל קדשה [של אמו שהיא] דחוייה. יב. כל פסולי המקדשין, כשיפדו - מתר לשחט אותן בשוק הטבחים, ולמכור אותן שם בשוק, ולשקל בשם בליטרא [במשקל] כשאר החלין, חוץ מן הבכור ומן המעשר, מפני שמכירתם בשוק [של כל פסוה"מ] מוסיף בדמיהם [גורם לשומא גבוהה יותר]. שאר הקדשים שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בחלין בשוק; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר - אין שוחטין אותם בשוק הטבחים, ואין מוכרין אותם שם. אפלו התפס בכור לבדק הבית - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנן גמור.

יום שבת קודש ו' מרחשון ה'תש"ע

הלכות אסורי מזבח פָּרָק ב

א. כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה - חמשים; וכבר נמנו.

ב. ויש מומין אחרים מיתדין בבהמה, ואינם ראויין להיות באדם; וישלשה ועשרים הן, וזה הוא פרטן: (א) אם היה גלגל עינה עגל כשל אדם. (ב) עינה אחת גדולה כשל עגל, והשניה קטנה כשל אנו; אבל אם היתה און גדולה ואין קטנה, אפלו קטנה עד כפול - בשר. (ג) אם יש בלבן עינה יבלת שיש בה שער. (ד) אם נקב העור שבין שני חטמיה במקום הנראה. (ה) פיה דומה לשל חזיר - פרום [שפה העליונה והלחיים העליונות בולטות], אף על פי שאינו מחדד כשפוד.

להקדבה] - עובר בלא תעשה, ולוקה על הקדשו, שנגאמר: "כל אשר בו מום, לא תקריבו" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין. אפלו הקדישו [על מנת שימכרוהו] לךמי [לרכישת] נסכים - לוקה, שבזיון קדשים הוא.

ג. המתפנן [- כשמוקדש] לומר 'שלמים' ואמר 'עולה', 'עולה' ואמר 'שלמים' - לא אמר כלום; עד שיהיה פיו ולבו [כוונתו] שוין. לפיכך, המתפנן לומר על בעל מום 'עולה' והקדישו שלמים, או 'שלמים' ואמר 'עולה' - אף על פי שנתפנן לאסור [- להקדיש בעל מום], אינו לוקה. מי שדמה [שחשב] שמתר להקדיש בעל מום למזבח, והקדיש - הרי זה קדוש, ואינו לוקה.

ד. השוחט בעל מום לשם קרבן - לוקה, שהרי נאמר בבבלי מומין: "לא תקריבו אלה לה", ומפי השמועה למדו, שזו אזהרה לשוחט. וכן הזרק דם בעלי מומין על המזבח - לוקה, שהרי נאמר בהן: "לא תקריבו לה", מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לזורק. וכן המקטיר אמורי [אבר] בעלי מומין על המזבח - לוקה, שנגאמר: "ואשה לא תתנו מהם על המזבח" - אלו החלבים. נמצאת למד, שאם הקדיש בעל מום, וישחטו, וזרק דמו, והקטיר אמוריו - לוקה ארבע מלקיות.

ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר - אם הקריבו, עובר בכל אלו, שנגאמר: "לא תזבח לה" אלהיה שור ושה, אשר יהיה בו מום" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. כגון שהיה בבהמה גרב לח, או חזזית [מיני שחין] - אם הקריבה, לוקה.

ו. ולא קרבנות ישאל בלבד, אלא אף קרבנות גויים - אם הקריבו והן בעלי מומין, לוקה, שנגאמר: "וימיד בן גבר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה".

ז. המטיל מום בקדשים, לוקה, כגון שסמה את עינו או קטע ידו; שהרי נאמר בקרבן: "כל מום לא יהיה בו" - מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא יתן בו מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים - שהרי היה ראוי לקרבן, ופסלו; אבל בזמן הזה - אף על פי שעבר בלא תעשה, אינו לוקה.

ח. הטיל מום בקדשים, ובא אחר והטיל בה מום אחר [נזק] - השני אינו לוקה.

ט. אחד המטיל מום בקדשים עצמן, או בתמורתן [- בהמת חולין שהוחלפה במקום בהמה שהוקדשה - חייב] - חוץ מן הבכור ומן המעשר [- מעשר בהמה] שהמטיל מום בתמורתן אינו לוקה, לפי שאינן ראויין לקרבן, כמו שיתבאר במקומו. וכן המטיל בתשיעי של טעות עשירי, אינו לוקה.

י. המקדיש בעלת מום למזבח - אף על פי שלוקה, הרי זו נהקדשה, ותפדה בערך [בשומת] הפה, ותצא לחלין, ויביא בדמיה קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום. ומצות עשה היא לפדות קדשים שנפל בהן מום,

י. בהמה שנולד בה אחת מן הטורפות האוסרין אותה באכילה, אסורה לגבי המזבח; הרי הוא אומר: "הקריבהו נא לפתחתך, הירצהך או הישא פניך"? ואף על פי שאינה ראויה לקרבן, אין פודין אותה; שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.

יא. נשחטה ונמצאת טרפה - הרי זו תצא לבית השרפה. וכן אם נמצא אבר מאבריה הפנימיין חסר, אף על פי שאינה טרפה - כגון שנמצאת בכליה אחת, או שנשטל השחול - הרי זו אסורה למזבח, ותשרף; לא מפני שהיא בעלת מום, שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל, שנאמר: "תמימים יהיו לכם". וכל היתר, כחסר; לפיכך אם נמצא לה שלש כליות או שני טחולים, פסולה.

יב. איזה הוא סגורין קבועים? כל ששקה שמונים יום ולא ראה. ובדקין אותו שלשה פעמים - ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים. אם ראה, מונים לו שמונים יום מעת שפסקה ראייה.

יג. ובמה יודע שהמים [שבעין] קבועין? כשאכלה עשבים לחים מראש אדר ועד חצי ניסן, ואכלה אחר בן עשבים יבשים אלול וחצי תשרי ולא נתרפאת - הרי אלו מים קבועין.

יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח, והיבשים בזמן היבש? כגרוגרת [תאנה] או יותר, קדם סעודה ראשונה של כל יום בשלשה חדשים אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה, ותהיה מתרת [משוחררת] בשדה בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות [יחד] עמה. אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי. ואם חסר אחד מפל אלו, הרי זה ספק; ואינה קרבה, ולא נפדית.

טו. כיצד? אכלה הלח כמשפטי באדר פלו וחצי ניסן, ואכלה אחריו היבש כמשפטי בחצי ניסן ואזר, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים אלו על הסדר, או שאכלה כגרוגרת אחר אכילה, או קדם שתיה, או שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגנה הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - כל אלו ספק [אם המים] קבועין או עוברין; לפיכך אם הטיל בה מום אחר, אינו לוקה.

טז. אכלה כמשפטיה בזמני האכילה ולא נתרפאת - והרי היא בעלת מום קבוע (טז). - יש בדבר ספק, אם למפרע היא בעלת מום קבוע מעת שבאו לה המים, או מעת שנתאצשו מרפואתה; לפיכך, הפודה אותה קדם שנתאצשו מרפואתה, ונהנה באותו הפדין אחר שנתאצשו מרפואתה - הרי הוא ספק מועל [בהקדש], ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר במקומו.

הלכות אסורי מזבח פ"ק ג

א. אין המומין פוסלין בעוף, וכן אחד הזכר ואחד הנקבה בעוף - שלא נאמר "תמים זכר" אלא בבהמה בלבד. במה דברים אמורים? במומין קטנים; אבל עוף שביש גפוי

ג. (ו) חטיה [שיניה] החיצונות שנקבו. (ז) או שנגממו [הצטמקו], אף על פי שנשאר מקצתן. (ח) או שנפגמו. (ט) אם נצקרו חטיה הפנימיות - שהרי בעת שפותחת פיה וצונחת, הן נראין חסרין.

ד. (י) אם נטלו קרניה וזכרותן [העצם בקרן] עמהן, ולא נשאר מהן כלום; אבל נקבה שיש לה קרנים, כשרה. (יא) אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. (יב) אם נפגמה הערנה של נקבה. (יג) אם נפגם הזנב מן [בגוף] העצם, אבל לא מן הפרק [בחיבור החוליות]. (יד) אם היה ראש הזנב מפצל לשנים [לשני זנבות], בשני עצמים [בכל אחד עצם]. (טו) אם היה בין חליה לחליה [בזנב, כמידת] מלא אצבע בשר. (טז) אם היה הזנב קצר. ועד כמה? בגדי - חליה אחת, מום; שפנים, כשר. ובטלה - ארץ שתי חליות, מום; היתה שלש, כשר. (יז) זנב הגדי שהיה רך ומדלדל, דומה לשל חזיר. (יח) אם נשבר עצם הזנב; אבל אם נשבר עצם מצלעותיו - כשר, מפני שאינו בגלוי.

ה. (יט) בעל חמש רגלים. (כ) אם אין לו אלא שלש רגלים. (כא) אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסטה עגלה כשל חמור, אף על פי שהיא סדוקה ופרוסה. (כב) אם היתה רגלו או ידו קלוטה [נאצבעות מחוברות] כשל חמור, וזה הוא "קלוט" האמור בתורה. (כג) אם נגממו [הצטמקו] טלפיה בזכרותן עמהן, אף על פי שנשאר מזכרותן מעט קרוב לבשר.

ו. כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה, פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהן בתמימה שהיא קדש - תפדה ותצא לחלין, חוץ מדקן וחולה ומזהם, שאף על פי שאינו כשר לקרבן, אינו נפדה; אלא יהיה קים ורופע עד שיולד [שיווצר] בו מום אחר קבוע משאר המומין, ויפדה. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום עובר - אינה קרבה ולא נפדית.

ז. וארבעה מומין עוברין יש בבהמה ובאדם, ואלו הן: (א) גרב [מין שחיון] לח. (ב) חזוית שאינה מצרית [מין שחיון]. (ג) מים שייךדין בעין, ואינן קבועין [משבש את הראיה]. (ד) סגורין [עוורון] שאינן קבועין.

ח. ויש שם ארבעה חללים אחרים, אם נמצא אחד מהן בבהמה - אין מקריבין אותה, לפי שאינה מן המבחר, והכתוב אומר: "מבחר נדרך"; ואלו הם: (א) מי שבלבן עינו יבלת שאין בה שער. (ב) אם נגממו [הצטמקו] קרניו, אף על פי שנשאר מזכרותן [מהעצם] מעט קרוב לבשר. (ג) אם נגממו חטיו [שיניו] הפנימיות. (ד) אם נגממו חטיו הפנימיות. אם היה אחד מכל אלו בחדשים - לא קרבים ולא נפדין, אלא ירעו עד שיפיל בהן מום. ואם הקריבן, יראה לי שהורצו [התקבלו].

ט. וכן בהמת קדשים שנעברה בה עברה [כגון: עבודה זרה], או שהמיתה את האדם [והתקבלה העדות] בעד אחד או על פי הבצלים - לא קרבה; ולא נפדית עד שיולד לה מום קבוע.

ט. תורים שלא הגיע זמן [שטרם הזהיבו], שהן כמחסר זמן בבהמה, ובגיי יונה שצבר זמן – הכל כבעל מום; ומהקריבן, אינו לוקה – אף על פי שהקריבן פסול, ולא נרצה.

י. המקדיש טמטום ואנדרוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא דפן, למזבח – הרי זה כמקדיש עצים ואבנים; לפי שאין קדשה חלה על גופן, והרי הן חלין לכל דבר. וימכרו, ויביא בדמיהן כל קרבן שירצה; ואין כבעל מום – שבעל מום יש במינו קרבן. אבל המקדיש רובע ונרבע ומקצה ונעבד ואתנן ומחיר – הרי זה כמקדיש בעל מום עובר. וירעו עד שיפיל בהן מום קבוע, ויפדו עליו. וכן המקדיש מחסר זמן, הרי זה כמקדיש בעל מום עובר; ואינו לוקה, כמו שבארנו.

יא. נמצאו כל האסורין למזבח, ארבעה עשר; ואלו הן: (א) בעל מום, (ב) ושאניו מן המבכר, (ג) ומחסר אבר מבפנים, (ד) וטרפה, (ה) וכלאים, (ו) ויוצא דפן, (ז) ורובע, (ח) ונרבע, (ט) ושהמית את האדם, (י) הנעבד, (יא) המקצה, (יב) האתנן, (יג) המחיר, (יד) מחסר זמן. יב. כל האסורין לגבי המזבח, אסורין בכל שהן; אפלו נתערב אחד ברבוא [עשרת אלפים] – נפסד הכל, ונפסל למזבח; וכלן [הפסולים למזבח], ולדוניהן מתרין למזבח – חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומקצית ושהמיתה את האדם, שולדן אסור למזבח כמותן.

יג. במה דברים אמורים? בשנעברה בה עברה או המיתה כשהיא מעברת – שהרי הולד הנה מצוי עמה בעת שנפסלה, והנה כאבר מאברה; אבל אם נתעברה אחר שנעברה בה עברה, או אחר שהמיתה – הרי הולד כשור למזבח, אפלו נרבעה כשהיא מקדשת. ואין צריך לומר, אם נרבעה והיא חלין ואחר כך הקדישה ונתעברה – שולדה מתר. וכן אפרוח ביצת טרפה מתר למזבח.

יד. המשפתחו לקמה [תבואה המחוברת לקרקע] – חשיה מתרין למנחות, שהרי נשתנו, ונדמו לולדות של אסור מזבח, שהן מתרין. וכן בהמה שפוטמה בכרשיני [מאכל בהמה] עבודה זרה – מתרת למזבח, שהרי נשתנו.

טו. לוחקין כל הקרבנות מן הגזים, ואין חוששין לא משום רובע ונרבע, ולא משום מקצה ונעבד, עד שיעדע בודאי שזה נפסל; הרי הוא אומר: "מצמלקי הביאום, אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר, למען יבט לה' אלהיה'".

הלכות אסורי מזבח פקד ד

א. אחד הבהמה ואחד העוף שנרבע, או שהמית את האדם, או הקצה [לעבודה זרה], או נעבד – הכל פסול לגבי המזבח.

ב. הרובע והנרבע ושהמית את האדם – אם היו שם שני עדים, הרי הבהמה או העוף נסקל, ובשרן אסור בהנחה; ואין צריך לומר באלו שהן אסורין לגבות [למקדש]. ובמה אמרו שהן אסורין למזבח? בשהיו מתרין להדיח [שלא נידונו למיתה] – כגון שהיה שם עד אחד בלבד והבעלים שותקין, או [שנסמרה העדות] על פי הבעלים אף

[כנפן], או נסמית עינו, או נקטעה רגלו – אסור לגבי המזבח. שאין מקריבין חסר כלל. וכן אם נולד בו אחת מן הטרפות שאסורין אותה באכילה, הרי זה נפסל לקרבן. ב. תורים קטנים פסולין, ובגיי יונה גדולים פסולין – שנאמר: "מן התורים או מן בני היונה". תחלת הצהוב [שגדלה נוצה צהובה בצוואר] בזה ובזה, פסול. ועד מתי יהיו בני יונה כשרים? כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עקרו [חיבורו] דם. והתורים כשרים משניהם [כנפיהם]. ג. הטמטום [– טתום ואין ניכר מינו] והאנדרוגינוס [– שיש לו אברי זכר ונקבה] – אף על פי שאין לה מום גדול מהם, הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת: לפי שהן ספק זכר ספק נקבה, הרי הן כמין אחר, ובקרבנות נאמר "זכר תמים" ו"נקבה תמימה" – עד שיהיה זכר ודאי, או נקבה ודאית. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדרוגינוס, פסול למזבח.

ד. וכן הפלאים [מעורב מכבש ועז], ויוצא דפן [נולד בניתוח קיסרי], ומחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו – שאסור להקריבו] – פסולין, אף על פי שאין בהם מום, שנאמר: "שור או כשב או עז" – עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה מערב מכשב ועז; "כי יולד" – פרט ליוצא דפן; "והיה שבעת ימים" – פרט למחסר זמן; "תחת אמו" – פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו. ה. הנדמה – אף על פי שאינו כלאים, הרי הוא פסול למזבח. כיצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין כשב – אף על פי שיש בו מקצת סימנין [שדומה לאימה], הואיל והוא דומה למין אחר, פסול כבעל מום קבוע; שאין לה מום גדול מן השנוי.

ו. וכן הרובע, והנרבע [– שבאו או הובאו על אדם], והמקצה לעבודה זרה, והנעבד [שעבדו לו כעבודה זרה] – אף על פי שהוא מתר באכילה, הרי הן פסולין לגבי המזבח, שנאמר: "כי משחתם בהם" – כל שיש בו השחתה, פסול; ובעברה [של ערוה] הוא אומר: "כי השחית כל בשר", ובעבודה זרה כתוב: "כי שחת עצמך". וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם – הרי הן כרובע או נרבע, ופסולין למזבח.

ז. ונראה לי, שאף על פי שאין כל הפסולין האלו ראויין לקרבן, אם עבר והקריבן – אינו לוקה מן התורה, לפי שלא נתפרשה אזהרתן. אבל אתנן [תשלום שקיבלה] זונה ומחיר [שהחליף טלה תמורת] כלב, אסורין לגבי המזבח. והמקריב אחד מהן, או שניהן כאחד – לוקה אחת, שנאמר: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב"; ומפני מה לוקה אחת על שניהן? מפני שנאמרו בלאו אחד.

ח. מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני [ללידת הבהמה] והלאה – שנאמר: "והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה"; וכל שבעת הימים הוא נקרא 'מחסר זמן'. ואף על פי שמחסר זמן פסול – אם עבר והקריבו אינו לוקה, מפני שהוא לאו הבא מכלל [מתוך מצות] עשה; ולא נרצה [התקבל] הקרבן.

יא. פסק עם הזונה שיטתו לה טלה אחד, ונתן לה הרבה, אפילו נתן לה אלה – בלן אתנן, ואסורין למזבח; נתן לה אתננה ולא בא עליה, אלא אמר: 'זהא אצליך עד שאבוא עליך' – כשיבוא עליה, יאסר. קדמה והקריבתו קדם שיבוא עליה – כשר; והוא שיאמר לה בשעה שנתן: 'אימתי שתצצי קני אותו מעכשיו'; אבל אם לא אמר כן, אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה.

יב. קדמה והקדישתו קדם שיבוא עליה, ואחר כך בא עליה – הרי זה ספק אם הוא אתנן, הואיל ובא עליה קדם שתקריבנו, או אינו אתנן, שהרי הקדישתו קדם ביאה; לפיכך לא יקרב, ואם קרב הורצה.

יג. בא עליה ולא נתן לה, ולאחר זמן נתן לה, אפילו אחר כמה שנים – הרי זה אתנן. במה דברים אמורים? בגויה שאמר לה: 'הבעלי לי בטלה זה', שאינה צריכה [לקנותו ב:]. משיכה, או בישוראלית שהיה הטלה בחצרה [וקנתה ע"י חצרה] ואמר לה: 'אם לא אתן לך מעות ביום פלוני, הרי הוא שליך'; אבל אם אמר לה: 'הבעלי לי בטלה סתם', ובא עליה, ולאחר זמן שלח לה טלה – הרי זה מתר משום אתנן.

יד. אין אסור משום אתנן ומחיר אלא גופן [הם עצמם]; לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי לקרב לגבי המזבח, כגון בהמה טהורה ותורין ובגדי יונה וזין ושמן וסלת. נתן לה מעות, ולקחה [קנתה] בהן הקרבן – הרי זה כשר.

טו. נתן לה חטים ועשת אותן סלת, זיתים ועשת אותן שמן, ענבים ועשת אותן יין – הרי אלו כשרים, שפכר נשתנו. נתן לה בהמת קדשים באתננה, לא נאסרה למזבח; ואפילו מנה [שיתן] אותה על [- בקרבן:] פסחו ועל חגיגתו באתננה – לא נפסלו המקדשים, שפכר ובהן גבוה משעה שהקדשו. וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו, אלא אם כן נתקדשו הבעלים. אבל אם נתן לה עופות – אף על פי שהם מקדשים, אתנן חל עליהם ואסורין; ובדברי קבלה [מסורת ממש רבינו] הוא זה.

טז. אינה היא "מחיר כלב"? זה האומר לחברו: 'הא לך טלה זה תחת כלב זה'; וכן אם החליף כלב בכמה בהמות או עופות וכיוצא בהן – בלן אסורות למזבח.

יז. שני שתפין שחלקו, זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב – [התשעה] שנים הכלב, מתרין. אבל העשרה שפנגדו – אם יש אחד מהן דמו פדמי [- שוויו כשווי] הפלג, או יתר על דמי הפלג – מוציא מן העשרה כנגד הפלג ויהיה מחירו [תמורתו], ושארן מתר; ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הפלג, הרי העשרה בלן אסורין. יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף כלב בחטים ונעשו סלת – הרי זה מתר. אתנן כלב [בא על כלב ונתן טלה לבעליו] ומחיר זונה [קנה שפחה זונה באמצעות טלה שנתן לאדונה], מתרין. אתנן זונה ומחיר כלב מתרין לברך הבית, שהרי הן משתנים; אבל גופו של אתנן, [כשקבל זהב] לא נעשה רקועים [ציפויים] לבית [לקירות ק"ק], שנאמר: "לכל נדר"

– להביא את [ללמד על] הקרועים.

על פי שאין שם עד כלל; היה שם עד אחד והבעלים מכחישים אותו – הרי אלו מתרין אף למזבח.

ג. בהמה ששחקו בה והגיהוה עד שהמיתה את האדם – הרי זו כשרה למזבח, מפני שהיא פאנוסה. אין בהמה נפסלת משום רובע או נרבע, עד שהיה האדם שרבעה בן תשע שנים ויום אחד, בין ישראלים בין גוי בין עבד – הואיל ורבעה אדם, נפסלה. ואם האדם הוא שרבע מן בהמה – אינה נפסלת עד שתהיה האשה הנרבעת בת שלש שנים ויום אחד, או יהי האיש הנרבע בן תשע שנים ויום אחד. ד. מאימתי תפסל בהמה או העוף משום מקצה? משעששו בהן הפמרים מצשה – כגון שיגזו אותו או יעבדו לשם [יעשו מלאכה לצורך] עבודה זרה; אבל [הקדישוה] בדברים – אינו נעשה מקצה, שאין הקדש לעבודה זרה. ה. הרובע והנרבע – בין שהיתה בהמה שלו בין של חברו, בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין לפני הקדשה בין לאחר הקדשה – הרי זו אסורה למזבח. אבל המקצה – אם היה שלו והקצה קדם שיקדיש, נפסל. הקצה של חברו, או שהקצה שלו אחר שהקדישו – הרי זה מתר, שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו.

ו. הנעבד – בין שעבד שלו בין שעבד של חברו, בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין לפני הקדש בין לאחר הקדש – הרי זה אסור; וירעה עד שיפיל בו מום קבוע, ויפדה כמו שבארנו. והנעבד – הוא וכל מה שעליו אסורין למזבח, שכל צפוי נעבד אסורין בהניה; אבל המקצה – הוא אסור, ומה שעליו מתר למזבח.

ז. המשפתחה להר – אף על פי שהוא מתר בהניה, הרי אכניו אסורין למזבח; וכן המשפתחה למען הנובע בארצו, הרי מימיו פסולין לנסף. אשרה [עץ לעבודה זרה] שבטלה, אין מביאין ממנה גזרין למערכה. וכן המשפתחה לבהמה – כשם שנפסלה למזבח, כך צמר שלה פסול לבגדי כהנה, וקרניה פסולין לתצורות, ושוקיה לתלילין, ובגדי מעיה לנימין [לכינוור]; הפל פסול.

ח. כל שיש בו שם עבודה זרה – לא יעשה למלאכת הקדש, אף על פי שהוא מתר בהניה. אינה היא אתנן? האומר לזונה: 'הא [הרי] לך דבר זה בשכר' – אחד זונה גויה, או שפחה, או ישראלית שהיא ערוה [ואסורה] עליו, או מחבי לאוין. אבל הפנויה – אפילו היה בהן, אתננה מתר; וכן אשתו נדה – אתננה מתר, אף על פי שהיא ערוה.

ט. נשא אחת מחבי לאוין [- שעבר איסור בנישואין] – כל שיטתו לה מחמת בעילה, הרי זה אתנן ואסור. והזכור [בא על זכר], אתננו אסור. נתנה האשה אתנן לבועל – הרי זה מתר משום אתנן.

י. האומר לחברו: 'הא לך דבר זה, ותלין שפחתך אצל עבדי העברי' – הרי זה אתנן; והוא שלא יהיה לו [לעבד] אשה ובנים, אבל אם יש לו אשה ובנים – הרי זה מתר בשפחה כנענית, כמו שיתבאר. והוא הדין באומר לזונה: 'הא לך דבר זה, והבעלי לפלוני הישראלי' – הרי זה אתנן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ל' תשרי מרחשון ה'תש"ע

יום ראשון ל' תשרי ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ב

א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה [מופרש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום טוב - אם היתה אמו עומדת לאכילה, מותר; מפני שהוא מוכן על גב [אגב] אמו; ואלו שחט אמו - היתה זה שבמעיה מותר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה, ואין דעת אנשי העיר עליהן.

ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב [ומותרת באכילה] - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרב] לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] - גזירה שמא יתיירן החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.

ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין [בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל לבור, עושה לו פרנסה [מאכילין] במקומו - שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. "אותו ואת בנו" [בהמה וולדה] שנפלו לבור [שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת לשחטו ואינו שוחט, ומערים [מתחכס] ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים, התירו להערים. בהמת חלין שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשר שתמצא פשרה, ותאכל.

ה. אוזין ותרגולין ויונים שבפית - הרי אלו מוכנין, ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אבל יוני שובך יוני עליה וצפרים שקננו בטפחין [כלי חרס הבנויים בכתלים] או בכירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריך לזמן מבשרם ולומר: 'אלו ואלו אני נוטל'; ואינו צריך לנענע [את קיניהם].

ו. זמן [חישב לאכול] שחרים ולבנים, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: 'שמה אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן, וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל אסור; שלשה ומצא שנים, מותרין. זמן בתוך הקן, ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואין יכולין לפרח, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן וזית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מותרין; שאין המדה [מקפץ] מדה אלא כנגד קנו בשוה.

ז. דגים שפביכרין [בריכות] גדולים, וכן חיה ועוף שפביכרין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב; ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקננה [בנתה קן לבניה] בפרדס הסמוך לעיר - ולדיה קשה קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, ולמחר השפים ומצא בה דגים - הרי אלו מותרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] ונפחת [נשבר הכותל], נוטל במקום הפחת. העומד על המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות הפקר - צריך שירשם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל.

י. גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב - אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצוד בו ביום - הרי אלו אסורין עד לערב, וימתין בכדי שיעשו [שיעור זמן שמספיק לביצוע המלאכה]; אפלו הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמא תמול נצק או נצוד - אם הביאו מתוך התחום, מותר; ואם הביאו מחוץ לתחום, הרי זה אסור לו. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום, מותר לישראל אחר.

יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד [כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך התנור, מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. צרמת התבן ואוצר [מחסן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן הכין מבשר, מפני שהן מקצה; ואם היה התבן מערב בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן. יב. אין מבקעין עצים מצואר [שורה] של קורות [העמודות לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים שנשברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד; אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנשברו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבשר. פיוצא בו, אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום טוב, מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין מסיקין בקלפיהן. ויש גסחאות שיש בהן, שאם אכלן מבשר, אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

ג. השוחט בהמה ביום טוב, מתר לו לתלש צמר למקום הספין בידו [שהוא שינוי מצורת הגזיזה הרגילה] - ובלבד שלא יזיגנו [ישלפנו] ממקומו [- את הצמר שתלש], אלא ישאר שם מסבף בשאר צמר הצנאר; אבל בעוף - לא ימרט, מפני שהוא דרכו [למרוט ביד], ונמצא תולש ביום טוב.

ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב, לא ימלחנו - שזה עבוד הוא, ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה. אבל נוהגו לפני בית הדרסה, כדי שיירסו עליו ולא יפסד; ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחט. ומתר למלח בשור לצלי על גבי העור, ומצרימין [מתחכמים] בדבר זה; כיצד? מולח מעט בשור מכאן ומעט מכאן, עד שימלח העור כלו.

ה. במה דברים אמורים? במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה; אבל לקדרה, אסור למלח על העור. וכן אין מולחין את החלבים, ואין מהפכין בהן, ואין שוחטין אותן ברוח על גבי יתדות - מפני שאין ראויין לאכילה. ו. המפשיט את הבהמה, לא ירגיל ביום טוב. כיצד הוא המרגיל? זה שיוציא כל הבשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע; מפני שטורח בהפשט זה טרח גדול, ואין בו צורך למועד. וכן אסור לעשות בית יד [כעין ידית] בבשר; והוא, שיעשה בספין - שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ומתר לעשות סימן בבשר.

ז. מולגין [שורין בחמים] את הראש ואת הרגלים, ומהבהבין [חורכים מעט] אותן באור; אבל אין טופלין [מורחים] אותן בחרשית ולא באדמה [שהם חומרים מסיירי שער], ואין גוזזין אותן במספריים. וכן אין גוזזין את הירק, בתספרת [כלי] שלו; אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנרס ועכביות [צמח טוקצני], בתספרת.

ח. מתר ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש עסה מערב יום טוב, אין מפריש ממנה חלה ביום טוב; ואם לשה ביום טוב, מפריש ממנה חלה ונותנה לכהן. ואם היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל, וזו לשרפה עומדת. וכן אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב - ששרפת קדשים שנטמאו מצות עשה, שנאמר: "באש ישרף", ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה, עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

ט. כיצד יעשה בה? ניחנה עד הערב, וישרף אותה. היתה יום טוב של פסח, שאם ניחנה תחמין - לא יפריש את החלה בצק, אלא יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

י. אין אופין בפוריני [תנור חרס] תדשה - גזרה שמא תפחת [יפול גגו] ותפסיד [תקלקל] הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין [טיט שנפל ב-] תנור וכירים, אבל מכבשין [ממרחים] את האפר שבהן; ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרף, מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנר - והוא, שרפכו מאמש. אבל לגבל

יג. קוץ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה; לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפיר לצלות בו בשר. וכן כל כיוצא בזה.

יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני סכה, ומסיקין בהן. אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם מפערי; אבל מגבב הוא בשדה [מלקט עצים] מלפניו, ומדליק שם. ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד, ואפלו היתה [הרשות] מקפת שלא לשם דירה; ובלבד שיהיה לה פותחת [- טגירה], ותהיה בתוך תחום השבת; ואם חסר אחד מכל אלו, הרי הן מקצה.

טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין בקרפף [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כיון שהרוח מפזרת אותן, הרי הן כמפזרין ואסורין; ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנין.

טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מספנת [נוטה למות] מערב יום טוב, הרי זה מתחכה לכלבים; ואם לאו, הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא יזיגה ממקומה. בהמת קדשים שמתה, ותרומה שנטמאת - לא יזיגה ממקומה.

יז. דגים ועופות וחייה שהן מקצה - אין משקין אותן ביום טוב, ואין נותנין לפניהן מזונות, שמא יבוא לקח מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מקצה, אסור לטלטלו.

יח. המכניס עפר מערב יום טוב - אם יחד לו בהצרו קרן זוית - הרי זה מוכן, ומתר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב, הרי זה מוכן. ושהסק ביום טוב - כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה - מתר לטלטלו, שעדין אש הוא; ואם לאו - אסור לטלטלו, מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר [יתד] נעוץ [בקרע] מערב יום טוב, ונתקו [עקרו] ביום טוב והעלה עפר - אם היה אותו עפר תחת [דקר], הרי זה מכסה בו ומטלטלו; אבל אם העלה גוש עפר, הרי זה לא יכתוש אותו ביום טוב.

יום שני א' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ג

א. מי שהיה לו עפר מוכן, או אפר שמתר לטלטלו - הרי זה שוחט חיה ועוף, ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי - הרי זה לא ישחט; ואם עבר ושחט, לא יכסה דמם עד הערב. וכן ברירה שהיא ספק אם חיה היא אם בהמה, אין שוחטין אותה ביום טוב; ואם שחט - לא יכסה דמו עד לערב, אפלו היה לו עפר מוכן או אפר, שמא יאמר הרואה: 'חיה ודאית היא, ולפיכך פסה דמו ביום טוב', ויבוא הרואה להתיר חלבו.

ב. וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב, לא יכסה דמם ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם [זה בזה], לא יכסה אותן עד לערב; ואם היה לו עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הפל בקריה [בבת -] אחת - הרי זה יכסהו.

ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מפין זו בזו, עד שתצא האש; וכן הנפץ החד ביותר שהוא פמים, שמנידין אותו עד שידלק, או כלי זך קשה או זכוכית מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזיר נגהה [קרנה] לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא אותו מערב יום טוב.

ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור לכבות את האש אפילו הבערה לצורך אכילה - שהפיו מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את האש, כך אין מכבין את הנר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג או כנה.

ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הנר - הפתילה] למעלה כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חתוך את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוער] את ראשה בידו. אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן הנר. ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב, כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו כלי, או עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציא לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות; ואסור לשמש, עד שתכבה מאליה.

ה. מתר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין שמיא יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום טוב, שמיא יבוא להשתמש במקביר ביום טוב.

ו. אין מעשנין בקטרת [ע"י פיזור בשמים על גחלים] ביום טוב, מפני שהוא מכבה - ואפילו להריח בה; ואין צריך לומר לגמור [לבשם] את הבית ואת הכלים [ע"י העשן], שהוא אסור. ומתר לעשן פחת הפרות כדי שיקשרו לאכילה, כמו שמתר לצלות בשר על האש. וממתקין את התרדל בגחלת של מתכת - אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ כדי שלא תתעשן הקדירה או הבית.

ז. אין נופחין במפוח [להגדיל האש] ביום טוב, כדי שלא יעשה כדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת [קנה]. אין עושין פחמין, ואין גודלין [שחורים] את הפתילה, ולא מהבהבין [חורכים מעט] אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניחין אותה בין שני גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שני גרות.

ח. אין שוברין את התרש ואין חותכין את הנר לצלות עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו [בשר] מליח. שפוד שנוצרף [התעקם] - אף על פי שהוא יכול לפשטו בידו, אין מתקנין אותו. שני כלים שהן מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או שני כוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי.

[לערבב] טיט ביום טוב, אסור; ומתר לגבל את האפר, לסתם בו פי התנור.

יא. תנור וכירים חדשים - אין סכין אותן בשמן ביום טוב, ואין שטין אותן במטלית. ואין מפיגין [מקררים] אותן בצונן כדי לחסמן [לחזקם]; ואם בשביל לאפות בהן, מתר. אין מלבנין את האבנים [באש] לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן. ומסיקין ואופין בפורני [תנור חרט], ומחמין חמין באנטיכי [יורה גדולה].

יב. אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל דכין [כותתים] את התבלין כדרך - שאם ידוף אותם מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן הטא המכתש או שידוך בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלן ברחים שלהן, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין.

יג. אין כותשין את הריפות [גרגרי תבואה] במכתשת גדולה; אבל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל, אפילו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב, אין בכך הפסד.

יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנפה] מערב יום טוב והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה] או קיסם [נסורת עץ] וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא בשנוי זה. טו. מוללין מלילות [מקלפים שבליים באמצעות שפופים באצבעות] ומפרכין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח [מוציא בכח אור מפיו] על יד על יד [מעט מעט] בכל כחו ואוכל - ואפילו בקנזן [כלי כעין נפה] או בתמחוי [קערה גדולה], אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות ביום טוב - בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על הפסלת; אבל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בכרירת הפסלת מן האכל יתר מטרח ברירת האכל מן הפסלת - אף על פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

יז. אין מסננין את התרדל במסננת שלו, מפני שנואה כבורר; אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל, והוא מסתנן מאליה. ואם היתה המשמרת [מסננת לשמרים] תלויה, מתר לתן לה זין ביום טוב; אבל לא יתלה בתחלה [ביו"ט], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים; ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

יום שלישי ב' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ד

א. אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים,

טוב, אבל מסעדין [מסייעים אותה]. כיצד? אחז בנלד שלא יפל לארץ, ונפח לו בכתמו [לפותחו מסימתו], ונותן דד לתוך פיו. היתה בהמה טהורה, ורחקה את הנלד - מתר לנלך [לשפור] משליטה עליו, ולתן בול [מלא אגרוף] מלח ברחמה, כדי שתרחם עליו; אבל הטמאה - אסור לעשות לה כן, לפי שאינה צריכה [אינה מקורבת עוד אחר שריחקה הוולד].

יז. כלי שנטמא מערב יום טוב, אין מטבילין אותו ביום טוב - גזירה, שמא ישהה אותו בטמא [להטבילו ביום]; ואם היה צריך להטביל מים שבו - מטביל את הכלי במימיו, ואינו חושש. כלי שהיה טהור לתרומה ורצה להטבילו לקדש, מתר להטבילו; וכן כל פיוצא בזה, מטבילות שאר המעלות [חומרות].

יח. כלי שנטמא ביום טוב, מטבילין אותו ביום טוב. נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטמאה מערב יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור מן התורה, כמו שיתבאר במקומו. ומדלין [שואבין מים] בדלי טמא, והוא טהור מאליה. נדה שאין לה בגדים להחליף, מערמת וטובלת בבגדיה.

יט. דברים רבים אסור ביום טוב, משום גזרת מקח וממכר. כיצד? אין פוסקים דמים [מסכמים מחיר] בפתילה על בהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו, ושוחטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן; ולמחר יודעין כמה דמי שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. ויכשהן מחלקין ביניהן, לא יאמר זה: 'אני בסלע ואתה בשתיים' - שאין מזכירין שם דמים; אלא זה נוטל שלישי, וזה רביעי. כ. כשהן מחלקין, לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין [משתמשים] בכף מאזנים כל עקר; אפלו לתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין, מפני שגראה בשוקל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה], אסור לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים. ואין מטילין חלשים [גורלות] על המנות; אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב המזוה.

כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא: 'תן לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על שויו. וכן לא יקח מבעל החנות במדה, או במשקל; אלא כיצד הוא עושה? אומר לחנני: 'מלא לי כלי זה', ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה כלי המיחד למידה, ימלאנו - והוא, שלא יזכר לו שם מדה.

כב. הנחתום מודד תבלין ונותן לקדחה, בשביל שלא יפסיד תבשילו; אבל האשה, לא תמד קמח לעסה. וכן לא ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן לה. כג. ומתיר לקח מן החנני ביצים ואגוזים במנן, וכן כל פיוצא בהן - ובלבד שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנן. כיצד סכום המנן? הרי שהיה נושה בו [החנוני] עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר לו ביום טוב: 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי עשרים'; אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון.

ט. אין משחזין את הסכין במשחזת שלה, אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין מורין דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת. כמה דברים אמורים? בשיכולה לחתך ברחק או שפגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזין אותה אפלו על העץ, שמא יבוא להשחיתה במשחזת. ומפני זה אסור לראות [לבדוק] סכין לעם הארץ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו: 'זו אסור לשחט בה, משום פגומתה', וילך ויחדדנה במשחזת. וחסם שראה הסכין לעצמו, הרי זה משאילה לעם הארץ.

י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרם [גרזן] ולא במגל ולא במגרה [משורן], אלא בקפים [סכין קצבים]; ובכד החד שלו, אבל לא בצד הרחב מפני שהוא בקרם. ולמה אסור בקרם וכיוצא בו? שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב. ולמה לא נאסר הבקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו, וימנע מלבשל; לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.

יא. לא תפנס אשה בין העצים לטל מהן אור [קרוש לגריפת התנור] לצלות בו. ואין סומכין את הקדחה ולא הדלת בבקעת [חתיכה] של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב, אלא להסקה בלבד.

יב. מסלקין [פוחתין] תריסי חניות ומחזירין אותן ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא ימנע משמחת יום טוב. כמה דברים אמורים? בשיש להן ציר באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזירה שמא יתקע [בחוזק]. ושאין להן ציר כל עקר, אפלו בבית מתר להחזיר.

יג. כלים שהן מפצלין [מורכבים מכמה חלקים], כגון מנורה של חליות וכסא ושלחן שהם חתיכות חתיכות - מעמידין [מרכיבים] אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע [בחוזק]; לפי שאין בנזן בכלים. אבנים של בית הכסא, מתר לצדדן [לסדרן] ביום טוב; בנזן עראי הוא, ומשום פבודו לא גזרו.

יד. העושה מדרה ביום טוב - כשהוא עורך העצים, אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדר המערכה, מפני שגראה פבונה; אף על פי שהוא בנזן עראי, אסור; אלא או שופך העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ. טו. וכן הקדחה - אחז אותה, ומכניס האבנים תחתיה; אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אחז הקרשים למעלה, ומכניס הרגלים תחתיהם. אפלו ביצים - לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל, אלא ישנה ויתחיל ממעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה, צריך שנוי.

טז. מסירין ובוכין הנתלין בבהמה, אף על פי שהן עושין חבורה [בבהמה בהסרתם]. ואין מילדין את הבהמה ביום

ו. כל שנאותין [נהנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן לחברו ביום טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שינעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב. ז. כיצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשלן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים, מפני שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל דבר שמתר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו לחברו תשוהו, לא ישלחנו בשוה; ואין שוה פחותה משלשה בני אדם. כיצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן הולכין בשוה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד, הרי זה מתר.

ט. המערב צרובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו פמוהו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום צרובו.

י. חפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שזכה בהן [עד היכן שמותר לזוכה לילך מותר להוליך ההפקר]. וחפצי הגוי קנין שביטה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן - גזרה, בעלים גוי משום בעלים ישראל. פרות שניצאו חוץ לתחומן וחרו, אפלו במזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן כאלו שניצאו באנס וחרו באנס.

יא. המוסר בהמתו לבנו, הרי היא כרגלי האב. מסרה לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב - הרי היא כרגלי הרועה. מסרה לשני רועים - הרי היא כרגלי בעליה, מפני שלא קנה אחד מהן.

יב. מי שזמן אצלו אורחים ביום טוב, לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו, שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה, לא כרגלי האורחים - אלא אם כן זכה להן [ע"י] אחר במנות אלו מערב יום טוב.

יג. וכן מי שהיו פרותיו מפקדין בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר [ערוך תחומין בשביל] לבוא אצלו - לא יביאו לו מפרותיו, שפרותיו פמוהו אף על פי שהן ביד אלו שערכו. במה דברים אמורים? בשיחד להם [לפירות] קרן זוית [והקנה לו אותה זוית]; אבל אם לא יחד להן, הרי הן כרגלי זה שהן מפקדין אצלו.

יד. בור של יחיד, כרגלי בעלי; ושל אותה העיר, כרגלי אנשי אותה העיר; ושל עולי בבל שהן מסורין לכל, כרגלי הממלא - שכל מי שמלא מהן, מוליכין למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין [וזרמים] ומעיינות הנובעין, כרגלי כל אדם; ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום, ממלאין מהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

כד. הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו, או אצל הפטם [מפטם בעלי חיים] הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמה ועופות, וכל מה שירצה - והוא שלא יזכר לו שם דמים, ולא סכום מנן.

כה. הלואת יום טוב, תובעין אותה בדין; שאם תאמר לא נתנה להתבע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע משמחת יום טוב.

כו. אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב בשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש, הרי זה מוליכין לכהן ביום טוב; ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקבה, שמוליכין לכהן ביום טוב. וגבאי צדקה גובין מן התצרות ביום טוב; ולא יהיו מכריזין בדרך שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה, ונותנין לתוך חיקן, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה.

יום רביעי ג' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שביטת יום טוב פרק ה

א. אף על פי שהתרה הוצאה ביום טוב, אפלו שלא לצורך, לא ישא משאות גדולות בדרך שהוא עושה בחל, אלא צריך לשנות; ואם אי אפשר לשנות, מתר. כיצד? המביא פדי זין ממקום למקום - לא יביאם בסל ובקפה [שק], אבל מביא הוא על כתפו או לפניו [בידיו]. המוליך את התבן - לא יפסיל את הקפה לאחוריו, אבל מוליכה בידו.

ב. וכן משאות שדרבן לשא אותן במוט, ישא אותן על גבו מאחוריו; ושדרבן לשא אותן מאחוריו, ישא אותן על כתפו; ושדרבן להנשא על הכתף, ישא אותן בידיו לפניו, או יפרש עליהן בגד. וכן כל פיוצא בזה משוני המשא. ואם אי אפשר לשנות, נושא ומביא בדרך. במה דברים אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל.

ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין בכסא אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם הכסא], שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיו רבים צריכין לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש], יוצאין בכסא אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפריון [כסא מכוסה ביריעות].

ד. אין מוליכין את הסלם של שובך משובך לשובך, ברשות הרבים - שמא יאמרו: 'לתקן גגו הוא מוליכו'; אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסור תכמים מפני מראית העין, אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן התיירו, מפני שמחת יום טוב.

ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר - לא ישיטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשלם בקבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו דרך ארבה, ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא יביאנה לעיר במוט או במטה, אבל מביאה אברים אברים.

יום חמישי ד' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פ'קו

א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; שקל וחמר הוא - לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מתר (כי עשה היכר); ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערובי תבשילין'.

ב. ולמה נקרא שמו 'ערובי'? שפשם שהערוב שעושין בתצורות ובמבואות מערב שבת משום הכר, כדי שלא יעלה על דעתן שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כך זה התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל זה 'ערובי תבשילין'.

ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא בפת ולא בריפות [גרגרים כתושים] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פ'רפת [שאוכלים איתו לחם], כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו שמנונית שעל גבי הסבין שחזקין בה הצלי - גורדו; אם יש בו פזית, סומך עליו משום ערובי תבשילין.

ד. תבשיל שאמרו לענין ערוב זה - אפלו צלי או שלוק [מבושל הרבה], אפלו כבוש או מעשן; אפלו דגים קטנים שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא סומך עליהן.

ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שייבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעסתו או בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד - הרי זה גומר. ו. המניח ערובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים, צריך לזפות להן כדרך שמזכה בערובי שבת. וכל שזוכה בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל שאינו זוכה באותו ערוב, אינו זוכה בהן.

ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב; אבל הן צריכין לידע שפ'קו זכה להן אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, וילמחר מכריו ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על ערובי'.

ח. המניח ערובי תבשילין, ח'ב לברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ערובי'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים, אומר: 'יתר לי

טו. שור [מצוי] של רעי [שניזון ממרעה, כרגיל], כרגלי אנשי אותה העיר [כי בדרך כלל נמכר לאנשי העיר בלבד]. ושור [מפוטם] של פשם, כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב - מפני שדעת בעליו למכרו [גם] לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר; מפני שהוא מפשם, והכל שומעין שמעו ובאין לקחתו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשור, כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך; מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כך הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות, ונמצא שור זה כבוד של עולי בבל, שהוא מסור לכל.

טז. הגחלת - כרגלי בעליה, לא כרגלי שואלה [זה ששאל אותה ביו"ט]; והשלהבת [נאסין בה ממשות], כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך, המדליק גר או עץ מחברו, מוליכו לכל מקום שהוא הולך.

יז. השואל כלי מחברו מערב יום טוב - אף על פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב, הרי הוא כרגלי השואל. שאילו ממנו ביום טוב - אף על פי שדרכו תמיד לשאל ממנו כלי בכל יום טוב, הרי הוא כרגלי המשאיל.

יח. שנים ששאלו חלוק אחד, האחד שאילו ממנו שיתנו לו שחרית, והשני שאילו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי זה כרגלי שני השואלין, ואינן מוליכין אותו אלא למקום ששניהן יכולין להלך בו.

יט. ביצר? הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב - בשלוקח הראשון החלוק, אינו מוליכו במזרח אלא עד אלף וחמש מאות אמה ממקום החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום הפלי, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים למערב - הרי אלו לא יזוזהו ממקומו.

כ. וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל כרגלי שתייהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושחטוה ביום טוב - אף על פי שלקח כל אחד מנתו, הרי כל הבשר כרגלי שניהן.

כא. אבל אם לקחו חבית בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב - הרי חלקו של כל אחד כרגלי; הואיל ותחומין מדברי סופרים, יש בברה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר כן בבהמה, שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שיהיה מבדל בבהמה מבשרו, וכאלו היה ברור - הרי נקח מחלקו של חברו כשהיתה בהמה קימת, שכל אבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו; לפיכך הן כרגלי שניהן.

טז. כשם שמצוה לכבד שבת ולענוגה, כך כל ימים טובים - שנאמר: "לקדוש ה' מכבד", וכל ימים טובים נאמר בהן "מקרא קדש"; וכבר בארנו הפסוק והענוג בהלכות שבת. וכן נאוי לאדם שלא יסעד בערכי ימים טובים מן המנחה ומעלה בערב שבת, שדבר זה בכלל הפסוק. וכל המבזה את המועדות, כאלו נטפל [נתחבר] לעבודה זרה.

יז. שכעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כן אסורים בספק ותענית. וחיב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו, שנאמר: "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמטך". אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, כמו שאנו מבארים בהלכות חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובני ביתו, כל אחד בראוי לו.

יח. ביצד? הקטנים, נותן להם קליות וגאונים ומגדנות; והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים, אוכלין בשר ושתיין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושיתה, חיב להאכיל לגור ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אכל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושיתה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת פרשו [כריסו]. ועל אלו נאמר: "ובחיהם כלחם אונים להם, כל אכליו ישמאו, כי לחמם לנפשם"; ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר: "וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם".

יט. אף על פי שאכילה ושיתה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושיתה כל היום בלוי, אלא כך היא הדת [הדין]: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהם לאכול ולשתות שאר היום עם הלילה.

כ. כשאדם אוכל ושיתה ושמח ברגל, לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל שייסיף בזה ירבה במצוה; שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"; הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

כא. חזבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנקרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתעברו אנשים ונשים בבתים לשמחה, ולא ימשכו ביין, שמא יבואו לידי עברה.

כב. ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני

ולפלוני ולפלוני או לאנשי העיר כן לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור [אפילו לזה שעבר]. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח, במתנה.

י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו ביום והותיר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל המותר למחר [בשבת]. ואם הערים [התחכם בכוונה], הרי זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אסורין עליו. ולמה התמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו על המזיד? שאם תתיר למערים, נמצאו הכל מערמין, וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום, לא יעברו פעם אחרת.

יא. שני ימים טובים של גליות שחלו בחמישי וערב שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. ביצד? מניח ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם היום יום טוב ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת'.

יב. כיוצא בו, היו לפניו שתי כלכלות [סלים] של טבל [פירות שלא הופרשו] - ביום טוב ראשון ואמר: 'אם היום חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין בדברי כלום'; וקורא עליה שם [תרומה], ומניחה. ולמחר בשני, חוזר ואומר: 'אם היום קדש, אין בדברי כלום, ואם היום חל, תהיה זו תרומה על זו'; וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

יג. כמה דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות. אבל בשני ימים טובים של ראש השנה - אם שכח ולא הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים, אם ערכו עליו, או מקנה [מאכליו] למי שערב, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי, אלא הכל מערב יום טוב בלבד.

במועד, וטוחן אותן ודורף אותן, וממלא תבניות וגף [סותם] אותן, בדרך שהוא עושה בחל; שכל שיש בו הפסד אם לא נעשה - עושהו בדרך, ואינו צריך שנוי. וכן מכניס אדם פרוותיו מפני הגנבים, ובלבד שיכניסם בצנעה. ושולה פשתנו מן המשרה [שריה במים], בשביל שלא תאבד. וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד, בוצרין אותו.

ד. ואסור לאדם שיתפנו, ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן, ויניחם כדי לעשותן במועד, מפני שהוא פנוי; וכל המכונן מלאכתו והניחה למועד, ועשה במועד - בית דין מאבדין אותה, ומפקירין אותה לכל. ואם כון מלאכתו, ונת - אין קונסין בנו אחריו, ואין מאבדין את ממונו; ואין מונעין הכן מלעשות אותה מלאכה במועד, שלא תאבד.

ה. מי שצריך לתפר לו בגד, או לבנות לו מקום במועד - אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה, הרי זה עושה אותה בדרך; ואם היה אמן מהיר, הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. כיצד? בתפירה מכלב [מרחיק התפירות], ויכבנן מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן, ושף [טיט] סדקי הקרקע [של גג] ומעגילים [מחליקים] כדי ויכנגל פנין שמעגילין במחלצים [כלי החלקה]; וכן כל פיוצא בזה.

ו. מי שהיתה לו תבואה מחברת לקרקע, ואין לו מה יאכל במועד אלא ממנה - אף על פי שאין כאן הפסד, אין מצריכין אותו לקנות מה יאכל מן השוק עד שיקצר אחר המועד, אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך, ובלבד שלא ידוש בפרות; שכל דבר שאין בו הפסד, צריך לשנות. וכן כל פיוצא בזה.

ז. כבשים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שהוא יכול לאכל מהן במועד, כובשן; ושאינן ראויין אלא לאחר המועד, אסור לכבשן. וצד אדם דגים כל שיכול לצוד, ומולח הכל במועד, שהרי אפשר שיאכל מהן במועד, אם יסחט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרככו.

ח. מטילין [- פירות במים ליצירת] שכר במועד לצרף המועד, ושלא לצרף המועד - אסור; אחד שכר תמרים, ואחד שכר שעורים. אף על פי שיש לו יין, מערים ושותה מן התדש, שאין הערמה זו נכרת לרואה; וכן כל פיוצא בזה.

ט. כל מלאכות שהן לצרף המועד - כשעושין אותן אמנין, עושין בצנעה. כיצד? הצידים והטוחנים והבוצרים למכר בשוק, הרי אלו עושין בצנעה לצרף המועד; והעושה שלא לצרף המועד, אסור. ואם עשה לצרף המועד, והותר - הרי זה מתר.

י. עושין כל צרכי הרבים במועד. כיצד? מתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות, וחופרים לרבים בורות שיתין ומערות, וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן, וכונסין מים לבורות ומערות של רבים, ומתקנין את סדקיהן, ומסירין הקוצים מן הדרכים. ומודדין את המקוות; וכל מקרה שנמצא חסר - מרגילין [ממשיכים] לו מים, ומשלימין שעורו.

של חג הסוכות, והם בגולה ארבעה בתוך הפסח והמשה בתוך החג [- סוכות] - הן הנקראין 'חלו של מועד', ונקראין 'מועד'. ואף על פי שהן חייבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר שיקבר, אסור לספד בהן. ואין צריך לומר בראשי חגים וחנוכה ופורים, שסופדין בהם תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שמיים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כג. אין מניחין משתה חמה ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מכריזין [מאכילין האבל ביום הראשון משלהם] ולא חולצין הפתח [החדות היד דרך קרע, לאות אבלות] - במועד על המשתה, אלא קרובי שהן חייבין להתאבל עליה. ואם היה [תלמיד] חכם או אדם כשר, או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה - הרי זה קורע עליה במועד, אף על פי שאינו קרוב. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפילו קרובי של מת.

כד. נשים במועד - לפני המשתה, מענות; אבל לא מטפחות [כף אל כף] ולא מקוננות. נקבר המשתה, אינן מענות. בראשי חגים וחנוכה ופורים - בפני המשתה מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זה הוא ענוי? שכלן עונות כאחת; קינה, אחת אומרת וכלן עונות [בוכות]. ואסור לאדם שיעורר [אבלו] על מתו [ע"י טפוח] קדם להגל שלשים יום, כדי שלא יבוא ההגל והוא נצטב ולבו דואג מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכון דעתו לשמחה.

יום שישי ה' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שבתית יום טוב פרק ז

א. חלו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו 'שבתון', הואיל ונקרא 'מקרא קדש', והרי הוא זמן [קרבן] חגיגה במקדש - אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר ימי החל שאין בהן קדשה כלל; והעושה בו מלאכה האסורה - מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן], מפני שאסורין מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו, כיום טוב, שסוף הענין [- הכוונה] בדיברים שנגאסרו בו, כדי שלא יהיה כיום חל לכל דבר. לפיכך, יש מלאכות אסורות בו, ויש מלאכות מתרות בו;

ב. ואלו הן: כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד, יהיה שם הפסד הרבה - עושין אותה; ובלבד שלא יהיה בה טרח הרבה. כיצד? משקין בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד, אבל לא בית המשקה [שדה המסתפקת מגשם] - שאם לא ישקה בית השלהין, והיא הארץ הצמאה, יפסדו כל האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה, לא ידלה וישקה מן הברכה או ממי הגשמים, מפני שהוא טרח גדול; אבל משקה הוא מן המעין, בין שהיה [מאד] בין שיצא בתחלה [היום], ממשיכו [ע"י תעלות] ומשקה בו. וכן כל פיוצא בזה.

ג. הופך אדם את ידיו [כחלק מתהליך חיוני בהבשלתם]

האסורים, ומי שהיה מנדה ולא התירוהו אלא במועד, ומי שנשבע שלא לגלח ולא לכבס, ולא נשאל לחכם והתיר נדרו אלא במועד – הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

יט. וכל שיהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו – אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתו, בין בתוך המועד בין קדם הרגל – אף על פי שהיה להם פנאי, מתירין לגלח במועד; שלא ישהו [יעכבו] קרבנותיהן. וכל היצא משמאיתו לטהרתו, מתיר לגלח במועד. וקטן שנולד, בין במועד בין לפני המועד – מתיר לגלחו במועד. ואנשי משמר ששלמה משמרתם בתוך המועד – מתירין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת [שבוט] שלחם. **כ.** מתיר לטל שפה [שפס] בחלו של מועד, ולטל צפרנים, ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית הערוה, בין ביד בין בכלי; ועושה כל תכשיטיה במועד, כוחלת [מאפרת העין] ופוקסת [אודם הלחיים] ומעברת סרק על פניה; וטופלת [מורחת] עצמה בסיד [להשיר שער] וכיוצא בו – והוא שתוכל לקלפו במועד.

כא. הנזבים והנבות והנדות והיולדות וכל העולים משמא לטהרה בתוך המועד, הרי אלו מתירין לכבס. ומי שאין לו אלא חליק אחד, הרי זה מכבסו. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספוג [מגבות], הרי אלו מתירין לכבס; וכן כלי פשתן, מתיר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תמיד, אפלו נתכבסו ערב יום טוב.

כב. אין עושין סחורה במועד, בין למכר בין לקנות; ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד, כגון ספינות או שירות שבאו או שהן מבקשים לצאת, ומכרו בזול או לקחו ביקר – הרי זה מתיר למכר או לקנות. ואין לזקחין [קונים] בתים ואבנים ועבדים ובהמות, אלא לצורך המועד.

כג. מוכרי פרות כסות וכלים, מוכרין בצנעה לצורך המועד. ביצד? אם היתה התנות פתוחה לזוית או למבוי, פותח בדרבן; ואם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח [דלת] אחת ונוצל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות, מוציא ומעשר את השוק בפרות בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין – מוכרין בדרבן, בפרהסיא.

כד. כל שאסור לעשותו במועד, אינו אומר לגוי לעשותו. וכל שאסור לעשותו במועד – אם אין לו מה יאכל, הרי זה עושה כדי פרנסתו; וכן עושה סחורה כדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד, כדי שיטל שכרו להתפרנס בו. וכן לזקחין דברים שאינם לצורך המועד, מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל.

כה. שוכרין השכיר על המלאכה במועד, לעשותה לאחר המועד, ובלבד שלא ישקל ולא ימדד ולא ימנה בדרבן שהוא עושה בחל. וגוי שקבל קבלת [עבודת קבלנות] מישראל, אפלו היה חוץ לתחום – אינו מניחו לעשות במועד; שהכל יודעין שמלאכה זו לישראל, ויחשדו אותו שמא שכר את הגוי לעשות לו במועד – שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין השקבלן; ולפיכך אסור.

יא. ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הכלאים, ופודין את השבויים ואת הערכין ואת התרומים ואת ההקדשות, ומשקין את הסוטות, ושוברין את הפרה [אדומה], ועורפין את העגלה [כשנמצא מת מוטל בין העיירות], ורועעין [אוח] – עבד עברי, ומטהרין את המצרע, ומציגין [מסמנים] על הקברות שמחו הגשמים את ציונם כדי שיפרשו מהן כהנים – שכל אלו צרכי רבים הן.

יב. ודנים דיני ממונות ודיני מכות [מלקות] ודיני נפשות במועד; ומי שלא קבל עליו הדין, משמתין אותו במועד. וכשם שדנין במועד, כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו. ביצד? כותבין הדינין אגרות שום ששמו [קרקע הלווה] לבעל חוב, ואגרות שמכרו בהן [קרקע הבעל] למזון האשה והבנות, וישטרי חליצה ומאונן [קטנה יתומה שהשיאוה אחיה "ממאנת" ודיה]; וכל הדומה להן מדברים שצריכין הדינין לכתבם כדי שיזכרו, כגון טענות בעלי דינין, או דברים שקבלו עליהן, כגון 'איש פלוני נאמן עלי', או 'איש פלוני ידון לי'. מי שצריך ללוות במועד, ולא האמינו המלוה – הרי זה כותב שטר. וכן כותבין גטי נשים וקדושי נשים ושוכרין [שטרי פרעון] ומתנות, שכל אלו צרכי רבים הן.

יג. ואסור לכתב במועד, אפלו ספרים תפלין ומזוזות. ואין מגיהין אפלו אות אחת בספר העזרה, מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד. אבל כותב אדם תפלין ומזוזת לעצמו, וטובה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל, כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו.

יד. ומתיר לכתב אגרות של שאלת שלום במועד, וכותב השבונותיו ומחשב ציאותיו; שפתיבת אלו אין אדם נזהר [מדייק] בתקינה, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות.

טו. עושין כל צרכי המת במועד: גוזזין שער, ומכבסין כסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים, מביאין לו קורות ונסרים מהן נסרים בצנעה בתוך הבית; ואם היה אדם מפרסם, עושין אפלו בשוק. אבל אין כותבין עץ מן הער לנסר ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

טז. אין רואין את הנגעים במועד – שמא ימצא טמא, ונמצא חגו נהפך לאכל. ואין נושאים נשים ולא מנבמין במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנושואין; אבל מחזיר את גרושתו ומארסין נשים במועד – ובלבד שלא יעשה סעודת ארוסין ולא סעודת נושואין, שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג.

יז. אין מגלחין ואין מכבסין במועד – גזרה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון והוא מנגל; לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח או לכבס בערב יום טוב, הרי זה מתיר לכבס ולגלח.

יח. ביצד? אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח, הבא מדינת הים, והוא שלא יצא להטיל אלא לסחורה וכיוצא בה, והיוצא מבית השביה ומבית

יום שבת קודש ו' מרחשון ה'תש"ע

הלכות שביתת יום טוב פרק ח

א. נהרות המושקין [זורמים] מן האגמים, מתר להשקות מהן בית השלהין [שדה הזקוקה להשקיה] במועד - והוא שלא פסקו [שנמשכים תמיד]; וכן הברכות שאמת [תעלת] המים עוברת ביניהן, מתר להשקות מהן; וכן ברכה שנטפפה מבית השלהין וצדין היא נוטפת, מתר להשקות ממנה בית השלהין אחרת - והוא, שלא פסק המעין המשקה בית השלהין העליונה.

ב. ערוגה שחציה נמוף וחציה גבוהה - לא ידלה ממקום נמוף להשקות מקום גבוה, מפני שהוא טרח גדול. ומתר לדלות מים להשקות הנרקות, כדי לאכלן במועד; ואם בשביל ליפותן, אסור.

ג. אין עושין עוגיות בעקרי הגפנים [חפירות סביב הגזע], כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו, הרי זה מתקנן במועד; וכן אמת המים שנתקלקלה, מתקנין אותה במועד. ביצד? היתה צמקה טפח, חופר בה עד ששה; היתה טפחים, מצמיקה עד שבעה. ומושקין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ואם היתה שדה לחה, מתר להשקות את כלה. ומרביצין [משקים מעט] את השדה במועד. שכל הדברים האלו, אין בהם טרח יתר.

ד. זרעים שלא שחו מלפני המועד, לא ישקם במועד, מפני שהן צריכין מים רבים, ויבוא לידי טרח יתר. ומתר להסב את הנקה ממקום למקום, ולפתח נהר שנסתם. בורות שיחין ומערות של יחיד - אם היה צריך להם - חוטטין [מנקים] אותן ושפין את סדקיהן, אבל אין חופרין אותן לכתחלה; וכונסין לתוכן מים, אף על פי שאינו צריך להן. ועושין נברכת [ברוכה לכביסה] במועד.

ה. עקברים שהם מפסידין [מקלקלים] את האילנות, צדין אותן במועד. בשדה האילן, צד בדרך; ביצד? חופר, ותולה המצודה. ואם היה שדה לבן [- תבואה] סמוכה לשדה האילן - צדין אותן בשדה הלבן בשנוי, כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה. וביצד צד בשנוי? נועץ שפור [ברזל] בארץ, ומכה [עליו] בקרדס, ואחר כך ינתקנו [יוציאו]; ונמצא מקומו גמה.

ו. כחל גנה שנפל - בונהו מעשה הדיוט [ללא טיט], או גודר אותו בקנים וגמא [צמח] וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט. אבל כחל חצר שנפל, בונהו בדרך; ואם היה גוהה [מט ליפול] - סותרו מפני הסכנה, ובונהו בדרך.

ז. בונה אדם אצטבא [ספסל] לישוב או לישן עליה. הציר [של דלת] והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנסברו - מתקנן במועד בדרך, בין של פרזל בין של עץ; שנה הפסד גדול הוא - שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבוורות, נמצא מאבד כל מה שיש בבית; וכבר בארנו, שכל שיש בו הפסד, אינו צריך שנוי.

ח. אין חופרין קבר להיותו מוכן למת שימות, ואין בונים אותו. אבל אם היה עשוי, הרי זה מתקנו במועד; ביצד? מוסיף במדתו או מקצר במדתו, כדי שיהיה נכון [מוכן] לעת שיקבר בו.

ט. אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר לקבר, לא מקבד לבזוי ולא מבזוי למקבד; ואסור לעשות כן לעולם בשאר הימים, אלא אם כן היה [הקבר השני] בתוך שלו [בשדה של מת] - מפנהו בשאר הימים, אפלו מקבד לבזוי. י. אין מתלעין [- מוציאים תולעים] את [מן] האילנות, ולא מזהמין את הנטיעות [מדביקין זבל בקילוף הגזע], ולא מגזמין; אבל סכין את האילנות ואת הפרות שבהן בשמן. ועוקרין את הפשטה, מפני שהיא ראויה לחפף בה במועד; וקוצרין את הכשות [מין צמח], מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד. וכן כל כיוצא בזה.

יא. אין מכניסין את הצאן לדיר [בשדה] כדי שיזבלו את הקרקע [בגלליהם], שהרי הוא מדיר [מזבל] שדהו במועד; ואם באו מאלהן, מתר. ואין מסיעין אותן, ואין מוסרין להן שומר לנער את צאנם [להעבירם ממקום למקום לפזר זבלם]. היה שכיר שבת [שבוע], שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע [שבוע שנים] - מסיעין אותן; ושוכרין שומר לנער הצאן ממקום למקום, כדי שיזבלו כל השדה. הזבל שבת, מסלקין אותו לצדדין; ואם נעשה חצר כרפת בקר, מוציאים אותו לאשפה.

יב. המשנה פני הקרקע - אם נתפנו למתן מקום שיצמיד בו פרי של תבואה או שידוש בו, מתר; ואם נתפנו לעבודת הארץ, אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו - אם לצרף העצים, מתר; ואם למתן הקרקע, אסור. וכן הפותק [פוחת זרם] מים לשדהו - אם נתפנו שיכנסו הדגים, מתר; ואם להשקות הארץ, אסור. וכן הקוצץ חריות [ענפים] מן הדקל - אם נתפנו להאכיל לבהמתו, מתר; ואם נתפנו לעבודת האילן, אסור. וממעשיו זכר, לאי זה דבר הוא מתפנו.

יג. תנור וכירים שאפסר שייכשו [יתיבשו] ויאפה בהן במועד, עושין [מייצרים] אותן; ואם לאו, אין עושין אותן. ויבין כך ויבין כך, בונים [טוחים] על חרש של תנור ועל הפירה הטפלה [שכתב הטיט] שלהן. ומסרגין [בונים] את המטות, ונוקרין [מנקים] את הרמים, ופוחתין להן עין [חור], ומעמידין אותן, ובונים אמת המים של רחים [זרם המים מגלגל את הריחיים].

יד. זופתין את החבית, כדי שלא יפסד הדין; וזופתין את הבקבוק, מפני שאין בו טרח. וסותמין פי החבית של שכר, כדי שלא תפסד. ומחפין [מכסים] את הקציעות [פירות שטוחים ליבוש] בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין [משפשים] את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט; אבל אין עושין קשרי בית הידים [קמטי השרוולים], מפני שהוא מעשה אמן. וכן כל כיוצא בזה.

טו. קוצצין צפרגי חמור של רחים [המסייע בטיחנה - כדי שיוכלו להרכיב על רגליו "פרסות" ויוכל ללכת], ובונים אבוס [סל אכילה] לבהמה. וסוס שרוכב עליו - מתר לטל

יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל פתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף על פי שהוא יכול לגמרה קדם חצות; אלא שלש אפניות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו לעשות, ועושין עד חצות, ואלו הן: הציטין והספרין והכוכסין. אבל שאר אפניות - אם התחיל בה קדם ארבעה עשר, הוא שגומר עד חצות; שאין העם צריכין לשאר אפניות צדף הרבה.

כ. ההולך במקום שעושין למקום שאין עושין - לא יעשה בשיבו, מפני המחלוקות, אבל עושה הוא במדבר; וההולך במקום שאין עושין למקום שעושין - לא יעשה; נותנין עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם. ואף על פי כן, לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור - לעולם אל ישנה אדם, מפני המחלוקות. וכן מי שדעתו לחזור למקומו, נהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר - והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו, מפני המחלוקות.

כא. מוליכין ומביאין כלים מבית האמן בארבעה עשר אחר חצות, אף על פי שאין לצרף המועד. וגורפין זבל (במגריפה) מתחת רגלי בהמה, ומוציאין אותו לאשפה. ומושיבין שוכבין לתרגולין; ותרנגולת שישבה שלשת ימים או יתר על הביצים, ומתה - מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר, כדי שלא יפסדו הביצים. ובמועד, אין מושיבין; אבל אם ברחה במועד מעל הביצים, מחזירין אותה למקומה.

ברוך רחמנא דסייענן

צפרניו ולסרקו כדי ליפותו. ואין מרביעין בהמה במועד; אבל מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות ומשקין שאינן מאכל בריאין אלא לרפואה, מתיר לאדם לאכלן ולשתותן במועד.

טז. אין מפנין [כלים] מחצר לחצר במועד, לא מפעורה לנאה ולא מנאה לכוונה; אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. ומביאין כלים שהן לצרף המועד מבית האמן, כגון כרים וכסתות וכוסות וצלוחיות; אבל כלים שאינן צריכין, כגון מחרשה מן הלויטש או צמר מבית הצבע - אין מביאין. ואם אין לאמן מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחין אצלו; ואם אינו מאמינו, מניחין בבית הסמוך לו; ואם חשש להן שמה יגנבו - מפנין לחצר אחרת, אבל לא יביא לביתו.

יז. אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה, כמו ערבי שבתות. וכל העושה מלאכה בהן, אינו רואה סימן ברכה; וגופרין בו, ומבטלין אותו בעל כרחו, אבל אין מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן], ואין צריך לומר שאין מנדין אותו - חוץ מערב הספסא אחר חצות; שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו, ואין צריך לומר שמכין אותו מכת מרדות אם לא נדוהו - לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים, מפני שיש בו [קרבן] חגיגה ושחיטת קרבן.

יח. לפיכך, יום ארבעה עשר אסור בצעית מלאכה מדברי סופרים, כמו חלו של מועד; והוא קל מחלו של מועד, ואינו אסור אלא מחצי היום ומעלה, שהוא זמן השחיטה. אבל מהגז החמה עד חצי היום, תלוי במנהג - מקום שנהגין לעשות, עושין; מקום שנהגו שלא לעשות, אין עושין.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' תשרי ה'תש"ע מרחשון ה'תש"ע

שום קרבן במזבח הנזהב שפיהיכל, והוא אמרו יתעלה: "לא תעלו עלי קטרת זרה ועלה ומנחה וגסף לא תסכו עלי" (שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו זולת מה שמיוחד לו — לוקה.

המצוה הל"ד — שנצטוינו שישאז הכהנים את-הארון על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום למקום, והוא אמרו יתעלה: "כי-עבדת הקדש עלהם בכתף ישאז" (במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצויו זה נאמר אז ללוים, לא היה זה אלא מחמת מעוט מספר הכהנים באותו הזמן, כי אחרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה על הכהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר בספר יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו,

יום ראשון ל' תשרי ה'תש"ע

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה — האזהרה שהזכרנו מלעשות מגמר (בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר: שיהיו אותן סממני תערכתו וביחס אותן המדות ויתפון להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ובמתכנתה לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה כמוה וכוונתו להריח תמורתה — חייב כרת, אמר: "איש אשר-יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" (שם, לח) אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרתות (ה).

המצוה הפ"ב — האזהרה שהזכרנו מלהקריב

הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו בלשון אחר: "וְיָשַׁר בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל-אֲחֵי הַלְוִיִּם" (דברים יח, ז), וְאָמְרוּ בְּפֶרֶק ב' מַעֲרִכִים (שם): "אִיזְהוּ שְׂרוֹת בְּשֵׁם ה' ? הִנֵּה אֹמֵר: זֶה שִׁירָה".

הַמִּצְוָה הַע"ב — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְהָרָה הַלְוִיִּם מִלְּהַתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוֹדָה מִן-הָעֲבוֹדוֹת הַמִּיֻּחָדוֹת לַכֹּהֲנִים, וְהַכֹּהֲנִים — מִלְּהַתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוֹדָה מִן-הָעֲבוֹדוֹת הַמִּיֻּחָדוֹת לַלְוִיִּם, לְפִי שִׁשְׁתִּי הַמְשָׁפְחוֹת הָאֵלֶּה, כְּלוֹמֵר: הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, לְכָל-מְשָׁפְחָה מֵהֵן עֲבוֹדָה מִיֻּחָדָת בִּמְקָדָשׁ. לְפִיכֹךְ בָּאָה הַאֲזָהָרָה מֵאִתּוֹ יִתְעַלֶּה לְשִׁתִּיקָן יָחֵד, שֶׁלֹּא תַעֲבֹד אַחַת בַּעֲבוֹדַת הָאֲחֵרָת — אֵלָּא כָּל-קְבוּצָה כְּמֵה שְׁנֹצְטוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אִישׁ אִישׁ עַל-עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מִשְׁאֹ" (במדבר ד, יט) וְלִשׁוֹן הָלֹא שָׂבָא בִּהֵן הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַלְוִיִּם: "אֵךְ אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא-יָמְתוּ" (שם יח, ג) אַחֲרֵיכֶן חֲזַר לְדַבֵּר אֶל הַכֹּהֲנִים וְאָמַר: "וְלֹא יָמְתוּ גַם-הֵם גַּם-אַתֶּם" (שם), כְּלוֹמֵר: שְׁגַם-אַתֶּם, כּוֹלֵל אֶתְכֶם הָלֹאֹ הַזֶּה. שְׂכֵמוֹ שֶׁהַזְהָרָתִים מִלְּהַתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדַתְכֶם. וְהִיא: כָּלִי הַמְקָדָשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ, כֹּךְ אֶתֶם מְזַהְרִים מִלְּהַתְעַסֵּק בַּעֲבוֹדַתְכֶם. וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פֶּרֶשׁת קֶרַח שם): "אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ" — אֲזָהָרָה: "וְלֹא יָמְתוּ" — עֲנֵשׁ. אֵין לִי אֵלָּא לְוִיִּם שֶׁעֲנֻשִׁין וּמְזַהְרִין עַל עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים; כֹּהֲנִים עַל עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם מִנֵּין? — תִּלְמוּד לּוֹמֵר: גַּם-הֵם מַעֲבֹדָה לְחִבְרָתָהּ (הַמוֹפֵקֵד עַל עֲבוֹדָה מִסֻּיִּימָה, וּמִשְׁנֵה עֲבוֹדָתוֹ לֵאחֶרֶת — שֶׁגַם הִיא מוֹפֵקֶדָת עַל בְּנֵי אוֹתוֹ שֶׁבֶט) מִנֵּין? — תִּלְמוּד לּוֹמֵר: גַּם-אַתֶּם. וְכִבֵּר בְּקֵשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְסַיֵּעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן-גִּדְגָּדָה, אָמַר לוֹ: חֲזֹר לְאַחֲרִיךְ! שֶׁכֵּבֶר אֶתָּה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשָׁךְ, שֶׁאֵנִי מִן-הַשּׁוֹעֲרִים וְאַתָּה מִן-הַמְשׁוֹרְרִים. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁכָּל-לְוִי הַמְתַּעַסֵּק בַּעֲבוֹדָה שְׂאִינָה עֲבוֹדָתוֹ הַמִּיֻּחָדָת לוֹ — חַיֵּב מִיתָה בְּיַדִּי שָׁמַיִם. וְכֵן הַכֹּהֲנִים לֹא יִגְשׁוּ לַעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם, אֵלָּא אִם עָבְרוּ אֵינֶם בְּמִיתָה כִּי אִם בְּמִלְקוֹת. וּבִמְכַלְתָּא: "אֵךְ אֶל-כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ" יָכוֹל אִם נִגְעוּ יִהְיוּ חַיֵּבִין? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "אֵךְ" — מְשׁוּם עֲבוֹדָה הֵם חַיֵּבִין. אֵין לִי אֵלָּא הַלְוִיִּם עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, הַכֹּהֲנִים עַל-יְדֵי הַלְוִיִּם מִנֵּין? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "גַּם-הֵם גַּם-אַתֶּם", וְשֵׁם

כֵּט). וְכֹאשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאֲרוֹן בַּפַּעַם הַשְּׁנִיָּה אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טו, טו): "וַיִּשְׁאוּ בְנֵי-הַלְוִיִּם (וְהַכּוֹנֵה לְכַהֲנִים) אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בְּאֹשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדַבֵּר ה' בְּכַתְּפָם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם" (הִרִי שֶׁגַם לְדוֹרוֹת צָרִיךְ לִשְׂאת בְּצוּרָה זו). וְכֵן בְּאֹשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (שם כד, יט) חֲלָקֶת הַכֹּהֲנִים לְעֹשִׁים וְאַרְבַּע מְשָׁמְרוֹת וְאָמַר אַחֲרֵיכֶן: "אֵלֶּה פְקֻדֹתָם לַעֲבֹדָתָם לְבֹא לְבֵית-ה' כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אֲהֵרֹן אֲבִיהֶם בְּאֹשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", פֶּרֶשׁוֹ חֲקָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שֶׁעֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים הִיא נְשִׂיאת הָאֲרוֹן עַל הַכֶּתֶף, וְזֶהוּ שֶׁצִּוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְלִשׁוֹן סִפְרִי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו' בְּאֹשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הִכֵּן צִוָּהוּ? וְלִבְנֵי קֹהֶת לֹא נָתַן וְגו' בְּכֶתֶף יִשְׂאֻהוּ". הִנֵּה נִתְבָּרַר שֶׁזֶה מְכַלֵּל הַמִּצְוֹת.

הַמִּצְוָה הַפ"ו — הַאֲזָהָרָה שֶׁהַזְהָרָה מִלְּהוֹצִיא בְּיַד הָאֲרוֹן (מוֹטוֹת שְׁבָחָם הִיוּ נוֹשְׂאִין אוֹתוֹ) מִתּוֹךְ הַטְּבַעַת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּטַבַּעַת הָאֲרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ" (שְׁמוֹת כה, טו) וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹאֹ זֶה — לוֹקָה. וְכִסּוֹף מְכוֹת (כב). אָמְרוּ, בְּאֹשֶׁר הִזְכִּירוּ מְחִיבֵי מִלְּקוֹת: "וְהָאֵיכָּא הַמְסִיר בְּיַד הָאֲרוֹן?" כְּלוֹמֵר: שְׁגַם הוּא לוֹקָה. וְאַזְהָרְתִּיהָ מִהְּבָא, מ"לֹא יִסְרוּ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהִיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וְלוֹקִין עָלֶיהָ.

יום שני א' מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

הַמִּצְוָה הַכ"ג — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטָווּ הַלְוִיִּם בְּלִבָּד, לַעֲבֹד בִּמְקָדָשׁ בַּעֲבוֹדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (וּפְתִיחַתָּן), וְאַמִּירַת הַשִּׁיר בְּעֵת הַקֶּרֶבֶן (קֶרֶבֶנוֹת מִסֻּיִּימִים), וְהוּא אָמְרוּ: "וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא אֶת-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד" (במדבר יח, כג). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (שם): "שׁוֹמֵעַ אֲנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד; וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תִּלְמוּד לּוֹמֵר: וְעֹבֵד הַלְוִי הוּא — עַל-כִּרְחוּ", כְּלוֹמֵר: שֶׁזֶה חוֹבָה עָלָיו וּמִצְוָה מְשֻׁלֶּת עָלָיו בְּהִכָּרַת. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר מֵהֵיא עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם הַזֹּאת בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת בְּתִמִּיד (פֶּרֶק הַמִּשְׁנָה ו. פֶּרֶק הַמִּשְׁנָה ז) וּמִדּוֹת (פֶּרֶק אַ מִשְׁנָה א). וְנִתְבָּאֵר גַּם-כֵּן בְּפֶרֶק ב' מַעֲרִכִים (יא). שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁיר אֵלָּא

הרגל)? תלמוד לומר: לְבַד (חוץ) מִמְּכָרָיו עַל הָאֲבוֹת. מה־מְכָרוֹ אֲבוֹת זֶה לָזֶה? אֵתָּה בְּשִׁבְתְּךָ וְאֲנִי בְּשִׁבְתִּי; כְּלוּמָר: הַסְּמַתָּם עַל סְדוֹר מְשֻׁמְרוֹת הָעֲבוּדָה: כָּל־שָׁבוּעַ — מְשֻׁמְרָה. וְכָךְ פָּרְשׁוּ הַתַּרְגוּם (אונקלוס): בַּר מִמְּטַרְתָּא דִּיִּיתִי בְּשִׁבְתָּא, דְּכֵן אֲתֵקִינוּ אֲבֵהֶתָא (חוץ ממשמרת של אותו שבוע). וְכִכֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינִי מִצְוָה זֹאת בְּסוּף גְּמָרָא סְבָה (נח).

יום שלישי ב' מרחשון ה'תש"ע

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

הַמִּצְוָה הַל"ג — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּוּ הַכֹּהֲנִים לְלִבֵּשׁ בְּגָדִים מִיְּחִידִים לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת, וְאַחֲר־כֵּן יַעֲבֹדוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעֲשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת" (שמות כח, ב); "וְאַתָּה־בְּנִי תִקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם בְּתִנָּת" (שם כט, ח), וְאֵלּוּ הֵם בְּגָדֵי כֹהֵנָה: שְׂמֹנֶה בְּגָדִים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, מעיל וציץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכֹהֵן הַדִּיּוֹט (כתנת, מכנסים, מגבעת, אבנט). וְכָל־פַּעַם שְׁעוֹבֵד כֹּהֵן בְּפָחוֹת מִן־הַבְּגָדִים הַמִּיְּחִידִים לְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה אוֹ בְּיוֹתֵר — עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵךְ חַיֵּב עַל כָּךְ מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם, רְצוּנִי לֹמֵר מִחֲסֹר בְּגָדִים שְׁעֵבֵד. וְכָךְ מָנוּ אוֹתוֹ בְּגִמְרָא סְנֵהֲדִרִין (פג). מְכַלֵּל מְחִיבֵי מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא בָּא פְסוּק, אֲלֵא נֶאֱמַר בְּכָתוּב: "וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲבִנֵּט וְגו' וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֵנָה" (שם ט), וְכֵן בְּפִרְשׁוֹ (סנהדרין פג): "בְּזֶמֶן שִׁבְגִּדֵיהֶם עָלֵיהֶם — כֹּהֲנָתָם עָלֵיהֶם; אֵין בְּגִדֵיהֶם עָלֵיהֶם — אֵין כֹּהֲנָתָם עָלֵיהֶם וְהוּא לְהוֹ זִירִים". וְיִתְבָּאֵר לְקַמֵּן (לא תעשה עד) שֶׁזֶר שְׁשֻׁמֵּשׁ — בְּמִיתָה. וְאָמְרוּ בְּסִפְרָא (ויקרא ח, ח): "וַיִּשֶׁם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן" — "פָּרְשָׁה זֹאת לְמַדָּה לְשַׁעֲתָהּ וּלְמַדָּה לְדוֹרוֹת; לְמַדָּה לְשִׁרְוֹת יוֹם יוֹם וּלְשִׁרְוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים. בְּכָל־יוֹם מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב (שמונה בגדים של יום־יום שיש ביניהן מזהב), וּבְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְשַׁמֵּשׁ בְּבִגְדֵי לָבָן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). וְכִכֵּר נִתְבָּאֵר בְּלִשׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְבִישַׁת בְּגָדִים אֵלּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרָם (ספרא אחרי־מות): "וּמִנֵּין שָׂאִין אֲהֲרֹן לֹוֹבֵשׁ בְּגָדִים לְגַדְלָתוֹ אֲלֵא כְּמִקְרָם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ? תִּלְמוּד לֹמֵר: וַיַּעַשׂ כְּאֲשֶׁר צֻוְּהָ ה' אֶת־מֹשֶׁה" (ויקרא טז, לד). כְּלוּמָר, שֶׁבְּגָדִים אֵלּוּ, אֶף־עַל־פִּי

נֶאֱמַר: "הַלּוֹיִם עַל שֵׁל כֹּהֲנִים בְּמִיתָה, וְאֵין הַכֹּהֲנִים עַל שֵׁל לּוֹיִם אֲלֵא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה".

הַמִּצְוָה הַל"ב — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְגַדֵּל זֶרַע אֲהֲרֹן וּלְכַבֵּדָם וּלְרוֹמְמָם, וּלְיַחֵס לָהֶם מַעֲלַת [קִדְּשָׁה וְ]כָבוֹד קוֹדֶמֶת וְרֵאשׁוֹנָה (לתת להם דין קדימה) וְאִפְלוּ יִסְרְבוּ לָכֵךְ — לֹא נִשְׁמַע לָהֶם. כָּל־זֶה לְשֵׁם כְּבוֹד לַה' יִתְעַלֶּה, בְּיֶזֶן שֶׁלִּקְחָם לַעֲבוּדָתוֹ וְהַקְרַבַּת קֶרְבָּנוֹתָיו, וְהוּא אָמְרוּ: "וְקִדְּשָׁתוּ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ" (ויקרא כא, ח). וְכֵן הִפְרוּשׁ (גיטין נט): "וְקִדְּשָׁתוּ" "לְכָל־דָּבָר שֶׁבְּקִדְּשָׁה: לְפָתַח רֵאשׁוֹן (בתורה), וּלְכָרֶךְ רֵאשׁוֹן, וְלִטוֹל מִנֶּה יָפָה רֵאשׁוֹן". וְגַם לְשׁוֹן סִפְרָא (אמור שם): "וְקִדְּשָׁתוּ" — "עַל כְּרָחוּ"; כְּלוּמָר, שֶׁמִּצְוָה זֹאת נִצְטוּיֵנוּ בִּפְהַ אֲנַחְנוּ וְאֵינָה תְלוּיָה בְּרִצּוֹן הַכֹּהֵן, וְכָךְ אָמְרוּ: "קִדְּשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם" (שם, ו) — "עַל כְּרָחֵם"; "וְהִיוּ קֹדֶשׁ" — לְרִבּוֹת בַּעֲלֵי מוֹמִיִּין; שֶׁלֹּא נֹאמַר, בְּיֶזֶן שֶׁזֶה אֵינוֹ רָאוּי לְהַקְרִיב לָחֶם אֱלֹהִיו, מִדּוּעַ נַעֲדִיפֵנוּ וְנַחֲלֵק לוֹ כְּבוֹד וּגְדֻלָּה? לְפִיכֵךְ אָמַר: "וְהִיוּ קֹדֶשׁ" — הַזֶּרַע הַמְּכַבֵּד כָּלוּ — תָּמִים וּבַעַל מוֹם. וְכִכֵּר נִתְבָּאֵרוּ הַתַּנָּאִים הָרֵאשׁוֹנִים לָהֶם, וְאִידֵךְ צָרִיךְ לְנַהֵג עִמָּהֶם מִנְהַג זֶה, בְּמִקְוֹמוֹת מַפְזָרִים בְּגִמְרָא מְפֹת וְחִלִּין (קלבי) וּבְכוּרוֹת (מה): וְשִׁבְתָּ (נח): וְזוּלָתֵן.

הַמִּצְוָה הַל"ו — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיֵנוּ שִׁיְהִיוּ הַכֹּהֲנִים עוֹבְדִים בְּמִשְׁמְרוֹת (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק לקבוצות): תַּעֲבֹד מְשֻׁמְרַת כָּל־שָׁבוּעַ, וְלֹא תִהְיֶה יָד הַכֹּל מְעַרְבָת, אֲלֵא בְּרִגְלִים בְּלָבָד, שָׂאֵז כָּל־הַמְשֻׁמְרוֹת עוֹבְדוֹת בְּשׁוּה וְכָל־מִי שֶׁבָּא מִקְרִיב. וְכִכֵּר נִתְבָּאֵר בְּדִבְרֵי־הַיָּמִים (א ט, כב). שְׁדוּד וּשְׁמוּאֵל חִלְקוּם וַעֲשָׂאוּם כ"ד מְשֻׁמְרוֹת. וְנִתְבָּאֵר בְּסִבָּה (נח). שֶׁבְּרִגְלִים יָד בְּלֵן שׁוּה. וְהַכָּתוּב שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְוָה זֹאת הוּא אָמְרוּ: "וְכִי־יָבֹא הַלּוֹי (הכהן) וְגו' וְכֵן בְּכָל־אוֹת נִפְשׁוּ וְגו' וְשִׁרַת בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵיו כָּל־אֲחֵיו הַלּוֹיִם הָעֹמְדִים שָׁם לִפְנֵי ה' חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכְלוּ" (דברים יח, ו-ח). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת שופטים שם): "וְכֵן בְּכָל־אוֹת נִפְשׁוּ — יָכוֹל לְעוֹלָם? תִּלְמוּד לֹמֵר: מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ — בְּשַׁעֲה שִׁישְׁרָאֵל מְכַנְסִין בְּשַׁעַר (עיר) אֶחָד (וזהו בירושלים) בְּשִׁלְשָׁה רִגְלִים. יָכוֹל כָּל־הַמְשֻׁמְרוֹת שְׁוֹת בְּקֶרְבָּנוֹת הַרְגֵּל הַבָּאִים שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַרְגֵּל (כמו קרבנות השבת שבתוך

בשעת עבודה? תלמוד לומר: אתה ובניך אתה בבאכם אל-אהל מועד". ושם אמרו: "יכול יהיו ישראל חביבין מיתה על ההוריה תלמוד לומר: "אתה ובניך אתה וגו' ולא תמתו", אתה ובניך במיתה, ואין ישראל חביבין מיתה על ההוריה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (ג).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהירו הכהנים מלהכנס למקדש כשהם מגולים בשערם (מגודלי שער), בדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את-שערם, והוא אמרו יתעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, ו), אמר התרגום: לא תרבון פרוע. וביחזקאל (מד, כ) באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה במצוה: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו בספרא: "יגדל פרע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם אל-תפרעו" — אל תגדלו. וכבר נכפל לאו זה בכהן גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). וכפל אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזר ולאיתמר "ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה מפר; לפיכך באר בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאה. והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש כשהוא פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג). פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמתו" (שם י, ו); אבל אם נכנס למקדש והוא פרוע ראש ולא עבד — הרי זה באזהרה, לא במיתה.

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהירו הכהנים מלהכנס למקדש קרועי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו" (שם). ולשון ספרא: "בגדיכם לא-תפרמו" — אל תקצועו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל בכהן גדול: "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שכהן גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקצוע בגדיו על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם" — על מתו, בדרך שבגי אדם פורעין ופורמין על מתיקן. פיצוד? כהן גדול פורם מלמטן (במקום שאינו נראה כל-כך) והקדיט מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרועים — גם הוא חייב מיתה, לפי

שהם בתכלית היפי — שהם זהב ואבני שהם וישפה וזולתן מן-האבנים היקרות — לא תפנו להתנאות בהם, אלא לקיום המצוה, שצוה ה' את-משה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד במקדש. וכבר נתבארו דיני מצוה זו כלם בפרק ב' מזבחים (יח). ובמקומות במסכת פפורים (עא: עב). וסבה (ה).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהירו מלקרוע פי (שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול (כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו יתעלה: "כפי תחרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו במספרים וכיוצא בהן — חייב מלקות.

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהירו מהסיר (להפריד) החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה: "ולא-ינח החשן מעל האפוד" (שם, כח). אלא יהיה מחבר לו. ובסוף מכות (כא). אמרו גם-כן, כשהזכירו מחיבי מלקות: והא איכא מוח את-החשן? ואזהרתיה מהכא מ"לא-ינח החשן" הנה נתבאר לך שהמחז — לוקה.

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהירו מלהכנס למקדש או להורות בשום דבר מדיני התורה כשאנחנו במצב של שכרות, והוא אמרו יתעלה: "זין ושכר אל-תשת וגו' בבאכם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בני ישראל וגו'" (ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (נזיר לח): "שתה רביעית (יין) אל יורה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא: ששתויי יין אסור להם להכנס מבין האולם ולמזבח עם פל-ההיכל, ואם נכנס — חייב מלקות; ואם עבד כשהוא שתוי — חייב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן (שאר) המשפרים פרט לזין ועבד — חייב מלקות בלבד, לא מיתה; וכל-מי שמורה כשהוא שתוי, בין שהוא כהן או ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתוי יין או שאר המשפרין. ולשון ספרא (פרשת שמיני): "זין אל-תשת", אין לי אלא יין. מניין לרבות שאר משפרין? תלמוד לומר: "ושכר". אם כן למה נאמר יין? על היין במיתה ועל שאר פל-המשפרין באזהרה (במלקות). ושם אמרו: "מנין שאינו חייב אלא

בשעת עבודה חייבין מיתה, מניין לכל-הכהנים שבכל-הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם". ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילוה את-המטה (את המת). וזהו פשט הפתוב באמרו: "ומן-המקדש לא יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח). שאם מת לו מת — אינו יוצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמותר לו לעבוד ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד). אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כהן הדיוט) שלא יצא (כשמתו אביו או אמו) — חלל; כלומר: כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אונן. והרי הוא מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אונן, מן-הלמוד הזה. וכבר נתבאר הכלל הזה בסוף הוריות (יב): שכהן הדיוט אונן לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אונן. הנה נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", עשאוהו שלילה, לא אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא אונן. ופשט הפתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו הקודם שהוא (הכהן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא" הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא אונן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אונן) אין ראוי למנות את-הלאו הזה (כלומר, אין ליחד אזהרה כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפסוקים (כלל ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרס, ומן-המקדש לא יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו שנכפלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא תצאו; ושמשוה רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר לאלעזר ואיתמר: שבחידותכם לצרה גדולה זו לא התירו לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהרים כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים וציאה מן-המקדש

שדין פרועי ראש וקרועי בגדים אחד. אבל הכניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין כהן הדיוט בזה.

יום רביעי ג' מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

המצוה הס"ח — האזהרה שהזהר כהן גדול מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ויראה לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ולא יבא בכל-עת אל-המקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, והוא: שכהן גדול הזהר מלהכנס לקדש הקדשים אפלו ביום הכפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה זולתי בזמן העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים — הרי זה חייב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חייב מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ולא יבא בכל-עת" — זה יום הכפורים; "אל-המקדש" — לרבות שאר כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל-הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר: "אל-פני הפתח אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד? אל-פני הפתח במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה. ובגמרא מנחות (כז): אמרו בפרוש: "על ההיכל בארבעים".

המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהירו הכהנים מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם יז). ונכפל גם לאו זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, יב). ולשון ספרא (פרשת שמיני שם): "ומפתח אהל מועד" יכול בשעת העבודה ושלא בשעת העבודה, תלמוד לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הוי אומר בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם יז) אין לי אלא אהרן ובניו שנגמשו בושמן המשחה שאם יצאו

— בעשה. ומניין בלא-תעשה? אומר: "ולא יטמאו את-מחניהם". וכבר נכלל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא" (ויקרא יב, ד) ובספרא אמרו: "לפי שנאמר: "והזרתם את-בני-ישראל מטמאתם ולא ימתו" (שם טו, לא) שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו — כלומר: גם הנוגע במקדש מאחוריו פשהו טמא מתחייב כרת — תלמוד לומר ביולדת: "ואל-המקדש לא תבא". ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוה בזה. ועוד אמרו בספרא (פרשת אחרי-מות), על אמרו יתעלה: "ואם לא יכבסו ובשרו לא ירחץ ונשא צונו" (שם יז, טז): "הא פיצד? על רחיצת גופו (אם לא רחץ) — ענוש כרת, ועל כבוס בגדיו — בארבעים. ומנין שאינו מדבר אלא בטמאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש וכו'".

וכבר נתבאר שהעובר על לאו זה, אם הוא מזיד — חייב כרת: ואם הוא שוגג — חייב קרבן עולה ויורד, כמו שבארנו במצוה ע"ב ממצות עשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש שבועות ובהוריות (ט). וכרתות (ב). ובכמה מקומות בזבחים.

המצוה הע"ח — האזהרה שהזהר כל-טמא (רוב הטמאים), מלהכנס למחנה לוייה אשר פשוהו לדורות: הר הבית, כמו שבארנו בריש מסכת פלים (פרק א משנה ח), ושם נתבאר אסור כניסת הטמאים להר הבית והכתוב שבה בלאו זה הוא אמרו על טמא מקרה-לילה: "לא יבא אל-תוף המחנה" (דברים כג, יא) ובגמרא פסחים (סח.), אמרו גם-כן: "ויצא אל-מחוי למחנה" (שם) — זה מחנה שכינה, כמו שבארנו במצוה ל"א ממצות עשה; "ולא יבא אל-תוף המחנה" — זה מחנה לוייה, מתקיף (מקשה) ליה רבינא: ואימא אידי ואידי (אמור, אולי, כי הן (פסוק) זה והן זה) במחנה שכינה, ולעבור עליו בעשה ולא-תעשה? אם כן נכתב קרא ולא יבוא אל-תוף, כלומר: הנה לו לומר: ולא יבוא אל תוכו — "המחנה" למה לי? לתן לו מחנה אחרת, והיא מחנה לוייה. כלומר שגם בה לא יבוא אל תוף המחנה. ולשון ספרי (שם): "לא יבא אל-תוף המחנה" — זו מצות לא-תעשה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בריש מסכת פלים בפרושנו.

בשעת העבודה. ונכלל הלאו בכהן גדול לבאר לנו שלא זו בשעת העבודה, ועל שעת העבודה בלבד חייבין מיתה, כמו שאמרה רואה שלמדו לבאור ענין אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר: "ומן-המקדש לא יצא"; ואף-על-פי שחיבו בכל-לאו מן הלאוין האלה שנכללו בכהן גדול ענין נוסף, כמו שבארנו — הרי לא יתברר בקד מוסר המצות למי שהבין מה-שהקדמנו (כלל ט), לפי שגופיה דקרא הוא שלא יעשה דבר מכל-אלו בשעת העבודה. והבן זאת.

המצוה הל"א — הצווי שנוצטונו להוציא הטמאים מן-המקדש, והוא אמרו יתעלה: "וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש" (במדבר ה, ב). ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה שפשוהו לדורות העזרה, כמו שבארנו בריש סדר טהרות (כלים פרק א משנה ח) בפרוש המשנה. ולשון ספרי (פרשת נשא שם): "וישלחו מן-המחנה — אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטמאה". וכבר נכלל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה: "כי-יהיה כף איש אשר לא-יהיה טהור מקרה-לילה ויצא אל-מחוי למחנה" (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוי למחנה": מחנה שכינה, כמו שאמר במצוה זו עצמה: "אל-מחוי למחנה תשלחו" (במדבר ה, ג) ובגמרא פסחים (סח.): "ויצא אל-מחוי למחנה" — זה מחנה שכינה. ולשון המכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה — בעשה"; ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: "ולא יטמאו את-מחניהם". ובספרי (פרשת תצא שם): ויצא אל-מחוי למחנה — מצות עשה.

המצוה הע"ז — האזהרה שהזהר כל-טמא מלהכנס לכל-המקדש (המשכן), אשר פשוהו לדורות (בבית המקדש): כל-העזרה משער ניקנור ולפנים, שהוא תחלת עזרת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "ולא יטמאו את-מחניהם" (שם) כלומר: מחנה שכינה. ובגמרא מפות (יד): אמרו: "הבא אל המקדש טמא כתיב ענש וכתוב אזהרה: ענש — "את-מקדש ה' טמא ונכרתה" (שם יט, יג-כ); אזהרה — "ולא יטמאו את-מחניהם". ובמכלתא: "צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה" (שם ה, ב)

יום חמישי ד' מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע. עא.

המצוה הע"ה — האזהרה שהזהר כהן טמא מלעבוד, כשהוא טמא, והוא אמרו יתעלה להקנים: "וינזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב) ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי יחללו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים, כך כהן אמרו: "ולא יחללו את-שם קדשי" אם חללו ועבדו בטמא — חיבין מיתה בידי שמים.

המצוה הע"ו — האזהרה שהזהר כהן טבול יום (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף-על-פי שפכר טהר, עד שיצריב שמשו, והוא אמרו יתעלה על הכהנים: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם כא, ו) והעובר על לאו זה — חיב מיתה בידי שמים — פלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ובפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם" (שם). אמרו: "אם אינו ענין לטמא — לפי שפכר נתבאר — תנאו ענין לטבול יום ששמש. ויליף (נלמד ב"גורה שוה)" חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה אף כאן). ומנוהו שם מכלל מחיבי מיתה.

המצוה הכ"ד — הצווי שנוצטוו הכהנים בלבד לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להפגס להיכל או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו יתעלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). ומצות עשה זו העובר עליה חיב מיתה בידי שמים, פלומר: שכהן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים — חיב מיתה בידי שמים; והוא אמרו יתעלה: "ירחצו מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט: ואילך).

המצוה הס"ט — האזהרה שהזהר כהן בעל

מום מלהפגס להיכל בכללותו, פלומר: המזבח, ובין האולם ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו יתעלה: "אך אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא, כג) וכבר נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט) שמבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבעלי מומין ופרועי ראש להפגס לשם. ונתבאר גם בספרא (פרשת אמור שם) ששני לאוין אלו, והם: "אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש", לא יספיק אחד מהן מבלעדי האחר ושניהם צריכים להשלמת הדין בענין אחד, והוא הגבלת המקום שאסור להם להפגס אליו. ומי שהזיד ונכנס מן-המזבח ולפנים, אפלו שלא לשם עבודה — לוקה.

המצוה המשלימה שבעים — האזהרה שהזהר בעל מום (קבוע) מלעבוד, והוא אמרו: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" (שם, יז) הכונה בזה: לא יקרב לעבודה; וכשעובד בעל מום — לוקה. וכך אמרו בספרא (פרשת אמור): "אין בעל מום במיתה אלא באזהרה".

המצוה הע"א — האזהרה שהזהר בעל מום עובר מלעבוד כל-זמן שיש בו אותו המום (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אמרו יתעלה: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב" (שם, יח) ולשון ספרא (שם): "אשר יהיה בו מום", אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מנין? — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב". וגם הוא אם עבר ועבד במום עובר — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, מומין עוברים של אדם ומומין קבועין, בפרק ז' מבכורות (מג).

יום שישי ה' מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

המצוה הע"ד — האזהרה שהזהר הזר מלעבוד. פונתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן, והוא אמרו יתעלה: "וזר לא-יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). ופרש הכתוב שהעובר על לאו זה חיב מיתה בידי שמים. והוא אמרו: "וזה הקרב יומת" (שם ז) ולשון ספרא (פרשת קרח שם): "וזה

תקריבו לה", למה לי? מבטי ליה (אם מפני שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר: ממה שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח לה" (שם, כב), שמשמע שכל-מה שינתן על גבי המזבח לא יהיה מהם? והשיב: אך-חיה דקרא הכי משפטי (כך דרך הכתוב להתבטא), כלומר: שלא זה שהוא "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטיר אסורין, ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי היאך היה לו לומר: "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור! הנה נתבאר מכל-מה שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה' — אזהרה על זריקת הדם.

יום שבת קודש ו' מרחשון ה'תש"ע

מצות לא תעשה צד. צה.

צו. צז. מצות עשה פו.

המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר אמורי בעלי מומין, והוא אמרו יתעלה: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא כלם, מנין אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הנה נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטיר אמורין לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר פאן — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתן, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח" — עובר משום חמשה דברים: משום כל תקדיש, כל תשחוט, כל תזרוק את-הדם, כל תקטיר את-החלב, כל תקטיר מקצתו. ובגמרא תמורה (ז): אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח" — אמר אביי: לוקה משום כל תקטיר כלו, ומשום כל תקטיר מקצתו; רבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי (יש

הקרב יומת" — לעבודה. ענש שמענו, אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "וזר לא יקרב אליכם". וכבר נכללה האזהרה והענש בענין זה, והוא אמרו: "ולא-תקריבו עוד בני ישראל אל-אהל מועד לשאת חטא למות" (שם, כב) וכבר נתבאר בגמרא יומא (כד.) אלו עבודות חייב הזר מיתה עליהן ואמרו: "ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף היין, ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק האחרון ממסכת זבחים (קיג:) התבאר דיני מצוה זו.

המצוה הס"א — הצווי שנוצטונו שיהא כל-קרבן שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר בפתוב ובמסרת שהם מומים. והוא אמרו יתעלה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, שיינות הנסכים ושמנם וסלתם יהיו בתכלית הטוב והשלמות מכל-קלקול, מאמרו יתעלה: "תמימים יהיו-לכם ונסביהם" (במדבר כח, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פז.).

המצוה הצ"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל אשר-בו מום לא תקריבו" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום כל תקדיש.

המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין: "לא-תקריבו אלה לה" (שם כב, כא) ולשון ספרא: "לא-תקריבו אלה לה" — משום כל תשחוט.

המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם, כד), וכן בקבלה שלא זה מזהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלא זה אינו מזהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל את-הדם. ובגמרא תמורה (ז.) אמרו: לתנא קמא האי "לא-

וגו' (דברים יז, א). ונתבאר בספרי שבבבלי מומין עוברין הכתוב מדבר. וגם על זה לוקה, אם עבר והקריבו.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבנות הגוים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר פיון שהוא גוי יקרב בעדו בעל מום, והוא אמרו יתעלה: "ומיד בן-גכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-אלה" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מום בקדשים, וזהו הנקרא: מטיל מום בקדשים. וכל-המטיל מום בקדשים — לוקה, ובתנאי שיהא זה בזמן שפית המקדש קיים דחזי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבן, כמו שנתבאר בגמרא עבודה זרה יג:). וכא הלאו על כך באמרו בקרבן: "כל-מום לא יהיה-בו" (שם, כא). ולשון ספרא: "כל-מום לא יהיה-בו" — אל תתן בו מום.

המצוה הפ"ו — הצווי שצונו לפדות מן-הקדשים מה שנולד בו מום ויצא לחלין ומתיר לשחטו ולאכלו, והוא אמרו יתעלה: "רק בכל-אות נפשך תזבח ואכלת בשר כבדפת ה' אלהיך" (דברים יב, טו) ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק בכל-אות נפשך תזבח" — אינו מדבר אלא בפסולי המקדשין שיפדו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: פדיון הקדשים, במסכת בכורות (טו). ותמורה (לב). ובכמה מקומות מחלין (קל). וערכים (ד-ה) ומעילה (יט:).

להקשות על שיטת רבא: "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבבבלי? תיובתא דרבא. הנה נתבאר לך שזה האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו שבבבלי, ולפיכך מונה הלאו הפולל פלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדעת אביי בכל-מקום כמו שבארנו בפלל התשיעי מן-הפוללים שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבבבלי — אינו חייב אלא מלקות אחת על ההקטר כמו שנוצר. וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו שבבבלי. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (סג). כמו שהדגמנו בפלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שרוע, וקלוט, ומעוף, וכתות, ונתוק, וקרית" (שם, כג-כד). שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה, הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקדבת בעל מום, במקומות מפורים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל מום עובר, והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום

המשך מעמוד נז

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ

מכאן שאמנם לכתחילה הקרבן צריך להיות מן המוכחר, אך אם אין אלא בהמה כחושה — הקרבן כשר. הרי שכחושה אינה מוגדרת חולה, שהרי החולה "אינו כשר לקרבן".

זו התשובה לשאלה האמורה: תינוק כחוש שהבריא ומשקלו תקין, יש למול אותו מיד, מבלי להמתין שבעה ימים. כי רק מי שהיה מוגדר כחולה — ממתנים לו שבעה ימים משהבריא, ואילו כחוש אינו חולה.

הרגיל, ניתן למולו מיד, או שצריך להמתין שבעה ימים מיום הבראתו, כדין חולה שאין מלים אותו אלא כעבור שבעה ימים מיום שנתרפא?

וענה עליי הלכה זו:

פסק הרמב"ם (שגנו ב, טו), שאם שחטו בהמה כחושה לקרבן ציבור — יש להקריבו שוב ולהביא בהמה שמנה, כי ההקדבה הראשונה לא היתה "מן המוכחר", ואפילו בשבת יש לעשות כן משום "מצוה מן המוכחר".

שמואל א א יט-כב

יט וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי יְהוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתָם הַרְמָתָה וַיֵּדַע
 אֶלְקָנָה אֶת־חֲנָה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ יְהוָה: כ וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וַתַּהַר חֲנָה וַתֵּלֶד
 בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מִיהוָה שְׁאֵלְתִּיו: כא וַיַּעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה
 וּכְל־בֵּיתוֹ לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֶת־זֶבַח הַיָּמִים וְאֶת־נִדְרוֹ: כב וְחֲנָה לֹא עָלְתָה
 כִּי־אָמְרָה לְאִישָׁהּ עַד יִגְמַל הַנָּעַר וְהִבֵּאתִיו וְנִרְאָה אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב שֵׁם
 עַד־עוֹלָם:

רש"י

(יט) ויבואו אל ביתם וידע אלקנה. מכאן
 לאכסנאי, שאסור בתשמיש המטה:
 (כ) לתקפות הימים. מיעוט תקופות שנים,
 מיעוט ימים שנים, לששה חדשים ושני ימים,
 מכאן היולדת לשבעה, יולדת למקוטעים:
 שמואל. על שם אל ועל שם המעשה הוא
 נקרא, כי ממנו שאלתיו: (כא) את זבח
 הימים. (תרגום:) ית דבח מועדיא: ואת נדרו.
 נדרים שנדר בין רגל לרגל, היה מקריב ברגל:
 (כב) עד יגמל. לסוף כ"ב (ספרים אחרים: כ"ד)
 חדשים, שכך זמן תינוק לינק: וישב שם עד
 עולם. עולם של לוי חמשים שנה, שנאמר
 (במדבר ח כה): ומבן חמשים שנה ישוב מצבא
 העבודה, וכך היו ימיו של שמואל, חמשים

מצודת ציון
 (יט) וידע. ענין המשכב, כמו (מלכים א ד) והמלך לא
 ידעה: (כ) לתקופות. מלשון הקפה וסבוב: שאלתיו.
 מלשון שאלה ובקשה: (כב) יגמל. ענין גמר ההנקה, וכן
 (בראשית כא ח) ביום הגמל:

מצודת דוד
 (יט) ויזכרה ה'. עלתה זכרונה לפניו לטובה:
 (כ) לתקופות הימים ותהר חנה. רוצה לומר: לעת הקיף
 תשלום ימי ההריון, מעת אשר הרתה חנה: ותלד בן.
 בתשלום ההיקף: כי מה' שאלתיו. והוא לשון נופל על
 הלשון: (כא) ויעל. כשבא עת עלייתו, עלה לזבוח: את
 זבח הימים. מה שהיה רגיל לזבוח בכל שנה: ואת נדרו. מה שנדר כל השנה והוא בביתו, הביאם לזבוח בעת עלותו:
 (כב) לא עלתה. בהשנה ההיא: עד יגמל הנער. רוצה לומר: לא אזוז מביתי עד יגמל הנער, ואחרי הגמלו, אביא
 גם אותו אל בית ה', ונראה את פני ה' להשתחוות לפניו ולהודות לו על הנער היולד: וישב שם. הנער ישב שם עד
 עולם, רוצה לומר: כל ימי עלי, בכדי לשמש אותו:

דברי הימים ב כ ג-ט

ג וַיָּרָא וַיִּתֵּן יְהוֹשָׁפָט אֶת־פָּנָיו לְדְרוֹשׁ לַיהוָה וַיִּקְרָא־צֹם עַל־כָּל־יְהוּדָה:
 ד וַיִּקְבְּצוּ יְהוּדָה לְבַקֵּשׁ מִיְּהוָה גַּם מִכָּל־עָרֵי יְהוּדָה בָּאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה:
 ה וַיַּעֲמֵד יְהוֹשָׁפָט בְּקֶהֱל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּבֵית יְהוָה לִפְנֵי הַחֹצֵר הַחֲדָשָׁה:
 ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ הֲלֹא אִתָּהּ־הוּא אֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם וְאַתָּה מוֹשֵׁל
 בְּכָל מַמְלָכוֹת הַגּוֹיִם וּבִידֶךָ כַּח וּגְבוּרָה וְאִין עִמָּךְ לְהַתִּיצֵב: ז הֲלֹא אִתָּה
 אֱלֹהֵינוּ הוֹרֵשְׁתָּ אֶת־יִשְׂרָאֵל הָאָרֶץ הַזֹּאת מִלִּפְנֵי עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל וְתַתְּנָה לְזֶרַע
 אֲבֹרָהֶם אֶהְבֶּךָ לְעוֹלָם: ח וַיִּשְׁכּוּ־בָהּ וַיִּבְנוּ לָהּ א בַּהּ מִקֹּדֶשׁ לְשִׁמּוֹךְ לֵאמֹר:
 ט אִם־תָּבוֹא עָלֵינוּ רָעָה חֶרֶב שְׁפוֹט וְדָבָר וְרָעַב נַעֲמָדָה לִפְנֵי הַבַּיִת הַזֶּה
 וּלְפָנֶיךָ כִּי שִׁמּוֹךְ בְּבֵית הַזֶּה וְנִזְעַק אֵלֶיךָ מִצָּרֵתָנוּ וְתִשְׁמַע וְתוֹשִׁיעַ:

רש"י

בידו כ"ש אתה ושמא תאמר לא נתתיה לכם
 אלא לפי שעה בשביל כך נאמר לעיל ירושת
 עולם נתת לנו: (ח) ויבנו לך בה מקדש
 לשמך לאמר. שאם תבוא עלינו רעה חרב
 שפוט או שום דין ודבר ורעב: (ט) ונזעק
 אליך מצרתינו. בבית המקדש: ותשמע
 ותושיע. כאשר התפלל לפניך שלמה
 והבטחתו לעשות כך כמ"ש (לעיל ב' ו') ואם
 יגוף עמך וכל הפרשה עד וסלחת ונתת לאיש
 ככל דרכיו ויעתר לו ה' כדכתיב (שם) וירא
 ה' אל שלמה ויאמר לו שמעתי את תפלתך
 וכל הפרשה עד ואסלח לחטאתם וארפא את
 ארצם ועתה אני מתפלל שתזכור אותה
 הבטחה שהבטחתו ותשמע ותושיענו מאויבינו
 הבאים עלינו:

(ד) גם מכל ערי יהודה. שלא תאמר
 כשאמר בתחלה ויקבצו יהודה לבקש אלו
 יושבי ירושלים לבד הם אלא מכל ערי יהודה
 באו: (ו) ואתה מושל בכל ממלכות הגוים
 ובידך כח וגבורה. לנהוג ממשלתך עליהם
 לכך אנו מבקשים ממך לעזרינו מהם: ובידך
 כח. בעל כח וגבורה הרדי"ן בלע"ז: ואין
 עמך להתיצב. אין שום בריה יכולה לעמוד
 נגדך בכל ממלכות הגוים דוגמתו (יהושע א')
 לא יתיצב איש לפניך וכן (מ"א) מי הוא לפני
 יתיצב (כך פי' רבינו מנחם בר חלבו זצ"ל):
 (ז) ותתנה לזרע אברהם. לפיכך עליך
 להחזיקה בידם ולגרש העמי' האלה כי אפי'
 מלך ואפי' שום אדם כשנתן מתנה לאוהבו
 ובא אחר לגזולו הימנו דוחק בעצמו להחזיקה

מצודת דוד

(ג) את פניו. ר"ל שם בטחונו לדרוש ה': (ד) ויקבצו יהודה. מיושבי ירושלים: (ה) החצר החדשה. אולי תקנו
 אותה וחדשו הבנין: (ו) ואין עמך. אין מי להתיצב ולעמוד למולך: (ז) הורשת. גרשת אותם: ותתנה וכו' לעולם.
 כאומר והנה מדרך הנותן מתנה לעולם לעזור להמקבל להשאר בידו: (ח) לאמר. ר"ל כי אמרו ע"י יהיו נושעים
 וכמ"ש במקרא של אחריו: (ט) שפוט. משפט פורעניות: ולפניך. ר"ל והמידה ההיא הלא תהיה לפניך כי שמך
 בבית הזה:

למדינה, וקדירות מקיפות אותה, כלומר כמו מדורה שמוקפת קדירות
והאש באמצע, כך בשולחנו של עם הארץ הקערות מסביב לשולחן והמפה
והלחם באמצע.
עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה: מפה של תלמידי חכמים ביצר היא
צריכה להיראות. השיב לו רבי בנאה: כל שאין תחתיה אלא סנדלון
בימות החמה, שמצניעם שם עד שיצטרך להם בימות הגשמים, שהיה
דרכם לנעול סנדלים כדי שלא יתלכלכו רגליהם מהטיט, ומצניעין מונחים
תחתיה בימות הגשמים, שמצניעם עד ימות הקיץ, שאז הדרך להשתמש
בהם. ומטה של עם הארץ דומה לאוצר פלום – מעורב, כלומר עם הארץ
מניח הכל תחת מיטתו, ואף מאכלים וכלים.
אגב מיומיותו של רבי בנאה מביאה הגמרא מעשה שהיה עמו: רבי בנאה,
היה קא מצין מערתא – היה עושה סימנים על גבי מערות קבורה, כדי
שידעו היכן מקום הטומאה ויזהרו שלא להעביר שם טהרות, שלא יטמאו
בטומאת אהל המת, והיה נכנס למערות ומורד את מידת אורכן מבפנים,
ואחר כך היה עושה סימן מבחוץ כנגדן, כדי שיכירו את מקום הטומאה. כי
מטא למערתא דאברהם – כשהגיע למערת אברהם אבינו, במערת
המכפילה, אשכחיה – מצא רבי בנאה לאליעזר עבד אברהם, דקא קמי
בבא – שהיה עומד לפני הפתח. אמר ליה – שאלו רבי בנאה, מאי קא
עבדי? מה עושה? אברהם אבינו. אמר ליה אליעזר, נאני בכנפה דשרה –
שוכב בין זרועותיה של שרה אמנו, וקא מציינא ליה פרישיה ומעינת היא
לו בראשו. אמר ליה רבי בנאה, ויל אימא ליה – לך אמור לאברהם בנאה
קא אימא – בנאה עומד בפתח, ובקש ממנו רשות שאוכל להיכנס. אמר
ליה אברהם אבינו לאליעזר, ליעול – יכנס רבי בנאה, ואיני חושש מלשכב
בפניו בין זרועותיה של שרה, מפני דמדיע ידע דיצר בהא עולמא ליבא
– יודע הוא שאין יצר הרע בעולם הבא, ולפיכך איני צריך להצטנע ממנו.
עיל – נכנס רבי בנאה, עין באורכה ורחבה של המערה, ונפק – ויצא, וצין
את המערה מבחוץ. כי מטא – כאשר הגיע למערתא דאדם הראשון שאף
היא במערת המכפילה, יצתה בת קול ואמרה, אף על פי שנתבבלת
בדמות דיוקני – בפני יעקב אבינו שהוא דומה לאדם הראשון, ואף הוא
היה קבור במערתו של אברהם, אך בדיוקני עצמה – בדמותו של אדם
הראשון שהוא כביכול דיוקנו של ה', אל תסתכל.
אמר רבי בנאה: קא בעינא לציני? והרי אני צריך לציין מבחוץ
את מידות המערה הפנימית. ענתה הבת קול ואמרה, די לך במה שמדדת
את המערה החיצונית, כיון שבמדת המערה התיצונה ששם קבורים האבות
והאמהות, כך מדדת המערה הפנימית ששם קבורים אדם וחווה. מוסיפה
הגמרא: וילמאן דאמר (עירובין נג) שמערת המכפילה לא היתה עשויה שני
חדרים זה לפנים מזה, אלא היתה עשויה שני בתים זו למעלה מזו,
ולמעלה היו קבורים האבות והאמהות, ולמטה היו אדם וחווה, כך אמרה
הבת קול, במדת המערה העליונה כך מדדת התחתונה, ודי לך במה
שמדדת וצינת את המערה העליונה.
אמר רבי בנאה, נסתבבלתי בשני עקיביו של אדם הראשון ודומים לשני
גלגלי תפה.
מירא בענין יופיים של שרה אמנו, אדם וחווה: תפל – יופיים של כל בני
האדם בשני שרה אמנו, בקוף בשני אדם, ושרה בשני חוה, היא בקוף
בשני אדם, וחווה בשני אדם הראשון, בקוף בשני אדם, ואדם הראשון
בשני שכניה, בקוף בשני אדם.
מירא נוספת בענין זה: שופריה – יופיו דרב בהנא (מעין שופריה דרב,
ושופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו, ושופריה דרבי אבהו מעין
שופריה דיעקב אבינו, ושופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם
הראשון.
מעשה בענין מערות קבורה של צדיקים: ההוא אטנושא – מעשה במכשף,
דהוה קמי שכיב – שהיה חופר בקברים כדי להפיש את המתים
מבגדיהם. כי מטא אמצרתא – כשהגיע למערתו דרב מוכי בר מתנה,
תפשיה בדיקניה – תפס רב טובי לאותו מכשף בזקנו. אהא ו-בא אבני,
ואמר ליה לרב טובי, במותא מין, שכיב – בבקשה ממך, הנח לו.
לשנה אחריתי הדר אהא – לשנה הבאה חזר אותו מכשף למערתו של רב
טובי, ושבו תפשיה בדיקניה, אהא אבני לבקש מרב טובי שינחנו, ואף על

פי כן לא שכיב – לא עזבו רב טובי עד דאיתי מספרא ונזא לדיקניה –
עד שאבני הביא מספרים וגזז את זקנו של המכשף.
הגמרא מביאה מעשה בענין חכמתו של רבי בנאה: ההוא דאמר להו –
מעשה באדם שמחמת חשש מיתה חילק את נכסיו לשלשת בנים, אולם צוה
להם בדרך חכמה כדי שלא יבינו בני אדם שהוא עשיר ובעל נכסים, ולכן
אמר להם בלשון זה: חכמתא דעפרא לחד ברא – חכית של עפר אני נותן
לאחד מבני, חכמתא דנרמי לחד ברא – חכית של עצמות לכן אחד,
וחכמתא דאודרא לחד ברא – חכית של מוכין לכן אחד. לא הוה ידע
מאי קאמר להו – לא הבינו הבנים מה כוונת אביהם, אית לבא ארעא דרבי
בנאה – באו לפני רבי בנאה, אמר להו רבי בנאה, אית לבא ארעא – האם
השאיר לכם אביכם קרקע, אמרו ליה, אין – כן. הוסיף ושאלם, אית לבו
הויתא – האם השאיר לכם אביכם בהמות, אמרו לו, אין. הוסיף ושאלם,
אית לבו בסתרין – האם השאיר לכם אביכם מיני בגדים עשויין ממזכים,
אמרו לו, אין. אמר להם רבי בנאה, אי הכי, הכי קאמר לבו – כך היתה
כוונתו, חכית העפר רומזת לקרקעות, העצמות הם רמז לבהמות שיש להם
עצמות, והמזכים הם הבגדים.
מעשה נוסף בענין חכמתו של רבי בנאה: ההוא גברא, דשמינה לדיבתהו
דקא אמר לברתה – מעשה באדם ששמע את אשתו אומרת לבתה,
אמאי לא צניעת באיסורא – מדוע אינך נזהרת להצטנע כשאת עושה
איסורים, הרי הך איתתא – אותה אשה וועל עצמא אמרה כן, עשרה פני
אית לה – עשרה פנים יש לה, ולית לי מאבוק אלא חד – ורק אחד מדם
הוא מאבוק, והשאר הם מזנות. כי שכיב – כשעמד אותו אדם למות, אמר
להו לבניו, כל נכסי לחד ברא – את כל נכסי יירש רק אחד מבני, כלומר
לאותו שהוא בנו האמיתי כפי שיבררו בית דין, לא ידע להי מנייהו – לא
ידעו הבנים למי מהם התכוין אביהם, אית לבא ארעא דרבי בנאה – באו לפני
רבי בנאה, אמר להו, וילו חבטו בקרא דאבוכון – לכו והכו הכאות על
קברו של אביכם, עד דקא ויגלי לבו להי מנייהו שכיבא – עד שיעמוד
ויגלה לכם למי הוא הוריש את נכסיו. ורצה רבי בנאה לנסותם, כיון שידע
שאותם שהם ממזרים הם עזי פנים, וילכו לחבטו. אולו בולחו – הלכו כל
האחים לחכות על הקבר, אבל ההוא בריה הוה – אותו שהיה בנו
האמיתי לא אול, אמר להו רבי בנאה, בולחו נכסי דהא – אתם הנכסים
הם של אותו בן, שכיון שהתברר שהוא הצנוע שבכם מסתבר שאותו אב
אביכם יותר מכם, ואילו התכוין אביכם שיירש את כל נכסיו. אולו תשעת
הבנים האחרים, אכלו קורצא כי מלכא – הלשינו על רבי בנאה בפני
המלך, ואמר, אימא גברא חד ביהודאי – ישנו אדם אחד בין היהודים,
דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סחרי ובלא מיד – שמוציא מהאנשים
את ממונם בלא עדים או ראיה. איתיהו חבשוהו – שלח המלך שליחים
שהביאו את רבי בנאה וחבשוהו בבית הסודר. אולו דביתיהו – הלכה
אשתו של רבי בנאה לבית המלך, אמרה להו בדרך חכמה, עבדא חד הוה
לי פסקו לרישיה – עבד אחד היה לי וערפו את ראשו, ופשטו למשפיה
ואכלו בישריה – והפשיטו את עורו ואכלו את בשרו, וקא מלו ביה מיא
– ושואבים מים בעורו, ומשקו ביה לחבירי – ולא נתנו לי כל תשלום על
השיבה, ולא שכירות על ההשתמשות בעורו. ואמרה להם כן כדי שלא יבינו
את כוונתה אלא על ידי בעלה. לא ידע מאי קא אמרה להו – בבית המלך
לא הבינו את כוונתה, אמר, ניתו לחכימא דיהודאי, ולימא – נקרא לחכם
של היהודים, שהוא רבי בנאה, ונשאל אותו מה כוונתה. קרייהו לרבי
בנאה, אמר להו, וינזקא ו-נוד של עורא אמרה לבו, כלומר, היה לה תיש
וגולתו ממנה, שחטוהו ואכלו את בשרו, ומעורו עשו נוד מים, ושואבים בו
מים ושותים בו. אמר בבית המלך, הואיל ונחכים בולי הא – כיון שרבי
בנאה חכם כל כך, ליתבי אבבא וידין דינא – ישב בשער העיר וידון את
בני העיר. תוא דהוה בתיב פלמוכלא – ראה רבי בנאה פתגם שהיה כתוב
על דלתות שלמים העיר, כדי שיזמרו משר בני אדם, כל דין דמתקרי לדין
לא שמייה דין – כל דין שהזמירות לדין על תביעות שותובעים אותו, אינו
נקרא דין, והוא פסול לדין כיון שהוא אודה בצע ויקבל שוחד. אמר להו
רבי בנאה, אלא מעתה, לפי פתגם זה, אהא איניש מעלמא – אם יבוא
סתם אדם מן השוק,

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קא רש"י תוספות

למדורה – שמוקפת קדירות והאש באמצע. אף כאן, המפה והלחם באמצע, והקערות סביב. כל שאין תחתיה כו' – דאמרין בפסחים (קב, א): אוכלין תחת המטה, אפילו מחוץ בכלי ברזל – רוח רעה שורה עליהן. דרך לנעול מנעלין בימות החמה, וסנדלים בימות הגשמים, בשביל חטט. אלא סנדלים בימות החמה – שמניחים שם עד ימות הגשמים, שיצטרך להם. לאוצר בלום – בסמ"ך, כמו "עיסה בלוט" במסכת שבת בפרק "כלל גדול" (עו, ב) – עיסה מעורבת ממינן הרבה. וכן "אוצר בלוט" (גיטין סו, א) – מינן הרבה מעורבין בתוכה ביד. וכן משת עם הארץ – כל דבר מניחין תחת מטתן, אוכלין וכלים. רבי בנאה – אדם גדול וחשוב היה, לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים. אבל אחר לא, כדאמרין (תולין ז, ב): גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייתן. והיה נכנס במערתו ומודד מדת ארכן מבפנים, ואחר כך מודד מבחוץ כנגדן, ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה, ולא יביאו טהרות דרך כאן, שלא יאהיל על הקבר. אשכחיה לאליעזר – דהניא במסכת דרך ארץ דשבעה צדיקים קיימין שלא מתו, וקא חשיב בהדיהו אליעזר עבד אברהם. כנפשה – בין ורעותיה. אמר ליה – רבי בנאה לאליעזר. ויל אימא ליה – לאברהם. בנאה קאי אבנא – ותן לו רשות ליכנס. אמר ליה ליעזר – דאין כאן חוצפא דאייגינא באנפיה בכנפה דשרה. דמידע ידע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא – ולא צריכנא לאיצטונעי מניה. הכי גרסינן: על עיין ונפיק – נכנס רבי בנאה ונסתכל מדת אורח המערה ויצא, ואחר כך ציין מבחוץ. למערתא דאדם הראשון – כדדרשין בעירובין (ג, א): "ממרא קרית ארבע", אמר רבי יצחק: קרית ארבע זוגות: אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. ברמות דיוקני – יעקב, דאמרין בסמוך: שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון. בדיוקני עצמה – דהיינו אדם הראשון, דכתיב ביה (בראשית א) "בצלם אלהים ברא אותה". אלא בעינא לצינו – מבחוץ, ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים. במדת החיצונה – שבה שלשה אבות ואמהות, כך מדת הפנימית. וכמאן דרדיש מכפלה – שני בתים זה לפנים מזה. ופולגתא דרב ושמואל היא ב"כיצד מעברין" (עירובין ג, א). כך מדת התחתונה – ודי לך בציון עליונה. בשני עקיבו של אדם הראשון כו' – והאי דכתיב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", הא פריכין ליה במסכת שבת בפרק "שואל" (קנב, ב) ומוקמינן לה: ההוא שעה אחת קודם תחית המתים. שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב – וב"השוכר את הפועלים" פריך: וליחשוב נמי רבי יוחנן ומשני: הדרת פנים לא הויא ליה. אמגושא – מכשף. חטיט שכבי – חופר המתים להפשטם בגדיהם. אתא אביי כו' – בשביל שהיה הגוי אוהבו. ההוא דאמר להו – מצוה מחמת מיתה היה, ומחלק נכסיו לבניו על פיו. חביתא דעפרא – אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר, שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים. חביתא דגרמי – חבית מלא עצמות. אודרא – מוכין. אית לכו ארעא – נשתיר לכם קרקע מאביכם – דאם כן היינו חביתא דעפרא, והבהמות שיש בהן עצמות – והו חביתא דגרמי. בוסתריי – כל מיני בגדים עשויין ממוכין. אחד ברא – לאחד מבני, אותו שיבררו בין דין. חבוטו – הוה חביתא דאמר להו. ופיה דן רבי בנאה, דלא שייך הכא אלא שורא דדיין, והיינו שורא – שלא רצה לחבוט על קברו של אביו. שזה הוא הצנע שבכם, ומסתברא דלוח אהב יותר. ויפה דן רבי בנאה, דלא שייך הכא אלא שורא דדיין, והיינו שורא – שלא רצה לחבוט. והכי נמי אמרין גבי ההוא דאמר "נכסי לטוביה" כו' (כתובות פה, ב). אולו – תשעה האחין. אכלו ביה קורצא – הלשינו עליו. אולא דביתו – דרבי בנאה, לצעוק אל בית המלך בלשון חכמה. כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה. ואכלו בישריה – של עבד. וקמלו ביה מיא – שואבים בו מים בעורו, ומשקין ביה בעורו לחברייא – לבני הישיבה. לחבימא דיהודאי – ורנוקא – נוד של עור. וכך אמרה: תיש הוה לי, וגולוהו ממני ושחטוהו, ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת, ושואבין בו מים ושותין בו. באבולא – על דלתות השער היה כתוב, כדי שילמדו משם בני אדם. כל דיין – המיוחד לדון דיני העיר, וזימנן דמיתקרי לדינא, שתובעין אותו לדון על ממון שתובעין ממנו. לא שמיא דיין – ופסול לדון, דכיון דאיהו בצע הוא – יקבל שוחד.

למדורה, וקדרות מקיפות אותה. מטה של תלמידיו

חכמים ציד? – כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות

החמה ומנעלין בימות הגשמים. ושל עם הארץ – דוקא

לאוצר בלום. רבי בנאה הוה קא מציין מערתא, כי מטה למערתא דאברהם, אשכחיה לאליעזר

עבד אברהם דקאי קמי בבא. אמר ליה: מאי קא עבד אברהם? אמר ליה: גאמי בכנפה

דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה. אמר ליה, ויל אימא ליה: בנאה קאי אבנא. אמר ליה:

ליעזר, מידע ידע דיצר בהאי עלמא ליכא. עייל, עיין ונפק. כי מטה למערתא דאדם הראשון,

ותיה בת קול ואמרה: נסתכלת בדמות דיוקני, בדיוקני עצמה אל תסתכל. – הא בעינא

לצינוי מערתא – במדת החיצונה כד מדת הפנימית. ולמאן דאמר: שני בתים זו למעלה

מזה, במדת עליונה כד מדת התחתונה. אמר רבי בנאה: נסתכלתי בשני עקיביו, ודומים

לשני גלגלי חמת; הכל בפני שרה פקוף בפני אדם, שרה בפני חוה – פקוף בפני אדם,

חוה בפני אדם – פקוף בפני אדם, אדם בפני שכניה – פקוף בפני אדם. שופריה דרב

בהאי מעין שופריה דרב, שופריה דרב מעין שופריה דרבי אבהו, שופריה דרבי אבהו מעין

שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון. ההוא אמגושא דהוה

חטיט שכבי, כי מטה אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה בדיקניה. אתא אביי, אמר ליה:

במטותא מינך, שכקיה. לשנה אחריתי הדר אתא, תפשיה בדיקניה. אתא אביי, לא שכקיה

עד דאייתי מספרא וגוין לדיקניה. ההוא דאמר להו: חביתא דעפרא לחד בראי, חביתא

דגרמי לחד בראי, חביתא דאודרא לחד בראי. לא הוה ידע מאי קאמר להו, אתו לקמיה

דרבי בנאה, אמר להו: אית לכו ארעא? אמרו ליה: אין. – אית לכו חיותא? – אין. – אית

לכו בסתריי? – אין. – אי הכי, הכי קאמר לכו. ההוא גברא דשמעה לדיביתוהו דקא אמרה

לברתה: אמאי לא צניעת באיסורא? הך איתתא עשרה בני אית לה, ולית לי מאבדן אלא

חד. כי שכבי, אמר להו: כל נכסי לחד ברא. לא ידעי להי מנייהו. אתו לקמיה דרבי בנאה,

אמר להו: זילו חבוטו קברא דאבוכון, עד דקאי ומגלי לכו להי מנייהו שכבא. אזלו בולחו,

ההוא דבריה הוה לא אזל. אמר להו: בולחו נכסי דהאי. אזלו אכלו קורצא בי מלכא,

אמרי: איכא גברא חד ביהודאי, דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא מדי. אתויהו

תבשוהו. אזלא דביתוהו אמרה להו: עבדא חד הוה לי, פסקו לרישיה, ופשטו למשכיה ואכלו

בישריה, וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא, ולא קא יחבי לי דמי ולא אגריה. לא ידעי

מאי קא אמרה להו, אמרי: ניתו לחבימא דיהודאי ולימא. קרייהו לרבי בנאה, אמר להו:

ורנוקא אמרה לכו. אמרי: הואיל וחסים פולי האי, ליתבי אבנא ונידון דינא. הוה דהוה פתיב

באבולא: כל דיין דמתקרי לדין – לא שמיא דיין. אמר להו: אלא מעתה, אתא איניש מעלמא

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

מערתא – משום דקבר סתום טומאה בוקעת ועולה, כדאמר בכמה דוכתי. ואם תאמר: והא אין קברי גויים מטמאים באהל, משום דאין קריין "אדם", ואפילו רבנן דפליגי ארבי שמעון (יבמות סא, א) ואמרי דמטמאים באהל, מכל מקום בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה גזיר (נר, א) אלא לענין נגיעה; "או בקבר" – לרבות קבר שלפני הדיבור, ומקרא דכתב גבי נגיעה מבי לה חתם ויש לומר: דאברהם נקרא "אדם", דכתיב "האדם הגדול", וכן אדם הראשון, ולהכי אין למעטם מקרא ד"אדם". כל

למדורה, וקדרות מקיפות אותה. מטה של תלמידיו חכמים ציד? – כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים. ושל עם הארץ – דוקא לאוצר בלום. רבי בנאה הוה קא מציין מערתא, כי מטה למערתא דאברהם, אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא. אמר ליה: מאי קא עבד אברהם? אמר ליה: גאמי בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה. אמר ליה, ויל אימא ליה: בנאה קאי אבנא. אמר ליה: ליעזר, מידע ידע דיצר בהאי עלמא ליכא. עייל, עיין ונפק. כי מטה למערתא דאדם הראשון, ותיה בת קול ואמרה: נסתכלת בדמות דיוקני, בדיוקני עצמה אל תסתכל. – הא בעינא לצינוי מערתא – במדת החיצונה כד מדת הפנימית. ולמאן דאמר: שני בתים זו למעלה מזה, במדת עליונה כד מדת התחתונה. אמר רבי בנאה: נסתכלתי בשני עקיביו, ודומים לשני גלגלי חמת; הכל בפני שרה פקוף בפני אדם, שרה בפני חוה – פקוף בפני אדם, חוה בפני אדם – פקוף בפני אדם, אדם בפני שכניה – פקוף בפני אדם. שופריה דרב בהאי מעין שופריה דרב, שופריה דרב מעין שופריה דרבי אבהו, שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו, שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון. ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי, כי מטה אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה בדיקניה. אתא אביי, אמר ליה: במטותא מינך, שכקיה. לשנה אחריתי הדר אתא, תפשיה בדיקניה. אתא אביי, לא שכקיה עד דאייתי מספרא וגוין לדיקניה. ההוא דאמר להו: חביתא דעפרא לחד בראי, חביתא דגרמי לחד בראי, חביתא דאודרא לחד בראי. לא הוה ידע מאי קאמר להו, אתו לקמיה דרבי בנאה, אמר להו: אית לכו חיותא? – אין. – אית לכו בסתריי? – אין. – אי הכי, הכי קאמר לכו. ההוא גברא דשמעה לדיביתוהו דקא אמרה לברתה: אמאי לא צניעת באיסורא? הך איתתא עשרה בני אית לה, ולית לי מאבדן אלא חד. כי שכבי, אמר להו: כל נכסי לחד ברא. לא ידעי להי מנייהו. אתו לקמיה דרבי בנאה, אמר להו: זילו חבוטו קברא דאבוכון, עד דקאי ומגלי לכו להי מנייהו שכבא. אזלו בולחו, ההוא דבריה הוה לא אזל. אמר להו: בולחו נכסי דהאי. אזלו אכלו קורצא בי מלכא, אמרי: איכא גברא חד ביהודאי, דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא מדי. אתויהו תבשוהו. אזלא דביתוהו אמרה להו: עבדא חד הוה לי, פסקו לרישיה, ופשטו למשכיה ואכלו בישריה, וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא, ולא קא יחבי לי דמי ולא אגריה. לא ידעי מאי קא אמרה להו, אמרי: ניתו לחבימא דיהודאי ולימא. קרייהו לרבי בנאה, אמר להו: ורנוקא אמרה לכו. אמרי: הואיל וחסים פולי האי, ליתבי אבנא ונידון דינא. הוה דהוה פתיב באבולא: כל דיין דמתקרי לדין – לא שמיא דיין. אמר להו: אלא מעתה, אתא איניש מעלמא ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

ומזמן

כל דין דמתקרי לדינא ומפקי מניה בר' – כגון אם כפר וחזיצאו ממנו בעדים. אבל אם חיבתו שבעה ולא רצה לישבע, ושילם – משום הכי לא מיפסל לדינא. **אנבא** אנפק אנטל – אומר דרב רבינו חיים: דאנבא ואנפק הם משקים דרפואה, והיינו אספרגוס דאמר (בפרק כל הבשר (חולין ק) אנפק) וצריך להיות: בברכות נא, א: אספרגוס שיפה ללב, כדמשמע בפרק "עשרה

יוחסין" (קדושין ע, א). והכי קאמר הכא: מה שקורין אנבא ואנפק – צריך לשותותו כשיעור אנטל, שהוא רביעית. והיינו דאמר בפרק "גיד הנשה" (חולין צד, א) אנפקא חייא, משמע שהוא אספרגוס, כדאמר בברכות דאספרגוס אין שותין אלא חי. והא דלא חשיב בברכות (נא, א) גבי חמשה דברים שנאמרו באספרגוס, צריך לשותותו כשיעור רביעית – משום שאינו חושש לחשוב מה שתלוי בשיעור. והא דאמר בפרק "שננה שריצים" (שבת קט, ב) (ולישקליה) וצריך להיות: ונישלוקיהו עד דקאי אנפקא, משמע דהוא מדה יש לומר: עד דקאי אשיעור (שתייה) וצריך להיות: שתיית אנפקא קאמר. אי נמי: לכלי נמי קרי אנפקא, על שם ששוחים אותו באותו שיעור. **המרוב** אין לו חזקה מרוח אחת – פירוש: שאם הוא במזרח יכול לומר לו: תנוהו במערב. אבל לסלק לגמרי משתי רוחות – לא. ותימיה: במזילה היאך יש לה חזקה? והלא שמניח המרוב לראש אחר של המזילה – גם המזילה צריך לזוה. ולהגביה ראש אחד ולהנמיך ראש האחר שנותן שם המרוב, והיכי קאמר דמרוב אין לו חזקה והמזילה יש לה חזקה? והלא לעולם לא יזוז המרוב אם לא יזוז גם המזילה ויש לומר: דמכל מקום יש לה חזקה לענין שאין צריך לעקרה לגמרי ממקומה כמו שצריך לעקור המרוב. אי נמי: כגון שהמזילה שזה, ואין גבוה צד זה יותר מצד זה, דהשתא לעולם אין צריך לזוה ממקומה, אלא לסתום לצד שמסיר ממנו המרוב. והרב רבינו יוסף פירש: דמרוב שאין לו חזקה מרוח אחת – שיוכל לטותש ראש המרוב לצד צפון או לצד דרום, כשהוא מונח במזרח. ויש לו חזקה משתי רוחות – שאין יכול לדחוקו להסיר לראש לצד אחד של מזילה. וכענין זה פירש רבינו חננאל, שאם המרוב קבוע באמצע רוח מזרחי – יכול בעל החצר לעקור מן האמצע ולקבעו בשליש הגג או ברביע, ובכל אותה רוח בכל מקום שירצה. אבל לרוח אחרת אין יכול לסלקו, לפי שיש לו חזקה.

יש למקומו חזקה – בגמרא מפרש לה. המזילה – הוא צינור הגדול, מחזיק כל אורך הגג. ומילתא דקביעות הוא – הלכך יש לו חזקה, דלא עביד אינש דשתיק, אלא קפיד. ומדשתיק – איכא למימר הדין עם המחזיק, דודאי נתרצה עצמו בדמים. **סולם המצרי** – קטן הוא, הלכך אין לו חזקה, דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא – לא קפיד, ולא חש למחות. והלכך, אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגג ולשובבו – אינה חזקה. ולצורי – סולם גדול. חלון המצרי – קטנה היא, אין לה חזקה. אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חבירו, והחזיק בה שלש שנים – אינה חזקה. דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא – לא חשש למחות. אבל אם עשאו להאיר, שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן – יש לו חזקה, דלשם קביעות עשאו, דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה, וכל מידי דקביעות היה חזקה. והכי אמר שמואל בגמרא: ולאורה, ודאי כל שהוא היה חזקה. **מלבן** – הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל, כעין פתח. **גמרא אין לו חזקה מרוח אחת** – אם המרוב מונח בראש דרומי של מזילה, ושופך שם מים, והחזיק בו שלש שנים – ואם צריך בעל חצר להשתמש שם – צריך זה לעקור מרובו מכאן, ולהניח בראש השני של מזילה. דאין בעל הגג מפשר בכך כלום, והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה, והלכך לא חשש בעל חצר למחות. **אבל יש למקומו חזקה** – באחת משתי רוחות, או צפוני או דרומי, שאם יעקרונו מצד זה – יניחו בצד אחר. ואין בעל חצר יכול לעקור לגמרי מן החצר, שהיה החזיק מיהא בתוך החצר, דלגבי אחת משתי רוחות היה מרוב מילתא דקביעותא, דסתם בית אי אפשר בלא מרוב, וכשעשה זה מרוב בתחלה בחצר – לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש, ומדלא מיהא – הפסיד. **שאם היה ארוך** – יותר מכדי צרכו, ותופס באויר חצר הרבה – מקצרו. והיינו אין לו חזקה – לארכו. אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה, דלא יעקרונו ממקומו כלל, אפילו מצד זה לצד אחר, אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום היא חזקה. **שאם רוצה** – בעל החצר לבנות תחתיו – בונה בנינו עד שמגיע למרום, ולא מצי טעין בעל הגג: כי היכי דאחזיק במקום המרוב אחזיק נמי במה שתחתיו, שאם נתן רשות לתלות מרוב באויר – לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרוב, ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו צרכיו, בין בנין בין כל דבר הצריך לו. אבל אם בא לעקור ולהגביה בנינו במקום שהיה המרוב – אינו יכול לעקור, דלמקומו מיהא יש לו חזקה.

ומזמין ליה לדינא – שלא כדון, ויצא מן הדין וכאי. **ומפקין מניה ממונא** **דינא לא שמיא דין** – דגולן פסול לדון, שיעוות הדין בשביל שוחד. **בריש כל מותא אנא דם** – ראש לכל המיתות הוא דם, שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם, שלא הקין בזמן הראוי לו. **בריש כל חיון אנא חמר** – שהיין מנחיה כל שותיו. **דדרכיה למימא** – כגון גוסס. **בריש כל מרעין אנא דם** – כל תחלואי האדם – על הדם הם, שמתרבה עליה. **בריש כל אסון אנא חמר** – שאם ישתה יין כהלכה וכראוי – לא יבא לידי חולי. **תמן מתבען סמנן** – שם מבקשן סמנים לרפואה. שבמקום שאין יין מצוין תחלואין. **כתיב אפיתחא דקפוטקיא** – מילתא באנפי נפשה היא, ואנב גורא נסבה. וללמוד בני העיר משם כתבה, ששלשה שמות הללו מדה אחת הן. ונפקא מניה למקח וממכר, שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו, באיזה לשון שיאמר – יתן שיעור אחד. ומקומות מקומות יש שיעורין אנפק או אנטל או אנבא, וכדאמר בקדושין (ע, א): לישתי מר אנבא, אמר ליה: מי שני מר אספרגוס כדאמרי אינשי, או אנטל כדקריהו רבנן? ואיזהו **אנטל** – גמרא קאמר ליה, כלומר: ואיזהו שיעורו של אנטל רביעית של תורה – רביעית הלוג, דהיינו ביצה ומוחצה. ומשום דארבעה כוסות של פסח שיעורן ברביעית, ומצאו להן חכמים סמך מן התורה מארבעה כוסות האמורים במצרים מארבעה לשוני גאולה האמורים בפסחה: "והוצאתי וגאלתי ולקחתי והבאתי", לפיכך קרי ליה רביעית של תורה. וכן רביעית של יין לבויר – הלכה למשה מסיני. ובמסכת נזיר (לח, א) חשיב עשר רביעית הן, שמן התורה שיעורן בהך רביעית. והכי נמי אמרינן (חולין קו, א) דשיעור אנטל היינו רביעית, דאתקין רבי יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא. **משננה המרוב** – צינור קטן, ורגילין לתלותו לסיוף צינור גדול. והלכך על פני כל הגג, ורגילין להפכו לכל ראש שירצו, ומרחיק קילוח מים מן הכותל. ולשון מרוב – טפה של מים זב דרך שם, כדכתיב (ישעיהו מ) "כמר מדלי" – לשון טפה. והלכך אין לו חזקה, דאינו דבר קבוע. ואם החזיק בו בעל הגג שלש שנים, ותלה אותו באויר חצר חבירו – אינו יכול לטעון "החזקתי", דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא – לא קפיד בעל חצר, ושתיק שנתיו ושלש. **אבל**

יש למקומו חזקה – בגמרא מפרש לה. המזילה – הוא צינור הגדול, מחזיק כל אורך הגג. ומילתא דקביעות הוא – הלכך יש לו חזקה, דלא עביד אינש דשתיק, אלא קפיד. ומדשתיק – איכא למימר הדין עם המחזיק, דודאי נתרצה עצמו בדמים. **סולם המצרי** – קטן הוא, הלכך אין לו חזקה, דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא – לא קפיד, ולא חש למחות. והלכך, אם נתן סולמו בחצר חבירו לעלות לגג ולשובבו – אינה חזקה. ולצורי – סולם גדול. חלון המצרי – קטנה היא, אין לה חזקה. אם עשה חלון בכותל ביתו להביט דרך שם ולשמור פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חבירו, והחזיק בה שלש שנים – אינה חזקה. דכיון דלאו מילתא דקביעותא הוא – לא חשש למחות. אבל אם עשאו להאיר, שלא היה לו אורה מצד אחר כי אם מכאן – יש לו חזקה, דלשם קביעות עשאו, דאינו יכול להשתמש בביתו בלא אורה, וכל מידי דקביעות היה חזקה. והכי אמר שמואל בגמרא: ולאורה, ודאי כל שהוא היה חזקה. **מלבן** – הוא משקוף החלון מלמעלה ומלמטה מימין ומשמאל, כעין פתח. **גמרא אין לו חזקה מרוח אחת** – אם המרוב מונח בראש דרומי של מזילה, ושופך שם מים, והחזיק בו שלש שנים – ואם צריך בעל חצר להשתמש שם – צריך זה לעקור מרובו מכאן, ולהניח בראש השני של מזילה. דאין בעל הגג מפשר בכך כלום, והלכך אין כאן קביעות להיות מונח לעולמים לרוח זה, והלכך לא חשש בעל חצר למחות. **אבל יש למקומו חזקה** – באחת משתי רוחות, או צפוני או דרומי, שאם יעקרונו מצד זה – יניחו בצד אחר. ואין בעל חצר יכול לעקור לגמרי מן החצר, שהיה החזיק מיהא בתוך החצר, דלגבי אחת משתי רוחות היה מרוב מילתא דקביעותא, דסתם בית אי אפשר בלא מרוב, וכשעשה זה מרוב בתחלה בחצר – לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל החצר למחות בתוך שלש, ומדלא מיהא – הפסיד. **שאם היה ארוך** – יותר מכדי צרכו, ותופס באויר חצר הרבה – מקצרו. והיינו אין לו חזקה – לארכו. אבל יש למקומו שהוא מונח שם חזקה, דלא יעקרונו ממקומו כלל, אפילו מצד זה לצד אחר, אלא באותו רוח שהחזיק ובאותו מקום היא חזקה. **שאם רוצה** – בעל החצר לבנות תחתיו – בונה בנינו עד שמגיע למרום, ולא מצי טעין בעל הגג: כי היכי דאחזיק במקום המרוב אחזיק נמי במה שתחתיו, שאם נתן רשות לתלות מרוב באויר – לא נתן לו קרקע שלו שתחת המרוב, ולא שעבדו לו לבלתי עשות בו צרכיו, בין בנין בין כל דבר הצריך לו. אבל אם בא לעקור ולהגביה בנינו במקום שהיה המרוב – אינו יכול לעקור, דלמקומו מיהא יש לו חזקה.

קבבא בתרא דף נח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון)

למחות, וְאוֹלָם יֵשׁ לְמִקְוָמוֹ חֻזְקָה – יש חזקה לבעל המרזב על מקום
המרזב, כפי שיתבאר בגמרא. הַמִּזְחִילָה, יֵשׁ לָהּ חֻזְקָה, שכיון שהיא דבר
קבוע, בעל החצר מקפיד על כך ודרכו למחות.
סוֹלָם הַמַּצְרִי שהוא סולם קטן, אם העמידו אדם בחצר חבירו כדי לעלות
בו לגג או לשוכו, אֵין לוֹ חֻזְקָה, כיון שאינו קבוע ובעל החצר אינו מקפיד
על כך, ויתכן שלכך לא חשש למחות. וְלַצֹּרֵר שהוא סולם גדול וקבוע
במקומו, אם העמידו אדם בחצר חבירו, ובעל החצר לא מיחה יֵשׁ לוֹ חֻזְקָה,
שכיון שזה דבר קבוע היה על בעל החצר למחות.
חֲלוֹן הַמַּצְרִית – חלון קטן, אם עשאו אדם כדי שיוכל להביט שם כדי
לשמור על פרדסו וגינתו, והחלון פתוח לחצר חבירו, אֵין לָהּ חֻזְקָה – רשאי
בעל החצר לבנות כנגד חלון זה ולסותמו, ואין בעל החלון יכול לטעון
שכבר החזיק בזכות זו שיהיה חלונו פתוח למקום זה, שכיון שהוא חלון קטן
אינו דבר של קביעות, ויתכן שלכן לא חשש בעל הבית למחות. וְלַצֹּרֵר –
חלון גדול, כיון שנעשה לשם קביעות היה על בעל החצר למחות, וממה
ששתק ולא מיחה בהכרח שנעשה מדעתו, ולכן יֵשׁ לָהּ חֻזְקָה, ואין בעל
החצר רשאי לבנות כנגדו. מבארת המשנה: אֵינוֹ הֵיא חֲלוֹן הַמַּצְרִית, כָּל
שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכְנֹס לְתוֹכָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִם יֵשׁ לָהּ
לחלון מַלְכָּן – מסגרת של עץ, אף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִכְנֹס
לְתוֹכָהּ, מכל מקום הואיל ועשה בחלון בנין של קבע ובעל החצר לא מיחה,
חֲרִי זוֹ חֻזְקָה.

גמרא

מבארת הגמרא: כֵּאֲמַר – מהו הביאור של מה ששנינו במשנתינו הַמַּרְזָב אֵין
לוֹ חֻזְקָה וְיֵשׁ לְמִקְוָמוֹ חֻזְקָה, כלומר, לאיזה ענין יש למרזב חזקה, ולאיזה
ענין אין לו חזקה.
הגמרא מביאה שלשה פירושים בביאור דברי המשנה. פירוש ראשון: אָמַר
רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הֵבִי קְאָמֶר, הַמַּרְזָב אֵין לוֹ חֻזְקָה מִדִּין אַחַת,
כלומר, יכול בעל החצר לסלק את המרזב מראשה האחד של המזחילה
לראשה השני, שכיון שאין בעל הגג מפסיד בזה כלום, אין כאן קביעות
להיותו מונח לעולם לרוח זו, ולא חשש בעל החצר למחות, וְיֵשׁ לְמִקְוָמוֹ
חֻזְקָה מִשְׁתֵּי רִחוּת – אבל יש למקומו חזקה באחד משני צידי המזחילה,
שאין בעל החצר יכול לעקור לגמרי מן החצר, שסתם בית אי אפשר לו
בלא מרזב, וכשעשה זה מרזב בחצר לשם קביעות עשאו, והיה לו לבעל
החצר למחות בתוך שלש שנים, וכיון שלא מיחה הפסיד.
פירוש שני: רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, כוונת המשנה לומר כך, הַמַּרְזָב אֵין לוֹ חֻזְקָה,
כלומר שֶׁאֵין הָיָה המרזב אֲרוֹךְ כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל יותר
מכדי הצורך, מְקַצְרֵי – רשאי בעל החצר לקצרו. וְיֵשׁ לְמִקְוָמוֹ חֻזְקָה היינו
לענין זה שֶׁאֵין בָּא בעל החצר לְעוֹקְרוֹ לגמרי, אֵינוֹ עוֹקְרוֹ, ואפילו לא מצד
זה של המזחילה לצידה השני.
פירוש שלישי: רַב יְרֵמְיָה בֶּר אָבָא אָמַר כוונת המשנה לומר כך, הַמַּרְזָב
אֵין לוֹ חֻזְקָה, לענין זה שֶׁאֵין רוֹצֵא בעל החצר לִכְנֹס תַּחְתָּיו, בּוֹזֵה עַד
שמגיע למרזב, ואין בעל הגג יכול לומר שיש לו חזקה על המרזב ומה
שתחתיו, כיון שאף על פי שנתן לו בעל החצר רשות לתלות מרזבו באויר
החצר, לא נתן לו את הקרקע שלו שתחת המרזב, וְיֵשׁ לְמִקְוָמוֹ חֻזְקָה היינו
לענין זה שֶׁאֵין בָּא לְעוֹקְרוֹ – שאם בא בעל החצר לעקור את המרזב
ממקומו כדי לבנות בנין גבוה במקום שהיה המרזב, אֵינוֹ עוֹקְרוֹ, כיון שיש
לבעל הגג חזקה על מקום המרזב.

וּמִזְמִין (להו) [לִינָא] – ויזמין את הדיין לדין, וכי פָּסְלִית, כלומר,
האם רק בגלל שתבעוהו נפסל, ואף שלבסוף יצא זכאי, והרי אין זה מסתבר.
אָלָא כך יש לכתוב, כָּל דִּינֵי דְמִתְקַרֵּי לְדִין וּמִפְסָקֵין מִינֵיהּ מְמוּנָא בְּדִין –
כל דיין שתבעוהו לדין והוציאו ממנו ממון בדין, לֹא שְׁמִיה דִּינֵין, משום
שגולן פסול לדין, כיון שהוא יעוות את הדין בשביל שוחד. כְּתָבוּ הֵבִי –
ואכן עשו כדבריו, ואחרי מה שכתבו בעצמם הוסיפו לשון זו, 'בָּרַם ו-אבל'
כֵּאֲמַר דִּיהוֹדָא אָמַר – זקני היהודים אמרו, כָּל דִּינֵין דְמִתְקַרֵּי לְדִין וּמִפְסָקֵין
מִינֵיהּ מְמוּנָא בְּדִין לֹא שְׁמִיה דִּינֵין, כדברי רבי בנאה.
הגמרא מביאה עוד מעשה ברבי בנאה כשישב בשער העיר: חֲזָא – ראה רבי
בנאה, דְּכִתְבִי – שהיה כתוב על שער העיר, בְּרָאשׁ כָּל מוֹתָא אָנָּא דִם –
ראש לכל המיתות, אני הוא הדם, כלומר שהדם הוא הגורם לכל המיתות,
שאין אדם מת אלא על ידי רוב דם שלא הקיז בזמן הראוי לו. בְּרָאשׁ כָּל
חֲזִין אָנָּא חֲמֵר – ראש לכל החיים אני הוא היין, כלומר שהיין הוא הגורם
לכך שאנשים חיים, שהיין מחיה את כל שותיו. אמר להם רבי בנאה, אָלָא
מַעֲתָהּ, דְּנִפְסִיל מֵאִינְדָּא וּמִית – הנופל מהעליה ומת, וּדְנִפְסִיל מִדִּיקְלָא
וּמִית – או הנופל מן הדקל ומת, דְּכָא קְמָלִית – וכי מחמת הדם הוא מת,
והרי ברור שיש אופני מיתות שאינם מחמת הדם. וְתו – ועוד קשה על פתגם
זה, שאם נכון הדבר שהיין מחיה את כל שותיו, אם כן מֶן דְּדִיקְרִיָּה לְמִימָת
– כל אדם שעומד למות, כגון גוסס, מִשְׁקֵין לֵיהּ חֲמֵרָא וְחֵי – נשקה אותו
יין, ועל ידי כך הוא יחיה, הרי פשוט שאין זה כך. ואמר להם רבי בנאה, אָלָא
הֵבִי כְּעִי לְמִכְתָּב – כך צריכים לכתוב, בְּרָאשׁ כָּל מַרְעֵין אָנָּא דִם – ראש
לכל המחלות הוא הדם, מחמת שלא הקיז בזמן הראוי לו. בְּרָאשׁ כָּל אֶסְרוֹן
אָנָּא חֲמֵר – וראש לכל הרפואות הוא היין, כלומר שאם ישתה יין כהלכה
וכראוי לא יבוא לידי חולי. ואכן הוסיפו על מה שהיה כתוב שם את דבריו,
וּכְתָבוּ הֵבִי, 'בָּרַם, כֵּאֲמַר דִּיהוֹדָא אָמַר, בְּרָאשׁ כָּל מַרְעֵין אָנָּא דִם,
בְּרָאשׁ כָּל אֶסְרוֹן אָנָּא חֲמֵר', והיינו כיון דְּבִאֲתֵר דְּלִית חֲמֵר, תִּפְּסֵין מִתְּבַעֵין
סְמִינֵין – במקום שאין יין, שם נצרכות התרופות לרפואה, כיון שמצויים שם
מחלות.
אגב זה שהביאה הגמרא מעשים בענין דברים שהיו כתובים בשער העיר,
הגמרא מביאה עוד דבר שהיה כתוב בשער העיר: כְּתִיב אִפְתִּיחָא
דְּקִפְסִימָקָא – על פתח שער העיר קפוטקיא נכתב כך, אִנְפִּשׁ אִנְבְּג אִנְטִל,
כלומר ששלשה שמות הללו מדה אחת הן, וכתבו כך כדי ללמד את בני
העיר לענין מקח וממכר, שאם התנה למכור לחבירו מלא מדה זו, 'אנפִּשׁ'
או 'אנבג' כוונתו לאותו שיעור של 'אנטל'. ומבארת הגמרא: וְאִתְּהוּ אִנְטִל
– מהו שיעורו של אותו אנטל, וְהוּ רַבִּיעִית שֶׁל תוֹרָה.

משנה

משנתינו מוסיפה ללמוד שבאופן שהשתמש אדם בחצירו של חבירו בדבר
קבוע, יש לו חזקה, ובדבר שאינו קבוע אין לו חזקה. המרזבים שלהם שהיו
עשויים כדי לשפוך את המים מן הגג, היו מורכבים משני חלקים, 'מוזחילה'
'מרזב'. מוזחילה הוא הצינור הקבוע לאורך או לרוחב הגג ולתוכו נשפכים
המים מן הגג המשופע, ובקצהו נותנים את ה'מרזב', שהוא צינור קטן
שדרכו נשפכים המים לחוץ, כדי להרחיק את קילוח המים מהכותל.
הַמַּרְזָב אֵין לוֹ חֻזְקָה, כלומר, אם היה הגג שיך לאדם אחד והחצר שייכת
לאדם אחר, ותלה בעל הגג את המרזב באויר בעל החצר, ועתה הוא טוען
שקיבל מבעל החצר את הזכות להניח את המרזב בחצרו, אָא את החזיק בו
שלש שנים אין לו חזקה, שכיון שאינו דבר קבוע אין בעל החצר מקפיד

הגמרא מקשה על פירושו של רב ירמיה בר אבא ממשנתו: תנן, 'המזחילה
יש לה חזקה', וכיון שהתנא שנה דין זה כהמשך לדין 'המרוב אין לו חזקה',
משמע שעל אותו ענין שלמרוב אין חזקה, למזחילה יש חזקה, וקשה,
בשילמא למאן דאמר הנה תרתי – לפי שמואל ורבי חנינא שפירשו את שני
הפירושים הראשונים, שפיר – מובנת המשנה, כלומר, לשמואל שפירש
לגבי מרוב 'אין לו חזקה' שרשאי להעבירו ממקום למקום באותו רוח, מובן
שהוצרכה המשנה להשמיע ש'מזחילה יש לה חזקה' ואינו רשאי להעבירה
ממקומה כלל, כיון שיש לה שימוש קבוע במקומה, וכן לרבי חנינא שפירש
לגבי מרוב שאין לו חזקה לענין שאם היה ארוך מקצרו, מובן ש'המזחילה
יש לה חזקה' בא אבא הסובר שכוונת המשנה 'המרוב אין לו חזקה' היינו
– לרב ירמיה בר אבא הסובר שכוונת המשנה 'ולדבריו הפירוש 'מזחילה יש
לענין זה שאם רצה לבנות תחתיו, בונה, ולדבריו הפירוש 'מזחילה יש
לה חזקה' שיכול בעל המזחילה לעכב את בעל החצר שלא יבנה מתחת
המזחילה, ולדבריו קשה מאי נפקא ליה מיה – מה יצא לו מכך, כלומר
מה אכפת לבעל המזחילה אם בעל החצר יבנה תחתיה, והרי אין לו הפסד
בכך, ואף ששעבד לו את החצר לצורך המזחילה ואינו יכול לסלקה, מכל
מקום לא שעבדה לענין שלא יעשה שם דבר שאינו מזיק למזחילה, ומדוע
לא יוכל לבנות תחתיה.

מתרצת הגמרא: הלא במזחילה של בנין עסקינן – משנתנו עוסקת
במזחילה הבנויה מאבנים, דבאופן זה אמר ליה בעל המזחילה לבעל החצר
אל תבנה תחת מזחילתי, ולא ניחא לי דהיתרע אשתאי – איני רוצה
שתתקלקל המזחילה, שהיא עשויה ליפול מקול הפטיש והגרזן בהיבנות
בנין, אך המרוב אינו חשוב כל כך, ואפילו היה של אבנים הרי הוא בונה
תחתיו.

הגמרא מביאה דין בענין זכותו של בעל החצר במים המקלחים מהגג: אמר
רב יהודה, אמר שמואל, צינור של שופכין המקלח מים מהגג לחצר
חבירו, ובא בעל הגג לסותמו, הרי בעל החצר מעכב עליו – רשאי למנוע
מבעל הגג שלא יסתום מרובו, משום דאמר ליה בעל החצר לבעל הגג כי
חיבי דאת קניתי לך חצר ידיד למשךא ביה מיא – כשם שאתה קנית לך
זכות בחצרי להשליך בה מים, לדידי נמי קני לי מיא דאיגרה – כך גם אני
קניתי לעצמי את הזכות לקבל את המים היורדים מגגך לחצרי. כלומר,
בעל החצר נתרצה שישפכו מי הגג לחצרו, ושעבד לו חצירו בשביל מימיו,
רק על מנת שיוזכר במים שיוורדים מהגג שיוכל להשקות בהמתו, והרי זה
דומה למקח וממכר, ואין בעל הגג יכול לחזור בו.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בנידון זה: איתמר, צינור המקלח מים
לחצר ובא בעל הגג לסותמו, רבי אושעיא אמר, מעכב – יכול בעל החצר
למנוע מבעל הגג שלא יסתום את מרובו. רבי חמא אמר, בעל החצר אינו
מעכב – אינו יכול לעכב, משום שלא שעבד לו את מימיו אלא כל זמן שהם
יורדים לחצירו. (אול שילית) [אול שילית] לרבי ביסא – הלכו ושאלו
דין זה את רבי ביסא אביו של רבי חמא וסבו של רבי אושעיא, אמר להו
כפי שפסק רבי אושעיא נכדו, שבעל החצר מעכב על בעל הגג מלסתום
מרובו. קרי עליה – קרא עליו רמי בר חמא [על רבי אושעיא] את הפסוק
(קהלת ד) 'והחוש המשלש לא במהרה ינתק' זה רבי אושעיא בנו של
רבי חמא בנו של רבי ביסא שהורה הלכה כדברי זקנו.

שנינו במשנה: סולם המצרי אין לו חזקה. מבארת הגמרא: חיבי דמי סולם
המצרי, אמרי דבי רבי ינאי – אמרו בני בית המדרש של רבי ינאי, כל
סולם שאין לו ארבעה חוקיין – שליבות ומדרגות.

שנינו במשנה: 'חלון המצרי אין לה חזקה בו', ואיזו היא חלון המצרית,
כל שאין ראשו של אדם יכול ליכנס לתוכה, שואלת הגמרא: מאי שנא גבי
סולם, דלא מפריש – מדוע לגבי סולם המצרי לא פירש התנא של המשנה
כמה הוא שיעורו, ומאי שנא גבי חלון, דמפריש – ואילו לגבי חלון
המצרית פירש התנא את שיעורו, כל שאין ראשו של אדם יכול להכנס
לתוכה. משיבה הגמרא: שנה התנא את שיעורו של חלון המצרית, משום

דקא בעי אפילו רבי יהודה כסיפא – לפי שרצה התנא להביא בסוף
המשנה את דעת רבי יהודה החולק על שיעור זה באופן שיש לו מלבן, ולכן
הוצרך לכתוב מהו השיעור לדעת תנא קמא.

הגמרא דנה בדין חזקה של חלון צורי: אמר רבי ירמיה, חלון צורי שפתחו
לחצר חבירו ועשו למטה מארבע אמות – שאינו גבוה ארבע אמות
מקרקע הבית, ובעל החצר לא מחה בו שלש שנים, יש לו למחזיק בחלון
חזקה לענין זה שאם בא חבירו לבנות כנגדו צריך להרחיק ממנו, כמבואר
במשנה לעיל (כב). שהכוונה כותל סמוך לחלון חבירו צריך להרחיק ארבע
אמות מכנגד החלונות, שלא יחשיך עליו. והטעם לכך שיש לו חזקה, שכיון
שהחלון גדול ונמוך ואפשר להסתכל דרכו לתוך החצר, לא היה בעל
החצר מניח לעשות כן ללא רשותו, ובדאי ברשותו עשה. וכמו כן יכול
בעל החצר למחות בבעל החלון קודם שהחזיק בעל החלון בפתיחת חלונה,
שלא יפתחנו לעבר חצרו. אבל חלון צורי שבנה אותו למעלה מארבע
אמות מקרקע הבית, אינו נוה להסתכל דרכו אל חצר חבירו, ואין בעל
החצר מקפיד ולא חשש למחות, ולכן אין לו חזקה. וכמו כן בעל החצר
אינו יכול למחות בבעל החלון מלפוחתו לעבר חצרו, שהרי אינו מזיק.

ואילו רבי אילעא אמר אפילו בחלון שהוא למעלה מארבע אמות, אמנם
אין לו לבעל החלון חזקה, ומכל מקום יכול בעל החצר למחות בבעל
החלון שלא יפתחנו לעבר חצרו.

הגמרא מנסה לבאר את טעם מחלוקתם: לימא – האם נאמר ש'כופין על
מדת סדום' קא מיפלגי – שנחלקו רבי זירא ורבי אילעא בדין 'כופין על
מדת סדום', כלומר האם אפשר לכפות אדם שלא יתנהג ב'מדת סדום',
שאינו מוכן להנות את חבירו אף שאינו נחסר בכך כלום. דמר – רבי זירא
סבר שבופין על מידת סדום, ולכן בחלון גבוה מארבע אמות שאינו יכול
לראות משם לתוך החצר, כופין את בעל החצר שלא ימחה בבעל החלון.
ומר – רבי אילעא סבר שאין כופין על מידת סדום, ויכול בעל החצר
למחות בבעל החלון שלא יפתחנו לחצרו.

דוחה הגמרא: לא בכך נחלק, דלעולם בולי עלמא סוברים שבופין על
מידת סדום, ושאני הקא – ושונה הדבר כאן, שלדעת רבי אילעא אין זו
מידת סדום, דאמר ליה בעל החצר, וימנין דמותבת שרשיפא תותה,
וקמיית, וקא תוית – לפעמים אתה עשוי לשים ספסל (שרפרף) תחתך,
ותעמוד עליו ותסתכל לתוך חצרי, ואין במחאתו 'מדת סדום'.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי – מעשה
באדם שבא לפני רבי אמי לדין תורה עם חבירו, שרצה הלה לעשות חלון
למעלה מארבע אמות, ובעל החצר מחה בו. שדריה – שלחו רבי אמי
לקמיה – לפניו דרבי אבא בר ממל, ואמר ליה רבי אמי לרבי אבא בר
ממל, עבדי ליה – תפסוק לו את הדין דרעת רבי אילעא שיכול בעל החצר
למחות.

הגמרא מביאה אופן שאפילו חלון כל שהוא יש לו חזקה: אמר שמואל,
ולאורה – חלון שעשוי להכניס אור לבית אפל, שלא היה שם אור ממקום
אחר אלא משם, אפילו אינו גדול, אלא כל שהוא, יש לו חזקה. שכיון
שדבר של כביעות הוא, שכל הימים אדם צריך לאור וכלי זה אינו יכול
להשתמש בביתו, לא היה לו לבעל החצר לשתוק, וכל מה ששנינו במשנה
שחלון המצרי אין לו חזקה היינו דווקא כשאינו עשוי לאור אלא רק להביט
דרכו.

משנה

משנה זו עוסקת בזיו שהיה נכנס לתוך חצר חבירו, אימתי יש לו חזקה: הוין
ו–כעין נסר או ראש קורה שבולטים לחוץ וראוי לתלות שם חפצים, שהיה
יוצא מתוך הכותל שלו לתוך חצר חבירו, אם הוא גדול כל כך עד שהיה
שיעור משה בעומק החצר, יש לו חזקה ואין בעל החצר יכול לבנות באותו
המקום ולסתור את הזיו,

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קה רש"י תוספות

תנן המזחילה יש לה חזקה – ובמאי דקתני המרוב אין לו חזקה, קאמר: אבל המזחילה יש לה חזקה. בשלמא למאן דאמר חנך תרתי שפיר – דלשמואל דאמר אין לו חזקה מרוב אחת – שפיר איצטרך למימר: אבל המזחילה יש לה חזקה, דדבר קביעות הוא, ואין רגילין לעקרה ממקום למקום. וכן דרבי צינאי, שאם היה ארוך מקצרו – אבל המזחילה יש לה חזקה, ואין מקצרין אותה. אלא למאן דאמר – גבי מרוב, דלהכי אין לו חזקה – שאם רצה לבנות תחתיו בונה, מאי שנא מזחילה דקאמר יש לו חזקה שאין בונה תחתיה מאי נפקא ליה מינה לבעל מזחילה אי בני בעל חצר תותה: הא לא מפסיד מידי, ובעל חצר לא שעבר לו חצירו למזחילתו, לדבר שאינו מוזק לו של בנין – אבנים. דאמר לא ניהא לי – שבתנה תחתיה. דתירע אשיתאי – כלומר, מזחילה שלי תפול לקול מקבות והגרזן וכל כלי ברזל בהבנות בנין, אבל גבי מרוב, לא חשיב כל כך – אפילו הוי של בנין בונה תחתיו. אי נמי, האי דקא מפליג בין מרוב למזחילה, היינו משום דסתם מרוב של עץ וסתם מזחילה של אבנים. צינור – של שופכין. לדידי נמי קני לי מיה דאינך – להשקות בהמותי, שעל מנת כן נתרציתי לך. ודמי למקח וממכר, שאני שעבדתי לך חצירי בשביל מים. ואם אתה חורך – אני לא אחזור בי. מעקב – על בעל הגג. אינו מעקב – דלא שעבד לו מימיו, אלא כל ימי שידיו יורדין לחצירו. אוול שיליות לריבי ביסא – אביו של רבי חמא, וזקנו של רבי אושעיא. לא במהרה יתק – כדררשין נמי (בבא מציעא פה, א) "מפי זרעך ומפי זרע זרעך" וגו' – מדור שליש ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה. זה רבי אושעיא – שאמר בזקנו, חזוקין – שליבות = אשכוליניש. וקבעי נגרא: מאי שנא גבי סולם דלא קמפרש – מתניתין שיעורא, כי היכי דקמפרש גבי חלון. משום דקבעי לאיפולגי רבי יהודה – גבי חלון, הוצרך תנא קמא לפרש שיעורו. אמר רבי וירא למטה מארבע אמות – מקרקע הבית

קתני מתניתין דחלון צורי יש לו חזקה. רבין דאיכא תרתי, שהוא גדול ונמוך, ויכולין להסתכל ממנו בחצר – יש לו חזקה, שלא היה זה מניחו לעשות, אלא ודאי ברשותו עשה. ואם בא שכנו לבנות – הדין להתרחק, כדתנן (לעיל כב, א) החלונות מלמעלה ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות. ואם בא עכשיו אחד מהן לפתוח חלון צורי למטה מארבע אמות מקרקע הבית – שכנו יכול למחות בידו, ומעכו שלא יפתח. למעלה מארבע אמות – מקרקע הבית, אין לו חזקה. דאין חבירו מקפיד, וכשבונה שכנו – אינו יכול לעכב עליו, ולומר לו: הורחק בניןך מן החלון שלי שלא תאפיל עלי. שיכול לומר לו: סתום אותו, שאין לך חזקה. ואם אין לו חלון שם, וביקש עכשיו לפתוח חלון למעלה מארבע אמות, אין יכול שכנו למחות בידו ולמנעו. ודוקא חלון צורי, אבל חלון המצרי, בין מלמעלה מארבע אמות בין מלמטה – אין לו חזקה. וגם אין יכול השכן למחות. ורבי אילעא אמר אפילו למעלה מארבע אמות – אף על גב דלית ליה חזקה – יכול למחות בבלתי עשות שכנו שם חלון, כדמפרש טעמא לקמיה: זימנן דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתו. ורבי זירא לא חייש להכי, דלא חציפי אינשי כולי האי למיעבד הכי. מרת סדום – אין מהנה לחבירו אף על פי שאין חסר בכך כלום. לרבי זירא כופין, דלמעלה מארבע אין מניחין אותו למחות, שהרי אינו חסר כלום. ולרבי אילעא אין כופין, ויכול למחות. ושאיני הכא – דאיכא חסרון. שרשיפא – ספסל. והוא דארתא וכו' – רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מארבע אמות, וחבירו היה מוחה בידו. עביד ליה כרבי אילעא – אלמא הכי הלכתא. אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה – חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל – לא בעינן חלון צורי, אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה. דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא, דכל הימים אדם צריך לאורה. ובין שעשה חלון זה – לכל הימים עשאו, והיה לו לבעל חצר למחות בתוך שלש, ומדלג מיהא – איכא למימר דברשותו עשה. ומתניתין לאו בחלון העשוי לאורה מיירי, אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון. מושנה הוי עק טפח יש לו חזקה – מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו, והוציא זיו טפח בולט מכתלו לחצר חבירו – ויחזיקוהו, ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לטתור את הזיו. דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיו טפח בחצרו בלא רשותו, שהרי יכול למחות, כדקתני ואויל, ומדלא מיהא בתוך שלש – איכא למימר דברשותו הוציא.

תנן: המזחילה יש לה חזקה; בשלמא למאן דאמר הנך תרתי – שפיר, אלא למאן דאמר שאם רצה לבנות תחתיו בונה, מאי נפקא ליה מינה? – הכא במזחילה של בנין עסקינן, דאמר ליה: לא ניהא לי דתתירע אשיתאי. אמר רב יהודה אמר שמואל: צינור המקלח מים להצטר, חבירו, וכא בעל חנך לסותמו – בעל הצצר מעקב עליו, דאמר ליה: כי היכי דאת קניית לך חצר דידי למשרא ביה מיה, לדידי נמי קני לי מיה דאינך. איתמר, רבי אושעיא אמר: מעקב, רבי חמא אמר: אינו מעקב. אול שיליות לרבי ביסא, אמר להו: מעקב. קרי עליה רמי בר חמא: "והחוט המשלש לא במהרה יתק" – זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא. "סולם המצרי אין לו חזקה". היכי דמי סולם המצרי? אמרי דבי רבי ינאי: כל שאין לו ארבעה חזוקין. "חלון המצרי אין לו חזקה" כו'. מאי שנא גבי סולם דלא קמפרש, ומאי שנא גבי חלון דמפרש? – משום דקא פעי איפולגי רבי יהודה בסיפא. אמר רבי זירא: למטה מארבע אמות – יש לו חזקה, ויכול למחות; למעלה מארבע אמות – אין לו חזקה, ואינו יכול למחות; ורבי אילעא אמר: אפילו למעלה מארבע אמות – אין לו חזקה, ויכול למחות. לימא, פכופין על מדת סדום קא מיפלגי, דמר סברי: פופין, ומר סברי: אין פופין – לא, דכולי עלמא – פופין, ושאיני הכא, דאמר ליה: זימנן דמותבת שרשיפא תותה, וקיימת וקא חזית. ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי, שדריה לקמיה דרבי אבא בר ממל, אמר ליה: עביד ליה פריי אילעא. אמר שמואל: ולאורה, אפילו כל שהוא יש לו חזקה. מושנה הוי, עד טפח – יש לו חזקה, ויכול

של בנין עסקינן – אבל מרוב סתמו של עץ, ואין עושין אותו של בנין. ואם תאמר: וליפולג במזחילה עצמה בין של בנין לשל עץ ויש לומר: דניחא ליה במתניתין לאשמועינן במרוב דיש למקומו חזקה. והחוט המשולש לא במהרה יתק – כמה היו שהן ואבותיהם ואבות תלמידי חכמים, ולא קאמר עליהם "החוט המשולש". אלא הכא היינו טעמא – לפי ששלשון ראו זה את זה. דאז דמוכרי רבי אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת – לפי שהיה גדול יותר מדאי, כדאמר (עירובין נג, א) לבן של (ראשונים) כפתח והיכל זה רבי אושעיא, ואמר נמי רבי אושעיא בדורו כרבי מאיר בדורו, שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו. למטה מארבע אין לו חזקה – רבינו תם מפרש דאיירי בחלון מצריה, אבל בחלון צורי, או שעשוי לאורה, שהוא דבר קביעות – אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה. והביא מדתניא לעיל (כב, ב): החלונות, בין מלמעלה בין מלמטה – ארבע אמות. ותני עלה: מלמטה – שלא יעמוד ויראה, אלמא, אפילו למעלה מארבע אמות יש לו חזקה, כיון דהוי דבר קביעות, ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דאין נראה משם ראייה, דאף על פי שהוא יותר מארבע אמות לעמוד בחוץ – לעמוד בפנים לא הוי למעלה מארבע אמות, כגון שאותן חלונות בעליהם, אי נמי, מיירי כגון שיש לו עדים או שטר. עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות – אפילו בעל הגג בבעל החצר. דאין לומר דוקא בעל החצר בבעל הגג, אבל בעל הגג בבעל החצר לא יוכל למחות – דהא קתני בסיפא: פחות מטפח אין יכול למחות. ומפרש רב הונא: היינו בעל הגג בבעל החצר, אבל בעל החצר בבעל הגג – יכול למחות. אלא על כרחך בטפח אפילו בעל הגג יכול למחות בבעל החצר. ושעמא – דבטפח יכול לתלות דברים גדולים המכבידים על הכותל, או אם יניח עליו כלי מלא מים וישפך ויתקלקל הכותל. ובעל החצר יכול למחות משום דזיק ראייה. ומלא דסלקא דעתך בנגרא לעימור דרב יהודה לית ליה זיקא ראייה, מכל מקום כשישים כלי מלא מים – פעמים שיפול ויטשטש כל החצר, ופעמים שיפול על ראש בעל החצר. ומיירי תוך שלש, אבל אחר שהחזיק – אין יכול למחות בעל החצר בבעל הגג. ועוד יש לפרש: דדוקא אחר שלש איירי, ויכול למחות בעל הגג בבעל החצר. ולא מטעם דפרישית, אלא משום דיש לו תשמיש לבעל הגג על הזיו – רוצה להשתמש בו כל שעה, ולא יניח את בעל החצר להשתמש בו. אבל בתוך שלש, שלא החזיק – אין יכול למחות בבעל החצר, אבל בעל החצר בבעל הגג – יכול למחות, והוי כמו לרב הונא בפחות מטפח. והא דמפליג בין טפח לפחות – הא בהא תליא, דבטפח דמתני ביה חזקה – יכול למחות בבעל החצר, אבל בפחות מטפח דלא הויא חזקה – אין יכול למחות.

ואפילו ורבי אילעא אמר אפילו למעלה מארבע אמות – אף על גב דלית ליה חזקה – יכול למחות בבלתי עשות שכנו שם חלון, כדמפרש טעמא לקמיה: זימנן דמותבת שרשיפא וקא חזית בביתו. ורבי זירא לא חייש להכי, דלא חציפי אינשי כולי האי למיעבד הכי. מרת סדום – אין מהנה לחבירו אף על פי שאין חסר בכך כלום. לרבי זירא כופין, דלמעלה מארבע אין מניחין אותו למחות, שהרי אינו חסר כלום. ולרבי אילעא אין כופין, ויכול למחות. ושאיני הכא – דאיכא חסרון. שרשיפא – ספסל. והוא דארתא וכו' – רוצה היה לעשות חלון צורי למעלה מארבע אמות, וחבירו היה מוחה בידו. עביד ליה כרבי אילעא – אלמא הכי הלכתא. אמר שמואל ולאורה אפילו כל שהוא יש לו חזקה – חלון העשוי ליכנס ממנו אור במקום אפל – לא בעינן חלון צורי, אלא אפילו כל שהוא יש לו חזקה. דחלון העשוי לאורה מילתא דקביעותא, דכל הימים אדם צריך לאורה. ובין שעשה חלון זה – לכל הימים עשאו, והיה לו לבעל חצר למחות בתוך שלש, ומדלג מיהא – איכא למימר דברשותו עשה. ומתניתין לאו בחלון העשוי לאורה מיירי, אלא בחלון העשוי לשמור גנות ופרדסים דרך החלון. מושנה הוי עק טפח יש לו חזקה – מי שיש לו כותל סמוך לחצר חבירו, והוציא זיו טפח בולט מכתלו לחצר חבירו – ויחזיקוהו, ואין בעל החצר יכול לבנות שם בנין לטתור את הזיו. דכולי האי לא הוה שביק ליה בעל החצר להוציא זיו טפח בחצרו בלא רשותו, שהרי יכול למחות, כדקתני ואויל, ומדלא מיהא בתוך שלש – איכא למימר דברשותו הוציא.

1 ואפילו בעל החצר בבעל הגג אין יכול למחות – אף על גב דגבי זיו ושלפני החלוקה
2 דיוצא לרשות הרבים לא שרינן במסכת עירובין (נצח) להניח עליו אלא
3 כלים הנשברים, משום דחיישין דלמא נפיל ואתי לאתרי, והבא לא חיישין שמוא יפול
4 על ראשו של בעל החצר – שאינו עומד כל שעה תחת חזיו. אי נמי, התם לא אסר
5 אלא להניח עליו. אבל הבא איירי למיתלא

6 ביה, דבדבר התלוי לא חיישין לנפילה. ואם
7 תאמר: והיאך יכול בעל הגג להשתמש בזה?
8 והא איכא מעקה, דאמר בפרק קמא (בבא
9 בתרא ב, ב:) גג הסמוך לחצר חבירו עושה לו
10 מעקה גבוה ארבע אמות ויש לומר: כגון דהזיו
11 בקרן זוית בסוף המעקה.

12 מאי איירא לחצר השותפין – פירש הקונטרס:
13 מאי איירא לחצר השותפין שמזיק לשנים.
14 משמע מתוך פירשו שהוא אינו שותף באותה
15 חצר. וקשה לרבינו יצחק לפירושו: מדמסיק בחר
16 הכי: אלא אפילו לחצר השותפין, דאמר ליה סוף
17 סוף בעית לאיצטעני מינאי – משמע שהוא
18 שותף ונראה לרבינו יצחק לפרש: מאי איירא
19 לחצר השותפין – שהוא מזיק לו משני מקומות:
20 אפילו לחצר חבירו שאינו מזיק לו אלא מכאן נמי
21 ולפירושו קשה לרבינו שמשון בן אברהם: דאם
22 כן, אמאי קאמר "עד האידינא הזה בעית" כו'
23 הזה ליה למימר: קא משמע לן דבשני מקומות
24 לא מצינא לאיצטעני מינך ונראה לו: דמעיקרא,
25 דפר"ך "מאי איירא" – לא סלקא דעתיה שיש לו
26 שותפות בחצר.

27 בבית לא בעינא לאיצטעני מינך – פירושו:
28 כשאתה בבית. אבל פירוש אחר
29 שפירש הקונטרס: כשאני בבית – אין נראה
30 לרבינו שמשון בן אברהם, דהשתא נמי לא בעי
31 לאיצטעני בתשמיש הבית, דהא האי חלון
32 דפתח אינו לא כנגד הפתח ולא כנגד החלון,
33 דהא תנן (בבא בתרא ס, א:) אין פותחין חלון
34 כנגד חלון כו'.

לחק

25 בחצר הוה בעינא אצטעני מינך, השתא אפילו בבית נמי בעינא אצטעני מינך. תנו רבנן:
26 מעשה באדם אחד שפתח חלוניו לחצר השותפין, ובא לפני רבי ישמעאל בר רבי יוסי, אמר לו:
27 הוה חזקתך, בני, הוה חזקתך; ובא לפני רבי חיאי, אמר: יגעתי ופתחת, יגע וסתום. אמר רב נחמן:

ולסתום

1 ויכול למחות – כלומר, הבא להוציא זיו טפח בתחלה לחצר חבירו – יכול למחות
2 בו בעל חצר שלא למלאות אויר חצירו, ולא אמרינן זה נהנה זה אינו חסר, דודאי
3 איכא חסרון. כדאמרינן בגמרא גבי זיו פחות מטפח, דמגו דמשמש בעל הגג בזיו –
4 רואה בחצר, ואיכא חזקת ראייה. פחות מטפח אין לו חזקה – שאם ירצה בעל החצר
5 לבנות שם – בונה, משום דלא קפיד, דבביר

6 מטפח לא חשיב. ואינו יכול למחות –
7 בגמרא מפרש מי אינו יכול למחות במי. זיו
8 – הוא כעין נסר או ראש קורה הבולט מן
9 העלייה לחורן, וראוי לתלות בו חפציו.
10 גמרא מאי קאמר – דמשמע דהכי קאמר:

11 שאם החזיק בחוצות זיו ארוך טפח – יכול
12 להוציא כמון כן זיו ארבעה, דכיון דהחזיק בזיו
13 טפח – החזיק נמי בארבעה. ומילתא בלא
14 טעמא הוא, שאם נתרצה לו בעל החצר
15 בטפח – לא נתרצה לו בארבעה. הכי קאמר

16 החזיק – בזיו שהוא רחב טפח באורך
17 ארבעה טפחים בולט מן הכותל לחורן –
18 החזיק נמי בזיו שהוא רחב בארבע על ארבע
19 אורך. דכיון דהניח לו אורך של מקום חשוב
20 – נתרצה לו נמי ברחבו, דאין מקום חשוב
21 בפחות מארבע על ארבע. והוא הדין שאם
22 החזיק ברחב טפח במשך עשרה – לא החזיק
23 כי אם ברחב ארבע. אבל אם החזיק ברחב
24 טפח במשך שלש – לא החזיק ברחב שלש,
25 אלא מה שהחזיק החזיק, ולא יותר. אמר רב

26 הוה לא שנו – דאין יכול למחות. אלא בעל
27 הגג – שהוא בעל חזיו. בבעל החצר –
28 דאינו יכול למחות בו, ולומר: אל תשתמש
29 בזיו שלי. דמה הפסיד בעל הגג? הלא
30 כשישתמש בעל החצר ויתלה בזיו חפציו –
31 לא יראהו לבעל הגג, שהרי הוא תחתון לו
32 וליכא דיוק ראייה. ואי משום דממלא מקום
33 חזיו, שעבשיו אין יכול בעל הגג לתלות בו
34 חפציו – להא לא חיישין, דכיון דאין לו
35 חזקה, ויכול זה בעל חצר לחתוב לזיו אם
36 יצטרך – כל שכן שישתמש בו בעודנו תלוי
37 באויר שלו. אי נמי, הכי קאמר מתניתין: אין
38 לו חזקה לחצר הגג, וגם אינו יכול למחות
39 בבעל החצר אם בא לקבוע עין שוה
40 לכתלו, דהא ליכא חזקת ראייה. אבל בעל

41 החצר – יכול למחות בבעל הגג שלא יוציא
42 זיו פחות מטפח בתחלה. אי נמי, שלא ישתמש בזיו שהוציא כבר, מפני שהוא עליון, וכשיבא להשתמש – יראה בעלילה זו בחצר, ואיכא חזקת ראייה. ורב יהודה אומר ב' –
43 טעמא מפרש לקמיה. ופר סבר לא שמיא חזק – רב יהודה. והלכך אינו יכול למחות בעל החצר בבעל הגג. ושאני הבא דאמר ליה – בעל הגג לבעל החצר: לשום
44 תשמיש לא חזי לו האי זיו כל שהוא שאלך ואעמוד עליו ואראה בחצריך בעלילה זו, ולא חזי אלא למתלי בי חפצי, וכשארצה לתלות – מהדרנא אפאי ואושיט ורועי ואתלה.
45 דכיון דיכולני לתלות בחזרת פנים, אם אסתכל בחצריך – אהא נתפס כנגב, והלכך ליכא דיוק ראייה. ורב הונא? (אמר ליה): זימנן דבעית ליפול מן הגג, כשתעמוד בשפת
46 הגג ותשוח לתלות דבר על חזיו, ולא תהדר אפך, ולא תבוש מלהסתכל בחצירי. ולא תהא נתפס כנגב, דאפילו כי לא בעית – תטעון כך, ותאמר: מחמת ביעתותא לא
47 אהדרנא אפאי. והלכך איכא חזקת ראייה. משנה לא יפתח אדם חלונותיו לחצר – שיש לו שותפות, משום חזקת ראייה. וכל שכן לחצר חבירו, כדמפרש בגמרא.
48 לקח בית בחצר אחרת – הסמוך לזה החצר. לא יפתחנו לחצר השותפין – דאף על גב דיש לו חלק בחצר – אינו יכול לרבות עליהם אכסנאן. לא יפתחנה

49 – שהרי הוסיף דיורך בחצר, ומטריח על בני החצר, שמרבה עליהן דריסת הרגל. ופותחה לתוך ביתו – דכיון דדרך פתח שלו יוצאין לחצר – אין טורח לבני
50 החצר, שאינו מרבה עליהן דיורך, וכדמפרש בגמרא – שלא הוסיף על ביתו כלום, אלא חולקה לשנים. שהרי כל ביתו יכול למלאות אכסנאן אם ירצה. גמרא
51 מאי איירא לחצר השותפין – הרבים, ולא יפתח, דמשמע: מפני שחן רבים חיישין שלא יעשה לזון חזקת ראייה? אפילו יחיד ראייה נמי יחיד ראייה, והלכך אפילו
52 לחצר חבירו נמי לא אבל לחצר השותפין – איכא למימר דשרי לפתוח, דבלאו הכי בעי איצטעני מחבירו בחצר, שוה יכול לראותו דרך פתח ביתו הפתוח לחצר,
53 ולא מזיק ליה חלונות מידי. קא משמע לן מתניתין דקתני "לא יפתח", דאמר ליה האי לבעל החלונות: עד האידינא, כי הוה משתמשנא בחצר הוה בעינא לאיצטעני

54 מינך שלא תראני דרך פתח ביתך, ואי הוה בבית לא הוה בעינא לאיצטעני מינך, שהרי לא היו עושין פתח כנגד פתח, כדקתני מתניתין. אבל השתא אפילו בבית
55 בעינא לאיצטעני מינך, כדי שלא תראני דרך חלונותיך שחן גבוהות. אי נמי, עד האידינא כי הוה בחצר בעינא לאיצטעני מינך, כי הוה בבית לא בעינא לאיצטעני
56 מינך. השתא, אפילו כשאתה בבית בעינא לאיצטעני מינך. שפתח חלונותיו – הדיה טוען שעשה ברשות בני חצר. החזקת – סבר לה: לאלתר היא חזקה. דכיון
57 דבפנינו החזיק ושתק, אם איכא דשלא ברשות עשה – היה לו למחות. והיינו דאמרן בפירקין לעיל (מא, א.) כמאן – כרבי יהודה וכו' (וכרבי יוסי,
58 דאמר: כל בפניו לאלתר היא חזקה. ואין הלכה כן. לך יגע וסתום – דלא הוה חזקה עד שלש שנים.

ולסתום

בבא בתרא דף נט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קז

מלהסתכל בחצירי כשתבוא לתלות דברים על הזיו, ולא תבוא אם יראו
אותך מסתכל, לפי שיאמרו שהיית מבועת.

משנה

משנה זו מבארת דיני פתיחת חלון או דלת לחצר שהוא שותף בה עם
אחרים: לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין שהוא שותף בה, משום
שהוא מזיק את שותפיו בראייתו היזק ראייה. וכל שכן שאין לפתוח חלון
לחצר שהוא אינו שותף בה.
המשנה מבארת דין נוסף: לקח – קנה בית בְּחֶצֶר אַחֶרֶת הסמוכה לחצר
שהוא שותף בה, לא יפתחנה לעשות לה פתח לביתו על מנת שיוכלו
לעבור דרכו בְּחֶצֶר השותפין, אף שיש לו בה חלק, משום שהוא מרבה בזה
על בני החצר טורח אורחים שיעברו דרך חצירות.
המשנה מבארת חידוש נוסף: בנה עלליה על גבי ביתו לא יפתחנה – לא
יפתח פתח מהעליה לחצר השותפין, שעל ידי כך הוא מרבה את העוברים
בחצר.
מבארת המשנה אופן שאפשר לבנות בבית שבחצר השותפין: אלא אם
רצה להוסיף חדר או עליה על ביתו, בונה את החדר לפניו מביתו – בתוך
ביתו, כלומר מחלק את ביתו לשני חדרים, ובונה עלליה על גבי ביתו –
בונה תקרה בתוך ביתו כעין יציע, ומחלק את ביתו לגובה כדי שתהיה שם
עליה בלי להוסיף על ביתו, ופותרה לתוך ביתו – ופתח המעבר לעליה
הוא בתוך ביתו, כיון שלא הוסיף על ביתו כלום, אלא חילקו במחיצות
מבפנים, ובתוך ביתו יכול להכניס כמה אנשים שירצה.

גמרא

הגמרא מקשה מדוע האיסור לפתוח חלונות הוא רק בחצר השותפין.
מקשה הגמרא: מאי איריא – מדוע נקט התנא שאסור לפתוח חלון דווקא
לחצר השותפין, שמזיק את הרבים, הלא אפילו לחצר חבירו שמזיק את
היחיד, גמי לא – גם אין לפתוח חלון. מתרצת הגמרא: התנא במשנה בדרך
של לא מיבעיא קאמר – אמר דין זה, כלומר, לא מיבעיא – אין צריך לומר
לחצר חבירו דלא – שאין לפתוח לשם חלונות, אלא לחצר השותפין היינו
אומרים שמותר משום דאמר ליה הפתח לשותפו, סוף סוף הא קא בעית
אצטנועי מינאי בְּחֶצֶר – הרי בין כה וכה אינך יכול להשתמש בחצר אלא
בהצנע, שהרי כבר יש לי פתח לחצר, והחלונות אינם מוסיפים היזק. קא
משמע לן – משמיעה לנו המשנה, שאסור לפתוח חלון לחצר השותפין,
משום דאמר ליה השותף, עד האידנא – עד עכשיו רק בְּחֶצֶר הוה בעינא
אצטנועי מינך – הייתי צריך להצניע את עצמי ממך, אבל כשהייתי בבית
לא הייתי צריך לנהוג בהצנע, מפני שאין פתחינו מכוננים זה כנגד זה, אולם
השתא – עכשיו שאתה פותח חלונותיך אל מול פתח ביתי, אפילו בבית
גמי בעינא אצטנועי מינך – גם אצטרך לנהוג בהצנע מפניך, מפני
שחלונותיך גבוהים ותוכל לראות דרכם לתוך ביתי.
הגמרא מביאה ברייתא בדיון אחד מבני החצר שפתח חלון לחצר, ובני
החצר האחרים לא מחו בו מיד: תנו רבנן, מעשה באדם אחד שפתח
חלוניו לחצר השותפין, ולאחר זמן מחו בו שותפיו, וקא הפותח לפני רבי
ישמעאל בר רבי יוסי וטען שפתיחתו היתה ברשות בני החצר, מתוך שלא
מחו בו מיד כשפתח. אמר לו רבי ישמעאל בר רבי יוסי, החזקת בני
החזקת, כיון שבני החצר לא מחו בתחילה, ומיד יש לך חזקה. וקא אותו
אדם לאחר מכן לפני רבי חייא, אמר לו רבי חייא, נגעית ופתחת את
החלון, בעת יגע ופתח אותו, שאף שלא מחו בעדך אין לך חזקה עד שלוש
שנים.
הגמרא מבארת שיש אופן שאף רבי חייא מודה שיש חזקה מיד: אמר רב
נחמן,

ויכול בעל החצר למחות במי שרוצה להוציא את הזיו לחצירו, כדי שלא
ימלא את אויר חצירו, ואין זה נחשב 'זה נהנה וזה אינו חסר', שהרי הוא
חסר בכך שמזיקו בראיה, כפי שיתבאר בגמרא. אך אם היה הזיו בולט לתוך
חצר חבירו פחות מִטֵּפֶת, אין לו חזקה, ויכול בעל החצר לבנות בנין
ולסתור את הזיו, שכיון שפחות מטפח אינו דבר חשוב אין בעל הבית מקפיד
עליו, ולכן לא מחה. וכן אין הוא יכול למחות, ובגמרא יבואר מי הוא
שאינו יכול למחות במי.

גמרא

שנינו במשנה שזיו בשיעור טפח יש לו חזקה, הגמרא מביאה דין בענין זה:
אמר רבי אסי, אומר רבי מני, ואמר רבי יעקב, אומר רבי מני,
אם החזיק בטפח, החזיק בארבעה טפחים. ובפשטות משמע שבאופן
שהחזיק בטפח שבוטל לתוך חצר חבירו, יכול להוציא את הזיו עד אורך
ארבעה טפחים. ולכן שואלת הגמרא, מאי קאמר, כלומר, הרי זה ודאי לא
יתכן, שהרי אם נתרצה לו להוציא זיו טפח לא התרצה ליותר מכך, ומדוע
הוא רשאי להוציא יותר ממה שהחזיק.
משיבה הגמרא: אומר אביי, הכי קאמר רבי מני, אם החזיק בזיו שהוא
רוחב טפח, ובוטל הוא לתוך חצר חבירו בְּמִשְׁךְ [באורך] (ארבע)
[ארבעה] טפחים, החזיק אף ברוחב (ארבע) [ארבעה] טפחים, ורשאי
להרחיב את הזיו עד ארבעה על ארבעה טפחים. וטעמו של דין זה, שכיון
שהניח לו אורך של מקום חשוב נתרצה לו אף ברוחבו, שאין מקום חשוב
אלא ארבעה על ארבעה.
שנינו במשנה: זיו שהוא פחות מִטֵּפֶת אין לו חזקה ואינו יכול למחות.
הגמרא מבררת על מי נאמר במשנה 'ואינו יכול למחות': אומר רב הונא,
לא שנו שאינו יכול למחות, אלא בעל הגג [שהוא בעל הזיו] הרוצה למחות
בבעל החצר מלהשתמש בזיו, שהוא אינו יכול למחות, לפי שהחצר
נמוכה מהזיו ולא יזיקנו בראיה. אבל בעל החצר בבעל הגג יכול למחות
שלא יוציא זיו, אפילו אם הוא פחות מטפח, וכן שלא ישתמש בזיו שהוציא
כבר, מפני שבעל הגג הוא עליון, וכשיבא להשתמש בזיו יראה בחצר, ויש
בוז היזק ראייה. ואילו רב יהודה אומר אפילו בעל חצר בבעל הגג אינו
יכול למחות.
הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם בדין 'היזק ראייה'. שואלת הגמרא:
לימא – האם נאמר שרב הונא ורב יהודה בְּחֶזֶק ראייה קמיפלגי, דמר –
שרב הונא סבר שהזיק ראייה שמייה חזק, ולכן יכול בעל החצר למחות
בבעל הגג שלא יוציא זיו לתוך חצירו, וכן שלא ישתמש בזיו קיים, ומר –
ורב יהודה סבר, לאו שמייה חזק, ולכן אין בעל החצר יכול למחות בו.
דוחה הגמרא: לא – אין זו מחלוקתם, אלא דבולי עולמא סוברים שהזיק
ראיה שמייה חזק, ושאני קאמר – ושונה הדבר כאן, שלדברי רב יהודה אין
בעל החצר יכול למחות בבעל הגג מלהוציא זיו לחצר, כיון דאמר ליה בעל
הגג לבעל החצר, אינני מזיק כלל בראיה, שהרי הזיו שבוטל מהגג שלי
לתוך חצירך, לְתַשְׁמִינָהּ לא תו – לתשמיש ובגון להניח עליו כלים
וכדומה) אינו ראו, וממילא אין לך לחשוש שבשעה שאשתמש בזיו אביט
לחצירך, ולמאי תו – לאיזה שימוש הוא כן ראו, לְמַתְלָא ביה מיד –
לתלות בו חפץ כל שהוא, ומשימוש זה לא יהיה לך היזק ראייה, מפני
שמהדרנא אפאי ותלינא ביה – שאחזיר את פני, כדי שלא אראה בחצירך,
ואתלה בו, ואין לך לחשוש שבשעה שאתלה לא אחזיר את פני ואביט
בחצר, שכיון שיש בידי אפשרות לתלות בלי להסתכל, אם יראו אותי
מסתכל בחצר, ידעו כולם שעשיתי שלא כהוגן ואבוש בפניך.
מבארת הגמרא את טעמו של רב הונא: ואידך – ורב הונא שאסר, סובר
שמכל מקום אומר ליה בעל החצר לבעל הגג, זימנין דבעית – פעמים
שתהיה מיוחד שמא תיפול מן הגג כשתתכופף אל הזיו, ומחמת כן תביט
לחצירי, ולכן אני חושש שאף כשלא תהיה מיוחד באמת, לא תמנע

לא נחלקו התנאים אלא לענין פתיחת חלון, וְלִסְתָּמוֹ – אבל לענין סתימת חלון, כגון אם היה לאדם חלון פתוח לחצר במשך שלוש שנים, ובא שותפו ובנה קיר מול החלון, לְאִלְתָּר – מיד הָיוּ חֻקָּה לזה שבנה את הכותל, ואין צריך שישתוק במשך שלוש שנים, משום שֶׁאֵין אָדָם עֲשׂוֹי שְׁפוֹתָמִים את אָוְרוֹ בְּפָנָיו וְהוּא שוֹתֵק, אלא מוחה הוא מיד, וכיון ששתק, משמע שהוא מודה שמתחילה החזיק בחלון שלא כדין.

שנינו במשנתנו: לְקַח בֵּית בְּחֶצֶר אַחֲרֵת לֹא יִפְתָּחֶנּוּ לְחֶצֶר הַשּׁוֹתֵפִין. מבררת הגמרא: מָאֵי מַעֲמָא – מה הטעם שלא יפתחנו לחצר השותפין. מבארת הגמרא: מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַבֵּה עֲלֵיהֶם – על בני החצר אֶת הַדֶּרֶךְ – בני אדם העוברים דרך חצרם, ואין צניעות לבני החצר. מקשה הגמרא: אִמָּא כִּפְא, אִלָּא אִם רָצָה, בּוֹנֶה אֶת הַדֶּרֶךְ לְפָנֶיךָ מִבֵּיתוֹ וּבּוֹנֶה אֶת הַעֲלִיָּה עַל גְּבִי בֵּיתוֹ. ואם הטעם ברישא משום ריבוי אנשים שישתמשו בחצר, יקשה, וְהִלָּא אף כשבונה חדר בתוך ביתו ועליה על גבי ביתו הוא מְרַבֵּה עֲלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ, שהרי יש בביתו דיירים נוספים. מתרצת הגמרא: אִמָּר רַב הוּנָא, מָאֵי – מה ששנינו שבונה דֶּרֶךְ בתוך ביתו, אין הכוונה שיכול לבנות מבחוץ, אלא שְׁחַלְקוּ את ביתו בְּשָׁנִים ובנה מחיצה באמצעו, וּמָאֵי – ומה ששנינו שיכול לבנות עֲלִיָּה על גבי ביתו, אין הכוונה שיכול לבנות קומה מעל ביתו, אלא שבונה אִפְתָּאֵי – יציע, כלומר מחלק את גובה חדרו במחיצה. וכיון שלא הוסיף על דירתו מבחוץ, יכול לעשות זאת אף שעל ידי זה הוא מרבה דירון בחצר, שהרי מותר לו להביא הרבה אנשים לתוך ביתו.

משנה

משנה זו עוסקת בשותף שיש לו חזקה שפתחו פתוח לחצר, והוא רוצה לפתוח את הפתח במקום אחר: לֹא יִפְתָּח אָדָם מִבֵּיתוֹ לְחֶצֶר הַשּׁוֹתֵפִין, פֶּתַח בְּגִנֵּי פֶתַח שֶׁכֵּנו, וְחֵלּוֹן בְּגִנֵּי חֵלּוֹן שֶׁכֵּנו, אלא צריך להרחיק מעט את חלונו שלא יהיה מול חלון חבירו, ולא יראה לתוך ביתו. דינים נוספים בענין פתיחת דלת וחלון: הִיָּה הפתח או החלון קָמוֹ, לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל. היה לו פתח אַחֶר, לֹא יחלקו ויעֲשֶׂנוּ שְׁנֵים – שני פתחים. אֲכָל פּוֹתֵחַ הוּא לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים פֶּתַח בְּגִנֵּי פֶתַח וְחֵלּוֹן בְּגִנֵּי חֵלּוֹן שֶׁל בֵּית אֲחֵר הנמצא בצידיה השני של רשות הרבים. הִיָּה הפתח לרשות הרבים קָמוֹ, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גְדוֹל, וְכֵן אִם הָיָה לוֹ פֶתַח אַחֶר לרשות הרבים, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנֵים.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע אסור לפתוח פתח מול פתח חבירו. מבררת הגמרא: מִנְּתֵי מִילֵי – שאין לפתוח פתח מול פתח חבירו. משיבה הגמרא: אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאִמָּר קָרָא (נמדר כד ז') יִשְׂאֵל בְּלָעַם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן לְשִׁכְטִיו, מַה רָאָה בלעם, רָאָה שֶׁאֵין פֶּתַח אֶהְיֶיהֶם מְכוּוֹנִין זֶה לָזֶה, אִמָּר בלעם, רָאוּן הִלְלוּ שֶׁתִּשְׁרַח עֲלֵיהֶם שְׂכִינָה, ולכן בירכם ואמר (שם כד ה') מַה טָבוּ אֶהְיֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל. ומתנה ישראל היה כחצר השותפין שהרי לא היתה רשות הרבים אלא במתנה ליה, ומוכח שיש להרחיק בחצר השותפין שלא יהיו הפתחים מכוונים.

שנינו במשנתנו: הִיָּה הפתח או החלון קָמוֹ, לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל. מבארת הגמרא: סָבַר רַבִּי בְרַחְמֵי לְמִימַר – לומר, שאם יש לו פתח בְּרַחְמֵי – ברוח ארבע אמות לא יִשְׁוִיָּה בְּרַחְמֵי – לא יעשו שמונה אמות, משום דְּקָא שְׁקִיל תַּמְנֵי – שעל ידי כך הוא נוטל שמונה אמות בְּחֶצֶר, וכשהפתח היה ארבע אמות נטל רק ארבע אמות בחצר, אֲכָל אִם יש לו פתח בְּרַחְמֵי – ברוח שתי אמות, לִישׁוּיָה בְּרַחְמֵי שְׁפִיר דְּמִי – מותר לו להרחיבו ולעשותו ארבע אמות, מפני שגם כשהפתח היה ברוח שתי אמות היו לו בחצר ארבע אמות כנגדו, ואינו מפסיד כלום לשותפו. אִמָּר לִיָּה רַבָּא, לעולם גם פתח של שתי אמות אסור לעשותו ארבע אמות, משום שְׂמִיץ אִמָּר לִיָּה – יכול השותף לומר לו, בְּפִיתְחָא וּזְמָרָא – בפתח קטן מְצִינָא לְאַצְטִנוּעֵי מִיָּנָה – אני יכול להצטנע ממך, אולם בְּפִיתְחָא רַבָּה – בפתח גדול לֹא מְצִינָא אֲצִטְנוּעֵי מִיָּנָה – איני יכול להצטנע ממך.

שנינו במשנתנו: אם היה לו פתח אַחֶר לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנֵים. מבארת הגמרא: סָבַר רַבִּי בְרַחְמֵי לְמִימַר – לומר, שאם יש לו פתח בְּרַחְמֵי – ברוח ארבע אמות לֹא לִישׁוּיָה תְּרִי – לא יעשו שני פתחים בְּנֵי תְּרִי תְּרִי –

שכל אחד מהם ברוחב שתי אמות, משום דְּקָא שְׁקִיל תַּמְנֵי – שעל ידי כך הוא נוטל שמונה אמות בְּחֶצֶר, וכשהפתח היה אחד היו לו רק ארבע אמות בחצר, אֲכָל אִם יש לו פתח בְּרַחְמֵי – ברוחב שמונה אמות, לִישׁוּיָה בְּנֵי אַרְבָּעֵי אַרְבָּעֵי שְׁפִיר דְּמִי – מותר לו לחלקו לשני פתחים ברוחב ארבע אמות, מפני שגם כשהפתח היה אחד היו לו בחצר שמונה אמות כנגדו, ואינו מפסיד כלום לשותפו. אִמָּר לִיָּה רַבָּא, לעולם גם פתח של שמונה אמות אין לחלקו לשנים, משום שְׂמִיץ אִמָּר לִיָּה – שיכול השותף לומר לו, בְּפִיתְחָא – בפתח אחד מְצִינָא אֲצִטְנוּעֵי מִיָּנָה – יכולתי להשתמש בחצר בצנעה כשהפתח היה נעול. אולם בְּפִתְרִי – בשני פתחים לֹא מְצִינָא אֲצִטְנוּעֵי מִיָּנָה – איני יכול להשתמש בחצר בצנעה, שגם אם פתח אחד נעול, הפתח השני עלול להיות פתוח.

שנינו במשנתנו: אֲכָל פּוֹתֵחַ הוּא לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים פֶּתַח בְּגִנֵּי פֶתַח. מבארת הגמרא: הטעם שמותר לפתוח פתח לרשות הרבים כנגד פתח בית אחר, הוא משום דְּאִמָּר לִיָּה פוֹתֵחַ הפתח לשכנו, סוֹף סוֹף הָא בְּעִית אֲצִטְנוּעֵי – הינך צריך לנהוג בצניעות מחמת בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים הַרואים לתוך ביתך דרך הפתח, ומחמת רובבי גמלים וסוסים הרואים לתוך ביתך דרך החלונות, וכיון שכך לא הוספתי לך היזק בפתיחת הדלת והחלון.

משנה

משנה זו מבארת דברים שאין לעשותם משום שעלולים לחזיק ברשות הרבים: אֵין עוֹשִׂין חֲלָל תַּחַת רִשּׁוֹת הָרִבִּים, כגון בורות – חלל עגול וּשְׁחִין – חלל ארוך וצר וּמְקוֹרוֹת – חלל מקורה בקירוי, ואף שמכסה את החלל, יש לחשוש שהכיסוי יתלע ויפול ובני אדם ינזקו מהחלל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְתִיר אִם כִּסְהוּ בכיסוי חזק דיו כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה עֲגֻלָּה מְחֻלְקֶת וּמְעוֹנָה אֲבָנִים על הכיסוי ולא יפול, ואין לחשוש שמא יתלע ויפול. דִּין נוסף: אֵין מוֹצִיאִין זֵיוִן – קורות קטנות וּגְזוּזֵימָרְאוֹת – קורות גדולות מִבֵּיתוֹ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, משום שיש לחשוש שבני רשות הרבים יכשלו בהם. אִלָּא אִם רָצָה להניח קורות מן הכותל לחוץ, בּוֹנִים לְתוֹךְ שָׁלוֹ – בונה את הכותל בתוך רשותו, וּמוֹצִיא את הקורות לתוך רשותו. לָקַח – קנה חֶצֶר וּבָה זֵיוִן וּגְזוּזֵימָרְאוֹת הבולטים מהכותל, ואינו יודעים האם הכותל בסוף החצר והזיוין ברשות הרבים, או שהכותל בתוך החצר וגם הזיוין בתוך רשותו, תְּרִי זֵי – מקום הזיוין והגזוזטראות בְּחֻקָּתָה שהיא של לוקח, מפני שטוענים ללוקח שהמוכר כנס לתוך שלו.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חכמים שאסרו לחפור ברשות הרבים. מבארת הגמרא: וְרַבֵּנן שאסרו לעשות חלל גם אם מכסו במכסה חזק, טעמם משום שזִמְנִין דְּמַפְסַחִית – פעמים שיכול המכסה להתלע וְלֹא אֲדַעְתִּיהּ – ולא ישימו לב לכך בני רשות הרבים, ויפלו לבור.

שנינו במשנתנו: אֵין מוֹצִיאִין זֵיוִן וּגְזוּזֵימָרְאוֹת לרשות הרבים וְכוּ'. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַבִּי אֱמִי הָוֶה לִיָּה זֵיוָא – היה לו זיו בכותל דִּהְוָה נְפִיק לְמִבֹּאֶה – שהיה יוצא למבוי שבו הולכים בני החצירות שסביבו, וְהָוֹא נִבְרָא נְמִי – והיה גם אדם אחר דִּהְוָה לִיָּה זֵיוָא דִּהְוָה מְפִיק לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים – שהיה לו זיו שהיה יוצא לרשות הרבים. ו(הוּו) קָא מַעֲבְבִי עֲלֵיהּ – והיו מוחים בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים) באותו אדם. אֶתָּא – בא לְקַמְיָה דְּרַבִּי אֱמִי – לפני רבי אמי לשאול האם הוא מחויב להסיר את הזיו, אִמָּר לִיָּה רַבִּי אַמִּי, זֵיל קוּץ – לך וחתוך את הזיו. אִמָּר לִיָּה אוֹתוֹ אֲדָם, וְהָא מִרְ נְמִי אִתִּי לִיָּה – הלא גם לך יש זו היצא למבוי ואינך חותכו. הָשִׁיב לוֹ רַבִּי אַמִּי, דִּידִי לְמִבֹּאֶה מְפִיק – הזיו שלי למבוי הוא יוצא וּבְנֵי מִבֹּאֶה מְחֻלִּין נְבָאִי – ובני המבוי מוחלים לי עליו, אבל דִּידֶךָ – הזיו שלך, לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים מְפִיק – הוא יוצא, וּמָאן מְחִיל נָפֶךְ – ומי מוחל לך עליו, כלומר, אין כל בני רשות הרבים מצויים אצלך כדי למחול.

הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: רַבִּי יֵנָאי הָוֶה לִיָּה – היה לו אֵילִן הַנוֹטָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, הָוֶה הָהוּא נִבְרָא – והיה אדם דִּהְוָה לִיָּה נְמִי – שגם לו היה אֵילִן הַנוֹטָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים. אֶתָּא – באו בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהָוֶה קָא מַעֲבְבִי עֲלֵיהּ – ומוחו בו, אֶתָּא לְקַמְיָה דְּרַבִּי יֵנָאי – בא לפני רבי ינאי לשאול האם הוא מחויב לקצוץ את ענפי האילן, אִמָּר לִיָּה רַבִּי יֵנָאי,

בבא בתרא. פרק שלישי – חזקת הבתים דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קט

ולסתום – אם החזיק בחלון שלש שנים בחצר השותפין, ובא חבירו וסתמו, שבנה כותל כנגדו הווא שתק – לאלתר הווא חזקה לזה הסותם, שלא יפתח עוד חבירו אלא ברשותו. וחזקת שלש שנים שהיה חלונו פתוח אינה כלום, מאחר ששתק כשסתמו זה. שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק – ומדשתק, אודיי אודי ליה דשלא כדן החזיק מעיקרא. שמרבה עליהן את הדרך – שרוב בני אדם יוצאין ונכנסין עכשיו בחצר יותר מבתחלה, וליכא צניעות כדמעיקרא. והלא מרבה עליהן את הדרך – בבנין עליה זו שלא היתה שם קודם לכן, הווא מכניס לתוכה דיוורין, לכד דיוורין שבביתו. אף על פי שכולן נכנסין ויוצאין בחצר מאי – בונה החדר דקתני מתניתין – לא בונה ממש כדקאמר, אלא שחלקו חדר שלוש שנים, שעשה מחיצה באמצעיתו להושיב שם דיוורין מרובין. דבדבר זה יש לו רשות, שיכול למלאות כל ביתו דיוורין. ומאי עליה אפתא – "יציצ" מפרשי לקמן (פרק המוכר את הבית): אפתא. ואמרין: שלש שמות יש לה: יציצ צלע ותא. ומוכח ההם מקראי דהיינו בנין נמוך בצדי הבית או מאחוריו, ואינו שוה לגג הבית. ומתניתין חבי קתני: ובונה עליה על גביו דהווא חדר שלפנים מביתו, דהיינו נמי שחלקו בגבחו ועולה דרך ארובה מן החדר להדיא עליה, דהיינו יציצ, שהרי אחורי הבית הוא, והלכך קרי יציצ. וגם בני יציצ אשכחן כי האי גוונא תחתיים שנים ושלישים, כדכתיב "הצלע התיכונה וכתוב ובלולים יעלו על התיכונה ומן התיכונה" וגו' (מלכים א' ו'). והלכך אין כאן תוספת בנין כלל, לא בחדר ולא בעליה, חדר – היינו שחלק רחבו של חדר ועשאו שני חדרים קצרים, וכן עליה – שבנה מעיבה באמצעית גבהו של חדר, ונמצאת עליה בנויה מאיליה. משנה לא יפתח אדם לחצר השותפין – אפילו היכא דיש לו חזקה. חלון כנגד חלון – אלא משהו ירחיק זה שלא כנגד זה. ותעם – משום צניעות. כולה מתניתין מפרש בגמרא. גמרא וירא את ישראל שוכן – ראה היאך שוכנים, ולפיכך אמר "מה טובו אהלך" וגו', שאין פתחי אהליהם מכוונים. ומחנה ישראל בחצר השותפין דמי, דלא היה רשות הרבים אלא במחנה לוי, כדאמרין במסכת שבת (צו, ב). אמר ראוין הללו כו' – מדכתיב ההם "מה טובו אהלך" קרייך. סבר רמי בר חמא למימר – דמאי דקתני: חזקתן לא יעשו גדול – היינו דאי הוה פתח בר ארבע אמות רחב – לא ירחיבו לשמונה אמות. דקמפסיד לבעלי החצר, דקשקיל השתא תמני אמות בחצר כנגד כל הפתח. באורך ארבע אמות רחוק מן הפתח. כדאמרין בפרק ראשון (לעיל יא, א): היה רחב שמנה – נטל שמנה אמות באורך החצר כנגד רוחב כל הפתח. ואילו מעיקרא לא הוה שקיל אלא ארבע אמות. אבל לצניעותא לא הוה חיש רמי בר חמא, דכי היכי דמצטנעי מפתח קטן מצטנעי מפתח גדול. בר תרתי – דשקיל נמי ארבע אמות בחצר כבר ארבע, כדאמרין: נתון לכל פתח ארבע אמות. לישוייה בר ארבעי – דלא מפסיד לחבריה מידי, דמעיקרא נמי הוה שקיל ארבע אמות בחצר. לישוייה תרין בני ארבעי – דהשתא נמי לא שקיל אלא תמני בחצר כמעיקרא, ולא צטנעי נמי לא חיישינן, דמה לי שמונה אמות בפתח אחד מה לי שמונה אמות חלוקות לשני פתחים בשני מקומות? מכל מקום שמונה אמות יש לו פתחות לחצר. בחד פיתחא מצינא איצטנעי – כשהוא נעול יכולני להשתמש בחצר, אי נמי להשתמש שלא כנגדו. אבל בשני פתחים לא מצינא לאיצטנעי כל כך, דאפילו אם האחד נעול – השני יהיה פתוח. סוף סוף הא בעית איצטנעי מבני רשות הרבים – שרואין בביתך דרך פתח הבית. ורובי סוסים וגמלים רואין בתוך חלונותיו. משנה אין עושין חלל תחת רשות הרבים – ואף על גב דמקבל עליה כל היזקא דאתי מחמתיה. שאין רצונם של בני אדם לזוץ וליריד לדין על עסקי ממנו. ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל: בורות שיחין ומערות. רבי אליעזר מתיר – אלא שיכסוהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת. דרבי אליעזר אול בתר השתא, ולא חיש לשמונה היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול. והכי אמרין בבבא קמא (נב, ב). וזיין – קורות קטנות. גוויציאות – קורות גדולות הכוללות מן הבית לחוץ, ואיכא למיחש פן יכשלו בהם בני רשות הרבים. והלכך אין מוציאין, דהא כל בני רשות הרבים ליתנהו גביה דלמיחלו. כונס לתוך קרקע שלו – את כותלו, ומניח מקרקעו לחוץ כשיעור הצנאת זיזין, ומוציא. ובה זיזין וגוויציאות – הכוללות לרשות הרבים. הרי זו בחזקתה – דטענינן ללוקח, ואומרים: אימר כונס לתוך שלו היה. אבל המוכרה לו, שהוציא הזיזין – הוא היה צריך להביא עדים שכנס לתוך שלו, או שישעון "שני חזקה החזקתי וכנסתי לתוך שלי", דהווא לה חזקה שיש עמה טענה. אבל לוקח לא צריך למיטען מידי, אלא: "כך לקחתיה", ואין צריך לטעון היאך הוציא המוכר את הזיזין לחוץ לרשות הרבים. דטענינן לירוש וטוענינן ללוקח. גמרא ורבנן – דאסרי, סברי: לא אולנין בתר השתא. וחיישינן משום דזימנין דמתלעי מתוכו ויפחות, ולאן אדעתיה דעובר ברשות הרבים, ויעבור ויפול. מפיך למבואה – מוציא למבואה, והמבוי מקום הלוך כל בני החצירות הוא. הווי מעכבי עילוייה בני רשות הרבים – שנופיו מוזיקל לגמול ורובו.

נפלה אינו חוזר ובונה אותה — השתא סלקא דעתך דעתך דבית שבנה בזמן שבית המקדש קיים, ונפלה — חוזר ובונה, ובשלוק חצר המסוידת — הרי זו בחזקתה, דכל זמן שהיא קיימת יש לנו לתלות שבויתר עשה, בזמן שבית המקדש קיים. אבל כשנפלה — תלינן שבאיסור נעשית, לאחר חורבן, ומשום הכי פריך ארב הונא: אמאי חוזר ובונה אותה? כיון דנפלה — אית לן למיתלי שבאיסור

הוציא ומנשא: איסורא שאני, דאפילו דאי נבנה בחיזר, כי נפלה — אסור לבנותה וליסדי. **מים** לא נשתה וכו' שתקו — ואם תאמר: אמאי לא אהדרו דאפשר במי בורות, דפסולין לניסוך, כדמשמע בסוכה (מח, א)? ואומר רבינו יצחק: דדבר דהוי ממין שעושין בו ניסוך חשיב כמו דבר עצמו. דאי לאו הכי — תקשה: דישתו וין מבושל דפסול לנסכים, ואין להקשות: דאפשר במי תותים וין תפוחים שלא היו יכולין לסבול שלא לשתות בלא מים.

דין הוא שגזר על עצמנו שלא לישא נשים — תימה: הכתיב "פרו ורבו" ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר. והיינו "ורעו של אברהם בלה" — שלא יולד אלא בן ובת. **מוטב** שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין — בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמחה בהן אם לאו — צריך למחות, כדמוכח בפרק "במה ובהמה" (שבת נה, א) דאמרה מדת הדין: אם לפניך גלוי — לפניהם מי גלוי? ונענשו. אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו — אמרינן: מוטב שיהיו שוגגין וכו'.

הדרן עלך חזקת הבתים

המוכר

רווחא, הקא הא איפא רווחא. "לקח חצר ובה וזין וגו' וטראות" — הרי היא בחזקתה. **אמר רב הונא:** נפלה — חוזר ובונה אותה. **מיתבי:** אין מסידיין ואין מכירין ואין מפייחין בזמן הזה. **לקח חצר מסיידת, מכוירת, מפויתת** — הרי זו בחזקתה; **נפלה** — אינו חוזר ובונה אותה — איסורא שאני. **הנו רבנן:** לא יסוד אדם את ביתו בפסיד, ואם עירב בו חול או תבן — מותר; **רבי יהודה** אומר: עירב בו חול — הרי זה טרנסיד ואסור, תבן — מותר. **הנו רבנן:** כשחרכ הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות וין, נטפל להן רבי יהושע, **אמר להן:** בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין וין? **אמרו לו:** נאכל בשר, שפמנו מקריבין על גבי מזבח ועכשיו בטל? **נשתה וין, שפמנסין על גבי המזבח ועכשיו בטל?** **אמר להם:** אם בן, להם לא נאכל, **שכבר בטלו מנחות** — אפשר בפירות. — פירות לא נאכל, **שכבר בטלו בפירות** — אפשר בפירות אחרים. — מים לא נשתה, **שכבר בטל ניסוך המים שתקו.** **אמר להן:** בני, בואו ואומר לכם: **שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר** — שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר — שאין גזרין גזירה על הצבור אלא אם בן רוב צבור יכולין לעמוד בה; **דכתיב:** "במארה אתם נארים ואחר אתם קבעים הגוי בלו"; **אלא כך אמרו חכמים:** סד אדם את ביתו בפסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? **אמר רב יוסף:** אמה על אמה. **אמר רב חסדא:** בגוד הפתח. **עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט.** מאי היא? **אמר רב פפא:** פסא דהרסנא. **עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט.** מאי היא? **אמר רב:** בת צדעא, שנאמר: "אם אשכחך ירושלם תשכח מיני. תדבק לשוני לחפי" וגו'. **מאי "על ראש שמחתו"?** **אמר רב יצחק:** זה אפר מקלה שבראש חתנים. **אמר ליה רב פפא לאביי:** הויא מנה לה? — במקום תפילין, שנאמר: "לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר". וכל המתאבל על ירושלים — זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר: "שמחו את ירושלים" וגו'. **תניא,** **אמר רבי ישמעאל בן אלישע:** מיום שחרב בית המקדש, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות וין, אלא אין גזרין גזרה על הצבור אלא אם בן רוב צבור יכולין לעמוד בה; ומיום שפשטה מלכות הרשעה, שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אותנו ליפגם לשבוע תבן, ואמרי לה: לישוע תבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו בלה מאליה. **אלא הנה להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.**

הדרן עלך חזקת הבתים

ויל האידנא ותא למחר. בלילא שדר קציה לכהוא וידיה. למחר אתא לקמיה, אמר ליה: ויל קוץ. **אמר ליה:** הא מר נמי אית ליה אמר ליה: ויל חזו, אי קוץ ידי קוץ ידיך, אי לא קוץ ידי לא תקוץ אתה. **מעיקרא מאי סבר ולכסוף מאי סבר? מעיקרא סבר:** ניהא להו לבני רשות הרבים, דיתבי בטויליה. **כיון דחזו דקא מעפבי, שדר קציה.** — ולימא ליה: ויל קוץ ידיך והדר אקוץ ידי — משום דריש לקיש, **דאמר:** "התקוששו וקשו" — קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים. **"אבל אם רצה — פוגם לתוך שלו ומוציא."** **איבעיא להו:** פגם ולא הוציא, מהו שיחזור ויוציא? **רבי יוחנן אמר:** פגם — מוציא, וריש לקיש **אמר:** פגם — אינו מוציא. **אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא:** אסברה לך, להוציא — פולי עלמא לא פליגי דמוציא, פי פליגי — להחזיר בתלים למקומן, ואיפכא איתמר: **רבי יוחנן אמר:** אינו מחזיר, וריש לקיש **אמר:** מחזיר. **רבי יוחנן אמר אינו מחזיר — משום דרב יהודה,** דאמר רב יהודה: מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו. **וריש לקיש אמר מחזיר,** הני מילי הויא דליפא

המוכר

המוכר

ויל האידנא — שהיה רוצה לקשט עצמו תחלה, כדלקמן. **אי קוץ ידי** — אם שלי קצץ כבר. **כיון דחזו דמעפבי** — הבין שבשביל כבודו שותקין על שלו. **ולימא ליה ויל קוץ בו** — ואמאי אמר ליה "ויל האידנא" כו' התקוששו — הסר קש מבין עיניך תחלה, כמו "לקושש קש" (שמות ה). כלומר, קשוט עצמך. **איבעיא להו כנס** — לתוך שלו ולא הוציא עבשיו וזין, מהו שיחזור ויוציא לאחר זמן? **ממירנא דיתרה לבני רשות הרבים ואבד כחו,** או לא? **וריש לקיש אמר כנס אינו מוציא** — קא סלקא דעתך: לא יוציא עוד וזין, דאבד כחו. **ואיפכא איתמר** — דמוקמינן לרבי יוחנן כרב יהודה. **דהלכתא כוותיה,** וקיימא לן כרב יהודה בהך. **מצר** — שבין שתי שדות, שהחזיק בו, ודכא נמי — הרי החזיקו בהך גניסה. **איכא ריווחא** — כשיחזיר בתלים למקומן אכתי איכא כל רוחב רשות הרבים, וסתם רשות הרבים מרווח הוא. **הכי גריסין:** **אמר רב הונא נפלה בו** — אי נמי: ואם נפלה, ולא גרס "שאם נפלה", חוזר ובונה אותה — להוציא וזין כבתחלה. **אין מסידיין** — בית, משום אבל בית המקדש. **ואין מכירין** — צורות שצר בסיד. **ויש מפרשים** דהיינו נמי סיד, אלא שהכיר לבן יותר. **מפייחין** — צורות של מיני צבעונים. **נפלה אינו חוזר בו** — אלמא: כל בנן שאינו רשאי לעשות בתחלה, אם היה לו נפל — אינו חוזר ובונה. וגבי האמת וזין לרשות הרבים נמי, כיון דאי אפשר להוציא בתחלה, אם נפל אלא חזר ומוציא. **איסורא שאני** — מהחזיקא. **חול או תבן** — מנחה לבנונו. **טרנסיד** — בנן חזק טוב, ואף על פי שמחזיר קצת — אסור. **אפשר בפירות** — ויפה אמרה, ונפרש גם כן הלחם. **כפירות אחרים** — שאין מביאים ביכורים אלא משבעת המינין. **שכבר נגזרה גזירה** — חורבן, ונתחייבנו להתאבל, דכתיב "יששו אתה משוש כל המתאבלים עליה" (ישעיהו סו). **במארה אתם נארים** — קבלתם עליכם בגזירת ארור להביא המעשר אל בית האוצר, כדכתיב במלאכי (ג) "הביאו את כל המעשר" וגו'. ואף על פי כן — "ואותי אתם קובעים", אתם וגולית את המעשר ואת תרומה, כדכתיב חתם "ואמרתם במה קבענוך המעשר ודחורמה". **הני בולי** — כלומה, וכל קהיל כולו קיבלו את הגזירה. ומסתמא אם לא היו כולן יכולין לעמוד בה — לא היו מסכימין, ורובן ככולן, אלמא: לא חשיבא גזירה אלא אם כן רובן יכולין לעמוד בה. **אלא כך אמרו חכמים בו** — מסקנא דמילתיה דרבי יהושע היא. **כסא דהרסנא** — קערה של מאכל דגים משוגגין בשמן בסולת. **בת צידעא** = טנפ'ל, שרגילות לסוד שם ולהשיר שערן. **שנאמר אם אשכחך וגו'** — אבולחו קאי. **אפר מקלה** — אפר הכירה השרופה באש קרר כן. ומשום דאיכא אפר פרה נמי הוצרך לפרש כן. **פאר תחת אפר** — מכלל שהיו רגלין ליתן אפר במקום פאר, דהיינו תפילין, כדכתיב "פארך חבוש עליך" (יחזקאל כד). **לשבוע תבן** — מילה, שהיא לסוף שבועה. **ונמצא זרעו של אברהם אבינו בלה מאליה** — בענין טוב, ולא על ידי גרים, ומצות לא יבטלו עוד. **אלא הנה להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין** — במה שלוקחין נשים, שאינם סבורים שיש איסור בדבר. **ואל יהיו מזידין** — דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוהו, ונמצאו מזידין, הלכך לא גזרין.

הדרן עלך חזקת הבתים

משנה

בבא בתרא דף ס עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קיא

מרתצת הגמרא: **אִיסוּרָא שְׁאֵנִי** – איסור שונה מהזיק, דהיינו שאת החצר
המסודת אין לבנות שוב מפני שהוא עובר בזה איסור, אך את הכותל עם
הזוים מותר לו לבנות כיון שאין זה איסור אלא רק היזק לבני רשות הרבים.
בריייתא בענין זה: **תְּנֵי רִבְנָן, לֹא יִסּוּד אֲדָם אֶת בֵּיתוֹ בְּסִיד מִחֲמַת הָאֵבֶל**
על חורבן הבית, **וְאֵם עֵירֵב בּוֹ** – בסיד חול או תֵּבֶן שהוא מכהה את הצבע
הלבן של הסיד, מותר. **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עֵירֵב בּוֹ חוֹל חָרִי זֶה מְרַבֵּסִיד**
– בנין חזק וטוב, ולכן **אִיסוּר** לסייד באותו סיד, אבל אם עירב בו תֵּבֶן, מותר.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין אבל חורבן הבית: **תְּנֵי רִבְנָן, בְּשִׁחְרַב**
הַבֵּית פֶּעַם הַשְּׁנִיָּה, רַבּוּ פְּרֻשֵׁין בִּישְׁרָאֵל – נתרבו אנשים שהפרישו את
עצמם שלא לאכול בשר ושלא לשמות יין. **נִמְסַל לָהֶן** – חבר אליהם
רַבִּי יְהוֹשֻעַ וְאִמְרָן לָהֶן, בְּנֵי, מִפְּנֵי מָה אִי אֲתֵם אוֹכְלִין בְּשָׂר וְאִין אֲתֵם
שׁוֹתִין יִין, אֲמָרוּ לוֹ, וְכִי נֹאכַל בְּשָׂר שְׂמָמְנוּ הִיוּ מְקַרְבִּין עַל גְּבִי מִזְבֵּחַ
בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְעֵבְשִׂין בָּטָל – בטלו הקרבנות, וכי נשתה יין שהיו מנסכים
על גבי המזבח ועבשיו בָּטָל – בטלו הנסכים. **אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻעַ, אִם**
כֵּן גַּם לָחֶם לֹא נֹאכַל שְׁהָרִי בָּבֶר בָּטָלוּ מִנְחוֹת שְׁהָיוּ מִלְחָם. הִשִּׁיבוּ לוֹ, אֲבָן
יֵשׁ לַפְּרוֹשׁ גַּם מִלְחָם וְאִפְשָׁר לְהִיּוֹת נִיזוּנִים בְּפִירוֹת. אָמַר לָהֶם, גַּם פִּירוֹת
לֹא נֹאכַל, שְׁהָרִי בָּבֶר בָּטָלוּ בְּכּוּרִים שְׂבָאוּ מִפִּירוֹת. הִשִּׁיבוּ לוֹ, אֲבָן יֵשׁ
לַפְּרוֹשׁ גַּם מִפִּירוֹת וְאִפְשָׁר לְהִיּוֹת נִיזוּנִים בְּפִירוֹת אַחֲרֵים שְׂאִינִם מִשְׁבַּעַת
הַמִּינִים. אָמַר לָהֶם, גַּם מִיֵּם לֹא נִשְׁתָּה, שְׁהָרִי בָּבֶר בָּטָל נִיסוּךְ הַמִּיֵּם,
שְׁתֵּקוּ, שְׁהָרִי אִי אִפְשָׁר בְּלֹא מִיֵּם. אָמַר לָהֶן, בְּנֵי, בּוֹאוּ וְאָמְרוּ לָכֶם אֵת
הַדִּין, שְׁלֹא לְהִתְאַבֵּל כָּל עֵיקָר וְכָללָא אִי אִפְשָׁר, שִׁבְכָר נְגוּרָה גוּרָה –
גִּיּוּרָה הַחוּרָבן, וְנִתְחַיְבְּנוּ לְהִתְאַבֵּל עַל הַפְּסוּק (שְׁעִיָּה טו) 'שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מִשׁוֹשׁ
כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיְהָ, וְלִהְתְּאַבֵּל וְיִתֵּר מִדָּא אִי אִפְשָׁר, מִשׁוֹם שְׂאִין גּוֹזְרִין
גּוּרָה עַל הַצִּבּוּר אֲלֵא אִם כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהּ, וְזֶה לְמַדְנָו
מִדְּבַתֵּיכֶם (מִלֵּאכִי ג ט) 'בְּמִאֲרָה אֲתֵם נֹאדִים וְאִתִּי אֲתֵם קִבְעִים, הִנּוּי בְּלוֹ,
דְּהִינּוּ שְׂאִמְרָה קְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, קִיבַלְתֶּם עֲלֵיכֶם בְּגִיּוּרָה אַרּוּר
לְהִבִּיא אֶת הַמַּעֲשֶׂר אֶל בֵּית הָאֹצֵר, וְאֵף עַל פִּי כֵן אֲתֵם גּוֹזְלִים אוֹתִי וְאִינֶכֶם
מִבִּיֵּאִים אֶת הַמַּעֲשֶׂר וְאֵת הַתְּרוּמָה, וְכֹל הֵעַם קִיבַל אֶת הַגּוּיָרָה. וּמֵן הִסְתֵּם
אִם לֹא הִיוּ כֹל הָעָם יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּאוֹתָהּ גּוּיָרָה לֹא הִיוּ מִסְבִּימִים לְקַבְּלָהּ,
וְכִיּוֹן שְׂרׁוּבֵם כְּכֹלֵם מִשְׁמַע שְׁגִיזָּרָה שְׂאִין הַצִּבּוּר יְכוּל לַעֲמֹד בָּהּ אִינָה
גּוּיָרָה. אֲלֵא כִּד אָמְרוּ הַכִּבְּשִׁים בְּרִייתָא מִדּוּ הָאוּפוֹן הָרָאוּי לְהִתְאַבֵּל, כִּד
אָדָם אֶת בֵּיתוֹ מִשְׁשִׁיר בּוֹ דְּבָר מוּעָט – שִׁטַּח מוּעָט שְׂאִינוּ מִסּוּדִי,
זָכַר לְחוּרְבָן, מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְכִבְשָׁה צִרְךְ לְהַשְׁאִיר בְּלֹא סִיד. אָמַר רַב יוֹסֵף,
אֲמָה עַל אֲמָה, וְאָמַר רַב חֲסִדָּא, בְּגִידֵי הַתַּתָּה.
ממשיכה הבריייתא: **עוֹשָׂה אָדָם כָּל צִרְכֵי סְעוּדָה וּמִשְׁשִׁיר דְּבָר מוּעָט זָכַר**
לחורבן. מבררת הגמרא: **מָאִי הִיא** – מה הוא אותו דבר מועט. **אָמַר רַב**
פִּפְּא, כֶּסֶף דְּהִרְסָנָא – קערת מאכל דגים מוטוגים בשמנם ובסולת.
ממשיכה הבריייתא: **עוֹשָׂה – מִתְקַשֶּׁת אֲשֶׁה בְּכָל תְּכֵשִׁימֶיהָ וּמִשְׁשִׁירָתָה דְּבָר**
מוּעָט זָכַר לְחוּרְבָן. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מָאִי הִיא – מה הוא אותו דבר מועט.
אָמַר רַב, בֵּית צִרְעָא – אין לה לשים סיד בצד המצח שליד האוזן כדי
להשיר את שערותיה. וכל הדינים הללו נלמדים מהפסוק **שִׁנְאָמַר (תהלים**
קלז ה:) **אִם אֲשַׁבֵּחַךְ יִרְוֹשְׁלַיִם תִּשְׁכַּח יִמִּינִי, תִּדְּבַק לִשְׁוִי לְחִבִּי וְגו', אִם**
לֹא אֲזַכְּרֶיךָ, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי, וּמִכָּאן לְמַדְנָו
שִׁישׁ לְזָכֹר אֶת חוּרְבָן יְרוּשָׁלַם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָאִי – מִה נְלַמֵּד מִהֶמְלִים
'עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי'. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב יִצְחָק, זֶה אִפְרַיִם מְקַלָּה – אִפְרַיִם
שְׂרִיפָה שְׁנוֹתִים בְּרֹאשׁ חֲתָנִים זָכַר לְחוּרְבָן. אָמַר לִיה רַב פִּפְּא לְאַבְיִי,
הִיכָא מִנָּח לָהּ – הִיכֵן מְנִיחִים בְּרֹאשׁם שֶׁל הַחֲתָנִים אֶת הָאִפְרַיִם, בְּמִקְוֵם
שְׂמִינִיחִים בּוֹ תִּפְּלִין, שְׂנָאָמַר (ישעיה סא א) 'לְשׁוֹם לְאַבְיִי צִיּוֹן לְתֵת לָהֶם
פָּאֵר תַּחַת אֲפִי', וּמִשְׁמַע שְׂאִבְלִי צִיּוֹן הִיוּ שְׂמִים אִפְרַיִם מִמִּקְוֵם הַנִּחַת תִּפְּלִין.
ממשיכה הבריייתא: **וְכָל הַמִּתְאַבְּלֵי עַל יְרוּשָׁלַם זֻכָּה וְזֻזָּה בְּשִׁמְחָתָהּ,**
שְׂנָאָמַר (שם טו ט) 'שְׂמֹחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגו' וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֲהִבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּהָ
מִשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: **תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כֵּן**
אֲלִישֻׁעַ, מִיּוֹם שִׁחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דִּין הוּא שְׁנַנְזוּר עַל עֲצָמָיו שְׁלֹא
לְאַבֵּל בְּשָׂר וְלֹא לְשִׁתֵּי יִין, אֲלֵא שְׂאִין גּוֹזְרִין גּוּרָה עַל הַצִּבּוּר אֲלֵא אִם
כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוּלִין לַעֲמֹד בָּהּ. וּמִיּוֹם שִׁשְׁשָׁה מַלְכוּת הַרְשָׁעָה שְׁנוּרָתָה
עָלִינוּ גּוּיָרוֹת רַעוֹת וְקִשּׁוֹת, וּמִכְּמִלְתָּ מִמֶּנּוּ תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאִין מִנְחָה
אוֹתָנּוּ לִיכְנֵם לְשִׁבּוֹעַ תֵּבֶן – לַעֲשׂוֹת לְבָנֵינוּ בְּרִית מִלְּוָה, (וְאָמְרִי לָהּ – וִישׁ

וְיֵל הַאֲדִינָא וְהָאֲמָרָה לְךָ עֲכָשִׁי וְבֹא מִחָר, מִפְּנֵי שְׂרָצָה לְקַצּוֹן אֵת
אֵילָנוּ שְׁלוֹ, כְּמִבּוּאָר לְהִלָּן. בְּלִילִיָא שְׂדֵר – בְּלִילָה שֶׁלָּךְ רַבִּי יִנְאִי קִצְיִיָּה
לְהַחֲוֹא דִּידִיָּה – לְקַצּוֹן אֶת אֵילָנוֹ, לְמַחַר אֲתָא – בֹּא אוֹתוֹ אִדָם לְקַמִּיָּה –
לִפְנֵי רַבִּי יִנְאִי, אָמַר לִיה רַבִּי יִנְאִי, וְיֵל קוֹץ – לְךָ קַצּוֹן אֶת אֵילָנְךָ, שְׁבִנִי
רְשׁוֹת הָרִבִּים מִעֲכָבִים עֲלֶיךָ בְּדִין, אָמַר לִיה אוֹתוֹ אִדָם, הָא מֶר נְמִי אֵת
לִיה – הִרֵּג גַּם לְךָ יֵשׁ אֵילָן הַנוּטָה לְרְשׁוֹת הָרִבִּים, וּמִדּוּעַ אֲתָה אוֹמֵר לִי
לְקַצּוֹן אֶת אֵילָנִי, אָמַר לִיה רַבִּי יִנְאִי, וְיֵל חוֹ, אִי קוֹץ דִּידִי – לְךָ רֹאה, אִם
אֵילָנִי קַצּוֹן קוֹץ דִּידִי – קַצּוֹן אֶת שְׁלֹךְ וְאִי לֹא קוֹץ דִּידִי – וְאִם אֵילָנִי אֵינוֹ
קַצּוֹן לֹא תְקוֹץ אֶת – אֵל תְּקַצּוֹן גַּם אֲתָה אֶת שְׁלֹךְ.
הגמרא מבארת את דעת רבי ינאי. שואלת הגמרא: **מַעֲיָקָא – בתחילה**
שְׂרִיבִי יִנְאִי הִנִּיחַ אֶת אֵילָנוֹ נוֹטָה לְרְשׁוֹת הָרִבִּים מָאִי כָבֶר, וְלִכְסוּף שְׂקַצְעוֹ
מָאִי כָבֶר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מַעֲיָקָא – בְּתַחֲלִילָה כָבֶר שְׁנִיָּה לָהּ – שִׁנָּה
לָהֶם לְבָנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים בְּאֵילָן זֶה מִפְּנֵי דִּידִיָּה בְּטוּלָה – שֶׁהֵם יְכוּלִים
לִשְׁבֹּת בְּצִילוֹ, וְאַחֲרַיִךְ כֵּן יִינָן דִּחָא דְקָא מַעֲכָבִי – שְׂרָאָה שְׁבִנִי רְשׁוֹת
הָרִבִּים מִעֲכָבִים עַל אוֹתוֹ אִדָם שְׂאֵילָנוֹ נוֹטָה לְרְשׁוֹת הָרִבִּים, הִבִּין שִׁגֵּם
בְּאֵילָנוֹ אִין נָח לְבִנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים, אֲלֵא שְׂאִינִם מִיָּחִים בּוֹ מִשׁוֹם כְּבוֹדוֹ,
לְפִיכָךְ שְׂדֵר קִצְיִיָּה – שֶׁלָּךְ לְקַצּוֹן אֶת אֵילָנוֹ. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלִיָּמָא לִיה
– יֹאמַר רַבִּי יִנְאִי לְאוֹתוֹ אִדָם, וְיֵל קוֹץ דִּידִי וְיִתֵּר אֲקוֹץ דִּידִי – לְךָ קַצּוֹן
אֶת אֵילָנְךָ וְאַחֲרַיִךְ כֵּן אִנִּי אֶקַּצּוֹן אֶת אֵילָנִי, וּמִדּוּעַ דַּחְהוּ רַבִּי יִנְאִי לְמַחַר.
משיבה הגמרא: **רַבִּי יִנְאִי עָשָׂה כֵּן מִשׁוֹם דְּרִשְׁתּוֹ דְּרִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר עַל**
הַפְּסוּק (צִפְנָה ב א) 'הִתְקוּשְׁשׁוּ וְקוּשְׁוּ, שְׁפִירוּשׁוּ, הִסִּירוּ קֶשׁ מִגִּגְד עֵינֵיכֶם
וְאַחֲרַיִךְ קֶשׁ הַסִּירוּ מִמִּתְרֵיכֶם, כְּלֹמֶר קוּשְׁוּ – הִנָּהוּ בְּדֶרֶךְ הָאֲמָתָא אֶת עֲצָמָךְ
– תַּחֲלִילָה וְרַק אַחֲרַיִךְ בְּךָ קוּשְׁוּ אַחֲרֵים.
שנינו במשנתנו (לעיל ע"א): **אָבֵל אִם רָצָה בּוֹנֵם לְתוֹךְ שְׁלוֹ וּמוֹצִיא.**
אִיבְעִיָּא לָהּ – נִסְתַּפְקוּ הָאֲמוראים בְּדִין זֶה, אִם כֵּנֶם אִדָם אֶת כּוֹתְלוֹ לְתוֹךְ
רְשׁוֹתוֹ וְלֹא הוֹצִיא זִוּיִם וְגוֹזוּטְרָאוֹת מִיד, הָיוּ שְׁיִחְזוּר וְיוֹצִיא – הָאֵם הוּא
יְכוּל לְהוֹצִיא זִוּיִם וְגוֹזוּטְרָאוֹת לְאַחֲרַיִךְ זִמֵּן לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁכֵנִס בְּתַחֲלִילָה.
היינו, הָאֵם אִנּוּ אֹמְרִים שׁוֹתֵר מְקוֹם זֶה לְבִנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים, אוֹ לֹא. מביאה
הגמרא שנחלקו בזה אמוראים: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שְׂאֵם כֵּנֶם מוֹצִיא זִוּיִם**
וְגוֹזוּטְרָאוֹת לְמִקְוֵם שְׁכֵנִס, וְרִישִׁי לְקִישׁ אָמַר, שְׂאֵם כֵּנֶם אֵינוֹ מוֹצִיא, מִשׁוֹם
שִׁמְחָה עַל חֵלֶק.
אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ וְרִישִׁי בְּרַת תַּחֲלִיפָא, אִסְכְּרָה לָךְ – אֲבֹאֵר לְךָ
בְּמָה נִחְלָקוּ רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ, לַעֲנִין לְהוֹצִיא אֶת זִוּיֹו לְאַחֲרַיִךְ זִמֵּן בּוֹלִי
עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישִׁי לְקִישׁ לֹא נִחְלָקוּ דְּמוֹצִיא, מִשׁוֹם שֶׁלֹּא
מִחַל עַל חֵלֶק. אֲלֵא כִּי פְּלִיגִי – נִחְלָקוּ לַעֲנִין לְהַחֲזִיר בְּתָלִים לְמִקְוֵם הִיכֵן
שְׁהִיוּ קוֹדֵם שְׁכֵנִס, וְאִפְשָׁא אִתְּמַר – וִישׁ לִשְׁנוֹת אֶת מִחְלֻקָתָם לְהִפָּךְ, רַבִּי
יוֹחָנָן אָמַר אֵינוֹ מְחִזִּיר כְּתָלִים לְמִקְוֵם, וְרִישִׁי לְקִישׁ אָמַר מְחִזִּיר, וְטַעַם
מִחְלֻקָתָם, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שְׂאִינוֹ מְחִזִּיר מִשׁוֹם דִּינוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, מִצָּר – גּוֹבֵל שְׁבִין שְׁתֵּי שְׁדוֹת שִׁתְּחַזְּקוּ בּוֹ רַבִּים לְהִלָּךְ בּוֹ,
וְהִבְעֵלִים יִדְעוּ וְשִׁתְּקוּ, אִסְכְּרָה לְקַלְקֵל, שְׂכִיּוֹן שִׁמְחָה הִבְעֵלִים עַל חֵלֶק
לְרִבִּים, הִרִי הוּא רְכוּשׁ הָרִבִּים. וְגַם הַכּוֹנֵס כְּתָלָיו אֵינוֹ יְכוּל לְהוֹצִיאֵם לְאַחֲרַיִךְ
זִמֵּן, שְׂכִיּוֹן שְׁהִנִּיחַ לְרִבִּים לְעִבּוֹר שֶׁם, מִחַל עַל הַמְּקוֹם. וְרִישִׁי לְקִישׁ אָמַר
שְׂמִחְזִיר אֶת כְּתָלִיו, וְמָה שְׂאִמְרָה בִּי יְהוּדָה מִצָּר שְׁהִחְזִיק בּוֹ רִבִּים אֲסוּר
לְקַלְקֵל, הִנֵּי מִלֵּי הִיכָא דְּלִיכָא רְיוּחָא – דְּבִרְיוֹ אֲמורִים רַק בְּמִקְוֵם שְׂאִין
רוּחַ לְבִנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים לְעִבּוֹר כְּשִׁמְקַלְקֵל אֶת הַמִּצָּר, אֲבֵל הִכָּא הָא אִיכָא
רְיוּחָא – כֹּאֵן הִרִי יֵשׁ רוּחַ לְבִנֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים לְעִבּוֹר גַּם בְּלֹא חֵלֶק, שְׁהָרִי
סַתֵּם רְשׁוֹת הָרִבִּים רַחֲבָה הִיא.
שנינו במשנתנו (לעיל ע"א): **לָקַח חֲצֵר וְכָה זִוּיֹו וְגוֹזוּטְרָאוֹת הָרִי הִיא**
בְּחֻקָּתָהּ. הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֶת שְׂאֵם נָפַל הַכּוֹתֵל יְכוּל לְבָנוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם עִם
הַזִּוּיֹו: אָמַר רַב הוֹנָא, נִפְלָה כּוֹתֵל אוֹתָהּ חֲצוֹ וְזִוּיִם שְׁעִמָּה, חוֹזֵר וּבּוֹנָה
אוֹתָהּ, וּמוֹצִיא זִוּיִם כְּבִתְחִילָה. מִיתִיבִי – מִקְשָׁה הַגְּמָרָא מִבְּרִייתָא, אִין
מִסְיָדִין בֵּית בְּסִיד, וְאִין מִסְיָדִין – מִצְעִירִים בְּקִיר צוּרוֹת שְׂצַר בְּסִיד, וְאִין
מִסְיָדִין צוּרוֹת שֶׁל מִינִי צְבָעוּנִים בְּזִמֵּן תָּהּ – אַחֲרַיִךְ חוּרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
מִתְחַתְּהָ אֲבֵל עַל הַחוּרְבָן. אֲבֵל אִם לָקַח אִדָם חֲצֵר מְסוּדָתָה אוֹ מְכִוִּירָתָה אוֹ
מִפְּוִיחָתָה, חָרִי זֶה בְּחֻקָּתָהּ וְאִין צִרְךְ לְהַסִּיר אֶת הַסִּיד וְאֵת הַצִּירוֹים. וְאִם
נִפְלָה אוֹתָהּ חֲצֵר, אֵינוֹ חוֹזֵר וּבּוֹנָה אוֹתָהּ, מִשׁוֹם שֶׁכֵּל בְּנִין שְׂאִין רִשְׁאִי
לְבָנוֹתוֹ מִתְחִילָה, גַּם אִם הִיָּה לוֹ וּנְפַל, אֵינוֹ רִשְׁאִי לְחוּזֹר וּלְבָנוֹתוֹ. וְאִם כֵּן,
קִשָּׁה עַל רַב הוֹנָא הַסּוֹבֵר שְׂאֵם נִסְתַּרְהָ הַחֲצֵר חוּזֹר וּבּוֹנָה אוֹתָהּ עִם הַזִּוּיִם.

פרק רביעי – המוכר את הבית

1 פרק זה עוסק בדיני מכירת קרקע, בית, חצר, חדר, חדר או בית מרחץ ושאר
2 סוגי מקרקעין ולמעט מטלטלין שענינם יתבאר בפרקים להלן, וענינו לבאר
3 מה נכלל במכירת כל אחד מהם.

משנה

4 המשנה מבארת מה נכלל במכירת 'בית': המוכר את הבית, ואמר
5 לו 'בית זה מכור לך' סתם, מבלי לפרט אלו חלקים מן הבית נכללים
6 במכירה, לא מכר לו את ה'יציע' סמוך לבית, ואף על פי שהיה – היציע
7 פתוחה לתוכו, שיש פתח מן הבית ליציע, ויש מקום לומר שמאחר
8 ומשמש לבית היה בדעת המוכר למכרו עמו, מכל מקום אינו מכור.
9 וכן לא מכר את החדר שעשוי לשמירת ממונו או חפציו, אף על פי שהוא
10 נמצא לפנים הימנו – מן הבית, ופתח אליו. וזאת מכיון שתשמישו שונה
11 מתשמיש הבית, לכך לא היתה דעתו של המוכר למכרו בכלל הבית.
12 וכן לא מכר את חגג העשוי לשימוש בפני עצמו כגון שיש לו – לגג מעקה
13 גבוה עשירה מפחים, לפי שבאופן זה יש לגג חשיבות בפני עצמו ואינו בטל
14 לבית. רבי יהודה אומר, אם יש לו לגג צורת פתח – שתי מזוזות שעל
15 גביהן משקוף, העומד בכניסה מן הבית אליו, אף על פי שמעקה הגג אינו
16 גבוה עשירה מפחים, הגג אינו מכור עם הבית.

גמרא

17 הגמרא מבארת מהו 'יציע' הנוכר במשנה. מבררת הגמרא: מאי – מהו
18 'יציע' שנתבאר במשנה שאינו כלול במכירת בית סתם. מבארת הגמרא:
19 ה'בא' – כאן בבבל תרגמו – פירשו בני הישיבה, שיציע היינו אפסא – בנין
20 נמוך שבניו בסמוך לבית בצדו או מאחוריו. רב יוסף אומר, ב'דקא' חלילה
21 – בנין נמוך שבניו בסמוך לבית (בדומה לאפסא), אלא שכתליו חלולים
22 ועשויים חלונות, ואינו עשוי לדירה אלא לנוי ולהתקדרר שם.
23 מבארת הגמרא את ההבדל ביניהם: למאי דאמר ובני ישיבת בבלי אפסא
24 לא מודקנא – לא נכללת במכירת הבית, ואף שכתליה סתומים, והשימוש
25 בה דומה לשימוש של הבית, כל שכן ב'דקא' חלילה שעשויה חלונות שלא
26 מודקנא – לא מכורה בכלל הבית, שכן השימוש בה אינו דומה כלל
27 לשימוש של הבית. אולם למאי דאמר רב יוסף שיציע הוא ב'דקא' חלילה,
28 יש לומר שדווקא זו אינה כלולה במכירת הבית, הואיל והשימוש בה שונה
29 לגמרי משימוש הבית, אכל אפסא שסתומה היא כבית והשימוש בה דומה
30 קצת לשל בית, אכן מודקנא – כלולה במכירת הבית.
31 רב יוסף מביא ברייתא שממנה מבואר מהו יציע: תאני רב יוסף ברייתא,
32 שלש שמות יש לו ליציע, השם הראשון 'יציע', השני 'צלע', והשלישי
33 'תא'.

34 מביאה הברייתא את המקורות לאותם שמות: 'יציע' נקרא שמו כך, ב'דתיב
35 בענין בית המקדש הראשון (מלכים א' ו') 'היציע' התחתנה ומבין שלש שורות
36 התאים שהיו זו על גב זו 'חמש באמה' – חמש אמות רחבה.
37 'צלע' נקרא כך, ב'דתיב לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מא ו'),
38 'הצלעות' – צורת בנין התאים שלצדי הבית תהיה באופן שכל צלע – תא,
39 יהיה סמוך אל צלע – תא הסמוך לו שלוש ושלשים פעמים, כלומר,

שלשים ושלשה תאים יחדיו.

41 'תא' נקרא כך, ב'דתיב לענין בית המקדש שלעתיד לבוא (יחזקאל מ ו'), 'תתא
42 והעומד מחוץ להיכל וסמוך לו, שיעורו יהיה כמדת קנה אחד – שש אמות
43 ארך, וקנה אחד – שש אמות רחב, וכן תתאים – בין כל תא לחבירו יהיה
44 כותל מפריד בעובי חמש אמות'.
45 ואי בעית אימא, המקור לכך ש'תא' הוא בנין שאחורי הבית, הוא מ'הבא
46 – במשנה זו (מדות פ"ד מ"ז) המונה את מדות בית המקדש מצד מזרח למערב. וכך שנינו,
47 עובי ב'תל תתיב'ל שאחורי בית קדש הקדשים שש אמות, ורוחב חלל תתא
48 שבשורה האמצעית ממזרח למערב שש אמות, ועובי ב'תל המערבי של
49 תתא, חמש אמות, ומכך שהבנין שאחורי ההיכל קרוי בלשון המשנה 'תא',
50 יש לשמוע שבנין שמאחורי הבית שמו יציע.
51 הגמרא מבארת כמה יהא שטחו של היציע שבכך לא יהא בטל לבית: אמר
52 מר זוטרא, מה ששנינו שהיציע אינו כלול במכירת הבית, והוא דווקא דהני
53 שטחו של היציע ארבע אמות על ארבע אמות, שחשוב הוא בפני עצמו
54 ואינו בטל לבית, אבל אם שטח היציע פחות מארבע אמות על ארבע אמות,
55 הרי הוא כלול במכירת בית סתם.

56 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא למר זוטרא, לדידך – לשיטתך דאמרת
57 שדין זה שאין היציע נכלל במכירת הבית הוא עד דהני – שיהיה שטחו
58 ארבע אמות על ארבע אמות, אבל בפחות משיעור זה הרי הוא בכלל
59 מכירת הבית, קשה, אלא מעתה נבי בור דתנן בסיפא של המשנה (להלן
60 ד.ס.), שהמוכר בית סתם מבלי לפרט איזה דברים כלולים במכירתו, לא מכר
61 את הבור של מים הנמצא בחצר הבית בחפירה בקרקע קשה שאין המים
62 נספגים בה, ולא את הדות – בור מים שחפור בעפר תיחוח וכתליו בנויים
63 אבן, וכך הדין אף על פי שכתב לו המוכר בשטר המכירה שהוא מוכר לו
64 גם עומקא – העומק ורומא – והגובה של הבית, ומעתה לדברך שכל שאין
65 בשטחו ארבע אמות, בטל הוא ונכלל במכירה, יש להקשות, וכי האם נאמר
66 דהכי נבי יש לחלק לענין מכירת בור ודות, דאי הווי הבור והדות ארבע
67 אמות או יותר, אין – אכן אינם כלולים במכירת הבית, ואי לא – שאין בהם
68 ארבע אמות, לא נחשבים כדבר בפני עצמו, וכלולים במכירת הבית, ומאחר
69 וסתם בור אינו רחב ארבע אמות, היאך סתמה המשנה שהבור אינו כלול
70 במכירת הבית.

71 מתרצת הגמרא: ה'כי השתא' – וכי ניתן לדמות את דינם של בור ודות לדינו
72 של יציע, ה'תם לענין בור ודות, הא תשמישתא לחוד, והא תשמישתא
73 לחוד, שאופן השימוש בבור ואופן השימוש בבית אינם דומים כלל, שכן
74 הבור והדות משמשים לכינוס מים, ואילו הבית משמש לדיוור, ולכן אף
75 שאין בהם ארבע אמות אינם כלולים במכירתו, ה'בא לענין יציע ובית, אידי
76 ואידי חדא תשמישתא היא – לזה ולזה שימוש אחד של דיוור, ולכן אי הוי
77 ביציע שיעור ארבע אמות, חשיב כמקום בפני עצמו ואינו כלול במכירת
78 הבית, ואי לא – ואם אין ביציע ארבע אמות, לא חשיב בפני עצמו, ונכלל
79 במכירת הבית.

80 שנינו במשנה: ולא מכר את החדר שלפנים הימנו של הבית. שואלת
81 הגמרא: השתא – עתה לאחר שהשיעור התנא ש'יציע' שהשימוש בו שווה
82 לגמרי לשימושי הבית, לא מודקנא – אינו כלול במכירת הבית, תדר שאינו
83 משמש לדיוור כבית אלא לשמירת ממונו, מ'ב'עאי – האם צריך התנא
84 להשיעורו שאינו כלול במכירתו, והרי דין זה ניתן ללמוד מ'יציע'.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שלישי עמ' ב

1 אומרים שאינה מניחה לנו לעשות יסוע – פדיון הבן, דין הוא שנגזור על
2 עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ועל ידי כך נמציא זרעו של
3 אברהם אבינו בלא מאליו, ולא יחרגו על ידי נכרים, ולא תתבטלנה
4 המצוות מחמת הגזירות, אלא שלא גזרו משום שהנח להם לישראל, מוטב

5 שיהיו שוננין כמה שהם נושאים נשים ואינם יודעים שיש איסור בדבר, ואל
6 יהיו מזידין, שאם אתה גוזר עליהם שלא לישא נשים, מותר שלא יוכלו
7 לעמוד בגזירה זו, ביטלוה במזיד.

הדרן עלך חזקת הבתים

בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף סא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קיג

המוכר את הבית. תני רב יוסף שלשה שמות יש לה יציע צלע ותא — איציע דקרא קאי. דיציע דמתניתין כבר פירש רב יוסף גופיה דהוי בדקא חלילה. ויציע דבית המקדש לא מצינו בשום מקום שהיה עשוי כמין חלונות. והצלעות צלע אל צלע — ובתיב בהאי קרא "ולא היו אחוים בקירות הבית", ובקרא דיציע בתיב "לכלתי אחו בקירות הבית" — שמע מינה דצלע ויציע חד הוא.

ואיבעית אימא מהבא כותל ההיכל שש — תימה לרבינו תם ולרבינו יצחק דבתר קרא מייתי משנה, דהוי כמו "יהודה ועוד לקרא" בפרק קמא דקדושין (ו, א) ואומר רבינו יצחק: היתם לא קפיד אלא אלשון "ועוד", אבל הבא דלא קאמר "ועוד" — אתי שפיר. וכענין זה מצינו בכמה מקומות (בבא קמא צב, ב; דבר זה כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים ושני במשנה.

והתא שש — בתיכונה איירי, דאותה היתה שש. אבל תחתונה לא היתה אלא חמש, כדכתיב "והיציע התחתונה חמש באמה רחבה" וגו', ונראה דלכך לא נקט התחתונה — משום דכנגד התחתונה היה כותל ההיכל עביו שבע. אף על פי שכותל מורדו של היכל שלא היה בו תאים היה שש עביו למעלה ולמטה. שאר כותלי ההיכל שהיו בוק מגרעות היו למטה עביו שבע, וכנגד התיכונה עביו שש. כי המגרעת היא אמה, ולכך התיכונה רחבה מן התחתונה אמה. ולכך נקט תיכונה, משום דניחא ליה למינקט בכותל היכל מערב שש, כמו שמונה התם בכותל מורד. ואם הוה נקט בתחתונה — הוה צריך למימר "כותל היכל שבע, והתא חמש", וניחא ליה למינקט שש במערב כמו במורה. ועוד נראה לרבינו יצחק. דהמגרעות היו בין בכותל ההיכל בין בשלשה כותלי התא, והמגרעת היתה חצי אמה מכל צד, והיתה כותל ההיכל מלמטה שש ומחצה, וכנגד התיכונה שש. והשתא ניחא, דכל התאים היו מרובעים: התחתונה חמש על חמש, והתיכונה שש על שש, והעליונה שבע על שבע. והא דתנן במסכת מדות (פרק רביעי

משנה ד): התחתונה רחבה חמש ורובד שש, אמצעית שש ורובד שבע — המגרעת קרי רובד, לפי שהוא כעין שורה בולטת. דרובד היינו שורה, כדתנן במסכת תמיד (פרק ראשון משנה א): בית גדול היה ומוקף רובד של אבן. ומפרש בגמרא דהיינו איצטוואת. ועוד יש לפרש: דבבית שני היתה יציע התחתונה שש, והיה חלוק מבית ראשון, כמו שמצינו שחלוקין תאים שלעתיד במשכן דיחזקאל, דכתיב התם "ורוחב הצלע ארבע אמות" — הבא נמי שמא כך היו חלוקין מבית ראשון, ומצינא למימר דחשיב שפיר מלמטה.

לא
לא חשיב בפני עצמו, ומודד בהדי בית? בתמייה, והלא סתם בור לא הוי ארבע אמות רוחב, דבור קצר הוא בור ודות תשמישתיה לחוד — שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיוחד להדי בית. אבל יציע ובית — חידא תשמישתא הוי הוא, מקום דירה. לא חשיב — ובטיל לגבי בית. השתא יציע — שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיוחד להדי בית. חדר — העשוי לשמירת ממונו, ואין דומה התשמיש לשל בית — לא כל שכן? ואמאי איצטרך למיחד ולמיתניה?

משנה המוכר את הבית — סתם. היציע — בגמרא מפרש. ואינו בכלל בית. אף על פי שפתוח היציע לתוכו של בית, דאיכא למימר דכיון דתשמישו לבית מכרו עם הבית, אפילו הכי אינו מכור. ולא את החדר — אף על פי שהוא לפנים מן הבית ופתוח לתוכו, ודריסתם לבית. דכיון דאין תשמישו כשל בית, שאינו עשוי אלא להצניע שם חפציו לשמור, כמין תיבה —

המוכר את הבית - לא מכר יציע, ואף על פי שהיא פתוחה לתוכו, ולא את החדר שלפנים הימנו; ולא את חגן בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה מִפָּחִים; רבי יהודה אומר: אם יש לו צורת פתח, אף על פי שאינו גבוה עשרה מִפָּחִים - אינו מכור. גמרא מאי יציע? הכא תרגמו: אפתא. רב יוסף אמר: בִּדְקָא חֲלִילָה. לְמָאן דְּאָמַר אַפְתָּא לֹא מוֹדֵבְנָא, כָּל שֶׁבֶן בִּדְקָא חֲלִילָה לֹא מוֹדֵבְנָא; לְמָאן דְּאָמַר בִּדְקָא חֲלִילָה, אֲכַל אַפְתָּא מוֹדֵבְנָא. תַּאֲנִי רַב יוֹסֵף, שְׁלֹשׁ שְׁמוֹת יֵשׁ לוֹ: יָצִיעַ, צֹלַע, תֵּא; וְיָצִיעַ "הַיָּצִיעַ הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשׁ בְּאַמָּה רַחְבָּהּ". צֹלַע - דְּכֵתִיב: "וְהַצְלָעוֹת צֹלַע אֶל צֹלַע שְׁלֹשׁ וְשֹׁלֶשִׁים פָּעִמִּים". תֵּא - דְּכֵתִיב: "וְהָתֵא קִנָּה אֶחָד אֶרְךָ וְקִנָּה אֶחָד רֹחַב וּבֵין הַתָּאִים חֲמִשׁ אַמּוֹת". וְאִי בְּעֵית אֵימָא, מִהֲבָא: כּוֹתֵל הַהִיכָל שֵׁשׁ, וְהָתֵא שֵׁשׁ, כּוֹתֵל הָתֵא חֲמִשׁ. אָמַר מֶרְ זוּטְרָא: וְהוּא דִּהּוּ אֶרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְמֶר זוּטְרָא: לְדִידָךְ דְּאִמְרַתְּ עַד דִּהּוּ אֶרְבַּע אַמּוֹת, אֲלֵא מַעֲתָה, גְּבִי בּוֹר דִּתְנִן: לֹא אֵת הַבּוֹר וְלֹא אֵת הַדּוֹת, אֲפֹה עַל פִּי שֶׁפְּתַב לּוֹ "עוֹמֶקָא וְרוּמָא", הֲכִי נִמֵּי אִי הוּא אֶרְבַּע אַמּוֹת - אֵין, אִי לֹא - לֹא? - הֲכִי ה'שְׁתָּא? הֵתָם הָא תִּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד וְהָא תִּשְׁמִישְׁתָּא לְחוּד, הֲכֹא אִידִי וְאִידִי תִּדָּא תִּשְׁמִישְׁתָּא הִיא, אִי הָוִי אֶרְבַּע אַמּוֹת - חֲשִׁיב, וְאִי לֹא - לֹא חֲשִׁיב. "וְלֹא אֵת הַחֲדָר שֶׁלִּפְנֵים הַיָּמִינוּ". ה'שְׁתָּא יָצִיעַ לֹא מוֹדֵבְנָא, חֲדָר מִיבְעָיָא?

עובי הכותל שאחורי בית קדשי הקדשים. והתא שש — חללו של תא, מן המזרח למערב. וכותל התא — כותל מערבי שלו עביו חמש. אמר מר זוטרָא — הא דתנן: לא מכר את היציע — והוא דאיכא ארבע אמות על ארבע אמות, חשוב בפני עצמו, ואי לא — לא. לא את הבור — סיפא דמתניתין דהמוכר את הבית לא מכר את היציע היא, וקאמר דגם את הבור ואת הדות אינו בכלל בית. בור — בחפירה, דות — בבנין. אף על פי שכתב לו — "בית זה אני מוכר לך ועומקה ורומה". דלא אתא לרבווי אלא עליות ומעקה וקרקעית הבית, שאם רצה מוכר לחפור תחת הבית — לוקח מעכב עליו. הכי נמי — גבי בור דות, אי הוי ארבע אמות — אינו מכור. ואי לא — לא חשיב בפני עצמו, ומודד בהדי בית? בתמייה, והלא סתם בור לא הוי ארבע אמות רוחב, דבור קצר הוא בור ודות תשמישתיה לחוד — שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיוחד להדי בית. אבל יציע ובית — חידא תשמישתא הוי הוא, מקום דירה. לא חשיב — ובטיל לגבי בית. השתא יציע — שתשמישתה שוה לגמרי לשל בית — אמרת: לא מיוחד להדי בית. חדר — העשוי לשמירת ממונו, ואין דומה התשמיש לשל בית — לא כל שכן? ואמאי איצטרך למיחד ולמיתניה?

לא צריכא אף על גב דמצר ליה מצרים אבראי – מספקא לרבינו יצחק ביציע, אי אמרין נמי מצרים הרחיב לו, ממשנה יתירה, או שמא דוקא בחדר, דתשמיש אחריתא הוא כדאמר הכא, אבל יציע קנה.

אלא דקרו לה לבירה נמי בית – פירש רבינו יצחק בן מאיר: אלא דכולי עלמא, בשמוכרין בית סתם – כל הבירה

משמע. ובשרוצין להשכיר בית אחד בלא בירה
— צריכין לפרש ולומר: ביה אחד בלא בירה
אני אומר. אם כן, אפילו לא מצר מצרים
החיצונים כולה וזכי ליה. ומתוך לשון הקנטס
משמע נמי שרצה לפרש כן. ולפירוש זה, הא
דכתיב בכל הספרים "לבירה נמי בית", היינו:
כמו שקורין לבירה בירה – קורין נמי לבירה
בית. וקשה לרבינו יצחק: דאם כן הוה ליה
לשנויה "לא צריכא דקרו נמי לבית בית, וקרו
כולי עלמא לבית בית, ולבירה בית", ואמאי
איצטרך למימר: דאיכא דקרו לבירה בירה.
פירוש: ולא בית, ואיכא נמי דקרו לבירה בית
ונראה לרבינו יצחק דהכי פירוש: ואלא דקרו
לבירה נמי בית, נמו שקורין לבית בית – כוליה
וזכי ליה, כיון דמצר לו מצרים החיצונים. ובתר
הכי משני דלאו כולי עלמא קרו לבירה בית,
אלא איכא דקרו לבירה בירה ולא בית. **שמע**
מינה שוירי שויר – ואם תאמר: ונימא הדמים
מודיעים, כדאמר רבי יהודה גבי מכר לו את
הצמח, ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא עו.
בא) הדבר ידוע שאין הצמד נשוא מאתים כו' –
הכי נמי נימא: הדבר ידוע שאין הבית שוה כל
כו', אלא כל הבירה קאמר ויש לומר: והכא
כרבנן דרבי יוחנן, דאמרי: אין הדמים ראיה.
וההיא דריש "המוכר פירות" (לקמן צב, א) דפריך:
וניחזי, אי דמי ריאא לרדיא – נפרש
כשנעיד שם בעזרת שאל, ועוד אומר רבינו
יצחק: דשמעתין אתיא אפילו כרבי יהודה, דגבי
קרקע לא שייכא הודעת דמים, דפעמים קונה
אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה
כדאמר בפרק "מי שהיה נשור" (כתובות צא, ב)
ההוא גברא דהוה מסקי ביה אלפא זוזי כו', הוה
ליה תרי אפדני, זבן חדא בחמש מאה וחדא
בחמש מאה, אתא בעל חוב וטרפה לחדא
מנייהו, חדר קא טריף לאידך. שקל אלפא זוזי,
ואמר ליה: אי שויה לך באלפא זוזא – לחי,
ואי לא – שקול אלפא זוזי ואיסתלק. ומה
שפירש רבינו שמואל דלא שייך בקרקע הודעת
דמים, משום דאין אונאה בקרקעות – אין
נראה לרבינו יצחק, דזה אינו בשביל ששוה
יותר, דהא הקדשות ועבדים נמי אין להם
אונאה אלא גזירת הכתוב הוא, ושייך שפיר
הודעת דמים. ועוד: דהא ביטול מקח יש להן.
ארעתא תרתי משמע – והא דאמר
ב"השואל" (בבא מציעא קג, א) האי מאן
דמטאיל מרא לבחירה למיזכר פה פרדסי –
רפיכ ביה כל פרדסי דאית ליה, ולא אמר:
"פרדסי" תרתי משמע התם דרך הוא שמשאל

לו לכל מה שצריך. אבל הכא, בשביל שימוכר אדם שתי שדות – לא ימוכר כל שדותיו.
ויש מפרשים: דהתם די המשאל על התחתונה, דשואל מוחזק, אבל הכא – די לוקח
על התחתונה, שהמוכר מוחזק, ואין נראה לרבינו יצחק, דהתם נמי, הואיל וסופה לחזור
לבעליה – הוי משאל מוחזק, כדאמר רב נחמן (שם קס, ב) קרקע בחזקת בעליה עומדת.

הואיל וסופה לחזור לבעליה. ואין לומר דיש לחלק בין קרקע למטלטלין, דאין חוקה חשובה בקרקע כמו במטלטלין, כדאשכחן (בבא בתרא צב, א) גבי מוכר שור לחבירו
ונמצא נגזן, דאולי בטר מוחזק במעות עתה, אף על פי שתלחה חזי של לוקח, ולא אמרין בחזקת בעלים הראשונים קיימא. דאין נראה לחלק, דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא
בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה, אפילו הכי מוקמן בחזקת בעלים. וכן ב"המקבל" (בבא מציעא קג, א) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש – פירות בחזקת אוכליהן, ופריך:
אמאי לא מוקמן בחזקת בעלים? אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה – אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה, אלא משום דסופה לחזור. ורבינו יצחק בן מאיר מחלק
בין "פרדסי" ל"ארעתא", והכי נמי אי אמר "מקרקעי" – הוי אמר כל הקרקעות שיש לו, כדמוכח לקמן ב"מי שמת" (קמח, ב).

לא צריכא – למיתני לא מכר את החדר, אלא דמצר לו מוכר ללוקח בשטר מכירה
מצרים חיצונים שחוץ לחדר. דסלקא דעתך אמינא מכר את החדר, שחרי בתוך
המצרים הוא – קא משמע לן מתניתין דלא מכר אלא בית, והאי דמצר חוץ לחדר,
וכתב "ביתו של פלוני מן המערב" – מצרים הרחיב לו. **כדרב נחמן** – שלא ידע

לפרש ולומר "חדר שלי היא ממערבו של
בית", דאין לו מצר הניכר לאנשי העיר,
והלכך כתב מצרים הניכרים. **בבירה גדולה**
— בית גדול הוא, ופתוחו לו בתים סביבותיו.
ואין הבירה עשויה לתשמש אלא לשיבה
וחלוק בני הבתים. והכל בית אחד הוא,
כדכתיב "הבירה אשר הכינונו" (דברי הימים
א כט). המוכר בית לחבירו – וכגון שהיה
עומד באחד מבתי הבירה, ואמר לו "בית זה
אני מוכר לך". כוליה זבין ליה – דכיון
דליכא דקרו לבית בית ולבירה בירה, אלא
כולה בחדד מיקריא בית – איהו בית זבין
ליה, וקנה הכל. **דאיכא דקרו לבית** –
שבבירה בית, ולבירה עצמה קרו בירה. מהו
דתימא – כיון דמצר ליה מיצרי בראי,
וכולה מיקריא בית – כולה זבין ליה. קא
משמע לו – רב נחמן, דלא אמרין הכי.
משום דהוה ליה למכתב – למוכר: "ולא
שיירית בוביני אלן שבתוך ארבעה המצרים
קדמי כלום". שחרי כך תיקנו חכמים לכתוב,
בשביל שיש בני אדם שמרודין המצרים
בשטר המכירה, ואינם מוכרים כל מה
שבתוך המצרים, ואיהו לא כתב ליה, שמע
מינה כו'. בבקעה גדולה – שיש בה שדות
הרבה וזן שלו. וכגון שהיה עומד באחד מן
השדות, ואמר לו "שדי זו אני מוכר לך".
והדמים מודיעין ליכא למימר, לא גבי בירה
ולא גבי בקעה, דהא אין אונאה לקרקעות.
וצריכא – לאשמועינן גבי בירה ובקעה,
דמצרים הרחיב לו. משום דהא תשמישתא
לחדד בו' – בית ויבירה אין תשמישן שוה.
לפיכך אין בירה בכלל בית, ואמרין מצרים
הרחיב לו. אבל שדות שבבקעה, שהכל עומד
לחרושה – אימא דכולה זבין, דבקעה בכלל
שדה. דלא הוה ליה למיפצר – לחדד, דלא
ידע מוכר היאך ימצא שדה אחת בתוך
שדותיו, והלכך הוצרך להרחיב מצרים,
ולכתוב "שדה ראובן מן המזרח ושדה שמעון
מן המערב", וכן לכל ארבע רוחות. אבל גבי
בירה, שעשויה בנינין שונונין זה מזה בין
ברוחב בין באורך בין בגובה ועובי הכתלים,
והיה יכול למצור ולכתוב אותו בית שעשו
כן וכן ממורה, וכן לכל רוח ורוח, ומדלא
עשה כן – איכא למימר דכולה זבין, צריכא.
כמאן כרב נחמן אמר רבה בר אבוח –
דמשום דסבירא ליה דאמרין בעלמא מצרים
הרחיב לו, הלכך תקינו לכתוב, דלא
ליטעון מוכר "מצרים הרחבת", ויפסדי לוקח.
ארעא דבי רבי חיאי – שקנה מרבי חיאי.

ארעא לשון יחיד אמר ליה, ויטול הלוקח הפחותה שבשתיקן, ידי בעל השטר על
התחתונה. ומפרש גמרא ואילו. **ואי אמר ליה** – איניש לחבריה. **ארעתא** – מובינא
לך. **בוסתני** – גנות. **ופרדסי** – כרמים. **ויחרא** – כל הקרקעות קרוין כן.
ואי

גבי מוכר שור לחבירו
דאין נראה לחלק, דהא מיירי התם רב נחמן אפילו בא
בסוף החדש שנגמרה חזקתו שדר בה, אפילו הכי מוקמן בחזקת בעלים. וכן ב"המקבל" (בבא מציעא קג, א) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש – פירות בחזקת אוכליהן, ופריך:
אמאי לא מוקמן בחזקת בעלים? אף על פי שהפירות כבר אכלן מלוה – אם כן לא הוי טעמא משום דחזקת קרקע גרועה, אלא משום דסופה לחזור. ורבינו יצחק בן מאיר מחלק
בין "פרדסי" ל"ארעתא", והכי נמי אי אמר "מקרקעי" – הוי אמר כל הקרקעות שיש לו, כדמוכח לקמן ב"מי שמת" (קמח, ב).

בבא בתרא דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קטו

מותרת הגמרא: לא צריכא דין זה שאין החרד כולל במכירת הבית, אלא
לחדש דאף על גב דכאשר ציין המוכר ללוקח בשטר את גבולות המכר,
מצינ ליה – ציין לו מצרי אכרא – מיצרים רחבים יותר, ונמצא החרד מצי
בתוך אותם מיצרים, ומשמיענו התנא שהלוקח לא קנה את החרד, שלא
היתה כוונת המוכר בהרחבת המצרים למכור גם את החרד, אלא רק לציין
גבולות הניכרים יותר לבני העיר מאשר גבול הבית.
מביאה הגמרא סיוע לסברא זו: בדרבנן נהמן שאמר כך לגבי דין אחר. דאמר
רב נהמן אמר רבה בר אבתי, המוכר בית לחבירו, ואותו בית מצי
בבירה גדולה – בית גדול וכעין אולם גדול מקורה, וסביבו בתים הפתוחים
לתוכו, והבירה עצמה אינה משמשת לדיור, אלא בני הבתים מהלכים או
יושבים בה, אף על פי שמוצר לו – שציין המוכר ללוקח מצרים החיצוניים
– מצרים שמחוץ לבירה כולה, אין הבירה בכלל המכירה, שלא היתה
כוונת המוכר למכור את הבירה, אלא רק מצרים הרחוב לו – רצה לציין
גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים לבני העיר.
שואלת הגמרא: תיבי דמי – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש שרק בית
מכר לו, אילימא שמדובר דקרו ליה – שבני המקום קוראים לבית בית,
ולבירה גדולה, והיינו לכל הבית הגדול, קוראים בירה, פשיטא שהבירה אינה
בכלל המכר, שהרי 'בית' ו'בין' ליה – מכר לו, ואילו 'בירה' שלא הוזכרה
בדבריו לא ו'בין' ליה – לא מכר לו, ומה חידש אם כן רב נחמן.
אילא נאמר שמדובר דלכבירה כוז נמי קרו לה בני המקום בית כמו
שקוראים לבית רגיל, ואם רוצים למכור רק בית קטן מותר הבירה אומרים
בפירוש 'בית אחד', הרי ודאי שאם אמר המוכר 'בית אני מוכר לך', בוליה
ו'בין' ליה – את כל הבירה מכר לו. אפילו מבלי שציין את הגבולות
החיצוניים שהבירה מצויה בהם, מאחר ולא פירש 'בית אחד', ואם כן לא
יתכן שרב נחמן אמר 'שלא מכר את הבירה' על אופן זה.
מתרצת הגמרא: לא צריכא, דרופא – שרוב אנשי המקום קרו ליה לבית
שבבירה 'בית', ולבירה קוראים 'בירה', ואיכא נמי אנשים דלכבירה קרו
ליה בית, מהו דתיקא שמאחר והמוכר ציין את הגבולות החיצוניים
שהבירה כלולה בהם, גילה דעתו שהוא מהמיעוט שקוראים לבירה בית,
וכשאמר 'בית זה אני מוכר לך', בוליה ו'בין' ליה – את כל הבירה עם הבתים
מכר לו, קא משמע לן רב נחמן שהבירה אינה ממורה. והטעם לכך, מדהוה
ליה – מכיון שהיה לו למוכר למכתב בשטר, 'ולא שירית בוביני אלן
כלום' – ולא שירית במכירה זו כלום לעצמי, ובכך היה מברר שמכר הכל,
ולא כתב כן, שמוע מינה שאכן שירי שירי לעצמו בתוך הגבולות שציין.
ולא מכר אלא את הבית.
דין דומה של רב נחמן בענין מי שמוכר שדה המצויה בבקעה: ואמר רב
נהמן אמר רבה בר אבתי, המוכר שדה לחבירו, ואותה שדה מצויה
בבקעה גדולה שיש בה הרבה שדות ששייכות לו, ועמד באחת מהן ואמר
'שדה זו אני מוכר לך, אף על פי שמוצר לו' – שציין המוכר ללוקח מצרים
החיצוניים – מצרים שמחוץ לשדה, לפי גבולות השכנים הגובלים לבקעה,
ועל פי זה מצויה כל הבקעה בגבולות המכר, אין אנו אומרים שכל הבקעה
נכללת במכר, אלא רק שדה זו בלבד, לפי שרק מצרים הרחוב לו – ציין
בשטר המכירה גבולות רחבים יותר, בכדי שיהיו ניכרים יותר לבני העיר.
שואלת הגמרא: תיבי דמי – באיזה אופן הוצרך רב נחמן לחדש שרק
השדה נמכרה ולא הבקעה, אילימא שמדובר דקרו ליה בני המקום לשדה
שדה, ולבקעה בבקעה, פשיטא שהאומר 'שדה אני מוכר לך' שהבקעה
אינה בכלל המכר, שהרי שדה ו'בין' ליה – מכר לו, בקעה שלא הוזכרה
בדבריו, לא ו'בין' ליה – לא מכר לו.
ואלא נאמר שמדובר דלכבירה נמי קרו לה בני המקום שדה, וכאשר
רוצים למכור רק שדה אחת בלא הבקעה אומרים בפירוש 'שדה אחת', הרי
ודאי שאם אמר 'שדה אני מוכר לך', בוליה ו'בין' ליה – את כל הבקעה מכר
לו, אפילו מבלי שציין את הגבולות החיצוניים, מאחר ולא פירש 'שדה
אחת', ואם כן לא יתכן שדברי רב נחמן 'שלא מכר את הבקעה' נאמרו
באופן זה.
מתרצת הגמרא: לא צריכא, דאיכא מאנשי המקום דלשדה שבבקעה קרו
ליה שדה, ולבקעה קוראים בקעה, ואיכא נמי דלכבירה קרו לה שדה,

מהו דתיקא שמאחר והמוכר ציין את הגבולות החיצוניים שהבקעה כלולה
בהם, נמצא שכשאמר 'שדה זו אני מוכר לך' כוונתו כמו אלו הקוראים
לבקעה שדה, ובוליה בקעה ו'בין' ליה – מכר לו, קא משמע לן רב נחמן
שהבקעה אינה בכלל המכירה. והטעם לכך, מדהוה ליה למוכר למכתב
ליה ללוקח בשטר המכירה 'לא שירית בוביני אלן קרמי כלום' – לא
השארתי במכירה זו לעצמי כלום, ובזה היה נמנע כל ספק בדבר המכר,
והמוכר לא כתב ליה כן, שמוע מינה שאכן שירי שירי לעצמו בתוך
הגבולות שציין, ולא מכר אלא את השדה.
מבארת הגמרא מדוע הוצרך רב נחמן לכפול את הדינים: וצריכא – רב
נחמן הוצרך להשמיע דין זה הן לגבי בית והן לגבי בקעה, דאי אשמעינן
דין זה רק לגבי מוכר בית, היינו אומרים שרק לגבי בית אין הבירה בכלל
המכירה, משום דהא – הבית תשמישתא לחוד, והא – הבירה תשמישתא
לחוד, שכן הבית עשוי לדיור ואילו הבירה עשויה לישיבה ולהילוך, ולכן
כשהוכיר המוכר בדבריו 'בית', לא היתה דעתו למכירת הבירה, אלא
בבקעה דבוליה חדא תשמישתא היא, שכל השדות שבה עומדות להרישה,
איכא – הייתי אומר בוליה ו'בין' ליה – את כל הבקעה התוכין למכור לו,
לכך השמיענו רב נחמן שאף בזאת אין כל הבקעה בכלל המכירה.
ואי אשמעינן רב נחמן את דינו לגבי שדה שבתוך בקעה, הייתי אומר
שדווקא במכירת שדה אין הבקעה כולה בכלל המכירה, משום דלא הוה
ליה למימצר ליה – לא היה המוכר יכול לציין ללוקח גבולות מדויקים של
השדה ולהבדילה מתוך שאר השדות, לפי שכל השדות דמוות זו לזו ואין
היכר ביניהן, ולכן הוצרך להרחיב את גבולותיה, אלא במוכר בית, שכל
בית שונה בצורתו ובמידותיו ועובי הכתלים, באופן דהוה ליה למימצר ליה
– שהיה המוכר יכול לציין את גבולותיו המדויקים של הבית, ואף על פי כן
לא מצר ליה, הייתי סבור לומר שהדבר מוכיח דבוליה ו'בין' ליה – שאת
כל הבירה מכר לו, צריכא – לפיכך הוצרך רב נחמן להשמיע את דינו אף
לענין בית.
הגמרא מביאה את תקנת אביי בנוסח שטר המכירה וטעמו. מבררת הגמרא:
במאן אילא הא דאמר – כדעת נא אמרו דברי רב קרי (בריה) [בירה]
דבת שמואל (פר שלת) משמיה דאביי, האי מאן דמוכני ליה מירי
לחבירה – מי שמוכר דבר לחבירו, צריך למכתב ליה בשטר המכירה 'לא
שירית בוביני אלן קרמי כלום' – לא השארתי במכירה זו כלום לפני
(לעצמי). מבארת הגמרא: במאן – כשיטת מי, קרב נהמן אמר רבה בר
אבתי, שסובר שהמוכר יכול לטעון שציין גבולות רחבים יותר מהמכר, ולא
היתה דעתו למכירת כל מה שבכלל גבולות אלו, וכדי למנוע טענה זו תיקנו
חכמים שיכתוב המוכר בשטר שלא הותיר לעצמו כלום במכירה.
הגמרא מוסיפה לדון איזה נכסים כלולים בלשונות שונים שאמר המוכר:
ההוא דאמר ליה לחבירה הקונה, ארעא דכי חייא מופגנא לך – מוכר
אני לך קרקע של בית חייא, דהיינו קרקע שקניתי מרבי חייא ונקראת על
שמו. והוא ליה תרתא ארעא – היו לו למוכר שתי קרקעות דהוה
מתקרין דכי חייא – שהיו קריות של בית חייא, ונתעורר דין ודברים בין
המוכר לקונה, שהקונה טוען שמכר לו את שתיהן, והמוכר טוען שלא מכר
אלא אחת מהן.
אמר רב אשי, חדא – קרקע אחת אמר ליה המוכר ללוקח, תרתא – שתיים
לא אמר ליה. וזאת משום שנקט המוכר בלשונו שמוכר לו 'ארעא', ותיבת
'ארעא' היא לשון יחיד, שמוכר לו קרקע אחת.
ואי אמר ליה המוכר לקונה, 'ארעא', כלומר, 'קרקעות אני מוכר לך',
בלשון רבים, סתמא, מבלי לפרש את מניינם, נוטל הלוקח שתי קרקעות.
מאחר והמיעוט שבלשון 'ארעא' משמעו שתים.
ואי אמר ליה המוכר לקונה בל ארעא, כל מוכר לך, כוונתו למכור כל
ארעא דאית ליה – כל הקרקעות שיש לו לבר – מלבד מופגנא – מגנות
ופרדסי – וכרמים, שיש להם שם בפני עצמן ואינן בכלל 'ארעא'.
ואי אמר ליה המוכר לקונה ו'תרא – עזמא ו'תרא – המוכר לך, אפילו כי
בופגנא ופרדסי שאינם בכלל 'ארעא' – הרי הם בכלל המכירה, כיון ששם
נחלה כולל את כל סוגי הקרקעות, לבר – מלבד מופגנא ועברי – מבתים
ועבדים.

1 וְאִי אָמַר לִיה הַמוֹכֵר לְקוֹנָה וְכִסִּים וְנִכְסִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, הֲרִי זֶה כּוֹלֵל
2 אֶפְיָלֹוּ אֶת כָּל בְּתִי וְעֶבְדִּי שְׂבָרוֹתָיו.
3 הַגְמָרָא דָּנָה מִה נִכְלָל בַּמְכִירֵת שְׂדֵה צִיּוֹן הַמוֹכֵר מֵיִצְרֵים שְׂאִינִם מְכוּוֹנִים
4 בְּאוֹרְכָם זֶה כִּנְגַד זֶה: הַמוֹכֵר שְׂדֵה לַחֲבִירוֹ, וּבִשְׁטֵר הַמְכִירָה צִיּוֹן אֶת גְּבוּלוֹת
5 הַמִּכְר, וּמִצֵּר לוֹ הַמוֹכֵר לְלוֹקַח שְׁנִים מִמִּיצְרֵי הַשְּׂדֵה, דִּהֵינּוּ הַצְפוֹנִי וְכִנְגַדוֹ
6 אֶת הַדְּרוֹמִי, בְּאוֹרֶךְ שׁוֹה, וְאִילוּ אֶת שְׁנֵי הַמֵּיצְרִים הָאֲחֵרִים, דִּהֵינּוּ הַמַּעֲרָבִי
7 וְהַמְּזוּרָחִי צִיּוֹן כְּדִלְהֵן, מִצֵּר אֶחָד וּבִגּוֹן הַמַּעֲרָבִי, אֶרְוֶף, וְכִנְגַדוֹ מִצֵּר אֶחָד
8 דִּהֵינּוּ הַמְּזוּרָחִי, קֶצֶר מִן הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי שִׁכְנַגְדוֹ, וּמַעַתָּה יֵשׁ לְדוֹן אִיזָה חֵלֶק
9 מִן הַשְּׂדֵה הַמְּסוּמָן מִכָּר לֹא.
10 אָמַר רַב, לֹא קִנְיָה מִן הַשְּׂדֵה אֶלָּא כִּנְגַד הַמֵּיצְרֵי הַקָּצֵר, כְּלוֹמַר שְׂדֵה קִנְיָה
11 אֶלָּא אֶת חֵלֶק הַשְּׂדֵה הַנִּמְצָא בֵּין הַמֵּיצְרֵי שְׁבַמְזוּרָח לְבֵין הַמֵּיצְרֵי שְׁבַמְעָרָב,
12 אֲבָל הַחֵלֶק שְׂאִינוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם אֶלָּא כִּנְגַד הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי בְּלִבְד, לֹא קִנְיָה,
13 שֶׁכֵּן מִה צִיּוֹן אֶת הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי כּוֹלֵל, לִפִּי שְׁמִצְרֵים הֶרְחִיב לוֹ, כְּלוֹמַר,
14 לֹא הִיְתָה כּוֹוֹנָתוֹ לְמַכּוֹר אֶת כָּל הַשְּׂדֵה, אֶלָּא מַחֲמַת שְׂדֵה יִכּוֹל הִיְתָה לְסַמֵּן
15 אֶת מֵיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי רַק בְּחִצּוֹ, שְׂהוּא הַגְּבוּל הָאֲמִיתִי שֶׁל הַשְּׂדֵה הַנִּמְכָּרָת,
16 לְכַךְ הוֹצֵרֶךְ לְהֶרְחִיב וּלְצִיּוֹן אֶת כָּל הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי.
17 אָמְרוּ לִיה – הֲקִשּׁוּ רַב בְּהִנָּא וְרַב אִסִּי לְרַב, וְיִקְנֶה הַלּוֹקַח חֵלֶק בְּשְׂדֵה
18 שְׂהוּא כִּנְגַד רֹאשׁ תֹּדֹר וְ–רֹאשׁ שׁוֹרָה, כְּלוֹמַר, מִדְּעָה פִּסְקָתָא שְׂאִין הַלּוֹקַח
19 נוֹטֵל אֶלָּא חֵלֶק מִן הַשְּׂדֵה שִׁכְנַגְד הַמֵּיצְרֵי הַמְּזוּרָחִי הַקָּצֵר, וּמִה שִׁכְתָּה הַמוֹכֵר
20 אֶת כָּל אוֹרֶךְ הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי הוּא לֹא בְּדוּקָא, הֲרִי יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַמוֹכֵר כֹּתֵב
21 בְּדוּקָא אֶת כָּל אוֹרֶךְ הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי וְאֵת הַחֵלֶק שֶׁפִּירֵשׁ מִן הַמֵּיצְרֵי
22 הַמְּזוּרָחִי, שֶׁהַתְּכוּיִן בִּכְךָ לְמַכּוֹר אֶת כָּל הַשְּׂדֵה שְׁבִין הַמֵּיצְרִים שִׁכְתָּה,
23 כִּשְׁהַגְּבוּל הַצְפוֹנִי הוֹלֵךְ בְּאַלְכֶסוֹן מִהַקְצֵה הַצְפוֹנִי שֶׁל הַמֵּיצְרֵי הַמְּזוּרָחִי הַקָּצֵר
24 אֶל הַקְצֵה הַצְפוֹנִי שֶׁל הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי הָאוֹרֶךְ, מִסִּימַת הַגְּמָרָא: שְׁתִּיק רַב
25 וְלֹא הִשִּׁיב עַל הַקְּשִׁיָּא, וְהֵינּוּ שְׂהוּדָה לְדַבְרֵיהֶם.
26 וּמִזְדָּה הִיְהִי רַב עוֹד קוֹדֵם שֶׁתִּיקְתּוּ בְּנִידוֹן הַקּוֹדֵם שֶׁנִּתְפָּרְשָׁה כְּהוֹדָא,
27 בְּמוֹכֵר שְׂדֵהוּ, הִיְכָא דְּאִיבָא – כְּשִׁישׁ לְשֵׁדֵה הַנִּמְכָּרָת מִצֵּר רֹאשׁוֹן וְשְׂמִיעוֹן
28 מִחֵד גִּיטָא, כְּלוֹמַר שֶׁהַגְּבוּל הַמְּזוּרָחִי שֶׁל הַשְּׂדֵה, חִצּוֹ הַדְּרוֹמִי הוּא הַמֵּיצְרֵי
29 שֶׁל רֹאשׁוֹן, וְחִצּוֹ הַצְפוֹנִי הוּא מֵיצְרֵי שֶׁל שְׂמִיעוֹן, וּמִצֵּר לְוִי וְיִהְיֶה מִחֵד
30 גִּיטָא – מִן הָעֵבֶר הַשְּׁנִי, דִּהֵינּוּ שֶׁהַגְּבוּל הַמַּעֲרָבִי שֶׁל שְׂדֵהוּ, חִצּוֹ הַדְּרוֹמִי
31 הוּא הַמֵּיצְרֵי שֶׁל לִוי שֶׁנִּמְצָא מוֹל מֵיצְרוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן, וְחִצּוֹ הַצְפוֹנִי הוּא
32 הַמֵּיצְרֵי שֶׁל יִהוּדָה שֶׁנִּמְצָא מוֹל מֵיצְרוֹ שֶׁל שְׂמִיעוֹן, וְכֹתֵב הַמוֹכֵר בְּשִׁטֵּר
33 הַמְכִירָה 'שְׂדֵה שְׂמִיצְרֵי רֹאשׁוֹן וְשְׂמִיעוֹן מִמְזוּרָח וּמֵיצְרֵי יִהוּדָה מִמַּעֲרָב אֲנִי
34 מוֹכֵר לָךְ, דִּהֵינּוּ שֶׁהַזְכִּיר רַק חֵלֶק מִן הַמֵּיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי, וְאִילוּ אֶת מֵיצְרוֹ שֶׁל
35 לִוי לֹא הִזְכִּיר, שְׂבִאוּפֵן זֶה קִנְיָה הַלּוֹקַח אֶת כָּל הַשְּׂדֵה שְׁבִין הַמֵּיצְרִים שִׁכְתָּה,
36 כִּשְׁהַגְּבוּל הַדְּרוֹמִי הוֹלֵךְ בְּאַלְכֶסוֹן מִהַקְצֵה הַדְּרוֹמִי שֶׁל הַמֵּיצְרֵי שֶׁל יִהוּדָה,
37 לְקֵצֵה הַדְּרוֹמִי שֶׁל הַמֵּיצְרֵי שֶׁל רֹאשׁוֹן, וְהִטְעַם שְׂדֵה אוֹמְרִים שִׁיקְנָה רַק אֶת
38 מַחֲצִית הַשְּׂדֵה שִׁכְנַגְד הַמֵּיצְרֵי שֶׁל יִהוּדָה, מִדְּהִיָּה לִיה – שְׂאִילוּ אֲכָן הִיְתָה
39 דַּעְתּוֹ לְמַכּוֹר לוֹ רַק אֶת מַחֲצִית הַשְּׂדֵה, וּבִגּוֹן רַק אֶת חֵלֶקֶה הַדְּרוֹמִי, הִיְהִי עַל
40 הַמוֹכֵר לְמִכְתָּב לִיה – לְכָתוֹב לְלוֹקַח בְּשִׁטֵּר הַמְכִירָה, מֵיצְרֵי דְּרֹאשׁוֹן שְׂהוּא
41 כִּנְגַד מֵיצְרוֹ שֶׁל לְוִי אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְאִם כּוֹוֹנָתוֹ לַחֲצִי הַשְּׁנִי שֶׁל הַשְּׂדֵה וְחֵלֶקֶה
42 הַצְפוֹנִי, הִיְהִי לוֹ לְכָתוֹב וְדְּשְׂמִיעוֹן, כְּלוֹמַר אֶת מֵיצְרוֹ שֶׁל שְׂמִיעוֹן שְׂהוּא כִּנְגַד
43 מֵיצְרוֹ שֶׁל יִהוּדָה שֶׁמְמוּלוֹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְכִיּוֹן שֶׁהַמוֹכֵר לֹא כָּתֵב לִיה
44 לְלוֹקַח כֵּן, אֶלָּא צִיּוֹן אֶת מֵיצְרֵם שֶׁל רֹאשׁוֹן וְשֶׁל שְׂמִיעוֹן שֶׁשְׁנֵיהֶם בְּצֵד אֶחָד
45 שֶׁל הַשְּׂדֵה, שְׂמִיעוֹן מִינָה – יֵשׁ לְשִׁמּוֹעַ מִכָּךְ, שְׂדֵה הִיְתָה כּוֹוֹנָת הַמוֹכֵר

46 לְמַחֲצִית שְׂדֵהוּ, אֶלָּא כִּנְגַד רֹאשׁ תֹּדֹר הוּא דְּאִמַּר לִיה הַמוֹכֵר. מִה שְׂאִין כֵּן
47 בְּנִידוֹן הַקּוֹדֵם, שְׂרֵאוּבֵן וְשְׂמִיעוֹן גּוֹבֵלִים בְּמִיצְרוֹ הַמְּזוּרָחִי שֶׁל הַשְּׂדֵה, וּמְמוּלָם
48 בְּמֵיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי גּוֹבֵל יִהוּדָה לְבָדוּ, וְכֹתֵב הַמוֹכֵר 'שְׂדֵה שְׂמִיצְרֵי יִהוּדָה
49 מִמַּעֲרָב וְשְׂמִיעוֹן מִצֵּר מְזוּרָח אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, דִּהֵינּוּ מֵיצְרֵי אֶחָד וְהַמַּעֲרָבִי אֶרְוֶף
50 וּמְמוּלוֹ הַקָּצֵר, בּוֹדֵה סוֹבֵר רַב שְׂדַעַת הַמוֹכֵר הִיְתָה לְמַכּוֹר לוֹ רַק מַחֲצִית מִן
51 הַשְּׂדֵה אֶף בְּמֵיצְרֵי הַמַּעֲרָבִי רַק כִּנְגַד הַמֵּיצְרֵי הַמְּזוּרָחִי הַקָּצֵר, וְכִיּוֹן שְׂדֵה הִיְהִי
52 יִכּוֹל לְפָרֵשׁ בְּשִׁטֵּר שֶׁרַק אֶת חִצּוֹ הַמַּעֲרָבִי הוּא מוֹכֵר לוֹ, הוֹצֵרֶךְ לְהֶרְחִיב
53 וּלְכָתוֹב מֵיצְרֵי שְׂלָם.
54 הַגְמָרָא מְבַאֵר שִׁישׁ לְצִיּוֹן בְּשִׁטֵּר מְכִירֵת שְׂדֵה אֶת מֵיצְרֵיהָ מִכָּל הָרוֹחוֹת,
55 וּמִבִּיאָהּ אוֹפֵן שְׂבוֹ אִם לֹא יִצִּיּוֹן כָּל הָאֲרָבֶע רוֹחוֹת יִטּוֹל רַק חִצּוֹ שֶׁל הַשְּׂדֵה:
56 הַמוֹכֵר שְׂדֵה לְחִבְרֵי הַנִּמְצָאָת בֵּין שְׂדוּתֵיהֶם שֶׁל רֹאשׁוֹן וְשְׂמִיעוֹן בְּאוֹפֵן
57 שְׂמִיצְרֵי רֹאשׁוֹן מִזְדָּה וּמִצְרֵי, שִׁישׁ לְרֹאשׁוֹן שְׁנֵי שְׂדוֹת הַגּוֹבֵלוֹת עִם הַשְּׂדֵה
58 הַנִּמְכָּרָת, הָאֶחָת בְּמִזְדָּה הַשְּׂדֵה וְהַשְּׁנִיָּה בְּמַעֲרָבָה, וְכִמּוֹ כֵּן מִצֵּר שְׂמִיעוֹן
59 צְפוֹן וְדְרוֹם, שְׁשֵׁנִי שְׂדוּתֵי שֶׁל שְׂמִיעוֹן גּוֹבֵלוֹת עִם הַשְּׂדֵה הַנִּמְכָּרָת הָאֶחָת
60 בְּצִפּוֹן הַשְּׂדֵה וְהָאֶחָת בְּדְרוֹמָה, צִרְיָה הַמוֹכֵר לְמִכְתָּב לִיה לְלוֹקַח בְּשִׁטֵּר
61 הַמְכִירָה 'שְׂדֵה שְׂאִנִּי מוֹכֵר לָךְ מִצֵּר רֹאשׁוֹן וְרֹחִין תִּרְיָן – מִשְׁנֵי צִדֵּי הַשְּׂדֵה,
62 וּמִצֵּר שְׂמִיעוֹן וְרֹחִין תִּרְיָן – מִשְׁנֵי צִדֵּיהָ, נִמְצָא שְׂשֵׁדֵה זֶה מְקוּפָּת מֵאֲרַבְעַת
63 צַדִּיָּה, וְעוֹמֶדֶת בֵּין שְׁתֵּי שְׂדוּתֵי שֶׁל רֹאשׁוֹן לְבֵין שְׁתֵּי שְׂדוּתֵי שֶׁל שְׂמִיעוֹן,
64 וּמִלְשׁוֹן זֶה מִשְׁתַּמֵּעַ בְּאוֹפֵן בְּרוּר שְׂמִכֵּר לוֹ אֶת כָּל הַשְּׂדֵה. אֲבָל לֹא יִכְתּוֹב
65 הַמוֹכֵר בְּשִׁטֵּר הַמְכִירָה 'הַשְּׂדֵה שְׂאִנִּי מוֹכֵר לָךְ מְצִיָּה בֵּין שְׂדוֹת רֹאשׁוֹן
66 לְשְׂמִיעוֹן, שְׂאִם יִכְתּוֹב לוֹ כֵּן יוֹכֵל הַמוֹכֵר לְטַעוֹן שְׂמִכֵּר לוֹ רַק אֶת חִצּוֹ הַשְּׂדֵה
67 בְּצוּרָה אֲלֶכְסוֹנִית, בְּאוֹפֵן שְׂהִיָּא אֲכָן עוֹמֶדֶת בֵּין הַשְּׂדוֹת שֶׁל רֹאשׁוֹן וְשְׂמִיעוֹן,
68 כְּגוֹן שְׂיֵאמַר שֶׁגְּבוּל הַשְּׂדֵה הַנִּמְכָּרָת הוּא מִקְרָן צְפוֹנִית מְזוּרָחִית לְקֶרֶן
69 דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית, וְהַשְּׂדֵה שֶׁל רֹאשׁוֹן נִמְצָאָת בְּצִדֵּה הַמְּזוּרָחִי שֶׁל חִצּוֹ הַשְּׂדֵה
70 וְהַשְּׂדֵה שֶׁל שְׂמִיעוֹן נִמְצָאָת בְּצִדֵּה הַדְּרוֹמִי.
71 הַגְמָרָא מִסְתַּפֶּקֶת מִה נִכְלָל בְּכָלֵל הַמִּכְר בְּאוֹפֵן בְּשִׁטֵּר הַמְכִירָה צִיּוֹן
72 הַמוֹכֵר רַק מִקְצֵת מִהַמֵּיצְרִים. מִסְתַּפֶּקֶת הַגְמָרָא: אִיבְעִיָּא לְהוּ, הַמוֹכֵר שְׂדֵה
73 לְחִבְרֵי שְׂמוּקָפָת בְּשְׂדוֹת שֶׁל אַחֲרִים, וְכִיּוֹן לֹא אֶת הַקְּרָנוֹת – וְסִימֵן לוֹ רַק
74 אֶת מֵיצְרֵי הַשְּׂדוֹת הַגּוֹבֵלוֹת בְּקִרְנוֹת הַשְּׂדֵה הַמְּדוּבֶרֶת, וְלֹא הִזְכִּיר אֶת מֵיצְרֵי
75 הַשְּׂדוֹת הַגּוֹבֵלוֹת לְכָל אוֹרְכָה וְרוֹחְבָהּ שֶׁל הַשְּׂדֵה, מִיָּהוּ, כְּלוֹמַר יֵשׁ לְדוֹן מִה
76 כָּלִיל בַּמְכִירָה זֶה,
77 הָאִם אוֹמְרִים שְׂמֵאֲחֵר וְאִין דְּרֶךְ הָעוֹלָם לְמַכּוֹר רַק אֶת קִרְנוֹת הַשְּׂדֵה, וְדִאי
78 שְׂכוּוֹנָתוֹ הִיְתָה לְמַכּוֹר אֶת כּוֹלָה, אוֹ שְׂמִתוֹךְ סִימְנוֹ קִרְנוֹת הַשְּׂדֵה בְּלִבְד מִבְּלִי
79 לְסַמֵּן אֶת שְׂאֵר מֵיצְרֵיהָ מוֹכֵב שְׂלֵא הִיְהִי בְּדַעְתּוֹ לְמַכּוֹר אֶלָּא שְׁתֵּי רְצוּעוֹת
80 אֲלֶכְסוֹנִיּוֹת, כִּנְגַד הַקִּרְנוֹת הַמְּסוּמִנִּים. הַגְמָרָא מִסְתַּפֶּקֶת בְּסַפֵּק נֹסֵף בְּעִנִּין
81 זֶה: אִם תִּרְצָה לוֹמַר שְׂבִאוּפֵן הָאֲמוּר שִׁסִּמֵּן לוֹ רַק אֶת קִרְנוֹת הַשְּׂדֵה, לֹא
82 קִנְיָה אֶלָּא שְׁתֵּי רְצוּעוֹת אֲלֶכְסוֹנִיּוֹת כִּנְגַד הַקִּרְנוֹת הַמְּסוּמִנִּים, יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק
83 מִה הִדִּין אִם סִימֵן אֶת מֵיצְרֵי הַשְּׂדֵה כְּמִין גִּטָּא – אוֹת גִּימ"ל יוֹנוֹת שְׂצוֹרָתָהּ
84 דּוֹמָה לְאוֹת כ"ף וְסוּפִיתָ שְׁלָנוּ, וְהֵינּוּ שִׁסִּמֵּן שְׁתֵּים מִקְרָנוֹת הַשְּׂדֵה וְהוֹסִיף
85 לְסַמֵּן בְּהֵן גַּם תְּחִילַת כָּל מֵיצְרֵי וּמֵיצְרֵי, כֵּךְ שְׂבָכָל קֶרֶן צִיּוֹן גְּבוּלוֹת כְּעֵין הָאוֹת
86 י', וּבִגּוֹן שִׁסִּמֵּן לוֹ קֶרֶן דְּרוֹמִית מְזוּרָחִית וְכִנְגַדָּה בְּאַלְכֶסוֹן קֶרֶן צְפוֹנִית
87 מַעֲרָבִית, מִיָּהוּ – מִה הִדִּין, הָאִם צִיּוֹן תְּחִילַת אֲרַבְעַת הַמֵּיצְרִים נַחֲשָׁב כְּאִילוּ
88 צִיּוֹן אֶת כָּל מֵיצְרֵיהָ וְקִנְיָה חֵלֶל, אוֹ שֶׁגַם בְּמִקְרָה זֶה לֹא קִנְיָה אֶלָּא רְצוּעָה
89 אֲלֶכְסוֹנִית אֶחָת כִּנְגַד הַמֵּיצְרִים שִׁסִּמֵּן.

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קי"ז תוספות

וַאִי אָמַר לִיה נִכְסֵי אֶפִּילוּ בְּתֵי וְעֵבְדֵי — אַבְל מִטְּלָטְלִי לֹא, עַד דָּאִמַר לִיה "כֹּל נִכְסֵי". מִצָּר לֹא — הַמוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבִירוֹ בִּשְׁטֵר הַמְּכִירָה, מִצָּר מִעֲרָבִי אֲרוּךְ מֵאֵה אֵמָה, וּמִצָּר מִזְרָחִי בִּנְגֻדוֹ קֶצֶר חֲמִשִּׁים אֵמָה, שֶׁלֹּא הִגִּיעַ אֵלָּא עַד חֲצִי הַשָּׂדֶה, וּמִצָּר שֶׁל צָפוֹן וְדָרוֹם מִיָּמִין וּשְׂמָאל מִן הַמִּזְרָח עַד הַמַּעֲרָב, כּוּה: אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר — כִּנְגַד מִצָּר מִזְרָחִי יִקְנֶה, דְּהֵינּוּ חֲצִי הַשָּׂדֶה, וּמִצָּר מִעֲרָבִי שְׂהוּא אֲרוּךְ — מִצָּרִים הָרֹחֵב לוֹ, דְּמִצָּר שֶׁלם הוֹצִיר לְכָתוּב בִּשְׁטֵר. וַיִּקְנֶה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹר — כְּלוּמַר, הָא אֵיכָא לְמִימַר דְּדוּקָא כְּתֹב לוֹ מִצָּר מִעֲרָב אֲרוּךְ וּמִצָּר מִזְרָח קֶצֶר, דְּהֵינּוּ כִּדִּי מִשְׁלֵש־אַמָּה אֵמָה. בְּאֲרוּךְ הַמִּצָּר, וּמִצָּר מִזְרָח חֲמִשִּׁים אֵמָה. וְהִכִּי דְמִי — כְּגוֹן שִׁקְנָה כָּל הַשָּׂדֶה בְּאַלְכֶסֶן, כִּנְגַד רֹאשֵׁי הַשְּׂדֵרוֹת שֶׁל מִזְרָח וּמַעֲרָב, כּוּה: וּמִזְרָח רַב — מִקְמֵי דְאִישְׁתִּיק, אַבְל בְּתֵר דְּאִישְׁתִּיק — אֹרֵי בְּתֵרֵיהֶו. הִיכָא דְאֵיכָא מִצָּר רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן מִזְרָח וּמִצָּר לֹי וַיְהוּדָה כִּנְגֻד בְּמַעֲרָב — וְרוּחַב הַשָּׂדֶה מֵאֵה אֵמָה, וְהוּא מִצָּר לֹי כִּנְגַד רֹאבוֹן חֲמִשִּׁים אֵמָה, וְכֵן מִצָּר יְהוּדָה כִּנְגַד שְׁמַעוֹן חֲמִשִּׁים אֵמָה, וְכָתֹב לוֹ בִּשְׁטֵר: מִצָּר רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן מִן הַמִּזְרָח, וּמִצָּר יְהוּדָה מִן הַמַּעֲרָב, דְּהֵינּוּ מִצָּר מִעֲרָבִי קֶצֶר, לֹא הוֹכִיר — הָבָא מִזְרָח רַב דִּיקְנָה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹר. דָּאִי הוּא בְּעֵי מוֹכֵר לְהַקְנוֹת כִּנְגַד הַקֶּצֶר — דְּכִי הוּא לִיכְתֹּב: וּשְׁמַעוֹן כִּנְגַד (חֲצִי) יְהוּדָה, כְּלוּמַר, מִצָּר מִזְרָחִי שְׂהוּא אֲרוּךְ לֹא יִקְנֶה אֵלָּא יְהוּדָה כִּנְגַד שְׁמַעוֹן, דְּהֵינּוּ חֲצִי הַשָּׂדֶה, וּמִדְּלָא כְּתֹב דְּכִי — שְׁמַע מִינָּה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹר קָאִמַר לִיה. אַבְל לְעִיל בְּמִילְתִּיהָ דְּרַב מִיירִי כְּגוֹן רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן מִצָּר מִזְרָחִי, וַיְהוּדָה מִצָּר מִעֲרָב כִּנְגַד שְׁנִיחָן, וְכָתֹב לוֹ: יְהוּדָה מִצָּר מִעֲרָב וּשְׁמַעוֹן מִצָּר מִזְרָח, דְּהֵינּוּ אֶחָד אֲרוּךְ וְאֶחָד קֶצֶר — הָתֵם לֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר, דְּבַעַל כְּרַחַךְ מִצָּר מִעֲרָב הָרֹחֵב לוֹ, שֶׁלֹּא יִכּוֹל לִפְרֹשׁ "וּשְׁמַעוֹן כִּנְגַד חֲצִי יְהוּדָה" כִּי הָבָא, שְׂאֵן כּוֹתֵבִין חֲצִי מִצָּר, וְהוֹצִירָךְ לְכָתוּב מִצָּר שֶׁלם. נִרְאָה דְּכִי גֵרְסִין: מִדְּהוּא לִיכְתֹּב רֹאבוֹן מִצָּר כִּנְגַד לֹי, דְּמִשְׁמַע שְׁמִצָּר לֹי מִצָּר רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן אֲרוּךְ, וּמִצָּר לֹי הוּא הַקֶּצֶר. אַבְל יְהוּדָה לֹא הוֹכִיר. וְנִרְאָן כִּן הַדְּבָרִים לְהַעֲמִיד הַחֲסָרוֹן שֶׁל מִצָּר בִּיהוּדָה אֶחָדֹךְ, וּבִפְרִישׁ רַבִּי חֲנַנְאֵל מְרומָא גֵרְסִין: מִדְּהוּא לִיכְתֹּב מִצָּר לֹי כִּנְגַד מִצָּר רֹאבוֹן, וְכִיּוּצָא בּוֹ מִצָּר יְהוּדָה כִּנְגַד מִצָּר שְׁמַעוֹן. וּמִשֶּׁם יֵשׁ לְלַמֵּד שְׁכָתוּב בְּסִפְרִים שְׁלָה: מִדְּהוּא לִיכְתֹּב לֹי כִּנְגַד רֹאבוֹן וְלֹא כְּתֹב כּו', וְכֵן עִיקַר. מִצָּר רֹאבוֹן מִזְרָח וּמַעֲרָב כּו' — הַמוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבִירוֹ וְרוּצָה לְכָתוּב מִצָּרִיה, וַיֵּשׁ לִשְׁכַּח רֹאבוֹן שְׁתֵּי שְׂדוֹת אַחַת בְּמִזְרָח וְאַחַת בְּמַעֲרָב (וּלְשְׁמַעוֹן שְׁכַח שְׁתֵּי שְׂדוֹת אַחַת בְּצָפוֹן וְאַחַת בְּדָרוֹם) — לֹא יִכְתוֹב לוֹ סָתֵם "שְׂדֵה זֶה שְׂאֵנִי מוֹכֵר לָךְ הִרִי הִיא בְּתוֹךְ שְׂדוֹת רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן", דָּאִתִּי לְמִפְלָג לִיכְתֹּב בְּאַלְכֶסֶן כּוּה: וְנִמְצָא שְׁנוֹטֵל אֶצֶל מִצָּר רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן, אַבְל שְׁכָתוּב "מִצָּר רֹאבוֹן רֹחוּץ תִּרְתִּין, וּמִצָּר שְׁמַעוֹן רֹחוּץ תִּרְתִּין" — הִרִי אַרְבַּע רֹחוֹת. וְכֹל שְׂכָן אֵם יִכְתוֹב לוֹ בִּפְרִישׁ "מִצָּר רֹאבוֹן מִזְרָח וּמַעֲרָב, מִצָּר שְׁמַעוֹן צָפוֹן וְדָרוֹם" — דְּשִׁפִּיר דְּמִי. סִיּוּם לֹי אֵת הַקֶּרְנוֹת — לִשׁוֹן סִימָן. שְׂהוּי שְׂדוֹת הָרֵבָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְקִיפִין אוֹתָהּ, וְלֹא כְּתֹב אֵלָּא אַרְבַּע שְׂדוֹת שֶׁל אַרְבַּע קֶרְנוֹת הַשָּׂדֶה, אַבְל אִירַכָּה וְרוּחְבָּהּ לֹא מִצָּר כִּלְלִי. מִי אִמְרִינֵן: אֵין דֶּרֶךְ לְמוֹכֵר קֶרְנוֹת הַשָּׂדֶה, אֵלָּא כָּל הַשָּׂדֶה שְׁבִתוֹן הַקֶּרְנוֹת מִכָּר לוֹ, דְּמִשּׁוּם דְּכִי סִיּוּם לֹי קֶרְנוֹתֵיהּ. אוֹ דְּלִמָּא לֹא מִכָּר לוֹ אֵלָּא תֵּלֶם בְּאַלְכֶסֶן, מְקָר לִקְרָן, שְׁתֵּי וְעֵרֵב כּוּה: בְּכַמֵּין גָּאֵם — אוֹת יוֹנִית, דְּדוּמָה לְכַף. כְּגוֹן שְׁמִצָּר לוֹ קֶרֶן דְּרומִית מִזְרָחִית וְקֶרֶן צָפוֹנִית מִעֲרָבִית, וְנִמְצָא שְׁמִצָּר תַּחֲתָל כָּל רוּחַ כּוּה (א): אֵם תִּמְצָא לּוֹמַר גְּבִי סִיּוּם לֹי אֵת הַקֶּרְנוֹת דְּלֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּרְנוֹת — הֵינּוּ מִשּׁוּם דְּהָתֵם לֹא סִיּוּם אֵת הָרֹחוֹת, אַבְל הָבָא שְׁמִצָּר תַּחֲתָל כָּל הָרֹחוֹת — כְּמִי שְׁמִצָּר אֵת כּוֹלֵן דְּמִי, וְקֵנָה הַכֹּל. אוֹ דְּלִמָּא לֹא קֵנָה אֵלָּא בְּאַלְכֶסֶן, כּוּה (ב): בְּסִיּוּגוֹן

בֵּין שְׂדוֹת רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן (בוֹחִית). וּמִיּוֹ קָאִמַר דְּקֵנָה בְּאַלְכֶסֶן מְקָר לִקְרָן, דְּהוּאִי בֵּין שְׂדוֹת שְׁמַעוֹן וְרֹאבוֹן בּוּחִית. בְּכַמֵּין גָּאֵם — פִּירֵשׁ רַבִּינֵי יִצְחָק: מִזְרָח וְדָרוֹם, דְּהֵינּוּ מִשְׁתֵּי רֹחוֹת וְקֵשָׁה לְפִירוּשׁוֹ: דָּאֵם כֵּן, אִמָּאִי צִרִיךְ לְמִכְתֹּב לְעִיל "מִצָּר רֹאבוֹן לְרוּחוֹץ תִּרְתִּין וּמִצָּר שְׁמַעוֹן לְרוּחוֹץ תִּרְתִּין" אִי קֵנִי כְּמִין גָּאֵם וּפִירוּשׁ הַקְּנוֹטֵרִס נִרְאָה עִיקַר.

וַאִי אָמַר לִיה נִכְסֵי אֶפִּילוּ בְּתֵי וְעֵבְדֵי — אַבְל מִטְּלָטְלִין לֹא. וְאָף עַל גֵּב דָּאִמַר ב"מ שְׂמֹת" (בְּבֵא בְּתֵרָא קָה, בֹּא) "כֹּל נִכְסֵי לְפִלּוּגִי", גְּלִימָא אִיקְרִי נִכְסֵי — לִשׁוֹן "נִכְסֵי" שְׂאֵנִי, דְּמִשְׁמַע רִיבּוּי יוֹתֵר מִ"נִכְסֵי" דְּהָבָא. אַבְל אֵין לְחַלֵּק מִשּׁוּם דְּהָתֵם אִמַר "כֹּל נִכְסֵי", דָּאֵם כֵּן הוּא לִיכְתֹּב הָתֵם כְּדִמְחָלֵק הָתֵם בֵּין "מִטְּלָטְלִי" לְ"כֹל מִטְּלָטְלִי". וְעוֹד יֵשׁ לִזְמַר: דְּהָתֵם מִיירִי בְּמִתְנָה, דְּבַעֲיִן יִפֵּה נוֹתָן, דְּהָבָא בְּמִכָּר. מִצָּר אֶחָד אֲרוּךְ וּמִצָּר אֶחָד קֶצֶר — וּמִיירִי שְׁמִצָּר לְכָל אַרְבַּע רֹחוֹת, כְּדִפְרִישׁ הַקְּנוֹטֵרִס. דָּאִי לֹא מִצָּר אֵלָּא מִזְרָח וּמַעֲרָב וְלֹא מִצָּר צָפוֹן וְדָרוֹם — אֵם כֵּן הִכִּי קָאִמַר לִי רַב אִסִּי: וַיִּקְנִי כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹרִי אֲדֹרְבָה, הוּא לִיכְתֹּב לְמַפְרָךְ דְּלֹא לִיקְנִי אֵלָּא תֵּלֶם אֶחָד בְּמִזְרָח וְתֵּלֶם אֶחָד בְּמַעֲרָב, דָּאִי אֵית לִיכְתֹּב לִיכְתֹּב לִיכְתֹּב בְּמִצָּר לֹי מִצָּר רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁי, וּמִצָּר רַבִּיעִי לֹא מִצָּר לוֹ — דְּלֹא קֵנָה אֵלָּא תֵּלֶם אֶחָד עַל פְּנֵי כּוֹלֵה. וּמָה שְׁהַקְשָׁה רַבִּינֵי יִצְחָק לְפִירוּשׁ הַקְּנוֹטֵרִס: אִי מִאֲרַבְעֵי רֹחוֹת מִצָּר לוֹ אִמָּאִי לֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר, דָּאֵם כֵּן אִמָּאִי מִצָּר לוֹ מִצָּר רַבִּיעִי? לֹאֹ פִירְכָּא הִיא, דְּמִצְטִין לְמִימַר: מִצְרִים הָרֹחֵב לוֹ. וּמִזְרָח רַב — פִּירֵשׁ בְּקִנְטֵרִס: קוֹדֵם שְׁתִּיק, שְׁמַעַם דְּבִשְׁתָּק מוֹדָה לְהוֹ. אָף עַל גֵּב דְּלִקְנֵן (עֲמוּד ב) שְׁתִּיק (רַבָּא) וְצִרִיךְ לְהוֹתִי: רַבְהוֹ לֵאבִי אָף עַל גֵּב דְּלֹא הוּדָה לוֹ, אֵלָּא שֶׁלֹּא חֹשׁ לְחִשְׁבּוֹ — הָבָא לִיכָא לְמִימַר דְּכִי, דְּרַב כְּהָנָא וְרַב אִסִּי הוּוּ כְּמוֹ תַלְמִיד חֲבֵר לִרְבִּי, כְּדָאִמְרִין (סְנַהֲדִרִין לוֹ, ב) דְּלִסְבִּירָה לֹא הוּוּ צִרִיכִי. וְכִּדְּרֹב מִקּוּמוֹת רַב מוֹדָה כְּשִׁשְׁתִּיק לְהוֹם, בְּפִרְקָא קָמָא דְּבָבָא קָמָא (א, יא) גְּבִי אֵין שְׁמִין לֹא לִגְנֹב וְלֹא לְגוֹלֵן, דְּקָאִמְרִינֵן: אֲדֹרְבָה, מִדָּאִמְרוּ לִיכְתֹּב רַב כְּהָנָא וְרַב אִסִּי לִרְבִּי דִּינָא דְּכִי, וְשְׁתִּיק — שְׁמַע מִינָּה שְׁמִין, וְלֹא אִמַר הָא דְּשְׁתִּיק מִשּׁוּם דְּלֹא חֹשׁ לְחִשְׁבִּי, וּבְפִרְקָא קָמָא דְּבִיבָה (ו, א) גְּבִי אֲפִרְחָה שְׁנוּלֵד בְּיוֹם טוֹב, דָּאִמְרוּ לִיכְתֹּב רַב כְּהָנָא וְרַב אִסִּי לִרְבִּי. וְכִי מָה בֵּין זֶה לְעֵגֶל שְׁנוּלֵד מִן הַטְּרִפָּה: וְשְׁתִּיק רַב. אִמַר רַב יוֹסֵף: מָאִי טַעְמָא שְׁתִּיק רַבִּי לִימָא לְהוֹ: הוּאִיל וּמוֹכֵן אֵבָב אִמֹּר לְכִלְכִּיִם. וְכֵן "בְּאִיּוֹהוּ נִשְׁךְ" (בְּבֵא מִצְעִנָא סֵט, ב) גְּבִי סְפִינָה, אִמַר רַב אֲנָרָא וּפְגִרָא. אִמְרוּ לִיכְתֹּב רַב כְּהָנָא וְרַב אִסִּי לִרְבִּי: אִי אֲנָרָא לֹא פְגִרָא, אִי פְגִרָא לֹא אֲנָרָא. שְׁתִּיק רַב. אִמַר רַב שִׁשֶׁת: מָאִי טַעְמָא שְׁתִּיק רַבִּי? לֹא שְׁמִיעִי לִיכְתֹּב הָא דְּנִתְנָא כּו'. מִשְׁמַע בְּכָל הַנְּהוּ, דְּלֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא חֹשׁ לְחִשְׁבִּי שְׁתִּיק, אֵלָּא מִפְּנֵי שְׂהוּדָה. מִדְּהוּא לִיכְתֹּב מִצָּר שְׁמַעוֹן כִּנְגַד יְהוּדָה — פִּירוּשׁ: כִּנְגַד יְהוּדָה לְבַד, וְלֹא הוּוּ לִיכְתֹּב לְמִיכְתֹּב רֹאבוֹן, וּמִדְּכָתֹב רֹאבוֹן — שְׁמַע מִינָּה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹר קָאִמַר לִיכְתֹּב. וְגִירָסָא זֶה אֵינֶה נִרְאָה, דְּלִמָּא לִיכְתֹּב לְמִינְקֵס כְּהָאִי גִּוּנָא, דְּהִשְׁתָּא דְּלֹא לִיכְתֹּב יְהוּדָה לֹי וְהִשְׁתָּא דְּלֹא לִיכְתֹּב יְהוּדָה לֹאֹ אֲרוּחִין לְכָךְ גֵּרִיס רַשְׁבִּי: מִדְּהוּא לִיכְתֹּב רֹאבוֹן כִּנְגַד לֹי, וְהִשְׁתָּא דְּלֹא יְהוּדָה. וּמִכָּל מְקוֹם קִשְׁיָא לְרַבִּינֵי תֵם, דְּכִי הוּוּ לִיכְתֹּב: מִדְּלֹא הוּוּ לִיכְתֹּב לְמִיכְתֹּב שְׁמַעוֹן וְכָתֹב — שְׁמַע מִינָּה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹר קָאִמַר לִיכְתֹּב. וְנִרְאָה לְרַבִּינֵי תֵם כְּגִירָסָא רֹאשְׁוֹנָה. וְלֹא קָאִי אֲעִיקֵר מִיִּלְתִּיהָ דְּרַב, דְּקָאִמַר לֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר — דָּאֵם כֵּן הוּוּ לִיכְתֹּב לְמִימַר: מִדְּלֹא הוּוּ לִיכְתֹּב רֹאבוֹן, אֵלָּא קָאִי אֲדִיקוּךְ, דְּכִי הִכִּי דְּקָאִמַר רַב דְּלֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר — דְּכִי נִמִּי אֵם מִצָּר מִצָּר רֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן מִצָּר מִזְרָח, וּמִצָּר לֹי חֲצִי שְׂדֵה מִצָּר מִעֲרָב, וְאֶצֶל לֹי קֶרְקַע עוֹלָם — דְּמִזְרָח רַב דְּקֵנָה כִּנְגַד הָאֲרוּךְ, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא מִצָּר מָה לְמִצְוֹר. וְאֵהָא קָאִמַר, דְּהִיכָא דְּמוֹצָא לְמִצְוֹר, כְּגוֹן לֹי וַיְהוּדָה מִן הַמַּעֲרָב — מוֹדָה רַב דְּלֹא קֵנָה כִּנְגַד הָאֲרוּךְ אֵם דְּלֹא יְהוּדָה. וְגִירָסִין: מִדְּהוּא לִיכְתֹּב לִיכְתֹּב יְהוּדָה כִּנְגַד שְׁמַעוֹן, דָּאִי גִירָסִין שְׁמַעוֹן כִּנְגַד יְהוּדָה הִלְשׁוֹן דְּחוּק, וּפִירוּשׁוֹ מְגֻמָּגֵם, דְּלֹא קָאִי אֲדֹרְבָה רַב אֵלָּא אֲדִיקוּךְ, וְאֵין לְהַקְשׁוֹת: אִמָּאִי לֹא קָאִמַר גְּמָרָא מוֹדָה רַב אֲעִיקֵר דְּבִרִּי, כְּדִפְרִישׁ הַקְּנוֹטֵרִס: וְלִימָא: מִדְּלֹא הוּוּ לִיכְתֹּב לִיכְתֹּב כִּי שְׂמָא לֹא חֲשֵׁשׁ הַגְּמָרָא לְפִרְשׁ זֶה, דְּפִשְׁטָא דְּלֹא אִמַר הָבָא דְּלֹא קֵנָה אֵלָּא כִּנְגַד הַקֶּצֶר, דְּהוּאִי לֹא מִצָּר לֹי מִצָּר שְׁמַעוֹן בְּחֻבֵם, וְלֹא הוֹצִירָךְ לְפִרְשׁ אֵלָּא אִמָּאִי לֹא קֵנָה כִּנְגַד הָאֲרוּךְ, כִּיּוֹן שְׁמִצָּר לֹי מִצָּר שְׁמַעוֹן.

מִצָּר רֹאבוֹן לְרוּחוֹץ תִּרְתִּין — אָף עַל פִּי שְׂאֵם הִיכָא כּוֹתֵב לוֹ קֶרְקַע שְׁבִין שְׂדוֹת רֹאבוֹן וּבֵין שְׂדוֹת שְׁמַעוֹן לֹא הֵינּוּ יִכּוֹלִין לּוֹמַר שִׁקְנָה חֲצִי שְׂהוּדָה כּוּה: דָּאֵם כֵּן לֹא הִיכָאִי קֶרְקַע שְׂדוֹת רֹאבוֹן וְרֹאבוֹן בּוּחִית. בְּכַמֵּין גָּאֵם — פִּירֵשׁ רַבִּינֵי יִצְחָק: מִזְרָח וְדָרוֹם, דְּהֵינּוּ מִשְׁתֵּי רֹחוֹת וְקֵשָׁה לְפִירוּשׁוֹ: דָּאֵם כֵּן, אִמָּאִי צִרִיךְ לְמִכְתֹּב לְעִיל "מִצָּר רֹאבוֹן לְרוּחוֹץ תִּרְתִּין וּמִצָּר שְׁמַעוֹן לְרוּחוֹץ תִּרְתִּין" אִי קֵנִי כְּמִין גָּאֵם וּפִירוּשׁ הַקְּנוֹטֵרִס נִרְאָה עִיקַר.

אִיתְמַר

איתמר להאי גיסא ואיתמר להאי גיסא שודא – אף על גב דבעלמא בכל דוכתא, אמרין: המוציא מחבירו עליו הראיה ואוקי ממונא בחזקת מריה, בין היכא דמספקא בעובדא היכי דהו, כנון לעיל (לכ), דאמר: דאיכא סהדי למר ואיכא סהדי למר – היכא דקימא ארעא תיסק. בין מספקא לן בדינא, כההיא דסוף "השואל" (בבא מציעא קב, ב)

דמוק שמואל למתניתין באחד ששכר מרחץ

בבא באמצע החודש, לכך יחולקו, דמספקא לן

אי תפסו לשון ראשון, ואחריו, אבל בא

בתחלת החודש – כולו למשכיר, בסוף החודש –

כולו לשוכר, דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

אלא שכאן נראה לחכמים לעשות שודא, וגבי

קדשה בעשרים ונתן לה שלשים חצאין, בפרק

"מי שמת" (בבא בתרא קמז, א), דמספקא לן

לרבי יוסי אי קדושין לטובועין ניתנו אי לאו, ואן

מונה לה בכסף כתובה מכסף קדושין אלא

מחצה, והיינו חולקין, ולא בעי למימר המוציא

מחבירו עליו הראיה, אף על גב דמסתמא לא

סבר כסומכוס, דלית הלכתא הכי, ועוד, דאוק

שמואל מתניתין דסוף "השואל" דאירי בה רבי

יוסי בבא באמצע החודש, היינו רבנן דסומכוס.

וכן לרב אסי בפרק קמא דבבא קמא (ט, א) גבי

אחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד

מהן, דאמרין נוטל רביע בקרקע כו' – דמספקא

ליה אי כיוושים אי כלקוחות דמו, וחולקין, ולא

אמר המוציא מחבירו עליו הראיה, ובי"ש

נוחלין" (בבא בתרא קכד, ב) נמי, גבי בכור

שאנו נוטל פי שנים במלוה, דהוה ליה ראי,

ובמלוה שעמו אמר התם (קכד, א) דפליג משום

דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דמספקא לן אי

גמר ומשעבד נכסיו כל כך שיהא אביו מוחק

כדי שיתול בהן פי שנים, או לא, וחולקים

מספקא, וכן (בבא מציעא פג, א) דדרו באגרא

ואיתבר – משלם פלגא, מאי טעמא, נפיש להו

חוטר לתרי – קרוב לפשיעה וקרוב לאונס. בכל

אלו היה נראה לחכמים שיחלוקו, והיכא דלא

מפרש גמרא מדי – אית לן למימר המוציא

מחבירו עליו הראיה, והיכא דלא איתמר

הלכתא לא כמר ולא כמר, וסבירא ליה לדין

כד מנייהו, ועבר – מאי דעבד עבד, דהכי

אמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מח, ב)

השתא דלא איתמר לא כמר ולא כמר, דעבד

כמר – עבד, דעבד כמר – עבד, ואי מספקא

לדין כמאן הלכתא – המוציא מחבירו עליו

הראיה. **חזינא** להנהו שטרי דכתב בהו פלגא

דאית לי בארעא פלגא – כלומר, דיו מגבין

פלגא, פלגא בארעא דאית לי ריבעא – דיו

מגבין אותו ריבעא.

אין

ארעא דמינה פלגא – **פלגא**, "מוצר ארעא דמינה פסיקא" – תשעה קבין, אמר ליה

אבין: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? אישתין. סבור מינה: אידי ואידי פלגא,

בסירוגין מהו? תיקו. מוצר לו מוצר ראשון ומוצר שני

ומוצר שלישי, ומוצר רביעי לא מוצר לו – אמר

רב: קנה הפל חוץ ממוצר רביעי. ושמואל אמר:

אפילו מוצר רביעי. ורב אסי אמר: לא קנה אלא

תלם אחד על פני כולה; סבר לה פרב, דאמר:

שיורי שיירי, ומדשייר במוצר – שיירי נמי בכיוליה.

אמר רבא, הלכתא: קנה הפל חוץ ממוצר רביעי.

ולא אמרן אלא דלא מכלע, אבל מכלע – קנה.

וכי לא מכלע נמי – לא אמרן אלא דאיכא עליה

ריבבא דדיקלא והוי תשעת קבין, אבל ליפא עליה

ריבבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין – קנה. מכלל

דכי מוכלע, אף על גב דאיכא עליה ריבבא

דיקלא והוי תשעת קבין – קנה. איכא דאמרין:

אמר רבא, הלכתא: קנה הפל, ואפילו מוצר רביעי.

ולא אמרן אלא דמכלע, אבל לא מכלע – לא

קני. וכי מכלע נמי – לא אמרן אלא דליפא עליה

ריבבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין, אבל איכא

עליה ריבבא דדיקלא והוי תשעת קבין – לא קנה.

מכלל דכי לא מוכלע, אף על גב דליפא עליה

ריבבא דדיקלא, ולא הוי תשעת קבין – לא קני.

ושמעין מתרניהו לישני דרבא, דבשורה לא שייר ולא

מיד. ושמעין נמי, דהיכא דמכלע, וליפא עליה ריבבא

דיקלא, ולא הוי תשעת קבין – קנה; לא מכלע, ואיכא

עליה ריבבא דדיקלא, והוי תשעת קבין – לא קנה;

מכלע ואיכא עליה, לא מכלע וליכא עליה – אתמר

לה להאי גיסא ואתמר לה להאי גיסא, שודא דדייני.

אמר רבה: "פלגא דאית לי בארעא" – פלגא,

"פלגא בארעא דאית לי" – ריבעא. אמר ליה אבין:

מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? אישתין. אמר

אבין: אנא סברי, מדאישתין קבולי קבלה; ולא

היא, חזינא הנהו שטרי דנפקי מבי מר, וכתבי

בהו הכי: "פלגא דאית לי בארעא" – פלגא, "פלגא

בארעא דאית לי" – ריבעא. ואמר רבה: "מוצר

ארעא דמינה פלגא" – פלגא, "מוצר ארעא דמינה פסיקא" – תשעה קבין, אמר ליה

אבין: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי? אישתין. סבור מינה: אידי ואידי פלגא,

ואל

גב דמיכלע נמי לא קנה מכלל דכי לא מוכלע אף על גב דליכא עליה כו' – לא קנה, משום דאיכא חדא לריעותא. וקפסיק גמרא: ושמעין מהני תרי לישני

דרבא כו'. דאף על גב דפליג בדלקמן, בהכי מיהא לא פליג. וכן הלכה. דבארעא לא שייר אלא במצר רביעי, דהיינו כרב. והיכא דמיכלע וליכא עליה – קנה, דאיכא

תרי לטיבותא. והיכא דלא מוכלע ואיכא עליה כו' – לא קנה, דאיכא תרי לריעותא. מוכלע ואיכא עליה, אי נמי לא מוכלע וליכא עליה, דהיינו חדא לטיבותא

וחדא לריעותא – אמרי לה תרי לישני ואליבא דרבא, ללישנא קמא – קנה, ללישנא בתרא – לא קנה. וקפסיק גמרא: שודא דדייני – השלכת דהייני. מאחר דמספקא

לן – נעבדי שודא, הכל לפי הענין שיראו דהייני וכירו המוכר, עינו יפה או רעה, הכל לפי אומד דעתם. ומיהו, בשאר מקומות דמספקא לן בתרי לישני הלכתא כמאן

– לא אמרין שודא דדייני עד שירש כי הכא, אלא המוציא מחבירו עליו הראיה. אמר רבה – ראונו ושמעון שהיה להם שדה שחפזו, ומכר ראונו את חלקו

לאיניש מעלמא וכתב לו כן "פלגא דאית לי בארעא", כלומר: החצי שיש לי בשדה זו שדה, ולא שייר לעצמו כלום. אבל

אם כתב לו "פלגא בארעא דאית לי אני מוכר לך", ריבעא – ובין ליה רביע השדה, דהיינו חצי חלקו, דהכי קאמר ליה: החצי אני מוכר לך מקרקע שלי. נמצא מחצי

השדה שיש לו מכר החצי, דהיינו רביע כל השדה. אמר ליה אבין: מאי שנא הכי כו' – כי היכי ד"פלגא דאית לי בארעא" פלגא – הכי נמי "פלגא בארעא דאית

לי" פלגא דהכי משמע: פלגא אני מוכר לך בחך ארעא. והאי דמסיים "דאית לי" – אמאי דקאמר "פלגא" קאי, כלומר: אותו חצי שיש לי אמרתי לך למכור. מבי מר

רבה, וכתבי הכי בהנהו שטרי מוכרי: פלגא דאית לי בארעא – כלומר, אותו שטר ששדה כתוב בראש: איך פלוגי אמר לנו "הו עדים שאני מוכר לפלוגי

פלגא דאית לי בארעא" – היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכן היה כתוב: וקנה פלוגי מן פלוגי חצי השדה בכך וכך ממון. ואותו פלגא כתוב בו "פלגא בארעא

דאית לי" – היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה החלק רביע השדה. מוצר ארעא דמינה פלגא פלגא – ראונו שהיה לו שדה, ולא שייר לעצמו כלום. אבל

ומצד מורה עכב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו, אלא כך כתב המצרים: שדה פלוגי שאני מוכר לפלוגי, מצד מערב לוי, ומצד מזרח ארעא דמינה

פלגא – הקרקע עצמה שודא שלי, שחלוקה ממנה זו שמכרתי, הוא מצד מזרחי שלי – פלגא מכר לו. דהא קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה לחצאין. דמינה

רבה, וכתבי הכי בהנהו שטרי מוכרי: פלגא דאית לי בארעא – כלומר, אותו שטר ששדה כתוב בראש: איך פלוגי אמר לנו "הו עדים שאני מוכר לפלוגי

פלגא דאית לי בארעא" – היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכן היה כתוב: וקנה פלוגי מן פלוגי חצי השדה בכך וכך ממון. ואותו פלגא כתוב בו "פלגא בארעא

דאית לי" – היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה החלק רביע השדה. מוצר ארעא דמינה פלגא פלגא – ראונו שהיה לו שדה, ולא שייר לעצמו כלום. אבל

ומצד מורה עכב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו, אלא כך כתב המצרים: שדה פלוגי שאני מוכר לפלוגי, מצד מערב לוי, ומצד מזרח ארעא דמינה

פלגא – הקרקע עצמה שודא שלי, שחלוקה ממנה זו שמכרתי, הוא מצד מזרחי שלי – פלגא מכר לו. דהא קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה לחצאין. דמינה

רבה, וכתבי הכי בהנהו שטרי מוכרי: פלגא דאית לי בארעא – כלומר, אותו שטר ששדה כתוב בראש: איך פלוגי אמר לנו "הו עדים שאני מוכר לפלוגי

פלגא דאית לי בארעא" – היה מוכיח בסופו שפלגא היה מוכר לו, שכן היה כתוב: וקנה פלוגי מן פלוגי חצי השדה בכך וכך ממון. ואותו פלגא כתוב בו "פלגא בארעא

דאית לי" – היה מפרש בסוף השטר שהקנה לזה החלק רביע השדה. מוצר ארעא דמינה פלגא פלגא – ראונו שהיה לו שדה, ולא שייר לעצמו כלום. אבל

ומצד מורה עכב לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר לעצמו, אלא כך כתב המצרים: שדה פלוגי שאני מוכר לפלוגי, מצד מערב לוי, ומצד מזרח ארעא דמינה

פלגא – הקרקע עצמה שודא שלי, שחלוקה ממנה זו שמכרתי, הוא מצד מזרחי שלי – פלגא מכר לו. דהא קאמר "דמינה פלגא", דמשמע חלוקה לחצאין. דמינה

רבה, וכתבי הכי בהנהו שטרי מוכרי: פלגא דאית לי בארעא – כלומר, אותו שטר ששדה כתוב בראש: איך פלוגי אמר לנו "הו עדים שאני מוכר לפלוגי

בסירוגין מהו – כגון שהיו מקיפין אותו שמונה בני אדם, שנים לכל רוח: ראונו

ושמעון מן המורה, לוי ויהודה מן הצפון, יששכר וחבולון מן המערב, יוסף ובנימין

מן הדרום. וכתב: ראונו מצד מזרח, לוי מצד צפון, יששכר מצד מערב, יוסף מצד

דרום. אם תמצא לומר כמין גאם לא קנה אלא באלכסון – היינו משום דדרך

למכור תלם אחד בין שני שדות, אבל אין

דרך למכור בסירוגין. ורגלים לדבר, שדורח

היה לו לכתוב כולם, ודלגם בסירוגין ליתן

מצד בכל ארבע רוחות, או דלמא הכא נמי

לא מכר אלא כנגד אותן של מצר,

ובאלכסון, כזה: קנה הכל – כל מה

שמובלע בתוך שלשה המצרים. חוץ ממוצר

רביעי – התלם עצמו של מצר רביעי לא

קנה, דלכחי אתני מאי דלא כתב במצר רביעי,

אפילו מצר רביעי – דהאי דלא כתביה –

משום דלא צריך. תלם אחד על פני כולה

– אצל שלשה המצרים, כמין חיות, סבר לה

– רב אסי כרב, דאמר דהאי דלא כתביה –

משום דשיורי שייר לעצמו מן השדה.

ועדיףא דרב אסי מדרב, דקסבר רב אסי:

מדשייריה למצר – שייריה נמי לכולה

שדה שכנגד המצר. ומיהו, אתני שלשה

מצרים שכתב לקנות פורתא, דהיינו תלם

אחד אצל המצרים, ולא אמרן – דלא קנה

מצר רביעי אלא דלא מכלע בתוך שני

המצרים שמכאן ומכאן, אלא הוול על פני

שניהם, כזה (א): אבל מוכלע כזה

– קנה כל (אם) שיש בתוך

המצרים. הכי גריסין: וכי לא מוכלע נמי

לא אמרן אלא דאיכא עליה ריבבא

דיקלא והוי תשעת קבין אבל ליכא עליה

ריבבא דדיקלא ולא הוי תשעת קבין אף

על גב דלא מוכלע נמי קנה מכלל דכי

מוכלע אף על גב דאיכא עליה ריבבא

דיקלא והוי תשעה קבין קנה – ואמאי

דקאמר רבא בהדיא "חוץ ממוצר רביעי" קאי,

ואוקמה בדלא מוכלע, וקמפרש: וכי לא

מוכלע נמי דאמרן לא קנה – לא אמרן אלא

דאיכא עליה הרכבת דקלים הנטועים שם.

אי נמי, דהוי הוואו מצר תשעת קבין כשיעור

שדה בפרק ראשון (בבא בתרא יא, א), דכיון

דחשיב – שייריה לעצמו. וקדייק גמרא:

מכלל דברי דרבא אנו למדים, מדאוקמה

להאי "חוץ ממוצר רביעי" בתרתי לריעותא,

בדלא מוכלע ובגון דאיכא עליה ריבבא

דיקלי – מכלל דאי מוכלע, אף על גב

דאיכא עליה ריבבא דדיקלי – קנה, דליכא

אלא חדא לריעותא. איכא דאמרי כו'

ואפילו מצר רביעי ולא אמרן אלא דמיכלע

אבל לא מיכלע לא קני וכי מיכלע נמי לא

אמרן אלא דליכא עליה ריבבא דדיקלא

ולא הוי תשעת קבין אבל איכא בו אף על

בבא בתרא דף סב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קיט

ספך שלישי: אם תרצה לומר שבמצרים בצורת גא'ם לא קנה אלא רצועה
אלכסונית, עדיין יש להסתפק באופן שהשדה מוקפת בשמונה מצרנים,
שנים בכל רוח, והמוכר ציין את מציצי השדה בַּסִּירוּנִין, שבכל רוח ציין רק
אחד מן המצרנים, דהיינו שציין חצי מוצר ודילג חצי מוצר, כִּהְיוּ, איזה חלק
מן השדה מכר לו. האם דווקא כשציין בצורת גא'ם נאמר שקנה באלכסון
כנגד המיצרים, כיון שדרך העולם למכור תלם אחד בין שתי שדות, אבל
אין דרך העולם למכור תלם אחד ודלג אחד וכך הלאה, ודעתו היתה
למכירת כל השדה, או שאף בנידון זה לא מכר אלא רצועות אלכסוניות
שכנגד אותם מצרים שציין בשטר. מסיימת הגמרא: תִּיקוּ – יעמדו שלושת
הספיקות האמורות מבלי שנפשטם.

הגמרא דנה בדינו של מוכר שדה שציין בשטר רק שלש ממיצריה: המוכר
שדה לחבירו, וּמָצַר לוֹ – וציין המוכר ללוקח רק מָצַר רִאשׁוֹן וּמָצַר שְׁנִי
וּמָצַר שְׁלִישִׁי, וְאִילוּ מָצַר רִבְעִי לֹא מָצַר לוֹ, ויש לדון האם כוונת המוכר
היתה להותיר מן השדה לעצמו ולכן לא ציין מוצר זה, או שכוונתו היתה
למכור הכל.

מביאה הגמרא שלש דעות בדבר: אָמַר רַב, הלוקח קָנָה הַכֹּל – את כל
השדה שמצויה בתוך שלושת המיצרים, חוץ מן התלם עצמו של מָצַר
רִבְעִי, שמאחר ולא ציין את המיצר הרביעי, ודאי הותיר לעצמו חלק זה.
וּשְׂמוּאֵל אָמַר, אֲפִילוּ מָצַר רִבְעִי קָנָה. וְרַב אֲסִי אָמַר, לֹא קָנָה מִן הַשְּׂדֵה
אֶלָּא תֵּלָם אַחֵר לְבַד עַל פְּנֵי כוֹלָה – סמוך לשלושת המיצרים שציין,
בצורת האות ח"ת.

מבארת הגמרא את דעת רב אסי: כָּכֵר לָהּ כָּרֵב דְּאָמַר (לעיל ע"א) שְׁיֹרֵי
שְׁיִיר – שמוזה שלא ציין המוכר את המיצר הרביעי מוכח ששייר במכירה
זו חלק לעצמו, וְסוּבַר רַב אֲסִי שהמוכר שייר לעצמו שטח רחב יותר מכפי
שסוּבַר רַב, שכן מִשְׁיִיר המוכר בְּמָצַר זה, מוכח שדעתו לְשִׁיר נָמִי
בְּכוֹלָהּ – בכל השדה שכנגד מוצר זה, אמנם, ממה שציין את שאר שלושת
המיצרים מוכח שבכוונתו להקנות מעט מן השדה, ודהיינו תלם אחד על פני
כולה.

הכרעת הגמרא להלכה בסוגיא זו היא על פי פסיקתו של רבא, אלא
שדבריו נמסרו בשתי נוסחאות שונות, הגמרא דנה ומכריעה על פיהן את
ההלכה: אָמַר רַבָּא, הִלְכְתָּא, קָנָה הַכֹּל חוּץ מִמָּצַר רִבְעִי כדבריו רב.
ומבאר רבא שלא נאמר דין זה אלא כאשר התקיימו שני תנאים: וְלֹא אֶמְרִין
שלא קנה את המיצר הרביעי אֶלָּא באופן דְּהַמִּיצֵר הרביעי לֹא מְבַלְעֵן בֵּין
שני המיצרים שמצידיו, אלא עומד מחוצה להם בשורה נפרדת, אֶבְלָא אִם
המיצר הרביעי מְבַלְעֵן בֵּין שניהם, קָנָה גם אותו.

תנאי נוסף: וְאִילוּ כִּי לֹא מְבַלְעֵן המיצר הרביעי בֵּין המיצרים, נָמִי לֹא
אֶמְרִין שאינו בכלל המכירה אֶלָּא דְּאִיבָא עָלֶיהָ – כאשר יש על מוצר זה
נטיעות של רִיבְכָא דְּדִיקְלָא – דקלים מורכבים זה בזה, הגדלים בצפיפות,
וְהָיוּ – או שיהא שטחו של אותו מוצר כדי שיעור זריעת תְּשַׁעֲת קָבִין
תבואה, שהוא שיעורה הקטן ביותר של שדה, שבכך נחשב המיצר כשדה
בפני עצמו ואינו בטל לשאר השדה, אֶבְלָא אִם לִיבָא עָלֶיהָ – על מוצר זה
רִיבְכָא דְּדִיקְלָא, וגם לֹא הָיוּ תְּשַׁעֲת קָבִין, אף אם המיצר הרביעי אינו
מצוי בֵּין המיצרים, אין הוא נחשב לשדה בפני עצמו, וקָנָה הלוקח אותו
כשאר השדה.

מדייקת הגמרא: מְבַלְלֵל דבריו רבא שמצריך שני תנאים שבכך המיצר
הרביעי לא יהא קנוי, שאינו מצוי בֵּין שני המיצרים, ושנטוע עליו דקלים או
שיש בשטחו כדי זריעת תשעה קבין, משמע, דְּכִי מוֹבְלָע המיצר הרביעי
בֵּין השנים שמצידיו, אָף עַל גַּב דְּאִיבָא עָלֶיהָ רִיבְכָא דְּדִיקְלָא או וְהָיוּ
תְּשַׁעֲת קָבִין, שמתוך כך נחשב לשדה בפני עצמו, מכל מקום קָנָה אותו
הקונה, שכן אין כאן אלא סיבה אחת להחשיב את המיצר הרביעי כשדה
בפני עצמו ולהותירו ביד המוכר, ולא די בסיבה זו לקבוע שדעת המוכר
היתה להותירו בירושתו.

נוסח אחר בפסיקתו של רבא: אִיבָא דְּאָמַרִי אָמַר רַבָּא, הִלְכְתָּא, קָנָה הַכֹּל
וְאִילוּ מָצַר רִבְעִי כשמואל.

ומבאר רבא שדין זה לא נאמר אלא רק אם התקיימו שני תנאים: וְלֹא אֶמְרִין
שקנה אף את המיצר הרביעי, אֶלָּא דְּמְבַלְעֵן המיצר בֵּין שני המיצרים
שמצידיו, אֶבְלָא אִם לֹא מְבַלְעֵן, לֹא קָנִי.

תנאי נוסף: וְאִילוּ כִּי מְבַלְעֵן המיצר הרביעי, נָמִי לֹא אֶמְרִין שהמיצר קנוי
אֶלָּא באופן דְּלִיבָא עָלֶיהָ – על המיצר רִיבְכָא דְּדִיקְלָא, וְכֵן לֹא הָיוּ

תְּשַׁעֲת קָבִין, אֶבְלָא אִם אִיבָא עָלֶיהָ רִיבְכָא דְּדִיקְלָא, או וְהָיוּ תְּשַׁעֲת קָבִין,
אף על גב שבלוע הוא לֹא קָנָה מוצר זה.
מדייקת הגמרא: מְבַלְלֵל דבריו רבא, שמצריך שני תנאים שבכך יהא המיצר
הרביעי קנוי, שהמיצר מצוי בֵּין שני המיצרים שמצידיו, ושלא נטוע עליו
דקלים ואין בשטחו כדי זריעת תשעה קבין, משמע, דְּכִי לֹא מוֹבְלָע המיצר
הרביעי בֵּין השנים שמצידיו, אָף עַל גַּב דְּלִיבָא עָלֶיהָ רִיבְכָא דְּדִיקְלָא, וגם
לֹא הָיוּ תְּשַׁעֲת קָבִין, ומחמת זה אין הוא נחשב לשדה בפני עצמו, מכל
מקום לֹא קָנִי, שכן אין כאן אלא סיבה אחת להחשיב את המיצר הרביעי
כחלק מהשדה ולכוללו במכירה, ולא די בסיבה זו לקבוע שמיצר זה אכן
כלול במכירה.

לאחר הבאת שתי הלשונות, מסכמת הגמרא במה הושוו דעותיהם ובמה
נחלקו: שְׁמַעֲיִין מְתַרְוִיחוּ לִישְׁנֵי דְרָבָא – למדנו משתי הלשונות בדעת
רבא, דְּכַשְׁדָּה עצמה לֹא שְׁיִיר המוכר לעצמו וְלֹא מִיֵּדִי. וכל הנידון אינו
אלא לענין המיצר הרביעי, וכדעת רב.

וְשְׁמַעֲיִין נָמִי דְּהִיבָא דְּהַמִּיצֵר הרביעי מְבַלְעֵן בֵּין המיצרים, וְלִיבָא עָלֶיהָ
רִיבְכָא דְּדִיקְלָא וְלֹא הָיוּ תְּשַׁעֲת קָבִין, קָנָה הלוקח גם את המיצר, כיון
שיש שתי סיבות לקבוע שהמיצר נכלל במכירת השדה.

וכמו כן לומדים משתי הלשונות, שאם המיצר הרביעי לֹא מְבַלְעֵן, וְאִיבָא
עָלֶיהָ רִיבְכָא דְּדִיקְלָא, או וְהָיוּ תְּשַׁעֲת קָבִין, לֹא קָנָה הלוקח את המיצר,
כיון שיש שתי סיבות לקבוע שהמיצר עומד בפני עצמו ואינו נכלל במכירת
השדה.

אך בזאת נחלקו הלשונות, במקום שיש סיבה אחת שהיא לטובת הלוקח
ואחת לרעתו, וכגון שהמיצר הרביעי מְבַלְעֵן בֵּין שני המיצרים, שזו סיבה
שיהא נכלל במכירה, ומצד שני אִיבָא עָלֶיהָ שורת דקלים, או שיעור כדי
זריעת תשעה קבין, שזו סיבה להחשיבו כשדה בפני עצמו, ואינו בכלל
מכירת השדה, או להיפך, במקום שהמיצר לֹא מְבַלְעֵן בֵּין שני המיצרים,
שזו סיבה שלא יהא נכלל במכירה, ומצד שני לִיבָא עָלֶיהָ שורת דקלים,
וכן אין בו כדי זריעת תשעה קבין, שזו סיבה שיהא נכלל במכירת השדה,
שבשלשן הראשון אֶתְמַר לָהּ לְהָאִי גִיסָא – נאמרה הלכה זו כצד אחד,
דהיינו שקנה, וְאִילוּ בלשון השני אֶתְמַר לָהּ לְהָאִי גִיסָא – כצד אחר,
דהיינו שלא קנה. ופוסקת הגמרא שמאחר ונחלקו השיטות והדבר נותר
בספק, יש לנו לילך אחר שוֹאֵר דְּרִינֵי – השלכת הדרינים, שהדבר מסור
לדרינים שיפסקו באומד דעתם מה היתה כוונת המוכר, לפי הכרתם בטבעו
אם עינו יפה או רעה.

הגמרא דנה בשותף בשדה שמוכר חלקו לאחר, באיזה לשון מכר את כל
חלקו ובאיזה לשון מכר את חצי מחלקו בשדה: אָמַר רַבָּא, שדה השייכת
לשותפים, ומכר אחד את חלקו לאחר מן השוק, וכתב לו בשטר פְּלָגָא
דְּאִית לִי בְּאֶרְעָא – 'מחצית שיש לי בשדה זו מכור לך', קנה הלוקח פְּלָגָא
– חצייה של השדה, שהיא כל חלקו של המוכר, שאנו מפרשים דבריו
שמוכר לו את החצי שיש לו בשדה זו. אבל אם כתב לו בשטר פְּלָגָא
בְּאֶרְעָא דְּאִית לִי – 'מחצית בשדה שיש לי מכור לך', לא קנה הלוקח אלא
רִיבְכָא – רבע מכלל השדה, דהיינו חצי מחלקו של המוכר בשדה, שאנו
מפרשים דבריו שמוכר לו חצי מהשדה שיש לו.

אָמַר לִיָּה – תמה עליו אַבְבִּי, מֵאִי שָׁנָא הָכִי וּמֵאִי שָׁנָא הָכִי – מה ההבדל
בין אם נקט בלשון זו או בלשון זו, הרי גם אם אמר 'מחצית בשדה שיש לי
מכור לך' אפשר לפרש שכוונתו 'מחצית משדה זו' ומכר לו את כל חלקו.
אִישְׁתִּיק – שתק רבה.

אָמַר אַבְבִּי, אֵימָא כְּכִרִי – אני סברתי מִדְּאִישְׁתִּיק – מזה ששתק רבה, קְבוּלִי
קְבֻלָּה את סברתי, ובשתי הלשונות מכר לו את כל חלקו, דהיינו חצי השדה.
אמנם וְלֹא הָיוּ, שרבה לא חזר מדבריו, שכן חֲוִינָא – ראיתי הִנְהוּ שְׁמַרִי
– אותם שטרות דְּנִפְשָׁן מִנִּי מָר – שיצאו מבית רבה, וּבְתִיב כְּהוּ הָכִי –
וכתוב בהם בתחילת השטר שכתבו העדים, 'אמר לנו פלוני, הריני מוכר
לפלוני פְּלָגָא דְּאִית לִי בְּאֶרְעָא' – 'מחצית שיש לי בשדה', ובסוף השטר
הוסיפו וקנה הלוקח מן המוכר פְּלָגָא, כלומר את חצי השדה, והיינו כל
חלקו בשדה, ואילו בשטרות אחרים שיצאו מביתו כתבו העדים 'אמר לנו
פלוני, הריני מוכר לפלוני פְּלָגָא בְּאֶרְעָא דְּאִית לִי' – 'מחצית מהשדה
שיש לי', ובסוף השטר הוסיפו וקנה הלוקח מן המוכר רִיבְכָא, כלומר רבע
מכל השדה, שהוא מחצית חלקו, ומוכח שרבה לא חזר בו ולשיטתו יש
חילוק בין שתי הלשונות.

1 אמנם וְלֹא הָיָא – אין זה נכון, אלא דעת אב"י שבין אם אמר 'פלגא' ובין
2 אם אמר 'פסיקא', פעמים שקונה חציה של השדה, ופעמים רק כשיעור
3 תשעה קבין, וְאָמַר רַב יִצְחָק בְּרַם שְׁלֵמִיָּה, לְדִידִי מִפְּרָשָׁא לִי מִיְּמִינָה דְּאַבְרָהָם
4 – שמעתי פירושם של הלכות אלו מאב"י, שבין אם כתב המוכר 'מִצֵּר
5 אֶרְעָא דְּמִיְּמִינָה פְּלִגָּא', ובין אם כתב 'מִצֵּר אֶרְעָא דְּמִיְּמִינָה פְּסִיקָא', א"י – אם
6 לאחר שציין בשטר את מיצרי השדה המדוברת הוסיף וְאָמַר לִיהּ – וכתב
7 ללוקח בשטר 'אֶלְיִן מִצְרֵינָהּ' – אלה הם מיצרי השדה, יש ביתור לשון זו
8 כדי לייפות את כח הקונה, ונטול פְּלִגָּא – מחצית השדה, אבל אם לא אָמַר
9 לִיהּ 'אֶלְיִן מִצְרֵינָהּ', נוטל בשדה כדי זריעת תְּשַׁעָה קָבִין.
10 הגמרא דנה בשכיב מרע או במחלק נכסיו ולא פירש בדבריו איזה חלק הוא
11 נותן; פְּשִׁיטָא – דבר פשוט הוא ששכיב מרע שצויה על חלוקת נכסיו, וכן
12 בריא שחילק נכסיו מחיים, שְׁאֵמַר 'חֲלֹק פְּלוֹנִי בְּנֵיכֶם', נוטל המקבל
13 פְּלִגָּא – חצי מהנכסים, שזו המשמעות של תיבת 'חלוק'. אולם באומר 'תִּנְנוּ
14 חֶלֶק לְפְלוֹנִי בְּנֵיכֶם', ולא פירש מהו שיעור אותו 'חלק', יש לדון מֵאֵי –
15 מה דינו, האם גם תיבת 'חלק' משמעותה חלוקה וחלוקה נוטל חצי
16 מהנכסים, או שכוונתו לחלק הראוי להנותן, וההכרעה נתונה לבית דין
17 לשער כמה הוא אותו חלק.

18 מביאה הגמרא ראייה מברייטא: אָמַר רַבִּינָא בְּרַם קִיסִי, תָּא שְׁמַע, דְּתִנְיָא,
19 הָאֹמֵר 'תִּנְנוּ חֶלֶק לְפְלוֹנִי בְּבוֹר מִים שִׁישׁ לִי', וספק בידינו אם 'חלק' הוא
20 לשון חלוקה, וכוונתו לתת לו מחצית מי הבור, או שכוונתו לחלק מסוים
21 שנקבע על פי אומד חכמים, וכוון רביעית הלוג, סוּמְכֹסִים אֹמְרִי, אֵין
22 המקבל נוטל פְּחוֹת מִמֵּי הבור, אלא רביע ומעט יותר, שכן לשיטתו
23 בכל מקום, ממון המוטל בספק חולקין, ולכן נוטל רביעית שבדאי יש לו,
24 ועוד מחצית הממון המסופק שהוא החלק שבין רביעית הלוג למחצית
25 הבור.

26 וכמו כן אם אמר 'תנו לפלוני ממי הבור חלק למלאות חֲבִית', לצורך
27 השקאת בהמותיו, אֵין המקבל נוטל פְּחוֹת מִשְׁמִינִית ממי הבור, אלא
28 שמינית ומעט יותר. וכן אם אמר 'תנו לפלוני ממי הבור חלק לְקִינְדָּה',
29 לצורך תיקון מאכלו, אֵין המקבל נוטל פְּחוֹת מֵאֶחָד חֲלָקִי שְׁנַיִם עֶשְׂרִי ממי
30 הבור, אלא מעט יותר מכך. וכן אם אמר 'תנו לפלוני ממי הבור חלק לְמִסְפִּיחַ'
31 – כלי המיועד לשתייה, אֵין המקבל נוטל פְּחוֹת מֵאֶחָד חֲלָקִי שְׁשָׁה עֶשְׂרִי
32 ממי הבור, אלא מעט יותר מכך. ומברייטא זו יש לפשוט, שהאומר 'תנו חלק
33 לפלוני בנכסי', נוטל המקבל רבע מהנכסים ומעט יותר, לפי שספק בידינו
34 אם כוונתו ב'חלק' למחצית או כלשהו, וממון המוטל בספק חולקין כדעת
35 סומכוס.

36 סוגיית הגמרא להלן דנה במוכר שבשעת המכירה התנה עם הלוקח תנאי

37 שאין לו משמעות כלל לענין המכירה משתי סיבות, או מחמת שהתנאי
38 אינו יכול להתקיים, או משום שגם לולא התנאי היינו נוהגים כן, ומחמת
39 זאת מפרשים אנו שכוונתו בתנאו היתה לשייר חלק מהמכר ברשותו:
40 תִּנְנוּ רִבְּנָן, בֵּין לִי שְׁמֵכָר שְׂדֵה לִישְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר, 'שדה זו מכורה
41 לך על מִנְת שְׁמַעֲשֵׁר רֵאשֹׁן' שעליך להפריש מהיוצא משדה זו יהיה שְׁלִי,
42 מַעֲשֵׂר רֵאשֹׁן שְׁלֹו – של הלוי המוכר.

43 וְאִם התנה המוכר עם הלוקח וְאָמַר לוֹ, 'על מנת שמעשר ראשון היוצא
44 ממנה ינתן לי ולאחר מותי ינתן המעשר לְבְנִי', אם מָת הַמוֹכֵר, יִתֵּן הַלּוֹקֵחַ
45 לְבְנִי, כפי תנאו.

46 וְאִם התנה המוכר וְאָמַר לוֹ, 'על מנת שמעשר ראשון היוצא מן השדה שלי
47 כָּל זְמַן שֶׁהַשְּׂדֵה זוֹ בְּיָדִי, אם מָכַרָה הַקּוֹנֶה ולאחר מכן חָזַר וְלָקְחָהּ מִן
48 הַקּוֹנֶה הַשֵּׁנִי, אֵין לוֹ עָלָיו כָּלוֹם – אין ללוי והמוכר הראשון שום תביעה
49 עליו, שבשעה שמכרה הלוקח הראשון פקעה זכותו של הלוי ממה שהתנה,
50 וזכה הלוקח השני בכל השדה ללא שום תנאי, וכשחזר הלוקח הראשון
51 וקנאה מן הלוקח השני, זכה בה מכה השני בכל הזכויות שהיו לו.

52 הגמרא דנה כיצד יכול המוכר לקנות את המעשרות. שואלת הגמרא:
53 אָמַרְא – מדוע מעשר ראשון שעתידי הקונה להפריש מגידולי השדה
54 שייכים למוכר, והרי אינו יכול להתנות על דבר זה כלל, שכן אֵין אָדָם
55 מְכַנֶּה דָּבָר שְׁלֵאָה בָּא לְעוֹלָם, והתבואה שממנה עתיד להפריש את מעשרו
56 אף לא נזרעה עדיין.

57 מתרצת הגמרא: בֵּין דְּאָמַר לִיהּ הַמוֹכֵר לַקּוֹנֶה תִּנְאִי עַל מִנְת שְׁמַעֲשֵׁר
58 רֵאשֹׁן שְׁלִי, ודאי רוצה הוא בקיום תנאו, שאין אדם עושה תנאי לחינם,
59 וכיון שאין התנאי יכול להתקיים באופן זה שמקנה לו את כל השדה
60 והלוקח יחזור ויקנה לו את המעשרות, לפיכך מפרשים אנו את כוונתו
61 דְּשִׁינְרִי שְׁיִירִיהּ לְמָקוֹם מַעֲשֵׂר – ששייר המוכר לעצמו חלק בקרקע
62 כשיעור הראוי ליגדל בה מעשר.

63 מהדין האמור, מוסיף ריש לקיש ללמוד את דינו של מוכר שעשה תנאי עם
64 הקונה לשייר לעצמו חלק במקוה, ואותו תנאי לא מעלה ולא מוריד, שאף
65 בלא התנאי היה הדבר כך, ואין משמעות לדבריו אלא אם כן נפרש
66 שכוונתו להותיר חלק נוסף מהדבר המכור ברשותו:

67 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, זֹאת אִמְרָתָהּ, ממה שנתחדש לנו בברייטא, שכל מקום
68 שהמוכר הזכיר בדבריו תנאי שלא יוכל להתקיים, אלא אם כן נפרש
69 שכוונתו להותיר חלק מהמקום לעצמו, מפרשים אנו שלכך אכן היתה
70 כוונתו, למדים אנו, שְׁהַמּוֹכֵר בֵּית וְחִצְרָא לְהַבְרִיָּה, וְאָמַר לוֹ הַמוֹכֵר, בית זה
71 מכור לך על מִנְת שְׁדִינְטָא הַעֲלִינָהּ – שגג הבית שיש לו מעקה עשרה
72 טפחים, שְׁלִי, התנאי מועיל וְדִינְטָא הַעֲלִינָהּ שְׁלֹו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מעש"ק, בשאלתו אשר בימים הקצרים בימי החורף מפני
טרדתו במשרתו, ספק בידו אם יספיק ללמוד השיעור חומש וחק לישראל במשך היום, ושואל אם ילמד
זה בלילה.

והנה הוראה מפורשה לא שמעתי בזה, והנראה לי אשר בהנוגע לשיעור תהלים, הרי אם יודע
המזמורים בע"פ, יש לאומרם לאחר חצות לילה או קודם צאת הכוכבים, אבל לא מצאת הכוכבים ועד
לחצות לילה.

ובהנוגע להשיעור חומש וחק לישראל, יכול ללמד לא בבת אחת, כי אם לחלקם פסקא פסקא
במשך היום וכמובן שאפשר גם בחנות, ובאם גם ע"ז לא יהי הפנאי, אזי ילמד עם פירוש על כל פסוק
ופסוק אשר בשעת הדחק יש להסביר שזהו בכלל תורה שבע"פ ובפרט שבזמננו זה כמה מקילים
בהענין דלימוד מקרא בלילה, אף שמובא זה בכמה ספרים...

בבא בתרא. פרק רביעי – המוכר את הבית דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קכא רש"י תוספות

ולא את השדה עד שיהא בו תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה. "פסיקא" משמע: מחותך ממנה, המועט מן המרובה. **אי אמר** ליה **ואלין מצרנהא** – "מצר מורח ארעא דמינה פלגא, מצר מערב פלוני", וכן הולך וחושב כל המצרין. והלכך האי "ואלין מצרנהא" – יתור לשון הוא, לייפות כחו. ולקמן בשמעתין נמי חזינא יתור לשון טובא לייפות כח. והכי קאמר אביי

לעיל: מאי שנא הכי ומאי שנא הכי הלא אין חילוק בין פלגא לפסיקא. אלא, וימנן אמרינן בתרייהו פלגא, בין פלגא בין פסיקא – היכא דאמר "ואלין מצרנהא", וימנן תשעה קבין – היכא דלא אמר "ואלין מצרנהא". **פשיטא** – שביב מרע, או כל המחולק נכסיו על פיו, שאמר "פלוני יחלוק בנכסי" – פלגא שקיל. **תנו חלק לפלוני בנכסי מהו** – מי אמרינן: האי "חלק" – לשון חלוקה הוא, ופלגא שקסיל. או חלק הראוי ליתן קאמר, וברעת בית דין תלוי הדבר, לשער בכמה הוי חלק ראוי ליתן. ואף על גב דתניא בתוספתא (פרק ז) דהך בבא: האומר "תנו חלק לפלוני בנכסי" יירש עם הבנים, איכא למימר: הכא מיירי כגון דלית ליה בני. ואף על גב דאית ליה יורשין בעלמא – לא יחב דעתיה ליורשין אחרים, וחלק הראוי ליתן או חצי נכסין קאמר. אי נמי, הכא מיירי כגון דאמר "תנו חלק לפלוני בני בנכסי, ודלא נתונים לפלוני". אי נמי איכא למימר, והא חזי שמיע להו דך ברייתא, דאי הוה שמיע להו – הוה מייתי לה בבית המדרש. ואיכא למימר: רבנן דהא, דפליגי עליה דסומכוס. אי נמי: שמיעא להו ולא הוה סבירא להו, משום דפליג סומכוס עלה כדלקמן, וקיימא לן כסומכוס, דאמר: ממון המוטל בספק חולקין, דסתם לן תנא כותיה בפרק "שור שנגח (ארבעה) ובפרק "שור שנגח" את הפרה" (בבא קמא מו, א). **בבז** – של מים מכוונסים. ואית דמוקמי לה בבזר של יין, ולא נהירא. **סומכוס אומר אין פחות מרביעי** – סומכוס לטעמיה, דאמר בפרק "שור שנגח את הפרה": חצי נזק לפרה ורביעי לולד, ומוקמינן לה בבגנרא אליבא דסומכוס, דאמר: ממון המוטל בספק חולקין, דסתם לן קאמר, כגון רביעית הלוג, הלכך אין לו לקמבל מתנה מן הבור פחות מרביעי, ושמא יותר. משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום – היה לו ליטול מחצית של פלגא, דהיינו רביעי הבור, משום ממון המוטל בספק חולקין, דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יחבה ליה או לא, הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביעי, וכל שכן השתא, דמספקא לן אי יחוב פלגא או רביעית הלוג – דלא טול פחות מרביעי. ורבינו תנאל פירש דאדוא סומכוס לטעמיה, וכל הך שיעורי דלקמן לחביית לקדירה לפי שפירא דהיינו דהוהא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן, משום דממון המוטל בספק חולקין. **לחביית אין פחות משמונה** – כלומר, אם אמר: תנו חלק לפלוני בבזר לחביית – כדי למלאות חביית, דהיינו להשקאת בהמתיו ולא להשקות שדותיו. **אין פחות משמונה** – בבזר, משום דחצי הבור צריך לחביית. וכי קאמר "חלק" – דלמא פלגא דחביית קאמר, דהיינו רביעי הבור, או משוהו קאמר. הלכך יש לו חצי רביעי, דהיינו אחד משמונה. ובשיטה זו יש לפרש כולם. לקדירה – תנו חלק לפלוני בבזר, לתקן מאכלו. **אין פחות משנים עשר** – דהיינו רביעי, שיעור הראוי לקדירה. משום דלמא פלגא קאמר, וממון המוטל בספק חולקין. **לשפח** – כלי קטן לשתות בו בני אדם. והאי שיעורא זוטא מכולהו. והלכך, גבי "תנו חלק לפלוני בנכסי" יטול רביעי – דדלמא פלגא קאמר, או דלמא שוה פרוטה קאמר, וממון המוטל בספק חולקין. ואית דמפרשי כל הך שיעורי לפי אומדן הדעת: אין פחות מרביעי – דסתם נותן דעתו לרביעי, אין פחות משמונה – דהכי הוי שיעור למלוי חביית להשקאת בהמות, וכן כולם. ולא נהירא לי. **בן לוי שמכר** – אורחא דמילתא נקט, דדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך, משום דלא מוחיל גביה משום האי תנאי מידי, דזה נהנה וזה אינו חסר, דבלאו הכי הוה יחוב לוקח להאי מעשר או לא או לאחר, דהא אין לו בו אלא טובת הנאה. והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו, ואמר לו: על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שארצה, דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו. **מעשר ראשון שלו** – וכדמפרש לקמן, דכיון דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם – שיעור שיעור מעשר. הלכך מעשר ראשון שלו, ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר, דכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר, והכי מוכח לקמן. **יתן לבניו אחריו** – אבל אם לא פירש כן – אינו מוריש בדרך זה זכותו לבניו. דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרין לקמן דשייר מקום מעשר – די לנו אי אתני ונתא לאמי שפירש, דהיינו לעצמן. **אין לו עליו כלום** – דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו, וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני – כל זכות שבתא לידו, דכי הכי דהוהא לוקח שני וזה אפילו במקום מעשר. **אין לו חלק** – מעשר ראשון שלו הוא אן אדם מקנה בו (כרבנן דרבי מאיר) מעשר זה עדיין עתיד לזרע התבואה שיצא ממנו, אף לחרש שדה תחלה. **בין דאמר ליה על מנת כי** – כלומר, כיון דעל תנאי מכר – רוצה הוא שיתקיים התנאי, דאין אדם מתנה על חנם, ולדעת כן מכר – שיקנה המעשר, והלכך שיעור בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר, וכמי שאמר לו: שדה שלי אני מוכר לך לאריסות על מנת שתטול תשעה חלקים ואני אטול חלק עשירי. ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא: כיון דאמר ליה "על מנת שמעשר ראשון שלי" בו, ואית דמפרשים דייחור לשון ד"על מנת" קא דייק, וכדאמרין בעלמא (קדושין ה, א): כל האומר "על מנת" – כאומר "מעבשיו" דמי. ואי אפשר להעמיד שיטת שמועה זו כן. ובפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמא, א) אמרינן דאם מכר דקל ואמר לו "חורן מפירותיו" – דשייר מקום פירותיו. והכא נמי, אם אמר "חורן מן המעשר" – שיעור מקום מעשר. הלכך לאו בלשון ד"על מנת" תליא מילתא, אלא כיון דמתן, והתנאי אינו מועיל אלא על ידי שיעור – אמרינן דשייר מקום. **אמר ריש לקיש זאת אומרת** – ברייתא זו, דאשמענין דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אלא אם כן שיעור, אמרינן שיעור שיעור מעשר פורתא – מינה מעשר דמוכר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" – הדיוטא העליונה שלו. הוא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה, דאמרין במתניתין דאינו מוכר עץ הבית. ותנאי זה אינו מועיל, דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר, בדקתני במתניתין: ולא את הגג בו, ולא היה צריך להתנות, הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיון כנגד רשותו של לוקח, כדמפרש ואיל. הוא הדין אם אמר לו "חורן מדיוטא העליונה" דשייר מקום בחצר להוצאת זיון, ואליבא דרב זבדי כדאמרין בפרק "מי שמת".

הא לא איירי הכא במכירת החצר, אלא במכירת ביתו, והמוכר בית לא מכר חצר ומפרש רבינו תם: להוציא בה זיון, אם הוא בונה בין בחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיון – מניח, אף על פי שמכבד את הכותל.

אין פחות מרביעי – דמספקא לן אי רוצה לומר חצי או כל שהוא. ואם תאמר: ומה מתנה היא דכל שהוא? ויש לומר: דנותן רביעית הלוג או יותר, אבל הגמרא אינו חושש להוכיח זה. פסק רבינו שמואל בשמעתין דכל דאלים גבר, דהלכה כסומכוס. ונראה דאין הלכה כסומכוס, כמו שפירשתי ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא לה, א). **על** מנת שמעשר ראשון שלי בו – הכא לא הוי כמו כחן המסייע בבית הגרנות (קדושין ה, ב). דקאמר: מקום המעשר שיעור שיעור, והוי מעשר שלו לגמרי, אלא שמכר לו כח זה שיוכל לעשר על חלקו.

ואמאי והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם – (ולא) הוה מצי לשנויי: רבי מאיר היא, דכי אמר רבי מאיר – כגון פירות דקל דעבידי דאתו, שהדקל בעולם והפירות גדלים מאליהן, אבל הכא – מי יימר דחרש חרע ליה? ואפילו חרש חרע – שמא לא תגדל התבואה. כדאמרין בפרק "האומר" בקדושין (סב, ב), אמר רבה: לא אמר רבי אליעזר בן יעקב אלא בשחת, שכבר גדלו הורעין קצת, אבל אגב, שזן עדיין קטנים – לא, (ורבא) אמר: אפילו באגב, מכל מקום תריוהו מוה דהכא דאין ניכרים כלל ולא יצאו חוץ לקרקע – דלא קני. ורבינו יצחק פירש דלא מצי מוקי לה כרבי מאיר, דאפילו רבי מאיר מודה דכל דבר שאינו בעולם דלא קנה, כדאמרין פרק קמא דגיטין (יג, ב), והכא קתני: ואם אמר "לי ולבניי", מנת – נותן לבניו. ואין נראה לרבינו יצחק טעם זה, דשמא לבניו שזן בעולם קאמר. **על** מנת שדיוטא עליונה שלי בו – שאם רוצה להוציא זיון – מוציא. פירש הקונטרס: להוציא זיון לחצר. וקשה לרבינו תם:

הא לא איירי הכא במכירת החצר, אלא במכירת ביתו, והמוכר בית לא מכר חצר ומפרש רבינו תם: להוציא בה זיון, אם הוא בונה בין בחצר ורוצה להניח על גבי דיוטא את הזיון – מניח, אף על פי שמכבד את הכותל.

שאם חציו נזק לפרה ורביעי לולד, ומוקמינן לה בבגנרא אליבא דסומכוס, דאמר: ממון המוטל בספק חולקין. והכא מוספקין ליה אי פלגא קאמר או חלק בעלמא משוהו קאמר, כגון רביעית הלוג, הלכך אין לו לקמבל מתנה מן הבור פחות מרביעי, ושמא יותר. משום דאילו הוה מספקא לן בהאי נותן אם נתן לו פלגא או לא כלום – היה לו ליטול מחצית של פלגא, דהיינו רביעי הבור, משום ממון המוטל בספק חולקין, דהא פלגא נמי מוטלת בספק אם יחבה ליה או לא, הלכך יטול חציה של פלגא דהיינו רביעי, וכל שכן השתא, דמספקא לן אי יחוב פלגא או רביעית הלוג – דלא טול פחות מרביעי. ורבינו תנאל פירש דאדוא סומכוס לטעמיה, וכל הך שיעורי דלקמן לחביית לקדירה לפי שפירא דהיינו דהוהא שיעורא קמחייב סומכוס ליתן, משום דממון המוטל בספק חולקין. **לחביית אין פחות משמונה** – כלומר, אם אמר: תנו חלק לפלוני בבזר לחביית – כדי למלאות חביית, דהיינו להשקאת בהמתיו ולא להשקות שדותיו. **אין פחות משמונה** – בבזר, משום דחצי הבור צריך לחביית. וכי קאמר "חלק" – דלמא פלגא דחביית קאמר, דהיינו רביעי הבור, או משוהו קאמר. הלכך יש לו חצי רביעי, דהיינו אחד משמונה. ובשיטה זו יש לפרש כולם. לקדירה – תנו חלק לפלוני בבזר, לתקן מאכלו. **אין פחות משנים עשר** – דהיינו רביעי, שיעור הראוי לקדירה. משום דלמא פלגא קאמר, וממון המוטל בספק חולקין. **לשפח** – כלי קטן לשתות בו בני אדם. והאי שיעורא זוטא מכולהו. והלכך, גבי "תנו חלק לפלוני בנכסי" יטול רביעי – דדלמא פלגא קאמר, או דלמא שוה פרוטה קאמר, וממון המוטל בספק חולקין. ואית דמפרשי כל הך שיעורי לפי אומדן הדעת: אין פחות מרביעי – דסתם נותן דעתו לרביעי, אין פחות משמונה – דהכי הוי שיעור למלוי חביית להשקאת בהמות, וכן כולם. ולא נהירא לי. **בן לוי שמכר** – אורחא דמילתא נקט, דדרך בן לוי המוכר שדות לישראל להתנות כך, משום דלא מוחיל גביה משום האי תנאי מידי, דזה נהנה וזה אינו חסר, דבלאו הכי הוה יחוב לוקח להאי מעשר או לא או לאחר, דהא אין לו בו אלא טובת הנאה. והוא הדין לישראל המוכר שדהו לחבירו, ואמר לו: על מנת שהמעשר שלי הוא ליתנו לכל מי שארצה, דהא השתא נמי יש לו בו טובת הנאה זו. **מעשר ראשון שלו** – וכדמפרש לקמן, דכיון דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם – שיעור שיעור מעשר. הלכך מעשר ראשון שלו, ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר, דכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר, והכי מוכח לקמן. **יתן לבניו אחריו** – אבל אם לא פירש כן – אינו מוריש בדרך זה זכותו לבניו. דכיון דמשום יתור לשון הוא דאמרין לקמן דשייר מקום מעשר – די לנו אי אתני ונתא לאמי שפירש, דהיינו לעצמן. **אין לו עליו כלום** – דמשמכרה לאחר פקע ליה מקום המעשר ששייר לעצמו, וכשחזר ולקחה מה מכר לו ראשון לשני – כל זכות שבתא לידו, דכי הכי דהוהא לוקח שני וזה אפילו במקום מעשר. **אין לו חלק** – מעשר ראשון שלו הוא אן אדם מקנה בו (כרבנן דרבי מאיר) מעשר זה עדיין עתיד לזרע התבואה שיצא ממנו, אף לחרש שדה תחלה. **בין דאמר ליה על מנת כי** – כלומר, כיון דעל תנאי מכר – רוצה הוא שיתקיים התנאי, דאין אדם מתנה על חנם, ולדעת כן מכר – שיקנה המעשר, והלכך שיעור בידו קרקע הראוי ליגדל בה המעשר, וכמי שאמר לו: שדה שלי אני מוכר לך לאריסות על מנת שתטול תשעה חלקים ואני אטול חלק עשירי. ויש ספרים דגרסינן בהו בהדיא: כיון דאמר ליה "על מנת שמעשר ראשון שלי" בו, ואית דמפרשים דייחור לשון ד"על מנת" קא דייק, וכדאמרין בעלמא (קדושין ה, א): כל האומר "על מנת" – כאומר "מעבשיו" דמי. ואי אפשר להעמיד שיטת שמועה זו כן. ובפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמא, א) אמרינן דאם מכר דקל ואמר לו "חורן מפירותיו" – דשייר מקום פירותיו. והכא נמי, אם אמר "חורן מן המעשר" – שיעור מקום מעשר. הלכך לאו בלשון ד"על מנת" תליא מילתא, אלא כיון דמתן, והתנאי אינו מועיל אלא על ידי שיעור – אמרינן דשייר מקום. **אמר ריש לקיש זאת אומרת** – ברייתא זו, דאשמענין דכל תנאי שאינו לא מעלה ולא מוריד אלא אם כן שיעור, אמרינן שיעור שיעור מעשר פורתא – מינה מעשר דמוכר בית לחבירו ואמר לו "על מנת שהדיוטא העליונה שלי" – הדיוטא העליונה שלו. הוא גג שיש לו מעקה גבוה עשרה, דאמרין במתניתין דאינו מוכר עץ הבית. ותנאי זה אינו מועיל, דבלאו הכי נמי הרי הוא של מוכר, בדקתני במתניתין: ולא את הגג בו, ולא היה צריך להתנות, הלכך דיוטא העליונה שלו להוצאת זיון כנגד רשותו של לוקח, כדמפרש ואיל. הוא הדין אם אמר לו "חורן מדיוטא העליונה" דשייר מקום בחצר להוצאת זיון, ואליבא דרב זבדי כדאמרין בפרק "מי שמת".

למאי

קכב בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף סג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

תוספות

ש"אם רצה לבנות עלייה על גבה — לאו על גבה ממש, אלא דאי נפלה הדר בני לה, כדמסיק לקמן. אבל אם לא אמר "על מנת" — לא בני לה, אף על גב דתנן (בבא מציעא קז, א): הבית והעלייה של שנים שנפלו ואמר בעל הבית לבעל העלייה לבנות כו', ואומר רבינו יצחק: דוקא בעליה, דעדיפא וחשיבא טפי מדיוטא, אבל דיוטא דלא חשיבא כולי האי — לא יפה כחה כמו עלייה.

ובקונטרס דחק בתום לפשר בענין אחר. **אהני** מתוכם ארעא ועד רום רקיעא למיקני בור דוות ומחילות — פירש בקונטרס: "עד רום רקיעא" לא מהני מידי, דמשתכח לו "עומקא ורומא" — קני עד רום רקיעא, ואפילו גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. והא דקתני במתניתין: אף על פי שכתב לו "עומקא ורומא" — אבור דוות קאי, ולא אגג. ולא אצטרך "עד רום רקיעא", אלא סוף דיבור הוא, דלא מצי למימר "עד שיפילי ביתא". וקשה לרבינו יצחק: דהוה מצי למימר "רומא ועומקא עד ארעית תהומא" לכן נראה לרבינו יצחק: דאגג נמי קאי. דאף על גב דכתב ליה "עומקא ורומא" — לא קני לגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. והוה מצי למימר: ואהני "עד רום רקיעא" למיקני גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, אלא דלא חש למינקט אלא גבי בור דוות, והוא הדין גג, וכל שכן הוא. ודחק רבינו יצחק לקיים פירוש הקונטרס, דמדכתב "עומקא ורומא" — קני גג, ואהני "עד רום רקיעא" — למיקני בור דוות שעל הגג, שהיו רגילין לעשות מקואות על ראש הגג, כמו שמצינו בפרק קמא דיומא (יט, א) על גג הפרוזה ועל גג שער המים. **תא** שמע ולא את הגג — פירש הקונטרס: ודך דרישא — בלא כתב לו "עומקא ורומא" איירי, דהא לא קתני בה "אף על פי שכתב לו עומקא ורומא". ובחנם פירש כן, דאפילו הוה קאי ארישא — הא אסיק לעיל, למאי בדעי למימר בסתמא קני, דהכי קאמר: אף על פי שלא כתב — כמו שכתב דמי, למיקני עומקא ורומא.

למאי הלכתא? רב זבד אמר: ש"אם רצה להוציא פה וזיון - מוציא; רב פפא אמר: ש"אם רצה לבנות עלייה על גבה - בונה. בשלמא לרב זבד, היינו דקתני "זאת אומרת", אלא לרב פפא מאי "זאת אומרת"? קשיא.

אמר רב דימי מנהרדעא: האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה, אף על גב דכתב ליה "עומקא ורומא", צריך למכתב ליה: "קני לך מתהום ארעא ועד רום רקיעא"; מאי טעמא? דעומקא ורומא בסתמא לא קני, אהני "עומקא ורומא" למיקנא עומקא ורומא, ואהני "מתהום ארעא ועד רום רקיעא" למיקנא בור דוות ומחילות.

למאי טעמא? דעומקא ורומא, ואי סלקא דעתך דעומקא ורומא, ליהני "עומקא ורומא" למיקנא בור דוות ומחילות - דלא כתב ליה. והא "אף על פי שכתב לו" קתני - הכי קאמר: אף על פי שלא כתב לו - כמי שכתב דמי, למיקנא עומקא ורומא; למיקנא בור דוות ומחילות, אי כתב ליה "עומקא ורומא" - קני, ואי לא כתב - לא קני. תא שמע: ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים; ואי

למאי הלכתא — אמר ריש לקיש דאניה תנאיה למיהוי דיוטא עליונה שלוי בלאו הכי הוא שלוי, דהמוכר הבית לא מכר דיוטא העליונה שאם רצה — מוכר להוציא וזיון מדיוטא עליונה, כנגד חצר של לוקח שמכר לו זה הבית והחצר — מוציא, דלחכי אהני תנאיה. והכי אמר ליה: על מנת שתהא דיוטא העליונה שלי לגמרי לעשות בה חצץ, אף להוציא ממנה וזיון כמתחילה קודם שמכרתי לך הבית והחצר. דשייר בתנאי מקום בחצר כמו ששייר למעלה בשדה מקום מעשר, דכל תנאי דלא מהני מאי דקאמר — אהני מיהא לשייר מקום. והיינו "זאת אומרת" דקאמר ריש לקיש. ודוקא הוא, אבל בנו — אין לו רשות להוציא וזיון עד שיפירש "לי ולבני", כדאמר לעיל גבי מעשר. דכל מילתא דדייקין מיתורא — די לנו אי אהני יתורא לעצמו כמו שפירש "על מנת שמעשר ראשון שלי" — הכי נמי אמרינן "על מנת שהדיוטא העליונה שלי", אבל לבני לא מהני תנאי המיתור. **רב פפא אמר** — כולי האי לא אהני תנאי לשייר מקום ממה שמכר. אלא להכי אהני תנאי המיתור, שאם רוצה לבנות דיוטא זו אם תפול, על גביו של הבית — בונה. והכי הוה מסיק לקמן: דאי נפלה הדר בני לה. דאי הוה שתק ומכר הבית סתם — היתה הדיוטא העליונה שלו כל ימי שיתקיים, אבל אם תפול — לא יחזור ויבנה על גבי בית של זה, דלדך דיוטא הוא, דאשתעבד לו בית, אבל לדיוטא אחרת לא משתעבד, עד דאמר ליה בהדיא יתור לשון. כדאמרין נמי בפרק "הבית והעלייה" (בבא מציעא קטז, ב): אי דאמר ליה "עלייה זו" ונפלה — אולא לה, ואי דאמר ליה סתם — בעי למיגר ליה אחריתא ומסקנא: לא צריכא, דאמר ליה "עלייה שעל גבי בית זה אני משכיר לך" דהא שעבד ליה לעלייה. אבל בלא יתור, מכי נפלה — אולא לה, ולא יבנה אחרת. והכי קאמר: על מנת שהדיוטא העליונה שלי לעולמים, ואף אם תפול — אחזור ואבנה. והא דתנן (בבא מציעא קז, א): הבית והעלייה של שנים שנפלו וכו' — מסתמא על מנת כן חלקו. ולרב זבד אהני תנאה להוצאת וזיון, ולא להדר בני לה; הוצאת וזיון — מסיק אדעתיה, שהרי צריך לו מיד. אבל להדר בני לה אם תפול — לא מסיק אדעתיה לתעיס רחוקות. בשלמא לרב זבד — דאוקי יתורא דתנאי להוצאת וזיון, דהיינו שיוך מקום בחצר דומיא דשיוך מקום בשדה — היינו דקתני במילתיה דריש לקיש "זאת אומרת", שהוצרך ריש לקיש ללמוד מן הברייתא דלדחוי יתורא לשויר מקום. דמסבירא לא הוה אמרינן דמישירי איניש לעצמו ממה שמכר, ואף על גב דקאמר יתורא. **אלא לרב פפא מאי זאת אומרת** — למא לו לריש לקיש לומר "זאת אומרת" לאשמעינן דאיתא יתור לחזור ולבנות הדיוטא אם תפול? בלא הברייתא נמי הוה ידיעין דאניה יתור תנאי שאינו צריך לטפוי מילתא, או הא דרב פפא או שום דבר בעולם. כדאמרין במתניתין (בבא בתרא סד, א): ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו "חורן מאלו" שאין צריך ליקח לו דרך — מהתם שמעינן דכל תנאי בלא צורך לטפוי מילתא קאתי, ומברייתא לא שמעינן ליה טפי ממתניתין ולעיל נמי אמרינן: אי אמר ליה "אלין מצרנא" — קני פלגא. והכי הוה ליה למימר: אמר ריש לקיש המוכר בית לחבירו ואמר לו על מנת כו' **האי מאן דמזבין ליה ביתא לחבריה** — ומכר לו גם את הבור ואת הדות, וצריך לו לכתוב בשטר המכירה כן. אף על גב דכתב ליה בשטר "עומקא ורומא" של בית אני מוכר לך" — לא קנה בור דוות, כדמפרש ואזיל. דלא אהני מה שכתב "עומקא ורומא" אלא למיקני עומקו של בית, כגון גוף הקרקע עצמו לחפור תחת קרקעית הבית אם ירצה. שאם לא כתב — לא הוי קני ליה מסתמא. אלא הרי הוא של מוכר לחפור בורות שיחין ומערות מתחת קרקעית הבית, אלא שלא יזיק לבעל הבית. וגם אהני ליה למיקני רומא — כגון גג שיש לו מעקה שהוא גבוה עשרה טפחים ומכור מסתמא עם הבית, כדקתני מתניתין. וגם לקנות כל האויר עד לרקיע, שאם ירצה לבנות — בונה, דמסתמא לא הוי קני ליה לוקח, אלא הרי הוא של מוכר להוצאת וזיון או לבנות באויר, וכגון שלא יכביד על ביתו של לוקח. אבל למיקני בור דוות שאין תשמישן שוה לבית, והלכך אינו בכלל עומקא ורומא של בית — ולא קני ליה עד דכתב ליה: מארעית תהומא, משולי התהום, עד לרקיע. ואהני האי "מארעית תהומא" למיקני בור דוות ומחילות, והאי "עד רום רקיע" לא מהני ליה מידי, דמשתכח לו עומקא ורומא — קני עד רום רקיע. ולא איצטרך כלל, אלא סוף דיבור הוא. דלא מצי אמר "מארעית תהומא עד שיפילי ביתא", דמשמע דלא זבין ליה משיפולי הבית ולמעלה כלום. **הכי גריסין: מאי טעמא עומקא ורומא בסתמא לא קני** — עד דמפרש "עומקא ורומא", והלכך לא אהני "עומקא ורומא" למיהוי יתור לשון למיקני בור דוות. ולגופה איצטרך. **אף על פי שכתב לו עומקא ורומא** — אבור דוות קאי. אבל אגג שיש לו מעקה גבוה עשרה — לא קאי, דאז דאי אי כתב ליה "עומקא ורומא" קני ליה. כדמוכח לקמיה. **ואי סלקא דעתך דעומקא ורומא** — אף על פי שלא כתב "עומקא ורומא" קני עומקא ורומא, אם כן "עומקא ורומא" שכתב מיותר הוא, ותינו למיקני בור דוות אלא לאו שמע מינה: "עומקא ורומא" לגופיה איצטרך, למיקני עומקא ורומא. וליכא יתור לשון למיקני בור דוות, עד דכתב ליה "מארעית תהומא עד רום רקיע", כרב דימי. ומשני: **דלא כתב ליה עומקא ורומא** — הלכך לא קנה בור דוות. אבל אי כתב ליה — קני, ואף על גב דלא כתב "מארעית תהומא", ודלא כרב דימי. **הכי קאמר אף על פי שלא כתב לו** — "עומקא ורומא", הרי הוא כמי שכתב לו, כדי לקנות עומקא ורומא. אבל למיקני בור דוות ומחילות כו' — צריך לכתבו בפירוש, להודיע לו יתור לשון למיקני בור דוות. דהא לגופיה לא צריך, דמסתמא קני עומקא ורומא. והכי משמע מתניתין: לא את הבור ולא את הדות — אף על פי שכתב בשטר ונתרצה לו בשטר מכירה זו עומקא ורומא, שהרי כתב לו "בית זה אני מוכר לך", ועומקא ורומא בכלל בית הוא — אפילו הכי לא קנה בור דוות, דלאו בכלל בית הוא בעומקא ורומא. **תא שמע ולא את הגג** — סייטתא היא. ודך רישא בדלא כתב לו "עומקא ורומא" מיירי, דהא לא קתני בה "אף על פי שכתב לו עומקא ורומא", אלא בסתמא מיירי, ואפילו הכי לא קנה גג שיש לו מעקה גבוה עשרה, דהיינו בכלל "רומא", כדסלקא דעתין השתא.

בבא בתרא דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קכג

שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, וכן האויר שמעל הבית ועד לרקיע,
כאשר מכר את הבית **בְּתֵּימָא**, מבלי לפרט בשטר שאף הם כלולים
במכירה, **לֹא קִנְיָ** – אין הלוקח קונה דברים אלו, והרי הם בחזקת המוכר
להשתמש בהם ובאופן שלא יגרם נזק לבעל הבית שהוא הלוקח, עד
שיוכירם במפורש בשטר המכירה, ולכן **אֵהָיָ** – הועיל מה שנכתב בשטר
'**עוֹמְקָא וְרוּמָא**' כדי לְמִיקְנָא **עוֹמְקָא וְרוּמָא** – לקנות עומק וגובהו של
הבית, ואין בכך ייתור לשון שיעיל לו אף לקניית הבור והדות, מאחר
ונצרכת לשון זו כדי לקנות את עצם עומקו וגובהו של הבית, **וְאֵהָיָ** –
יועיל מה שיוסיף לכתוב בשטר 'בית זה מכור לך מִתְּהוּם אֶרְעָא וְעַד רוּם
רְקִיעָא' – מתחתית תהום הארץ ועד לגובה הרקיע, לְמִיקְנָא – לקנות
מלבד עומקו וגובהו של הבית גם בור ודות וּמְחִילוֹת שמתחת לבית.
הגמרא מביאה ראיה לרב דימי: **לִימָא כְּסִינֵי לִיה** לרב דימי ממה ששנינו
להלן (סד). בהמשך למשנה לעיל (סא). המוכר את הבית, לא מכר את היציע וכו'
וְלֹא אֶת הַבּוֹר וְלֹא אֶת הַדּוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ המוכר ללוקח
'**עוֹמְקָא וְרוּמָא** של הבית מכור לך', **וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ** שהמוכר בית
בְּתֵימָא מבלי לפרט שמוכר גם עומקא ורומא. קִנְיָ מלבד הבית גם **עוֹמְקָא**
וְרוּמָא, נמצא ש'עומקא ורומא' שהוכיר בשטר מיותר, ואם כן לִיְהָיָ –
יועיל הזכרת '**עוֹמְקָא וְרוּמָא**' לְמִיקְנָא אף בור ודות וּמְחִילוֹת, ומהו שלא
הועיל בכתיבת 'עומקא ורומא' לקנות בור ודות, מוכח, שכתובת 'עומקא
ורומא' נצרכת בכדי לקנות את עצם הזכות בקרקע שתחת הבית, ובאור
שמעל הבית, ואין בזה ייתור לשון בכדי לקנות גם בור ודות, אלא צריך
לכתוב 'מתחתית תהום הארץ ועד גובהו של רקיע מכור לך', וכרב דימי.
דוחה הגמרא: מדובר בְּלֹא כָּתַב לִיה המוכר 'עומקו וגובהו של הבית מכור
לך', ולכן אין הבור והדות כלולים במכירה, אבל אם היה כותב כן, יש לומר
שאף הבור והדות היו בכלל המכר אף שלא כתב לו 'מתחתית תהום הארץ'
וכו', שלא כדעת רב דימי.
שואלת הגמרא: וְהָאֵף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ עומקא ורומא, קָתַנְי – שנוי
במשנה, וכיצד ניתן להעמיד את המשנה שמדובר שלא כתב לו 'עומקא
ורומא'.
מיישבת הגמרא: אכן אפשר להעמיד את המשנה באופן שהמוכר לא כתב
לו 'עומקא ורומא', ומה ששנינו במשנה 'אף על פי שכתב לו', הֲכִי קָאָמֵר –
כך כוונת התנא בדברים אלו, מכיון שעומקו של הבית וגובהו דומים לבית
באופן שימושם, הרי הם בכלל הבית **וְאֵף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ** המוכר
בפירוש 'עומקו וגובהו של בית מכור לך', מכל מקום, כְּמִי שֶׁכָּתַב כֵּן דְּמִי
לְעִנְיַן מִיקְנָא **עוֹמְקָא וְרוּמָא** של הבית. אבל על מנת לְמִיקְנָא בור ודות
וּמְחִילוֹת שאינם בכלל הבית כיון שהם שונים ממנו באופן שימושם, אין הדין
כן, אלא **אִי כָּתַב לִיה** – ללוקח '**עוֹמְקָא וְרוּמָא** מכור לך', קִנְיָ גם את הבור
והדות, **וְאִי לֹא כָּתַב** 'עומקא ורומא', **לֹא קִנְיָ** בור ודות, ומעתה כיון שניתן
לפרש את המשנה שלא כתב לו 'עומקא ורומא', אין הוכחה לדברי רב דימי.
הגמרא מביאה ראיה ממקור אחר לדברי רב דימי: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנה
לעיל (סא). שהמוכר את הבית סתם לא מכר את היציע והחדר, 'וכן לא מכר
אֶת הַנֶּגַב בְּיָמֵי יֵשׁ לֹא מַעֲקָה גְּבוּהָ עֲשָׂרָה מַטְפָּחִים', לפי שהגג נחשב לדבר
בפני עצמו ואינו בטל לבית. ומאחר ולגבי גג לא נזכר במשנה 'אף על פי
שכתב לו עומקא ורומא', משמע שלא כתב לו בשטר אלא 'בית זה מכור
לך',

שואלת הגמרא: **לִמָּא הִלְכָתָא** – לגבי איזה דבר הוצרך ריש לקיש לומר
שמועיל לו תנאו שהגג ישאר ברשותו, והרי גם ללא תנאו היה כך, וכמו
ששנינו (סא). שהמוכר בית סתם, אין הגג שיש לו מעקה עשרה טפחים כלול
במכירה.
מיישבת הגמרא את דברי ריש לקיש בשני אופנים חלוקים: **רַב זְבִיד אָמַר**,
כוונת ריש לקיש שהתנאי שעשה המוכר הועיל לענין **שָׂאם רָצָה** המוכר
לְהוֹצִיאָהּ – בדיטא העליונה וזיון – קורות קטנות, אף שיצאצאות הן לצד
החצר שמכר עם הבית, **מוֹצִיאָא**. שלולא התנאי לא היה משוייר למוכר
אלא הדיטא עצמה, כדין כל מוכר בית שלא כלל במכירתו גג שמעקהו
גבוה עשרה טפחים, וכיון שחזר המוכר ושייר לעצמו את הדיטא, יש כאן
יתור לשון המורה שכוונתו להוסיף ולשייר אף הוצאת זיון מן הדיטא
העליונה, ולכך אנו מפרשים שאף בחצר שמכר עם הבית שייר לעצמו
מקום סמוך לדיטא כדי שיוכל להוציא על גביו זיון מן הדיטא העליונה.
רַב פִּשְׁא אָמַר, אין לפרש את דברי ריש לקיש כרב זביד שייתור תנאו של
המוכר הועיל לשייר לעצמו חלק בדבר שמכר, אלא ייתור תנאו הועיל לכך
שָׂאם נפלה הדיטא העליונה ורָצָה לְבָנָתָא במקומה עָלֶיהָ אחרת עַל נֶגְבָה
– על גבי הבית, **בִּנְיָה**, אבל לולא שייתר תנאי מפורש, אמנם היתה הדיטא
העליונה נשארת בבעלותו, אך זאת רק כל זמן שהיא קיימת, לפי שרק
לעליה זו השתעבד הבית בזמן המכירה, אך לעליה אחרת לא השתעבד
הבית. אמנם במה שהוסיף המוכר על תנאו ואמר 'על מנת שדיטא
העליונה שלי', כוונתו לומר שהדיטא נותרת בבעלותו לעולם, ואף אם
תפול יוכל לחזור ולבנותה.
הגמרא דוחה את דברי רב פפא. מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרַב זְבִיד** שייתור
התנאי הועיל למוכר בכך שנותר לו מקום בחצר על מנת להוציא בשטחה
זיון, **הִינִי דְקָתַנְי** – זהו מה ששנה ריש לקיש **זֹאת אוֹמֵרֵת**, שלכך הוצרך
ריש לקיש ללמוד מהברייתא של מוכר שדה לחבירו על מנת שמעשר
ראשון שלו, שמועיל ייתור לשון לשייר לעצמו מקום במה שמכר, שכן מצד
הסברא לא היינו אומרים שאדם יכול לשייר לעצמו חלק ממה שמוכר
לחבירו, **אֵלָא לְרַב פִּשְׁא** שייתור הלשון אינו מועיל לשייר למוכר מקום
בחלק שמכר, אלא רק להתיר לו לחזור ולבנות את הדיטא שנפלה, קשה
מָא זֹאת אוֹמֵרֵת – מדוע הוצרך ריש לקיש ללמוד דין זה מהברייתא,
הרי גם ללא הברייתא אנו יודעים שלשון מיותרת מועילה להוסיף למוכר
זכויות מסוימות, וכמו שנתבאר במשנה להלן (סד). מסיקה הגמרא: **קָשְׁיָא**.
הגמרא דנה מהו נוסח שטר מכירת בית כשמוכר עמו בור או דות: **אָמַר רַב**
דִּימִי מְהֵרָעָא, הָאִי מָאן דְּמִבְּרִין לִיה בֵּיתָא לְחֵבְרִיה – מי שמוכר בית
לחבירו, וברצונו למכור לו גם את הבור או את הדות שמצויים בחצר הבית
לאגור בהם מים, דבר שצריך לציין במפורש בשטר, **אֵף עַל נֶגַב דְּכָתַב לִיה**
'**עוֹמְקָא וְרוּמָא**' – 'עומקו וגובהו של הבית מכור לך', אין הבור והדות
כלולים במכירה. ובכדי שאף הם יכללו במכירה צָרִיךְ להוסיף ולְכָתְּבָהּ לִיה
מלבד 'עומקא ורומא', **קִנְיָ לָךְ מִתְּהוּם אֶרְעָא וְעַד רוּם רְקִיעָא** – 'קנה לך
מתחתית תהום הארץ ועד לגובה הרקיע'.
ומפרש רב דימי, **מָא סְעָקָא** – מה הטעם שצריך להוסיף גם 'מתהום ארעא
ועד רום רקיעא', מדוע אין הבור והדות כלולים במה שכתב בשטר המכירה
'עומקא ורומא'. מבאר רב דימי, משום **עוֹמְקָא** – עומקו של הבית, כלומר,
הזכות לחפור בקרקע שמתחת לבית, **וְרוּמָא** – גובהו של הבית, כלומר, הגג

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' ב

אבל אם כתב לו **הַמְצַר** המזרחי של השדה **אֶרְעָא דְּמִנְיָה פְּסִיקָא** –
הקרקע שממנה מופסקת וחטובה השדה שמכרת, קנה הלוקח רק שיעור
כדי זריעת תְּשִׁעָה קָבִין בצידה המערבי של השדה. לפי שלשון 'פסיקה'
מורה על חלק המועט ביותר שראוי להתחלק מקרקע אחרת, ששיעורו
בשדה כדי זריעת תשעה קבין.
אָמַר לִיה – הקשה אֲבִי לרבה, **מָא שְׁנָא הָכִי וּמָא שְׁנָא הָכִי**, הרי אין
חילוק בין לשון זו ללשון זו. **אִישְׁתִּיק** – שתק רבה. **סְבוּר מִינָה** – היו מן
התלמידים שהבינו מדברי אביי **שְׁאִידִי וְאִידִי פְּלָגָא** – שבשתי הלשונות נוטל
הלוקח מחצית השדה, שגם לשון 'פסיקה' משמעותה חלוקת דבר לשנים.

הגמרא דנה במי שמכר לאחר חלק משדהו, באיזה לשון מכר חצי מהשדה
ובאיזה לשון מכר חלק קטן בלבד מהשדה: **וְאָמַר רַבָּה**, מי שמכר לחבירו
את החלק המערבי של שדהו, והותיר לעצמו את החלק המזרחי, מבלי
שפירש כמה מכר וכמה הותיר לעצמו, ובשטר המכירה כתב לו את מיצרי
השדה הנמכרת, יש לראות כיצד ציין את הקרקע שהשאיר לעצמו כמיצר
לשדה הנמכרת, שאם כתב 'המצר המערבי של השדה הוא שדהו של לוי,
והמצר המזרחי **אֶרְעָא דְּמִנְיָה פְּלָגָא** – הקרקע שממנה חלוקה השדה
שמכרת, קנה הלוקח **פְּלָגָא** – חצי מהשדה, שבכך שהוכיר ששדהו
'חלוקה' במכירה זו, משמע חלוקה בחציה.

קכד בבא בתרא דף סד עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש)

וְאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ – אם עולה בדעתך שאף במוכר בית בְּסִלְקָא, ולא פירש
שכולל עמו את עומקו וגובהו, קִנְיָ הַלוקח גם את עוֹמְקָא וְרוּמָא – עומקו
וגובהו של הבית, אם כן כִּי – כאשר מעקה הגג נִבְּוֶה עֲשָׂרָה טַפְחִים מֵאִי
הָיָה – מה בכך, ומדוע אין גג זה בכלל המכירה. אלא מוכח מכאן, שבאופן
שלא פירש שכולל את 'עומקא ורומא' אין גובה הבית כלול במכירה, ולכך
לא קנה הלוֹקח לא את הגג שמעקהו גבוה עשרה טפחים ולא את האוויר
שלמעלה ממנו, וכמו כן מסתבר שלא קנה את עומקו של הבית אם לא
פירש זאת בשטר, וכדעת רב דימי. דוחה הגמרא: אין מכך ראייה, כיון
שאפשר לומר שהמוכר בית בסתם כלל אף את 'עומקא ורומא' במכירתו,
ומכל מקום גג שיש לו מעקה עשרה טפחים אינו כלול במכירה, כִּיּוֹן
דְּכִאֲשֶׁר הַמַּעֲקָה נִבְּוֶה עֲשָׂרָה טַפְחִים, חָשִׁיב הַגַּג כְּבֵית בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאִינוּ
בטל לבית התחתון.

הגמרא מביאה ראייה דלא כרב דימי: אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, תָא שְׁמַע
שכלל את 'עומקא ורומא' אף כאשר לא פירש כן. דְּאָמַר רִישׁ לִקְוִישׁ (לעיל
סא.) וְזֹאת אִוְמָרָה, כלומר, ממה שהתחדש בברייתא לעיל (סג.) לענין מעשר,
שבכל מקום שהמוכר הזכיר בדבריו תנאי שאין בו צורך, מפרשים שכונתו
להוסיף ולשייר לעצמו חלק מדבר שמכר, למדים מכך, שהמוכר בֵּית
לְהַבְרִיז וְאָמַר לֹא הַמוֹכֵר עַל מִנְתָּ שְׁדִיּוּטָא הַעֲלִינָה שְׁלִי – שגג הבית
שיש לו מעקה עשרה טפחים נשאר שלי, דִּיּוּטָא הַעֲלִינָה שְׁלִי. מבארת
הגמרא את כוונתו: וְאָמַרְיָן, לְמַאי הִלְכְתָּא – לגבי איזה הלכה הועיל תנאי
זה, הרי גם ללא תנאי היה הגג נשאר ברשותו, שכן המוכר בית אין הגג
שיש לו מעקה עשרה טפחים כלול במכירה. רַב זְבִיד אָמַר, שהתנאי מועיל
לענין שְׁאֵם רָצָה הַמוֹכֵר לְהוֹצִיא בָּהּ – בדיטא העליונה וזיון – קורות לצד
החצר שמכר, מוֹצִיא, והיינו, ששייר לעצמו גם מקום בחצר על מנת שיוכל
להוציא זיון עליה כמו לפני מכירת הבית והחצר, וכוונת המוכר לומר
שמשיר לעצמו את הדיטא העליונה והגג לגמרי, אף לענין הוצאת זיון
ממנה. וְרַב פָּפָא אָמַר, תנאי זה הועיל לכך שְׁאֵם רָצָה לְבָנוֹת עַלְיָהּ עַל
נִבְּוֶה – על גבי הדיטא, בִּזְנֶה, אבל לולא שיתיר תנאי מפורש, לא היה יכול
לבנות על גבה. ומדברי רב פפא אלו מוכח, שאף אם לא פירש שכולל
'עומקא ורומא', הרי הם כלולים במכירה, דְּאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ שבמוכר בית
בְּסִלְקָא – בלי לפרש שכולל 'עומקא ורומא', לֹא קִנְיָ הַלוקח את גג הבית
ואויר שלמעלה הימנו, אלא זכות זו נשארת ביד המוכר, כמו שאמר רב
דימי, אם כן לִמָּה לִי עַל מִנְתָּ – לאיזה ענין הועיל תנאו של המוכר 'על
מנת שדיטא העליונה שלי', הרי גם ללא תוספת זו נשארת דיטא העליונה
ברשותו, ורשאי להוסיף ולבנות על גבה. אלא בהכרח שכאשר לא פירש
שכולל 'עומקא ורומא', אמנם הגג עצמו של המוכר, כיון שמעקהו גבוה
עשרה טפחים וחשוב בפני עצמו, אך האויר שלמעלה מגג זה הוא של
הלוֹקח, אלא אם כן המוכר שייר בפירוש 'על מנת שדיטא העליונה שלי'.
דוחה הגמרא: אפשר לומר שכל שלא פירש שכולל 'עומקא ורומא', אין
הלוֹקח קונה את רומו של הבית, כמו שאמר רב דימי, ואכן יכול המוכר
לבנות על גבי העליה, ואין כוונת רב פפא שתנאו הועיל לענין שיוכל לבנות
על גבי הדיטא, אלא כוונתו דֹאֲהֵי לִיה – הועיל לו התנאי שלי עַל מִנְתָּ
שדיטא העליונה שלי' לענין דְּאִי נִפְּיל הדיטא העליונה עצמה, הֵדָר כִּנְיָ
לָהּ – יכול המוכר לחזור ולבנות את הגג. אבל בלא הוספת תנאי זה לא
היה יכול לחזור ולבנותה, כיון שביטול של הלוֹקח משועבד לדיטא של
המוכר רק כל זמן שהיא קיימת, אבל לא אחר שנפלה.

משנה

משנתינו היא המשך של המשנה הקודמת המפרשת מה כלול במכירת בית
סתם, ומוסיפה משנתינו לפרט דברים מתשמישי הבית שאינם כלולים
במכירה זו: המוכר את הבית ולא פירש מה כולל עמו במכירתו, לֹא מכר
עמו אֶת הַבֵּיזָה החפור בקרקעית הבית לצורך כינוס מים, וְלֹא אֶת הַדּוֹת –

בור מים החפור בקרקעית הבית שדפנותיו מחופים בבנין אבנים, וְאִי עַל פִּי
שְׂבָתָה לֹא בשטר שמוכר לו גם 'עוֹמְקָא וְרוּמָא' – את עומקו וגובהו של
הבית, אין הבור והדות בכלל המכירה, כיון שמה שהוסיף 'עומקא' בשטר
אין זה אלא כדי לכלול במכירתו את קרקעית הבית שיוכל לחפור בה
לצורך תשמישי הבית, אך אין כוונתו בזה לכלול את בורות מים שאינם
עשויים לתשמישי דירה אלא לשאוב מהם מים, ואינם בטלים לבית.
מוסיפה המשנה: וְצָרִיף הַמוֹכֵר לִיקָח לֹא הֵרָף – לקנות מהלוֹקח דרך בתוך
הבית להגיע לבור ששייר לעצמו, כיון שמן הסתם לא שייר המוכר לעצמו
את הדרך לבור, שרגילות המוכרים למכור בעין יפה את הבית, דְּבָרֵי רַבִּי
עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, שהמוכר אינו צָרִיף לִיקָח לֹא הֵרָף לבור, כיון
שרגילות המוכרים למכור בעין רעה, ולשייר לעצמם גם את הדרך לבור
שהותירו ברשותם. וּמִזְדָּה רַבִּי עֲקִיבָא לְחֻכְמִים בְּזִמְנָא שְׁאָמַר לֹא הַמוֹכֵר
לְלוֹקֵחַ כֹּל בֵּיתוֹ מִכּוֹר לֶךְ חוּץ מֵאֵלּוּ – חוץ מהבור והדות, שְׁאֵין הַמוֹכֵר
צָרִיף לִיקָח הֵרָף לבורו, שכיון שגם ללא שאמר 'חוץ מאלו' אין הבור
והדות כלולים במכירה, נמצא שיתיר בלשונו 'חוץ מאלו' כדי לשייר
ברשותו דבר נוסף מלבד הבור והדות, והיינו את הדרך אליהם. וכן נחלקו
רבי עקיבא וחכמים באופן הפוך, אם כִּכְרִין לְאַחַד את הבור והדות, ואת
הבית שייר לעצמו, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר, הַלּוֹקֵחַ אֵינוֹ צָרִיף לְהוֹסִיף וְלִיקָח
לֹא הֵרָף לבור והדות, כיון שבתחילה מכר לו את הבור והדות בעין יפה,
וכלל במכירתם גם את הדרך. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, צָרִיף הַלּוֹקֵחַ לִיקָח לֹא
הֵרָף לבורו, כיון שמכור לו את הבור והדות בעין רעה, והדרך לא נכללה
במכירה.

גמרא

הגמרא מבארת מה החילוק בין בור לדות שמשום כך הוצרכה המשנה
להשמיענו את דין שניהם: יְתִיב ו-ישבו] רַבִּינָא וְקָא קִשְׂיָא לִיה – והוקשה
לו, הֵינֵינוּ בּוֹר הֵינֵינוּ דוֹת, כלומר מאחר ואין הבדל ביניהם שהרי שניהם
חפורים בקרקע ומכונסים בהם מים, לשם מה הוצרכה המשנה לפרש את
דין שניהם, שאינם כלולים במכירת הבית. אָמַר ו-השיב] לִיה רַבָּא
תוֹקְפָא לְרַבִּינָא, תָא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּבֵרִיתָא, אֶחָד הַבּוֹר וְאֶחָד הַדּוֹת
שניהם חפורים בְּקִרְקָע, אֶלָּא שְׁהַבּוֹר נַעֲשֶׂה בְּתַפְסִיחָה בְּלָבָד, במקום
שהקרקע קשה ומחזקת מים בלא בניית כתלים בתוך הבור, ואילו הַדּוֹת
היא חפירה המחופה בְּבִנְיָן כתלים בתוכה, כיון שנעשית בעפר תיחוח
ואינה מחזקת מים בלא חפיו בכתלי אבנים. ולפיכך, אם היו שונים
במשנתינו רק בור, היה מקום לומר שרק בור שאין בו בנין אינו כעין בית
ואינו מכור עם הבית, אבל דות הבנוי בבנין, הרי הוא כעין בית ומכור עימו,
לכך הוצרכו לשנות שאף הדות אינו מכור. ואם היו שונים דות, היה מקום
לומר שרק דות שהוא בנין בפני עצמו הרי הוא חשוב ואינו נמכר עם הבית,
אבל בור שאין לו בנין, אינו חשוב ונמכר עם הבית, לכך הוצרכו לשנות
שאף הבור אינו מכור.

הגמרא מביאה שוב את הקושיא והתירוץ האמורים בשם אמוראים אחרים:
וכן יְתִיב ו-ישבו] רַב אֲשֵׁי וְקָא קִשְׂיָא לִיה, הֵינֵינוּ בּוֹר הֵינֵינוּ דוֹת, ומדוע
הוצרכו לשנות את שניהם. אָמַר ו-השיב] לִיה מֶרְ שְׁשִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב
חֲסִדָּא לְרַב אֲשֵׁי, תָא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּבֵרִיתָא, אֶחָד הַבּוֹר וְאֶחָד הַדּוֹת
שניהם חפורים בְּקִרְקָע, אֶלָּא שְׁהַבּוֹר נַעֲשֶׂה בְּתַפְסִיחָה בְּלֹא בִנְיָן, ואילו
הַדּוֹת היא חפירה המחופה בתוכה בְּבִנְיָן כותלי אבנים. ולכך הוצרכו
לשנות את שניהם כמבואר לעיל.

שנינו במשנה: גבי המוכר ששייר לעצמו את הבור או את הדות, וְצָרִיף
לִיקָח לֹא הֵרָף בבית כדי לילך לבורו, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים,
אֵינוֹ צָרִיף וְכו' ליקח לו דרך.

מבארת הגמרא את טעם מחלוקתם: מֵאִי לֹא בְּהָא קָא מְפַלְגִי – האם לא
בסברא זו חלוקים רבנן ורבי עקיבא,

בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף סד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קכה

תוספות

רש"י

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא — כדפרכת לעיל. כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי — אמאי לא קנה? אלא לאו שמע מינה דרומא מסתמא לא קני, לא גג גבוה עשרה ולא אורח מעשרה ואילך. והוא הדין דלא קני עומקא מסתמא כלל, כרב דימי. ומיהו, גג שאין לו מעקה גבוה עשרה — קני מסתמא להשתמש על הגג, דאין זה בכלל רום, אלא בכלל גוף הבית ממש, כעליית הבית. ומדחינן: גבוה עשרה חשיב בית בפני עצמו, ולא מיבטיל לגבי בית בסתמא עד דמפרש עומקא ורומא. אבל אורח הגג עד לרקיע, דהיינו רומא, והוא הדין לעומקא — קני מסתמא. תא שמע דאמר ריש לקיש ב' — מדרב פפא מקשי: אי אמרת בשלמא דבסתמא קני לוקח עומקא ורומא — היינו דאחזי תנאה ד"על מנת" שהוא מיותר, לכדרב פפא, שאם רצה מוכר לבנות על גבי הדיוטא ולהגביה בניין אחרים ברומא של בית — בונה. דאי לא אתני — הוה קני ליה לוקח לרומא שעל גבי הדיוטא מסתמא, דרומא של בית קונה בכל מקום מסתמא, ואפילו היכא דאיכא דיוטא העליונה שהיא של מוכר. אלא אי סלקא דעתך דמסתמא לא קני לוקח רומא, אלא של מוכר הוא — למה לי "על מנת"? מאי אחזי תנאי המיותר? בלא תנאיה נמי הוה קני מוכר לדיוטא העליונה לרומא של בית, ואם היה רוצה לבנות — בונה וקא סלקא דעתיה דהאי מקשה דחבי איתיה לפירושא דמילתיה דרב פפא, כדפרישית לה. הכי נסינן בפירוש רבינו תנאלי: דאי נפלה חדר בני לה — לעולם מסתמא לא קני לוקח רומא. ודקאמר: יתור תנאה למה לי — להכי אתני, דאי נפלה דיוטא חדר בני לה, וכדפרישית לעיל, דרב פפא לאו בבנין על גבי דיוטא איירי, אלא בבנין דיוטא עצמה אם תפול. כן נראה שיטת שמועה זאת בעיני, ויש שיטות אחרות ואין בהן ממש. משנה אף על פי שכתב לו עומקא ורומא — כדאוקמה רב דימי בגמרא לעיל, דעומקא ורומא בסתמא לא קני, ואחזי "עומקא ורומא" למיכני עומקא ורומא, ולא למיכני בור ודות שתשמישן חלוק מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים. וצריך — המוכר ליקח ממנו דרך מן הלוקח, לילך לבור ודות שלו. דמוכר בעין יפה מוכר, דברי רבי עקיבא. ורבנן סבירא להו דמוכר בעין רעה מוכר, ושייר דרך לעצמו ממה שמכר. בזמן שאמר ליה חוץ מאלו — חוץ מבור ודות. ותנאי שלא לצורך הוא, שהרי אינן בכלל בית, אלא לטפוי מילתא קאתי ושירי לו דרך. דלרבנן לא אתא לטפוי כלל, דבלאו הכי שייר לעצמו דרך, ולרווחא דמילתא אמר כן, שלא יאמר הלוקח: כל הבית מכרת לי ולא עכבת דרך. שאין כל מוכרין בקאין בדינן והלכך פירש כל כך. מוכר — לבור ודות לאחר, והבית עיכב לעצמו. רבי עקיבא אומר אין צריך הלוקח ליקח לו דרך — לבור ודות שקנה, דמוכר בעין יפה מכר לו. גמרא היינו בור והיינו דות — אחיזה בור ואחיזה דות? והלא אין היכר בין לו, לזה, שנינו עמוקין בקרקע, ויש ביים מים מכונסין, למה לי למיתני תרתין: בחפירה — בקרקע קשה, שמחזיק מים בלא בנין. בבנין — חופרין בור בעפר תיחוד, ובנין לו כותל אבנים, ומקרי דות. והלכך, אי תנא בור — הוה אמינא: הני מילי בור שהוא בחפירה, אבל דות שהוא בבנין כעין הבית — הרי הוא בכלל בית. ואי תנא דות — משום דבנין בפני עצמו הוא וחשיב, אבל בור לא חשיב, וליבטל גבי בית — צריכא.

רבי

בונה את הבית והעלייה על גבי עמודים כאשר בתחלה, ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו. ואם תאמר: ומאי נפקא ליה מינה במה שהבית בנין תחת העלייה? כיון שהעלייה אינה בניה על גבי כתלי הבית, אלא על גבי עמודים הקבועין בחצר — בלא בית נמי יכול לעשות כן ואמר רבינו תם: שלא יפחד תמדי שלא תפתח העלייה ויפול לארץ. ועוד: דנפקא ליה מינה שלא ינשב הרוח תחת העלייה ויתקרר. וקשיא לפירוש רבינו תם: דאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא תחתונה, מעשה בא לפני רבי וצריך עדותן. ואי "דיוטא" שורת חומה, היאך הלוח חבירו על שורת חומה? אלא משמע דהיינו חקרה. ובשילהי "כיצד משתתפין" (עירובין פח, א) נמי תנן: שתי דיוטות זו כנגד זו

ואי סלקא דעתך בסתמא קני עומקא ורומא, כי גבוה עשרה טפחים מאי הוי? — פירש בקונטרס: אי בסתמא קני אורח שלמעלה מן הגג שהוא גבוה עשרה מן הגג, וגם הבנין שלמטה ממנו יקנה, והגג שבאמצע לא יקנה, ואין סבירא שיהא הפסק בקנינו. וזה דחקו לרבינו שמואל לפרש דלא קאי "אף על פי שכתב לו עומקא ורומא" דבמתניתין אגג, דאי קאי אגג — אם כן כי נמי בסתמא לא קני, תקשי ליה הכי, דכשרתב לו עומקא ורומא קני בנין שלמטה מן הגג ואורח שלמעלה, והגג שבאמצע לא קני ומשני: כיון דגבוה עשרה טפחים — חשיב, ולא קני ליה לגג. אבל אורח שלמעלה — קני. וכך פירש הקונטרס. וכן צריך לפרש, דלא מצי למימר כיון דלא קני גג לא קני נמי אורח, שלא יאחז הפסק בקנינו — דהא מוכח בסמוך בהדיא דאי אמר בסתמא קני רומא, אפילו כשהגג גבוה עשרה — קני האורח למעלה דימנו עד לרקיע, אף על גב דלא קני גג. דפרקי מדרב פפא דאמר: אם רצה לבנות על גבה בונה, וסלקא דעתך דעל גבה ממש קאמר, באורח שלמעלה מן הגג, ויבנה על גבי עמודים שלא יכבד על הכולל. ואי סלקא דעתך בסתמא לא קני — למה לי "על מנת"? פירוש: והלא בלא "על מנת" נמי יכול לבנות עליה באורח שלמעלה מן הגג ואי כי אמר בסתמא נמי קני, כשהגג גבוה עשרה לא קנה לאורח שלמעלה, דאם כן, כי נמי בסתמא קני, תקשי ליה: "על מנת" למה לי ודור דחוק לפירוש רבינו שמואל, שהמקשה דהא מקשה מוכח אותה כסבא, שאין נראה לו שיהא הפסק בקנינו, והגמרא אינו חושש ממנו. ונראה לרבינו יצחק לפרש דקאי ארישא "אבל לא את הגג", כדפרישית לעיל. וחזקי פריך הכא: אי אמרת בשלמא דבסתמא לא קני עומקא ורומא, כיון דבטורח בעי לקני רומא — אתי שפיר, דכיון דגג גבוה עשרה טפחים דלא קנה גג, דבדבר מועט מתבטל הקנין, דלא בטל גג אגב בית. אלא אי אמרת דבסתמא קנה, כיון שנקל כל כך לקנות — אם כן אפילו גג שיש לו מעקה גבוה עשרה יקנה, כיון דבעין יפה כל כך מוכר, דאפילו בסתמא קני רומא ומשני: לעולם בסתמא קני רומא. ואפילו הכי לא דמכין

רבי

ליה גג גבוה עשרה בסתמא, אם לא שכתב עומקא ורומא, כיון דחשיב, ורבינו תם אין נראה לו מה שפירש הקונטרס ד"דיוטא" — גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, דבמסכת שבת מוכח דלשון דיוטא הוא שורה, דתנן ב"הוורק" (שבת צו, א) שתי גזוזטאות זו כנגד זו ברשות הרבים, המושיט והוורק מזו לזו — פטור, דהו שתיים בדיוטא אחת כו'. משמע: בשורה אחת, שאינן זו כנגד זו ועוד: דמאי דמפרש מילתיה דרב פפא דאי נפלה חדר בני לה — הא לא משמע הכי לישנא דרב פפא, דקאמר: שאם רוצה לבנות עליה על גבה בונה, דמשמע דעל גבה ממש של דיוטא ועוד: שצריך לזהוק ולחלק בין חדר דיוטא להדיא ד"הבית והעלייה" ונראה לרבינו תם: "דיוטא עליונה" היא שורת אבנים עליונה של חומה שהגג עומד עליה. וקאמר: למאי הלכתא קאמר "על מנת שהדיוטא עליונה שלי"? הלא אינו יכול להסירה אם היה רוצה, שכל הבית מכר לו, ולענין מה היא שלח ומופרש רב זבדי: שאם רוצה להוציא בה זיון — מוציא. פירוש: על שורה עליונה, אף על פי שמכבד על הבית. ורב פפא אמר: אם רצה לבנות עליה על גבה — בונה על גבי עמודים, שלא יכבד על הבית, אבל להכבד אינו רשאי. ופריך: אלא לרב פפא, מאי "זאת אומרת"? דאמר על גב גבה? דאם מסקינן דעומקא ורומא מסתמא לא קני, ואם כן כיון דלא מהני דבוריה לשייר בגוף הבית, ואינו יכול להכבד — מאי "זאת אומרת"? דהא פשיטא דמהני דבוריה אם נפלה דהדר בני לה, וממתניתין שמעינן דיתור לשון מנהי אבל לרב זבדי אתי שפיר "זאת אומרת", דמשייר בגוף הבית. ולמאי דמסקינן דבסתמא לא קנה עומקא ורומא, מסיק לרב פפא לענין דאי נפל חדר בני לה — לאו אעלייה קאי, אלא אם נפל הבית ואינו רוצה הלוקח לבנות — הרי בעל עלייה

ואם תאמר: ומאי נפקא ליה מינה במה שהבית בנין תחת העלייה? כיון שהעלייה אינה בניה על גבי כתלי הבית, אלא על גבי עמודים הקבועין בחצר — בלא בית נמי יכול לעשות כן ואמר רבינו תם: שלא יפחד תמדי שלא תפתח העלייה ויפול לארץ. ועוד: דנפקא ליה מינה שלא ינשב הרוח תחת העלייה ויתקרר. וקשיא לפירוש רבינו תם: דאמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין לא, א) אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא תחתונה, מעשה בא לפני רבי וצריך עדותן. ואי "דיוטא" שורת חומה, היאך הלוח חבירו על שורת חומה? אלא משמע דהיינו חקרה. ובשילהי "כיצד משתתפין" (עירובין פח, א) נמי תנן: שתי דיוטות זו כנגד זו

קבו בבא בתרא. פרק רביעי - המוכר את הבית דף סד עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"

תוספות

דרכי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר — בכל דיני מכירות שבעולם. ודאמר גמי בעלמא רבי עקיבא לטעמיה כו' — כלומר, מדמוקמין בעלמא שאר דיני מכירה דתלו טעמיהו בעין יפה ובעין רעה אליבא דרבי עקיבא ורבנן, כגון בפרק "חזקת הבתים" (בבא בתרא לו, ב) דאמר: מכר אילנות ושייר קרקע לפניו — פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דלרבי עקיבא יש לו קרקע לבעל האילן, שאם ימות האילן יטע אחר במקומו, ולרבנן אין לו. מהבא — ממתניתין הוא דמייקנן לה. מביא — דלמא דכולי עלמא התם בעין יפה מוכר ויש לו קרקע, אי נמי בעין רעה ואין לו. והכא בהא פליגי, דרבי עקיבא סבר: אין לוקח רוצה שיתן דמים למוכר, וידרשו על גבי ביתו לילך לבורו ולדונו. ומוכר נמי, יודע הוא שלדעת

מביא דלמא רבי עקיבא סבר בתר דעתא 1
דלוקח אולינן — פירוש: היכא דאיכא 2
טעמא דדריסה ופריחה, אבל היכא דליכא, כמו 3
גבי אילנות — לא. 4

הכי 4

אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים, ורבנן סבירי: אין אדם רוצה שיטול מעות 5
ויפרח באויר ואלא מסיפא: מכרן לאחר - רבי עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, 6
וחכמים אומרים: צריך. - דלמא בהאי פליגי, דרבי עקיבא סבר: בתר דעתא דלוקח אולינן, 7
ורבנן סבירי: בתר דעתא דמוכר אולינן - אלא מהא: לא את הבור ולא את הגת ולא 8
את השוק, בין חרבין בין ישובין, וצריך ליקח לו דרך, דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים: 9
אינו צריך; הא תו למא לי? אלא לאו הא קא משמע לן, דרבי עקיבא סבר: מוכר בעין 10
יפה מוכר, ורבנן סבירי: מוכר בעין רעה מוכר. - ודלמא אשמועינן ביה, וקא משמע לן 11
שדה. וצריכא; דאי אשמועינן ביה - משום דבעי צניעותא, אבל שדה - אימא לא; ואי 12
אשמועינן שדה - משום דקשי ליה דיושא, אבל ביה - אימא לא - אלא מסיפא: מכרן 13
לאחר - רבי עקיבא אומר: אינו צריך ליקח לו דרך, וחכמים אומרים: צריך; הא תו 14
למא לי? היינו תד אלא לאו הא קא משמע לן, דרבי עקיבא סבר: מוכר בעין יפה 15
מוכר, ורבנן סבירי: מוכר בעין רעה מוכר, שמע מינה. איתמר, רב הונא אמר רב: 16

מכרן לבור דות לאחר, והבית עכב לעצמו. רבי עקיבא אומר: אין צריך הלוקח ליקח לו דרך, דבעין יפה מכר לו, כדמפרש לקמיה. דהשתא ליכא לפרושי טעמא דרבי 27
עקיבא כדלעיל, אין אדם רוצה שיתן מעותיו וידרסוהו אחרים. וליכא הכא שום טענה ללוקח אלא זאת — דאין רוצה שיתן מעותיו ויפרח באויר, ולהאי טעמא לא חייש 28
רבי עקיבא לעיל. הלכך, טעמיה הכא משום עין יפה הוא. וחכמים אומרים: צריך ללוקח ליקח לו דרך מן המוכר, דבעין רעה מוכר. דליכא הכא לפרושי טעמיהו דרבנן 29
כדלעיל, דאין אדם רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר. ואין למוכר אלא טענה דריסת ביתו לחוד, ולהאי טענה לא חיישי רבנן לעיל. הלכך משום עין רעה הוא. ולא 30
גרסין הכא "הא תו למא לי", דהא לפום ריהטא משמע שהחליפו בכאן טעמיהו, דרבי עקיבא אית ליה פריחת אויר ורבנן אית להו טענה דריסה, וקשיא רישא לסיפא. 31
אלא הכי גרסין: מאי לאו בהא קמיפלגי, דרבי עקיבא סבר מוכר בעין יפה מוכר כו', דאי בתר טעמיהו דלעיל אזלי — איפכא הוה להו למימר הכא: לרבי עקיבא צריך 32
ליקח משום טענה דריסה דמצי למיטען מוכר, ולרבנן אין צריך משום טענה פריחת אויר דמצי טעין לוקח. ודלמא בהא פליגי דרבי עקיבא סבר בתר דעתא דלוקח 33
אולינן כו' — כלומר, בין רבנן בין רבי עקיבא חשיבי להו שתי טענות: דריסה ופריחת אויר, דבתרייהו אדם מקפיד. אלא דרבי עקיבא מייפה כח לוקח בכל מקום שיש 34
לו טענה כנגד המוכר, ואזיל בתר דעתא דלוקח, משום דלא שדי איניש וזוי בבדי, והיה יודע המוכר שכונת הלוקח לקנות דבר שלם שלא יהא נפסד במקומו כלום, דאין 35
אדם משליך מעותיו לאבוד. הלכך יד לוקח על העליונה, ולא חיישין לטענה מוכר נגדו כלל. ורבנן אזיל בתר דעת דמוכר, יד בעל השטר על התחתונה. אבל גבי מכר 36
אילנות ושייר קרקע, דליכא לא למוכר ולא ללוקח טענה דריסה ופריחת אויר — אימא תרייהו מודו, או עין יפה או עין רעה. לא את הבור ולא את הגת — מתניתין 37
היא (בבא בתרא עא, א), וקתי ירשא: המוכר השדה מכר האבנים כו', אבל לא מכר האבנים שאינם לצרכה, ולא את הבור ולא את הגת כו' — בבבא שבתוך השדה 38
מיירי, שבה ערשך בתוך השדה בור להשקותו. ולא את הגת שבעדה. בין חריבין — שאין מי בבור, ואין כרמים סמוך לגת, ולא יונים שבבור. בין ישובין — מיישובים. 39
ואית דגרסי: יושבים. כל הנה אין בכלל שדה, וצריך למוכר ליקח לו דרך, דברי רבי עקיבא. הא תו למא לי — אי אשמועינן טעם דרבי עקיבא, דאין לוקח רוצה שיתן 40
מעותיו וידרסוהו אחרים, וטעמיהו דרבנן דאין מוכר רוצה שיטול מעותיו ויפרח באויר — הא מרישא, דקתני: לא את הבור ולא את הגת וצריך ליקח כו', שמעינן לה 41
אלא ודאי משנה יתירה היא. לאשמועינן דאפילו בשאר דינין, דליכא הנה טעמא, מייפה רבי עקיבא כח לוקח, משום דמוכר בעין יפה מוכר. ורבנן מייפין כח מוכר, משום 42
דמוכר בעין רעה מוכר. ודלמא — טעמיהו דרבי עקיבא ורבנן הכא כדלעיל. ודקאמר: הא תו למא לי — איכא למימר דאשמועינן לעיל ביה, כלומר, פלוגתא דרבי 43
עקיבא ורבנן וטעמיהו גבי מכירת בית. והשתא אשמועינן שדה. וצריכא לאפלוגי בתרתי. דאי אשמועינן בית — ולא אשמועינן שדה, הוה אמינא: התם הוא דאמר רבי 44
עקיבא צריך ליקח לו דרך מן הלוקח — משום טענה דריסה, משום צניעות. כלומר, דהתם ודאי יש לו טענה דריסה, משום דאדם עושה בתוך ביתו מילי דצניעותא ואינו 45
רוצה שידרסוהו אחרים. אבל גבי שדה — מודי להו לרבנן, דאין צריך למוכר ליקח לו דרך, דלא מפסיד לוקח מידי בדריסתו של זה בשדהו, דהא ליכא צניעותא בשדה, 46
שאינו עושי אלא לחרישה וחריעה. הלכך איצטריך למיתני שדה, לאשמועינן דבשדה נמי פליגי רבי עקיבא. משום דקשי ליה דיושא — הלכך יש לו גם בכאן ללוקח 47
טענה דריסה. אבל בית אימא לא — פליגי רבי עקיבא. קא משמע לן דבבית נמי מוקא ליה דריסתו, משום צניעותא. ולרבנן נמי, איכא למימר כי האי גוונא: אי אשמועינן 48
בית — משום דליכא דיושא, ואין לו טענה ללוקח, הלכך אזלי בתר טענה מוכר. אבל בשדה, דאיכא דיושא — אימא מודו ליה לרבי עקיבא. ואי אשמועינן שדה — משום 49
דליכא צניעותא, אבל בית דאיכא צניעותא — אימא מודו ליה לרבי עקיבא, צריכא. אלא מסיפא — דהמוכר את השדה, מכרן לאחר — בור וגת ושובך, והשדה עכב 50
לעצמו. הא תו למא לי — לאשמועינן דאזיל רבי עקיבא בתר דעתא דלוקח, ורבנן אזיל בתר דעתא דמוכר, אפילו היכא דמשתחין הטעמים למפרעי? היינו קא דקתי 51
בסיפא דירשא דמתניתין: מכרן לבור דות לאחר דמתחם שמעינן דאזיל רבי עקיבא בתר דעתא דלוקח, ורבנן אזלי בתר דעתא דמוכר. ומדאשמועינן גבי בית — הוא הדין 52
גבי שדה. דהא מרישא דהך סיפא, דהיינו: לא מכר לא את הבור ולא את הגת, מינה שמעינן דכי היכי דפליגי גבי בית פליגי נמי גבי שדה, דכל טעמי בית דריסה ופריחה 53
איכא למימר נמי גבי שדה. וכיון דאשמועינן דהכא נמי גבי שדה אית להו הנה טעמא דלעיל — הוא הדין נמי גבי הך סיפא דמכרן לאחר, שמשתחין הטעמים איפכא. 54
כדלעיל גבי מכרן לבור דות, אזיל נמי רבי עקיבא בתר דעתא דלוקח ורבנן בתר דעתא דמוכר. אלא לאו — שמע מינה: הך משנה יתירה דקתני — לאשמועינן דאפילו 55
בשאר מקומות דליכא הנה טעמים — מייפה רבי עקיבא כח לוקח משום עין יפה, ורבנן מייפין כח מוכר משום עין רעה. והא ליכא למימר דלרבנן אצטריך למתני דך 56
סיפא, לאשמועינן דאית להו לרבנן דגבי שדה נמי חשיב להו טענה מוכר משום טענה דיושא. ומרישא דקתני המוכר את השדה לא מכר את הבור לא מכר את האילנות להו לרבנן 57
גבי שדה טענה דריסה אלא טענה פריחת אויר, אבל לרבי עקיבא הוה דשמעינן ליה דקשי דיושא לשדה, והשתא קא משמע לן דלרבנן נמי אית להו דך סברא, ואי לא 58
תנייה דך סיפא הוה אמרינן דמודו ליה רבנן לרבי עקיבא דאין צריך ליקח לו דרך, דלא חיישין לטענה דריסה דקטעין מוכר. ליכא למימר הכי, דכיון דמרישא דהך סיפא 59
שמעינן לרבי עקיבא דקשי דיושא לשדה — בך סברא נמי מודו רבנן, דהא לא פליגי בכל הנה בבי אדרבי עקיבא, אלא דאידו אזיל בתר דעתא דלוקח, ואינהו אזלי 60
בתר דעת המוכר, ותו לא מדיד.

בבא בתרא דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קכז

שולדעת רבי עקיבא יש הקפדה של הלוקח בקניית השדה שאינו רוצה
 לשלם עבורה ולאחר מכן ילכו בה, ולכן צריך המוכר לקנות לעצמו דרך,
 ולדעת חכמים יש הקפדה של המוכר במכירת השדה לשירר לעצמו דרך
 להגיע לבורו, ולכן המוכר אינו צריך לקנות דרך, יקשה **הא** תו **למה** לי –
 לשם מה הוצרכה המשנה לקמן לחזור ולשנות דין זה פעם נוספת, והרי
 כבר נחלקו בסברות אלו במשנתנו לענין מוכר בור דות. **אמלא לאו הא קא**
משמע לן – האם לא כפל התנא לקמן (שם) דין זה כדי להשמיענו שאף
 במקום שאין למוכר או לקונה אחת מן הקפידות הללו עדיין מחלוקתם
 קיימת, **דרבי עקיבא** מייפה כחו של לוקח משום ש**סבר** שסתם **מוכר** **בעין**
יפה הוא **מוכר**, **ורבנן** מייפים כחו של מוכר משום ד**סבר** סתם **מוכר** **בעין**
רעה הוא **מוכר**.
 דוחה הגמרא את הראיה מן המשנה לקמן: **ורבנא** – שמא אין כוונת
 המשנה לקמן להשמיענו שנחלקו רבי עקיבא ורבנן בכל מוכר אם בעין יפה
 הוא מוכר או בעין רעה, אלא אף שם נחלקו אם הקפדתו של אדם היא שלא
 יעברו ברשותו, או הקפדתו היא שיהיה לו דרך להגיע לנכסיו. והוצרכו
 לכפול את מחלוקתם במשנתנו ובמשנה לקמן, משום שמשנתנו
אשמועינן בית – השמייע לנו את מחלוקתם רק בנוגע למוכר בית, ואילו
 המשנה להלן **קא משמע לן שדה** – משמיעה לנו שנחלקו כן גם במוכר
 שדה. ו**וצריכא** – הוצרכו לפרש את מחלוקתם גם בבית וגם בשדה, **דיא**
אשמועינן בית – אם היתה המשנה משמיעה את מחלוקתם רק במוכר בית
 ולא במוכר שדה, היה מקום לומר שרק במוכר בית סבר רבי עקיבא שיש
 הקפדה של הלוקח שלא יעברו אחרים ברשותו **משום דבעי צניעותא** –
 שדרך אדם להשתמש בביתו שימושים צנועים ומקפיד שלא יעברו אחרים
 דרך ביתו, ולפיכך מתקבלת טענתו של הלוקח שהמוכר לא שירר דרך בתוך
 ביתו לבור או לדות, וצריך המוכר לקנות לעצמו דרך. **אבל** במכירת **שדה**
 המשמשת לחרישה וחריעה ולא לשימושים צנועים, **אימא לא** – היינו
 אומרים שבזה לא חלק רבי עקיבא על רבנן, ואף לשיטתו משוייר למוכר
 דרך בשדה ואינו צריך לקנות דרך מן הלוקח, מאחר ולא נגזר שום דבר
 היזק בכניסתו של המוכר, לכן הוצרכה המשנה לקמן לפרש שאף בשדה
 סובר רבי עקיבא שעל המוכר לקנות דרך מהלוקח. **וכן** להיפך, **אי**
אשמועינן את מחלוקתם רק במוכר **שדה** ולא במוכר בית, היה מקום לומר
 שדווקא במוכר שדה סובר רבי עקיבא שיש הקפדה של הלוקח שלא יעברו
 ברשותו **משום דקשי ליה דיושא** – שההילוך בתוך שדהו גורם היזק
 לקרקע, ולא היה בדעתו ששייר המוכר דרך בשדה, ולכן צריך המוכר
 לקנות לעצמו דרך, **אבל** גבי מכירת **בית** כיון שההולך בתוכו אינו גורם נזק
 לקרקע, **אימא לא** – היינו אומרים שמודה רבי עקיבא לרבנן שאין צריך
 המוכר לקנות לו דרך, לכן הוצרכה המשנה לפרש שאף בבית סובר רבי
 עקיבא שמקפיד הלוקח שלא ישירר המוכר דרך בביתו משום שמפסיד לו
 את השימושים הצנועים, וצריך המוכר לקנות לעצמו דרך מהלוקח. ונמצא
 שגם במשנתנו וגם במשנה לקמן אפשר לפרש שמחלוקתם תלויה בסברות
 של קפידה, ומנין שרבי עקיבא ורבנן נחלקו אם מוכר בעין יפה מוכר או בעין
 רעה מוכר במקום שאין סברת קפידה.
 הגמרא מביאה מחסיפא של המשנה לקמן שרבי עקיבא וחכמים נחלקו אם
 מוכר בעין יפה מוכר או בעין רעה אף כאשר אין סברת קפידה: **אמלא** יש
 להוכיח כן **מסיפא** של המשנה לקמן (עא), ששינו, **מכרן לאחר** – אם מכר
 את הבור או הגת או השוכר שבשדהו לאדם אחר, ואת השדה שירר לעצמו,
רבי עקיבא אומר, הלוקח **אינו** צריך ליתן לו דרך מהמוכר כדי להגיע
 אליהם, כיון שבכלל הבור והגת קנה גם את הדרך אליהם, ו**חכמים**
אומרים, הלוקח צריך לקנות דרך מן המוכר על מנת להגיע אליהם.
 ומעתה אם כוונת המשנה להשמיענו שרבי עקיבא וחכמים נחלקו
 וקפידות של הלוקח, ולרבנן חולכים אחר קפידות של המוכר, **הא** תו **למה**
לי – לשם מה הוצרכה המשנה לחזור ולשנות מחלוקת זו, **היינו תה**, הרי
 כבר בסיפא של משנתנו נחלקו בזה, וכומו שביאנה הגמרא לעיל, **אמלא לא**
הא קא משמע לן – וכי לא כפל התנא דין זה כדי להשמיענו, שאף במקום
 שאין את סברת הקפידות האמורות, עדיין מחלוקתם קיימת, **דרבי עקיבא**
סבר מוכר בעין יפה מוכר, ולכן כחו של הלוקח עדיף, **ורבנן סבר מוכר**
בעין רעה מוכר, וכחו של המוכר עדיף. מסיימת הגמרא: **שמע מינה** – אכן
 מהסיפא של המשנה לקמן מוכח שבכל מקום סבר רבי עקיבא שסתם מוכר
 בעין יפה הוא מוכר, ורבנן סוברים שסתם מוכר בעין רעה הוא מוכר.
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים להלכה: **איתמר**, **רב הונא אמר** בשם
רב,

דרבי עקיבא סבר שכל **מוכר** שבעולם **בעין יפה מוכר**, ואף במכירת
 הבית מכר ללוקח את כל קרקע הבית ולא שירר לעצמו דרך לבורו, ולכן
 צריך לקנות דרך מן הלוקח. **ורבנן סבר** שכל **מוכר** שבעולם **בעין רעה**
מוכר, ואף במכירת הבית שירר לעצמו דרך לבורו, ולכן אינו צריך לקנות
 דרך לבורו. ומעתה יתבאר מה שמצינו **דקאמרין נמי בעלמא** – שגם
 במקומות אחרים בהם עוסקת הגמרא בדיני מכירה, תולה הגמרא את
 מחלוקתם של רבנן ורבי עקיבא בסברא זו, **דרבי עקיבא** הולך **למעמיה** –
 לשיטתו **דאמר מוכר בעין יפה מוכר**, וכוונת הגמרא שם שאת שיטתם זו
 למדים **מהא** – ממחלוקתם במשנתנו כאן.
 דוחה הגמרא ומבארת את מחלוקת רבי עקיבא ורבנן, **דלמא** – שמא לדעת כולם סתם
 מניין שבסברא זו נחלקו רבי עקיבא ורבנן, **דלמא** – שמא לדעת כולם סתם
 מוכר בעין יפה הוא מוכר או לדעת כולם בעין רעה מוכר, ומחלוקתם
 במשנתנו תלויה בסברא אחרת, **דרבי עקיבא** המצריך את המוכר לקנות
 דרך מהקונה **סבר**, **אין אדם** הקונה בית **רוצה שיתן מעותיו** למוכר
וידרשוהו אחרים – ילכו אחרים ברשות שקנה, כלומר, הלוקח מקפיד שלא
 ילך המוכר בביתו כדי להגיע לבור. ומאחר שאף המוכר יודע שהלוקח קנה
 על דעת כן, היה עליו לציין בפירוש בשטר המכירה שהוא משירר דרך
 לעצמו, ומשלא כתב כן נמצא שמכרה ללוקח וצריך לחזור ולקנותה. **ורבנן**
 שאמרו שאינו צריך ליתן לו דרך **סבר**, שהלוקח אינו מקפיד שילך המוכר
 בחלקו כיון שאין לו הפסד ממון בכך, אלא אדרבה ההקפדה היא מצד
 המוכר לשירר לעצמו דרך, שכן **אין אדם** רוצה למוכר את ביתו באופן
שיפול מעות מהלוקח עבור הבית ולאחר מכן **יפרח באייר** – לא תהיה לו
 אפשרות להגיע אל בורו, ולפיכך ודאי היתה כוונתו לשירר לעצמו את
 הדרך לבור אף שלא פירש זאת בשטר.
 הגמרא חוזרת ומביאה ראייה לכך מהסיפא של משנתנו: **ואמלא מסיפא** יש
 להוכיח שמחלוקתם של רבי עקיבא וחכמים תלויה בסברא אם סתם מוכר
 בעין יפה הוא מוכר או בעין רעה. שכן שנינו, **מכרן לאחר** את הבור או
 הדות ואת הבית שירר לעצמו, **רבי עקיבא אומר**, הקונה את הבור **אינו**
צריך ליתן לו דרך לבורו, לפי שסתם מוכר בעין יפה הוא מוכר ואף הדרך
 כלולה במכירה, ו**חכמים אומרים**, הקונה צריך ליתן לו דרך לבורו, לפי
 שסתם מוכר בעין רעה הוא מוכר ואינו כולל את הדרך במכירת שדה.
 דוחה הגמרא ומבארת את מחלוקתם בסיפא באופן אחר: **דלמא** – שמא אף
 מחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן בסיפא אינה תלויה אם סתם מוכר בעין יפה
 הוא מוכר או בעין רעה, ואף ברישא לא נחלקו אם הקפדתו של אדם היא
 שלא יעברו ברשותו, או הקפדתו היא שתהיה לו דרך להגיע לנכסיו, ולדעת
 כולם בני אדם מקפידים בשני הדברים האמורים, אלא **הא פליגי** – נחלקו
 באופן זה שלמוכר יש קפידה אחת וללוקח יש קפידה אחרת. **דרבי עקיבא**
סבר שבכל מקום שיש דין ודברים בין הלוקח למוכר, **בתר דקתא דלוקח**
אוליגין – חולכים אחר דעת הלוקח וטענתו מקובלת יותר, לפי שאין דעתו
 של אדם לאבד את ממזנו ולקנות דבר שאינו מושלם, ואף המוכר ידע זאת,
 ולכן ברישא שהלוקח קנה את הבית לא משוייר למוכר דרך בבית, וצריך
 הוא לקנות לו דרך, ואילו בסיפא שהלוקח קנה את הבור והדות אף הדרך
 קניה לו עמומה, שבכך הוא דבר מושלם. **ורבנן סבר** **בתר דקתא דמוכר**
אוליגין – חולכים אחר דעת המוכר וטענתו מקובלת יותר, לפי שכל מקום
 שאין הספק מבורר מתוך השטר, יד בעל השטר על התחתונה ואינו יכול
 להוציא מיד המוכר המוחזק, ולכן ברישא ששייר המוכר לעצמו את הבור
 והדות אף הדרך משוייר לו עמומה, ואינו צריך לקנות דרך, ובסיפא שמכר
 את הבור והדות לאחר, לא מכר עמהם את הדרך, וצריך הלוקח לקנות
 לעצמו דרך מן המוכר. ונמצא שאין מכאן ראייה שנחלקו אם מוכר בעין יפה
 או בעין רעה אף כאשר אין לכל אחד מהם אחת מן הקפידות הללו.
 הגמרא מביאה ראייה ממקום אחר שרבי עקיבא וחכמים נחלקו בסברא זו
 אם מוכר בעין יפה או בעין רעה אף כאשר אין לכל אחד מהם את הקפידות
 הללו: **ואמלא מהא** – מהמשנה לקמן (עא). יש להוכיח כן, שכן שנינו, המוכר
 את השדה לא מכר עמה **את הבור** מים המצוי בשדה לצורך השקיעה,
ולא את הגת שדורכין בו את הענבים שבכרמים, **ולא את השוכר** של יונים
 שבשדה, **בין** אם הם **תריבין**, כלומר, אין מים בבור ואין כרמים סמוך לגת
 ולא יונים בשוכר, **ובין** אם הם **שוביין**, כלומר, יש מים בבור, וכרמים
 בסמיכות לגת יונים בשוכר. מוסיפה המשנה: וצריך המוכר ליתן לו דרך
 בשדה מן הלוקח כדי שיוכל לילך בה לבורו לגתו או לשוכבו ששייר לעצמו
 בשדה שמכר, **דכרי רבי עקיבא**, ו**חכמים אומרים**, המוכר **אינו** צריך
 לקנות לעצמו דרך מן הלוקח. ומעתה, אם נפרש שכונת המשנה לומר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ד. ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ונר לשבת נר שבת קודם ואף על פי שקידוש היום הוא מן התורה
2 מכל מקום על הניין אינו אלא מדברי סופרים⁴⁰ וגם אפשר לקדש על הפת⁴² ולפיכך נר שבת קודם משום
3 שלום בית⁴⁴ שמצטערין בגי ביתו לישיב בחשך ולאכול⁴² ולכן אם יש לו נר אחד לאכול אצלו די בכך ויקנה
4 אחר כך יין לקדוש:

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן סעיף ד

הלכתא רבתא

- כמא] אלא מדברי סופרים - ומן התורה די בכך שמזכיר ומקדש את יום השבת בדברים⁴⁰.
ל] אפשר לקדש על הפת - ופת ודאי יש לו, שהרי הפת קודמת לנר ביתו, ובזה יוצא ידי חובת תקנת חכמים לקדש השבת על היין או על הפת⁴¹.
לא] משום שלום ביתו - אין הכוונה לשלום ביתו שלא ייכשל בעץ ואבן (הנזכר לעיל), אלא לשלום בית הקשור
- עם חסרון בעונג שבת, ששלום בית זה בלבד דוחה יין לקידוש⁴².
לב] לישיב בחשך ולאכול - גם מי שאין לו נר - יכול לאכול סעודת שבת בחשיכה, ואם אינו רוצה לאכול בחושך - משמע לכאורה דאינו חייב לאכול - ויכול להשלים סעודת הלילה ביום, אבל לקדש ולאכול איזה דבר שיהיה קידוש במקום סעודה - חייב⁴³.

צינים והוספות

- 42) כפי שנתבאר לעיל באריכות (הערה 43) שיש לחלק בין ב' הסוגים דשלום בית, ולכך הוסיף רבינו לישיב בחשך לאכול, אבל בלא אכילה אף שיש בזה משום שלום בית, מכל מקום אינו חשוב כהנר שאוכל אצלו (שהוא שלום בית הקשור עם עונג שבת), וכן הוא בסימן תקצו סעיף כט (לגבי מי שלא עירב, שגר אחד שאוכל אצלו התירו לו להדליק משום שלום בית, ובשאר החדרים לא התירו להדליק, אבל התירו לו להביא לשם נר דולק משום שלום בית בלא אכילה): ואם אין שם אדם אחר שעירב שיוכל להקנות לו קמחו ותבשילו ונרותיו או אפילו שיש אדם שעירב ואינו רוצה להקנות לו התירו לו חכמים להכין כל צרכי שבת בצמצום כדי חייו משום כבוד שבת דהיינו שיאפה לו פת אחת ויבשל לו קדרה אחת וידליק לו נר אחד שיאכל אצלו אבל בחדר שאינו אוכל שם אסור לו להדליק שם נר לצורך השבת אבל מותר לו לילך לתוך החדר מבעוד יום סמוך לחשכה לחפש איזה דבר ויוליך עמו נר דולק ויניחנו שם שיהיה דולק שם בשבת מלבד נר אחד הדולק בביתו שהתירו לו חכמים להדליקו לצורך השבת מפני שלום בית שלא יאכל בחשיכה ואפילו בלא אכילה אין שלום בית בלא נר.
ועד"ז בסימן תרמ סעיף ט (שישנו גדר מיוחד בנר שבת כשהוא לצורך האכילה): מי שכבו לו נרותיו בסוכה בליל שבת שבתוך החג ויש לו נר דולק בתוך ביתו מותר לו לצאת מהסוכה ולאכול בתוך ביתו במקום הנר לפי שצער הוא לאדם לאכול בחושך בלא נר.
43) קצות השלחן סימן עד סק"ט ע"פ סימן רע"ד סעיף ח: אם יש קצת אונס שלא יוכל לסעוד בלילה יכול לדחות הסעודה עד למחר שיאכל ג' סעודות ביום ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה עוד רביעית יין . . אבל אם אין שם אונס אין לעשות כן.
44) ומטעם זה, נר שבת דוחה שתיית ד' כוסות בפסח, כפי שנפסק בסימן תעב סעיף ל: אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ואין לו מעות לקנות יין לארבע כוסות שלא נתנו לו הגבאים חייב ללוות או למכור כסותו או להשכיר את עצמו בשביל יין
- 40) כדלהלן סימן רעא סעיפים א-ב: מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרוהו וזכירות שבת וקידוש . . וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה . ותקנו חכמים שתהא זכירה זו על כוס של יין בין בכניסתו בין ביציאתו . . ואם אינו תאב לאכול מיד יכול להמתין מלקדש תוך הלילה כמה שירצה כדי שיאכל לתיאבון ויוכל לסמוך על מה שכבר זכרו בתחלת כניסתו בתפלת ערבית שכבר יצא בזה מן התורה שהרי מן התורה אין צריך אלא זכירה בדברים בלבד בלא יין והרי זכרו בתפלה.
41) עוד בענין קידוש על הפת: סימן רעא סעיף ח: מי שאין ידו משגת לקנות יין לקידוש שבליילה ולהכין צרכי סעודה לכבוד הלילה ולכבוד היום ויין לקידוש שביום הרי קידוש הלילה קודם לכל לפי שהוא מן התורה אע"פ שיכול לקדש על הפת וגם על היין אינו אלא מדברי סופרים מכל מקום כיון שעיקר קידוש זה הוא מן התורה גם היין שלו קודם לכל חוץ מן הפת שאם אין לו פת לחם משנה היא קודמת ליין של קידוש הלילה ויקדש על הפת לפי שהפת הוא עיקר מצות סעודת השבת שאי אפשר לקיימן כלל בלא פת כמ"ש בס' רע"ד.
ועד"ז בסימן ערב סעיף יא: אבל אם יש יין בעיר אין לקדש על הפת אלא על היין בין בלילה בין ביום לפי שיש אומרים שלא תקנו כלל קידוש על הפת אלא על הכוס. ומכל מקום במדינות אלו שהיין ביוקר יש להקל בקידוש של יום לקדש על המשקה שהוא חמר מדינה אף אם יש לו יין בביתו דכיון שמבכר בתחלה על כוס חמר מדינה ואח"כ על הפת יוצא בזה לדברי הכל ואף שיש מי שאומר שלא תקנו שום קידוש אלא על היין בלבד ולא על הפת ולא על חמר מדינה מכל מקום אין להחמיר כל כך בקידוש של יום שאינו חיוב כל כך כמו של לילה כיון שהיין ביוקר במדינות אלו. ומכל מקום מצוה מן המובחר לקדש לעולם על היין.

ציונים והוספות

ביתו במקום הנר לפי שצער הוא לאדם לאכול בחושך בלא נר ואפילו יש לחבירו נר בסוכתו אין אומרים לזה שכבו נרותיו הבא סעודתך לסוכת חבירך ואכול שם לאור הנר לפי שזהו ג"כ צער לאדם לאכול בסוכת חבירו שאין ערב לאדם אלא בשלו מכל מקום אם אפשר לו לבא לסוכת חבירו בלא טורח גדול אין להקל בדבר לפי שאין זה מצטער גמור שיפטור מן הסוכה בשביל כך.

לד' כוסות או שאר משקים במקום שהם חמר מדינה. ואם אין לו אלא מעט מעות ואם יקנה בהן יין לד' כוסות לא יהיה לו נר בביתו הרי נר ביתו קודם לד' כוסות מפני שלום ביתו ויעשה הסדר על הפת כמו שיתבאר בס' תפ"ג, וראה בסימן תרמ סעיף ט (שאכילה ליד נר שבת דוחה (לפעמים) אכילה בסוכה): מי שכבו לו נרותיו בסוכה בליל שבת שבתוך החג ויש לו נר דולק בתוך ביתו מותר לו לצאת מהסוכה ולאכול בתוך

שולחן ערוך – הלכות תפלה

ב בברכת המינים צריך לכלול גם הזדים שנאמר ושבר פושעים וחסטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו עוזבי ה' אלו המינים שאינם מאמינים בדת משה שהיתה מן השמים ופושעים אלו הזדים כי פושעים אלו המורדים כמו שכתוב מלך מואב פשע בי. ובברכת הצדיקים צריך לכלול גם גרי צדק משום שנאמר מפני שיבה תקום וגו' וכתוב אחריו וכי יגור אתך גר וגו' הרי גרים סמוכים לצדיקים לכך כוללם בברכה אחת:

חלק א סימן קיח, חתימת ברכת השיבה וכו' ב' סעיפים:

א אם רצה להוסיף בכל ברכה מהאמצעיות מעין הברכה מוסיף כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת רפאנו היה צריך לפרנסה מבקש בברכת השנים אבל בשומע תפלה יכול לשאול כל צרכיו מפני שהיא כוללת כל הבקשות וכשהוא מוסיף מתחיל בברכה ואח"כ מוסיף אבל לא יוסיף ואח"כ יתחיל הברכה מפני שצריך לעשות עיקר ממטבע שתקנו חכמים ובקשתו תהיה טפילה.

ויש מי שאומר שכשמוסיף בברכה מעין אותה ברכה אם מוסיף ומבקש רחמים בשביל כל ישראל צריך לומר בלשון רבים ולא בלשון יחיד שלא יהיה כהפסק בתפלה ולא יוסיף אלא בסוף הברכה ולא באמצעה שכששואל צרכי רבים באמצע הברכה נראה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים במה דברים אמורים ביחיד אבל בצבור מותרים ולכן אומרים סליחות באמצע ברכת סלח לנו וכן באמצע ברכה אמצעית של יום הכפורים ואם שואל צרכיו ממש כגון שיש לו חולי בתוך ביתו או שהוא צריך לפרנסה יכול לשאול אפילו באמצע הברכה והוא שיאמר בלשון יחיד ולא בלשון רבים שלא ידמה כמוסיף על מטבע שתקנו חכמים ובשומע תפלה יכול לשאול בין בלשון יחיד בין בלשון רבים בין צרכיו ממש בין צרכי רבים שברכת שומע תפלה כוללת כל הצרכים ולכן נתקנה ומכל מקום כשמוסיף לצורך יחיד לא יאריך אפילו הוא מעין הברכה או בשומע תפלה אבל לאחר התפלה קודם שעקר רגליו רשאי להאריך אפילו כסדר יום הכפורים ומה שנוהגין לומר סליחות בסלח לנו ומרבים בתחנונים באמצע ברכה זהו מפני שהם צרכי רבים וכן אפילו לצורך יחיד מותר לומר סליחות ותחנונים הרבה באמצע ברכה אם רבים צריכים לתורתו שזהו כצורך רבים.

וטוב ליהדר בכל זה אע"פ שיש חולקים על דבריו ומתירין כל זה (ודבריהם נראים עיקר):

ב טוב להתוודות בשומע תפלה בלשון יחיד מלבד הווידוי

שב לשון רבים שאחר התפלה ולשאול אח"כ מזונותיו אפילו הוא עשיר:

ג המבקש רחמים על חבירו בפניו א"צ להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא הזכיר שם מרים אבל שלא בפניו צריך להזכיר שמו:

ד אע"פ שג' ראשונות חשובות כאחת וכן ג' אחרונות מכל מקום י"ג אמצעיות אינן חשובות כאחת לפיכך אם דילג ברכה אחת או שטעה בה טעות שמחזירין אותו א"צ לחזור לברכת אתה חונן אלא לראש הברכה שטעה בה או שדילג ומכל מקום משם ואילך צריך לומר על הסדר שאם לא נזכר עד לאחר כמה ברכות צריך לחזור ולומר כולן אחריה שאם יאמר אותה ברכה לבדה במקום שנזכר נמצא שינה סדרן של ברכות ולא יצא ידי חובתו שסדר ברכות הוא מאנשי כנסת הגדולה ומהם כמה נביאים וסמכו סדרן על המקראות:

ה לפיכך ש"ץ ששכח לומר ענינו בתענית צבור בין גואל לרופא ולא נזכר עד לאחר שחתם ברכת רפאנו לא יחזור שאם היה חוזר היה צריך לומר ענינו ואח"כ רפאנו שלא לשנות סדרן של ברכות וזה אי אפשר שא"כ ברכת רפאנו היא ברכה לבטלה כיון שאין מחזירין אותו בשביל ענינו כמו שיתבאר בס' תקס"ה אבל אם לא חתם רפאנו יאמר ענינו ואח"כ רפאנו ולא אמרו שאין מחזירין אותו אלא כשאי אפשר לו לתקן טעותו אלא א"כ יחזור ויברך ברכות התפלה שנית אבל לומר ברכת ענינו לבדה מחזירין אותו שזה אינה נקרא חזרה כיון שאומרה במקומה בין גואל לרופא.

ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה יאמר ענינו בשומע תפלה כיחיד וה"ה אם לא היו עשרה המתענים בבית הכנסת ובאו אחר רפאנו אומר בשומע תפלה ויחתום בא"י העונה בעת צרה ושומע תפלה ואין זו חתימה בשנים מפני שברכת שומע תפלה וחתימתה משמעה בין על תפלת תענית בין על שאר התפלה לפיכך אם חתם בשומע תפלה לבד יצא ואם שכח גם בשומע תפלה אומרה ברכה בפני עצמה אחר בשלום ואין זה שינוי מסדר הברכות כיון שכבר נסתיימו ברכות ח"י:

ו אם טעה ואמר ענינו קודם ראה נא בענינו צריך לחזור ולומר ענינו אחר ראה נא שאם לא יחזור נמצא שאמר ברכת ראה נא שלא במקומה שמקומה קודם ענינו וסדר הברכות מעכב:

חלק א סימן קיט, דין הרוצה להוסיף בברכות וכו' ו' סעיפים:

לקוטי תורה

2 **תוכן הפרק:** "ממעמקים קראתיך הוי'" - הקריאה
 3 להשם מעומק הנפש ממש
 4 [בפרק זה ישוב לפרש את הכתוב "ממעמקים קראתיך
 5 הוי'"]
 6 ונקודת הענין - שבתיות אלו נתבארו שני השלבים
 7 הנ"ל שבתשובה: "ממעמקים" היא היגיעה לגלות בחינת
 8 "ישראל" שבנפש, ו"קראתיך הוי'" היא העבודה להמשיך
 9 אלקותו ית' למטה.
 10 וזהו שהולך ומבאר:]
 11 וזהו פירוש ממעמקים, מדבר המעמיק, שמביא
 12 לידי עומקא דליבא.
 13 נתבאר לעיל דפירוש "ממעמקים קראתיך" הוא,
 14 שהקריאה היא מעומק כזה ש"עושה עומק", "דבר
 15 המעמיק" - והכוונה בזה:
 16 יש מדרגה ב"פנימיות" ועומק הלב - היינו רצון
 17 וחשק פנימי בעבודתו יתברך - שנקל לו לאדם לעוררה
 18 ולגלותה;
 19 אך "מעמקים" קאי על בחינת "ישראל" שבנשמה,
 20 שהיא עצם נקודת הנשמה המיוחדת בתכלית עם אלקות,
 21 והיא למעלה מגדר הגוף, עד שאפילו עון קל (כשלון)
 22 הוא מסך מבדיל המונע התגלות בחינה זו באדם.
 23 וכדי לגלות בחינת ישראל, דרושה יגיעה גדולה,
 24 "להעמיק בתוך עצמו".
 25 דהיינו מחמת שיתבונן שהנשמה מתייחדת עמו,
 26 וחלק מהנשמה מאירה בגוף, והוא רחוק מאד
 27 מהשרש שלה מחמת החושך והענין.
 28 היגיעה לגלות עומקא דליבא היא ההתבוננות
 29 בגודל הירידה של "חלק אלקה ממעל" שבו, שהיא
 30 מיוחדת עם אלקות, ו"רגלי" (בחינת יעקב שבו)
 31 נתרחקו מאד משרשה ע"י עוונות האדם שהם מסך
 32 מבדיל בין חלק הנשמה המאירה בגוף ל"ראש"
 33 הנשמה למעלה.
 34 זה מביא לידי גילוי עומקא דליבא, שירצה רק
 35 התגלות אלהותו ית', שיהיה מלא כל הארץ כבודו
 36 על ידי תורה ומצוות בנ"ל.
 37 והתבוננות זו גופא מגלה את עומק הלב, בחינת
 38 "ישראל" שבנשמתו, שאז כל מגמתו וחפצו הוא רק
 39 להקב"ה בלבד, שתושלם תכלית הכוונה בבריאת

1

40 העולם, שיהי' גילוי אלקות למטה (ע"י קיום התורה
 41 והמצוות).
 42 וזהו קראתיך ה', כאדם הקורא לחבירו שיבוא
 43 אצלו, כך הוא קורא להשי"ת שיתגלה אלהותו
 44 בעולם התחתון, שיהיה נגלה כבוד ה' וראו כל
 45 בשר יחדו כמו בעולם העליון:
 46 "ממעמקים" - הוא שלב הראשון בתשובה, שהיא
 47 ההתבוננות בגודל הרחמנות שעל נשמתו הקדושה כדי
 48 להגיע אל "עומק נקודת הלב", בחינת "ישראל" שבו;
 49 ועי"ז באים לשלב השני בתשובה - "קראתיך הוי'",
 50 שהאדם משתוקק להשלים כוונת הבריאה, שיהי' גילוי
 51 אלקות "בתחתונים", באותו האופן ממש שישנו
 52 בעליונים. וזהו ענין "קראתיך הוי'", שמורה על המשכת
 53 אלקות למטה (כאדם הקורא לחבירו לבא אליו).
 54 [ויסיק בפירוש הפנימי בפסוק שלאח"ז:]
 55 ה' שמעה בקולי. שמעה לשון הבנה נכנ"ל בפירוש
 56 "שמע ישראל", שיתבונן בקולי.
 57 ולא אמר לקולי [אלא "בקולי"], כי פירוש בקולי מה
 58 שבתוך קולי, דהיינו האהבה מסותרת שיש בכל אדם
 59 למסור נפשו על קדוש השם, אפילו בקל שבקלים:
 60 תהיינה אוניך קשובות לקול תחנוני. הוא מדרגה
 61 פחותה מכולם, דהיינו מי שמבקש על עצמו (ולא
 62 שמעורר רחמים על חלק אלוה שבו, שירד מאיגרא
 63 רמא בו', ולכן נאמר לקול תחנוני ולא בקולי).
 64 נתבאר לעיל בארוכה, שתשובה אמיתית היא
 65 כשאדם מרגיש גודל הרחמנות שעל חלק אלקה ממעל
 66 שבו (וכנ"ל בפירוש "וישוב אל ה' וירחמהו"), ועל זה
 67 נאמר "ממעמקים קראתיך ה'".
 68 אך מי שאינו במדרגה כזו שיהי' איכפת לי' רק
 69 הרחמנות שעל חלק אלקה ממעל שבו, אלא "מבקש
 70 על עצמו" - עליו נאמר "תהיינה אוניך קשובות לקול
 71 תחנוני" (כי אצלו לא מאירה האהבה המסותרת
 72 ש"בתוך" קולו).
 73 והיא - קריאה נמוכה זו - לא פרחת לעילא מעצמה.
 74 לזה אמר תהיינה אוניך, הם המלאכים הנקרא' אוני
 75 ה', קשובות לקול תחנוני דייקא, דהיינו תחינה
 76 שלי, שמבקש על עצמו, שהם יעלו התפלות
 77 למעלה לפני השי"ת ב"ה אמן:

10 אהבה מסותרת שבלב מחמת גילוי בחינת "ישראל"
11 שבנשמה, שכל מגמתה היא רק שתושלם כוונת הקב"ה
12 שיהי' גילוי אלקות למטה כמו למעלה, הרי קריאה זו
13 "פרחא לעילא" מעצמה (בלי סיוע המלאכים);
14 משא"כ כשאדם מבקש בשביל עצמו (שזהו ענין
15 "לקול תחנוני") - אזי צריכים למלאכים (הנקראים
16 "אזני ה'") שהם יעלו התפלות לפני השי"ת.

ד"ה שיר המעלות ממעמקים פרק ו

1 ידוע שהמלאכים מעלים את תפילות בני ישראל
2 למעלה אל הקב"ה, וכדאיתא בזהר שהמלאכים "גפיף
3 להון ונשיק להון" (הם מחבקים ומנשקים את אותיות
4 ותיבות התפילה). כי להיות שתיבות התפילה הן
5 גשמיות, ומה גם כשחסרה בכוונת התפלה כדבעי, אי
6 אפשר לתפילה "מגושמת" זו לעלות למעלה, וזהו ענין
7 סיוע המלאכים, שהם "מזככים" ומטהרים את תיבות
8 התפילה עד שהן ראויות לעלות למעלה.
9 אך כשהקריאה אל ה' היא "ממעמקים" - היינו מתוך

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

23 מהפכת סדום באמרם שלי שלי שלך שלך כו' בחי' התוהו
24 זת"ז כו', ובחי' התיקון הוא שגם המשפיע יהי' בחי' מקבל
25 וכמו הארץ ג"כ שכל אקלים מקבל מזולתו ומשפיע לזולתו
26 כו', וכמ"ש ה' בחכמ' יסד ארץ בבחי' התיקון כציור אדם
27 ולכך נז' ציור איברי' בארץ עין הארץ טבור הארץ וכו'
28 וכמ"ש ב"מ"א באריכות), [ולזה רמזו רז"ל] שכל ישראל
29 ערבים זע"ז ערבים ממש מפני שכל א' מקבל מזולתו ואין
30 לו שלימו' החיות בלעדו, וכן הענין בענין טו"ר שבכללו'
31 נ"י שערבים זה בזה ממש כי פגם [וחטא זולתו פוגם בו
32 ממ] כמו בחסרון ופגם חיות הרגל יחסר ויפגם במוח
33 שבראש כו', ולהיפך בחי' הטוב דתשובה ומע"ט של זולתו
34 [מוסיף אור] ותיקון בנפשו וה"ז ממש כערבות גמורה כו',
35 [וע"כ גזרו אומר שא"א שיבא בן] דוד בדור שחציו זכאי
36 וחציו חייב מאחר שכולם ערבי' זה בזה כנ"ל הרי אין כאן
37 בחי' בירור בטו"ר כלל כי בחציו הזכאי יש תעורבו' הרע
38 דחציו [הב', וכן להיפך בחציו החייב מאיר] ומלובש
39 מבחי' הטוב דחצי הזכאי, וה"ז ענין תעורבות טו"ר בתכלית
40 בכללו' קומת ציור אדם דכנ"י, [וזהו] כל [עיקר הגלגלות]
41 שטו"ר מעורבי' מאד כו' [וב"ד לא יבא כ"א אחר תכלית
42 ה]בירור וההבדלה בעה"ד טו"ר בכללו' נ"י, ולזה גזרו
43 אומר דאין בן דוד אלא בדור שכולו זכאי או שכולו חייב
44 שזהו מורה על תכלית [ההבדלה בין טו"ר] כנ"ל וד"ל.

להבין מאמרו"ל מפני מה ת"ח - תקפ"ב

1 **להבין** מארו"ל מפני מה ת"ח נענשי' (בבניהם שאינם
2 ת"ח כו') משום דקרו לאנשי חמרי כו'. הנה יש
3 להבין מארו"ל שאין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או
4 כולו חייב ולמה לא בדור שחציו זכאי או רובו זכאי כו'.
5 אך הנה במאמר זה רמזו על ענין בירור עה"ד טו"ר,
6 [להיות ידוע] שכל עיקר ענין הגלות הוא רק בחי' בירור
7 דעה"ד טו"ר לבור הטוב מן הרע ולהבדיל ביניהן כמ"ש
8 להבדיל בין טמא לטהור כו', שזהו עיקר כל התו"מ לפי
9 [שבתעורבות] טו"ר יש לרע יניקה הרבה מן הטוב כו',
10 ולזאת אמרו שא"א שיבא בן דוד כ"א בדור שכולו זכאי
11 או כולו חייב שזהו המורה על תכלית ההבדלה בין טוב
12 לרע ואין [בהם שום] תעורבו' וחיבור זע"ז כלל דהיינו או
13 כולו זכאי בלי תעורבות טוב ורע אפי' כ"ש או להיפך, כי
14 הנה כללו' נ"י הן בציור קומת אדם וכמו שאיברי האדם
15 כלולי' זה מזה בתע[ורבות אור] וחיו' של זה בזה עד שגם
16 הראש מקבל חיות מחיו' הרגל ע"י גידי המוח שברגל
17 ולהיפך גידי הרגל יש במוח עד שלא נמצא בבירור הבדלה
18 בין ראש לסוף משפיע ומקבל כי [כ"א] הוא משפיע
19 לזולתו וגם מקבל הימנו, וכן הב' משפיע ומקבל כי כולם
20 צריכי' זה לזה להיות כי אחוזים וקשורים יחד ע"י הגידי'
21 והעורקי' כו', וזהו עיקר בחי' התיקון [דציור אדם בבחי']
22 ההתכללו' של כל האיברי' כו' כמ"ש ב"מ"א (אשר לזה הי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

4 דר"ל איהו על עצמות אא"ס וגרמוהי הן הכלים די"ס
5 דאצי' שהוא ית' מתייחד ומתלבש בהן, והאור הוא מעין
6 המאור בבחי' א"ס ממש ולפיכך יתכן עליו השם משמות

1 (ג) **הענין** הוא דר"ל על בחי' הארת הבורא ית' ממש
2 המתלבש ומתפשט בהספירות כנודע שאור א"ס
3 ב"ה מאיר ומלובש בספירותיו וכמ"ש איהו וגרמוהי חד כו'

1 הנ"ל כמו ענין שם אל בחדסד אע"פ ששם אל רצוננו
2 לבורא עולם ממש מ"מ הרי באמת כן הוא דכוונתנו בזה
3 לבורא עולם כשמאיר ובא במדת חסדו כו', ושם אלקים
4 כוונתנו לבורא עולם כשמאיר ובא במדת גבורתו כו'
5 ושכינה היינו כשמאיר ובא במדת מלכותו כו', ונמצא אע"פ
6 שהן עשרה שמות לע"ס שונות ממש שהחדסד הוא אינו
7 גבורה רק שכלול ממדת הגבורה ומ"מ עיקרו חסד וכן
8 הגבורה אינה חסד רק שכלולה מהחדסד ועיקרה גבורה וכן
9 בשאר כל המדות, מ"מ אין שינויים בהשמות, שמ"מ כיון
10 שהכונה בהן לבורא עולם ממש, א"כ מאי איכפת לן אם
11 כוונתנו לו כשמלוכש במדת חסדו או במדת גבורתו, כיון
12 שכוונתנו לו ממש והרי הוא אור א' פשוט ממש בין האור

13 המלוכש בחדסד ובין המלוכש בגבורה ותדע לך שמה"ט
14 אמרו דאחליפו דוכתייהו אור החדסד בכלי הגבורה וכו' כי
15 הא"ס עצמו מופשט ומושלל מחו"ג כו', וה"ז עד"מ כמו
16 מלך ב"ו כשנותן מתנה לזולתו פעמים בידו ימנית ופעמים
17 בידו השמאלית, שהגם שהידים מובדלים זה מזה, מ"מ
18 כולא חד, כי בשניהם אנו אומרים שהמלך נתן והיינו על
19 פנימיותו והיד אינו אלא כלי שנותן על ידו וא"כ אע"פ
20 שהידים הם שנים המלך א' הוא והוא נפשו ושכלו כו'
21 שהוא חיות הידים כו' וכמ"כ אע"פ שהספי' הם יו"ד בחי'
22 מחולקות מ"מ הא"ס המתפשט בתוכן א' הוא שהוא אור
23 הא"ס ממש הבורא עולם ולו אנו מכוונים בקריאתינו אל
24 אלוה כו' ושאר כל השמות הידועים לו או שכינו לו חז"ל:

שרש מצות התפלה

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

1 **וילה"ק** מ"ש רבינו ע"פ מ"ש בזח"ב פ' בא דל"ח א' מאן
2 פני האדון ה' דא רשב"י, דאיך אמרו זה על
3 הנברא, דהנה כתי' למען אחי וגו' שלום כך, ופי' שלום הוא
4 השפעת יסוד ז"א במל' בחי' שפע הפנימי, ואומר שלמען
5 אחי נמשך השפעה והמשכה זו. וי"ל מי הם אחי, גם
6 צלה"ב מ"ש בזהר דרשב"י אמר על עצמו אנא סימנא
7 בעלמא שלכא' זהו רוממות והתנשאות מאד שאין זה
8 מדרכי הצדיק'. אך הענין דבראשית האצי' עשר ספירות
9 באורות וכלים נאצלו עמהם בחי' נשמות דאצי' ונק' אחי'
10 ורע' לז"א. דהנה יש הפרש גדול בין אצי' כמו שהוא נמשך
11 ומלוכש בבי"ע לכמו שהוא באצי' ממש, וע' ברמ"ז ר"פ
12 משפטי' שיש ג' מדריגות בכלל, הא' נשמות דבי"ע ממש,
13 הב' נשמות דאצי' רק שהם מאצי' דבי"ע, הג' נשמות מאצי'
14 העליון ממש, וא"כ יש הפרש גדול בין אצי' ממש לאצי'
15 דבי"ע, וכ"ש שיש הפרש גדול יותר מאצי' דבי"ע לבי"ע
16 ממש, שהרי נשמה דאצי' לא תוכל לסבול דבר רע, ולא נא'
17 נפש כי תחטא אלא על נפש דבי"ע שהגם שיש בה ג"כ
18 בהכרח הארת האצי' המח' אותה, והיינו בחי' הארת המל'
19 דאצי' המח' ב"ע, עכ"ז הוא בהעלם והסתור, והיינו בחי'
20 הנשמות דבי"ע ממש לפי' הרמ"ז שע"ז נא' נפש כי תחטא,
21 וכמו דבמעשה דדוד נסתלקה ממנו שכינה, והיינו לפי'
22 שהאצי' היא בחי' אלקות ממש אשר שם לא יגורך רע,
23 משא"כ כשמסתתר כח האלקי לברוא יש מאין בבי"ע אשר
24 משם יפרד, שם שייך תערוכות טו"ר בלבושי' דבי"ע. וא"כ
25 מאחר שהנשמות דאצי' הם בחי' אלקות ממש ולא נשתנו
26 להיות יש ודבר נפרד, רק שלגבי הע"ס דאצי' הם קטני

27 הרבה במדריגה בבילתי שלימות כמו הע"ס, לכן הי' רשב"י
28 יכול לאמר אנא סימנא בעלמא, כי הנשמה שהיא יש ודבר
29 נפרד הוא שאין שייך בה התנשאות, משא"כ הנשמה דאצי'
30 שהיא אלקות באמרו אנא סימנא זהו רוממות אלקות שבו,
31 וכמו שא' משה בפ' והי' אם שמוע ונתתי עשב, לפי
32 ששכינה מדברת מתוך גרונו, והי' בטל לגמרי לא"ס שמדבר
33 בו ונחנו מה, וזה הביטול האמיתי הוא רק בנשמות דאצי',
34 שאצי' הוא בחי' חכ' כח מ"ה ביטול אמיתי, ע' בסש"ב
35 פל"ה בהג"ה אחד האמת. ועד"ז יובן ענין רשב"י מאן פני
36 האדון ה' דא רשב"י מכיון שהי' נשמה דאצי' ממש, א"כ
37 לא הי' הנשמה שלו מסתיר כלל על אור האלקי אלא ביטול
38 גמור. ע"כ יכולי' לומר מאן פני כו' שהשכינה מלוכשת
39 בנשמתו, ונשמתו אינה מסתרת, ואמנם בחי' זו הוא
40 בנשמות היותר גבוהה' כמו רשב"י.
41 **אמנם** עדיין צ"ל שכ"ז אינו נוח לי עדיין, הלא ידוע שגם
42 הע"ס דאצי' ממש מה שנק' בנשמות שאין נמחקי'
43 כמו אל אלקי', אין הכוונה על הע"ס ממש אלא על האור
44 המלוכש בהן, שאוא"ס כשמלוכש בחדסד נק' אל כמ"ש
45 במ"א, וא"כ הנשמות דאצי' כיון שכבר נפרדו מהכלי'
46 דאצי' ואין הקו מאוא"ס מלוכש בהן, א"כ האיך שייך
47 לקרותם בנשמות הבורא, דהא אפי' הע"ס לא נק' בנשמות
48 הבורא רק מפני שהקו מאוא"ס מלוכש בהן, ועמ"ש רבינו
49 באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי בענין נשמות דאצי', וז"ל אך
50 אינן אלקות ממש לברוא יש מאין, מאחר שכבר יצאו
51 ונפרדו מהכלי' דע"ס דאצי' שבהן מלוכש הקו מאוא"ס
52 שהאור הוא כעין המאור עכ"ל.

הקבצו ושמונו בני יעקב (א)

ש"פ יחי, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

20 שמים צ"ל ההתבוננות בגדולת אוא"ס ב"ה דאיהו ממכ"ע
21 וסוכ"ע כו' והניח העליונים והתחתונים ומייחד מלכותו על
22 עמו ישראל בכלל ועליו בפרט כו' כמש"ש פמ"א. ומובן
23 דהזמן המסוגל ביותר להתבוננות הנ"ל המביאה יראה היא
24 בעת התפלה שהוא הזמן דמוחין דגדלות ומוכשר בכלל
25 להשגה והתבוננות אלקי, אבל מ"מ היא יכולה להיות גם
26 שלא בזמן התפלה. דהנה השגה זו איך שהקב"ה מלא ממש
27 את העליונים והתחתונים וממילא הכל גלוי וידוע לפניו ית'
28 זה יכול להיות בכל עת ובכל זמן. אמנם מה שנוגע אל
29 היראה בפרט הוא להיות נרגש בנפש איך שצופה ומביט כו'
30 ומבין כל מעשהו כו' הנה הרגש זה הוא בנקל להרגיש
31 בנפש גם לא בזמן המוכשר דתפלה דוקא, משום דהרגש זה
32 קרוב מאד בכאור"א מישראל איך דלית אתר פנוי מיני'
33 וצופה ומביט ומאזין ומקשיב ומבין כו' (ומ"מ בכדי שיהי'
34 בקיום בנפשו זהו כאשר כבר הי' לו איזה פעמים התעוררות
35 זו בתפלה ע"י התבוננות והרגש הנ"ל שעי"ז נעשה מוכשר
36 בכלל להתעוררות יראה. ויוכל להתעורר אח"כ בכל עת כו'
37 ואפשר יוכל להיות כן ג"כ ע"י השקידה וכמ"ש בסש"ב שם
38 כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום כו').

1 והנה בסש"ב פמ"ב מבואר באריכות ההתבוננות המביאה
2 לידי יראה וכ' שם ליגע מחשבתו להעמיק כו' שעה
3 גדולה כו', הרי כ' שם יש נפש זכה בטבעה שמיד
4 שמתבוננת כו', ובודאי שצ"ל השגת הענין איך שאין שום
5 דבר מעלים ומסתיר לפניו יתברך ולית אתר פנוי מיני' ומלא
6 כל הארץ כבודו שעומד עליו ורואה במעשיו דהיוצר עין
7 הלא יביט בעצמו כביכול והכל גלוי וידוע לפניו יתברך
8 דכ"ז היא השגה גדולה וצריך להאריך בזה ולהעמיק דעתו
9 בחוזק עד שתקבע היראה בלבו (והיינו שגם נפש זכה
10 בטבעה צריך לעתים להתבונן בזה באריכות ההתבוננות
11 בכדי שתהי' היראה בהתגלות בלבו, ובפרט מי שהוא נפש
12 שפלה בטבעה ותולדתה ובפרט כשנטמאה בח"ן כו' שאין
13 בו בחי' היראה בטבעו. וגם כשנזכר על גדולת ה' ואיך
14 שמלא כל הארץ כבודו (שזהו מש"כ שמיד שמתבוננת כו'
15 כשיתבונן האדם כו') אינו נופל עליו היראה צריך לייגע
16 א"ע ביגיעת בשר ויגיעת נפש המבואר שם ולפי אופן
17 פחיתותו ושפלותו כך צריך לייגע עצמו ביגיעה הנ"ל ביותר
18 עד שתקבע בלבו היראה כו') עד שיספיק לו אח"כ גם מעט
19 ההתבוננות היינו מה שנזכר כו' (וגם בקבלת עול מלכות

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ט

8 וַיְנִי דְחִדּוּחַ, שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, חֶתֶן וְכֹלָה גִילָה כו' וְרַעוּת
9 לְמִיָּהּ פֶּלֶא שְׁלִימוֹ דְּכָלָא. זָפְאִין אֲנוּן יִשְׂרָאֵל דְּאֲנוּן זָכו
10 לְתַתָּא כְּגֻוֹנָא דְלֵעֲלָא, עֲלִיָּהּ כְּתִיב^א וְיָמִי כְּעֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל
11 גֻּי אֶחָד בְּאֶרֶץ. וְיָמָה שְׁאוּמֵר "כָּלֵלָא דְעֵשֶׂר אֲמִירָן" הוּא
12 הַפּוֹלֵל הָעֵשֶׂר מֵאֲמֵרוֹת וְעֵשֶׂר הַדְּבָרוֹת, וְזֶהוּ שְׁאוּמֵר "בְּגִין
13 דְּדָא כָּלִיל עֲלָא (פְּרוּשׁ עֵשֶׂר הַדְּבָרוֹת) וְתַתָּא" (פְּרוּשׁ
14 עֵשֶׂר הַמֵּאֲמֵרוֹת), וְלִהְיוֹת שֶׁהוּא כָּלֵלָא דְעֵשֶׂר אֲמִירָן, לְזֵאת

1 "אֲשֶׁר¹ בְּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה חֶתֶן וְכֹלָה, גִּילָה רְנָה, דִּי־צֶה
2 וְחִדּוּחַ, אֶתְקַבַּל וְאֶתְקַבַּל, שְׁלֹם וְרַעוּת"². וְחֲשִׁיב
3 כָּאֵן עֵשֶׂר עֲנִינֵי שִׁמְחָה. וְהֵנָּה בְּרַפְת "אֲשֶׁר בְּרָא" הִיא בְּרַכָּה
4 הַשְּׂבִיעִית, וְאִתָּא בְּזֵהר חֶלֶק ב קסט צמוד ב, "שְׂבִיעֵאָה
5 (פְּרוּשׁ, הַבְּרַכָּה הַשְּׂבִיעִית) אִיהוּ מְקַיִים כָּלָא, וְיָמָה
6 שְׂבִיעֵאָה מֵתְּבַרְכָּאן כָּלָא, וְדָא כָּלֵלָא דְעֵשֶׂר אֲמִירָן בְּגִין
7 דְּדָא כָּלִיל עֲלָא וְתַתָּא, וְעַל דָּא כָּלִיל בְּהָאִי (בְּבְרַכָּה זו) עֵשֶׂר

לכמה ענינים המבוארים בהמשך – ראה ד"ה אשר ברא תשל"ט
(תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו עמ' 10). ד"ה הנ"ל תשמ"ח (תורת
מנחם - התועדויות - תשמ"ח ח"א עמ' 584).
(2) נוסח ברכה ז' דברכות נישואין.
(3) שמואל ב, ז, כג.

(*) נדפס בקונטרס "דרושי חתונה" - ספר המאמרים קונטרסים
חלק א' עמוד 42 ואילך, ספר המאמרים תרפ"ט ע' 86 ואילך.
(1) מאמר זה ושל אחריו (ד"ה כל הנהגה) הם המשך אחד.
חלק מההמשך מיוסד על ד"ה אשר ברא לאדמו"ר הצ"צ
ולאדמו"ר מהר"ש (דלקמן הערה 21) – ראה לקמן פרק ג ופרק יא.

א. הברכה השביעית היא מקיימת את הכל, ומשביעת זו מתברכים הכל ודאי הכלל של עשרה מאמרות, מפני שזה כולל עליון ותחתון, ועל זה כלולים בברכה זו עשרה מיני שמחה, ששון ושמחה, חתן וכלה גילה כו' ורעות, להיות הכלה שלימות הכל, אשריהם ישראל שהם זכו למטה כדוגמא שלמעלה, עליהם כתוב.

1 כליל בהאי עשר זיני דחדוה, שהוא ענין השמחה בכל
 2 ספירה וספירה בפרט. אמנם צריך להבין⁴, למה הקדים
 3 ששון ושמחה קדם לחתן וכלה, שהרי כללות השמחה
 4 הגדולה הלזו היא בשביל החתן וכלה, וזהו עקר הענין של
 5 מצוה זו שמתקבצים הרבה אנשים לשמח את החתן וכלה
 6 דוקא, והינו דלכד זה שיש בזה מצות אהבת ישראל שהיא
 7 אהבת רעים וכנוס צדיקים, ד"אז נדברו יראי ה' איש אל
 8 רעהו, ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'
 9 ולחשבי שמו⁵, דכעת כנוס שהוא הדבור וההתעוררות
 10 להתעורר ולעורר איש את רעהו בדברי חזקת התורה וקיום
 11 המצות, הנה בעת ההתעוררות הרי אז ויקשב ה' וישמע,
 12 יעמאלט איז יעדערער דערהערט דעם אייבערשטין, און
 13 אין יעדערין ווערט דער אייבערשטער דער הערטי⁶, ויכתב
 14 ספר זכרון לפניו, פניו הם הפנימיות שבישראל, כמו
 15 שכתוב⁶ "וזאת לפני בן ישראל", שהם הפנימיות
 16 שבישראל, הנה בעת השמחה הרי יראי ה' וחושבי שמו
 17 מתגלה בהם בחינת הפנימיות שבהם, וזהו ויכתב ספר
 18 זכרון לפניו, שהפנימיות שבהם המתגלה, ושמו נכר
 19 בעבודה בפעל, והוא הזכרון של הפנימיות, דהנה כתיב⁷
 20 "ועמך כלם צדיקים", דכל בני ישראל – אפלו אנשים
 21 פשוטים – בהתקבצם יחד לסעודת מצוה, הנה מלכד

22 דהפעל הזה מה שמתקבצים כלם יחדו באהבה ואהבה
 23 וקרויב הדעת הנה זה עצמו הוא ענין גדול שמקיימים בזה
 24 מצות "ואהבת לרעך כמוך"⁸, דאמרו רבותינו ז"ל
 25 (ירושלמי נדרים פרק ט הלכה ד) "זהו כלל גדול בתורה",
 26 דבתורה כתיב⁹ "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום",
 27 דהרבה יש בתורה מעניני קרויב הדעת בין אדם לחבירו
 28 ובהנהגות טובות כמו שכתוב¹⁰ "ועשית הישר והטוב כו",
 29 שהוא לפנים משורת הדין, הנה לכד זאת, כאשר מתקבצים
 30 יחדו מתעוררים בהתעוררות טובה בעניני יראת שמים כמו
 31 קביעת עתים לתורה ברבים, בשעורי הלכה ואגדה ושעורי
 32 אמירת שירות ותשבחות, פנהוג בכל תפוצות ישראל אשר
 33 באים בהשקמה לבתי כנסיות ומדרשות ועוסקים בשירות
 34 ותשבחות, אשר גדול שחרם במאד והם נטורי קרתא¹¹,
 35 שבזכות זה נמשך רב השפעה בפניסה פנועה, ובפרט
 36 בקבוצת בעלי תורה ועוסקים בעבודה דגוף ועצם התועדותם
 37 הוא ענין גדול ועקרי.
 38 קצור. "אשר ברא". יבאר לשון הזהר בכרפת "אשר ברא"
 39 שנוזכר בה עשרה לשונות של שמחה, ויקשה למה
 40 הקדים ששון ושמחה לחתן וכלה, ומבאר דעצם הכנוס של
 41 רבוי אנשים לענין מצוה הוא דבר גדול בחזקת קביעות
 42 עתים לתורה.

י"ד כסלו תרפ"ט.

- (4) ראה גם ד"ה אשר ברא תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' קפד).
 (5) מלאכי ג, טז.
 (6) רות ד, ז.
 (7) ישעי' ס, כא.

- (8) קדושים יט, יח.
 (9) משלי ג, יז.

- (10) ואתחנן ו, יח ובפרש"י.
 (11) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. פתיחתא דאיכ"ר ב.

ב. אז חש כל אחד את ה', ובכל אחד נהיה הקדוש ברוך הוא מורגש (בחוש). ג. שומרי העיר.

לקוטי דיבורים

1 ב. במנהגי ליובאוויטש ישנם מנהגים שונים רבים: (א)
 2 מנהגים גלויים וידועים לכל, הן מנהגי חול והן מנהגי
 3 שבת ומועדי השנה. (ב) מנהגים שנהגו בבתי הרביים
 4 ובניהם ונכדיהם. (ג) מנהגים שהרבי נהג בהם. (ד) מנהגים
 5 נסתרים שכל רבי בזמנו נהג בהם.
 6 את כל המנהגים האלה רשם הוד כ"ק אאזמור"ר
 7 הרה"ק "צמח צדק".
 8 ח"י אלול הוא מועד מהמועדים הנסתרים.
 9 הסבא - הוד כ"ק אאזמור"ר הרה"ק מוהר"ש - סיפר
 10 להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק על האזהרה הגדולה שהזהיר
 11 הרבי ה"צמח צדק", לשמור את הדבר בסוד.

12 הסבא היה נוהג להתבודד לעצמו ביום הולדת רבנו
 13 הראשון, ח"י אלול, גם כשהוא חל ביום השבת, מתוועד
 14 כל היממה בלימוד התורה ובעבודת התפלה לעצמו.
 15 במאמר שהיה הסבא הוד כ"ק אאזמור"ר מוהר"ש
 16 אומר בשבת כשחל בה ח"י אלול, או בשבת שלפני ח"י
 17 אלול כשהוא חל בימות החול, היה מזכיר ענין בשם הוד
 18 כ"ק רבנו הזקן.
 19 מח"י אלול עד ח"י כסלו - אמר הוד כ"ק אדמו"ר
 20 מהר"ש - היו אצלנו - כוונתו על נשיאי חב"ד - שלשת
 21 חדשי ההכנה לקראת העבודה של ראש השנה לחסידות
 22 ביום הקדוש י"ט כסלו.

ח"י אלול ה'תש"ה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ס"ג – עונשו של אכזר

1 "היה בלתי אפשרי להתקרב אליו" - אמר מפקד הפרשים - "כאשר הגענו לבית המדרש בו נמצא
2 הפרוש נישאו אלינו גלי קולו הָעָרָב אשר חָדָר לעצמותינו. כאשר התקרבתי אליו וראיתי אותו יושב
3 בעיניים קשורות וְשָׁר את מילותיו, מבלי שישמע ויראה את המתחולל סביבו, התמלאתי רגש של יראת
4 כבוד כלפיו. הוא היה עטוף בטלית ועל ראשו התנוססה "קוביית עור שחורה" (תפילין). למרות זאת
5 אֶזְרָתִי עוז לגשת אליו ולמסור לו את שליחותנו, אך רגלי לא יכלו לזוז ממקומן וקולי קָפָא בגרוני."

6 מנהל האחוזת שִׁסַּע אותו בכעס וחוסר סבלנות. "ומה היה בסופו של דבר"? - ביקש לדעת.

7 "הצלפתי באוויר בשוט, כדי להודיע בכך לפרוש על בואנו אליו עם צו, אך הלה המשיך בזמירותיו
8 כאילו לא אירע דבר. מלווי הספיקו בינתיים להיווכח בשיתוק שאחז בי ונמלטו מבית המדרש בפחד
9 מוות. אני עצמי התחלתי לחשוב כיצד לצאת חי מעסק זה, ושמחתי כאשר הצלחתי בכך, כיוון
10 שחששתי שאשאר לנצח רתוק למקומי כאשר ידי מושטת באוויר" - סיים הפרש בהתרגשות גדולה.

11 הפריץ נתקף זעם וחרון בלתי מוגבל: "עבד ממרה! את פקודתי לא ביצעת", ומיד פקד לכבד את
12 הפרש בשלושים מלקות. הפעם השפיעו הצליפות על המוכה. מפקד הפרשים התפתל מייסורים. גופו
13 כוסה בסימנים אדומים אשר מייד לאחר מכן פרצו מהם סילונות דם. עם תום ההלקאה נשאר הפרש
14 מעולף, חבול ושותת דם. רק לאחר אשר נשפכו עליו דליי מים קרים הצליח לזחול על ארבע אל הפריץ
15 האכזרי כדי לנשק את נעליו.

16 לאחר אשר סיים לטפל בַּפֶּרֶשׁ העברייך הודיע מנהל האחוזת, בנימה של נצחנות, כי הוא עצמו ייסע
17 לדוברובנה כדי להביא את הפרוש. "אנוכי אראה לכל הטיפוסים האלה כי אינם אלא נמושות חדורי
18 אמונות טפלות. הפרוש אינו קדוש, כי אם משוגע והולך בטל. עוד תראו אותו רוקד ומכרכר לפנינו כאן".

19 מייד ציווה לחבוש סוסים עבירו ועבור מלוויו, ויחד עם זה לרתום מרכבה אשר בה יובא הפרוש.
20 בד בבד שלח לקרוא לכומר וביקשו ללוות אותו בדרכו אל הפרוש. לא ברור אם היה זה משום
21 שהרגיש צורך ב"הגנה" מפני "כשפים" ו"כוחות שחור" כלשהם שהתגלמו, לדעתו, בפרוש, או משום
22 שהיה סתם מעוניין בהגדלת הטכסיות הדרמטית של האירוע.

23 הכומר אשר הספיק לשמוע לפני כן הרבה על הפרוש והיה לו רגש של יראת כבוד כלפיו, דחה
24 את דרישת מנהל האחוזת, ואף העניק לו עצה טובה לוותר על הרעיון לפגוע בפרוש. "העסק לא יסתיים
25 עבורך בכי טוב" - הזהירו כאשר הוא מצטלב תוך כדי כך.

26 ברם, מנהל האחוזת היה מעוניין בכל מחיר להשיג את שלו, הדבר נגע לו בנפשו.

27 בינתיים נודע בדוברובנה כי מנהל האחוזת עומד להגיע בליווי מחנה של פרשים על מנת להוציא
28 את הפרוש מבית המדרש ולהביאו, בטוב או ברע, אל האחוזת הפריצית. הרב וראשי הקהילה קיימו
29 אסיפה מזוהרת, ובה הוחלט לצוות על הציבור היהודי בעיר להישאר בבית ואפילו לא להציץ
30 מהחלונות, כדי שלא תיווצר לגויים עילה להכות ביהודים.

31 אך משלחת מצומצמת אשר הייתה מורכבת מהרב וראשי הקהל הלכו לבית המדרש בו ישב הפרוש
32 כדי להמתין לבוא הפריץ ופמלייתו. הם קיוו להשפיע עליו באמצעות תחנונים ובכיות שלא לפגוע
33 ברבי פייביש העניך הקדוש.

- 1 מיד עם היכנס הפריץ, כאשר השוט בידו, לבית המדרש, מוקף בצמיתיו החצופים, צעד הרב
- 2 לקראתו וביקש ממנו לא לפגוע בפרוש: "ראה נא אדם קדוש זה" - אמר לו בהצביעו על הפרוש
- 3 המכונס בפינתו בעיניים קשורות ואומר תהלים - "יְהִיטָה אוֹזֶן לזמירותיו. למי יש לב להשפילו"?
- 4 "אני חייב להוכיח אחת ולתמיד כי אין זה אלא אדם חסר דעת" - הייתה תגובתו העיקשת של הפריץ.
- 5 וכאילו רצה להראות לכול שאכן אין להתחשב עם "בטלן" זה - התפרץ לעבר הפרוש ובקול רם
- 6 ניסה לגבור על קולו המתנגן, אך הפרוש לא נע ולא זע. לא היה שום סימן כדי לקבוע על פיו האם
- 7 חש הפרוש בסכנה הניצבת מולו. הפריץ התרגז והחל להצליף בשוטו כלפי הפרוש.
- 8 לרגע היה נדמה כי הנה פוגע השוט בפניו של הפרוש. אך לפתע נשמט השוט מידי הפריץ, כאשר
- 9 ידו צונחת אין אונים וגופו מזדעזע כאילו נתקף עווית.
- 10 כאב עז פילח את ידו וְחָדָר לכל גופו, ומפיו התמלטה צריחת כאב תופת.
- 11 "הצילו" - זעק חסר יָשַׁע.
- 12 הפרוש המשיך לזמר פסוק אחר פסוק, ופרק אחר פרק, כאילו לא אירע דבר, וכמי שלא חש
- 13 במתרחש סביבו.
- 14 בני פמליית הפריץ חדלו מלחשוב אודות הפרוש, כי אם על אדונם, אשר זעקות הכאב והייסורים
- 15 שלו הפילו עליהם אימה. הם נאלצו לשאת אותו מבית המדרש, ובמקום להושיבו על סוסו השכיבוהו
- 16 במרכבה כאשר הוא מתפתל מייסורים.
- 17 הם שבו לבתיהם אבלים וחפויי ראש, ושמו של הפרוש התקדש לעיני כולם.
- 18 שישה שבועות שכב הפריץ במחלתו כאשר כל גופו תקוף ייסורים גדולים. פעמים רבות שלח
- 19 הפריץ שלוחים אל הפרוש, כדי לבקש את סליחתו, אך לא הצליחו לדבר איתו, שכן עיניו ואוזניו היו
- 20 סגורות, ופקח אותן רק לקריאת התורה.
- 21 הפריץ פנה אל כל הרופאים כדי לחפש רפואה למחלתו, אך לא נמצא מוצא אחר מלבד קטיעת
- 22 היד שהושטה לעבר הפרוש. נקבע כי חייבים לקטוע את היד, כדי שהגוף לא יורעל.
- 23 מאז לא פקפק איש בקדושתו של הפרוש, וכל בני הסביבה, יהודים וגויים, נוכחו בגדלותו של
- 24 אומר התהלים.
- 25 בדוברובנה היה גר אז יהודי בשם ר' זונדל משה, אשר אשתו הייתה עקרה. אשתו יזמה רעיון
- 26 אשר כל העקרות שבעיר יאספו יחד כסף על מנת לבנות בית מדרש מיוחד לרבי פייביש העניך, עם
- 27 חדר מיוחד עבורו.
- 28 בית המדרש הזה נבנה בסמטה הקרה והתפרסם בשם "בית הכנסת של הפרוש הזקן".
- 29 כל העקרות שבנו את בית המדרש עבור הפרוש נושעו. ותוך זמן קצר נולדו להם ילדים וילדות,
- 30 ביניהם היה גם ר' אברהם משה.
- 31 ר' אברהם משה עבר לפני עשרים שנה מהכפר אל העיר ונהיה לשמש של בית כנסת זה. בתפקידו
- 32 זה היה משרת את הפרוש, עד כמה שניתן היה לשרתו.
- 33 בבית כנסת זה ישב רבי חיים הפרוש מאז שלושים שנה, וכולם הכירו את גדלותו בתורה.

האוי[ב] והשונא הוא מצד הגבורה, הברכה הוא ע"י מדת
התפארת הכוללת ברכה ושואבת מברכה העליונה בסוד קו
האמצעי, דתפארת עולה עד הכתר, והוא ישלח בבית ובשלחן,
דהשלחן הוא כמו המזבח, ועליו זובח האדם יצרו, לאכול כדי
לעבוד את ה' בלא רתיחה ותאוה. הגאולה בסוד החסד אשר
בזרוע קדשו ית' יקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ, וישלח
אלי' המבשר טוב בישועה ונחמה. (ופעם באחד הנסיעות עם
הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע (בשנת
תרס"ו) כי שבירת הגלות הוא מצד בחי' החסד. והוא ע"ד
ימינך תרעץ אויב, דההכאה בימין חזקה יותר, ולכן מזה גופא
יוליכנו קוממיות לארצנו. והוא ע"ד נגוף ורפוא. דביד זה
דנגוף למצרים היא רפואה לישראל. וברכה מתפארת כנ"ל.
והגאולה מצד ספירת הגבורה שהיא תגבורת ביותר, וע"ד עד
מהרה ירוץ דברו ית' לגאול עם קדשו, והוא בחי' אחישנה
אכ"י"ר). ומכאן מתחיל סדר המוחין, אב ואם חכמה ובינה,
שהם לבעלי הבנין עדי עד בסדר הבריורים, ובהגיענו לשם אז
הברכה מצוי' לכל ביתם וזרעם וכל אשר להם, כמו באבות
הקדושים שהיו מרכבה לאלקות. ולהיות כי הכל בא ע"י
המזון (שזהו ברכת המזון) שהיא כדבעי בכשרות, ולכן ממרום
ילמדו עליו (על המזון הנאכל והנתברר) ועלינו (בניי האוכלים
על טהרת הקדש לעבוד את ה') (שזהו האמת כמו שצריך
להיות עפ"י תורה) בתורה ותפלה כ"א לפי ערכו) זכות
(שבעיקרו הפנימי בחי' כתר העולה ע"ג כל הספירות והיכלו
בחסד הכולל) שתהא למשמרת שלי' (ולא יהי' ממנו יניקה
לחיצוני, ועי"ז הנה) נשא ברכה מאת ה' (להיות כי בריאת
העולם הוא ע"י שם אלקים בגימטריא הטבע, ושם ה' נעלם.
אמנם ע"י עבודה אמיתית בכל האמור, יהי' גילוי שם הוי',
והאות והמופת ע"ז הוא כי מאיר עלינו) וצדקה מאלקי ישענו,
(דאז) נמצא חן ושכל טוב כו' ובכל אשר נפנה נצליח ... ילמוד
בשוי"ע רבינו הלכות שבת שיעור קבוע מידי שבת בשבתו,
והשי"ת יהי' בעזרו.

וע"ד מים שלנו בכלי מתכת, מה שהרבה עושין כן להטמין
או להסיק, בכגון דא אין אנו מתחשבים עם המקובל, ופוק
חזי מאי עמא דבר. והירא את דבר ה' יזהר בזה. ובעז"ה אני
זהיר בזה. אמנם כאשר כלי נתר ככלי מתכת דמי, איך עושים
עם הצייניק כאשר מטמינים חמין על שבת.

והשי"ת יתן לו פרנסה בריוח ובנקל שלא יהי' לו שום
מניעה בעבודה ולימוד התורה. וההתעסקות בהחזקת התורה
וחיבת הקדש. השי"ת ירחם ויתיר אסורים ויקבל הפרשת
מעושר והחזקת בני התו' ויעזרהו השי"ת, והי' ברכה ושלוש
כאו"י והד[נ]ש בן מו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' רב]

ב"ה, ב' ח' טבת תרפ"ב
ראסטוב-דאן
כבוד ידידי הנכבד וו"ח וי"א מו"ה ראובן
דוב שי' קאבלענץ
שלום וברכה!
במענה על מכתבו. בדבר שאלותיו (א) בדבר נטילה כל
הנטילות בימין תחילה, הן נטילת הכלי ביד ימין תחלה וכן
השפיכה צ"ל על יד ימין תחילה. ונט"י ג"פ בדוקא, העיקרית
שחרית. ובסירוגין להעביר הרוח רעה (והיא קליפה בת מלך,
אשר רק בג"פ סירוגין מתבטלת. קבלה) ולסעודה ג"פ על כל
יד בפעם אחד. וימין תחלה, ובשביל שיקוימו שניהם (הקיחה
והנטילה) בימין, נהגו כל החסידים ליקח הכלי בימין וליתנה
ליד שמאל, ולשפוך על ימין תחלה. ובזה עוד כוונה כי כל
השפעה בימין, ובפרט נט"י שהיא המשכת החכ' במדות, מים
על הידים, ובחכ' אתברירו השער מזה לימין.

(ב) בדבר אמירת הרחמן בבהמ"ז.
הנוסח מדויק כאמור בסידור, ואין נ"מ בדבר כלל, ויבולע
המות לנצח כל אחד ואחד צריך לאמר כנדפס. וטעם הדבר כי
האוכל הוא סוד הבריורים, ויש כאן הזכרת העשר ספירות
כפי פעולתן עליהן, והתכללותן ממטה למעלה, דכתיב מלכותך
מלי' כל עולמים. כל השפעה וכל העלי' הוא ע"י בחי' המלי',
וזה שער השמים, ולכן ההתחלה הוא ימלך עלינו. כל ברכה
מיסוד שנק' טוב, אמרו צדיק כי טוב, אך טוב לישראל שהם
גוי אחד בארץ, אשר גם בארץ הגשמי והחומרי במאכל
ובמשנתה, אם הוא רק עפ"י התורה והמצוה, ממשיכים בחי'
אחד, להיות אחד באחד. וזהו יתברך בשמים ובארץ, בחי'
יסוד המחבר שמים וארץ, כל שבח הוא מבחי' ההוד, וכמו
הוד מלך המעולה מהדרת מלך, כי ההדר בא מדבר המסבב,
והוד הוא עצמי, ולזאת ישתבח לדור דורים כו' ויתהדר בנו,
אשר חלק והאציל מהודו ית' על עם קדשו מייחדו ית'. כל
פרנסה הוא ממדת הנצח המנצחת על המונעים ומעכבים,
וכמא' דקשים כו' (וקליפת עמלק מונע הפרנסה ח"ו מישראל
(קבלה). ולכן במלחמת עמלק אמר שמואל הנביא, וגם נצח
ישראל, הזכיר מדת הנצח, השוברת קליפת עמלק, זהו
בכללות הענין, וכן הוא בכל א' בפרט) הנה ע"י התעוררות
מדת הנצח, לנצח את יצרו ותחבולותיו, ולקבוע עתים לתורה
באים לו מזונותיו בריוח, וכאמור אם בחקותי תלכו ונתתני
גשמיכם, גשמי ברכה, ומכאן מתחיל סדר חג"ת (כסדר
עמידתן חו"ג מימין ומשמאל, ותפארת באמצע) שבירת

ט אַלין תּוֹלֶדֶת נָח נָח גָּבַר זָכָא
שְׁלִים הָיָה בְּדִרוּהִי בְּדַחֲלָתָא דִּי
הִלִּיךְ נָח: י וְאוֹלִיד נָח תִּלְתָּא
בְּנֵין יָת שֵׁם יָת חָם וְיָת יֶפֶת:
יא וְאַתְחַבֵּלֶת אֶרְעָא קֳדָם יי
וְאַתְמַלִּיאֵת אֶרְעָא חֲטוּפִין:
יב וַחֲזָא יי יָת אֶרְעָא וְהָא
אַתְחַבֵּלֶת אֲרִי חֲבִילוֹ כָּל בְּסָרָא
אֲנָשׁ יָת אֲרַחָה עַל אֶרְעָא:
יג וְאָמַר יי לְנָח קָצָא דְכָל בְּסָרָא
עֲלֵת לְקַדְמֵי אֲרִי אַתְמַלִּיאֵת
אֶרְעָא חֲטוּפִין מִן קֳדָם עוֹבְדֵיהוֹן
בִּישְׂיָא וְהָא אֲנָא מַחְבְּלָהוֹן עִם
אֶרְעָא: יד עֵיבַד לָךְ תְּבוּתָא
דְּאֻעִין דְּקִדְרוּם מְדוּרִין תַּעֲבַד יָת

אחרים: שָׁנָאֹמֶר: (יונה ג) "וּמִן הַחֶמֶס אֲשֶׁר
בְּכַפֵּיהֶם": (יב) כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר. אָפְלוּ
בְּהִמָּה, חָיָה וְעוֹף נִזְקָקִין לְשֹׂאֲנֵן מִיָּן: (יג) קֵץ
כָּל־בָּשָׂר. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲתָה מוֹצֵא זִנּוּת וְעִבּוּדֹת
כּוֹכְבִּים, אֲנִדְרָלְמוֹסִיָּא בָּאָה לְעוֹלָם וְהוֹרְגָת טוֹבִים
וְרָעִים: כִּי־מְלָאָה הָאָרֶץ חֶמֶס. לֹא נִחַתָּם גִּזּוֹר
דִּינָם, אֲלֹא עַל הַגִּזּוֹל (סנהדרין קח): אֶת־הָאָרֶץ. כְּמוֹ
מִן הָאָרֶץ, וְדוֹמָה לוֹ: (שמות ט) "כִּצְאֹתִי אֶת הָעִיר",
(מלכים א טו) מִן הָעִיר, "חָלָה אֶת רִגְלִיו", מִן רִגְלָיו.
דָּבָר אַחֵר: "אֶת הָאָרֶץ", עִם הָאָרֶץ, שְׂאֵף ג' טַפְחִים
שֶׁל עֶמֶק הַמַּחְרָשָׁה נִמְחוּ וְנִטְשָׁטְשׁוּ: (יד) עֲשֵׂה
לְךָ תִּבְתָּ. הַרְבֵּה רוּחַ וְהִצְלָה לְפָנָיו. וְלָמָּה הִטְרִיחוּ
בְּבִנְיָן זֶה? כְּדֵי שִׁירְאוּהוּ אֲנָשֵׁי דוֹר הַמַּבּוּל עוֹסֵק
בָּהּ ק"כ שָׁנָה וְשׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ: 'מָה זֹאת לְךָ?' וְהוּא
אוֹמֵר לָהֶם: 'עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִבְיֵא מַבּוּל
לְעוֹלָם', אוֹלֵי יִשׁוּבוּ: עֲצִי־גִפְר. כִּךְ שְׁמוֹ, וְלָמָּה
מִמֵּין זֶה? עַל שֵׁם גִּפְרִית, שְׁנִגְזַר עֲלֵיהֶם לְהִמָּחוּת
בּוֹ: קָנִים. מְדוּרִים מְדוּרִים, לְכָל בְּהִמָּה וְחַיָּה:
בַּכֶּפֶר. זָפַת בַּלְשׁוֹן אֲרָמִי, וּמִצִּינוּ בְּגִמְרָא בַּפְּרָא.
בְּתִבְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה, עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ הַמִּים תָּשִׁים, דִּיָּה
בַּחֲמֵר מִבְּפָנִים וּזְפַת מִבְּחוּץ, וְעוֹד כְּדֵי שְׁלֹא יִרְיַח

תְּבוֹתָא וְתַחֲפִי יְתֵה מְגוּ וּמִבְּרָא
בְּכַפְרָא: טו וְדִין דְּתַעֲבֹד יְתֵה
תְּלַת מָאָה אַמִּין אַרְבָּא דְּתְבוֹתָא
חֲמִשִּׁין אַמִּין פְּתִיָּה וּתְלַתִּין אַמִּין
רוּמָה: טז גְּהוּר תַּעֲבִיד לְתְבוֹתָא
וְלֹא־מִתָּא תִשְׁכַּלְלָנָה מְלַעֲלָא
וְתַרְעָא דְּתְבוֹתָא בְּסִטְרָה תִּשְׁוִי
מְדוּרִין אַרְעִין תְּנַנְיִן וּתְלִיתַאִין
תַּעֲבֹדְנָה: יז וְאֵנָּה הָא אֵנָּה מִיָּתִי
יֵת טוֹפְנָא מִיָּא עַל אַרְעָא לְחַבְלָא
כָּל בְּסָרָא דִּי בֵּה רֹחָא דְחַיִּי
מִתַּחַת שְׁמַיָּא כָּל דִּי בְּאַרְעָא
יָמוּת: יח וְאֵקָם יֵת קִנְמִי עֲמֹךְ
וְתַעֲוֹל לְתְבוֹתָא אֶתְּ וּבְנִיךְ וְאֶתְתִּךְ
וְנָשִׁי בְנִיךְ עֲמֹךְ: יט וּמִכָּל דְּחַיִּי
מִכָּל בְּסָרָא תִרִּין מִכָּלָא תַּעֲוִיל
לְתְבוֹתָא לְקִנְמָא עֲמֹךְ דְּכֹר וְנִקְבָּא
יְהוֹן: כ מַעֲוֹפָא לְזִנְוָהִי וּמִן
בְּעִירָא לְזִנְוָה וּמִכָּל רַחֲשָׁא דְאַרְעָא
לְזִנְוָהִי תִרִּין מִכָּלָא יַעֲלוּן לְוִתִּךְ

אֶת־הַתִּבְּהָ וּכְפַרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ
בְּכֹפֶר כִּסִּי: טו וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אַמָּה אַרְבֶּךָ הַתִּבְּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה רַחֲבָהּ
וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: טז צֹהַר א תַּעֲשֶׂה
לַתִּבְּהָ וְאֶל־אַמָּהּ תִּכְלֹנָה מְלֻמְעָלָה וּפְתַח
הַתִּבְּהָ בְּצִדָּהּ תִּשְׁשִׁים תַּחֲתִים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים
תַּעֲשֶׂה כִּסִּי: לז יז וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמִּבּוֹל
מִיָּם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ
חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ
יָגוּעַ כִּסִּי: יח וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתִי
אֶל־הַתִּבְּהָ אִתָּהּ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנִיךָ
אִתְּךָ כִּסִּי: יט וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל
תֵּבִיא אֶל־הַתִּבְּהָ לְהַחֲיֹת אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה
יְהִיו כִּסִּי: ישראל כ מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה
לְמִינֵהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ

רש"י

שֶׁהוֹכִיל אֶת הַכָּל מִן הַגְּבוּהָ לְנִמּוּךְ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן
אוֹנִקְלוֹס, שֶׁתִּרְגֵּם 'טוֹפְנָא', שֶׁהִצִּיף אֶת הַכָּל
וְהִבִּיאֵם לְכָבֵל שֶׁהִיא עֲמֻקָּה, לְכַךְ נִקְרְאת שְׁנֹעַר,
שֶׁנִּנְעָרוּ שָׁם כָּל מַתִּי מִבּוֹל, (סְפָרִים אַחֲרִים: מִיָּמִי,
וְכֵן הִגִּיהַ מִהֲרַש"ל בְּחֻקְמַת שְׁלֹמֹה בְּמִסְכַּת
שִׁבְתָּ: (יח) וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי. (בראשית רבה):
בְּרִית הָיָה צָרִיף עַל הַפְּרוֹת שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ וַיַּעֲפֹשׂוּ,
וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה גִּיחָהוּ וְשָׁעִים שְׁבִדוֹר: אִתָּהּ וּבְנִיךָ
וְאִשְׁתְּךָ. הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, מִכָּאן
שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה (שם): (יט) וּמִכָּל־הַחַיִּי.
אֶפְלוּ שְׂדִים (חֲגִיגָה טז): שְׁנַיִם מִכָּל. מִן הַפְּחוֹת
שֶׁבָּהֶם לֹא פָּתְחוּ מִשְׁנַיִם, אַחַד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה:
(כ) מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ. (בראשית רבה) אוֹתָן שֶׁדִּבְקוּ

אוֹתוֹ צָדִיק רִיחַ רַע שֶׁל זָפַת, אֲבָל כָּאֵן מִפְּנֵי חֲזֹק
הַמַּיִם, זָפַתָּה מִבֵּית וּמִחוּץ: תוֹרָה טו (טז) צֹהַר. יֵשׁ
אוֹמְרִים חֲלוֹן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֲבָן טוֹבָה הַמַּאִירָה
לָהֶם (בראשית רבה שם): וְאֶל־אַמָּהּ תִּכְלֹנָה
מְלֻמְעָלָה. כְּסוּיָה מִשְׁפָּע וְעוֹלָה עַד שֶׁהוּא קָצָר
מְלֻמְעָלָה וְעוֹמֵד עַל אַמָּה, כְּדֵי שֶׁיִּזְוְבוּ הַמַּיִם לְמִטָּה
מִכָּאן וּמִכָּאן (בְּסְפָרִים אַחֲרִים אִינוֹ): בְּצִדָּהּ תִּשְׁשִׁים.
שֶׁלֹּא יִפְלוּ הַגְּשָׁמִים בָּהּ: תַּחֲתִים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים.
ג' עֲלִיּוֹת זוֹ עַל גִּב זוֹ, עֲלִיּוֹנִים לְאָדָם, אֲמָצְעִים
לְמַדּוֹר, תַּחֲתִים לְזָכָל (שם): (יז) וְאֲנִי הִנְנִי
מֵבִיא. הִנְנִי מוֹכֵן לְהַסְכִּים עִם אוֹתָם שְׁזָרְזוּנִי
וְאָמְרוּ לְפָנַי כְּבֹר: (תהלים ח) "מִה־אֲנוּשׁ כִּי־
תִזְכְּרֶנּוּ": מִבּוֹל. שֶׁבִלָּה אֶת הַכָּל, שֶׁבִלְבָּל אֶת הַכָּל,

לְהַחְיוֹת רַשׁ"י: כֹּא וְאַתָּה קַח-לָךְ מִכָּל-מֵאֵכֶל
 אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם
 לְאֹכְלָהּ: כב וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ
 אֱלֹהִים בֵּן עֶשְׂרֵה רַשׁ"י: ע"ב בחול שני ז א וַיֹּאמֶר יְהוָה
 לְנֹחַ בְּאֶ-אֶתָּה וּכְל־בֵּיתְךָ אֶל-הַתְּבֵה בִּי-אֶתְּךָ
 רֵאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְדֹר הַזֶּה רַשׁ"י: ב מִכָּל א
 הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבַעַה שְׁבַעַה
 אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טָהֳרָה
 הֵוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ רַשׁ"י: ג גַּם מֵעוֹף
 הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַה שְׁבַעַה זָכָר וְנִקְבָּה לַחַיֹּת זָרַע
 עַל-פָּנַי כָּל-הָאָרֶץ רַשׁ"י: ד כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה
 אֲנֹכִי מִמָּטִיר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
 וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחִיתִי אֶת-כָּל-הַיְּקוּם אֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי מֵעַל פָּנַי הָאֲדָמָה רַשׁ"י: ה וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל
 אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה רַשׁ"י: ו וְנֹחַ בֶּן-שֵׁשׁ מֵאוֹת
 שָׁנָה וְהַמָּבּוּל הָיָה מֵיִם עַל-הָאָרֶץ: ז וַיָּבֹא נֹחַ
 וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי-בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתְּבֵה מִפָּנַי מִי הַמָּבּוּל רַשׁ"י:

רַשׁ"י

מִתּוֹשֵׁלַח הַצָּדִיק, שְׁחַס הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל
 כְּבוֹדוֹ וְעָבַד אֶת הַפְּרָעוֹנוֹת. צֹא וְחָשַׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל
 מִתּוֹשֵׁלַח, וְתִמְצָא שֶׁהֵם כָּלִים בְּשֵׁנֶת שֵׁשׁ מֵאוֹת
 שָׁנָה לַחַיִּי נֹחַ: כִּי לַיָּמִים עוֹד. מֵהוּ עוֹד? זֶמֶן אַחֵר
 זֶמֶן זֶה, נֹסֵף עַל מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: אַרְבָּעִים יוֹם.
 כִּנְגֵד יִצִּירַת הַדָּלֶד, שֶׁקִּלְקְלוּ לַהֲטָרִיחַ לַיּוֹצֵרִים לְצוּר
 צוּרֵת מִמְּזֹרִים: (ה) וַיַּעַשׂ נֹחַ. זֶה בִּיאָתוֹ לַתְּבֵה:
 תוֹרָה ו (ז) נֹחַ וּבָנָיו. הָאֲנָשִׁים לְבָד וְהַנָּשִׁים לְבָד,
 לְפִי שֶׁנֶּאֱסָרוּ בְּתִשְׁמִישׁ הַמָּטָה מִפָּנֵי שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוּי
 בְּצָעֵר: מִפָּנֵי מִי הַמָּבּוּל. אֵף נֹחַ מִקְטָנִי אִמְנָה הָיָה,
 מֵאֲמִין וְאִינוּ מֵאֲמִין שֶׁיָּבֹא הַמָּבּוּל, וְלֹא נִכְנַס לַתְּבֵה

בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דָרְכָם וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכָל
 שֶׁהַתְּבֵה קוֹלְטָתוֹ הַכְּנִיס בָּהּ: תוֹרָה כֹּא (כב) וַיַּעַשׂ
 נֹחַ. זֶה בְּנֵן הַתִּיבָה (סנהדרין קח): (א) רֵאִיתִי
 צָדִיק. וְלֹא נֹאמַר "צָדִיק תָּמִים". מִכָּאן שֶׁאֲמָרִים
 מִקְצֵת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכֹלֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו
 (ב"ר): (ב) הַטְּהוֹרָה. הַעֲתִידָה לְהִיּוֹת טְהוֹרָה
 לְיִשְׂרָאֵל, לְמִדְּנוֹ שֶׁלְּמַד נֹחַ תוֹרָה (עירובין יח):
 שְׁבַעַה שְׁבַעַה. כְּדִי שֶׁיִּקְרִיב מֵהֶם קָרְבָן בְּצִאֲתוֹ:
 (ג) גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגו'. בְּטְהוֹרִים הַכְּתוּב
 מִדְּבָר, וְלִמַּד סְתוּם מִן הַמִּפְרָשׁ: (ד) כִּי לַיָּמִים
 עוֹד שְׁבַעַה. (סנהדרין קח) אֵלּוּ ז' יָמֵי אָבִלוֹ שֶׁל

ח מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
 אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רָמַשׁ עַל־
 הָאָדָמָה: ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־
 הַתְּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־
 נֹחַ כִּסְי': י וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמָּבּוּל הָיוּ
 עַל־הָאָרֶץ: יא בְּשֵׁנַת שְׁש־מֵאוֹת שָׁנָה לַחַי־יִנֹּחַ
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם
 הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאֶרֶבַת
 הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ כִסְי': יב וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ
 אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה כִסְי': יג בְּעֶצֶם
 הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם־יָחִם וּיֹפֶת בְּנֵי־נֹחַ
 וְאִשְׁת׃ נֹחַ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי־בָנָיו אֵתָם אֶל־
 הַתְּבָה כִסְי': יד הֵמָּה וְכָל־הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל־
 הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־הָרֶמֶשׁ הָרֶמֶשׁ עַל־הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְכָל־הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל צֶפּוֹר כָּל־
 כָּנָף כִסְי': טו וַיָּבֹאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתְּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בּוֹ

מִן קָדָם מִי טוֹפָנָא: ח מִן בְּעִירָא
 דְּכִנְיָא וּמִן בְּעִירָא דִּי לִיתְהָא דְּכִנְיָא
 וּמִן עוֹפָא וְכָל דִּי רָחַשׁ עַל
 אֶרֶעָא: ט תְּרִין תְּרִין עֲלוּ לְוֹת נֹחַ
 לְתַבּוּתָא דְּכָר וְנְקֵבָא כְּמָא דִּי
 פְּקִיד יְיָ יֵת נֹחַ: י וַהֲוָה לְזִמָּן
 שְׁבַעַת יוֹמִין וּמִי טוֹפָנָא הָווּ עַל
 אֶרֶעָא: יא בְּשֵׁנַת שֶׁת מָאָה שָׁנִין
 לַחַיִּי נֹחַ בִּירְחָא תַנְיָנָא בְּשַׁבַּעַת
 עֶשְׂרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּיוֹמָא הַדִּין
 אֲתַבְּזָעוּ כָּל מְבוּעֵי תְהוֹמָא רַבָּא
 וְכוּי שְׁמַיָא אֲתַפְּתְחוּ: יב וַהֲוָה
 מִטְרָא נָחַת עַל אֶרֶעָא אַרְבָּעִין
 יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָוֹן: יג בְּכַרְן
 יוֹמָא הַדִּין עָאֵל נֹחַ וְשֵׁם וְחָם
 וְיֹפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאֵתָת נֹחַ וְתַלְתָּא נְשֵׁי
 בְּנוֹהִי עֲמַהוֹן לְתַבּוּתָא: יד אֲנוּן
 וְכָל חֵיתָא לְזִנְהָ וְכָל בְּעִירָא לְזִנְהָ
 וְכָל רָחֶשָׁא דְּרָחַשׁ עַל אֶרֶעָא
 לְזִנְהִי וְכָל עוֹפָא לְזִנְהִי כָּל צֶפּוֹר
 כָּל דְּפָרַח: טו וְעֲלוּ עִם נֹחַ
 לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל בֶּשֶׂרָא

רש"י

שְׁתֵּי כְּתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת", נִמְצָאוּ
 אַרְבָּעִים יוֹם כָּלִים בְּכ"ח בְּכִסְלוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
 שֶׁהַחֲדָשִׁים נִמְנִין כְּסֻדְרָן, אֶחָד מֵלֵא וְאֶחָד חֹסֶר, הָרִי
 י"ב מִמֶּרְחֶשֶׁן, וְכ"ח מִכְּסֻלוֹ: (יג) בְּעֶצֶם הַיּוֹם
 הַזֶּה. לְמִדָּה הַכְּתוּב, שֶׁהָיוּ בְּנֵי דֹרוֹ אוֹמְרִים: 'אֵלוּ
 אֲנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לַתְּבָה, אֲנוּ שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ
 וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: 'אֲנִי
 מִכְּנִיסוֹ לְעֵינַי כָּלִם וְנִרְאָה דְּבָר מִי יָקוֹם':
 (יד) צֶפּוֹר כָּל כָּנָף. דְּבוּק הוּא, צֶפּוֹר שֶׁל כָּל מִין
 כָּנָף, לְרִבּוֹת חֲגָבִים [כָּנָף זֶה, לְשׁוֹן נֹצָה, כְּמוֹ:
 (ויקרא א) "וְשִׁשַׁע אוֹתוֹ בְּכַנְפֵּיו", שֶׁאֵפְלוּ נֹצָתָהּ

עַד שֶׁדִּחְקוּהוּ הַמַּיִם: תוֹרָה ח (ט) בָּאוּ אֶל נֹחַ.
 מֵאֲלִיָּהוּ: שְׁנַיִם שְׁנַיִם. כָּלִם הָשׁוּוּ בְּמִנְיָן זֶה, מִן
 הַפְּחוֹת הָיוּ שְׁנַיִם: תוֹרָה י (יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: זֶה מֶרְחֶשֶׁן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: זֶה
 אֵיר (סְנַהֲרִין קח): נִבְקְעוּ. לְהוֹצִיא מִמִּיָּהֶן: תְּהוֹם
 רַבָּה. מִדָּה כְּנֻגַּד מִדָּה, הֵם חֲטָאוּ בְּ"רַבָּה רַעַת
 הָאָדָם", וְלָקוּ בְּ"תְהוֹם רַבָּה": (יב) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם
 עַל־הָאָרֶץ. וְלַהֲלֹךְ הוּא אוֹמֵר: "וַיְהִי הַמָּבּוּל", אֶלָּא
 כְּשֶׁהוֹרִידוּ, הוֹרִידוּ בְּרַחֲמִים, אִם יִחְזְרוּ יִהְיוּ גִשְׁמֵי
 בְּרָכָה, וְכִשְׁלֹא חֲזְרוּ הָיוּ לְמָבּוּל: אַרְבָּעִים יוֹם וָגו'.
 אֵין יוֹם רֵאשׁוֹן מִן הַמִּנְיָן, לְפִי שֶׁאֵין לֵילוֹ עִמּוֹ,

די ביה רוחא דחיי: טז ועליא
דכר ונקבא מכל בשרא עלו כמא
די פקיד יתה יי ואגן יי
(במימרה) עלוהי: יז ויהוה
טופנא ארבעין יומין על ארעא
וסגיא מיא ונטלו ית תבותא
ואתגרמת מעל ארעא: יח ותקיפו
מיא וסגיא לחדא על ארעא
ומהלכא תבותא על אפי מיא:
יט ומיא תקיפו לחדא לחדא על
ארעא ואתחפיו כל טוריא
רמיא די תחות כל שמיא:
כ חמש עשרי אמין מלעלא
תקיפו מיא ואתחפיו טוריא:
כא ומית כל בשרא דרחש על
ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא
ובכל רחשא דרחש על ארעא
וכל אנשא: כב כל די נשמתא
רוחא דחיינ באנפוהי מכל די
ביששתא מיתו: כג ומחא ית כל
יקומא די על אפי ארעא מאנשא
עד בעירא עד רחשא ועד עופא
דשמיא ואתחפיו מן ארעא
ואשתאר ברם נח ודי עמה

רוח חיים: טז והבאים זכר ונקבה מכל-בשר
באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר יהוה
בעדו כס"י: שלישי יז ויהי המבול ארבעים יום
על-הארץ וירבו המים וישאו את-התבה
ותרם מעל הארץ כס"י: יח ויגברו המים וירבו
מאד על-הארץ ותלך התבה על-פני
המים כס"י: יט והמים גברו מאד מאד על-
הארץ ויכסו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת
כל-השמים: כ חמש עשרה אמה מלמעלה
גברו המים ויכסו ההרים כס"י: כא ויגוע
כל-בשר | הרמש על-הארץ בעוף ובבהמה
ובחיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל
האדם: כב כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו
מכל אשר בחרבה מתו כס"י: כג וימח
את-כל-היקום | אשר | על-פני האדמה
מאדם עד-בהמה עד-רמש ועד-עוף השמים
וימחו מן-הארץ וישאר אך-נח ואשר אתו

רש"י

(יח) ויגברו. מאליהן: תורה יט (כ) חמש עשרה
אמה מלמעלה. למעלה של כל גבה כל ההרים,
לאחר שהשוו המים לראשי ההרים: תורה כא
(כב) נשמת-רוח חיים. נשימה של רוח חיים:
(כג) וימח. לשון ויפצל הוא, ואינו לשון ויפצל,
והוא מגזרת "ויפן", "ויכן". כל תבה שסופה ה"א",
כגון: בנה, מחה, קנה, כשהוא נותן וי"ו יו"ד
בראשה, נקוד בחירי"ק תחת הי"ו"ד: אך נח. לבד
נח, זהו פשוטו, ומדרש אגדה: (ב"ר) גונח וכוהה
דס מטרח הבהמות והחיות. ויש אומרים שאחר

עולה. אף כאן צפור, כל מין מראית נוצה]: תורה טז
(טז) ויסגר ה' בעדו. הגן עליו שלא שברוה,
הקיף התבה דבים ואריות והיו הורגים בהם.
ופשוטו של מקרא: סגר כנגדו מן המים. וכן כל
בעד שבמקרא לשון כנגד הוא: (בראשית כ) "בעד
כל-רחם", (מלכים ב ד) "בעדך ובעד בניך", (איוב
ב) "עור בעד עור", (תהלים ג) "מגן בעדי", (שמואל
א יב) "התפלל בעד עבדיך", כנגד עבדיך:
(יז) ותרם מעל הארץ. משקעת היתה במים
אחת עשרה אמה, כספינה טעונה המשוקעת
מקצתה במים, ומקראות שלפנינו יוכיחו:

בַּתְּבוּתָא: כד וּתְקִיפוּ מִיָּא עַל
 אֲרַעָא מִאָה וְחֻמְשִׁין יוֹמִין:
 א וּדְכִיר יְיָ יְתָנָה וְיֵת כָּל חֵיתָא
 וְיֵת כָּל בְּעִירָא דִּי עֲמָה בַּתְּבוּתָא
 וְאַעֲבֹר יְיָ רוּחָא עַל אֲרַעָא וְנַחוּ
 מִיָּא: ב וְאַסְתָּכְרוּ מִבּוּעֵי תְּהוּמָא
 וְכוּי שְׁמִיָּא וְאַתְּכְּלִי מִטְּרָא מִן
 שְׁמִיָּא: ג וְתָבוּ מִיָּא מַעַל אֲרַעָא
 אֲזִלִּין וְתִיבִין וְחֻסְרוּ מִיָּא מִסּוּף
 מִאָה וְחֻמְשִׁין יוֹמִין: ד וְנַחַת
 תְּבוּתָא בִּירְחָא שְׁבִיעָאָה בְּשַׁבְעַת
 עָשָׂר יוֹמָא לִירְחָא עַל טוּרֵי
 קָרְדוּ: ה וּמִיָּא הֵווּ אֲזִלִּין וְחֻסְרִין
 עַד יְרְחָא עֲשִׂירָאָה בְּעֲשִׂירָאָה
 בַּחֹד לִירְחָא אַתְחֲזִיאוּ רִישֵׁי
 בַּתְּבוּתָא: כז וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים
 וּמֵאֵת יוֹם: ח א וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת
 כָּל־הַחַיָּה וְאֶת־כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּבוּתָא
 וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבּוּ
 הַמַּיִם: כח וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת
 הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלֹא הַגָּשָׁם מִן־הַשָּׁמַיִם: כט וַיִּשְׁבּוּ
 הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּךְ וְשׁוֹב וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם
 מִקֶּצֶה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: ד וַתֵּנַח הַתְּבוּתָא
 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־הָעָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל
 הָרִי אֲרָרָט: ה וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֹּךְ וְחֹסֵר עַד
 הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַּעֲשִׂירִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ

רש"י

הַגָּשָׁמִים, הָרִי ג' מִכְסָּלוֹ וְכ"ט מִטְּבַת, הָרִי ל"ב,
 וּשְׁבַט וְאַדָּר וְנִסָּן וְאֵיִר - קי"ח, הָרִי ק"נ:
 (ד) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי. סִינן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכַסְלוֹ
 שָׁבוּ פִּסְקוֹ הַגָּשָׁמִים: בִּשְׁבַע־הָעָשָׂר יוֹם. מִכָּאן
 אִתָּה לְמַד שֶׁהֵיכָּה הַתְּבוּתָא מְשַׁקֶּצֶת בַּמַּיִם י"א אָמָה,
 שֶׁהָרִי כְּתִיב: "בַּעֲשִׂירִי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי
 הַהָרִים", זֶה אָב שֶׁהוּא עֲשִׂירִי לְמַרְחֲשׁוֹן לִירִידַת
 גָּשָׁמִים, וְהֵם הָיוּ גְּבָהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה
 אָמָה, וְחֻסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינן עַד אֶחָד בָּאָב חֲמֵשׁ
 עֶשְׂרֵה אָמָה לְשָׁשִׁים יוֹם, הָרִי אָמָה ל'ד' יָמִים,
 נִמְצָא שְׁבַט"ז בְּסִינן לֹא חֻסְרוּ אֶלָּא ד' אֲמוֹת, וְנִתְּחָה
 הַתְּבוּתָא לְיוֹם הַמַּחֲרָת, לְמַדָּה, שֶׁהֵיכָּה מְשַׁקֶּצֶת אַחַת
 עֶשְׂרֵה אָמָה בַּמַּיִם שֶׁעַל רָאשֵׁי הַהָרִים:
 (ה) בַּעֲשִׂירִי וְגו' נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים. זֶה אָב,
 שֶׁהוּא עֲשִׂירִי לְמַרְחֲשׁוֹן שֶׁהִתְחִיל הַגָּשָׁם, וְאִם
 תֹּאמַר הוּא אֶלּוּל, וְעֲשִׂירִי לְכַסְלוֹ שֶׁפִּסְק הַגָּשָׁם,
 כֵּשֶׁם שֶׁאִתָּה אוֹמַר: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי", סִינן, וְהוּא
 שְׁבִיעִי לְהַפְסָקָה. אִי אִפְשָׁר לוֹמַר כֵּן, עַל פְּרֻחָהּ,
 שְׁבִיעִי אִי אִתָּה מוֹנֶה אֶלָּא לְהַפְסָקָה, שֶׁהָרִי לֹא כָּלוּ

מִזִּנּוֹת לְאָרֶץ, וְהַפִּישׁוּ, וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר: (מְשַׁלִּי יא) "הֵן
 צָדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׁלָם": תוֹרָה כד (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים.
 זֶה הַשֵּׁם, מִדַּת הַדִּין הוּא וְנִתְּחָה לְמִדַּת רַחֲמִים עַל
 יְדֵי תַּפְלַת הַצְּדִיקִים, וְרִשְׁעָתָם שֶׁל רִשְׁעִים הוֹפֶכֶת
 מִדַּת רַחֲמִים לְמִדַּת הַדִּין, שְׁנֶאֱמַר: (בְּרֵאשִׁית ו)
 "וַיֹּרֶא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וְגו'" וַיֹּאמֶר ה'
 אֲמַחֶה" וְהוּא שֵׁם מִדַּת רַחֲמִים: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת
 נֹחַ וְגו'. מַה זָכַר לָהֶם לְבִהְמוֹת? זָכוֹת שֶׁלֹּא
 הִשְׁחִיתוּ דִּרְכָם קֹדֶם לָכֵן, וְשֶׁלֹּא שָׁמְשׁוּ בַּתְּבוּתָה:
 וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ. רוּחַ תַּנְחוּמִין וְהַנְּחָה עֲבָרָה
 לְפָנָיו: עַל הָאָרֶץ. עַל עֶסְקֵי הָאָרֶץ: וַיִּשְׁבּוּ. כְּמוֹ:
 (אִסְתֵּר ב) "כְּשׁוּף חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לְשׁוֹן הַנַּחַת חֲמָה:
 (ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת. כְּשֶׁנִּפְתָּחוּ כְּתִיב: "כָּל
 מַעֲיֵנוֹת", וְכָאן אֵין כְּתִיב "כָּל", לְפִי שֶׁנִּשְׁתַּיְרוּ מֵהֶם
 אוֹתָן שֵׁשׁ בָּהֶם צִרְף לְעוֹלָם, כְּגוֹן חֲמֵי טְבָרִיא
 וְכִיּוֹצָא בָּהֶן: וַיִּכְלֹא. וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תְּהִלִּים מ) "לֹא
 תִּכְלֹא רַחֲמֶיךָ", (בְּרֵאשִׁית כג) "לֹא יִכְלֶה מִמֶּךָ":
 (ג) מִקֶּצֶה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם. הִתְחִילוּ לַחֲסוֹר,
 וְהוּא אֶחָד בְּסִינן, בִּיצֵד? - בְּכ"ז בְּכַסְלוֹ פִּסְקוֹ

רֹאשֵׁי הַהָרִים כִּשׁ״י: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם
וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־חֲלוֹן הַתֶּבֶה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּשׁ״י:
וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוֹא וַיָּשׁוּב עַד־
יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ כִּשׁ״י: ח וַיִּשְׁלַח אֶת־
הַיּוֹנָה מֵאֹתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי
הָאָדָמָה כִּשׁ״י: ט וְלֹא־מָצָאָהּ הַיּוֹנָה מָנוּחַ לְבָר־
רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתֶּבֶה בֵּי־מַיִם עַל־פְּנֵי
כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו
אֶל־הַתֶּבֶה: י וַיַּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים
וַיִּסַּף שִׁלַּח אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֶּבֶה כִּשׁ״י: יא וַתָּבֵא
אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֹרֵב וְהֵנָּה עֹלֶה־זֵית טָרֶף
בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ בֵּי־קָלוֹ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ כִּשׁ״י:

רשׁ״י

טוריא: ו וַיְהִי מִסּוֹף אַרְבָּעִין
יוֹמִין וּפְתַח נֹחַ ית פִּתַּח תְּבוּתָא דִּי
עָבַד: ז וַיִּשְׁלַח ית עֲרָבָא וַנִּפְק
מִפֶּק וַתֵּיב עַד דִּיבִישׁוּ מֵיָא מַעַל
אַרְעָא: ח וַיִּשְׁלַח ית יוֹנָה מִלְּוֹתָהּ
לְמַחְזִי הַקָּלִיאוּ מֵיָא מַעַל אִפִּי
אַרְעָא: ט וְלֹא אִשְׁבַּחַת יוֹנָה מְנַח
לְפָרְסַת רַגְלָהּ וַתָּבֵת לְוֹתָהּ
לְתְבוּתָא אַרִי מֵיָא עַל אִפִּי כָל
אַרְעָא וְאוֹשִׁיט יְדָהּ וַנִּסְבָּה וְאַעִיל
יְתָהּ לְוֹתָהּ לְתְבוּתָא: י וְאוֹרִיף
עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרָנִין וְאוֹסִיף
שִׁלַּח ית יוֹנָה מִן תְּבוּתָא:
יא וַאֲתַת לְוֹתָהּ יוֹנָה לְעַדֵּן רַמְשָׁא
וְהָא טָרֶף זִיתָא תְּבִיר נַחִית
בְּפוּמָהּ וַיֵּדַע נֹחַ אַרִי קָלִיאוּ מֵיָא

מִדְרַשׁ אַגְדָּה: מוֹכֵן הָיָה הָעוֹרֵב לְשִׁלְיחוֹת אַחֲרָת,
בְּעֲצִירַת גְּשָׁמִים בִּימֵי אֱלִיהוּ, שְׁנֶאֱמַר (מלכים א יז):
”וְהָעוֹרֵבִים מִבִּיָּאִים לוֹ לֶחֶם וּבִשָּׁר”: (ח) וַיִּשְׁלַח
אֶת־הַיּוֹנָה. לְסוֹף ז' יָמִים, שֶׁהָרִי כְּתִיב: ”וַיַּחַל עוֹד
שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים”. מִכָּלל זֶה אֵתָהּ לְמַד שֶׁאֵף
בְּרֹאשׁוֹנָה הוֹחִיל ז' יָמִים: וַיִּשְׁלַח. אֵין זֶה לְשׁוֹן
שִׁלְיחוֹת, אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁלוּחַ, שֶׁלְּחָהּ לְלַכֵּת לְדִרְכָּהּ,
וּבְזוֹ יִרְאֶה אִם קָלוֹ הַמַּיִם, שֶׁאִם תִּמָּצֵא מְנוּחַ, לֹא
תָשׁוּב אֵלָיו: תוֹרָה ט (י) וַיַּחַל. לְשׁוֹן הַמִּתְנָה, וְכֵן
(איוב כט): ”לִי שָׁמְעוּ וַיַּחֲלוּ”, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא:
(יא) טָרֶף בְּפִיהָ. אוֹמֵר אֲנִי שֹׁזֵכֶר הָיָה, לְכֵן קוֹרְאוֹ
פְּעָמִים לְשׁוֹן זָכָר וּפְעָמִים לְשׁוֹן נִקְבָּה, לְפִי שֶׁכָּל יוֹנָה
שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן נִקְבָּה, כִּמוֹ (שיר השירים ה): ”כִּיּוֹנִים
עַל אִפְקֵי מַיִם רוֹחֲצוֹת”, (יחזקאל ז): ”כִּיּוֹנֵי הַגָּאִוֹת
כָּלֵם הוֹמּוֹת”, (הושע ז): ”כִּיּוֹנָה פוֹתָהּ”: טָרֶף. חֲטָף,
וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: לְשׁוֹן מְזוֹן, וַדִּרְשׁוּ (עירובין יח): בְּפִיקָה,
לְשׁוֹן מֵאֱמָר. אֲמָרָה: ”הָיוּ מְזוֹנוֹתֵי מְרוֹרִין פְּזִית בְּיָדוֹ
שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מִתּוֹקִין כְּדָבָשׁ בִּיַּדִּי בְּשׁוֹר

אַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל יְרִידַת גְּשָׁמִים, וּמֵאָה וּחֲמִשִּׁים
שֶׁל תְּגִבְרַת הַמַּיִם עַד אֶחָד בְּסִינּוֹ, וְאִם אֵתָהּ אוֹמֵר
שְׁבִיעִי לִירִידָה, אֵין זֶה סִינּוֹ. וְהַעֲשִׂירִי אֵי אֲפָשָׁר
לְמְנוּחַ אֶלָּא לִירִידָה, שֶׁאִם אֵתָהּ אוֹמֵר לְהַפְסָקָה וְהוּא
אֶלּוּל, אֵי אֵתָהּ מוֹצֵא ”בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ חֲרָבוֹ
הַמַּיִם מַעַל הָאָרֶץ”, שֶׁהָרִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים, מִשְׁנִירָאוּ
רֹאשֵׁי הַהָרִים, שִׁלַּח אֶת הָעוֹרֵב, וְכִ”א יוֹם הוֹחִיל
בְּשִׁלְיחוֹת הַיּוֹנָה, הָרִי שָׁשִׁים יוֹם מִשְׁנִירָאוּ רֹאשֵׁי
הַהָרִים עַד שֶׁחֲרָבוּ פְּנֵי הָאָדָמָה. וְאִם תֹּאמַר בְּאֶלּוּל
נִרְאוּ, נִמָּצֵא שֶׁחֲרָבוּ בְּמִרְחָשׁוֹן וְהוּא קוֹרָא אוֹתוֹ
רֹאשׁוֹן וְאֵין זֶה אֶלָּא תִּשְׁרִי, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְבְרִיאַת
עוֹלָם, וְלִרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא גִּיסָן: (ו) מִקֵּץ אַרְבָּעִים
יוֹם. מִשְׁנִירָאוּ רֹאשֵׁי הַהָרִים: אֵת חֲלוֹן הַתֶּבֶה אֲשֶׁר
עָשָׂה. לְצַהֵר (ב”ר), וְלֹא זֶה פִּתַּח הַתֶּבֶה הָעֲשׂוּי
לְבִיָּאָה וַיֵּצֵאָהּ: (ז) יֵצוֹא וַיָּשׁוּב. הוֹלֵךְ וּמִקִּיף
סְבִיבוֹת הַתֶּבֶה, וְלֹא הוֹלֵךְ בְּשִׁלְיחוֹתוֹ, שֶׁהָיָה חוֹשֵׁדוֹ
עַל בֵּית זוּגוֹ, כִּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּאֶגְדַּת חֵלֶק (סנהדרין
קח): עַד יִבְשֶׁת הַמַּיִם. פְּשׁוּטוֹ כְּמִשְׁמְעוֹ, אֲבָל

וַיִּיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּשְׁלַח
 אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יָסְפָה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד כִּשׁ"י:
 וַיְהִי בְּאַחַת וַיִּשְׁמְאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
 בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר
 נֹחַ אֶת־מִכְסָּה הַתֵּבָה וַיֵּרָא וַהֲנֵה חָרְבוּ פְּנֵי
 הָאָדָמָה כִּשׁ"י: יד וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה
 וָעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יבִּשָּׁה הָאָרֶץ כִּשׁ"י: טו רַבִּיעִי
 טו וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר: טז צֵא מִן־
 הַתֵּבָה אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי־בְנֶיךָ
 אִתָּךְ כִּשׁ"י: יז כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אִתָּךְ מִכָּל־בֶּשֶׂר
 בָּעוֹף וּבְבִהֵמָה וּבְכָל־הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל־
 הָאָרֶץ כְּתִיב הוּצָא קְרִי הֵיכָא אִתָּךְ וְשָׂרְצוּ בְּאָרֶץ
 וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ כִּשׁ"י: יח וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו
 וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בָנָיו אִתּוֹ: יט כָּל־הַחַיָּה כָּל־
 הַרְמֵשׁ וְכָל־הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ
 לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתֵּבָה כִּשׁ"י: כ וַיְבִן נֹחַ
 מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל

מֵעַל אֶרֶץ: יב וְאִתָּךְ עוֹד
 שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרָיִן וְשִׁלַּח יֵת
 יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפֵת לְמָתוֹב לְוֹתָהּ
 עוֹד: יג וַהֲנֵה בְּשֶׁת מָאָה וַחֲדָה
 שְׁנִין בְּקִדְמָא בְּחֹד לִירְחָא נְגִיבֻ
 מִיָּא מֵעַל אֶרֶץ וְאַעֲדִי נַח יֵת
 חוּפָאָה דְּתַבּוּתָּא וַחֲזָא וְהָא נְגִיבֻ
 אִפִּי אֶרֶץ: יד וּבִירְחָא תְּנִינָא
 בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָא יוֹמָא לִירְחָא
 יַבִּישֵׁת אֶרֶץ: טו וּמִלִּיל יֵי עַם
 נַח לְמִימָר: טז פּוֹק מִן תַּבּוּתָּא
 אֶת וְאִתָּךְ וּבְנֶיךָ וּנְשֵׁי בְנֶיךָ עִמָּךְ:
 יז כָּל חֵיתָא דְּעָמָךְ מִכָּל בְּשָׂרָא
 בְּעוֹפָא וּבְבִיעִיָּא וּבְכָל רִחְשָׂא
 דְּרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ אִפִּיק עִמָּךְ
 וַיִּתְּלִדוּן בְּאֶרֶץ וַיִּפְשׁוּן וַיִּסְגּוּן
 עַל אֶרֶץ: יח וַנִּפֶּק נַח וּבְנוֹהִי
 וְאִתָּתָהּ וּנְשֵׁי בְנוֹהִי עִמָּה: יט כָּל
 חֵיתָא כָּל רִחְשָׂא וְכָל עוֹפָא כָּל
 דְּרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ לְזִרְעִיתָהוֹן נִפְקוּ
 מִן תַּבּוּתָּא: כ וּבָנָא נַח מִדְּבָחָא
 קָדָם יֵי וַנִּסִּיב מִכָּל בְּעִירָא וּבְכִיָּא
 וּמִכָּל עוֹפָא דְּכִי וְאַסִּיק עֲלֹן

רש"י

וְדָם: (יב) וַיִּיחַל. הוא לשון ויחל, אלא שנה
 לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל: ויחל, וימתן,
 ויחל, וימתן: (יג) בְּרֵאשׁוֹן. לרבי אליעזר הוא
 תשרי, ולרבי יהושע הוא ניסן (ראש השנה יב):
 חָרְבוּ. נעשה כמין טיט, שקרמו פניה של מעלה:
 (יד) בְּשִׁבְעָה וָעֶשְׂרִים. וירידתן בחודש השני
 ב"ז, אלו י"א ימים שהחמה יתרה על הלכנה,
 שמשפט דור המבול שנה תמימה היה: יבשה.
 נעשה גריד כהלכתה: תורה טו (טז) אֶתָּה וְאִשְׁתְּךָ

וְגו'. איש ואשתו, כאן התיר להם תשמיש המטה:
 (יז) הוּצָא. הוצא כתיב, הוצא קרי. הוצא, אמר
 להם שיצאו, הוצא, אם אינם רוצים לצאת,
 הוציאם אתה: וְשָׂרְצוּ בְּאָרֶץ. ולא בתבה, מגיד
 שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש: תורה יח
 (יט) לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם. קבלו עליהם על מנת לדבק
 במין: (כ) מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה. אמר: לא צוה
 לי הקדוש ברוך הוא להכניס מאלו שבועה שבועה,
 אלא כדי להקריב קרבן מהם (בראשית רבה, פרשה

עֲלֹת בְּמִזְבֵּחַ כִּסִּי: כא וַיֵּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ
הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֲסֹף לְקַלֵּל
עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַצַּר לִבִּי
הָאָדָם רָע מִנְעָרָיו וְלֹא־אֲסֹף עוֹד לְהַכּוֹת
אֶת־כָּל־חַי בָּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי כִסִּי: כב עַד כָּל־יְמֵי
הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם
וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכַּתוּ כִסִּי: ט א וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים
אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ
וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ: כ ומִזֶּרְעָכֶם וּחְתָּכֶם יִהְיֶה
עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם כָּל־
אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דֶּגִי הַיָּם בְּיָדְכֶם
נִתְּנוּ כִסִּי: ג כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה

בְּמִדְבָּחָא: כא וְקָבִיל יְיָ בְּרִעּוֹא
יְת קוֹרְבָנָה וַאֲמַר יְיָ בְּמִימְרָה לֹא
אוֹסֵף לְמִילֵט עוֹד יְת אַרְעָא בְּדִיל
חוּבֵי אֲנָשָׁא אַרִי יַצַּר לִבָּא
דְּאֲנָשָׁא בִיש מְזַעֲרָה וְלֹא אוֹסֵף
עוֹד לְמַמְחֵי יְת כָּל דְּחֵי כְּמָא
דְּעִבְדִּית: כב עוֹד כָּל יוֹמֵי אַרְעָא
זְרֻעָא וְחֻצְדָּא וְקוֹרָא וְחוּמָא
וְקִיטָא וְסִתְוָא וַיִּמָּם וְלִילָיָא לֹא
יִבְטְלוּ: א וּבְרִיךְ יְיָ יְת נֹחַ וְיְת
בְּנוֹהֵי וַאֲמַר לְהוֹן פּוֹשׁוּ וּסְגוּ
וּמְלוּ יְת אַרְעָא: ב וְדַחֲלִתְכוּן
וְאִימְתְּכוּן תְּהִי עַל כָּל חַיַּת אַרְעָא
וְעַל כָּל עוֹפָא דְשָׁמַיָא כָּכֵל דִּי
תִּרְחִישׁ אַרְעָא וּבְכָל נֹגֵי יָמָא
בְּיָדְכוּן יְהוֹן מְסִירִין: ג כָּל
רֶמֶשׂא דְהוּא חַי לְכוּן יְהִי לְמִיכָל
פִּירוֹק עֲשָׂבָא יְהִיבִית לְכוּן יְת

רש"י

והקנין לאכל הנצרים: וְחֹם. הוא סוף ימות
החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי, שהעולם חם
ביותר, כמו ששינינו במסכת יומא: 'שלהי קיטא
קשי מקיטא': וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכַּתוּ. מְכָלֵל
ששבתו כל ימות המבול, שלא שמשו המזלות,
ולא נפר בין יום ובין לילה (בראשית רבה פרשה כ"ה
ופרשה ל"ד): לֹא יִשְׁכַּתוּ. לא יפסקו כל אלה
מלהתנהג בסדרן: תורה א (ב) וּחְתָּכֶם. ואימתכם,
כמו: "תראו חתת" (איוב ו). ואגדה לשון חיות
(סנהדרין צח שבת קנא), שכל זמן שהתינוק בן יומו
חי, אין אתה צריך לשמרו מן העכברים. עוג מלך
הפֶּשֶׁן מת, צריך לשמרו מן העכברים, שנאמר:
"ומוראכם וחיתכם יהיה" - אימתי יהיה מוראכם
על החיות? כל זמן שאתם חיים: (ג) לָכֶם יִהְיֶה
לְאֶכְלָה. (סנהדרין נט): שלא הרשיתי לאדם הראשון
[לאכול] בשר, אלא ירק עשב, ולכם - פִּירוֹק עֲשָׂבָא
שהפקרתי לאדם הראשון, "נתתי לכם את-כל":

כ"ו ופרשה ל"ד): (כא) מְנַעְרָיו. מנעריו כתיב,
משננער לצאת ממעי אמו, נתן בו יצר הרע: לֹא
אֲסֹף. וְלֹא־אֲסֹף. כפל הדבר לשבועה, הוא שכתוב
(ישעיה נד) "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִנֶּחֱ", ולא
מצינו בה שבועה אלא זו, שכפל דבריו, והיא
שבועה, וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו):
(כב) עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ וְגו' לֹא יִשְׁכַּתוּ. ו' עתים
הללו, שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינינו:
חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו, זרע. חצי כסלו
וטבת וחצי שבט, קור וכו', בבבא מציעא (דף קו):
(ספרים אחרים: "עד כל-ימי", כלומר תמיד, כמו
(במדבר יט) "עוד טמאתו בו"): קר. קשה מתוך.
חרף. עת זרע שעורים וקטניות, החרפין להתבשל
מהר. קר, הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן
(מהרש"ל). קציר, חצי ניסן ואיר וחצי סיון: קיץ.
הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמבשלים אותן
בשדות, ושמו קיץ כמו (שמואל ב טז): "והלחם

לֹא־כָלָה בִּירֵק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל כֶּסֶף:
 וְאֶת־בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ לֹא תֹאכְלוּ כֶסֶף: ה וְאֶת־
 אֶת־דְּמֻכְם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה
 אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ
 אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם כֶּסֶף: ו שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם
 דָּמּוּ יִשְׁפֹךְ בִּי בְּצֹלָם אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת־
 הָאָדָם כֶּסֶף: ז וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ שִׂרְצוּ בָאָרֶץ
 וּרְבוּ־בָהּ כֶסֶף: ח חֲמִישִׁי ה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נָח
 וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ט וְאַנִּי הִנְנִי מֵקִים
 אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זִרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם כֶּסֶף:
 י וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף
 בְּבִהֵמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מְכֹל יִצְאִי
 הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ כֶּסֶף: יא וַהֲקִמְתִּי אֶת־

כֶּסֶף: ד בָּרָם בְּשָׂרָא בְּנִפְשָׁה
 דְּמָה לֹא תִכְלוּן: ה וּבָרָם יֵת
 דְּמִכּוֹן לְנַפְשֵׁיכּוֹן אֶתְבַּע מִיַּד כָּל
 חַיָּתָא אֶתְבַּעֵנָה וּמִיַּד אַנְשָׁא מִיַּד
 גְּבַר דִּישׁוּד יֵת דְּמָא דְּאֶחָוִי
 אֶתְבַּע יֵת נַפְשָׁא דְּאֶנְשָׁא:
 ו דִּישׁוּד דְּמָא דְּאֶנְשָׁא בְּסִהְדִין
 עַל מִימַר דִּינִיָּא דְּמָה יִתְשַׁד אַרִי
 בְּצִלְמָא דִּי עֶבֶד יֵת אֶנְשָׁא:
 ז וְאַתּוֹן פּוֹשׁוּ וּסְגוּ אֶתְלִידוּ
 בְּאַרְעָא וּסְגוּ בָּהּ: ח וַאֲמַר יי
 לָנַח וּלְבִנְוֵהִי עֲמָה לְמִימַר:
 ט וְאַנָּא הָא אֲנָא מֵקִים יֵת קְנָמִי
 עִמְכּוֹן וְעַם בְּנִיכּוֹן בְּתִרְיִכּוֹן:
 י וְעַם כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא דְּעִמְכּוֹן
 בְּעוֹפָא בְּבִיעִירָא וּבְכָל חַיַּת אַרְעָא
 דְּעִמְכּוֹן מְכֹל נַפְקִי תְּבוּתָא לְכָל
 חַיַּת אַרְעָא: יא וְאַקִּים יֵת קְנָמִי

רש"י

בְּמִסְכַּת מִכּוֹת: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְפִנְדָּק
 אֶחָד וְכו': (ו) בְּאָדָם דָּמּוּ יִשְׁפֹךְ. אִם יֵשׁ עֲדִים
 הַמִּיתוּהוּ אִתָּם, לָמָּה? "כִּי בְּצֹלָם יִגְוֹ": עֲשֵׂה אֵת
 הָאָדָם. זֶה מִקְרָא חֶסֶד, וְצִרִיף לְהִיּוֹת: עֲשֵׂה
 הַעוֹשֶׂה אֵת הָאָדָם, וְכֵן הִרְבֵּה בְּמִקְרָא: (ז) וְאַתֶּם
 פָּרוּ וּרְבוּ. (כְּתוּבָה ה): לִפִּי פֶשׁוּטוֹ, הִרְאִשׁוּנָה
 לְבִרְכָּה וְכֵאֵן לְצוּרִי. וּלִפִּי מִדְּרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׂאִינוּ
 עוֹסֵק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵף דָּמִים (יבְמוֹת סג):
 תוֹרָה ח (ט) וְאַנִּי הִנְנִי. מְסַכִּים אֲנִי עִמָּךְ, שֶׁהִיָּה נָח
 דּוֹאֵג לְעֶסֶק בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהִבְטִיחוּ הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עֲשֵׂה,
 וּבְאַחֲרֻנָּה אָמַר לוֹ: הִנְנִי מְסַכִּים לַעֲשׂוֹת קִיּוֹם
 וְחוֹזֵק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי, וְאַתָּן לִךְ אוֹת: (י) חַיַּת
 הָאָרֶץ אִתְּכֶם. הֵם הַמִּתְהַלְכִּים עִם הַבְּרִיּוֹת: מְכֹל
 יִצְאִי הַתְּבָה. לְהִבְיָא שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים: לְכָל חַיַּת
 הָאָרֶץ. לְהִבְיָא הַמְזִיקִין, שְׂאִינוֹן בְּכָלֵל הַחַיָּה אֲשֶׁר
 אִתְּכֶם, שְׂאִין הַלּוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת: (יא) וַהֲקִמְתִּי,
 אֲעֲשֶׂה קִיּוֹם לְבְרִיתִי, וּמָהוּ קִיּוֹמוֹ? "אֵת הַקֶּשֶׁת",

(ד) בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ. אֶסֶר לָהֶם אֲכָר מִן הַחַי, כְּלוּמַר כָּל זֶמַן שֶׁנִּפְשׁוֹ בּוֹ, לֹא תֹאכְלוּ הַבָּשָׂר:
 בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ. בְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ: בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ לֹא
 תֹאכְלוּ. הָרִי אֲכָר מִן הַחַי, וְאַף "בְּנִפְשׁוֹ דָּמּוּ לֹא
 תֹאכְלוּ" הָרִי דָם מִן הַחַי: (ה) וְאַתָּה אֵת דְּמֻכְם.
 אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְרַתִּי לָכֶם נְטִילַת נֶפֶשׁ בְּבִהֵמָה,
 "אֵת דְּמֻכְם אֲדַרְשׁ" מִהַשּׁוֹפֵף דָּם עֲצָמוֹ:
 לְנַפְשֵׁיכֶם. אֵף הַחֲזוֹק עֲצָמוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא יִצְא
 מִמֶּנּוּ דָם: מִיַּד כָּל חַיָּה. לִפִּי שְׁחִטָּאוֹ דוֹר הַמִּבּוּל
 וְהַפְּקָרוֹ לְמֹאכַל חַיּוֹת רְעוּת לְשֹׁלֵט בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר
 (תְּהִלִּים מט): "נִמְשַׁל בְּבִהֵמוֹת נִדְמוֹ", לְפִיכָךְ הִצְרִיף
 לְהִזְהִיר עֲלֵיהֶן אֵת הַחַיּוֹת: וּמִיַּד הָאָדָם. מִיַּד
 הַחוּרָג בְּמִזִּיד וְאִין עֲדִים, אֲנִי אֲדַרְשׁ: מִיַּד אִישׁ
 אָחִיו. מִיַּד [מִי] שֶׁהוּא אוֹהֵב לוֹ כְּאֵחַ וְהִרְגוֹ שׁוֹגֵג,
 אֲנִי אֲדַרְשׁ אִם לֹא יִגְלֶה וּיִבְקֹשׁ עַל עוֹנוֹ לְמַחַל,
 שְׂאֵף הַשּׁוֹגֵג צִרִיף בְּפִרְיָה, וְאִם אִין עֲדִים לְחִיבּוֹ
 גְּלוּת, וְהוּא אִינוֹ נִכְנַע, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דּוֹרֵשׁ
 מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁדְּרָשׁוֹ רַבּוֹתֵינוּ: "וְהָאֱלֹהִים אֵנָּה לִידּוֹ"

עמכון ולא ישתעי כל בשרא
 עוד ממני טופנא ולא יהי עוד
 טופנא לחבלא ארעא: יב ואמר
 יי דא את קים די אנא זיהב בין
 מימרי וביניכון ובין כל נפשא
 חיתא די עמכון לדרי עלמא:
 יג ית קשתי יקבית בעננא ותהי
 לאת קים בין מימרי ובין ארעא:
 יד ויהי בעננתי עננא על ארעא
 ותתחזי קשתא בעננא:
 טו ודכירנא ית קימי די בין
 מימרי וביניכון ובין כל נפשא
 חיתא בכל בשרא ולא יהי עוד
 מיא לטופנא לחבלא כל בשרא:
 טז ותהי קשתא בעננא ואחזנה
 למדבר קים עלם בין מימרא דיי
 ובין כל נפשא חיתא בכל בשרא
 די על ארעא: יז ואמר יי לנח
 דא את קים די אקמית בין מימרי
 ובין כל בשרא די על ארעא:
 יח ויהו כני נח די נפקו מן
 תבואתא שם וחס ויפת וחס הוא
 אבוהי דכנען: יט תלתא אלין
 כני נח ומאלין אתבדרו כל
 ארעא: כ ושרי נח גבר פלח
 כל-הארץ: כ ויחל נח

בריתי אתכם ולא-יפרת כל-בשר עוד ממני
 המבול ולא-יהיה עוד מבול לשחת
 הארץ: יב ויאמר אלהים זאת אות-הברית
 אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה
 אשר אתכם לדרת עולם: יג ואת-קשתי
 נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין
 הארץ: יד והיה בענני ענן על-הארץ ונראתה
 הקשת בענן: טו וזכרתי את-בריתי אשר
 ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר
 ולא-יהיה עוד המים למבול לשחת כל-
 בשר: טז והיתה הקשת בענן וראייתה לזכר
 ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה
 בכל-בשר אשר על-הארץ: יז ויאמר
 אלהים אל-נח זאת אות-הברית אשר
 הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר
 על-הארץ: כ ששי יח ויהיו בני-נח היצאים
 מן-התבה שם וחס ויפת והם הוא אבי
 כנען: כ ויחל נח וימלא נפצה כל-הארץ: כ ויחל נח

רש"י

הדין לקטרג עליכם (לסעיב אתכם), אני רואה את
 האות ונזכר: (יז) זאת אות הברית. הראהו
 הקשת ואמר לו: הרי האות שאמרתי: (יח) וחס
 הוא אבי כנען. למה הצרף לומר כאן? לפי
 שהפרשה עסוקה וכאן בשכרותו של נח, שקלקל
 בה חס ועל ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב
 תולדות חס ולא ידענו שפנען בנו. לפיכך, הצרף
 לומר כאן: "וחס הוא אבי כנען": תורה יט
 (כ) ויחל. (בראשית רבה) עשה עצמו חלין, שהיה

כמו שמסים והולך: (יב) לדרת עולם. נכתב
 חסר, שיש דורות שלא הצרכו לאות, לפי
 שצדיקים גמורים היו, כמו דורו של חזקיהו מלך
 יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי (בראשית
 רבה): תורה יג (יד) בענני ענן. כשתעלה במחשבה
 לפני להביא חשך ואבדון לעולם: תורה טו
 (טז) בין אלהים ובין כל נפש חיה. בין מדת
 הדין של מעלה וביניכם, שהיה לו לכתב: ביני
 ובין כל-נפש חיה, אלא זהו מדרשו: כשתבא מדת

אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטֵּעַ כָּרִם כָּס"י: כֹּא וַיֵּשֶׁת מִן־הַיַּיִן
וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֶלָה כָּס"י: כֹּב וַיֵּרָא חָם
אָבִי כְנָעַן אֶת עֲרוֹת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אָחָיו
בְּחוּץ כָּס"י: כֹּב וַיִּקַּח שָׁם וַיָּפֶת אֶת־הַשְּׂמֵלָה
וַיַּשְׁימוּ עַל־שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ
אֶת עֲרוֹת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֲרוֹת
אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ כָּס"י: כֹּד וַיִּיקֶן נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיֵּדַע
אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן כָּס"י: כֹּה וַיֹּאמֶר
אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחָיו כָּס"י:
כֹּו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן
עֶבֶד לָמוֹ כָּס"י: כֹּו יָפֶת אֱלֹהִים לְיָפֶת וַיִּשְׁכֵּן

בְּאַרְעָא וּנְצִיב בְּרָמָא: כֹּא וַשְׁתִּי
מִן חֲמָרָא וִרְוִי וְאַתְגְּלִי בְּגוֹ
מִשְׁכְּנָה: כֹּב וַחֲזָא חָם אֲבֹהִי
דְּכְנָעַן יְת עֲרִיתָא דְּאֲבֹהִי וַחֲוִי
לְתֵרִין אַחֹהִי בְּשׁוּקָא: כֹּג וַנְּסִיב
שָׁם וַיָּפֶת יְת כְּסוּתָא וְשׁוּיָו עַל
כְּתָף תְּרוּיָהוֹן וַאֲזָלוּ מִחֲזֵרִין
וַחֲפִיאוּ יְת עֲרִיתָא דְּאֲבֹהִיו
וְאַפִּיָהוֹן מִחֲזֵרִין וְעֲרִיתָא
דְּאֲבֹהִיו לֹא חֲזוּ: כֹּד וְאַתְעֵר נֹחַ
מִחֲמָרָה וַיֵּדַע יְת דִּי עֲבַד לֵה בְּרָה
זַעֲרָא: כֹּה וַאֲמַר לִיט כְּנָעַן עֶבֶד
פְּלַח עֲבָדִין יְהִי לְאַחֹהִי:
כֹּו וַאֲמַר בְּרִיךְ יְיָ אֱלֹהֵה דְּשָׁם
וַיְהִי כְנָעַן עֶבְדָּא לַהוֹן: כֹּז יָפֶתִי
יְיָ לְיָפֶת וַיִּשְׁרִי שְׂכִינְתָּה בְּמִשְׁכְּנָה
דְּשָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבְדָּא לַהוֹן:

רש"י

וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית. לָמָּה נֹאמַר פַּעַם שְׁנִיָּה? מִלְּמַד
שֶׁשָּׁשְׁקָרְבוּ אֶצְלוֹ וְהִצָּרְכוּ לְהַפְךָ עֲצָמָם לְכַסּוֹתוֹ,
הִפְכוּ פְּנֵיהֶם אַחֲרָנִית: (כֹּד) בְּנוֹ הַקָּטָן. הַפְּסוּל
וְהַבְּזוּי, כְּמוֹ (יִרְמִיָּה מֵט): "הִנֵּה קָטָן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם
בְּזוּי": (כֹּה) אֲרוּר כְּנָעַן. אֵתָּה גִרְמַתָּ לִי שְׂלֹא
אוֹלִיד בֶּן רְבִיעִי אַחֵר לְשִׁמְשָׁנִי, אֲרוּר בֶּנְךָ רְבִיעִי
לְהִיט מִשְׁמֵשׁ אֶת זֶרַעַם שֶׁל אֱלֹו הַגְּדוֹלִים שֶׁהִטֵּל
עֲלֵיהֶם טֹרַח עֲבוֹדָתִי מֵעַתָּה. וְכֵּה רָאָה חָם שֶׁסָּרְסוּ?
אָמַר לָהֶם לְאָחָיו: אָדָם הָרָאשׁוֹן שְׁנֵי בָּנִים הָיוּ לוֹ,
וְהָרֵג זֶה אֶת זֶה בְּשִׁבִּיל יִרְשֵׁת הָעוֹלָם, וְאֲבִינוּ יֵשׁ
לוֹ ג' בָּנִים וְעוֹדְנוּ מִבְּקֵשׁ בֶּן רְבִיעִי? !: (כֹּו) בְּרוּךְ
ה' אֱלֹהֵי שָׁם. שְׁעִתִּיד לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְזַרְעוֹ, לְתַת
לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן: וַיְהִי. לָהֶם כְּנָעַן לְמַס עוֹבֵד:
(כֹּז) יָפֶת אֱלֹהִים לְיָפֶת. מִתְרַגֵּם: יָפֶת, 'יִרְחִיב':
וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי־שָׁם. יִשְׂרָאֵל שְׂכִינְתּוֹ בְּיִשְׂרָאֵל,
וּמִדְּרַשׁ חֲכָמִים: אֵף עַל פִּי שְׂיָפֶת אֱלֹהִים לְיָפֶת,
שֶׁבָּנָה כְּרֶשׁ, שֶׁהָיָה מִבְּנֵי יָפֶת, בֵּית שְׁנִי, לֹא שָׂרְתָה
בּוֹ שְׂכִינָה, וְהִיכָן שָׂרְתָה? בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבָּנָה
שְׁלֹמֹה, שֶׁהָיָה מִבְּנֵי שָׁם: וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד. אֵף

לוֹ לַעֲסֹק תַּחֲלָה בְּנִטְיָעָה אַחֲרֵת: אִישׁ הָאָדָמָה.
אֲדוּגִי הָאָדָמָה, כְּמוֹ (רוֹת א): "אִישׁ נֶעְמִי": וַיִּטֵּעַ
כָּרִם. כְּשֶׁנִּכְנַס לַתְּבָה הַכְּנִיס עִמּוֹ זְמוּרוֹת וַיַּחֲוִר
תְּאֵנִים (בְּרֹאשִׁית רַבָּה): (כֹּא) וַיִּתְגַּל. לְשׁוֹן
וַיִּתְפַּעַל: אֹהֶלָה. אֹהֶלָה כְּתִיב, רָמַז לַעֲשֻׁרַת
הַשְּׂבָטִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שָׁם שׁוּמְרוֹן, שֶׁנִּקְרְאוּת אֹהֶלָה,
שֶׁגָּלוּ עַל עֶסְקִי הַיַּיִן, שֶׁנֹּאמַר (עֲמוֹס ו): "הַשְּׂוֹתִים
בְּמִזְרְקֵי יַיִן": (כֹּב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן. (בְּרֹאשִׁית
רַבָּה) יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: כְּנָעַן רָאָה וְהִגִּיד
לְאָבִיו, לִכְךָ הִזְכֵּר עַל הַדְּבָר וְנִתְקַלַּל: וַיֵּרָא אֶת
עֲרוֹת אָבִיו. יֵשׁ אוֹמְרִים: סָרְסוּ (סְנֵהדְרִין ע) וַיֵּשׁ
אוֹמְרִים: רְכָּעוּ (בְּרֹאשִׁית רַבָּה): (כֹּג) וַיִּקַּח שָׁם
וַיָּפֶת. אֵין כְּתִיב 'וַיִּקַּח' אֶלָּא "וַיִּקַּח" (סְנֵהדְרִין ע),
לְמַד עַל שָׁם שֶׁנִּתְאָמַר בְּמִצְוָה יוֹתֵר מִיָּפֶת, לִכְךָ זָכוּ
בְּנָיו לְטָלִית שֶׁל צִיצִית, וַיָּפֶת זָכָה לְקַבּוּרָה לְבָנָיו,
שֶׁנֹּאמַר (יִחְזַקְאֵל לֵט): "אֶתֵּן לְגוֹג מְקוֹם־שָׁם קָבֹר",
וְחָם שֶׁבָּנָה אֶת אָבִיו נֹאמַר בְּזַרְעוֹ (יִשְׁעִיָּה כ): "כֵּן
יִנְהַג מִלֶּךְ־אֲשׁוּר אֶת שְׂבִי מִצְרַיִם וְאֶת־גְּלוֹת כּוּשׁ,
נְעָרִים וְנָקִיָּים עֲרוֹם וַיַּחֲף וַיַּחֲשׁוּפִי שֵׁת וְגו'":

כח וַיָּחִיָּא נֹחַ בְּתֵר טוֹפָנָא תֵּלֶת
מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין: כט וְהָיוּ כָּל
יוֹמֵי נֹחַ תִּשְׁעַ מָאָה וַחֲמִשִּׁין שָׁנִין
וּמִית: א וְאַלִּין תּוֹלְדַת בְּנֵי נֹחַ
שֵׁם חָם וְיָפֶת וְאַתְלִידוּ לְהוֹן בְּנִין
בְּתֵר טוֹפָנָא: ב בְּנֵי יָפֶת גּוֹמֵר
וּמִגּוֹג וּמְדִי וְיוֹן וְתוֹבֵל וּמִשְׁךְ
וְתִירָס: ג וּבְנֵי גּוֹמֵר אֲשַׁכְנַז
וְרִיפֶת וְתוֹגְרָמָה: ד וּבְנֵי יוֹן
אֲלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתִים וְדִדָּנִים:
ה מֵאֲלִין אֲתַפְרָשׁוּ נְגוֹת עֲמֻמָּיָא
בְּאַרְעֵהוֹן גִּבְר לְלִישָׁנָה
לְזַרְעֵיהֶוֹן בְּעֲמֻמִּיהֶוֹן: ו וּבְנֵי
חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וְכַנְעֵן:
ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וַחֲוִילָה וְסִבְתָּה
וְרַעְמָה וְסִבְתָּקָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׂבָא
וְדִדָּן: ח וְכוּשׁ אוֹלִיד יֵת נִמְרֹד
הוּא שָׂרִי לְמִהְרֵי גִבְר תַּקִּיף
בְּאַרְעָא: ט הוּא הָוָה גִּבְר תַּקִּיף
גָּדָם יְיָ עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גִּבְר
תַּקִּיף גָּדָם יְיָ: י וְהָוָה רִישׁ
מַלְכוּתָהּ בְּכָל וָאָרֶץ וְאָפַד וְכִלְגָּה
בְּאַרְעָא דְּבָבֵל: יא מִן אֲרַעָא (נ"א
עֵיצָה) הָהִיא נָפַק אֶתְוֹרָאָה וּבָנָא
יֵת נִינּוּה וְיֵת רַחֲבֵת (נ"א רַחוּבִי)
קִרְתָּא וְיֵת כַּלַּח: יב וְיֵת רָסֵן בֵּין

עִיר וְאֶת־כַּלַּח כס"י: יב וְאֶת־רָסֵן בֵּין נִינּוּה וּבֵין כַּלַּח הוּא הָעִיר

בְּאַהֲלֵי־שָׁם וַיְהִי כְנַעַן עֶבֶד לָמוֹ כס"י: כח וַיְחִי־
נֹחַ אַחֲרֵי הַמָּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה: כט וַיְהִי כָּל־יְמֵי־נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּמִית: פ י א וְאַלֵּה תּוֹלְדַת
בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם חָם וּיָפֶת וַיּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרֵי
הַמָּבּוּל: ד בְּנֵי יָפֶת גֹּמֶר וּמִגּוֹג וּמְדִי וְיוֹן וְתוֹבֵל
וּמִשְׁךְ וְתִירָס כס"י: ג וּבְנֵי גֹמֶר אֲשַׁכְנַז וְרִיפֶת
וְתוֹגְרָמָה: ד וּבְנֵי יוֹן אֲלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ פְּתִים
וְדִדָּנִים: ה מֵאֲלֵה נִפְרְדּוּ אֵיִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵתָם
אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם: ו וּבְנֵי חָם
כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וְכַנְעֵן: ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא
וַחֲוִילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּקָא וּבְנֵי רַעְמָה
שְׂבָא וְדִדָּן: ח וְכוּשׁ יָלַד אֶת־נִמְרֹד הוּא הֵחָל
לְהִיּוֹת גִּבְר בְּאֶרֶץ כס"י: ט הוּא־הָיָה גִבְר־צִיד
לְפָנָיִי יְהוָה עַל־כֵּן יֹאמֵר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד
לְפָנָיִי יְהוָה כס"י: י וְהָיָה רֹאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל
וָאָרֶץ וְאָפַד וְכִלְגָּה בְּאֶרֶץ שֹׁנֵעַר: יא מִן־הָאָרֶץ
הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּכֶן אֶת־נִינּוּה וְאֶת־רַחֲבֵת
עִיר וְאֶת־כַּלַּח כס"י: יב וְאֶת־רָסֵן בֵּין נִינּוּה וּבֵין כַּלַּח הוּא הָעִיר

רש"י

כָּל אָדָם מְרַשֵּׁעַ בְּעֲזוֹת פָּנִים, יוֹדֵעַ רְבוּנוֹ וּמִתְכַּוֵּן
לְמֹרֵד בּוֹ, יֹאמֵר: 'זֶה כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד' (בראשית
רבה: תורה י (יא) מִן־הָאָרֶץ. בֵּין שְׂרָאָה אֲשׁוּר
אֶת בְּנָיו שׁוֹמְעִין לְנִמְרֹד וּמוֹרְדִין בְּמָקוֹם לְבָנוֹת
הַמִּגְדָּל, יֵצֵא מִתּוֹכָם (בראשית רבה: (יב) הָעִיר
הַגְדֻלָּה. הִיא נִינּוּה, שְׁנָאֵמַר (יונה ג) "וְנִינּוּה הָיְתָה

מְשִׁיגְלוֹ בְּנֵי שָׁם, יִמְכְּרוּ לָהֶם עֲבָדִים מִבְּנֵי כְנַעַן:
תורה כח (ב) וְתִירָס. זֶה פָּרָס (בראשית רבה: תורה ג
(ח) לְהִיּוֹת גִּבּוֹר. לְהִמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, בְּעֶצֶת דּוֹר הַפְּלָגָה: (ט) גִּבּוֹר צִיד. צִיד
דְּעִתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיּוֹ, וּמִטְעֵן לְמֹרֵד בְּמָקוֹם: לְפָנָיִי
ה'. מִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטוֹ עַל פָּנָיו: עַל כֵּן יֹאמֵר. עַל

הַגְדֹּלָה רַס"י: יג וּמִצְרִים יִלְד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־
עֲנָמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נִפְתָּחִים רַס"י: יד וְאֶת־
פְּתָרְסִים וְאֶת־כִּסְלָחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֵּׁם
פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים רַס"י: טו וַיִּכְנַעַן יִלְד
אֶת־צִידֹן בְּכֹרֹו וְאֶת־חֶת: טז וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־
הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָגְשִׁי: יז וְאֶת־הַחֲנוּי וְאֶת־הָעֶרְקִי
וְאֶת־הַפִּינִי: יח וְאֶת־הָאֲרוּרִי וְאֶת־הַצִּמְרִי וְאֶת־
הַחֲמַתִּי וְאַחֲרֵי נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי רַס"י: יט וַיְהִי
גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאֶכָה גִּרְרָה עַד־עֵזָה בְּאֶכָה
סְדֻמָּה וְעַמְרָה וְאַדְמָה כְּתִיב וַיְצַבִּים קִרִּי וַיְצַבִּים עַד־
לְשַׁע רַס"י: כ אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם
בְּאַרְצֵתָם בְּגוֹיֵיהֶם רַס"י: כא וּלְשֵׁם יִלְד גַּם־
הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֵבֶר אָחִי יִפֶּת הַגְּדוֹל רַס"י:
כב בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד
וְאַרְם: כג וּבְנֵי אָרַם עוּזָן וְחוּל וְגִתָּר וּמִשֵּׁ:
כד וְאַרְפַּכְשָׁד יִלְד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יִלְד אֶת־
עֵבֶר: כה וְלַעֵבֶר יִלְד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד

נִינְהָ וּבֵין כָּלָה הִיא קְרָתָא
רַבְתָּא: יג וּמִצְרָאִי (בְּכָל הַסִּ'
וּמִצְרִים) אוֹלִיד יֵת לוֹדָאִי וְיֵת
עֲנָמָאִי וְיֵת לְהָבָאִי וְיֵת נִפְתָּחָאִי:
יד וְיֵת פְּתָרֻסָאִי וְיֵת כִּסְלוֹחָאִי
דִּי נִפְקוּ מִתַּמָּן פְּלִשְׁתָאִי וְיֵת
קְפוּטָאִי: טו וַיִּכְנַעַן אוֹלִיד יֵת
צִידוֹן בְּכָרָה וְיֵת חֶת: טז וְיֵת
יְבוּסָאִי וְיֵת אֱמֹרָאִי וְיֵת גְּרָגְשָאִי:
יז וְיֵת חֲמוּאִי וְיֵת עֶרְקָאִי וְיֵת
אַנְתּוּסָאִי: יח וְיֵת אֲרוּדָאִי וְיֵת
צִמְרָאִי וְיֵת חֲמַתָאִי וְיֵת בֶּן
אַתְבָּדְרוּ זִרְעִית כְּנַעֲנָאִי: יט וַהֲוָה
תַּחֲוּם כְּנַעֲנָאִי מִצִּידוֹן מְטִי לְגִרְרָה
עַד עֵזָה מְטִי לְסְדוּם וְעַמְרָה
וְאַדְמָה וַיְצַבִּים עַד לְשַׁע: כ אֵלֶּין
בְּנֵי חָם לְזִרְעֵיהֶוּן לְלִישְׁנָהוּן
בְּאַרְעֵיהֶוּן בְּעַמְמֵיהֶוּן: כא וּלְשֵׁם
אַתְלִיד אָף הוּא אָבוּהֶוּן דְּכָל בְּנֵי
עֵבֶר אָחוּהִי דִּיפֶת רַבָּא: כב בְּנֵי
שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד
וְאַרְם: כג וּבְנֵי אָרַם עוּזָן וְחוּל
וְגִתָּר וּמִשֵּׁ: כד וְאַרְפַּכְשָׁד אוֹלִיד
יֵת שֶׁלַח וְשֶׁלַח אוֹלִיד יֵת עֵבֶר:
כה וְלַעֵבֶר אַתְלִידוּ תְרִין בְּנִין
שׁוּם חַד פִּלְג אָרִי בְיוֹמוּהִי

רַס"י

כָּלֶם בְּנֵי חָם הֵם: (כא) אָבִי כָל־בְּנֵי־עֵבֶר. הַנֶּהָר
- הִיָּה שֵׁם: אָחִי יִפֶּת הַגְּדוֹל. אֵינִי יוֹדֵעַ אִם
יִפֶּת הַגְּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "שֵׁם בֶּן־
מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל", הָיִי אוֹמֵר
יִפֶּת הַגְּדוֹל, שְׁתַּרִּי בֶּן ת"ק שָׁנָה הִיָּה נַח כִּשְׁהַתְּחִיל
לְהוֹלִיד, וְהַמַּבּוּל הִיָּה בְּשַׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
[לְנַח]. נִמְצָא, שֶׁהַגְּדוֹל בְּכַנְיֹו הִיָּה בֶּן מֵאָה שָׁנָה,
וְשֵׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנַתִּים אַחֲרֵי הַמַּבּוּל:
אָחִי יִפֶּת. וְלֹא אָחִי חָם, שְׁאֵלוּ שְׁנֵיהֶם כְּבָדוֹ
אֶת אֲבִיהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ: תוֹרָה כב (כֹּה) נִפְלְגָה.

עִיר גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים": (יג) לְהָבִים. שְׁפָנִיהֶם
דּוּמִים לְלֵהָב: (יד) פְּתָרְסִים וְאֶת כִּסְלָחִים
אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֵּׁם פְּלִשְׁתִּים. מִשְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ, שְׁהִיוּ
פְּתָרְסִים וְכִסְלָחִים מִחֲלִיפִין מִשְׁכַּב נְשׁוּתֵיהֶם אֵלּוּ
לְאֵלוּ, וְיֵצְאוּ מִמֶּהם פְּלִשְׁתִּים: תוֹרָה טו (יח) וְאַחֲרֵי
נִפְצוּ. מֵאֵלֶּה נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הָרַבָּה: (יט) גְּבוּל.
סוּף אֲרָצוֹ, כָּל גְּבוּל לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה: בְּאֶכָה. שֵׁם
דְּבָר. וְלִי נִרְאָה כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: 'גְּבוּל זֶה
מִגִּיעַ עַד אֲשֶׁר תִּבְא לְמִקּוֹם פְּלוֹנִי': (כ) לְלִשְׁנָתָם
בְּאַרְצֵתָם. אָף עַל פִּי שְׁנַחֲלָקוּ לְלִשְׁנוֹת וְאַרְצוֹת,

אֶתִּפְּלִיגַת אֶרְעָא וְשׁוּם אַחוּהִי
יִיקָטֵן: כו ויִיקָטֵן אֹדִיד יֵת
אַלְמוּדִד וְיֵת שְׁלֵף וְיֵת חֲצֵרְמֹת
וְיֵת יֵרַח: כז וְיֵת הַדּוֹרֶם וְיֵת אוּזֵל
וְיֵת דִּקְלָה: כח וְיֵת עוֹבֵל וְיֵת
אַבְימָאֵל וְיֵת שָׁבָא: כט וְיֵת אוּפֵר
וְיֵת חוּלֵה וְיֵת יוֹכָב כָּל אֵלִין בְּנֵי
יִקָטֵן: ל וְהָוָה מוֹתְבָנְהוֹן מִמֶּשָׁא
מְטִי לִסְפֵּר טוּר מְדִינָחָא:
לא אֵלִין בְּנֵי שָׁם לְזַרְעִיתְהוֹן
לְלִישְׁנָהוֹן לְאַרְעֵתְהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן:
לב אֵלִין זַרְעִית בְּנֵי נַח
לְתוֹלְדֵתְהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן וּמֵאֵלִין
אֶתִּפְּרָשׁוּ עַמְמִיָּא בְּאַרְעָא בִּתְר
טוֹפָנָא: א וְהָוָה כָּל אֶרְעָא לִישָׁן
חֹד וּמִמָּלַל חֹד: ב וְהָוָה
בְּמִטְלֵהוֹן בְּקַדְמִיתָא וְאַשְׁכְּחוּ
בְּקַעֲתָא בְּאַרְעָא דְּכָבֵל וּיְתִיבוּ
תַּמָּן: ג וְאַמְרוּ גְּבַר לְחִבְרָה הִבּוּ
נִרְמִי לְבָנִין וְנִשְׁרַפְנוּן בְּנוּרָא
יֹקֶדְתָּא (נ"י בְּנוּרָא) וְהָוָה לְהוֹן

וְנִתְּבַלְבְּלוּ הַלְשׁוֹנוֹת וְנִפְצְצוּ מִן הַבִּקְעָה, וְנִתְּפַלְּגוּ בְּכָל
 הָעוֹלָם. לְמַדְנוּ שֶׁהִיא עֶבֶר נְבִיא, שֶׁקָּרָא שֵׁם בְּנוֹ עַל
 שֵׁם הָעֵתִיד, וְשִׁנִּינוּ בְּסֵדֶר עוֹלָם, שֶׁבְּסוֹף יָמָיו
 נִתְּפַלְּגוּ, שָׂאם תֹּאמַר בְּתַחֲלַת יָמָיו, הֲרִי יִקְטֵן אַחֲרָיו
 צָעִיר מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד כְּמָה מִשְׁפָּחוֹת קִדְּם לָכֵן,
 שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְטֵן יָלֵד וגו'", וְאַחֵר כִּף "וַיְהִי כָל
 הָאָרֶץ וגו'". וְאִם תֹּאמַר בְּאַמְצַע יָמָיו, לֹא בָּא
 הַפְּתוּב לְסֵתָם אֲלֵא לְפָרֵשׁ, הֵא לְמַדָּת, שֶׁבְּשֵׁנֵת מוֹת
 פִּלְג נִתְּפַלְּגוּ: יִקְטֵן. שֶׁהִיא עָנּוּ וּמִקְטִין עֲצָמוֹ, לְכַף
 זָכָה לְהַעֲמִיד כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַלְלוּ:
 (כו) חֲצִרָמוֹת. עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, דְּבָרֵי אֲגָדָה
 (בראשית רבה): תוֹרָה כו (א) שְׁפָה אַחַת. לְשׁוֹן
 הַקֹּדֶשׁ: וּדְבָרִים אֲחָדִים. בָּאוּ בַּעֲצָה אַחַת וְאָמְרוּ:
 לֹא כָּל הַיָּמִינוּ שִׁיבֵר לוֹ אֶת הָעֲלִיּוֹנִים. נִעְלָה לְרִקִּיעַ
 וְנִעְשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דְּבָר אַחֵר: עַל יַחֲידוֹ שֶׁל

נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לִשְׂרָפָה וְתָהִי לָהֶם
הַלְבְּנָה לְאָבֶן וְתַחֲמָר הִיָּה לָהֶם לַחֲמָר כִּסְיִי:
וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה | נִבְנֶה-לָנוּ עֵיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ
בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָנוּ שֵׁם פֶּן-נִפּוּץ עַל-פְּנֵי
כָּל-הָאָרֶץ כִּסְיִי: הַ וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת-הָעִיר
וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם כִּסְיִי: וַיֹּאמֶר
יְהוָה הֵן עִם אַחֵר וְשָׁפָה אֶחָת לְכָל־ם וְזֶה
הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל
אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת כִּסְיִי: הַ הִבֵּה גִרְדָּה וְנִבְלָה
שֵׁם שְׁפַתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת
רֵעֵהוּ כִסְיִי: הַ וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשֵּׁם עַל-פְּנֵי
כָּל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנֵּת הָעִיר כִּסְיִי: ט עַל-כֵּן
קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שֵׁם בָּלָל יְהוָה שְׁפַת
כָּל-הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הִפְיָצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי

רש"י

הקיר: (ד) פֶּן-נִפּוּץ. שלא יביא עלינו שום מכה
להפיצנו מכאן: (ה) וַיֵּרֶד ה' לִרְאוֹת. לא הִצְרִיף
לָכֵן, אֲלֵא בֵּא לְלַמֵּד לְדִנְיָם שֶׁלֹּא יִרְשִׁיעוּ הַנִּדּוֹן
עַד שִׁירָאוּ וַיְבִינוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: בְּנֵי
הָאָדָם. אֲלֵא בְּנֵי מִי, שָׁמָּה בְּנֵי חֲמוּרִים וּגְמָלִים?
אֲלֵא בְּנֵי אָדָם הָרֹאשׁוֹן שֶׁכָּפָה אֶת הַטּוֹבָה וְאָמַר:
(לעיל ג) "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָה עִמָּדִי". אִךְ אֵלּוּ כָּפוּ
בַּטּוֹבָה לְמֹרֵד בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעָם טוֹבָה וּמִלֻּטָם מִן
הַמִּבּוּל: (ו) הֵן עִם אַחֵר. כָּל טוֹבָה זֹאת עִמָּהֶן,
שֶׁעִם אַחֵר הֵם וְשָׁפָה אֶחָת לְכָל־ם, וְדָבָר זֶה הִחֲלוּ
לַעֲשׂוֹת: הַחֲלָם. כְּמוֹ: אֲמָרָם, עֲשׂוּתָם, לְהַתְחִיל
הֵם לַעֲשׂוֹת: לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת.
בְּתַמִּיקָהּ, יִבְצֹר לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגּוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ:
"יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים" (תהלים עו): (ז) הִבֵּה גִרְדָּה.
בְּבֵית דִּינוֹ נִמְלָךְ מַעֲנִיתָנוֹתוֹ תִּרְהַ: הִבֵּה. מִדָּה

לְבִנְיָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לִשְׂרָפָה וְתָהִי לָהֶם
הַלְבְּנָה לְאָבֶן וְתַחֲמָר הִיָּה לָהֶם לַחֲמָר כִּסְיִי:
וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה | נִבְנֶה-לָנוּ עֵיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ
בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה-לָנוּ שֵׁם פֶּן-נִפּוּץ עַל-פְּנֵי
כָּל-הָאָרֶץ כִּסְיִי: הַ וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת-הָעִיר
וְאֶת-הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם כִּסְיִי: וַיֹּאמֶר
יְהוָה הֵן עִם אַחֵר וְשָׁפָה אֶחָת לְכָל־ם וְזֶה
הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל
אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת כִּסְיִי: הַ הִבֵּה גִרְדָּה וְנִבְלָה
שֵׁם שְׁפַתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת
רֵעֵהוּ כִסְיִי: הַ וַיִּפֹּץ יְהוָה אֹתָם מִשֵּׁם עַל-פְּנֵי
כָּל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנֵּת הָעִיר כִּסְיִי: ט עַל-כֵּן
קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שֵׁם בָּלָל יְהוָה שְׁפַת
כָּל-הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הִפְיָצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי

כָּל־הָאָרֶץ כְּשֵׁי: פ יֵאלֶּה תּוֹלְדֹת עַם עַם
בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־אַרְפַּכְשָׁד שְׁנַתִּים
אַחֵר הַמִּבּוֹל כְּשֵׁי: יא וַיְחִי־עַם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ
אֶת־אַרְפַּכְשָׁד חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
וּבָנוֹת: ס יב וְאַרְפַּכְשָׁד חִי חֲמִשׁ וְשָׁלֹשִׁים
שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שֵׁלַח: יג וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרֵי
הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס יד וְשֵׁלַח חִי
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־עֶבֶר: טו וַיְחִי־שֵׁלַח
אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס טז וַיְחִי־עֶבֶר
אַרְבַּע וְשָׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פֶּלֶג: יז וַיְחִי־
עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
יח וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־רֵעֻ:
יט וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רֵעֻ תִּשְׁעַ שָׁנִים
וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס כ וַיְחִי
רֵעֻ שְׁתֵּים וְשָׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שָׂרוּג:
כא וַיְחִי רֵעֻ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שָׂרוּג שִׁבְעַ
שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס
כב וַיְחִי שָׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־נַחֲוֹר:
כג וַיְחִי שָׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נַחֲוֹר מֵאֵתִים
שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ס כד וַיְחִי נַחֲוֹר תִּשְׁ

על אפי כל ארעא: י אליו
ותולדת שם שם בר מאה שנין
ואוליד ית ארפכשד תרתין שנין
בתר טופנא: יא וחיא שם בתר
דאוליד ית ארפכשד חמש מאה
שנין ואוליד בנין ובנן:
יב וארפכשד חיא תלתין וחמש
שנין ואוליד ית שלח: יג וחיא
ארפכשד בתר דאוליד ית שלח
ארבע מאה ותלת שנין ואוליד
בנין ובנן: יד ושלח חיא תלתין
שנין ואוליד ית עבר: טו וחיא
שלח בתר דאוליד ית עבר ארבע
מאה ותלת שנין ואוליד בנין
ובנן: טז וחיא עבר תלתין
וארבע שנין ואוליד ית פלג:
יז וחיא עבר בתר דאוליד ית
פלג ארבע מאה ותלתין שנין
ואוליד בנין ובנן: יח וחיא פלג
תלתין שנין ואוליד ית רעו:
יט וחיא פלג בתר דאוליד ית
רעו מאתן ותשע שנין ואוליד
בנין ובנן: כ וחיא רעו תלתין
ותרתין שנין ואוליד ית שרוג:
כא וחיא רעו בתר דאוליד ית
שרוג מאתן ושבע שנין ואוליד
בנין ובנן: כב וחיא שרוג תלתין
שנין ואוליד ית נחור: כג וחיא
שרוג בתר דאוליד ית נחור מאתן
שנין ואוליד בנין ובנן: כד וחיא
נחור עשרין ותשע שנין ואוליד

שְׁנֵה וְיֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀ כֹּד וְיַחֲי נַחֲוֹר תַּשַּׁע וְעֶשְׂרִים שְׁנֵה וְיֹלֵד

דעם

שְׁשֵׁנָּאֵי הַמַּחֲלָקֶת וְגִדּוֹל הַשְּׁלוֹם: (י) שֵׁם בֶּן מֵאָת שָׁנָה. כִּשְׁהוֹלִיד אֶת אֲרַפְכָּשֵׁד שְׁנֵתִים אַחֵר

ית תרח: כה וחנא נחור בְּתֵר
 דְּאוֹלִיד ית תרח מאה ותשע עשר
 שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנָן: כו וחנא
 תרח שבְּעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד ית
 אֲבָרָם ית נחור וית הָרָן:
 כז וְאֵלִין תּוֹלְדַת תרח תרח
 אוֹלִיד ית אֲבָרָם ית נחור וית הָרָן
 וְהָרָן אוֹלִיד ית לוֹט: כח ומית
 הָרָן עַל אִפִּי תרח אֲבוּהִי בְּאַרְעָא
 דְּנִלְדוּתָהּ בְּאוּרָא דְכַסְדָּאִי:
 כט וּנְסִיב אֲבָרָם וּנְחֹר לְהוֹן נָשִׁין
 שׁוּם אֶתְת אֲבָרָם שָׂרִי וְשׁוּם אֶתְת
 נחור מִלְכָּה בֵּת הָרָן אֲבוּהִיא
 דְּמִלְכָּה וְאֲבוּהִיא דְּיִסְכָּה: לו וְהוֹת
 שָׂרִי עֲקָרָה לִית לָהּ וְלָד:
 לא וידבר תרח ית אֲבָרָם בְּרָה וית
 לוֹט בֶּר הָרָן בֶּר בְּרָה וית שָׂרִי
 בְּלָתָה אֶתְת אֲבָרָם בְּרָה וּנְפָקוּ
 עֲמָהוֹן מְאוּרָא דְכַסְדָּאִי לְמִיזַל
 לְאַרְעָא דְכַנְעַן וְאֶתּוּ עַד חָרָן
 ויִתִּיבוּ תִמְנָן: לב וְהוּוּ יוֹמֵי תרח

אֶת־תֶּרַח: כה וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
 תֶּרַח תִּשְׁעֵי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ס כו וַיְחִי־תֶרַח שְׁבַע־עֶשְׂרֵים שָׁנָה
 וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נַחֲוֹר וְאֶת־הָרָן: כז וְאֵלֶּה
 תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־
 נַחֲוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: כח וַיָּמָת
 הָרָן עַל־פְּנֵי תֶרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר
 כְּשָׂדִים כִּסִּי: מִפְּטִיר כט וַיִּקַּח אֲבָרָם וּנְחֹר לְהֵם
 נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נַחֲוֹר
 מִלְכָּה בֵּת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה כִּסִּי:
 לו וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד: לא וַיִּקַּח תֶּרַח
 אֶת־אַבְרָם בָּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בָּנוֹ וְאֶת
 שָׂרִי כַלְתּוֹ אִשְׁת אֲבָרָם בָּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם
 מְאוּרָא כְּשָׂדִים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ
 עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כִּסִּי: לב וַיְהִיו יְמֵי־תֶרַח

רש"י

המבול: תורה יא (כח) על־פני תרח אביו. בחיי
 אביו (בראשית רבה). ומדרש אגדה: יש אומרים
 שעל ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני
 נמרד על שפתת את צלמיו, והשליכו לכבשן האש,
 והרן יושב ואומר בלבם: אם אברם נוצח אני
 משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם,
 אמרו לו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן:
 משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף,
 ונהו אור כשדים. ומנחם [בן סרוק] פרש אור,
 בקצה, וכן (ישעיה כד): "בְּאֵרִים כְּבֹדוֹ ה'", וכן (שם)
 יא: "מְאוּרַת צַפְעוֹנִי". כל חור ובקע צמק קרוי
 אור: (כט) יספה. זו שרה, על שם שסכתה ברוח

הקדש, ושהכל סוכין בפיפה (ספרים אחרים: כמו
 שנאמר "ויצאו אותה שרי פרעה"). ועוד יספה,
 לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להדיא), כמו
 שרה לשון שררה: תורה ל (לא) ויצאו אתם.
 ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי: (לב) וימת
 תרח בחרן. לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ
 כנען, והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתיב:
 (לקמן יב) "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה
 בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד
 אברם, הרי קמ"ה לתרח כשיצא אברם מחרן. עדין
 נשארו משנותיו הרבה, ולמה הקדים הכתוב
 מיתתו של תרח ליציאתו של אברם? שלא יחא

חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח מֵאֵתָן וַחֲמִשׁ שָׁנִין וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן: פ פ פ

בְּחָרָן רַס"י: פפפ קנ"ג פסוקים, בצלא"ל סימן. אב"י יסכ"ה לר"ט סימן.

(* ע"פ לקוי"ש חט"ו עמוד 63 הערה 2

רַס"י

הַדָּבָר מִפְּרָסָם לְכָל וַיֹּאמְרוּ: לֹא קִיָּם אַבְרָם אֶת כְּבוֹד אָבִיו, שֶׁהֵנִיחוּ זָקֵן וְהֵלֵךְ לוֹ. לְפִיכָךְ, קָרָא הַכְּתוּב מֵת. (סְפָרִים אַחֲרִים: וְעוֹד) שֶׁהִרְשָׁעִים אֵף בְּחַיֵּיהֶם קְרוֹיִים מֵתִים, וְהַצְדִּיקִים אֵף בְּמֵיתָתָן חֲרוֹן אַף שֶׁל מָקוֹם: חסלת פרשת נח

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶגַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חָפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבַיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת נח בישעיה פרק נד

א רָנִי עֲקָרָה לֹא יֵלְדָה פְּצָחִי רִנָּה וְצִחְלִי לֹא־חָלָה כִּי־רַפִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִפְּנֵי כְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה: ב הִרְחִיבִי א מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִפּוּ אֶל־תַּחֲשֻׁכִּי הָאֵרִיכִי מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדֶיךָ חֻזְקִי: ג כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרַעְךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נִשְׁמֹות יוֹשִׁיבוּ: ד אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבְוָשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בִשְׁתַּ עֲלוֹמֶיךָ תִּשְׁפָּחִי וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרֶי־עוֹד: ה כִּי בְּעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שָׁמוּ וְגִאֲלֶךָ קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל

אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא: וּפִי־בָאֵשׁ עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךְ יְהוָה וְאִשֶּׁת נְעוּרִים כִּי תִמְאָם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: וּבְרַגְעַ קָטָן עֲזוּבְתֶיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצְךָ: חֲבִשְׁצָף קִצָּף הִסְתַּרְתִּי פָנַי לִגַּע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה: ט פִּי־מִי נָחַ וְזֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְרַי מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקִּצָּף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעֶר־בְּךָ: י כִּי הִהְרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטְיֶנָּה וְחִסְדִּי מֵאֲתָךְ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמּוּט אָמַר מִרַחֲמֶיךָ יְהוָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמַקְיֵם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִם לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֶמֶן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:47	5:43	8:02	8:00	8:32	8:34	9:30	9:31	17:02	17:09	17:33	17:27	16:44	17:36
חיפה (ח)	5:48	5:43	8:02	8:00	8:32	8:34	9:30	9:30	17:00	17:07	17:31	17:25	16:31	17:34
ירושלים (ח)	5:44	5:40	7:58	8:00	8:30	8:31	9:28	9:29	17:02	17:08	17:32	17:26	16:23	17:34
תל אביב (ח)	5:49	5:44	8:02	8:00	8:33	8:35	9:31	9:31	17:01	17:07	17:32	17:25	16:42	17:36
אוסטריה וינה (ק)	7:24	7:15	9:23	9:27	9:55	9:59	10:50	10:52	18:04	17:53	18:34	18:23	17:37	18:36
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:20	6:28	9:13	9:08	9:45	9:40	10:52	10:48	19:43	19:49	20:10	20:16	19:30	20:27
אוקראינה אודסה (ק)	7:24	7:16	9:24	9:28	9:57	10:01	10:52	10:54	18:08	17:57	18:37	18:27	17:41	18:31
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	7:10	7:01	9:09	9:13	9:41	9:45	10:35	10:38	17:48	17:37	18:18	18:07	17:21	18:11
אוק. ז'יטומיר (ק)	7:40	7:30	9:35	9:40	10:08	10:13	11:02	11:05	18:10	17:58	18:41	18:30	17:42	18:34
אוקראינה קייב (ק)	7:32	7:22	9:28	9:33	10:00	10:05	10:54	10:57	18:03	17:51	18:34	18:23	17:35	18:27
אוקראינה דונייצק (ק)	6:58	6:49	8:57	9:01	9:29	9:33	10:24	10:26	17:38	17:27	18:08	17:57	17:11	18:01
איטליה מילאנו (ק)	7:48	7:40	9:50	9:54	10:22	10:26	11:17	11:20	18:35	18:26	19:04	18:54	18:09	19:07
אקוואדור קיטו (ח)	5:47	5:48	8:21	8:20	8:51	8:50	9:54	9:53	18:10	18:09	18:31	18:31	17:51	18:35
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:05	6:05	8:47	8:43	9:20	9:16	10:26	10:23	19:12	19:18	19:38	19:43	18:59	19:55
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:36	6:45	9:35	9:30	10:06	10:01	11:14	11:10	20:15	20:22	20:43	20:50	20:03	20:54
ארה"ב בולטימור (ק)	7:23	7:17	9:30	9:32	10:02	10:05	10:59	11:00	18:25	18:17	18:51	18:44	18:00	18:48
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	7:14	7:07	9:20	9:23	9:52	9:55	10:48	10:50	18:14	18:06	18:41	18:33	17:49	18:44
ארה"ב ג'רסי (ק)	7:15	7:08	9:20	9:23	9:52	9:55	10:49	10:50	18:14	18:05	18:40	18:32	17:49	18:44
ארה"ב דטרויט (ק)	7:52	7:45	9:57	10:00	10:29	10:32	11:25	11:27	18:49	18:40	19:16	19:08	18:23	19:19
ארה"ב היוסטון (ק)	7:26	7:22	9:40	9:41	10:12	10:14	11:10	11:11	18:50	18:44	19:14	19:08	18:27	19:17
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	7:02	6:57	9:13	9:16	9:45	9:47	10:43	10:44	18:18	18:12	18:43	18:37	17:55	18:46
ארה"ב מיאמי (ק)	7:22	7:19	9:38	9:39	10:10	10:11	11:09	11:09	18:53	18:47	19:16	19:11	18:30	19:20
ארה"ב ניו הייבן (ק)	7:12	7:05	9:16	9:19	9:49	9:52	10:45	10:46	18:08	17:59	18:35	18:26	17:43	18:39
ארה"ב שיקאגו (ק)	7:09	7:02	9:15	9:18	9:47	9:50	10:43	10:44	18:09	18:00	18:36	18:27	17:43	18:37
בוליביה לא פאס (ח)	5:50	5:53	8:34	8:32	9:03	9:01	10:08	10:06	18:42	18:44	19:04	19:06	18:26	19:10
בלגיה אנטוורפן (ק)	8:19	8:09	10:13	10:18	10:46	10:50	11:40	11:42	18:45	18:33	19:17	19:05	18:17	19:21
בלגיה בריסל (ק)	8:17	8:07	10:13	10:18	10:45	10:50	11:39	11:42	18:47	18:35	19:18	19:07	18:19	19:22
בלרוס ליובאוויטש (ק)	7:39	7:28	9:30	9:36	10:02	10:07	10:55	10:58	17:54	17:40	18:28	18:14	17:24	18:18
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:21	5:26	8:05	8:03	8:37	8:34	9:42	9:40	18:17	18:20	18:40	18:43	18:02	18:50
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:08	5:13	7:52	7:49	8:23	8:20	9:28	9:26	18:03	18:06	18:26	18:29	17:48	18:36
בריטניה לונדון (ק)	7:36	7:26	9:32	9:36	10:03	10:08	10:57	11:00	18:04	17:52	18:36	18:24	17:36	18:39
בריטניה מנצ'סטר (ק)	7:49	7:38	9:42	9:47	10:14	10:19	11:07	11:10	18:09	17:56	18:42	18:29	17:40	18:46
גרמניה ברלין (ק)	7:45	7:34	9:38	9:43	10:11	10:16	11:04	11:07	18:08	17:55	18:40	18:28	17:39	18:32
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:58	7:48	9:55	10:00	10:27	10:31	11:21	11:24	18:32	18:20	19:03	18:52	18:04	18:56
הודו בומביי (ח)	6:34	6:32	8:53	8:53	9:26	9:26	10:25	10:25	18:16	18:12	18:38	18:34	17:54	18:38
הודו פונה (ח)	6:27	6:26	8:49	8:49	9:21	9:21	10:20	10:20	18:14	18:10	18:36	18:32	17:52	18:36
הונגריה בודפשט (ק)	7:13	7:04	9:12	9:16	9:44	9:48	10:39	10:41	17:53	17:42	18:23	18:12	17:26	18:16
טורקיה איסטנבול (ק)	7:23	7:16	9:28	9:31	10:01	10:03	10:57	10:58	18:22	18:13	18:48	18:40	17:56	18:44
יוון אתונה (ק)	7:40	7:34	9:47	9:50	10:20	10:22	11:16	11:18	18:46	18:38	19:12	19:04	18:22	19:08
מולדובה קישינב (ק)	7:25	7:33	9:32	9:36	10:05	10:09	11:00	11:02	18:14	18:03	18:43	18:33	17:47	18:37

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:25	7:27	9:51	9:52	10:21	10:21	10:22	10:21	19:19	19:15	19:41	19:37	18:57	19:41
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	5:30	5:20	8:18	8:12	8:50	8:45	9:59	9:55	18:59	19:07	19:28	19:36	18:47	19:40
נפאל קטמנדו (ח)	6:00	6:03	8:21	8:23	8:52	8:53	9:51	9:52	17:38	17:32	18:01	17:56	17:15	18:00
סינגפור סינגפור (ח)	6:45	6:44	9:13	9:12	9:45	9:44	10:47	10:46	18:55	18:53	19:16	19:15	18:36	19:19
פולין ורשא (ק)	7:02	7:13	9:08	9:13	9:39	9:44	10:33	10:36	17:39	17:26	18:11	17:59	17:10	18:03
פרו לימה (ח)	5:39	5:36	8:12	8:10	8:44	8:42	9:47	9:46	18:07	18:08	18:29	18:30	17:50	18:34
צרפת ליון (ק)	7:57	8:06	10:08	10:11	10:39	10:43	11:35	11:37	18:53	18:43	19:22	19:12	18:27	19:25
צרפת פריז (ק)	8:12	8:21	10:20	10:24	10:52	10:56	11:46	11:49	18:59	18:48	19:29	19:18	18:31	19:32
קולומביה בוגוטה (ח)	5:33	5:33	8:05	8:05	8:35	8:35	9:37	9:37	17:49	17:48	18:10	18:09	17:30	18:13
קנדה טורונטו (ק)	7:32	7:39	9:43	9:46	10:15	10:18	11:11	11:13	18:32	18:23	19:00	18:51	18:07	19:03
קנדה מונטריאול (ק)	7:11	7:19	9:21	9:25	9:53	9:57	10:48	10:50	18:06	17:56	18:35	18:25	17:40	18:38
קפריסין לרנקה (ק)	6:53	6:58	9:06	9:08	9:39	9:42	10:36	10:37	18:08	18:01	18:33	18:26	17:44	18:30
רוסיה מוסקבה (ק)	8:01	8:14	10:04	10:10	10:36	10:41	11:28	11:32	18:27	18:13	19:02	18:48	17:57	19:04
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ק)	7:41	7:50	9:49	9:53	10:21	10:25	11:16	11:19	18:31	18:20	19:00	18:50	18:04	18:54
שווייץ ציריך (ק)	7:44	7:53	9:54	9:58	10:25	10:29	11:20	11:23	18:37	18:26	19:06	18:56	18:10	19:08
תאילנד בנגקוק (ח)	6:07	6:08	8:30	8:30	9:03	9:03	10:03	10:03	17:59	17:56	18:21	18:18	17:39	18:22

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il